

S WŁOCŁAWSKI
SŁOWNIK
BIOGRAFICZNY

RADA NAUKOWA

KS. PROF. DR HAB. **ZDZISŁAW PAWLAK** (PRZEWODNICZĄCY), WŁOCŁAWEK

PROF. DR HAB. **ZBIGNIEW KARPUS**, TORUŃ

KS. PROF. DR HAB. **LECH KRÓL**, WŁOCŁAWEK

PROF. DR HAB. **ANDRZEJ RADZIMIŃSKI**, TORUŃ

KOMITET REDAKCYJNY

STANISŁAW KUNIKOWSKI (PRZEWODNICZĄCY)

DOROTA SZKLARSKA (SEKRETARZ)

WŁADYSŁAW KUBIAK

KS. **KAZIMIERZ RULKA**

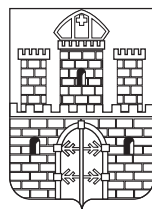
ADAM WRÓBEL

WŁOCŁAWSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

S WŁOCŁAWSKI SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

pod redakcją
Stanisława Kunikowskiego

TOM X

Włocławek 2023

Wydawca
Włocławskie Towarzystwo Naukowe

Przeprojektowanie okładki, strony tytułowej,
opracowanie typograficzne, łamanie
Maciej Kolanowski

Redakcja i korekta
dr Miłosz Kłobukowski

© Copyright by Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2023

Wydano z pomocą finansową:

Gminy Miasta Włocławek
(na podstawie Umowy
Nr K.SP.K.526.29.2023)

Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
(na podstawie umowy Nr UM_KN.616.1.109.2023)

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego
w Toruniu

Dofinansowano z budżetu
Samorządu Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

ISBN 978-83-88115-75-2 całość
ISBN 978-83-60150-85-6 tom 10

Włocławskie Towarzystwo Naukowe
87-800 Włocławek, pl. Wolności 20
tel. 690 314 184
www.wtnwloclawek.pl; e-mail: biuro@wtnwloclawek.pl

Druk i oprawa:
Totem.com.pl sp. z o.o. sp. k.
ul. Jacewska 89
88-100 Inowrocław

DO CZYTELNIKA

Oddajemy Państwu do rąk jubileuszowy, dziesiąty tom *Włocławskiego Słownika Biograficznego*. Stanowi on dzieło 24 autorów, którzy podjęli się opracowania 79 biogramów, tym samym w dotychczasowych dziesięciu tomach opublikowane zostały łącznie 1 054 biogramy.

Decyzję o kontynuacji wydawania *Słownika* Komitet Redakcyjny uzależnia przede wszystkim od pozyskania autorów, którzy tak jak dotychczas, społecznie i bezinteresownie, podejmą się trudu opracowania zdobytych źródeł i nadania im ostatecznego kształtu, którego efekty są widoczne w każdym kolejnym tomie.

Zainteresowanie życiorysami osób związanych z Włocławkiem staje się coraz większe wśród czytelników, nie tylko zamieszkałych w stolicy Kujaw, ale także w kraju i za granicą. Wiele tomów ma już wyczerpane nakłady, zaś możliwość ich wznowienia podyktowana jest niestety głównie względami finansowymi.

Włocławskie Towarzystwo Naukowe, które oddaje do rąk Czytelników — począwszy od 2004 r. — poszczególne tomy *Słownika*, jest jednym z nielicznych, o ile nie jedynym wydawcą w Polsce, który kontynuuje z takim powodzeniem od wielu lat publikację regionalnego słownika biograficznego. To zasługa przede wszystkim autorów, a także mieszkańców Włocławka oraz rodzin i przyjaciół nieżyjących już osób, które wyróżniły się w przeszłości swoją działalnością, zaangażowaniem, aktywnością zawodową na wielu płaszczyznach życia społecznego, kulturalnego, oświatowego, gospodarczego, naukowego i kościelnego.

Członków Komitetu Redakcyjnego niezmiernie cieszy tak duże zainteresowanie Czytelników poszczególnymi tomami *Słownika*. Staramy się sprostać oczekiwaniom i przygotowujemy już kolejny, jedenasty tom, który ukaże się w 2025 r.

Z grona Rady Naukowej odszedł od nas w 2021 r. ks. prof. dr hab. Witold Kujawski, którego biogram został zamieszczony w obecnym, dziesiątym tomie *Słownika*.

W imieniu Komitetu Redakcyjnego serdecznie dziękuję autorom biogramów, Radzie Naukowej za cenne uwagi i spostrzeżenia, a także wszystkim tym, którzy przyczynili się do nadania ostatecznego kształtu edytorskiego obecnemu tomowi. Ze swej strony dziękuję także członkom Komitetu Redakcyjnego, którzy wiele swojego czasu wolnego poświęcili na udzielenie mi wsparcia i bezinteresownej pomocy merytorycznej przy ostatecznym redagowaniu biogramów do druku.

Jednocześnie informujemy, że na stronie internetowej Włocławskiego Towarzystwa Naukowego: <http://www.wtnwloclawek.pl/publikacje/wloclawski-sloownik-biograficzny.html> znajdują się wykazy wszystkich haseł opublikowanych w poszczególnych tomach *Słownika*.

Stanisław Kunikowski

Ciechocinek, w listopadzie 2023 r.

WSTĘP*

W dziejach każdej społeczności ważną rolę odgrywają nie tylko osoby piastujące zaszczytne i odpowiedzialne stanowiska, ale także te, którym biografistka nie zawsze poświęcała należyłą uwagę. A przecież są wśród nich tacy, dzięki którym ich rodzinne miejscowości zyskiwały na znaczeniu i umacniały swoją pozycję polityczną, społeczną, kulturalną i gospodarczą. Dla oddania twórcom naszej historii należnego szacunku i przekazania potomnym wiedzy o ich dziełach i czynach powstało to wydawnictwo.

Pierwsze próby opracowania biografii osób szczególnie zasłużonych dla Włocławka podjęło Włocławskie Towarzystwo Naukowe w 1991 r., wydając z okazji 650-lecia lokacji Włocławka publikację *Zasłużeni dla Włocławka* pod redakcją Mieczysława Wojciechowskiego. Z kolei Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne opublikowało w 1997 r. książkę *425-lecie Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*. Profesorowie i moderatorzy XX wieku, w której zaprezentowano biogramy i dorobek naukowy księży profesorów, dyrektorów ekonomicznych, ojców duchownych, bibliotekarzy ksiąźnicy seminaryjnej. Sylwetki poszczególnych postaci zasłużonych w dziedzinie kultury, oświaty, nauki, służby zdrowia itp. ukazywały się w wydawnictwach okazjonalnych. Wiele informacji biograficznych zawierają także wspomnienia pośmiertne, które były drukowane w poszczególnych tomach „Ziemi Kujawskiej”, „Rocznika Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej”, „Zapisek Kujawsko-Dobrzyńskich”, „Ateneum Kapłańskiego”.

Dzieje Włocławka związane są trwale z wielowiekową historią państwa polskiego, a dogodne położenie miasta nad brzegiem Wisły oraz na styku historycznych regionów: Kujaw, ziemi dobrzyńskiej i Mazowsza sprawiało, że odbywały się w nim znaczące dla Polski wydarzenia społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturalne. Rosnące zainteresowanie dziejami Włocławka, a w szczególności życiem jego mieszkańców, świadczy o chęci utożsamienia się z lokalną społecznością. Próba poznania własnej Małej Ojczyzny przez pogłębienie wiedzy o działalności i czynach ludzi, którzy odegrali znaczącą rolę w dziejach miasta, dowodzi potrzeby odnalezienia wspólnych korzeni dla motywowania osobistych działań i dążeń. To także wola okazania wdzięczności przodkom za ich codzienną walkę o godne życie dla siebie i lepszą przyszłość dla następnych pokoleń.

Włocławski Słownik Biograficzny przeznaczony jest dla szerokiego grona czytelników, dlatego wydawnictwo posiada cechy opracowania popularnego, połączonego z zasadami naukowej precyzji, obowiązującymi przy redagowaniu tego typu publikacji książkowych. Zamiarem wydawcy — Włocławskiego Towarzystwa Naukowego — było przedstawienie sylwetek ludzi już nieżyjących, a działających we Włocławku od czasów najdawniejszych aż po czasy współczesne oraz osób wywodzących się z Włocławka, których dokonania wykraczały poza granice regionu i Polski. Planuje się opublikowanie ok. tysiąca biogramów w siedmiu–ośmiu tomach. Częstotliwość ukazywania się poszczególnych tomów (corocznie jeden tom) uzależniona jest od pozyskania odpowiednich środków finansowych.

Redakcja *Słownika*, w porozumieniu z autorami biogramów, opracowała kryteria doboru haseł. Przede wszystkim kwalifikowano biogramy tych osób, które działając we Włocławku przyczyniły się do rozwoju miasta w danym okresie jego dziejów oraz tych, które urodziły się we Włocławku, opuściły miasto i wyróżniły się w pracy zawodowej, społecznej, twórczej w Polsce i za granicą.

* Wstęp do tomu pierwszego.

W *Słowniku* dopuszczono możliwość zamieszczenia biogramów osób, które nie urodziły się we Włocławku, krótko w nim przebywały, ale po opuszczeniu miasta zapewniły sobie poczesne miejsce w życiu społecznym, gospodarczym, politycznym, naukowym bądź kulturalnym. Publikacja zawiera także biogramy osób różnych narodowości i wyznań, które piastowały ważne funkcje administracyjne i kościelne w mieście na przestrzeni wieków, osób związanych z walką o niepodległość w czasie I i II wojny światowej, które brały w nich czynny udział, poległy, zginęły w obozach koncentracyjnych lub zostały stracone w innych okolicznościach, a także tych tworzących najnowszą historię III Rzeczypospolitej. W *Słowniku* zastosowano system „holenderski” — każdy tom zawierać będzie biogramy od litery A do Z, co pozwoli wyeliminować suplementy i zminimalizować ryzyko opuszczenia sylwetek osób zasługujących na omówienie; ich biogramy zostaną zamieszczone w kolejnym tomie.

Autorami poszczególnych biogramów jest kilkadziesiąt osób wywodzących się głównie z Włocławka, posiadających zróżnicowane doświadczenie badawcze i metodyczne. Jako redaktor *Włocławskiego Słownika Biograficznego* zdaję sobie sprawę z ogromu pracy włożonej przez poszczególnych autorów przy gromadzeniu i opracowywaniu haseł. Jestem pewien, że poniesiony trud zaowocuje w następnych tomach.

Nad całością prac badawczych opiekę sprawuje Rada Naukowa pod przewodnictwem prof. dr. hab. Mieczysława Wojciechowskiego, składająca się z przedstawicieli nauki, znawców i propagatorów historii regionu. W imieniu zespołu redakcyjnego i wszystkich autorów składam podziękowania za cenne uwagi i sugestie prof. prof.: Stefanowi Cackowskiemu, ks. Witoldowi Kujawskiemu, Marianowi Pawlakowi, Andrzejowi Radziwińskiemu, Mieczysławowi Wojciechowskiemu.

Oddajemy Czytelnikom pierwszy tom *Włocławskiego Słownika Biograficznego*, który ukazuje się w 25-lecie utworzenia Włocławskiego Towarzystwa Naukowego, licząc na wyrozumiałość i oczekując konstruktywnych uwag oraz propozycji. Jeżeli poszczególne tomy WSB wniosą nowe materiały do opublikowanych już w opracowaniach naukowych o Włocławku, uznamy nasze przedsięwzięcie za udane.

Stanisław Kunikowski

WYKAZ SKRÓTÓW

- AAN** — Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AAW — Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie
AB — Akademia Bydgoska
ABMK — Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne
abp — arcybiskup
ADP — Archiwum Diecezji Płockiej
adw. — adwokat
ADW — Archiwum Diecezjalne we Włocławku
AK — Armia Krajowa
AKD — Archiwum Kurii Diecezjalnej
AKDW — Akta Kurii Diecezji Włocławskiej
al. — aleja
AL — Armia Ludowa
AmW — Akta miasta Włocławka
APB — Archiwum Państwowe w Bydgoszczy
APL — Archiwum Państwowe w Łodzi
APPozn. — Archiwum Państwowe w Poznaniu
APS — Archiwum Państwowe w Kielcach Oddział w Sandomierzu
APT — Archiwum Państwowe w Toruniu
APTOW — Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku
APW — Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku
APWł. — Archiwum Państwowe we Włocławku
arch. — archiwum
ARG — Archiwum Getta Warszawy
art. — artykuł
ASP — Akademia Sztuk Pięknych
ATK — Akademia Teologii Katolickiej
ATR — Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy
AW — Aeroklub Włocławski
AWF — Akademia Wychowania Fizycznego
AWS — Akcja Wyborcza Solidarność
AWSP — Akcja Wyborcza Solidarność Prawicy
AZKO Wł. — Archiwum Zakładowe Delegatury we Włocławku Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy
AŻIH — Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego im. E. Ringelbluma w Warszawie
- b.** — były
BBC — British Broadcasting Corporation (Brytyjska Korporacja Radiofoniczna)
BBWR — Bezpartyjny Blok Wspierania Reform
BBWR — Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem (1927–1935)
b.d. — brak daty
- BIP** — Biuro Informacji i Propagandy
bl. — błogosławiony
bp — biskup
b.r. i m. — brak roku i miejsca (wydania)
BWA — Biuro Wystaw Artystycznych
BWSD — Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku im. Księży Chodyńskich
- CAW** — Centralne Archiwum Wojskowe
ChZZ — Chrześcijański Związek Zawodowy we Włocławku
ckm — ciężki karabin maszynowy
CK SD — Centralny Komitet Stronnictwa Demokratycznego
CTR — Centralne Towarzystwo Rolnicze
cz. — część
- d.** — (z) domu
dawn. — dawniej
dek. — dekanat
dh. — druh, druhna
DKTK — Dobrzyńsko-Kujawskie Towarzystwo Kulturalne we Włocławku
DLP — Dyrekcja Lasów Państwowych
doc. — docent
dod. — dodatek
DP — Dywizja Piechoty
dr — doktor
ds. — do spraw
dypl. — dyplom
dyr. — dyrektor
DZ — Dywizja Zmechanizowana
- etc.** — (łac. *et cetera*) i tak dalej
- FJN** — Front Jedności Narodu
fot. — fotografia, fotografie
- gen.** — generał
gen. bryg. — generał brygady
GG — Generalne Gubernatorstwo
gm. — gmina
GSW — Galeria Sztuki Współczesnej
gub. — gubernia
GZK — Gimnazjum Ziemi Kujawskiej
GZP — Główny Zarząd Polityczny

h. — herb
ha — hektar
hab. — habilitowany
hm. — harcmistrz
hr. — hrabia

IHKM — Instytut Historii Kultury Materialnej PAN
il. — ilustracja
im. — imienia
inf. — informacje
inw. — inwentarz
inż. — inżynier
IPN — Instytut Pamięci Narodowej
itp. — i tym podobnie

j. — język
jid. — jidysz
JRG PSP — Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza PSP
JW — Jednostka Wojskowa

k. — koło
kan. — kanonik
kard. — kardynał
KBN — Komitet Badań Naukowych
KBW — Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego
KC PZPR — Komitet Centralny PZPR
KDO — Kurs Doskonalenia Oficerów
KDPE — Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny w Kłóbce
KDW — Kuria Diecezjalna Włocławska
KEN — Komisja Edukacji Narodowej
KG PZPR — Komitet Gminny PZPR
KIK — Klub Inteligencji Katolickiej
KM PSP — Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej
KM PZPR — Komitet Miejski PZPR
k.nlb. — karta nieliczbowana
kom. — komisarz (wystawy)
kop. — kopiejka
KPP — Komunistyczna Partia Polski
KPRP — Komunistyczna Partia Robotnicza Polski
kpt. — kapitan
kpt. obs. — kapitan obserwacyjny
KRN — Krajowa Rada Narodowa
ks. — ksiądz
ks. kan. — ksiądz kanonik
ks. prał. — ksiądz prałat
kserogr. — kserograficzna
k.strzel. — kompania strzelecka
KUL — Katolicki Uniwersytet Lubelski

KWB — Kopalnia Węgla Brunatnego
KW PZPR — Komitet Wojewódzki PZPR
KZKS — Kujawskie Zakłady Koncentratów Spożywczych

l. — lata
leg. — legitymacja
lek. — lekarz
LiGZK — Liceum i Gimnazjum Ziemi Kujawskiej we Włocławku
LO — Liceum Ogólnokształcące
LOK — Liga Obrony Kraju
LWP — Ludowe Wojsko Polskie
LZK — Liceum Ziemi Kujawskiej

m. — miasto, miejscowość
maszyn., mps — maszynopis
mat. — materiały
mec. — mecenas
mgr — magister
m.in. — między innymi
MiPK FJN — Miejski i Powiatowy Komitet Frontu Jedności Narodu
mjr — major
MK FJN — Miejski Komitet Frontu Jedności Narodu
MKiS — Ministerstwo Kultury i Sztuki
mkp — marka polska
mln — milion
MON — Ministerstwo Obrony Narodowej
MRN — Miejska Rada Narodowa
m.st. — miasto stołeczne
MSZ — Ministerstwo Spraw Zagranicznych
MZKiD — Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku

n. — nad
NAC — Narodowe Archiwum Cyfrowe
najśw. — najświętszy
NDWP — Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego
NKWD — Narodny Komisariat Wntrniennych Dief (ros.) — Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych
nr — numer
NOT — Naczelna Organizacja Techniczna
NRA — Naczelna Rada Adwokacka
NRD — Niemiecka Republika Demokratyczna
NSZZ „Solidarność” — Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”

ob. — obecnie
odb. — odbitka
OHP — Ochotniczy Hufiec Pracy

ok. — około
OKR PPS — Okręgowy Komitet Robotniczy PPS
OMTUR — Organizacja Młodzieżowa Towarzystwa
Uniwersytetu Robotniczego
ONZ — Organizacja Narodów Zjednoczonych
oo. — ojcowie (zakonnicy)
OOP — Oddziałowa Organizacja Partyjna
oprac. — opracowanie, opracował
ORA — Okręgowa Rada Adwokacka
ORMO — Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
osob. — osobowe
OSP — Ochotnicza Straż Pożarna
OZLP — Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych
OZ PPS — Oddział Zagraniczny PPS

PAL — Polska Armia Ludowa
PAN — Polska Akademia Nauk
par. — parafia
PAU — Polska Akademia Umiejętności
PCK — Polski Czerwony Krzyż
pers. — personalne
PGSW — Państwowa Galeria Sztuki Współczesnej
phm. — podharcmistrz
pkt — punkt
pl. — plac
plut. — plutonowy
plk — pułkownik
pn. — pod nazwą
p.o. — pełniący obowiązki
poł. — połowa
POP — Podstawowa Organizacja Partyjna
popr. — poprawione
por. — porucznik
por. pil. — porucznik pilot
POW — Polska Organizacja Wojskowa
POW — Pomorski Okręg Wojskowy
pow. — powiat
poz. — pozycja
późn. — później, późniejszy
pp — pułk piechoty
PPChD — Porozumienie Polskich Chrześcijańskich
Demokratów
pplk — podpułkownik
pplk dypl. — podpułkownik dyplomowany
pplk w st. spocz. — podpułkownik w stanie spoczynku
ppor. — podporucznik
PPR — Polska Partia Robotnicza
PPS — Polska Partia Socjalistyczna
PPS-Lewica — Polska Partia Socjalistyczna-Lewica
prał. — prałat

pr. magist. — praca magisterska
PRON — Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego
pr. zbior. — praca zbiorowa
PRL — Polska Rzeczpospolita Ludowa
PRN — Powiatowa Rada Narodowa
PRNiUP we Wł. — Powiatowa Rada Narodowa i Urząd
Powiatowy we Włocławku
proc. — procent
prof. — profesor
ps., pseud. — pseudonim
PSL — Polskie Stronnictwo Ludowe
PSP — Państwowa Straż Pożarna
PSP — Pracownia Sztuk Plastycznych
PSzW — Powiatowy Sztab Wojskowy
pt. — pod tytułem
PTA — Polskie Towarzystwo Astronautyczne
PTH — Polskie Towarzystwo Historyczne
PTK — Polskie Towarzystwo Krajoznawcze
PTP — Polskie Towarzystwo Psychologiczne
PTSM — Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych
PTTK — Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
PTU — Polskie Towarzystwo Ultrasonograficzne
PUBP — Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
pw. — pod wezwaniem
PWSSP — Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych
PWSZ — Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
we Włocławku
PZF — Polski Związek Filatelistyki
PZŁ — Polski Związek Łowiecki
PZPR — Polska Zjednoczona Partia Robotnicza

r. — rok
R. — rocznik
rb — rubel
rbs — rubel srebrem
RDLP — Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
red. — (pod) redakcją
red. nauk. — redaktor naukowy
rel. — relacja
repr. — reprint
rez. — rezerwy
rkp. — rękopis
RKU — Rejonowa Komenda Uzupełnień
rozszerz. — rozszerzone
RP — Rzeczpospolita Polska
rtm. — rotmistrz
RWE — Radio Wolna Europa

s. — siostra
s. — strona

SA — Spółka Akcyjna
SARP — Stowarzyszenie Architektów Polskich
SB — Służba Bezpieczeństwa
SBP — Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
scen. — scenariusz
S.Ch. — Samopomoc Chłopska
SD — Seminarium Duchowne
SD — Stronictwo Demokratyczne
SdRP — Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej
SEP — Stowarzyszenie Elektryków Polskich
SGH — Szkoła Główna Handlowa
SITPP — Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Papierniczego
SKKW — Stowarzyszenie Króla Kazimierza Wielkiego
SKL-RNP — Stronictwo Konserwatywno-Ludowe — Ruch Nowej Polski
SLD — Sojusz Lewicy Demokratycznej
SLD — Stronictwo Ludowo-Demokratyczne
SLD-UP — Sojusz Lewicy Demokratycznej — Unia Pracy
SP — Szkoła Podstawowa
SPD — Socjaldemokratyczna Partia Niemiec
SPZA — Szkoła Podoficerów Zawodowych Artylerii
ss. — siostry
ss. — strony
sygn. — sygnatura

Śp. — Świętej pamięci
św. — święty

t. — tom
TGW — Tłocznia Gazu Włocławek
TKZ — Towarzystwo Kredytowe Ziemskie
tłum. — tłumaczył
tm. — tego miesiąca
TOP — Tajna Organizacja Polska
t. osob. —teczka osobowa
tow. — towarzystwo
TPGiW — Towarzystwo Przyjaciół Grodna i Wilna
TPPR — Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
tr. — tego roku
TUP — Towarzystwo Urbanistów Polskich
TUR — Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego
TWP — Towarzystwo Wiedzy Powszechnej
TVP — Telewizja Polska
tys. — tysięcy
tzw. — tak zwane, tak zwany

UAM — Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
UB — Urząd Bezpieczeństwa

UE — Unia Europejska
UG — Uniwersytet Gdański
UJ — Uniwersytet Jagielloński
UKW — Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ul. — ulica
UŁ — Uniwersytet Łódzki
UMK — Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
UM WK-P — Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
UPA — Ukraińska Powstańcza Armia
ur. — urodzona, urodzony
USC — Urząd Stanu Cywilnego
UŚ — Uniwersytet Śląski
UW — Uniwersytet Warszawski
UWM — Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
uzup. — uzupełnione

v. — verso (łac.) — na odwrotnej stronie
vel — lub

w. — wiek
WAP — Wojskowa Akademia Polityczna
WAT — Wojskowa Akademia Techniczna
WBH CAW — Wojskowe Biuro Historyczne Centralne Archiwum Wojskowe
WCEE — Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej
WDK — Wojewódzki Dom Kultury
WDP — Warszawska Dywizja Piechoty
WFS — Wojewódzka Federacja Sportu
wg — według
WKP(b) — Rosyjska Komunistyczna Partia (bolszewików)
WKR — Wojewódzka Komisja Rewizyjna
WK SD — Wojewódzki Komitet Stronictwa Demokratycznego
WKU — Wojskowa Komenda Uzupełnień
woj. — województwo
wol. — wolumin
WP — Wojsko Polskie
WPPont. — Warszawski Pułk Pontonowy
WRN — Wojewódzka Rada Narodowa
WSD — Wyższe Seminarium Duchowne
WSFiZ — Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku
WSH — Włocławska Szkoła Handlowa (ob. LZK)
WSHE — Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku
WSInż. — Wyższa Szkoła Inżynierska w Gdańsku
WSP — Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy
WSPS — Wyższa Szkoła Pracy Socjalnej

WSP USB — Wydział Sztuk Pięknych Uniwersytetu
Stefana Batorego
WSzW — Wojewódzki Sztab Wojskowy
WTN — Włocławskie Towarzystwo Naukowe
ww. — wyżej wymienione
wyd. — wydany, wydanie
wyd. popr. i rozsz. — wydanie poprawione i rozszerzone
WZAK — Wojewódzki Zlot Aktywnych Krajoznawców

z. — zeszyt
zał. — założony
ZAW — Zakłady Azotowe „Włocławek”
zb. — zbiorowy
zbior. — zbiorowe
ZBoWiD — Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZBZZ — Związek Byłych Żołnierzy Zawodowych
ZCP Włocławek — Zakłady Celulozowo-Papiernicze
we Włocławku
zg. — zgon
ZG — Zarząd Główny
ZHP — Związek Harcerstwa Polskiego
ZKRPiBWP — Związek Kombatantów Rzeczypospolitej
Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych
ZLP — Związek Literatów Polskich
zł. — złoty

złp. — złoty polski
zm. — zmarł, zmarła
ZMP — Związek Młodzieży Polskiej
ZMS — Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZMW — Związek Młodzieży Wiejskiej
ZNP — Związek Nauczycielstwa Polskiego
ZPAP — Związek Polskich Artystów Plastyków
ZPMiW — Związek Proletariatu Miast i Wsi
ZSB — Zespół Szkół Budowlanych we Włocławku
ZSMP — Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej
ZSE — Zespół Szkół Ekonomicznych we Włocławku
ZSH — Zasadnicza Szkoła Handlowa we Włocławku
ZSL — Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSP — Zrzeszenie Studentów Polskich
ZSS — Zespół Szkół Samochodowych we Włocławku
ZSWPNM — Zgromadzenie Sióstr Wspólnej Pracy
od Niepokalanej Maryi
ZUS — Zakład Ubezpieczeń Społecznych
zw. — zwany
ZWM — Związek Walki Młodych
ZWZ — Związek Walki Zbrojnej
ZZ — Związek Ziemian
ZZCh — Związek Zawodowy Chemików
ŻOB — Żydowska Organizacja Bojowa

WYKAZ SKRÓTÓW STOSOWANYCH W BIBLIOGRAFII

I. OPRACOWANIA ZWARTE

- Archiwum Ringelbluma* — Archiwum Ringelbluma. *Konspiracyjne Archiwum Getta Warszawy*, t. 1–34, Warszawa 1997–2017.
- Borucki M., Ziemia** — Borucki M., *Ziemia kujawska pod względem historycznym, geograficznym, archeologicznym i statystycznym opisana...*, Warszawa 1882.
- Brzuszek B., Męczennicy II wojny światowej** — Brzuszek B., *Męczennicy II wojny światowej związani z klasztorem we Włocławku*, w: Szeinke A.J., Kościół, s. 58–65.
- Chodyński S., Biskupi sufragani** — Chodyński S., *Biskupi sufragani włocławscy*, Włocławek 1906.
- Chodyński S., Katalog pralatów** — Chodyński S., *Katalog pralatów i kanoników włocławskich*, Włocławek 1914 (odb. kserogr., rkp. w BWS i ADW).
- Chodyński S., Organy** — Chodyński S., *Organy, śpiew i muzyka w kościele katedralnym włocławskim*, Włocławek 1902.
- Corpus inscriptionum* — *Corpus inscriptionum Poloniae*, t. 4: *Województwo włocławskie*, z. 1: *Kujawy brzeskie*, zebra., oprac., wstępem i komentarzem opatrzyli: A. Mietz i J. Pakulski, Włocławek–Toruń 1985.
- Czaplewski P., Biskupi sufragani** — Czaplewski P., *Biskupi sufragani włocławscy (z akt kapituły włocławskiej)*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 1908, t. 1.
- Czaplewski P., Tytułarny episkopat** — Czaplewski P., *Tytułarny episkopat w Polsce średniowiecznej*, Poznań 1915.
- 425 lat Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Dokumentacja** — *425 lat Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Dokumentacja jubileuszu*, pod red. W. Hanca i K. Rulki, Włocławek 1995.
- 425 lat Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Profesorowie** — *425 lat Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Profesorowie i moderatorzy XX wieku*, pod red. W. Hanca i K. Rulki, Włocławek 1997.
- Czy wiesz** — *Czy wiesz, kto to jest?*, pod ogólną red. S. Łoży, [t. 1], Warszawa 1938, [t. 2]: *Uzupełnienia i sprostowania*, [Warszawa 1938]; ([wyd. fotooffset [t. 1] Warszawa 1983 [t. 2] Warszawa 1984]).
- Diecezja chełmińska** — *Diecezja chełmińska. Zarys historyczno-statystyczny*, oprac. zbior., Pelplin 1928.
- Dok. kuj. i maz.** — *Dokumenty kujawskie i mazowieckie przeważnie z XIII wieku*, wyd. B. Ulanowski, Arch. Kom. Hist., Kraków 1888, t. IV.
- EK** — *Encyklopedia katolicka*, t. 1–20, Lublin 1995–2014.
- EWoK** — *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław i in. 1971.
- Frątczak W., Diecezja włocławska** — Frątczak W., *Diecezja włocławska w okresie II wojny światowej*, wyd. 2, Włocławek 2013.
- Hierarchia catholica** — *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, Ecclesiarum antistitutium series*, t. 1: 1198–1431, coll. C. Eubel, Monasterii 1913; t. 2: 1431–1503, coll. C. Eubel, Monasterii 1911.
- Jacewicz W., Woś J., Martyrologium** — Jacewicz W., Woś J., *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w l. 1939–1945*, z. 1 i 2, Warszawa 1977, z. 4 i 5, Warszawa 1978.
- Jakubowska W., Solarczyk M., Organizacja** — Jakubowska W., Solarczyk M., *Organizacja Kościoła Rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku. Informatorium historyczne*, Warszawa–Olsztyn 2011.
- KDP** — *Kodeks dyplomatyczny Polski*, wyd. L. Ryszczewski, A. Muczkowski, A.S. Helcer, J. Bartoszewicz, M. Boniecki, N. Bobowski, t. 1–4, Warszawa 1847–1887.
- Klasztor Franciszkanów we Włocławku. Uroczystości dziękczynne** — *Klasztor Franciszkanów we Włocławku. Uroczystości dziękczynne za beatyfikację pięciu męczenników franciszkańskich (OFM). 21 maja 2000 r.* Druk ulotny.
- Kosman M., Między ołtarzem a tronem** — Kosman M., *Między ołtarzem a tronem. Poczet prymasów Polski*, Poznań 2000.
- Kraiński I., Pękrol J., 14 Pułk Piechoty** — Kraiński I., Pękrol J., *14 Pułk Piechoty. Zarys historii wojennej pułków polskich w kampanii wrześniowej*, Warszawa 1992.
- Księga pamiątkowa GiLZK** — *Księga pamiątkowa Gimnazjum i Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku* wydana z okazji Jubileuszu 90-lecia, pod red. M. Pawlaka, Włocławek 1992.
- KZSP** — *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, red. J.Z. Łoziński, B. Wolf-Łozińska, t. 11: *Dawne województwo bydgoskie*, pod red. T. Chrzanowskiego i M. Korneckiego, z. 18: *Włocławek i okolice*, oprac. W. Puget i M. Paździor oraz T. Chrzanowski i M. Kornecki, Warszawa 1988.
- Librowski S., Materiały** — Librowski S., *Materiały do dziejów diecezji włocławskiej czasu wojny 1939–1945*, seria 1 — ogólna, „Arch. Bibl. Muz.” 1979, t. 38.

- Librowski S., Ofiary** — Librowski S., *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji wrocławskiej 1939–1945*, Wrocław 1947.
- Materiały** — *Materiały do dziejów rezydencji w Polsce*, pod red. S. Kunikowskiego, t. 1: *Kujawy wschodnie*, cz. 1, Wrocław 2000, cz. 2, Wrocław 2001, cz. 3, Wrocław 2004; t. 2: *Ziemia dobrzyńska*, cz. 1, Wrocław 2002, cz. 2, Wrocław 2003, cz. 3, Wrocław 2006, cz. 4, Wrocław 2007.
- Męczennicy za wiarę** — *Męczennicy za wiarę 1939–1945*, pr. zbior., Warszawa 1996.
- Morawski M., Monografia** — Morawski M., *Monografia Wrocławia (Wrocławia)*, Wrocław 1933.
- MPH** — *Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejów Polski*, wyd. A. Bielowski [i lwowskie grono członków Komisji Historycznej Akademii Umiejętności], Lwów 1864–1893, t. I–IV, Warszawa 1960–1961 (przedruk).
- MPH** (S.N.), Warszawa 1946–1978, t. I–X.
- Niesiecki K., Herbarz** — Niesiecki K., *Herbarz polski*, t. 1–10, wyd. 2, Warszawa 1988 [przedr. fotooffs., oryg.: Lipsk 1839–1846].
- Nitecki P., Biskupi** — Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce w l. 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000.
- Prokop K.R., Biskupi pomocniczy** — Prokop K.R., *Biskupi pomocniczy w diecezjach polskich w dobie przedtrydenckiej (2. poł. XIII–I. poł. XVI w.)*, Kraków 2002.
- Prokop K.R., Polscy biskupi dominikańscy** — Prokop K.R., *Polscy biskupi dominikańscy. Słownik biograficzny*, Kraków 2013.
- PSB** — *Polski Słownik Biograficzny*, t. 1–51, Kraków i in. 1935–2017.
- Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum** — *Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum*, P.N. 1884: *Vladislavien et aliarum Beatificationis seu Declarationis Martyrii Antoni Nowowiejski, archiepiscopi, Henrici Kaczorowski et Anaclei Kopliński, sacerdotum, Mariae Annae Biernacka, laicae atque Centum Tres Sociorum in odium Fidei, uti fertur, annis 1939–1945 interfectorum. Positio super Martyrio*, Romae 1997, vol. II: *Informationes partiales seu depositiones de vita, virtutibus, martyrio et fama martyrii*; vol. III, 2: *Summaria et documenta*.
- SBKP** — *Słownik biograficzny konspiracji pomorskiej 1939–1947*, cz. 1, pod red. H. Maciejewskiej-Marcinkowskiej i E. Zawackiej, Toruń 1994; cz. 2, pod red. E. Zawackiej, Toruń 1996; cz. 3, pod red. A. Zakrzewskiej i E. Zawackiej, Toruń 1997; cz. 4, pod red. A. Zakrzewskiej i E. Zawackiej, Toruń 1998; cz. 5, pod red. E. Skerskiej, Toruń 2001; cz. 6, pod red. E. Skerskiej, Toruń 2005.
- Schematyzmy... 1796–2013** — *Schematyzmy diecezji wrocławskiej 1796–2013*, Wrocław 2013.
- SGKP** — *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, Warszawa 1893.
- Skotnicki W.J., Harcerstwo** — Skotnicki W.J., *Harcerstwo męskie we Wrocławku w l. 1911–1945*, Toruń 2002.
- Słownik artystów** — *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających*, t. I–VII, Warszawa–Wrocław 1971–2003.
- SPTK** — *Słownik polskich teologów katolickich 1918–1981*, t. 1–7, Warszawa 1981–1983; t. 8: *SPTK 1981–1993*, Kraków 1995; t. 9: *SPTK 1994–2003*, Warszawa 2006.
- Spół. Pol. Śred.** — *Spółeczeństwo Polski Średniowiecznej*, t. 1–9, Warszawa 1981–2001.
- Stolica i region** — *Stolica i region. Wrocław i jego dzieje na tle przemian Kujaw i ziemi dobrzyńskiej*, red. O. Krut-Horonziak i L. Kajzer, Wrocław 1995.
- Sulla Croce con Cristo** — *Sulla Croce con Cristo. I 17 Beati Francescani Pollacchi vittime della II Guerra Mondiale. Vita Minorum*, 2001, 1, s. 30–81.
- Szeliga F., Przemysł** — Szeliga F., *Przemysł wrocławski*, Wrocław 1928.
- Szteinke A.J., Klasztor Braci Mniejszych we Wrocławku podczas II wojny światowej** — Szteinke A.J., *Klasztor Braci Mniejszych we Wrocławku podczas II wojny światowej (1939–1945)*, w: *Śladami Świętych. Księga pamiątkowa ku czci Gabriela Jana Bartoszewskiego OFM Cap.*, Lublin 2007, s. 361–374.
- Szteinke A.J., Kościół** — Szteinke A.J., *Kościół Wszystkich Świętych i Klasztor Franciszkanów-Reformatów we Wrocławku 1625–1997*, Wrocław 1998.
- Szteinke A.J., Męczennicy II wojny** — Szteinke A.J., *Męczennicy II wojny światowej z Zakonu Braci Mniejszych*, „Studia Franciszkańskie” 2002, t. 12, s. 724–732.
- Szostkiewicz Z., Katalog biskupów** — Szostkiewicz Z., *Katalog biskupów obrządku łacińskiego przedrozbiorowej Polski*, w: *Sacrum Poloniae Millennium. Rozprawy — Szkice — Materiały historyczne*, t. 1, Rzym 1954.
- Wajer J., Życie kulturalne** — Wajer J., *Życie kulturalne Wrocławia w l. 1918–1939*, Bydgoszcz 1997.
- Willi D., Pąpste, Kardinäle** — Willi D., *Pąpste, Kardinäle und Bischöfe aus dem Cistercienser-Ordlen*, Brengenz 1912.
- Wrocław** — *Wrocław. Dzieje miasta*, pod red. J. Staszewskiego, t. 1: *Od początków do 1918 roku*, Wrocław 1999; t. 2: *Lata 1918–1998*, Wrocław 2001.
- Wojenna służba Polek** — *Wojenna służba Polek w II wojnie światowej*, pod red. W. Rezmera, Toruń 2003.
- WSB** — *Wrocławski Słownik Biograficzny*, t. 1–8, pod red. S. Kunikowskiego, Wrocław 2004–2019.

Zasłużeni — *Zasłużeni dla Włocławka (XIII–XX w.)*, pod red. M. Wojciechowskiego, Włocławek 1991.

Zbiór — *Zbiór ogólny przywilejów i spominków mazowieckich*, wyd. J.K. Kochanowski, t. I, Warszawa 1919.

Ziółkowski B., Tajne nauczanie — Ziółkowski B., *Tajne nauczanie i konspiracyjne życie kulturalne na Kujawach wschodnich i w ziemi dobrzyńskiej (powiat lipnowski) w l. 1939–1945*, Włocławek 2006.

II. CZASOPISMA

„ABC” — „ABC dla Włocławka i Kujaw”

„Arch. Bibl. Muz.” — „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”

„Aten. Kapł.” — „Ateneum Kapłańskie”

„Biul. Hist. Sztuki” — „Biuletyn Historii Sztuki”

„Biul. Przewod.” — „Biuletyn Przewodnicki”

„Czasy Nowoż.” — „Czasy Nowożytnie”

„Czest. Studia Teol.” — „Częstochowskie Studia Teologiczne”

„Dzien. Kuj.” — „Dziennik Kujawski”

„DzP MSW” — Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych

Dz.U. — Dziennik Ustaw

Dz.Urz. — Dziennik Urzędowy

„Gaz. Kuj.” — „Gazeta Kujawska”

„Gaz. Pom.” — „Gazeta Pomorska”

„IKP” — „Ilustrowany Kurier Polski”

„Kron. Diec. Kuj. Kalis.” — „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej”

„Kron. Diec. Włocł.” — „Kronika Diecezji Włocławskiej”

„Kujawianin” — „Kujawianin. Informator Handlowo-Przemysłowy”

„Kwart. Hist.” — „Kwartalnik Historyczny”

„ŁB/PK” — „Ład Boży” wkładka do „Przewodnika Katolickiego”

„Mies. Diec. Włocł. — Kron.” — „Miesięcznik Diecezji Włocławskiej — Kronika”

„MDP” — „Miesięcznik Diecezji Płockiej”

„Nasze Dzisiaj” — „Nasze Dzisiaj. Biuletyn Prowincji M.B. Anielskiej Zakonu Braci Mniejszych”

„Prawo Kanon.” — „Prawo Kanoniczne”

„Pol. Arch. Med. Wewn.” — „Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej”

„Prz. Katol.” — „Przegląd Katolicki”

„Prz. Lek.” — „Przegląd Lekarski”

„Rocz. Elbl.” — „Rocznik Elbląski”

„Rocz. Muz.” — „Rocznik Muzealny”

„Rocz. Nauk Społ.” — „Rocznik Nauk Społecznych”

„Rocz. Teol. Kanon.” — „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”

„Rocz. Tor.” — „Rocznik Toruński”

„Słowo Pom.” — „Słowo Pomorskie”

„Studia Włocł.” — „Studia Włocławskie”

„Studia Źródł.” — „Studia Źródłoznawcze”

„Tyg. Ilustr.” — „Tygodnik Ilustrowany”

„Wiad. Archidiec. Lub.” — „Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej”

„Wiad. Diec. Lub.” — „Wiadomości Diecezji Lubelskiej”

„Wiad. Włocł.” — „Wiadomości Włocławskie”

„WIKiT” — „Włocławski Informator Kulturalny i Turystyczny”

„Włocł. Tydz.” — „Włocławski Tydzień”

„WTK” — „Włocławski Tygodnik Kulturalny”

„Zap. Hist.” — „Zapiski Historyczne”

„Zap. Kuj. Dobrz.” — „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”

„Zesz. Nauk. KUL” — „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”

„Ziemia Kuj.” — „Ziemia Kujawska”

„Życ. Włocł.” — „Życie Włocławka”

„Życ. Włocł. Okol.” — „Życie Włocławka i Okolicy”

ALBIŃSKI STEFAN DARIUSZ

(1931–2017), oficer WP, zastępca dowódcy ds. politycznych 3 WPPont. we Włocławku

Urodził się 20 XI 1931 r. we Włocławku. Jego ojcem był Stanisław (ur. 1904), z zawodu cieśla, a matką Elżbieta z d. Ignaczak (1902–1939). Stefan w latach 1938–1946 uczęszczał do szkoły podstawowej w Legionowie i ukończył w niej 7 klas.

Po zakończeniu II wojny światowej odbywał praktykę ślusarską w Państwowym Przedsiębiorstwie Budowy Mostów „Mostostal” Płock — Oddział we Włocławku. Na początku 1947 r. wstąpił do Związku Walki Młodych we Włocławku. Od IV 1947 r. jako montażowiec pracujący w Przedsiębiorstwie „Mostostal” — Oddział Szczecin brał udział w odbudowie mostów na Odrze w rejonie Szczecina. 22 VI 1947 r. wstąpił do Polskiej Partii Robotniczej i należał do aktywu gminnego w Niskich Sadach. Do 1949 r. był przewodniczącym Zarządu Gminnego ZWM/Związku Młodzieży Polskiej w Kołbaskowie, pow. Szczecin.

25 VIII 1949 r. rozpoczął służbę w WP jako ochotnik, nie mając ukończonych 18 lat. Ponieważ od 1947 r. był członkiem Polskiej Partii Robotniczej, został skierowany do Oficerskiej Szkoły Politycznej, w której służył jako podchorąży do 21 X 1950 r. Po jej ukończeniu został odkomenderowany do Głównego Zarządu Politycznego WP jako adiutant Zastępcy Szefa GZP WP. 20 X 1950 r. na podstawie zarządzenia Prezydenta RP otrzymał awans na stopień podporucznika WP.

2 V 1951 r. został skierowany do Wojskowej Akademii Politycznej jako kierownik kancelarii ogólnej. Od 1 XII 1951 r. był wyznaczony na sekretarza Oddziałowej Organizacji Partyjnej w Wydziale Politycznym 1 Warszawskiej Dywizji Piechoty, w której służył do 19 III 1952 r. W okresie od 20 III 1952 r. do 5 X 1952 r. służył w Wydziale Politycznym 25 Dywizji Pancerniej jako instruktor informacji sprawozdawczości. 1 VII 1952 r. otrzymał awans na stopień porucznika WP. W tym czasie piastował też stanowisko zastępcy sekretarza Podstawowej Organizacji Partyjnej. 6 X 1952 r. został słuchaczem w WAP, w której nauka trwała do 29 VII 1955 r. Po zakończeniu nauki w WAP

otrzymał awans do stopnia kapitana WP. Od 30 VII 1955 r. służył w 5 Pułku Piechoty 12 Dywizji Zmechanizowanej jako zastępca dowódcy ds. politycznych. W tym okresie był członkiem Komitetu Partyjnego w 12 DZ (1955–1956).

Po trzech latach służby w 12 DP 12 V 1958 r. został skierowany do Podoficerskiej Szkoły Wojsk Inżynierskich nr 20 jako zastępca dowódcy szkoły ds. politycznych. W czasie służby w tej jednostce otrzymał awans na stopień majora WP (15 IX 1961). Był w tej jednostce też sekretarzem POP (1957–1961). Przez cztery lata uczęszczał w systemie wieczorowym do Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie, w którym w 1960 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. W okresie od 26 IX 1961 r. do 1 IX 1967 r. pełnił służbę jako zastępca dowódcy ds. politycznych w 14 Pułku Czołgów Średnich. Pułk ten wchodził w skład 16 DP, w której S. Albiński pozostawał członkiem Komitetu Partyjnego (1962–1966), sekretarzem Komitetu Partyjnego Jednostki (1963–1965). W trakcie służby na tym stanowisku został awansowany na stopień podpułkownika WP (1 X 1966).

2 IX 1967 r. został skierowany do 3 Warszawskiego Pułku Pontonowego we Włocławku na stanowisko zastępcy dowódcy ds. politycznych. W 1968 r. w Pułku odbyła się inspekcja Ministerstwa Obrony Narodowej, która zakończyła się przyznaniem tej jednostce oceny bardzo dobrej, co było również wynikiem dobrze prowadzonej pracy politycznej wśród żołnierzy i kadry oficerskiej. Służąc w 3 WPPont., był członkiem Komitetu Partyjnego (1967–1971). Ponadto w l. 1969–1973 był radnym i przewodniczącym Komisji Prześtrzeżenia Prawa i Porządku Publicznego Powiatowej Rady Narodowej we Włocławku.

W l. 1968–1975 był członkiem Powiatowej Rady Przyjaciół Harcerstwa we Włocławku. W 1973 r. odbył studia wyższe w systemie zaocznym w WAP w Warszawie i uzyskał dyplom magistra pedagogiki.

W okresie od 24 I 1975 r. pozostawał w dyspozycji Dowódcy Pomorskiego Okręgu Wojskowego. W okresie od 20 V 1975 r. do 23 IV 1977 r. służył jako starszy instruktor Wydziału Politycznego w Wojewódzkim Sztabie Wojskowym w Szczecinie.

Zakończył służbę w 1977 r. w stopniu podpułkownika i został skierowany do ewidencji w Wojskowej Komendzie Uzupelnień we Włocławku. Od 1977 r., po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej ze względu

A

na stan zdrowia, przeszedł do rezerwy i pobierał rentę inwalidzką.

W 1981 r. wstąpił we Włocławku do Związku Żołnierzy Wojska Polskiego. Był członkiem zarządu koła nr 1. Był też od powstania tego związku przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych we Włocławku. W czasie trwania stanu wojennego należał do OPO przy Wojewódzkim Sztabie Wojskowym we Włocławku. W l. 1982–1983 był zastępcą przewodniczącego Osiedlowego Komitetu Odrodzenia Narodowego Osiedla „Śródmieście II” we Włocławku. Od 1983 r. wchodził w skład egzekutywy Terenowej Organizacji Partyjnej we Włocławku. W l. 1989–1993 pełnił funkcję przewodniczącego wojewódzkiego sądu koleżeńskiego w ZBZZ we Włocławku. Od 1993 r. nieprzerwanie przez 20 lat pełnił funkcję przewodniczącego wojewódzkiej (rejonowej) komisji rewizyjnej w ZBZZ (aktualnie Związek Byłych Żołnierzy Wojska Polskiego).

W uznaniu za wieloletnią służbę wojskową na stanowiskach dowódczych i działalność społeczną otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski OOP, 12 X 1970 r. na podstawie Uchwały Rady Państwa z 6 X 1970 r., Brązowy (1956), Srebrny (1964), Złoty Krzyż Zasługi (1963) i Złoty Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, Złoty, Srebrny (1969) i Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1967), Medal „Zasłużony dla Wojsk Inżynierskich”. Posiadał także Medal 40-lecia PRL (1984), Odznakę Kościuszkowską (1952), Odznakę Specjalną ORMO, Odznakę „Za zasługi dla rozwoju Włocławka” (1969), Odznakę Zasłużony działacz Kół Młodzieży Wojskowej (1973), Odznakę Honorową PCK (1974), Odznakę Honorową Przyjaciół Harcerstwa (1975) i Odznakę Gryfa Pomorskiego (1976). Ponadto posiadał wyróżnienia związkowe: Brązowy Krzyż Za Zasługi dla ZŻWP, Krzyż „Zawsze Wierni Ojczyźnie”, Medal XXX-lecia i XXXV-lecia ZŻWP i Odznakę Honorową „Za zasługi dla ZBZZ” (1986).

Był żonaty z Marią Czesławą Jankowską (ur. 1936 w Warszawie), córką Edwarda (1908–1944) i Czesławy z d. Karp (1914–1936), która była z zawodu pielęgniarką. Ślub zawarty został 31 VII 1954 r. w USC w Warszawie. Małżonkowie mieli córkę Elżbietę (ur. 1955).

Zmarł 15 IV 2017 r.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Stefana Albińskiego; AWT., TAP S płk. Stefana Dariusza Albińskiego, sygn. 2875/16/279; 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 52/73/3;48/79/250; 696/72/3; strona internetowa Zarządu Rejonowego ZŻWP we Włocławku. Źródło zdjęcia — Archiwum Wojskowe w Toruniu.

Władysław Kubiak

ANTKOWSKI WŁODZIMIERZ KRZYSZTOF

(1957–2020), lekarz medycyny, kierownik Pracowni Medycyny Nuklearnej w Szpitalu Wojewódzkim we Włocławku, właściciel gabinetu USG i przychodni Diagmed we Włocławku

Urodził się 5 X 1957 r. we Włocławku, jako syn Winicjusza (ur. 1928) i Blandyny (ur. 1933) z d. Wypij. Ojciec Winicjusz, z zawodu księgowy, na początku kariery przez pewien okres był nauczycielem geografii w Szkole Podstawowej nr 8 we Włocławku. Później był księgowym i kierownikiem

Oddziału Budżetowego w Wydziale Finansowym Urzędu Wojewódzkiego we Włocławku. Marzył o medycynie, ale nie dostał się na studia pomimo zdania 12 przedmiotów na maturze z wynikiem bardzo dobrym. Nie został przyjęty na studia medyczne, ponieważ jego ojciec był organistą w kościele.

Matka z zawodu księgową pracowała jako naczelniczka Wydziału Finansowego w Wojewódzkiej Spółdzielni Mieszkaniowej i dodatkowo w Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej. Włodzimierz miał siostrę Jolantę (ur. 1965), która jest lekarzem specjalistą radiologii i diagnostyki obrazowej we Włocławku.

Po ukończeniu 7 lat rozpoczął naukę w SP nr 2 we Włocławku przy ul. Nowomiejskiej. W 1972 r. zaczął uczęszczać do Liceum Ziemi Kujawskiej, ale po 3 miesiącach zmienił szkołę i stał się uczniem III Liceum Marii Konopnickiej we Włocławku na profilu matematyczno-fizycznym. W trakcie nauki wykazywał szczególne zainteresowania i uzdolnienia

w przedmiotach matematycznych i przyrodniczych. Należał do szkolnej organizacji Związku Młodzieży Socjalistycznej oraz do szkolnego Kółka Biologicznego, a także do Szkolnego Kółka Sportowego. Udzielał się w szkolnym samorządzie uczniowskim, gdzie pełnił funkcję skarbnika.

W trakcie czteroletniej nauki reprezentował szkołę na zawodach sportowych w konkurencjach lekkoatletycznych. Będąc uczniem III klasy Liceum Ogólnokształcącego, brał udział w okręgowych zawodach chemicznych Szkół Ogólnokształcących w Toruniu. W II 1976 r. uczestniczył w Okręgowej Olimpiadzie Biologicznej w Bydgoszczy. Od klasy V w szkole podstawowej marzył, aby zostać lekarzem i nieść ludziom pomoc, a cierpiącym ulgę.

W 1976 r. uzyskał świadectwo maturalne i zdecydował się zrealizować swoje plany. W tym samym roku został przyjęty na studia medyczne do Akademii Medycznej w Poznaniu (aktualnie Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego). Po pierwszym roku z uwagi na wysoką średnią wyników egzaminów dostał nagrodę rektorską, a także stypendium naukowe. W czasie studiów należał do SZSP. Był uczestnikiem szkolenia wojskowego w Studium Wojskowym, które ukończył w stopniu kaprala. Po sześcioletnich studiach i zdaniu wymaganych egzaminów 14 IX 1982 r. uzyskał tytuł lekarza z prawem wykonywania zawodu.

Po studiach powrócił do Włocławka i od 1 X 1982 r. rozpoczął staż w Szpitalu we Włocławku przy ul. Szpitalnej na stanowisku lekarza stażysty. Następnie kontynuował pracę na stanowisku młodszego asystenta. W. Antkowski posiadał dwie specjalizacje, ale wbrew powszechnym opiniom nie był radiologiem. Od 12 X 1985 r. miał specjalizację z chorób wewnętrznych I stopnia. Od 1 VII 1985 r. podjął dodatkową pracę w Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego we Włocławku.

W Szpitalu Wojewódzkim we Włocławku pracował do 31 XII 2000 r., początkowo na stanowisku młodszego asystenta, asystenta, p.o. kierownika i kierownika Pracowni Medycyny Nuklearnej. W 1995 r. był odpowiedzialny za zainstalowanie w Szpitalu Wojewódzkim pierwszego tomografu komputerowego zakupionego ze środków Wojewody Włocławskiego. Przez większość czasu w tym okresie zatrudnienia wykonywał prace narażające na działanie promieniowania jonizującego oraz prace narażające na działanie pól

elektromagnetycznych w zakresie od 0,1 do 300 tys. MHz w strefie zagrożenia. Przez cały czas W. Antkowski pozostawał jedynym lekarzem w Pracowni Medycyny Nuklearnej, sprawnie ją prowadząc, wykorzystując do tego umiejętności zdobyte na licznych kursach i drogą samokształcenia. 12 X 1985 r. uzyskał I^o specjalizacji z zakresu chorób wewnętrznych.

W ramach tejże specjalizacji przebywał na stażu w szpitalu w Łodzi, gdzie po raz pierwszy miał możliwość zapoznania się z aparatem ultrasonograficznym. Ten sprzęt tak przypadł mu do gustu, że zaczął czynić starania o uzyskanie takiego aparatu we Włocławku. Pomysłem tym zaraził Andrzeja Kunkla, który był wówczas ordynatorem oddziału w szpitalu i jego bezpośrednim przełożonym. W. Antkowski chciał stworzyć pracownię USG w szpitalu we Włocławku. Pierwszy aparat USG dla placówki był darem papieża Jana Pawła II. Aparat obsługiwał tylko W. Antkowski.

Był inicjatorem wdrażania w Pracowni Medycyny Nuklearnej w Szpitalu Wojewódzkim we Włocławku nowych metod diagnostycznych, w tym niezwykle nowoczesnej w tamtych latach metody ultrasonograficznej. W kolejnych latach z własnych środków i przy pomocy znajomych zakupił aparat USG marki Siemens w Niemczech w 1987 r. Dzięki temu sprzętowi otworzył prywatny gabinet lekarski w mieszkaniu przy ul. Noakowskiego we Włocławku. Następnie gabinet został przeniesiony do lokalu przy al. Chopina we Włocławku i funkcjonował od tam pod nazwą Diagmed. W dalszym czasie w wynajętych pomieszczeniach na ul. Polnej powstał Diagmed Plus, w którym oferowano badanie tomografem komputerowym, chociaż sam W. Antkowski nigdy badań tomograficznych nie opisywał. W 2008 r. z inicjatywy i dzięki własnym środkom W. Antkowskiego i współnika powstał duży kompleks medyczny Diagmed przy ul. Okrzei 66, dokąd przeniesiono Diagmed z al. Chopina i Diagmed Plus z ul. Polnej. Od 2012 r. po rozpadzie spółki W. Antkowski otworzył indywidualny gabinet w przychodni Eskulap przy ul. Traugutta 10A, w którym pracował do śmierci.

W. Antkowski był w powszechnej opinii ekspertem w dziedzinie diagnostyki USG. Specjalizował się w medycynie nuklearnej. Był również specjalistą chorób wewnętrznych. Tytuł specjalisty w zakresie medycyny nuklearnej uzyskał w 1995 r. w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego w Warszawie pod kierunkiem prof. dr. hab. Dariusza Brykalskiego.

B

Będąc specjalistą chorób wewnętrznych, wykonywał badania zarówno u dorosłych, jak i dzieci. Pacjenci cenili jego fachowość, a także fakt, że potrafił dostrzec nawet najwcześniejsze zmiany na badanych narządach.

Z racji wykonywanego zawodu lekarza medycyny należał do Kujawsko-Pomorskiej Izby Lekarskiej w Toruniu i do Polskiego Towarzystwa Ultrasonograficznego (1991–2017). Przez całe swoje życie nie należał do żadnej partii politycznej.

12 XII 1981 r. zawarł ślub cywilny w Poznaniu z Ewą z d. Ajszpur pochodzącą z Zielonej Góry, którą poznał na początku studiów. Ślub kościelny miał miejsce 30 I 1982 r. Wesele odbyło w Akademiku Wawrzynek w Poznaniu w stanie wojennym. Z żoną Ewą miał dwoje dzieci: syna Pawła (ur. 1983), który jest lekarzem specjalistą radiologii i diagnostyki obrazowej we Włocławku, oraz córkę Justynę (ur. 1992), która też jest lekarzem, specjalistą medycyny rodzinnej w Warszawie. Rozwód z Ewą Antkowską nastąpił 24 XI 2004 r. Ze związku z Agatą Rakocą-Grzybowską miał córkę Marię (ur. 2005). Od 18 VIII 2017 r. do 2 VII 2019 r. pozostawał w związku małżeńskim z Agatą Rakocą-Grzybowską, która przyjęła po nim nazwisko.

Zmarł 25 V 2020 r. we Włocławku, gdzie został pochowany w grobie rodzinnym na Cmentarzu Komunalnym.

Archiwum IPN Delegatura w Bydgoszczy, akta paszportowe W. Antkowskiego, sygn. EAWI. 13 554; Informacje otrzymane od synowej Agaty Antkowskiej i syna Pawła Antkowskiego; Archiwum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, akta osobowe Włodzimierza Antkowskiego; Archiwum Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego we Włocławku, akta osobowe Włodzimierza Antkowskiego, sygn. 176/117, sygn. 17/745. Źródło fotografii — archiwum rodzinne synowej Agaty Antkowskiej.

Władysław Kubiak

BABIŃSKI BOHDAN (BOGDAN)

(1923–2015), leśnik, przedstawiciel Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych przy ZCP we Włocławku, działacz społeczny

Urodził się 22 V 1923 r. w osadzie Wydoń (Widuć, Widuć) w Nadleśnictwie Kowal. Jego ojcem był Lech Babiński (1886–1967), którego ojciec, Antoni, był farmaceutą i posiadał aptekę we Włocławku. Lech miał jeszcze czterech braci. Ukończył Akademię Leśną w Tharandcie, jedną z najstarszych

leśnych uczelni akademickich na świecie, założoną przez wybitnego leśnika niemieckiego Heinricha Cotta w 1811 r. W 1816 r. szkoła Cotta w Tharandcie uzyskała status Królewskiej Saskiej Akademii Leśnej (Königliche-Sächsische Forstakademie). Studiował także w Petersburgu. Po zakończeniu nauki pracował przez kilka lat w okolicach Odessy, gdzie budował linie kolejowe i mosty. W kolejnych latach przeszedł do pracy w leśnictwie i pracował najpierw w dobrach Bużańsko-Olchowickich hr. Adama Potockiego i na terenie dzisiejszej Litwy w pobliżu Druskiennik. Następnie został nadleśniczym k. Ostrołęki, jednak zawsze chciał powrócić w rodzinne strony na Kujawy. Około 1920 r. został nadleśniczym dużego nadleśnictwa w Kowalu, które w kolejnych latach podzielono na mniejsze, a później powierzono mu stanowisko nadleśniczego Nadleśnictwa Włocławek.

W 1922 r. ożenił się z Ireną z Sudolskich.

W 1930 r. B. Babiński zaczął uczęszczać do szkoły powszechnej we Włocławku i ukończył ją w 1937 r. Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej ukończył Kujawskie Gimnazjum Klasyczne we Włocławku, które zapewniało tzw. małą maturę. Dalszą edukację przerwała wojna i okupacja, podczas której ojciec zagrożony aresztowaniem przez Gestapo wyjechał do Warszawy, a później znalazł zatrudnienie w leśnictwie pod Warszawą.

B. Babiński wraz z młodszym bratem, Włodzimierzem, w obawie przed wywiezieniem na roboty przymusowe do III Rzeszy, zarejestrowali się jako robotnicy leśni w Leśnictwie Falbanka i pracowali tam do VI 1940 r. W miesiącu tym Niemcy wysiedlili całą rodzinę do Generalnego Gubernatorstwa. Obaj bracia znaleźli zatrudnienie w tartaku w Budziskach, a w pół roku później Bohdan dostał się do pracy w Nadleśnictwie Łochowo, pow. Sokołów-Węgrów jako goniec, pomocnik, praktykant leśny i pracownik kancelaryjny.

We IX 1943 r. został jednak aresztowany przez Niemców i wywieziony na roboty przymusowe w okolicy Stargardu Szczecińskiego, a następnie do Szczecina. Tam został skierowany do firmy węglowej Brandenburg Und Niedermayer, gdzie zajmował się rozładunkiem, pakowaniem i rozwożeniem węgla. W kilka tygodni później udało się mu otrzymać skierowanie do pracy w leśnictwie Linken w Nadleśnictwie Falkenwalde, gdzie został skierowany do wyznaczania trzebieży i odbiórek drewna. Pracował tam do 20 VI 1945 r. Tam spotkał się również ze swoim bratem, który po ucieczce z transportu do Niemiec został schwytany przez żandarmów i trafił do obozu karnego pod Inowrocławiem, a później do Poznania. Odtąd razem pracowali jako zespół drwali. W IV 1945 r. zostali oswobodzeni przez wojska radzieckie i wyruszyli w drogę do Włocławka, ale zostali skierowani do Szczecina, gdzie najpierw byli przesłuchiwani przez Rosjan w więzieniu pod zarzutem, jakoby byli Niemcami, a później współpracowali z polskim prezydentem miasta Zarembą.

W V 1945 r. z bratem był w składzie grupy operacyjnej organizującej się Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu i trafił do Gorzowa, gdzie organizowano nową zielonogórską DLP. Został skierowany do Nadleśnictwa Drezdenko i leśniczówki Sarnowola następnie do leśnictwa Wilczyska, gdzie przepracował kilkanaście miesięcy, po czym został przeniesiony do Nadleśnictwa Wologoszcz. Przez pięć lat wykonywał tam pierwsze plany urzędniowe. W tym czasie rozpoczął naukę w Leśnym Ośrodku Szkoleniowym w Goraju (1946–1947), którą kontynuował w Technikum Leśnym w Polskiej Woli koło Rzepina, uzyskując świadectwo maturalne i stopień technika leśnika oraz tytuł zawodowy brakarza drzewnego. Ukończył także instruktorski kurs normalizacyjny i kursy brakarskie, uzyskując stopień brakarza I klasy.

Później został przeniesiony do Leśnictwa Ustronie w Nadleśnictwie Karwin, po drugiej stronie Drezdenka. Leśniczym był do 1953 r., następnie przeniesiono go do Rejonu Lasów Państwowych w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie został brakarzem. Co roku uczestniczył w kursach brakarskich, które wtedy były organizowane w celu wykształcenia odpowiedniej kadry. Gdy zdobył pierwszą klasę brakarską, sam zaczął prowadzić kursy. Później został przeniesiony do Zarządu Lasów Państwowych w Zielonej Górze z siedzibą w Żarach na stanowisko głównego brakarza. Zarząd

ten obsługiwał łącznie 92 nadleśnictwa, a rozpiętość nadzoru wynosiła około 300 km.

W latach 1962–1964 pracował jako brakarz w nadleśnictwach Krzystkowie-Bogaczów, Zielona Góra, Przytok, Żary, Ochla i kilku innych. Na własną prośbę w 1964 r. został przeniesiony do Włocławka i został zatrudniony na stanowiskach brakarskich, kolejno w Nadleśnictwie Skępe (1964–1968), jako instruktor techniczny, później jako zastępca kierownika w Zespole Składnic, najpierw we Włocławku, a następnie w Toruniu. Po zlikwidowaniu tej jednostki został skierowany przez Zarząd Lasów Państwowych w Toruniu na stanowisko brakarza przy Zakładach Celulozowo-Papierniczych we Włocławku, gdzie pracował w l. 1969–1974. W zakładzie tym był przedstawicielem Lasów Państwowych, do którego trafiały transporty drewna z 17 Okręgowych Zarządów Lasów Państwowych z całego kraju. Jego zarobki były w tym czasie stosunkowo małe, dlatego dorabiał rzeźbieniem w drewnie. Później wiele z tych rzeźb trafiło do muzeum folkloru, do skansenu lub też zostało sprzedanych znajomym. W 1982 r. przeszedł na emeryturę po przepracowaniu 40 lat i siedmiu miesięcy.

B. Babiński od III 1946 r. był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej, a po zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Pełnił m.in. funkcję członka Komitetu Gminnego PZPR w Dobiegniewie. Był także członkiem Związku Zawodowego Pracowników Leśnych i Przemysłu Drzewnego, w którym pełnił funkcję sekretarza koła w Karwinie.

Od 11 IX 1973 r. należał do Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej i był Społecznym Inspektorem Ruchu Drogowego oraz komendantem Jednostki ORMO w Michelinie. W II 1976 r. w uznaniu dużego zaangażowania w działalność społeczną otrzymał Odznakę Specjalną ORMO. 5 II 1978 r. został wybrany radnym Gminnej Rady Narodowej we Włocławku. Od XII tr. pełnił funkcję przewodniczącego samorządu mieszkańców osiedla Michelin-Mielęcín we Włocławku. W II 1979 r. otrzymał Brązową Odznakę „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego”.

Bohdan Babiński w III 1948 r. zawarł w Dobiegniewie związek małżeński z Barbarą Zabłocką, która pochodziła z Sosnowca. Od początku wojny w 1939 r. zaangażowana była w działalność konspiracyjną. Najpierw w organizacji „Nasze Sprawy”, przekształconej w „Związek Orła Białego”, który wszedł w skład

B

Armii Krajowej. W wyniku wspy w organizacji została wraz z matką aresztowana przez Niemców i zesłana do obozu koncentracyjnego w Auschwitz, gdzie matkę wkrótce zamordowano. Po rozprawie skazana została na karę śmierci, ale w wyniku apelacji samych Niemców (z powodu młodego wieku) karę zamieniono na osiem lat ciężkiego więzienia. Wyrok odbywała w kilku miejscach, z których ostatnim było więzienie w Fordonie k. Bydgoszczy, gdzie przeprowadzano na niej pseudoeksperymenty medyczne. W „marszu śmierci” w I 1945 r. udało się jej zbiec, dzięki czemu przeżyła wojnę. Po zakończeniu działań wojennych przeniosła się na ziemie zachodnie i została nauczycielką i kierowniczką szkoły blisko leśnictwa Sarnowo. W małżeństwie przeżyli 58 lat. Żona zmarła w 2006 r.

B. Babiński zm. 22 V 2015 r. i został pochowany na cmentarzu we Włocławku-Michelinie.

Archiwum Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, akta osobowe Bohdana Babińskiego, sygn. 7/B 475; *Losy leśnych rodzin... Wróciłem w rodzinne strony. Zapis rozmowy z leśnikiem emerytem Bohdanem Babińskim, przeprowadzonej we Włocławku, 23 czerwca 2005 r.*, „Biuletyn Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu” 2008 nr 1 (46) styczeń–marzec, r. 11, s. 29–33; <https://www.torun.lasy.gov.pl/documents/426998/38409505/BABI%C5%83SKI+Lech+%281886-1967%29%2C+nadle%C5%9Bnyczy.pdf/17af691e-97fb-6327-556f-796d0b18b3b4>, [dostęp: 23 IV 2023]. Źródło fotografii — Archiwum RDLP w Toruniu — akta osobowe.

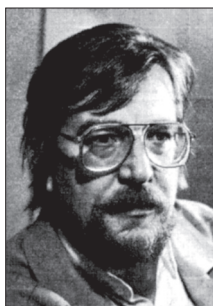
Władysław Kubiak

BARZ PAUL

(1943–2013), niemiecki pisarz, muzykolog i dziennikarz

Urodził się 28 VIII 1943 r. we Włocławku, który pozostając wówczas pod okupacją niemiecką, należał do Kraju Warty w granicach III Rzeszy i nosił nazwę Leslau an der Weichsel.

W I 1945 r. cała rodzina wyjechała z Włocławka w obawie przed ofensywą Armii Czerwonej i ewakuowała się do Hamburga. W tym mieście Paul uczęszczał do szkoły średniej, w której zdobył maturę.

W następnych latach kształcił się nadal w działalności wydawniczej, jak również odbył w niej praktykę. Do roku 1981 pracował jako redaktor w niemieckim czasopiśmie kulturalnym „Westermanns Monatshefte”. W tym samym roku został niezależnym pisarzem i dziennikarzem. Pisał dla czasopism takich jak: „Welt am Sonntag”, „Hamburger Abendblatt” i „Westdeutsche Zeitung” i wielu innych. Jako pisarz stał się znany dzięki słuchowiskom radiowym, literaturze faktu i biografiiom. Dał się poznać czytelnikom po raz pierwszy dzięki słuchowiskom, książkom *non fiction* i biografiiom (*Henryk Lew*, 1977, *Bach–Handel–Schütz*, 1984).

Opublikował książki: *Der wahre Schimmelreiter* i *Storm in Schleswig-Holstein*, które poświęcił omówieniu literatury Theodora Storma, którego *Der wahre Schimmelreiter* w 1998 r. zaadaptował na potrzeby wystawienia w hamburskim Teatrze Ohnsorg. Był wybitnym znawcą jego dorobku literackiego. Jako dramaturg, Paul Barz odniósł międzynarodowy sukces, dzięki sztuce *Kolacja na cztery ręce* o fikcyjnym spotkaniu Bacha i Haendla, która miała premierę w Berlinie w 1985 r. z udziałem Ernsta Schrödera i Martina Helda. Spektakl ten cieszył się ogromną popularnością w Niemczech i na świecie i miał setki produkcji. Wkrótce został przetłumaczony na czternaście języków. Nie schodził z afisza przez wiele lat, m.in. w Warszawie i Teatrze Artystycznym w Moskwie.

Radiowa wersja *Possibilities of a Great Moment* (dostępna na kasecie i CD) była również światowym hitem w kilkunastu językach. Podobnie światowy sukces odniosło słuchowisko radiowe Paula Barza pt. *Möglichkeiten eneiner Sternstunde*. Był także autorem książki *Doktor Struensee*, w której przedstawił życie osobistego lekarza króla — ulubieńca królowej. Życie doktora Jonathana Friedricha Struensee — od małego lekarza w Altonie do „buntownika z góry” — jest tematem wielu powieści i filmów. W tej książce P. Barz przedstawił porywającą biografię tej niepospolitej postaci. Podobnie jak Cagliostro, Rasputin czy Casanova, Struensee jest jedną z najbardziej żądnych przygód postaci w historii Zachodu. Ta książka

stanowi pełny, niezredagowany przedruk publikacji Paula Barza z 1985 r. Starannie unowocześniono jedynie pisownię.

Ostatnia powieść P. Barza *Baltycka jesień — rodzina na Wschodzie* zawiera fragmenty własnej historii rodzinnej i może być postrzegana jako spuścizna. Żona Christiane, którą poślubił w 1967 r., często towarzyszyła mężowi w podróżach badawczych; była jego krytyczną pierwszą czytelniczką. Syn Helmut jest także pisarzem i autorem książek.

W dorobku literackim Barza znajdują się m.in. następujące książki:

— *Mieszkańcy Wersalu. Biografia zamku*. 1973. Nowe wydanie 1980. Nowe wydanie Offenbach 2021;

— *Henryk Lew. Szczeniak porusza historię*. 1977. Nowe wydanie 1987. Nowo opublikowane Offenbach 2021;

— *Goetza Friedricha. Przygodowy teatr muzyczny*. 1978. Wznowienie Offenbacha 2021;

— *Prawdziwy jeździec na białym koniu. Opowieść o krajobrazie i jego poecie Theodorze Stormie*. 1982. Nowe wydanie 2000. Nowo opublikowane Offenbach 2021;

— *Car i stolarz. Opera dla dzieci*. 1982;

— *Bach–Haendel–Schütz. Mistrzowie muzyki barokowej*. 1984. Wznowienie Offenbacha 2021;

— *Doktor Struensee. Buntować się z góry*. 1985 (przetłumaczone na język duński). Nowo opublikowane — Offenbach 2021;

— *Theodor Storm i Szlezwik-Holsztyn*. 1988;

— *Ludzie na Sylcie*. 1988;

— *Moje północne Niemcy*. 1993;

— *Teodor Storm. Wędrowiec przeciwko czasowi i światu. Biografia*. Wydawnictwo Budowlane 2004. Nowo wydane — Offenbach 2021;

— *Przeciwnicy. Fryderyka Barbarossy i Henryka Lwa*. Lübbe Verlag 2005. Nowo opublikowane pod tytułem *Adler und Löwe*. Offenbach 2021;

— *Mozart. Prince i Papageno. Powieść biograficzna*. Seria „Premium” DTV 2005. Wznowienie Offenbach 2021 (tłumaczenia na koreański, polski, słoweński);

— *Krzysztof Kolumb. Monografia*. kwiecień 2006;

— *Henryk Lew i jego czasy*. Monachium 2008. Wznowienie — Offenbach 2021;

— *Haendel. Piękny potwór*. Gütersloh 2008. Wznowienie — Offenbach 2021;

— *Baltycka jesień. Rodzina na wschodzie*. Reinbecka 2013.

Był także autorem sztuk teatralnych:

— *Prawdziwy Störtebeker*, UA: Hamburg 1986;

— *Nigdy nie będziesz mnie kwestionować*, UA: Hamburg 1986, reprezentowana przez Ahn and Simrock Theaterverlag GmbH;

— *Lokaj jest zawsze mordercą* (według E. Wallace’a), UA: Stuttgart 1988, reprezentowany przez Per H. Lauke Verlag;

— *Karoline ostatni akt*, UA: Celle 1992 (na zlecenie miasta Celle), reprezentowana przez firmę Ahn i Simrock Theaterverlag GmbH;

— *Der Schimmelreiter (po Storm)*, UA: Hamburg 1998, reprezentowany przez Karla Mahnke Theaterverlag;

— *Ups, nadchodzi Hans! Wieczór Hansa Albersa z Jasperem Vogtem*, 1999;

— *Dall spotyka Albersa. Weź mnie ze sobą, kapitanie. Wieczór Hansa Albersa z Karlem Dallem*, 2002;

— *Goodbye to La Paloma*, UA: Hamburg 2003, reprezentowana przez Karla Mahnke Theaterverlag.

Paul Barz zmarł 5 VI 2013 r. po ciężkiej chorobie w Wentorf koło Hamburga.

Biografia Paula Barza, paul-barz.de. (niem.), [dostęp: 10 III 2023]; twórczość Paula Barza i o Paulu Barzu w katalogu Deutsche Nationalbibliothek (niem.); https://pl.wikipedia.org/wiki/Paul_Barz, [dostęp: 10 III 2023]; <https://web.archive.org/web/20180408210414/http://www.paul-barz.de/leben.html>, [dostęp: 10 III 2023]; informacje otrzymane od Lenarta Diepmansa z Wydziału Kultury Ambasady Niemiec w Warszawie. Zdjęcie znajduje się w zakładce *Biografia Paula Barza, paul-barz.de*, [zarchiwizowane z tego adresu 8 IV 2018] (niem.) na stronie Wikipedii.

Władysław Kubiak

BELZA TADEUSZ

(1925–2007), płk dypl. WP, dowódca 3 WPPont. we Włocławku

Urodził się 12 VIII 1925 r. w m. Dąbki, pow. Horodenka, woj. stanisławowskie (ob. Ukraina). Jego rodzice byli posiadaczami niewielkiego gospodarstwa rolnego (1,92 ha), z którego utrzymywała się cała rodzina. Lata dziecięce spędził w rodzinnej wsi. W latach 1932–1938 ukończył 7 klas w szkole powszechnej w m. Czernelica.

B

Pomagał także rodzicom w pracy na roli oraz w warsztacie szewskim i krawieckim. W l. 1938–1941 ukończył szkołę pszczelarską w Horodence.

Od X 1941 r. pracował jako robotnik na Kolei Państwowej w Horodence. W IV 1942 r. został skierowany na roboty przymusowe w placówce Baudienst w Kołomyi jako robotnik do prac budowlanych. W okresie od X 1943 r. do III 1944 r. był zatrudniony jako smarownik w Cukrowni w Horodence. Od IV 1944 r. został zmobilizowany do Armii Czerwonej i skierowany jako szeregowiec do Istricbitelnyj Bataliona w Kołomyi i Horodence.

14 V 1944 r. został powołany do Wojska Polskiego przez Rejonowy Wojenkomat w Śniatyniu. Ze względu na posiadane wykształcenie został skierowany do Szkoły Podoficerskiej Radiotelegrafistów w 4 Dywizji Piechoty i był w niej elewem do 17 VII 1944 r. Po jej ukończeniu został natychmiast skierowany do Centralnej Szkoły Oficerskiej w korpusie saperów w Riazaniu, w której przebywał do 9 III 1945 r. Otrzymał wtedy awans na stopień podporucznika i nominację na dowódcę kompanii w 5 Brygadzie Saperów. Po przeformowaniu tej brygady na 5 Mazurski Pułk Saperów nadal pozostał, do 15 II 1948 r., dowódcą kompanii, ale od 11 XI 1946 r. już w stopniu porucznika. Od 16 II 1948 r. został wyznaczony na Komentanta Szkoły Podoficerskiej w tym pułku. W VII tr. otrzymał awans na stopień kapitana. 2 X 1949 r. został skierowany do Oficerskiej Szkoły Inżynieryjno-Saperskiej, w której przebywał do 1 IX 1950 r. jako słuchacz KDO. 2 IX 1950 r. objął stanowisko dowódcy Pułkowej Szkoły Podoficerskiej w 3 Warszawskim Pułku Pontonowym stacjonującym we Włocławku. W roku następnym, od 14 XI, był dowódcą batalionu pontonowego w tym pułku.

28 IV 1952 r. otrzymał kolejny awans na stopień majora, a w cztery lata później na stopień podpułkownika. W okresie od 27 X 1953 r. do 12 VIII 1955 r. pełnił funkcję zastępcy dowódcy ds. liniowych w 3 WPPont. Brał aktywny udział w zwalczaniu powodzi i splotu lodów. Oddziałom inżynieryjnym dowodzonym przez ppłk. T. Belzę powierzano obronę najważniejszych obiektów o znaczeniu państwowym

na Wiśle i Odrze. Dzięki stosowaniu nowych metod i sposobów zwalczania skutków powodzi i splotu lodów powierzone zadania wykonywane były bardzo skutecznie. 13 VIII 1955 r. został przeniesiony na dowódcę 5 Mazurskiego Pułku Saperów, który stacjonował w Szczecinie Podjuchach i pozostawał w nim do 29 V 1959 r. W tym czasie ukończył Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących w Szczecinie (1957–1959) i po zdaniu egzaminów uzyskał świadectwo maturalne. W okresie od 30 V 1959 r. do 7 VIII 1960 r. był Szefem Saperów dywizyjnych w 23 DP, której sztab stacjonował w Gdańsku. 8 VIII 1960 r. został słuchaczem Wyższego Kursu Dowódców Wojsk Oficerów Inżynieryjnych w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, a po jego ukończeniu 20 VIII 1961 r. powrócił do 23 DP na stanowisko Szefa Saperów dywizji. W III tr. był uczestnikiem Kursu Obrony przed Bronią Masowego Rażenia.

16 X 1962 r. został wyznaczony na stanowisko dowódcy 3 WPPont. we Włocławku, którym pozostawał do 30 IX 1965 r. W okresie dowodzenia pułkiem we Włocławku otrzymał awans 16 IX 1963 r. na stopień pułkownika WP. Zasadniczym zadaniem w tym okresie 3 WPPont. w akcji przeciwlodowej i przeciwpowodziowej była ochrona budowy stopnia wodnego na Wiśle we Włocławku. Płk. T. Belza nawiązał roboczą współpracę z kierownictwem budowy i miejscowym komitetem przeciwpowodziowym, ustalając wspólne zadania w akcji zagrożenia dla tak ważnej inwestycji wodnej. W 1963 r. żołnierze pułku z Włocławka brali udział w akcji ochrony mostów w m. Złotoria, w Toruniu oraz młyna w m. Lubicz i budowanego stopnia wodnego we Włocławku.

W uznaniu zasług dla województwa bydgoskiego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy przyznało dla 3 WPPont. w dwudziestolecie Pomorskiego Okręgu Wojskowego Honorową Odznakę „Za Szczególne Zasługi dla Rozwoju Województwa Bydgoskiego”.

Od 1 X 1965 r. był słuchaczem Kursu II ogólnowojskowego w Akademii Sztabu Generalnego, który trwał do 11 VIII 1967 r. Po jego ukończeniu objął dowództwo 4 Łużyckiej Brygady Saperów stacjonującej w województwie poznańskim.

Dowodzona przez niego brygada przez 3 lata pod rząd zajmowała I miejsce wśród oddziałów inżynieryjnych Śląskiego Okręgu Wojskowego. W 1971 r. podczas inspekcji prowadzonej przez Główny

Inspektorat Szkolenia dowodzona przez niego brygada otrzymała wysoką ocenę 4,39. Na wysokim poziomie postawił jako dowódca w brygadzie porządek wojskowy, gotowość bojową, wyszkolenie i bazę szkoleniowo-techniczną.

W okresie od 25 IX 1973 r. do 4 IV 1979 r. był komendantem Wojskowego Domu Wypoczynkowego w Augustowie. Od 5 IV 1979 r. pozostawał w dyspozycji Głównego Kwatermistrza WP. 4 XII 1979 r. został zwolniony z wojskowej służby zawodowej ze względów zdrowotnych.

Z chwilą ukończenia Szkoły Oficerskiej w Riazaniu w 1945 r. został awansowany na stopień podporucznika w składzie 5 Brygady Saperów. Wraz z całą jednostką brał udział w rozminowaniu kraju z pozostałości po II wojnie światowej, najpierw w Warszawie w 1945 r., a następnie w latach 1945–1948 Warmii i Mazur, Pomorza i Kujaw i w innych jeszcze regionach Polski. Oddziały saperów, którymi dowodził por. T. Bełza, wykazywały się najlepszymi wynikami, usuwając duże ilości min i innej amunicji artyleryjskiej i lotniczej.

Wiosną 1945 r. wraz ze swoją kompanią saperów brał udział w akcji oczyszczania z niewybuchów Bugu w rejonie Małkini, której celem było przystosowanie koryta rzeki do bezpiecznego zaopatrzenia wojsk walczących na froncie wschodnim drogą wodną w broń i sprzęt wojskowy.

W uznaniu za duże zaangażowanie w tej akcji i uzyskane wyniki otrzymał od gen. Stanisława Lisowskiego — szefa wojsk inżynieryjno-saperskich 1 Armii WP — Krzyż Walecznych. W okresie od 1946 r. do VII 1947 r. uczestniczył z wydzielonym pododdziałem z 5 Brygady Saperów w walkach z oddziałami UPA w ramach GO „Wisła” na terenie woj. rzeszowskiego.

W późniejszych latach w odpowiedzi na wezwania władz cywilnych kierował pododdziałami, którymi dowodził podczas akcji powodziowych na rzecz obrony narodowej i gospodarki kraju.

Wraz z podległymi oddziałami brał udział w akcjach w czasie powodzi na Kujawach i zimach stulecia, gdy trzeba było udrażniać w czasie wielkich opadów śniegu trasy kolejowe i drogowe. W okresie, gdy dowodził 3 WPPont. we Włocławku, współpracował z jednostkami samorządu lokalnego i udzielał pomocy w różnych powiatach poprzez prace użyteczne na rzecz społeczności lokalnych. W tym samym okresie wniósł duże zasługi w rozbudowę zaplecza technicznego

koszar 3 WPPont. we Włocławku. Podczas dowodzenia 4 Brygadą Saperów w znacznym stopniu doprowadził do rozbudowy bazy szkoleniowej i technicznej oraz do podniesienia poziomu wyszkolenia bojowego jednostki.

Był ławnikiem Wojskowego Sądu Okręgowego II w Bydgoszczy. Na podstawie rozkazu MON z 6 II 1980 r. został przeniesiony w stan spoczynku i zamieszkał odtąd w Augustowie. Od 1947 r. należał do Polskiej Partii Robotniczej, a od 1948 r. do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Za wieloletnią służbę wojskową został odznaczony: Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1973), Krzyżem Kawalerskim OOP, Krzyżem Walecznych (1965), Złotym (1957) i Srebrnym (1965) Krzyżem Zasługi, srebrnym Medalem Zasłużony na Polu Chwały, Medalem za Warszawę, Medalem Zwycięstwa (1958) i Wolności, Złotym Medalem Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny, Medalem 10-lecia Polski Ludowej, Medalem „Za udział w Walkach o Berlin”, złotym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju, Orderem Wojny Ojczyźnianej II stopnia, Medalem za Zwycięstwo nad Niemcami i Medalem za Rozminowanie Kraju.

Związek małżeński zawarł w 1947 r. z Władysławą Grażyną z d. Mróz. Małżonkowie mieli pięcioro dzieci: Marzenę (ur. 1948), Barbarę (ur. 1949), Wojciecha (ur. 1952), Dianę (ur. 1958) i Piotra (ur. 1965). Gdy żona Władysława zmarła w 1989 r., ożenił się powtórnie z Teresą Kotowską (ur. 1947 z d. Talkowską), owocem tego związku był syn, Marcin (ur. 1990).

Tadeusz Bełza zm. 10 I 2007 r. i został pochowany na cmentarzu parafialnym w Jaminach k. Augustowa.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Tadeusza Bełzy; CAW WBH, TAP (Teczka Akt Personalnych) Tadeusza Bełzy, sygn. 1783.90.197; AWT, 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 2171/55/5; 155/68/3; Barszczewski Z., *Przywróceniu życia. Rozminowanie ziem polskich*, Warszawa 1998, s. 90, 107–108, 219; tenże, *Sylwetki saperów*, Warszawa 2001, s. 92–95; *Piotr Tylicki oraz niepospolici w Kowala i okolic. Słownik biograficzny. Kalendarium*, pod red. Z.J. Zasady i B. Ziółkowskiego, Włocławek–Kowal 2008, s. 205–206 (zdjęcie); *Saperzy na Kujawach. Wydanie Jubileuszowe Stowarzyszenia Saperów Polskich we Włocławku*, [brw], s. 8, 12. Źródło fotografii: ZAW WBH.

Władysław Kubiak

B

BOMBOLSKI STANISŁAW

(1883–1955), działacz socjalistyczny i związkowy, wiceprezydent Włocławka (1945–1948)

Urodził się 5 XI 1883 r. w Warszawie (Nowe Bródno), w rodzinie Jakuba Jana i Józefy z d. Raczkowskiej (taka data figuruje w akcie zgonu, podczas gdy w innych źródłach podawany jest miesiąc X). Jego ojciec był robotnikiem. Nie uczył się z powodu trudnych warunków materialnych rodziny

w żadnej szkole; był samoukiem.

Od 1895 r., gdy miał 12 lat, został zatrudniony w fabryce ceramicznej w Nowym Dworze. Od 1904 r. był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej, a po rozłamie PPS w 1906 r. — PPS-Lewicy. Brał czynny udział w strajkach podczas rewolucji 1905 r. W 1906 r. zamieszkał z rodziną we Włocławku, gdzie do 1911 r. pracował jako robotnik w fabryce narzędzi i maszyn rolniczych, którą w 1884 r. uruchomił Hugo Mühsam na kupionym od Ibrahima Izraela Lipmana placu, położonym przy ul. Wspólnej (obecnie Jana Kilińskiego).

W latach 1912–1913 pracował w żegludze rzecznej, a podczas I wojny światowej w Zarządzie Miejskim we Włocławku. Od 1918 r. należał do Komunistycznej Partii Robotniczej Polski. W 1919 r. był członkiem Rad Delegatów Robotniczych we Włocławku i delegatem fabrycznym.

W l. 1919–1920 był członkiem Komitetu Okręgowego (KO) Komunistycznej Partii Robotniczej Polski Kutno–Włocławek. Od chwili podjęcia pracy w fabryce narzędzi i maszyn rolniczych we Włocławku należał do Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Metalowego. W l. późniejszych został wybrany w skład zarządu tego związku zawodowego. Od 1922 r. pracował ponownie we włocławskim Zarządzie Miejskim. Od 1927 r. członek zarządu Kasy Chorych we Włocławku i zarządu spółdzielni „Przyszłość Pracy”. W tym samym roku na 3 miesiące uwięziony za udział w zorganizowanym przez komunistów pochodzie pierwszomajowym. W 1945 r. wstąpił do Polskiej Partii Robotniczej i został wiceprezydentem Włocławka. Na tym stanowisku pracował do 1948 r.

W tym samym czasie był członkiem egzekutywy Komitetu Miejskiego (KM) PPR/Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej we Włocławku. Po 1948 r. pracował jako kierownik kancelarii Szpitala Miejskiego we Włocławku.

W 1947 r. został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, a w 1955 r. Orderem Sztandaru Pracy I klasy nadanym uchwałą Rady Państwa z 20 I 1955 r., nr 0/203 w związku. W uzasadnieniu tej decyzji podano, że Stanisław Bombolski otrzymał to odznaczenie w związku z 50. rocznicą Rewolucji 1905 r. za zasługi w solidarnej walce wspólnie z klasą robotniczą Rosji o obalenie caratu oraz o narodowe i społeczne wyzwolenie ludu polskiego, który był długoletnim działaczem ruchu robotniczego i uczestnikiem Rewolucji 1905 r.

Żonaty był z Marią z d. Smardzewską.

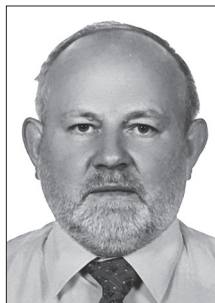
Zmarł 5 XII 1955 r. we Włocławku i został pochowany na miejskim Cmentarzu Komunalnym. Zgon zgłosił Edward Bombolski, który był pracownikiem umysłowym i mieszkał we Włocławku (prawdopodobnie brat).

AAN, wnioski na odznaczenia, rejestr 438/47; rejestr 63/55; Kancelaria Rady Państwa w Warszawie, sygn. 135/128; akt urodzenia nr 1210 z 1883 r. w parafii na Pradze w Warszawie; akt małżeństwa nr 104 z 1906 r. w parafii we Włocławku; Pacholczykowa A., *Bombolski Stanisław (1883–1955)*, ps. *Motył, Mrówka*, [w:] *Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu robotniczego*, t. 1, Warszawa 1985, s. 275–276; Augustyn J., Chrośniakowa A., Perlińska, *Działalność KPP na terenie woj. pomorskiego*, Bydgoszcz 1959, s. 12, 39, 61; Cz. Perlikowski A., Kozłowski Cz., Kaplan B., *Z rewolucyjnych tradycji Włocławka*, Bydgoszcz 1965, s. 16, 27, 31, 191, 203, 206; Świetlikowa F., *KPRP 1918–1923*, Warszawa 1968; https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Bombolski, [dostęp: 9 III 2023]; <https://www.prawo.pl/akty/m-p-1947-77-514,16914656.html>, [dostęp: 10 III 1923]; <https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/uchwala-rady-panstwa-z-dnia-20-stycznia-1955-r-nr-0-203-16808941>, [dostęp: 10 III 2023]. Źródło zdjęcia — z publikacji WTN *Zasłużeni dla Włocławka*, pod red. M. Wojciechowskiego (Włocławek 1991).

Władysław Kubiak

BROMIRSKI WOJCIECH BOGUMIŁ

(1945–2022), architekt, harcerz, żeglarz, działacz społeczny

Wojciech Bogumił Bromirski urodził się w rodzinie robotniczej 18 IV 1945 r. we Włocławku. Jego ojcem był Zdzisław (17 II 1891–9 V 1957), z zawodu cukiernik, a matką — Maria z d. Kosińska (8 VI 1901–21 I 1988).

W latach 1952–1959 uczęszczał do mieszczącej się przy Placu Kopernika 1 Szkoły Podstawowej nr 3 we Włocławku. Po jej ukończeniu podjął trzyletnią naukę w nowo otwartej Szkole Rzemiosł Budowlanych we Włocławku. Bazę wyjściową stanowiła wówczas Zasadnicza Szkoła Metalowa nr 1 przy ul. Sempołowskiej 2, a w rok później gmach przy ul. Żytniej 49. Po jej ukończeniu 15 VI 1963 r. rozpoczął pierwszą pracę zawodową w charakterze stażysty murarza-tyncarza w Przedsiębiorstwie Budowlanym we Włocławku. Po rocznej praktyce budowlanej został zatrudniony w Wydziale Budownictwa, Urbanistyki i Architektury w Prezydium Miejskiej Rady Narodowej we Włocławku na stanowisku projektanta. Jednocześnie podjął naukę w Technikum Budowlanym dla Pracujących mieszczącym się przy ul. Waryńskiego 6 we Włocławku. Z chwilą jego ukończenia 12 V 1967 r. otrzymał tytuł technika budowlanego w specjalności budownictwo ogólne.

W okresie od 24 X 1967 do 16 X 1969 r. odbył zasadniczą służbę wojskową w jednostce 3644 82. Pułku Zmechanizowanego w Kołobrzegu. W trakcie jej odbywania szer. W. Bromirski został wyróżniony 15 IV 1968 r. Odznaką „Wzorowy Żołnierz” — I stopnia i jako st. szer. 22 VII 1969 r. — II stopnia. W późniejszych latach, z racji na pełnione funkcje w formacjach Obrony Cywilnej Włocławka, po ukończeniu kursu w Centralnym Ośrodku Kształcenia Kadr Obrony Cywilnej (1–30 IX 1980), został awansowany na stopień sierżanta. W ramach doskonalenia dowódczego w zakresie służby Obrony Cywilnej odbywał kilkakrotnie dziewięćdziesięciodniowe ćwiczenia wojskowe.

Po zwolnieniu do cywila powrócił do pracy w Prezydium MRN we Włocławku, obejmując kolejno stanowiska: referenta (1969–1969), inspektora referatu Państwowego Nadzoru Budowlanego (1969–1972). W Urzędzie Miejskim we Włocławku w Wydziale Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska: inspektora miejskiego (1972–1979), zastępcy kierownika wydziału (V 1979–14 XII 1979), szefa Miejskiego Inspektoratu Obrony Cywilnej (15 XII 1979–14 VI 1963). W ramach podjętych czynności był zobowiązany m.in. do koordynacji rewitalizacji nadwiślańskich Bulwarów, Browaru B. i śródmieścia Włocławka.

Kontynuując doskonalenie zawodowe, na podstawie Rozporządzenia Przewodniczącego Komitetu Budownictwa Urbanistyki i Architektury, 5 XI 1970 r. W. Bromirski złożył państwowy egzamin w specjalności architektonicznej i konstrukcyjno-inżynierskiej, który uprawniał do kierowania robotami budowlanymi. Wkrótce po tym rozszerzył zakres uprawnień pozwalających na prowadzenie prac projektowych w sektorze budownictwa.

Na terenie Włocławka oraz ościennych gmin na podstawie projektów W. Bromirskiego, powstał szereg obiektów użyteczności publicznej i prywatnej. Do nich zaliczamy m.in. nową dzwonnice oraz zewnętrzną elewację kościoła pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika we Włocławku, Pałac Bursztynowy we Włocławku, obelisk poświęcony osiemdziesięcioleciu OSP w Gołaszewie, gm. Kowal.

Od 15 VI 1963 r. do czasu przejścia na emeryturę 31 III 2016 r. pracował w Wydziale Urbanistyki i Architektury Urzędu Miasta Włocławka. Przez długie lata był tam zastępcą naczelnika/kierownika wydziału, mieszczącego się na ul. Łaziennej, potem na Kościuszki, a następnie na Zielonym Rynku. Za kadencji prezydenta Włocławka dr. Władysława Skrzypka w 2002 r. został przeniesiony jako główny specjalista do Wydziału Budownictwa i Remontów, a później do Wydziału Inwestycji UM, skąd odszedł na emeryturę.

W. Bromirski aktywnie działał w Kujawsko-Pomorskiej Okręgowej Izbie Inżynierów Budownictwa (KUP OIIB). Był członkiem Okręgowej Rady KUP OIIB we wszystkich kadencjach oraz zastępcą przewodniczącego Okręgowej Rady KUP OIIB w III (2010–2014), IV (2014–2018) i V kadencji (2018–2022). Pełnił funkcję delegata na Okręgowe Zjazdy KUP

B

OIIB we wszystkich kadencjach. W III, IV i V kadencji był przewodniczącym Zespołu Prawno-Regulaminowego Okręgowej Rady KUP OIIB. Wchodził w skład Komisji Prawno-Regulaminowej Krajowej Rady PIIB w III, IV i V kadencji. Ponadto pełnił nadzór nad Punktem Konsultacyjnym KUP OIIB we Włocławku. Wyróżnił się w organizacji corocznych Dni Budowlanych w obwodzie włocławskim.

W. Bromirski od najmłodszych lat interesował się szkatnictwem i żeglarstwem. Był członkiem Włocławskiego Aeroklubu i Ligi Obrony Kraju, gdzie w pracowni modelarskiej posiadał umiejętności budowy jednostek pływających. Należąc do sekcji żeglarskiej Komendy Hufca Włocławek-miasto, 24 X 1962 r. zdobył patent żeglarza (2293/B). Po zdaniu egzaminów na sternika jachtowego 6 IX 1964 r. (866/B) wybudował w Klubie Żeglarskim „Zjawy” Hufca Włocławek-miasto jacht żaglowy pn. „Bursztyn” (Dowód rejestracji WK-28). Potwierdzenie patentu sternika przez Polish Yachting Assotiation zostało dokonane 14 II 2001 r. (39/WK/2001).

Był członkiem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego od 1 I 1959 r. oraz od 19 XI 1994 r. członkiem reaktywującym Stowarzyszenia Straży Ochotniczej Ogniowej we Włocławku. Fakt ten został powiązany ze stu dwudziestolecie utworzenia zasłużonej dla Włocławka i Polski organizacji pożarniczej, która działała do 2015 r.

Od 1971 r. W. Bromirski był instruktorem Związku Harcerstwa Polskiego, na początku w stopniu przewodnika, od 1 IX 1973 r. w stopniu podharcmistra, od 19 II 1975 w stopniu harcmistra. 16 VII 1985 r. rozkazem Naczelnika ZHP został harcmistrem PL. W trakcie służby w Związku pełnił funkcje drużynowego, instruktora Harcerskiej Służby Informacyjnej, kierownika komisji prób i stopni instruktorskich oraz retmana Hufca Włocławek-miasto, w latach 1975–1979. Wielokrotnie był komendantem obozów harcerskich i zimowisk, aktywnym uczestnikiem konferencji, zlotów i zjazdów ZHP oraz wypoczynkowych akcji zagranicznych. Zasiadał we Włocławskiej Radzie Chorągwi ZHP. W 1986 r. był twórcą i wykonawcą, razem z hm. Zdzisławem Zasadą, powstałej w Szkole Podstawowe nr 21 Izby Tradycji Harcerstwa Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej. W latach 1981–1988 opracowywał graficznie Kronikę Komendy Włocławskiej Chorągwi ZHP im. Juliana Marchlewskiego (przekazana do Archiwum Państwowego w Toruniu Oddział

we Włocławku przy ul. Skorupki 4). Spod jego ręki wyszły również m.in. śpiewniki harcerskie, odznaki okolicznościowe, plakietki, mapy do gier terenowych, turniejów i rajdów.

Za działalność zawodową i społeczną został wyróżniony: Złotym Krzyżem za Zasługi dla ZHP, 8 VII 1986 r.; Krzyżem „Za zasługi dla ZHP”, 25 X 1977 r.; Złotą Odznaką Zasłużonego Działacza LOK, bdw. r.; Srebrną 23 V 2009 r., Złotą 24 IV 2019 r. Odznaką Honorową Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa; Złotą Odznaką Sprawności Obronnej, 15 X 1978 r.; Odznaką za zasługi dla rozwoju miasta Włocławka, 22 VII 1985 r.; Zasłużony Instruktor Włocławskiej Chorągwi ZHP, 17 X 1984 r.; Złotym medalem „Za zasługi dla pożarnictwa”, 4 V 2004 r.

Wojciech Bromirski zmarł 24 I 2022 r. i po uroczystościach żałobnych, które odbyły się 28 I 2022 r. w parafii katedralnej we Włocławku, spoczął w rodzinnym grobowcu na Cmentarzu Komunalnym przy al. Chopina (sektor 23, rząd 2, grób 78).

21 IV 1973 r. ożenił się we Włocławku z Teresą z d. Stańczyk (29 XII 1950–24 II 2016), ojciec Władysław, matka Stanisława z d. Gronowicz. Ze związku z Teresą urodził się syn Piotr (1975), z zawodu technik budowlany, i córka Agnieszka, po mężu Paradowska (1978), z zawodu ekonomistka.

Arch. UM Włocławka, Teczka akt osobowych Bromirski Wojciech, sygn. 191; Arch. Okręgowej Rady Kujawsko-Pomorskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa w Bydgoszczy; arch. domowe Piotra Bromirskiego i Agnieszki Paradowskiej (świadczenia szkolne oraz poświadczające uprawnienia budowlane, legitymacje członkowskie, patenty żeglarskie, legitymacje odznaczeń, wycinki prasy regionalnej); wspomnienia autora biogramu. Fot. W. Bromirskiego — arch. domowe dzieci Bromirskiego.

Zdzisław Jan Zasada

CELMER JADWIGA

(1938–2023), nauczycielka, harcerka, kierowniczka Wydziału Organizacyjnego Włocławskiej Chorągwi ZHP, ludowa hafciarka

Jadwiga Celmer urodziła się 23 VIII 1936 r. w Gołaszewie, gm. Śmiłowice (ob. gm. Kowal), pow. włocławski, w rodzinie robotniczo-chłopskiej. Była córką Zygmunta (1910–1945, zam. Rakutówek) i Heleny z d. Zawitowskiej (1910–1977, zam. Przydatki Gołaszewskie). Ojciec był szewcem, tak jak jego ojciec Franciszek, a matka robotnicą rolną i krawcową. Rodzice zawarli związek małżeński w 1934 r., nie posiadali własnego gospodarstwa oraz domu, mieszkali w wynajętym mieszkaniu w Gołaszewie. Z tego związku, oprócz Jadwigi, urodził się syn Jan (1934–2019), chorąży sztabowy Wojska Polskiego pochowany w Malborku.

Z początkiem września 1939 r. ojciec Jadwigi zaangażował się w działalność ruchu oporu, zaś matka opiekowała się dziećmi. Z tego powodu w 1943 r. Zygmunt, nie mogąc się dalej ukrywać, opuścił rodzinny dom i udał się do Warszawy.

W związku z osiedlaniem się w Gołaszewie niemieckich osadników matka z dziećmi została przekwaterowana do domu Jana Mazurka, po czym w V 1944 r. zostali zmuszeni do udania się na stację kolejową w Czerniewicach, skąd przetransportowano ich do Łodzi. Po kilku dniach ruszyli w dalszą drogę, docierając do Soldin, miasta w niemieckiej rzeszy (ob. Sołdyń, woj. zachodniopomorskie). Już na drugi dzień po przyjeździe matka Helena została przydzielona do pracy w mleczarni i do prac krawieckich. Natomiast młodej Jadwidze powierzono opiekę nad dziećmi. Sama też szybko nauczyła się czytać i pisać.

W wyniku wkroczenia wojsk radzieckich 1 II 1945 r. do Soldin H. Gawłowska z dziećmi oraz inni tam deportowanymi konną furmanką przemieścili się przez Rogoźno, Radziejów i Łagiewniki do przedwojennych miejsc zamieszkania. Po drodze nieomal nie stracili życia. Pod Radziejowem zatrzymujący ich pijani milicjanci uznali ich za niemieckich uciekinierów.

Drugi raz od śmierci uratowali ich żołnierze radziecy, którzy w porę zapobiegli egzekucji.

W pierwszych tygodniach po przybyciu na Kujawy Gawłowska wraz z Jadwigą i Janem zamieszkiwała u teściowej Marii w Rakutówku (ob. gm. Kowal), potem zatrzymali się u Tekli Zawitowskiej w Przydatkach Gołaszewskich (ob. gm. Kowal), a następnie u Józefa Zawitowskiego w Bogusławicach (ob. gm. Kowal), aby kolejny raz wynająć mieszkanie w Gołaszewie u Jana Mazurka. W oczekiwaniu na wiadomość o mężu, Gawłowska i dzieci osiedlili się w starej chacie po rodzinie Zdanowskich i Jasińskich we wsi Przydatki Gołaszewskie.

W X 1948 r. dotarła do rodziny informacja z Polskiego Czerwonego Krzyża, że w nieznanych okolicznościach zginął trzydziestopięcioletni Z. Gawłowski uwięziony w obozie koncentracyjnym w Ebensee na terenie Górnej Austrii (numer obozowy 92046). Na terenie obozu znajduje się pomnik upamiętniający zamordowanych więźniów, który w 1990 r. odwiedziła J. Celmer.

Od X 1947 r. — jeszcze jako J. Gawłowska — rozpoczęła naukę w Szkole Powszechnej w Nakonowie, którą ukończyła w 1952 r. Od IX 1952 r. kontynuowała trzyletnią naukę w Państwowym Liceum dla Wychowawczyń Przedszkoli we Włocławku, które ukończyła 25 VI 1955 r., uzyskując kwalifikacje wychowawczynie przedszkoli. Praktykę w zawodzie przedszkolanki odbyła od 28 III do 7 IV 1955 r. w grupie dzieci starszych. W czasie trwania nauki wstąpiła w szeregi Związku Harcerstwa Polskiego, a także została członkiem Związku Młodzieży Polskiej.

Po ukończeniu szkoły 15 VI 1955 r. otrzymała nakaz pracy i została skierowana do wykonywania obowiązków w Państwowym Przedszkolu w Michelinie (ob. m. Włocławek). Funkcję tę sprawowała do 3 VIII 1955 r., aby od 1 IX 1955 r. objąć stanowisko kierownika tej placówki. W tym czasie została członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego. W związku z otrzymaniem przydziału na mieszkanie służbowe 1 IX 1956 r. podjęła pracę na stanowisku kierowniczki Państwowego Przedszkola w Nakonowie (ob. gm. Kowal).

25 V 1959 r. — już jako J. Celmer — złożyła podanie do władz oświatowych we Włocławku z prośbą o wyrażenie zgody na podjęcie nauki w zaocznym Studium Nauczycielskim w Toruniu. Po trzech latach nauki, 12 VI 1962 r., złożyła egzamin końcowy

i otrzymała dyplom uprawniający do nauczania przed-szkolnego oraz dzieci w klasach 1–4 szkoły podsta-wowej.

W nakonowskim przedszkolu przepracowała cztery lata i z uwagi na likwidację placówki 31 VIII 1960 r. została przeniesiona na stanowisko wychowawczyni-kierowniczkii do odległego o 20 km Państwowego Przedszkola w Kłóbce (ob. gm. Lubień Kuj.). Zmiana miejsca pracy wiązała się z uciążliwymi dojazdami, które zadecydowały, że 26 III 1963 r. złożyła do władz oświatowych we Włocławku prośbę o zmianę miejsca pracy, wskazując jako docelową nowo wybudowaną Szkołę Podstawową w Nakonowie. Na skutek tego 1 IX 1963 r. rozpoczęła pracę w Nakonowie na etacie nauczycielki klas 1–4. Od 1 V 1968 r. uzyskała tytuł nauczycielki dyplomowanej, co wiązało się z przejęciem obowiązków nauczaniu przedmiotów w starszych klasach. Kariera nauczycielska w Nakonowie trwała do 30 VI 1974 r.

W okresowych opiniach kierownictwa SP w Nakonowie, Bogdana Wiatrowskiego i Seweryny Świerczyńskiej, sporządzanych w latach 1968–1974 widnieją pozytywne oceny pracy J. Celmer podkreślające, że jako nauczycielka i opiekunka drużyn harcerskich była zaangażowana w działalność pozalekcyjną z uczniami, zuchami i harcerzami. Efektem tych działań było powiększenie szeregów drużyn dziewcząt i chłopców z roku na rok. Działania drużyny J. Celmer szybko zostały zauważone i docenione przez władze Hufca ZHP Włocławek — powiat.

Od 19 do 30 IV 1974 r. J. Celmer — w ramach bezpłatnego urlopu — odbyła kurs w Centralnej Szkole Instruktorów ZHP w Cieplicach. Już jako instruktorka harcerska była inicjatorką, organizatorką, a zarazem komendantką wielu obozów harcerskich stacjonarnych, wędrownych, biwaków, zimowisk oraz zlotów, które były organizowane m.in. w Chełmicy Cukrowni, Jarosławcu, Urszulewie, Łącku, Osówce i innych miejscowościach. Z młodzieżą brała też udział w międzynarodowej wymianie z pionierami z Bobrujska, Ramaszkii, Mieczty i Mohylewa na Białorusi.

W związku ze zbliżającą się reformą administracyjną kraju i zmianą sieci szkół podstawowych oraz utworzeniem zbiorczych szkół gminnych J. Celmer postanowiła bardziej związać się z etatową działalnością harcerską. W tym celu władze oświatowe wyraziły zgodę na objęcie przez nią funkcji komendantki Gminnego Związku Drużyn Harcerskich przy

Gminnej Szkole Zbiorczej w Kowalu w okresie od 2 IX 1974 do 31 VI 1976 r. Praca na nowym stanowisku w Kowalu stanowiła nowe wyzwanie dla komendantki J. Celmer, któremu poświęciła się bez reszty. Co roku w okresie wakacji organizowała obozy harcerskie, biwaki, będąc ich komendantką. Wiązało się to z dużym logistycznym wyzwaniem. Harcerze pod opieką drużyny komendantki i jej współpracowników zawsze czuli się bezpiecznie.

W nowym miejscu pracowała do 31 VI 1976 r. Po czym od 1 VII 1976 r. harcistrzyni J. Celmer została oddelegowana ze szkoły w Kowalu do pracy we Włocławskiej Komendzie Chorągwi ZHP, gdzie objęła stanowisko kierowniczkii Wydziału Organizacyjnego. W zakresie merytorycznej podległości nadzorowała 75 pracowników Komendy Chorągwi i Komendy Hufca ZHP w woj. włocławskim. Do jej obowiązków należały sprawy kadrowe, nadzór nad dokumentacją organizacyjną, współpraca z wydziałami KCH w akcjach obozowych: letnich i zimowych, wizytowanie placówek wypoczynkowych oraz współpraca z władzami oświatowymi. W Włocławskiej Chorągwi ZHP przepracowała do chwili przejścia na emeryturę 31 VIII 1993 r.

Po przejściu na emeryturę, na prośbę ówczesnego komendanta chorągwi, hm. Marka Tyczyńskiego, w ramach części etatu kierowała wydziałem organizacyjnym aż do czasu likwidacji Włocławskiej Chorągwi ZHP 31 XII 1995 r. i dołączenia jej do Bydgoskiej Chorągwi ZHP.

Po definitywnym zakończeniu etatowej harcerskiej pracy J. Celmer oddała się kolejnej pasji, którą w wieku nastoletnim przekazała jej mama Helena, tj. sztydelkowaniu i robótkom na drutach. Stała się cenioną twórczynią ludową, mimo tego, że nie należała do żadnego stowarzyszenia czy klubu. Prace wystawiała na różnych wystawach, kiermaszach jako hafciarka niezrzeszona. Za swoją twórczość otrzymywała nagrody i wyróżnienia m.in. 25 III 2005 i 19 III 2007 r. za pielęgnowanie tradycji kujawskiej sztuki ludowej.

J. Celmer udzielała się również społecznie w miejscu zamieszkania. Pod koniec 1993 r. kierowała komitetem telefonizacji Gołaszewa, Nakonowa i Przydatków Gołaszewskich. Do pomocy miała działaczkę społeczną Janinę Nawrocką z Gołaszewa oraz Kazimierza Zawalskiego z Nakonowa. Dzięki uporowi i determinacji komitetu pozyskano środki finansowe,

które po niespełna rocznej budowie dały możliwość strefonizowania wsi.

Ze swoich obowiązków wywiązywała się wzorowo. Przełożeni wysoko oceniali jej pracę, o czym świadczą liczne nagrody, dyplomy oraz medale i odznaczenia. W VI 1976 r. została uhonorowana Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski — 6 IX 1984 r., Złotym Krzyżem „Za zasługi dla ZHP” — 10 VII 1987 r., Złotą Odznaką „Za zasługi dla Województwa Włocławskiego” — 10 IV 1987 r., Krzyżem zasługi dla ZHP — 1970 r., Odznaką „Opiekun Miejsc Pamięci Narodowej” — 1968 r.

16 VIII 1958 r. J. Celmer zawarła związek małżeński w USC w Nakonowie z Wincentym Celmerem (1936–2008, synem Stanisława i Agaty z d. Miziołek). Z tego związku urodziło się troje dzieci: Anna Eliza (27 I 1959, żyła 8 dni), Wojciech (1960), Jacek (1963).

Jadwiga Celmer zmarła 6 VI 2023 r. Jej pogrzeb odbył się 10 VI 2023 r. w obecności harcerskiej asysty honorowej z pocztami sztandarowymi Chorągwi Włocławskiej i Powiatu Włocławskiego, licznie zgromadzonych instruktorów ZHP, przyjaciół i rodziny. Po nabożeństwie żałobnym w kościele pw. św. Urszuli w Kowalu urna z prochami spoczęła w grobie obok męża Wincentego na cmentarzu parafialnym w Kowalu. Nad mogiłą harcerze zaśpiewali na pożegnanie ulubioną piosenkę drużyny pt. *Ogniska już dogasa blask...*

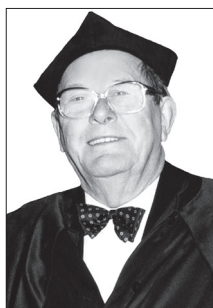
Arch. Szkoły Podstawowej w Kowalu: akta osobowe pracownika zwolnionego J. Celmer — Inspektorat Oświaty UM Kowal (kwestionariusz osobowy, życiorys, podanie, nakaz pracy, odpis świadectwa Liceum dla Wychowawczyń Przedszkole, podania o przeniesienie, odpis dyplomu ukończenia Zaocznego Studium Nauczycielskiego w Toruniu, karta ucznia-studenta, opinia praktykantki, opinia służbowa, okresowa ocena nauczyciela, arkusz oceny pracy nauczyciela, arkusz spostrzeżeń w SP Nakonowo, mianowanie na stopień nauczyciela dyplomowanego, odpis Dyplomu Kwalifikacyjnego); Odpis aktu zgonu córki A.E. Celmer; Opinia nauczyciela Zbiorczej Szkoły gminnej w Kowalu oddelegowanej do pracy w Wojewódzkiej Komendzie Chorągwi ZHP we Włocławku; Świadectwo pracy; Powołanie J. Celmer do pełnienia funkcji instruktora ośrodka harcerskiego; Praca konkursowa *Dzieciństwo, którego nie było* aut. J. Celmer, Gołaszewo 2005 r.; Archiwum rodzinne W. i J. Celmer z Gołaszewa: legitymacje odznak i odznaczeń: 1822/71, 678/76/13/76, 367/82, 2872/84/4/84, 186/85, 10/4/87, 2105/87,

Dyplom-Podziękowanie 23/3/2005, List gratulacyjny z 19/3/2007; *Kazimierz Wielki oraz niepospolici z Kowala i okolic*, pod red. Zdzisława J. Zasady, B. Ziółkowskiego, Włocławek–Kowal 2006, s. 335, 336, 344, 346; W. Nawrocki, *Nie żyje Jadwiga Celmer, wspaniały pedagog i harcmistrz ZHP we Włocławku*, <https://wloclawek.naszemiasto.pl/nie-zyje-jadwiga-celmer-wspanialy-pedagog-i-harcmistrz-zhp/ar/c1-9354855>; W. Nawrocki, *Ostatnie pożegnanie Jadwigi Celmer*, <https://q4.pl/galeria/2023/06/14/ostatnie-pozegnanie-jadwigi-celmer>; Wspomnienia pracowników Chorągwi ZHP Włocławek: Bożeny Śniegowskiej i Marka Tyczyńskiego — komendantów, Zdzisława J. Zasady — zastępcy komendanta, Krystyny Spurell — głównej księgowej; Relacja nauczyciela harcerza B.A. Pawlaka z Włocławka (w zb. aut.). Fot. Celmer — archiwum akt kwestionariusza osobowego.

Wojciech Nawrocki

CZARNECKI WITOLD MARIAN

(1927–2023), ps. „Kadet”, żołnierz AK, architekt, urbanista, nauczyciel akademicki, działacz społeczny, architekt miasta Włocławka, główny architekt woj. bydgoskiego, dziekan Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej, dziekan Wydziału Gospodarki Przestrzennej WSiFz w Białymstoku

Urodzony 8 IX 1927 r. w Sarnach, m. pow. w woj. poleskim (obwód rówieński, Ukraina). Syn Luby Marii Czarnieckiej z d. Kriwdienko z Jelizawietgradu (ob. Kropywnickij w Ukrainie) i Mariana Ewarysta Czarnieckiego. Ojciec był inżynierem budowy mostów, oficerem armii carskiej, a później Wojska Polskiego w wojnie polsko-bolszewickiej, budowniczym m.in. mostów kolejowych na Narwi, oraz kierownikiem budowy odcinka Magistrali Węglowej Śląsk–Gdynia, prezesem organizacji „Strzelec” w Starosielcach, matka — nauczycielką.

W 1939 r. ukończył szkołę powszechną w Starosielcach pod Białymstokiem. W latach 1939–1941 uczęszczał do Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta

w Wilnie, następnie edukację kontynuował na kompletach tajnego nauczania. Po repatriacji ukończył Liceum Budowlane w Białymstoku (1948) i zdał egzamin wstępny na Politechnikę Warszawską. Został skreślony z listy osób przyjętych na studia (razem z 40 członkami Armii Krajowej). W XI 1948 r. dostał się na studia inżynierskie na Wydziale Architektury Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Gdańsku, które ukończył w 1952 r., następnie w r. 1954 ukończył studia magisterskie na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej. W pierwszej połowie lat 60. ukończył podyplomowe studia projektowania zakładów przemysłowych na Politechnice Warszawskiej. W 1974 r. uzyskał stopień doktora nauk technicznych (promotor: prof. arch. Bolesław Szmidt), a w 1980 r. stopień doktora habilitowanego, w obu przypadkach na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. W 1991 r. otrzymał tytuł naukowy profesora.

Już w 1941 r., czyli w wieku czternastu lat, zmuszony był wspierać finansowo osieroconą przez śmierć ojca rodzinę. Krótko pracował dorywczo na budowie, a następnie w warsztacie rowerowym i zakładzie elektromonterskim. Po maturze, latem 1948 r. pracował przez kilka tygodni w biurze budowy Trasy W–Z w Warszawie. Po rozpoczęciu studiów w Gdańsku wykonywał prace zlecone zgodne z wykształceniem budowlanym.

Od 1951 r. zatrudniony w Zakładzie Naukowym WSInż. w Gdańsku jako kierownik pracowni, następnie został zastępcą asystenta, a także asystentem w katedrze prof. Włodzimierza Prochaski na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej. W l. 1955–1960 dodatkowo pracował w biurach projektowych w Gdyni (Biuro Projektów Łączności) oraz Koszalinie (Biuro Projektów Spichrzów i Młynów). W tym okresie był współautorem m.in. projektu punktowca mieszkalnego „Dalmoru” w Gdyni (z arch. R. Krawczykiem), poczty w Hajnówce oraz przebudowy Spółdzielczego Domu Handlowego we Wrzeszczu.

Od 1961 do 1968 r. był architektem miejskim we Włocławku, gdzie brał udział w tworzeniu Technikum Budowlanego, był współautorem m.in. projektów biurowców Okręgowej Dyrekcji Inwestycji Miejskich oraz Ligi Obrony Kraju, Planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Włocławka, wydał pozwolenie na budowę stopnia wodnego na Wiśle. Był animatorem życia towarzyskiego środowiska inżynierów oraz działaczy gospodarczych i kulturalnych. Współkreował

też aktywność naukową, która dała podwaliny pod utworzenie Włocławskiego Towarzystwa Naukowego.

W l. 1969–1970 był zastępcą głównego architekta Województwa Olsztyńskiego, a w l. 1970–1972 głównym architektem Województwa Bydgoskiego. W Olsztynie brał udział w tworzeniu Wydziału Budownictwa Akademii Rolniczo-Technicznej. W l. 1972–1982 piastował stanowisko starszego wykładowcy, a po habilitacji docenta, kierownika zakładu i prodziekana ds. nauki na Wydziale Budownictwa Lądowego w Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy.

W l. 1982–1999 pracował w Politechnice Białostockiej w Instytucie Architektury (później Wydziale Architektury) na stanowiskach docenta i profesora. Był organizatorem i kierownikiem Katedry Architektury Wsi i Przemysłu na Wydziale Architektury, inicjatorem i organizatorem cyklu ogólnopolskich konferencji naukowych „Planowanie i Architektura Wsi”.

Przyjął propozycję objęcia funkcji Dyrektora Instytutu Architektury (na prawach samodzielnego wydziału — l. 1982–1984), jednocześnie nie przyjął propozycji powrotu do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Następnie łącznie trzykrotnie wybierany przez społeczność akademicką na funkcję dyrektora (później dziekana WA — kadencje: 1984–1987, 1987–1990, 1996–1999).

Od 1999 do 2016 r. pracował w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Białymstoku. Pełnił tam funkcję kierownika Katedry Planowania Przestrzennego, a od 2005 r. dziekana Wydziału Gospodarki Przestrzennej WSFiZ. W tym okresie był organizatorem 7 ogólnopolskich konferencji naukowych. Ogółem wykształcił około trzech tysięcy studentów na kierunkach studiów: budownictwo, architektura i urbanistyka oraz gospodarka przestrzenna. Wypromował 4 doktorów. Wśród absolwentów W. Czarneckiego jest obecnie 5 osób z tytułem profesora.

Jest autorem lub współautorem projektów i realizacji ponad 70 obiektów architektonicznych i urbanistycznych, autorem i/lub redaktorem 25 książek z dziedziny architektury i urbanistyki. Napisał ponad 100 artykułów, referatów i rozpraw, ponad 80 recenzji opinii do wniosków o profesurę, rozpraw habilitacyjnych, dysertacji doktorskich, opracowań naukowych itp. Autor i redaktor publikacji i serii wydawniczych poświęconych architekturze i urbanistyce, Kresom oraz Armii Krajowej.

W okresie szkolnym członek Związku Harcerstwa Polskiego. W pierwszych dniach IX 1939 r. był gońcem-ochotnikiem przy Urzędzie Miasta w Wilnie, a w XII 1939 r. uczestniczył w strajku szkolnym. Od VIII 1943 r. należał do Szarych Szeregów (wileńskiej drużyny „Czarna Trzynastka”) i uczestniczył w Kursach Młodszych Dowódców AK. Po zaprzysiężeniu w XI 1943 r. był żołnierzem plutonu kadrowego Szarych Szeregów w Wilnie w stopniu strzelca.

Od 16 VI 1944 r. działał w Drugim Plutonie 3. Kompanii ppor. Jana Kasprzyckiego „Joego” 3. Brygady Partyzanckiej „Szczerbca” AK, uczestniczącej w Operacji „Ostra Brama”, a ostatecznie 9 VII tr. — odkomenderowany do 1. Brygady AK „Juranda” we wsi Jodziszki, w stopniu starszego strzelca jako dowódca drużyny. 18 VII 1944 r. wraz z całym oddziałem został rozbrojony na skraju Puszczy Rudnickiej przez Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych (NKWD) i internowany w Miednikach Królewskich.

28 VII 1944 r. wywieziony pociągiem do Kaługi, gdzie od 5 VIII 1944 do 15 XII 1944 r. przebywał na robotach przymusowych w miejscowościach Szemiakina, Mały Jarosławiec, Kaługa i innych. Po próbie ucieczki z internowania z dwoma kolegami 18 XII 1944 r. został schwytany, po czym był sądzony za próbę ucieczki i w wyniku procesu otrzymał wyrok 7 lat lagru.

Do III 1945 r. przebywał w więzieniu w Kałudze, a następnie do V 1945 r. pracował przy odgruzowaniu fabryki (łagier *Liudinowo*) i od VI 1945 r. (w łagrze *Tichanowaja Pustyni*) pracował przy odbudowie magazynów ziarna. 15 VIII 1945 r. został zwolniony na mocy amnestii.

Od 1955 r. członek Stowarzyszenia Architektów Polskich (SARP). W 1962 r. współorganizował i pełnił funkcję prezesa Koła SARP we Włocławku. W l. 1969–1970 był prezesem Oddziału SARP w Olsztynie, w l. 1972–1974 i 1979–1982 prezesem Zarządu Oddziału Towarzystwa Urbanistów Polskich w Bydgoszczy. W 1975 r. przewodniczył Komitetowi Budowy i był autorem projektu Pomnika Pamięci Harcerzy poległych w latach wojny zlokalizowanego przy ul. Szarych Szeregów w Bydgoszczy. W 1979 r. był współorganizatorem WTN. Działał także w zarządzie SM Jedność na osiedlu Kapuściska w Bydgoszczy.

W XI 1981 r. w geście protestu przeciw eskalowaniu przez władze sytuacji w kraju oddał legitymację PZPR. W XII 1981 r. reprezentował TUP na przerwanym

przez wprowadzenie stanu wojennego Kongresie Kultury Polskiej w Warszawie, gdzie nie zdołał wygłosić przygotowanego z A. Dobruckim referatu.

W Białymstoku, korzystając z wojennej znajomości z Julią Śleńdzińską, w 1989 r. zainicjował i współorganizował (wraz z żoną Barbarą) Galerię im. Śleńdzińskich. W 1990 r. był członkiem założycielem, a następnie prezesem Białostockiego Oddziału Towarzystwa Przyjaciół Grodna i Wilna, w ramach którego w l. 1991–1995 zredagował i wydał 12 numerów „Gońca Kresowego”, czasopisma TPGiW. W l. 1993–1995 przewodniczył Komitetowi Budowy Pomnika Żołnierzom AK w Białymstoku. Pomnik został wzniesiony na skwerze przy ul. Kilińskiego. W. Czarnecki zaprojektował go z synem Bartoszem.

Od 1990 r. był członkiem założycielem, a w l. 2003–2014 prezesem Zarządu Okręgu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Białymstoku. Organizował lub współorganizował wiele patriotycznych uroczystości. W okresie od 2003 do 2017 r. był zastępcą Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Kombatantów w Białymstoku.

W l. 1994–2005 w swoim domu w Tatarowcach zorganizował dziesięć zjazdów kolegów z dawnego Plutonu 3. Kompanii „Joego” 3. Brygady Partyzanckiej „Szczerbca” AK, a także gościł Prezydenta RP na uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego.

Aktywnie uczestniczył w suwalskich Spotkaniach Kultura i Środowisko, zainicjowanych przez prof. prof. J. Bohdana Chmielewskiego oraz A. Strumiłłę.

Poza wymienionymi wcześniej, autor projektu budynku zboru ewangelickiego w Bielsku Podlaskim, autor monografii: *Zagadnienia kształtowania dzielnicy przemysłowej miasta średniej wielkości* (1976), *Rola przemysłu w kształtowaniu przestrzennym aglomeracji Dolnej Wisły* (1979), *Kompleks osadniczo-przemysłowy Dolnej Wisły* (z J. Namysłowskim, 1983), szeregu skryptów, jak: *Projektowanie obiektów przemysłowych*, *Projektowanie budownictwa rolniczego*, *Podstawy urbanistyki i architektury* oraz inne. Redaktor materiałów pokonferencyjnych oraz monografii wieloautorskich. Współautor monografii historycznej *Armia Krajowa na Białostocczyźnie 1939–1945* (z H. Rembiszewskim, 2007). Autor kilku tomów wspomnień z nadtytułem *Żyłem ciekawie*.

Wielokrotnie był nagradzany przez rektorów Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy, Politechniki Białostockiej i WSFiZ w Białymstoku. W 2016 r.

D

otrzymał tytuł Honorowego Profesora Politechniki Białostockiej oraz Zasłużonego Profesora WSFiZ.

Kawaler wielu odznaczeń, w tym: Krzyża Partyzanckiego (1970), Medalu Wojska i Krzyża AK (oba: Londyn 1983), Krzyża Kawalerskiego (1989) oraz Oficerskiego (2004), Orderu Odrodzenia Polski.

Zmarł 23 III 2023 r. w Białymstoku, pochowany na cmentarzu w Białymstoku-Starosielcach.

Mąż Barbary Sperskiej oraz Barbary Maciukiewicz (od 1968 do 2023). Miał dwie córki i dwóch synów: Dagnę (1955) i Olenę (1956) oraz Bartosza (1968) i Macieja (1976).

Archiwum rodzinne Witolda Czarneckiego przechowywane przez rodzinę w Białymstoku — akty urodzenia i zgonu, dyplomy, legitymacje odznaczeń; Czarnecki W., *Żyłem ciekawie*, Białystok 2009; Czarnecki W., *Wspomnienia z Wilna i o Wilnie*, Białystok 2017; Czarnecki W., *Żyłem ciekawie... dalej*, Białystok 2019; Czarnecki W., *Żyłem ciekawie... résumé*, Białystok 2022; Kłosiński Z., 3. *Wileńska*, Białystok 1995; *Encyklopedia ActusPurus. Kto jest kim w Polsce 2004*, t. 1, Polska Narodowa Oficyna Wydawnicza, s. 218; *Kto jest kim w Polsce*, edycja 4, PAI, Warszawa 2001, s. 135; *Złota Księga Nauk Technicznych 2003*, Wyd. Helion, Gliwice 2003, s. 57; *Złota Księga Nauki Polskiej 2000*, Gliwice 2001, s. 68; hasło w Wikipedii „Witold Czarnecki” przygotowane przez dr inż. arch. Jadwigę C. Żarnowiecką i dr. Krzysztofa Iwaszkę. Źródło zdjęć: z archiwum Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku (obecnie: Wschodnioeuropejska Akademia Nauk Stosowanych w Białymstoku).

Bartosz Czarnecki

DOLECKI WŁADYSŁAW

(1946–2022), nauczyciel, prezydent Włocławka, działacz polityczny i społeczny

Urodził się 18 VI 1946 r. w Brzezinach k. Łodzi. Jego rodzicami byli: Stanisław (19 X 1912–25 III 2000) i Walentyna z d. Chrudzimska (13 II 1908–22 II 1996). Ojciec był z zawodu krawcem. W czasie okupacji niemieckiej został zmuszony do pracy w zakładzie, który szył mundury dla Niemców. W latach powojennych pracował w zakładach krawieckich w Brzezinach jako krojczy. Matka również była krawcową i oprócz prowadzenia domu i wychowywania dzieci szyla wieczno-

rami wraz z mężem ubrania w celach zarobkowych. Władysław miał trzy siostry: starsze Irenę i Annę oraz młodszą Danutę.

W rodzinnym mieście ukończył szkołę podstawową. Naukę kontynuował w Koluszkach, gdzie w latach 1961–1964 uczęszczał do Zasadniczej Szkoły Zawodowej. W l. 1964–1968 był uczniem Technikum Przemysłowo-Pedagogicznego, które ukończył, uzyskując świadectwo maturalne oraz zawód energetyka i uprawnienia pedagogiczne. W okresie nauki należał do szkolnego koła Związku Młodzieży Socjalistycznej. Od 7 X 1970 r. był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W l. 1971–1976 studiował w systemie zaocznym na Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy, którą ukończył w VI 1976 r., uzyskując tytuł inżyniera elektryka ze specjalnością elektrotechnika przemysłu.

Jego pierwszym miejscem pracy był Zespół Szkół Elektrycznych we Włocławku, gdzie w l. 1968–1975 piastował posadę nauczyciela zawodu. Był jednocześnie opiekunem z ramienia dyrekcji szkoły szkolnej organizacji ZMS. W VII 1975 r., już po powstaniu woj. włocławskiego, przeszedł do pracy w Komitecie Wojewódzkim PZPR we Włocławku, gdzie został zatrudniony jako inspektor w Wojewódzkim Ośrodku Pracy Ideologicznej. Po kilku miesiącach został oddelegowany na Budowę II Etapu Zakładów Azotowych — Kompleks PCV we Włocławku i pełnił tam funkcję koordynatora zadań realizowanych przez krajowe przedsiębiorstwa budowlane i montażowe.

1 II 1977 r. został wybrany I sekretarzem Komitetu Zakładowego PZPR na Placu Budowy II Etapu Zakładów Azotowych we Włocławku. W 1980 r. powrócił do pracy w KW PZPR i objął stanowisko zastępcy kierownika Wydziału Ekonomicznego. 1 VI 1981 r. objął funkcję wiceprezydenta Włocławka, a 1 II 1982 r. został mianowany prezydentem miasta.

1 I 1984 r. został odwołany przez Prezesa Rady Ministrów ze stanowiska prezydenta Włocławka w związku z powierzeniem mu kierowniczej funkcji partyjnej z wyboru. W okresie od 22 XII 1983 r. do 4 X 1984 r. pełnił funkcję I sekretarza Komitetu Miejskiego PZPR we Włocławku. Równoległe, od 14 I 1984 r., był

członkiem Plenum KW PZPR we Włocławku, w tym samym dniu został wybrany w skład Egzekutywy KW. Podczas kolejnej wojewódzkiej konferencji sprawozdawczo-wyborczej PZPR we Włocławku został wybrany ponownie w skład Plenum, Egzekutywy i Sekretariatu KW, gdzie pełnił funkcję sekretarza KW ds. ekonomicznych 30 IX 1989 r.

1 X 1989 r. przeszedł do pracy w Przedsiębiorstwie Zagranicznym „TRADEAM” we Włocławku, w którym objął stanowisko zastępcy dyrektora generalnego ds. produkcji. Pracował tam do 30 VI 1990 r. 1 XII 1990 r. rozpoczął działalność handlową na własny rachunek, zakładając z współmałżonką Przedsiębiorstwo Handlowe „Lux” we Włocławku, w ramach którego utworzył i prowadził sklep handlowy w centrum Włocławka. W okresie od 1 III 1995 r. do 30 VI 1995 r. był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowo-Handlowym „Orbos” we Włocławku na stanowisku dyrektora. Od 1 VII 1995 r. do 31 I 1996 r. pracował jako dyrektor Oddziału Pomorskiego Towarzystwa Ubezpieczeniowego „Gryf” we Włocławku, a następnie od 15 II 1996 r. do 30 II 1996 r. jako dyrektor Oddziału „STU” SA. (Szkolne Towarzystwo Ubezpieczeniowe) we Włocławku. W okresie od 2 XII 1996 r. do 31 III 1998 r. pełnił funkcje prezesa Zarządu Włocławskiego Rynku Hurtowego „Gielda Kujawska” SA we Włocławku.

W VI 1998 r. został zatrudniony w Przedsiębiorstwie „System Gazociągów Tranzytowych — EUROPOPOL GAZ SA” w okresie, gdy trwała budowa Tłoczni Gazu w Gąbinku k. Włocławka, jako główny specjalista ds. budowy Tłoczni Gazu Włocławek. Do jego obowiązków należało zarządzanie procesem inwestycyjnym. Już po zakończeniu budowy 2 II 2000 r. został mianowany kierownikiem Tłoczni Gazu. We IX 2011 r. Władysław Dolecki otrzymał stopień górniczy — dyrektor górniczy III stopnia nadany przez Ministerstwo Gospodarki 1 III 2014 r. przeszedł na emeryturę. W okresie od II 2016 r. do I 2019 r. był ponownie zatrudniony w TGW jako specjalista magazynier.

Władysław Dolecki poza pracą zawodową działał w różnych organizacjach społecznych. Był członkiem Polskiego Związku Łowieckiego od 1984 r., a od 2005 r. do 2010 r. zasiadał w Zarządzie Okręgowym PZŁ we Włocławku. Pełnił funkcję prezesa Koła Łowieckiego nr 107 „Kujawskie Towarzystwo Racjonalnego Łowiectwa” we Włocławku — najstarszego koła

łowieckiego w okręgu włocławskim PZŁ (byłym woj. włocławskim), które powstało w 1925 r. — od 2006 do 2022 r. Sprawował także funkcję prezesa Okręgowej Rady Łowieckiej PZŁ we Włocławku — od 2010 do 2018 r. Jako przedstawiciel włocławskiego Okręgu PZŁ był członkiem Naczelnej Rady Łowieckiej PZŁ — od 2010 do 2018 r. Posiadał uprawnienia selekcjonera samców zwierzyny płowej od 1986 r. i uprawnienia do przeprowadzenia wstępnych oględzin tusz upolowanej zwierzyny od 2006 r. Poza pełnieniem funkcji w kole i w okręgu, legitymował się licznymi efektami swojej działalności społecznej. Walnie wspierał inicjatywy podejmowane przez działaczy społecznych wchodzących w skład organów macierzystego koła łowieckiego i okręgu włocławskiego PZŁ, którym przewodniczył. Współorganizował w macierzystym kole coroczne hubertowiny, polowania i spotkania wigilijne oraz noworoczne, od 1998 r., a także spotkania wszystkich członków koła z sołtysami wsi i władzami gmin, na terenach których koło dzierżyło swoje obwody łowieckie.

Współpracował z młodzieżą szkolną poprzez organizowanie uczestnictwa młodzieży szkolnej ze szkół wiejskich w mszach hubertowskich wspólnie z myśliwymi, a od 2010 r. corocznych obchodów „Myśliwskich Dni Ochrony Środowiska” w tych szkołach, współorganizował także spotkania przyrodnicze w innych szkołach we Włocławku.

W 2011 r. współorganizował szkolenie nauczycieli w zakresie realizacji programu pn. „Myśliwi — Dzieciom, Dzieci — Zwierzętom”, a w 2015 r. szkolenie nauczycieli i przedstawicieli kół łowieckich pn. „O bioróżnorodności dla przyszłości, czyli jak uczyć, że sarna nie jest żoną jelenia”. Współorganizował także w 2011 i 2014 r. międzyokręgowe (Bydgoszcz, Toruń i Włocławek) podsumowania współpracy kół łowieckich i współpracujących z nimi szkół podstawowych. W 2008 i 2013 r. był jednym z współorganizatorów obchodów osiemdziesięciopięcioletnia i dziewięćdziesięciopięcioletnia PZŁ w Ciechocinku i we Włocławku, zaś w 2010 r. i 2015 r. organizował analogiczne jubileuszowe macierzystego koła łowieckiego. Prowadził stałą współpracę z Prezydiami Okręgowych Rad Łowieckich z Bydgoszczy i Torunia w ramach wojewódzkiego, kujawsko-pomorskiego porozumienia tych organów. W 2013 r. współorganizował we Włocławku dwie wystawy łowieckie — wystawę fotografii przyrodniczo-łowieckiej autorstwa kolegi Andrzeja

D

Wierzbienca w Galerii Sztuki Współczesnej we Włocławku i wystawę łowiecką w Muzeum Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej we Włocławku. W 2016 r. współorganizował wycieczkę działaczy PZŁ z woj. kujawsko-pomorskiego do Parlamentu Europejskiego w Brukseli oraz do Sankt Hubertus w Belgii. Obsługiwał praktycznie wszystkie uroczystości organizowane w kołach łowieckich na terenie okręgu włocławskiego PZŁ oraz przewodniczył delegacjom okręgowym podczas uroczystości ponadokręgowych i centralnych. Był delegatem macierzystego koła łowieckiego na VI, VII, VIII, IX i X Okręgowy Zjazd Delegatów PZŁ we Włocławku oraz delegatem okręgu włocławskiego PZŁ na Krajowe Zjazdy Delegatów w 2010 i 2015 r.

Swoje doświadczenia i zdobywaną wiedzę organizacyjną z powodzeniem przenosił na wyższe szczeble organizacyjne PZŁ. Jego aktywność przejawiała się przede wszystkim w działaniach organizacyjnych. Za działalność w zakresie łowiectwa został odznaczony Medalem za Zasługi dla Łowiectwa Kujawsko-Dobrzyńskiego (2008), Brązowym Medalem Zasługi Łowieckiej (2003) i Złotym Medalem Zasługi Łowieckiej (2018).

Kolejną pasją W. Doleckiego było lotnictwo sportowe. Od 1977 r. należał do Aeroklubu Włocławskiego. W 1983 r. został wybrany wiceprezesem, w 1991 r. był członkiem sekcji ogólnej i jednocześnie Klubu Seniora w AW. W 1992 r. został wybrany w skład Prezydium Zarządu AW i był jednocześnie skarbnikiem AW. W 1999 r. ponownie wszedł w skład zarządu i pełnił nieprzerwanie do 2016 r. funkcję I wiceprezesa. Za swoją działalność w stowarzyszeniu otrzymał Złotą Odznakę „Za Zasługi dla Aeroklubu Polskiego” (2006) i odznakę „Zasłużony działacz lotnictwa sportowego”.

Był też członkiem Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w l. 1975–1998, a później członkiem Zarządu Stowarzyszenia Polska–Wschód. Należał także do Ochotniczej Straży Pożarnej, od 1993 r. był członkiem zarządu OSP we Włocławku. Należał do grona wspierających Związek Kombatanów RP i Byłych Więźniów Politycznych we Włocławku, który to przyznał W. Doleckiemu godność członka honorowego.

W. Dolecki przez wiele lat był zaangażowanym członkiem i działaczem Polskiego Czerwonego Krzyża. W l. 1980–1983 był członkiem Zarządu Miejskiego PCK we Włocławku, a w l. 1984–1992 członkiem

Zarządu Wojewódzkiego PCK we Włocławku. W okresie 1996–2022 pełnił funkcję prezesa Zarządu Wojewódzkiego (Rejonowego) PCK we Włocławku. Za swoją działalność w tej organizacji otrzymał Odznaki Honorowe PCK III° (1998), II° (1994) i I^o (2001).

Posiadał także odznaczenie PCK „Kryształowe Serce” (2014) i Medal Stulecia PCK (2019). W uznaniu za pracę zawodową i działalność społeczną został uhonorowany wieloma odznaczeniami państwowymi. Otrzymał m.in. Brązowy Krzyż Zasługi (1979), Złoty Krzyż Zasługi (1994), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (2005). Posiadał także Odznakę za Zasługi dla Województwa Włocławskiego (1978), srebrną Odznakę „Zasłużony działacz kultury fizycznej”, Złoty Medal im. Jana Kilińskiego „Za zasługi dla Rzeczypospolitej” (2014), Złoty Medal im. Jana Kilińskiego „Za zasługi dla Rzeczypospolitej” (2014), Złoty Medal im. Jana Kilińskiego „Za zasługi dla Rzeczypospolitej” (2014). Otrzymał także Odznakę „Za zasługi dla rozwoju miasta Włocławek”. Za działalność w ruchu młodzieżowym był wyróżniony brązową (1978) i złotą (1980) Odznaką im. Janka Krasickiego.

Żonaty był ze Stanisławą Mospinek (8 V 1948 w Brzezinach–21 VII 2011 w szpitalu w Toruniu). Związek małżeński zawarli 25 XII 1968 r. w Brzezinach. W małżeństwie przeżyli wspólnie 43 lata. Małżonkowie mieli dwoje dzieci: syna Sławomira (ur. 7 VIII 1971 we Włocławku), który ukończył dziennikarstwo na Uniwersytecie Warszawskim oraz córkę Martę (ur. 1 V 1976 we Włocławku), która ukończyła pedagogikę rewalidacyjną na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

W. Dolecki zmarł 12 I 2022 r. we Włocławku, gdzie został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w grobie obok swojej żony.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Władysława Doleckiego; AIPN Delegatura w Bydgoszczy, akta paszportowe, sygn. EAWŁ 11374; APWŁ., KW PZPR we Włocławku, sygn. 668/193, k. 41; KW PZPR we Włocławku, sygn. 668/214, k. 79; KW PZPR we Włocławku, sygn. 668/214, k. 79; KW PZPR we Włocławku, sygn. 668/298, k. 8; KW PZPR we Włocławku, sygn. 668/326, k. 12; „Gazeta Pomorska” 1986, z 6 X; <https://wildmen.pl/wiadomosci/wladyslaw-dolecki-1946-2022/>, [dostęp: 10 III 2023]; <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/40112>, [dostęp: 10 III 2023]; Archiwum Urzędu Miejskiego we Włocławku, akta osobowe W. Doleckiego, sygn. 31/68d; informacje otrzymane od córki Marty Doleckiej; informacje otrzymane od Grzegorza Wiśniewskiego z PZŁ; informacje

otrzymane od Krzysztofa Wichrowskiego z Tłoczni Gazu Włocławek; informacje otrzymane z Aeroklubu Włocławskiego. Źródło zdjęcia: archiwum prywatne córki Marty Doleckiej.

Władysław Kubiak

DYKIERT STEFAN JAN

(1926–1998), płk WP, dowódca 3 WPPont. we Włocławku w l. 1961–1962

Urodził się 23 III 1926 r. w Kaczkowie, pow. Żnin. Jego ojcem był Justyn, nauczyciel z zawodu, a matką Pelagia z d. Kubiak. Do szkoły powszechnej uczęszczał w latach 1932–1938 w Poznaniu i ukończył 6 klas. Naukę kontynuował w Państwowym Gimnazjum Ogólnokształcącym w Poznaniu, gdzie ukończył 1 klasę. Dalszą edukację przerwał wybuch II wojny światowej. Od 1940 r. mieszkał wraz z rodziną w Mińsku Mazowieckim i tam pracował jako pomocnik mechanika hydraulika w Firmie Cytkiewicza do 20 VIII 1944 r. W l. 1942–1943 uczęszczał do Gimnazjum Ogólnokształcącego w Mińsku Mazowieckim, w którym ukończył 2 klasy.

23 VIII 1944 r. został zmobilizowany do 18 Batalionu Saperów, który powstał jako samodzielny pododdział wojsk inżynieryjnych Ludowego Wojska Polskiego. Sformowany został w m. Trawniki (okolice Lublina) na podstawie rozkazu Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego nr 08/Org. z 20 VIII 1944 r. jako jednostka organiczna 7 Łużyckiej Dywizji Piechoty. Przysięgę żołnierze batalionu złożyli 27 X 1944 r. w Borkach w rejonie Radzymina. W trzy dni później ze względu na posiadane wykształcenie został skierowany do Szkoły Podoficerskiej, którą ukończył 10 XI 1944 r. i otrzymał nominację na dowódcę drużyny w 18 Batalionie Saperów. 1 XII 1944 r. został skierowany do Oficerskiej Szkoły Saperów w Przemyślu, w której jako podchorąży uczył się do 1 V 1945 r. Po jej ukończeniu został skierowany do 4 Brygady Saperów na stanowisko dowódcy plutonu saperów.

Ze względu na dobre wykonywanie wyznaczanych zadań już 11 XII 1945 r. został wyznaczony na dowódcę kompanii w tej samej brygadzie. Po przeformowaniu jej na 4 Pułk Saperów 6 IV 1946 r. został dowódcą plutonu szkolnego i pozostawał nim do 1 X 1949 r. W tym czasie otrzymał kolejne awanse na wyższe stopnie oficerskie, 20 V 1945 na stopień chorążego, 7 V 1946 r. — na podporucznika, a 22 VII 1949 r. — na porucznika.

W tym czasie z pododdziałami, którymi dowodził, brał udział w akcjach rozminowania kraju, a następnie wielokrotnie kierował akcjami przeciwpowodziowymi i polodowymi. Brał także udział w akcjach politycznych w pierwszych latach tworzenia Polski Ludowej. Pracując jako dowódca na różnych stanowiskach, dużo wysiłku wkładał w ulepszanie form szkolenia wojsk inżynieryjnych. Aktywnie pracował w szkolnictwie wojskowym, szczególnie w zakresie doskonalenia średnich kadr dowódczych i sztabowych wojsk inżynieryjnych.

W okresie od 2 X 1949 r. do 1 IX 1950 r. został skierowany do Oficerskiej Szkoły Inżynieryjno-Saperskiej jako słuchacz Kursu Doskonalenia Oficerów, po ukończeniu którego pozostał w tej szkole i został dowódcą kompanii podchorążych, a następnie (od 30 IX 1952 do 25 XI 1953 r.) — dowódcą kursu przekwalifikowania oficerów rezerwy. 26 IV 1952 r. otrzymał kolejny awans na stopień kapitana, a w dwa lata później, 5 X 1954 r., na stopień majora. Przez następne trzy lata (1953–1956) był dowódcą KDO w Oficerskiej Szkole Wojsk Inżynieryjnych, a później, od 6 X 1956 r. do 17 VII 1958 r., słuchaczem Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów w Wojskowej Akademii Technicznej, w czasie którego otrzymał dyplom technika o kierunku budowlanym.

Po jego ukończeniu został wyznaczony na dowódcę Podoficerskiej Szkoły Wojsk Inżynieryjnych nr 20, która została utworzona w 1958 r. i stacjonowała w koszarach 5 Brygady Saperów w Szczecinie–Podjuchach. S. Dykiert był jej organizatorem i dowódcą. W latach 60. została przemianowana na Szkołę Podoficerów i Młodszych Specjalistów Wojsk Inżynieryjnych nr 20. Szkoliła młodszych specjalistów i podoficerów wojsk inżynieryjnych. 1 III 1973 r. Szkoła Podoficerska Wojsk Inżynieryjnych i Młodszych Specjalistów nr 20 weszła w skład 5 Brygady Saperów jako organiczny pododdział. W 1975 r. szkoła została przemianowana na batalion szkolny i przeniesiona

F

do 3 Warszawskiego Pułku Pontonowego do Włocławka. Będąc dowódcą tej szkoły, 1 X 1960 r. S. Dykiert otrzymał stopień podpułkownika. 11 IV 1961 r. został wyznaczony na stanowisko dowódcy 3 WPPont., którego garnizonem był Włocławek. W 1962 r. żołnierze z 3 WPPont. uczestniczyli w akcji udzielania pomocy mieszkańcom Lipna, Gostynina i Aleksandrowa Kujawskiego dotkniętych powodzią.

Na tym stanowisku pozostał do 7 VIII 1962 r., a następnie został skierowany na dwuletnie studia do Wojskowo-Inżynieryjnej Akademii im. Kujbyszewa w Moskwie, która kształciła dowódców i inżynierów saperów i była centrum rozpracowującym problemy zabezpieczenia inżynieryjno-saperskiego, zabezpieczenia topograficzno-geodezyjnego, budownictwa wojskowego. 2 IX 1963 r. otrzymał przydział do Oficerskiej Szkoły Wojsk Inżynieryjnych, w której był dowódcą Kursu Doskonalenia Oficerów i Kursu Przeszkolenia Podoficerów Zawodowych oraz oficerów i podchorążych rezerwy, a następnie, od 30 XII 1967 r. dowódcą Kursu Oficerskiego Podchorążych Rezerwy i dowódcą Kursów Pododdziałów Szkolnych. 4 X 1972 r. otrzymał awans na stopień pułkownika WP.

Na podstawie rozkazu personalnego Szefa Departamentu Kadr Ministerstwa Obrony Narodowej z 17 IV 1980 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej z powodów chorobowych i przeniesiony do rezerwy.

Od 25 III 1952 r. należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

W uznaniu za męstwo i długoletnią służbę wojskową otrzymał wiele odznaczeń państwowych i wojskowych. Posiadał m.in. Krzyż Walecznych (1945), Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1951), Medal „Za Zwycięstwo nad Niemcami” (1945 — radziecki), Medal Zwycięstwa i Wolności (1946), Srebrny Krzyż Zasługi (1951), Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1954), Medal „10 lat Polski Ludowej” (1955), Złoty Krzyż Zasługi (1963), Brązowy Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju (1966), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1966), Złoty Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1968), Srebrny Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1969) i Medal Trzydziestolecia Polski Ludowej (1974).

Zonaty był z Heleną. Związek małżeński zawarli 13 IV 1949 r. w USC w Gorzowie Wielkopolskim.

Zmarł 12 III 1998 r. we Wrocławiu. Pochowany został na Cmentarzu Grabiszyńskim.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Stefana Dykierta; CAW WBH, TAP Stefana Dekierta, sygn. 1662.82.105; Barszczewski Z, Jasiński W., *Sylwetki saperów*, Warszawa 2001, s. 194; *Saperzy na Kujawach*, Wydanie Jubileuszowe Stowarzyszenia Saperów Polskich we Włocławku (brw), s. 8, 12. Źródło zdjęcia: CAW WBH.

Władysław Kubiak

FEDER CZESŁAW BRONISŁAW

(1926–1983), oficer WP, zastępca dowódcy 3 WPPont. we Włocławku

Urodził się 3 II 1926 r. w Bolimowie, pow. Łowicz, woj. warszawskie. Jego ojciec Antoni był ślusarzem w jednej z warszawskich fabryk, matka Bronisława z d. Rucińska zajmowała się prowadzeniem domu i wychowaniem dzieci.

W latach 1933–1939 uczęszczał do Publicznej Szkoły Powszechnej w War-

sawie, w której ukończył 7 klas. Już w warunkach niemieckiej okupacji, mieszkając w Warszawie, ukończył 2 klasy (1 IX 1940–22 VI 1942) w Wieczorowej Doksztalczącej Szkole Zawodowej o profilu mechanicznym.

Podczas zawodowej służby wojskowej, mieszkając w Wałczu, uczęszczał w roku szkolnym 1956–1957 do szkoły ogólnokształcącej, a następnie w l. 1957–1959 do Liceum Ogólnokształcącego w Wałczu, gdzie uzyskał wykształcenie średnie i zdobył świadectwo maturalne.

Uczęszczał do szkoły powszechnej w Warszawie, wstąpił do Związku Harcerstwa Polskiego i był w nim zastępowym w 35 Drużynie Harcerskiej w l. 1937–1939. Od 1 XI 1939 r. zatrudniony w firmie Juliana Książaka w Warszawie jako uczeń elektrotechniczny. 2 VIII 1943 r. zaczął pracować jako robotnik w firmie Steinhagen Stański w Warszawie i pozostał nim do końca III 1944 r.

Od III 1944 r. należał do Polskiej Partii Robotniczej w Warszawie, która działała w warunkach konspiracyjnych. Z jej rekomendacji został członkiem Baonu Czwartaków w ramach Armii Ludowej. Posługiwał się pseudonimem „Iskierka”, a jego oddział dowodzony przez „Tadka” (Tadeusz Pietrzak) działał na Kole w Okręgu Warszawa. W IV 1944 r. przedostał się do oddziałów partyzanckich w lasach w okolicach Lublina i tam doczekał się w VII 1944 r. wyzwolenia przez Armię Czerwoną.

I VIII 1944 r. wstąpił jako ochotnik w Otwocku do Wojska Polskiego i został przydzielony do Kompanii Politycznej Propagandy I Armii WP i służył w niej jako szeregowy do 30 IX 1944 r.

I X 1944 r. został skierowany do Oficerskiej Szkoły Politycznego Wychowania w Rembertowie i pozostał w niej jako podchorąży do I III 1945 r. W trakcie nauki otrzymał 28 II 1945 r. awans na stopień chorążego. Po jej ukończeniu przez dwa tygodnie pozostawał w dyspozycji Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego, a 15 III tr. został wyznaczony na starszego brygadę aparatu do przeprowadzenia reformy rolnej w pow. Świecie. Po wykonaniu tego zadania został przez NDWP 2 VI 1945 r. wyznaczony na instruktora Związku Walki Młodych w Bydgoszczy. Od I XII 1945 r. przebywał znów w dyspozycji Głównego Zarządu Politycznego NDWP, a 29 XII 1945 r. został skierowany do 16 Samodzielnego Batalionu Łączności I Warszawskiej Dywizji Piechoty jako instruktor Baonu. W okresie od 16 III 1947 r. do 7 III 1948 r. służył w 1 Samodzielnej Kompanii Łączności I WDP jako zastępca dowódcy do spraw politycznych. W tym samym roku, do końca V, był instruktorem-wykładowcą w 3 Pułku Piechoty I WDP, a następnie do 31 X 1949 r. referentem ds. ogólnych w Wydziale Polityczno-Wychowawczym tej dywizji. 10 VII 1947 r. otrzymał stopień podporucznika WP. Przez następne niespełna dwa lata (I XI 1949–28 III 1951) był instruktorem propagandy w tym samym Wydziale I WDP, a następnie został mianowany na okres czterech miesięcy starszym instruktorem Propagandy i Agitacji Wydziału Politycznego Garnizonu Stołecznego.

W okresie od VII 1949 r. do VII 1952 r. otrzymał awans na kolejne stopnie oficerskie, porucznika i kapitana. Od 16 VII 1951 r. odkomenderowany do 13 Batalionu Budowlanego na stanowisko zastępcy dowódcy, stamtąd 30 XI 1953 r. trafił do 26 Brygady Artylerii Haubic w 8 Dywizji Artylerii Przełamania Orzysz jako

instruktor informacji i sprawozdawczości Wydziału Politycznego. W okresie od 30 XI 1954 r. do 22 XII 1954 r. pozostawał w dyspozycji Zarządu Politycznego POW w Bydgoszczy, ale już 23 XII tr. został przeniesiony na równorzędne stanowisko w 8 Dywizji Zmechanizowanej. Przez następny rok (30 IX 1955–28 IX 1956) był słuchaczem w Akademii Wychowania Politycznego, skąd został już jako major (15 IX 1956) wyznaczony do 49 Pułku Piechoty 14 Dywizji Piechoty na zastępcę dowódcy pułku ds. politycznych. Od 29 V 1957 r. do 31 VIII 1962 r. służył w 49 Pułku Zmechanizowanym 20 Dywizji Pancerniej jako zastępca dowódcy ds. politycznych. Przez następne dziesięć miesięcy, do 2 VII 1963 r. pozostawał w dyspozycji POW i był słuchaczem stanu zmiennego Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów pododdziałów szkolnych w Wojskowej Akademii Politycznej im. F. Dzierżyńskiego, a po jego zakończeniu został awansowany na stopień podpułkownika. 3 VII 1963 r. objął stanowisko zastępcy dowódcy ds. politycznych w 3 Warszawskim Pułku Pontonowym we Włocławku. Po ponad czterech latach służby został przeniesiony na takie samo stanowisko do 9 Pułku Czołgów Średnich w 8 Dywizji Zmechanizowanej, a następnie, również jako zastępca dowódcy pułku ds. politycznych do 16 Pułku Czołgów Średnich w tej samej dywizji.

W I 1976 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej ze względu na stan zdrowia i przeniesiony do rezerwy. Na podstawie rozkazu Ministra Obrony Narodowej z 30 IX 1981 r. otrzymał awans na stopień pułkownika WP.

Od I VI 1976 r. zatrudniony w Wojewódzkim Zjednoczeniu Przedsiębiorstw Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Słupsku jako naczelnik wydziału Obrony Cywilnej. 3 III 1981 r. został wybrany prezesem Zarządu Wojewódzkiego Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych WP w Słupsku, który powstał na bazie kół oficerów Ligi Obrony Kraju, oficerów rezerwy i weteranów WP w celu popularyzowania patriotycznych tradycji WP.

Od 1944 r. należał do PPR, a po zjednoczeniu ruchu robotniczego w Polsce był od 15 XII 1948 r. członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

W uznaniu za walkę zbroją z niemieckim okupantem w szeregach AL i wieloletnią służbę wojskową na stanowiskach dowódczych został odznaczony wieloma odznaczeniami państwowymi i wojskowymi. Posiadał m.in. Krzyż Partyzancki (1958), Złoty Krzyż

F

Zasługi (1953), Srebrny Krzyż Zasługi (1946), Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1955), Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1954), Medal za Warszawę (1958), Medal za Odrę, Nysę i Bałtyk, Srebrny Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1971), Medal Zwycięstwa i Wolności, Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej (1955), Medal za Zwycięstwo nad Niemcami (radziecki), Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1966), Złoty Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1968), Medal „Za udział w walkach o Berlin” (1969), Krzyż kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1970) i Medal Trzydziestolecia PRL (1974).

Zmarł 18 XI 1983 r. w Słupsku.

Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowe Biuro Historyczne, TAP Czesława Bronisława Federa, sygn. 1679.84.136; USC Słupsk, akt zgonu nr 905/83;AWT., 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 153/68/3; 155/68/3. Źródło zdjęcia: CAW WBH

Władysław Kubiak

FILIPCZYK EUGENIUSZ LESZKO

(1940–2023), dyrektor i prezes zarządu Fabryki Lin i Drutu „Drumet” we Włocławku, założyciel w 2000 r. spółki Efmetal sp. z o.o.

Urodził się 14 IV 1940 r. w Stonawie, pow. Karvina (Czechosłowacja). Jego rodzicami byli Eugeniusz i Natalia z d. Kostrzewa.

Po ukończeniu szkoły średniej studiował na Wydziale Metalurgicznym Politechniki Częstochowskiej, uzyskując tytuł magistra specjalisty w zakresie obróbki plastycznej metali. Po studiach pracował jako technolog w Fabryce Śrub Bispol w Bielsku-Białej. Następnie od połowy lat 60. pracował w Zakładach „Komuna Paryska” w Radomsku (ob. Metalurgia SA). Ta fabryka, będąca przed II wojną światową częścią francuskiego koncernu *joint venture* Metallurgy, z ponad

dziewięćdziesięcioletnią tradycją, produkowała szeroką gamę drutów ze stali niskowęglowej, drutów ocynkowanych i nieocynkowanych, drutów spawalniczych, gwoździ i drutów kolczastych.

Na lata 60. XX w. przypada niezwykle dynamiczny okres rozwoju „Komuny Paryskiej”, która prawie całkowicie wymieniła swój park maszynowy, zwiększając znacznie moce produkcyjne. Eugeniusz Filipczyk uczestniczył w rozwoju zakładu i dał się poznać jako dobry kierownik, organizator i prekursor postępu technicznego. Modernizacja ciągarni i budowa nowoczesnej gwoździarni, to tylko niektóre z nowych kierunków rozwoju, które zakład realizował we współpracy z centralą Universal w Warszawie. Należy podkreślić, że wymienione kierunki rozwoju były oryginalne i wymagały nowoczesnego parku maszynowego oraz wysoko wykwalifikowanej kadry. Nastąpił znaczący wzrost produkcji, którego efektem była ilość przetworzonej walcówki wynosząca ponad 300 tys. ton rocznie, a co trzeci gwóźdź w Polsce pochodził z tych zakładów. W tym okresie ze względu na zdolności organizacyjne E. Filipczyk został skierowany na staż do USA, do pracy w polskiej firmie handlowej Borneo-Sumatra.

Zaangażowanie E. Filipczyka w procesy modernizacyjne w fabryce i w jej rozwój spowodowały, że na stałe związał się z branżą metalurgiczną. W 1974 r. został przeniesiony do Fabryki Lin i Drutu „Drumet” we Włocławku na stanowisko kierownika produkcji, a później zastępcy dyrektora ds. produkcji. W rzeczywistości, gdy przyjął tę pracę, fabryka była w trakcie całkowitej modernizacji. Powstawał wówczas największy zakład wyposażony w najnowocześniejsze urządzenia i maszyny do produkcji drutu stalowego patentowego, lin, drutu niepowlekanego i ocynkowanego, lin stalowych, drutu sprężynowego oraz drutu na zszywki stosowanego w przemyśle meblarskim. Swą szeroką wiedzą, zaangażowaniem i zdolnościami organizacyjnymi, a także umiejętnością współpracy z podległymi pracownikami przyczynił się do znacznego zwiększenia produkcji w stosunku do 1974 r. — o 33% — oraz przyrostu wartości eksportu o 209%, wypracowując 14 mln zł dewizowych.

Szczególną uwagę E. Filipczyk przykładął do nowoczesnej produkcji, ekologii (Drumet był jednym z pierwszych zakładów w regionie posiadających własną oczyszczalnię ścieków), jakości produktów, wizerunku roślin oraz wsparcia socjalnego pracowników.

Nie bez znaczenia pozostawał również jego aktywny udział we wdrażaniu wszelkich nowinek technicznych wypracowanych we współpracy z Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie i Politechniką Częstochowską. Za swoje osiągnięcia przyjął z rekomendacji ZPWM (Zjednoczenie Przemysłu Wytwarzania Metalowych Polmetal) stanowisko dyrektora produkcji, a następnie prezesa Drumetu. Zmiany organizacyjne w ZPWM w Krakowie zdecydowały o przeniesieniu E. Filipczyka na krótki okres czasu do Krakowa na stanowisko dyrektora produkcji w ZPWM. W 1990 r. powrócił na dawne stanowisko prezesa Fabryki Lin i Drutu „Drumet” SA we Włocławku i po przekształceniu w spółkę akcyjną kierował nią jako prezes.

Fabryka Lin i Drutu „Drumet” SA we Włocławku była jednym z największych zakładów tej branży w Europie. W Polsce tradycja tej produkcji sięgała końca XIX w. Zakład został w latach 70. XX w. przebudowany i wyposażony przez firmy belgijskie, włoskie i niemieckie wykorzystując w produkcji najnowsze technologie. Część produkcji kierowana była za wschodnią granicę. W latach 80. przed bramą fabryki ustawiały się kolejki zaopatrzeniowców z przemysłu wydobywczego, maszynowego, stoczniowego, z hurtowni metali, telekomunikacji. Ten rynek, a więc i sposób handlowania rozpadł się po 1990 r. wraz ze zmianami w całej gospodarce. Kolejki zniknęły, pojawiła się konkurencja, a przede wszystkim kryzys finansowy w przemyśle.

Po odejściu z Fabryki „Drumet” rozpoczął we Włocławku działalność gospodarczą na własny rachunek. W 2000 r. założył spółkę Efmetal sp. z o.o., która zajmowała się sprzedażą lin klasycznych, lin dla rybołówstwa, lin wyciągowych, lin nieodkrętnych, lin o konstrukcji zamkniętej, lin w osłonie PCV, lin nierdzewnych, zawiesi linowych (jednociegnowych, wielociegnowych), zawiesi specjalnych typu Grommet, zawiesi łańcuchowych i pasowych oraz osprzętu i akcesoriów linowych i łańcuchowych na rynek krajowy i europejski.

Był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej od 1965 r., przez dwa lata wykładowcą szkolenia partyjnego na wydziałach produkcyjnych w Drumecie. Był członkiem loży założycieli Business Centre Club aktywnie wspierającym od 1991 r. ideę stowarzyszania się i jednoczenia pracodawców w zorganizowane podmioty, mające realny wpływ na kształtowanie się życia gospodarczego w kraju.

Eugeniusz Filipczyk za swoje osiągnięcia zawodowe został doceniony wieloma nagrodami, m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi (1976); Złotą Statuetką: Lider Polskiego Biznesu (1995), Statuetką Srebrny AS '95 i Dyplomem The Wire Association Annual Medal.

W 1973 r. w Radomsku wstąpił w związek małżeński z Grażyną z d. Małecką, a w 1974 r. urodził im się syn Marek.

E. Filipczyk zmarł 11 II 2023 r. we Włocławku w rodzinnym domu w wieku 82 lat. Spoczął tam, gdzie się urodził, w miejscowości Stonawa, ob. w Czechach.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenie państwowego Eugeniusza Filipczyka; informacje uzyskane od syna Marka Filipczyka; <https://pomorska.pl/zmarl-eugeniusz-filipczyk-znany-przedsiębiorca-z-kujaw-i-pomorza-spcznie-tam-gdzie-sie-urodzil/ar/c3-17287309>, [dostęp: 5 III 2023]; <https://archiwum.rp.pl/artku/17507-Eugeniusz-Filipczyk.html>, [dostęp: 5 III 2023]. Źródło fotografii: <https://pomorska.pl/zmarl-eugeniusz-filipczyk-znany-przedsiębiorca-z-kujaw-i-pomorza-spcznie-tam-gdzie-sie-urodzil/ar/c3-17287309>.

Władysław Kubiak

FILIPIAK ZBIGNIEW KAZIMIERZ

(1943–2015), nadleśniczy we Włocławku, działacz polityczny i społeczny

Urodził się 20 VIII 1943 r. w Niechanowie, pow. Gniezno, w woj. wielkopolskim. Jego rodzicami byli Stanisław i Maria z d. Istoczek. Ojciec był zarządcą w Państwowym Gospodarstwie Rolnym, matka zajmowała się wychowaniem dzieci i prowadzeniem domu. Zbigniew miał dwoje rodzeństwa: brata Mirosława i siostrę Elżbietę. W 1950 r. rodzina zamieszkała w Grochowiskach Szlacheckich, w pow. żnińskim. W tym samym roku rozpoczął naukę w Szkole Podstawowej w Gałęzewie. W 1956 r. przeniósł się do SP nr 2 w Gnieźnie, w której w 1957 r. ukończył naukę na poziomie podstawowym. Wtedy

też rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Chrobrego. Będąc uczniem w tej szkole wstąpił do Związku Młodzieży Socjalistycznej.

Po ukończeniu LO w Gnieźnie rozpoczął studia w systemie stacjonarnym na Wydziale Leśnym w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu. Po zdaniu wymaganych egzaminów i przedstawieniu pracy magisterskiej pt. *Badania nad miernikami intensywności gospodarstwa leśnego na terenie Szczecińskiego Okręgu Lasów Państwowych* ukończył studia w 1965 r., uzyskując tytuł magistra inżyniera leśnika. W okresie studiów w latach 1961–1966 był działaczem Zrzeszenia Studentów Polskich, w którym pełnił m.in. funkcję przewodniczącego Zarządu Wydziałowego i członka Zarządu Uczelnianego ZSP. Ukończył także Studia Podyplomowe.

Od 1 X 1966 r. był zatrudniony jako praktykant z wyższym wykształceniem leśnym i adiunkt w leśnictwie Leszyce, które wchodziło w skład Nadleśnictwa Solec Kujawski. W okresie od 1 XII 1969 r. do 30 IX 1970 r. pracował jako adiunkt w Nadleśnictwie Nakło. 1 X 1970 r. został awansowany na stanowisko Nadleśniczego w Nakle i był nim do 31 XII 1972 r. 1 I 1973 r. został przeniesiony na równorzędne stanowisko do Nadleśnictwa Włocławek i pracował na tym stanowisku do 31 V 1992 r.

1 VI 1992 r. został przeniesiony do Nadleśnictwa Lutówko, które leży na terenie woj. kujawsko-pomorskiego w gminach: Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie, Więcbork oraz woj. pomorskiego w gminach: Chojnice, Debrzno i Człuchów.

Był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej od 1962 r. Pełnił m.in. funkcje członka egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej w Nadleśnictwie Leszyce w l. 1969–1970. Od 1973 do 3 V 1981 r. był członkiem Egzekutywy Komitetu Gminnego PZPR we Włocławku, pełniąc w l. 1975–1977 społecznie funkcję sekretarza Komitetu Gminnego.

Posiadał stopień wojskowy podporucznika rezerwy.

Od 30 V 1981 r. był przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej przy KW PZPR we Włocławku. 17 XI 1986 r. ponownie wszedł w skład WKR i został wybrany jej wiceprzewodniczącym. W 1985 r. był znów członkiem KG PZPR we Włocławku.

Był także aktywnym działaczem Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. W l. 1978–1980 pełnił funkcję przewodniczącego Zarządu Gminnego, a od 1981 r. był sekretarzem ZG TPPR we Włocławku. Ponadto

aktywnie działał w Ochotniczej Rezerwie Milicji Obywatelskiej, w której to organizacji posiadał uprawnienia Społecznego Inspektora.

Przez wiele lat był działaczem Polskiego Związku Łowieckiego. Przez okres 5 lat piastował stanowisko zastępcy prezesa Wojewódzkiej Rady Łowieckiej, a od 1981 r. przez okres kadencji pełnił funkcję sekretarza Wojewódzkiej Rady Łowieckiej we Włocławku.

W uznaniu za wieloletnią pracę zawodową i działalność społeczną otrzymał szereg odznaczeń państwowych i resortowych. W 1984 r. odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi. Posiadał także Medal Czterdziestolecia PRL (1984), Srebrną Odznakę „Za zasługi dla woj. włocławskiego” (1981), Złotą Honorową Odznakę TPPR (1980), Brązowy Medal „Za zasługi dla pożarnictwa” i Brązowy Medal „Za zasługi dla łowiectwa”.

W 1965 r. w Poznaniu zawarł związek małżeński z Ewą Kawczyńską. Małżonkowie mieli troje dzieci, dwóch synów: Rocha i Grzegorza oraz córkę Beatę.

Zmarł 22 II 2015 r. w szpitalu w Lipnie. Pochowany został na cmentarzu w Pińczaciu w grobie obok żony.

Archiwum Prezydenta RP, wniosek na odznaczenie państwowe Zbigniewa Filipiaka; archiwum RDLP, akta osobowe Filipiaka Zbigniewa, sygn. 7/F 146; AIPN By, IPN By 682 /24330; AP Toruń o. Włocławek, KG PZPR we Włocławku, 896/2, b.p.; tamże, 896/10, b.p.; tamże, KW PZPR we Włocławku, 668/326, b.p.; tamże, 668/591. b.p.; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego (dawniej Akademia Rolnicza) w Poznaniu, akta osobowe Zbigniewa Filipiaka, sygn. 28/75. Źródło fotografii: archiwum prywatne — od syna Grzegorza.

Władysław Kubiak

GARNYSZ MACIEJ GRZEGORZ

(1740–1790), h. Poraj, kan. katedralny we Włocławku, bp sufragan pomorski w diecezji włocławskiej, bp ordynariusz chełmski

Urodził się w 1740 r. (ochrzczony 13 III) w Skomlinie na Mazowszu (diecezja płocka), w związanej od pokoleń z ziemią wieluńską rodzinie szlacheckiej h. Poraj, jako syn Józefa Garnysza i Anny z Lubomskich (obok Skomlina posiadali dobra Godziętowy w pow.

ostrzeszowskim). Podczas nauki w szkołach jezuickich w Warszawie ujawnił zainteresowania matematyką oraz fizyką (przedmiotów tych nauczał go Jan Bohomolec), ogłaszając drukiem dwie drobne rozprawki w tym zakresie (pierwsza z nich ukazała się w 1758 r.). Nie zmieniło to jednak jego przeznaczenia od razu w młodości do stanu duchownego i jako dziewiętnastolatek otrzymał 15 VIII 1759 r. tonsurę oraz święcenia niższe, po czym w latach 1760–1762 odbywał formację w prowadzonym przez misjonarzy św. Wincentego à Paulo seminarium duchownym (*seminarium externum*) w Warszawie, w którego metryce określony został jako „*homo honestus, capax et in omnibus exemplarius*”. Następnie wyruszył w 1763 r. na dalsze studia do Rzymu. Niedługo po przybyciu do Wiecznego Miasta, 1 XII tr., wyjednał sobie prowizję papieską na prałaturę kustosza w kolegiacie kruszwickiej, uzyskaną po ustąpieniu z niej Jakuba Franciszka Sztoltmana, kanonika warmińskiego.

Przyjmuje się, że już na tamtym etapie promotorem kariery kościelnej M.G. Garnysza, który do kolejnych stopni święceń przystąpił w latach 1764–1765 w Rzymie (subdiakonat 22 IX 1764 r., diakonat 22 XII tr., prezbiterat 23 III 1765 r.), był — wywodzący się z niezamożnej szlachty i zawdzięczający swe wywyższenie własnym zdolnościom — ówczesny bp inflancki Antoni Kazimierz Ostrowski, od 1758 r. zarazem koadiutor wrocławski (pełnię rządów w tej diecezji objął w 1763 r.). Dzięki niemu M.G. Garnysz, jako neoprezbiter, został z prowizji biskupiej instalowany 3 VII 1765 r. na zarezerwowany dla doktora obojga praw kanonikat w kapitule katedralnej we Wrocławku. Ponieważ nie posiadał stopnia naukowego, dano mu rok na jego uzyskanie, czemu uczynił zadość z ponad rocznym opóźnieniem, gdyż dopiero 11 IX 1767 r. został promowany na doktora *utriusque iuris* w rzymskiej Sapienzy (*La Sapienza*).

Uzyskany stopień nie okazał się wszakże nieodzowny dla wywiązania się z postawionego mu niegdyś wymogu, bowiem obracając się w kręgach Kurii Rzymskiej, M.G. Garnysz zdołał wcześniej wyjednać sobie prowizję papieską na kanonikat stalli szlacheckiej (po rezygnacji Franciszka Grochowalskiego) we wrocławskiej kapitule, na który dopełnił 7 V 1767 r. nowej instalacji, ustąpiwszy z kanonii doktoralnej. W okresie bytności w Wiecznym Mieście otrzymał ze strony kapituły katedralnej z Wrocławka zapomogę w wysokości 1200 złp na pokrycie kosztów związanych

z dalszym przebywaniem w Rzymie, co pozostawało w związku z faktem, że na rzecz kapitulnych konfratrów wyświadczał zlecane przez nich usługi, przy czym na gruncie Kurii Rzymskiej działał przez trzy lata jako oficjalny reprezentant interesów (agent) swojego ordynariusza (A.K. Ostrowskiego) i rządzonej przezeń diecezji — do 9 XII 1767 r.

Owocnie wywiązujący się z powierzanych mu zadań i w związku z tym doceniany przez mocodawców M.G. Garnysz oprócz kanonii wrocławskiej i kustodii kruszwickiej posiadał również kanonikat katedralny *fundi paenitentiarie* w Płocku, który to przypadł mu po rezygnacji z niego sufragana pomorskiego w diecezji wrocławskiej Cypriana Kazimierz Wolickiego (instalacja miała miejsce 17 VIII 1770 r.). Właśnie po tym hierarsze, który zmarł w Gdańsku 16 V 1775 r., dostała się w udziale M.G. Garnyszowi, będącemu już wtedy dziekanem wrocławskiej kapituły katedralnej (instalowany na tę prałaturę 24 V 1774 r., na którą doszedł poprzez uprzednio piastowane godności kancelerza — instalacja 13 IX 1770 r., oraz kustosza kapitulnego — instalacja 13 V 1773 r., jak również był w 1774 r. deputatem ze strony kapituły na Trybunał Koronny), sufragana pomorska w diecezji wrocławskiej. Wpierw jednak został w miejsce tegoż C.K. Wolickiego prepozytem kapituły katedralnej we Wrocławku, uzyskując prezentę królewską 23 V 1775 r. ze strony Stanisława Augusta, który to monarcha okazał się drugim — obok bpa A.K. Ostrowskiego, w dwa lata później wyniesionego na stolicę prymasowską w Gnieźnie (1777) — promotorem kariery nie tylko kościelnej, ale również świeckiej M.G. Garnysza. Jemu właśnie zawdzięczał nominację wpierw na referendarza koronnego (4 V 1778), a po dwunastu latach na podkancelerzego Królestwa Polskiego (29 XII 1786), którym pozostał do śmierci.

Papieską prekonizację na tytularne biskupstwo Laramandy M.G. Garnysz uzyskał 18 XII 1775 r., po czym 3 III 1776 r. odbyła się w świątyni kolegiackiej pw. św. Mikołaja w Wolborzu jego sakra, podczas której w roli głównego konsekrateura wystąpił ordynariusz *loci* Antoni Kazimierz Ostrowski, natomiast współkonsekrateurami byli biskupi tytularni: Ignacy Augustyn Kozierowski z zakonu kanoników regularnych laterańskich św. Augustyna oraz Antonin Kornel Przedwojewski z zakonu kapucynów (okolicznościowe kazanie wygłosił kanonik inflancki i proboszcz inowłodzki Grzegorz Zachariaszewicz, późniejszy bp sufragan

łowicki w archidiecezji gnieźnieńskiej). Już w czerwcu 1776 r. M.G. Garnysz został „wysłany przez kapitułę wrocławską — wraz z kanonikiem Ignacym Stanisławem Czyżewskim — na kongres generalny duchowny w Warszawie, gdzie biskupi wraz z kapitułami radzić mieli o sprawach Kościoła” (Stanisław Chodyński).

Znalazłszy się w gronie episkopatu w wieku zaledwie 35 lat, duchowny ten — mimo sprawowania funkcji sufragańskiej i piastowania godności prepozyta katedralnego — niewiele udzielał się na gruncie diecezji wrocławskiej, bowiem według opinii S. Chodyńskiego „zajmował się więcej sprawami państwa niż biskupiego urzędu, zdolności swoje już w sprawowaniu publicznych urzędów w kraju okazując”, jakkolwiek zdaniem z kolei Heleny Wereszyckiej „obowiązki swe duchowne sprawował sumiennie”, o czym świadczyć może chociażby fakt, że „w latach 1779–1780 wizytował kościoły w archidiecezji gnieźnieńskiej, w ziemi wieluńskiej, oraz w Krzepicach, Praszce i wsiach okolicznych, a księga ta [z aktami wizytacyjnymi] jest w Archiwum Kapituły Wrocławskiej” (S. Chodyński). Jeszcze też począwszy od 18 VI 1775 r. był oficjałem generalnym i wikariuszem *in spiritualibus* na całość terytorium Pomorza Nadwiślańskiego, wchodzącego w skład diecezji wrocławskiej, na której to funkcji potwierdził go 5 IX 1777 r. kolejny bp Wrocławka — Józef Ignacy Rybiński (wcześniej koadiutor u boku poprzednika) i z czym wiązało się także posiadanie eksponowanego probostwa w Gdańsku (ustąpił z niego dopiero w 1784 r. — na korzyść W.J. Skarzewskiego).

Związany z obozem reformistycznym króla Stanisława Augusta, wydatnie popierany przez prymasa Ostrowskiego, M.G. Garnysz długo nie pozostał pomorskim sufraganiem, lecz w pięć lat od momentu przyjęcia sakry został desygnowany przez monarchę na koadiutora przy ordynariuszu chełmskim Janie Alojzym Aleksandrowiczu, w związku z czym 19 V 1781 r. zrezygnował z zajmowanej dotąd sufraganii. Kiedy dotychczasowy rządcą biskupstwa chełmskiego w kilka miesięcy później zmarł, niegdysiejszy sufragan pomorski został 10 XII 1781 r. jego następcą, lecz bezpośrednio po dopełnieniu uroczystego ingresu do katedry w Krasnymstawie powrócił do Warszawy, zdając zawiadywanie bieżącymi sprawami biskupstwa w ręce miejscowego sufragana Melchiora Jana Kochnowskiego (ważną rolę w zarządzaniu diecezją

odgrywał również eks-jezuita Jan Paweł Woronicz, późniejszy — od 1798 r. — kanonik katedralny wrocławski, następnie bp krakowski, w końcu abp warszawski). Już też w 1782 r. został konsyliarzem Rady Nieustającej, a z kolei w 1783 r. członkiem Komisji Edukacji Narodowej, w którym to roku król Stanisław August wyróżnił go Orderem Orła Białego (jeszcze natomiast od 1779 r. był kawalerem Orderu św. Stanisława), by w 1784 r. nadać mu godność (i związane z tym dochody) komendatoryjnego opata cystersów w wielkopolskim Łądzie.

Podczas Sejmu Czteroletniego przesądzona została sprawa powiększenia diecezji chełmskiej o ziemie woj. lubelskiego, przy czym stosowny projekt, wcześniej opracowany, zaaprobowany został przez zgromadzonych w 1790 r. w Warszawie na wspólnej konferencji biskupów obrządku łacińskiego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, a następnie usankcjonowany przez konstytucję sejmową z 11 VI tr., w ślad za czym 20 VII tr. zapadła w Rzymie decyzja o przyłączeniu do biskupstwa chełmskiego całego archidiaconatu lubelskiego oraz części archidiaconatu zawichojskiego i dekanatu radomskiego dotychczasowego biskupstwa krakowskiego. Odtąd M.G. Garnysz zaczął tytułować się biskupem chełmsko-lubelskim (a nawet chełmskim, lubelskim i bełzkim), jakkolwiek nie miał na to formalnej zgody ze strony papieża, rozważając też przeniesienie rezydencji oraz samej stolicy biskupiej z Krasnegostawu do Lublina.

Nie dane mu było urzeczywistnić tego zamysłu, bowiem 2 X 1790 r. liczący sobie pięćdziesiąt lat hierarcha zmarł w Warszawie, gdzie najczęściej zwykł przebywać. Tam również znalazł wieczny spoczynek, przy czym jego pogrzeb odbył się 6 X tr. w warszawskim kościele kapucynów pw. Przemienienia Pańskiego (przy dzisiejszej ul. Miodowej).

Chodyński S., *Biskupi sufragani wrocławscy*, Włocławek 1906, s. 88–90, nr 2; Czapplewski P., *Wykaz oficjalów gdańskich i pomorskich od 1467–1824 r.*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 1912, nr 19, s. 107–109; *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, t. 5: 1751–1794, oprac. J. Ternes, Warszawa 2017, s. 206; EK, t. 5, kol. 872–873 (J. Bazydło); *Encyklopedia Chełma*, t. 1: *Ludzie*, oprac. zbior., Chełm 2011, s. 72 (P. Mazur); Estreicher K., *Bibliografia polska*, ser. 3, t. 6, Kraków 1899, s. 32; Główna D., *Być biskupem i ministrem. Majątek ruchomy biskupa chełmskiego i podkanclerzego Macieja Garnysza (1790 r.)*, „Kwartal-

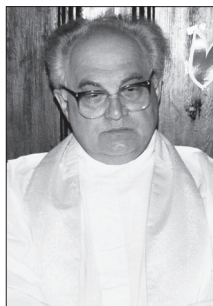
nik Historii Kultury Materialnej” 44 (1996), nr 2, s. 177–184; Hewner K., *Kolegiata śś. Piotra i Pawła w Kruszwicy. Świadek dziewięciu stuleci*, Kruszwica 1998, s. 80; *Kawalerowie i statuty Orderu Orła Białego 1705–2008*, oprac. M. Męclewska, Warszawa 2008, s. 229, nr 690; *Klerycy z ziem polskich, litewskich i pruskich święceni w Rzymie (XVI–pocz. XX w.)*, oprac. S. Jujeczka, Wrocław 2018, s. 126, nr 456; *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Słownik biograficzny*, pod red. A. Meissnera i A. Wałęgi, Warszawa 2018, s. 202–203 (B. Lorens); Kujawski W., *Archiwum Diecezjalne we Włocławku — przewodnik po zespole*, „Studia Włocławskie” 2003, nr 6, s. 514; tenże, *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiaconat pomorski*, Włocławek 2015, s. 32, 50; Loret M., *Życie polskie w Rzymie w XVIII wieku*, Rzym 1930, s. 161; Łoza S., *Kawalerowie Orderu Świętego Stanisława 1765–1813*, Warszawa 1925, s. 30, nr 8; Marczewski J.R., Strycharczuk A., *Apoteoza godła heraldycznego bpa Macieja Grzegorza Garnysza w lacińskich wierszach herbowych w rubrycelach diecezji chełmskiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2015, nr 104, s. 167–187; Mazur P., *Poczet biskupów chełmskich obrządku lacińskiego*, Chełm 2012, s. 24–25; *Necrologium episcoporum Poloniae*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2021, s. 148; Nitecki P., *Biskupi*, kol. 109; *Nomenclator bibliographicus episcoporum Poloniae 1320–2020*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2020, s. 137–138; Nowicki T., *Słownik biograficzny rządców parafii archidiaconatu pomorskiego w XVIII wieku*, Lublin 2003, s. 68–69; Pawelec W.F., *Biskupstwo chełmskie (szkic historyczny)*, cz. [6], „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 1934, r. 16, nr 11, s. 399, nr 53; Prokop K.R., *Biskupi oraz inni przedstawiciele znamienitych rodów doby staropolskiej w gronie wychowanków seminarium externum i seminarium internum Misjonarzy św. Wincentego à Paulo przy kościele Świętego Krzyża w Warszawie (1675/1676–1864/1865)*, „Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski” 2016, nr 11, s. 170; tenże, *Episcoporum Poloniae coetus. Szkice prozopograficzne z dziejów hierarchii kościelnej na ziemiach polskich w minionych stuleciach*, Kraków 2017, s. 505–507; tenże, *Nowożytni archidiaconi i oficjalowie pomorscy na kartach „Katalogu prałatów i kanoników włocławskich” Stanisława Chodyńskiego*, „Acta Cassubiana” 2019, t. 21, s. 21–22; tenże, *Rzymskokatolicy biskupi ordynariusze diecezji na ziemiach ruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*, Warszawa–Drohiczyń 2014, s. 164–168; PSB, t. 7, s. 285–286 (H. Wereszycka); Szczepaniak J., *Spis prepozytów i plebanów diecezji krakowskiej (XVIII w.)*, Kraków 2008, s. 194; Szudrowicz A., *Kapituła kruszwicka. W tysiąclecie powołania biskupstwa w Kruszwicy*, Kruszwica

–Bydgoszcz 2013, s. 195 nr 638; *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, pod red. A. Gąsiorowskiego (*Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, t. 10), Kórnik 1992, s. 114, nr 685, 140, nr 887, 168; *Vademecum chronologiczno-bibliograficzne do badań nad hierarchią Kościoła w Polsce i na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2018, s. 91, nr 695, 194, 205, 241 nr III/42, 336 nr XLVII/26, 377, 413, 460, 494, 510, 771; *Wiadomości do biografii biskupów oraz opatów i księży z ziem Rzeczypospolitej Obojga Narodów z osiemnastowiecznej prasy warszawskiej doby saskiej i stanisławowskiej (1729–1795)*, wyd. K.R. Prokop, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2006, nr 86, s. 299–300; *Wypisy z XVIII- i XIX-wiecznej prasy periodycznej na temat sakr biskupów Kościoła katolickiego z historycznych ziem polskich*, oprac. K.R. Prokop, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 2012, nr 62, s. 34; Ziółek E.M., *Biskupi senatorowie wobec reform Sejmu Czteroletniego*, Lublin 2002, s. 27, 42–43.

Krzysztof Rafał Prokop

GASTOLEK JAN

(1940–2018), ks., duchowny wielu parafii, kapelan domu dziennego pobytu Caritas, repatriant

Urodził się 11 IX 1940 r. w Hremiaczach, na terenie należącym dziś do Białorusi. W okresie międzywojennym wieś Hremiacze leżała w gm. Wołczyn, w pow. brzeskim (Brześć nad Bugiem), w woj. poleskim. Był drugim dzieckiem Jana (1918–1970) i Marianny z d. Wieczorek (1918–1999), miał starszą siostrę Władysławę (ur. 1938). Ojciec urodził się w Kieleckiem, ale — według przekazów rodzinnych — rodowe korzenie sięgały na Litwę, pochodził z drobnej szlachty; matka urodziła się na Mazowszu, pochodziła z rodziny chłopskiej. Byli rolnikami, w Hremiaczach uprawiali 15 hektarów ziemi ornej, mieli też 2 ha lasu i 2 ha łąki.

W rodzinie pielęgnowano tradycje patriotyczne i pamięć o przodkach, którzy dla ojczyzny poświęcili życie i mienie. Przodkowie bohatera biogramu

(ze strony ojca) walczyli w powstaniu styczniowym, za udział w tym narodowowyzwoleńczym zrywie Moskale skonfiskowali ich majątek, spalili dwór i wymordowali prawie wszystkich jego mieszkańców — ocalał tylko dwunastoletni chłopiec Wojciech, który, gdy dorósł, z obawy o bezpieczeństwo swoje i bliskich, zmienił rodowe nazwisko Gasztołd (znane na Litwie) na Gasztołek. Obecna forma Gasztołek jest prawdopodobnie wynikiem pomyłki w zapisie popełnionej przez jakiegoś urzędnika.

Po włączeniu (po 17 IX 1939 r.) wschodnich ziem II Rzeczypospolitej do Związku Radzieckiego, rozpoczęły się na tych terenach prześladowania ludności polskiej. Gasztołkowie byli na liście przeznaczonych do wywiezienia na Sybir. Uniknęli wywózki, gdyż w 1941 r. wkroczyło na te tereny wojsko niemieckie. Życie pod nową okupacją było również ciężkie, za jakikolwiek opór groziła śmierć lub wywózka do obozu koncentracyjnego, agresja Niemców szczególnie nasiliła się pod koniec wojny, gdy musieli opuszczać tamte tereny, wycofując się przed nacierającą Armią Czerwoną. Dla mieszkających tam Polaków nie było to jednak wybawienie, lecz nowy powód do niepokoju. Zbyt dobrze pamiętano niedawne rządy Sowietów, represje, gwałty, wywózki. Po wojnie, w 1945 r., Gasztołkowie nie chcieli dłużej kusić losu, gdy tylko pojawiła się taka możliwość, opuścili swoją ojcowiznę i z dziećmi przybyli na Kujawy. Zamieszkali we wsi Gocław, niedaleko Lubienia Kujawskiego i Kalisk, gdzie jako repatrianci w zamian za utraconą własność otrzymali ponemieckie gospodarstwo (10 ha).

Jan Gasztołek chodził do szkoły podstawowej w Kaliskach (1947–1954), w której kierownikiem i nauczycielem biologii był jego stryj Franciszek Gasztołek, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po ukończeniu szkoły podstawowej (1954) wstąpił do Niższego Seminarium Duchownego we Włocławku (Liceum im. Piusa X). Jak wspomina jego siostra, Władysława Hrabia, „już jako chłopiec wyróżniał się wrażliwością i pobożnością, gdy wracał ze szkoły, modlił się przy przydrożnej figurce i zachęcał do modlitwy inne dzieci, dlatego jego pójście do seminarium duchownego nie było dla rodziny specjalnym zaskoczeniem”. Odpowiedni wzorzec postępowania pokazywali najbliżsi. W domu modlono się, odmawiano różaniec, rodzice starali się wychowywać dzieci w duchu religijnym i patriotycznym. Warunki były trudne, w połowie lat 50. XX w. komunistyczne władze represjonowały

rolników mających nawet stosunkowo niewielkie gospodarstwa (za niewywiązywanie się z obowiązkowych dostaw można było trafić do więzienia), a wysyłanie dzieci do katolickich szkół, które zresztą masowo likwidowano, mogło tylko pogorszyć sytuację.

Po dwóch latach nauki we Włocławku Jan Gasztołek musiał jednak opuścić Kujawy, gdyż włocławskie Niższe Seminarium Duchowne zostało w wakacje 1956 r. zlikwidowane (w 1958 r. pozwolono na wznowienie jego działalności, ale już w 1961 r. władze państwowe zlikwidowały szkołę definitywnie, choć jeszcze jakiś czas funkcjonowała „konspiracyjnie”). Wyjechał do Warszawy i tam ukończył niższe (znajdowało się przy ul. Kawęczyńskiej 49), a następnie wyższe seminarium duchowne (Wyższe Metropolitalne Seminarium Duchowne), którego rektorem w latach 1949–1953 był bp Antoni Pawłowski, późniejszy ordynariusz włocławski, a jednym z absolwentów ks. Jerzy Popiełuszko. 24 V 1964 r. został wyświęcony na kapłana przez kardynała Stefana Wyszyńskiego, hierarchę, który we Włocławku przeżył wiele lat (jako uczeń, alumn, ks., publicysta i profesor). W ten sposób, przez osoby związane z miastem, Włocławek w życiu Jana Gasztołka powracał — chociaż symbolicznie. Będąc już kapłanem, poszerzył swoje wykształcenie teologiczne studiując na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Jako ks. Jan Gasztołek pracował w wielu parafiach. Był wikariuszem w Izabelinie (par. św. Franciszka z Asyżu, 1964–1965), w Markach (par. św. Izydora, 1965–1966), w Skierniewicach (par. Wniebowzięcia NMP, 1966), w warszawskich par. — w Warszawie–Aninie (1966–1970), św. Jadwigi (1970), Matki Bożej Nieustającej Pomocy na Saskiej Kępie (1970–1984). Jako proboszcz: w par. Zwiastowania NMP i św. Barbary w Pleckiej Dąbrowie, w diecezji łowickiej (1984–1985), w warszawskiej par. św. Michała Archanioła na Bródnie (1985–1995), w par. św. Maksymiliana Kolbego w Józefowie–Błotach (1995–1997) oraz w par. Wieczery Pańskiej w Warszawie–Aleksandrowie (1997–2001). W l. 2001–2005 przebywał na urlopie zdrowotnym, mieszkał wówczas w klasztorze oo. bonifratrów w Warszawie.

W ostatnich latach życia (2005–2018) był kapłanem Domu Caritas Diecezji Warszawsko-Praskiej im. Krystyny i Wiktora Powalskich przy ul. Starczewskiej w Warszawie–Falenicy; w tym czasie pomagał również w pracy duszpasterskiej w par. Matki Bożej Dobrej Rady w Miedzeszynie.

Ceniono go przede wszystkim za kulturę, delikatność, empatię, szczególnie jako spowiednika, chociaż miał też niemałe osiągnięcia jako organizator, np. gdy był proboszczem w Józefowie–Błotach, w stosunkowo krótkim czasie (dwóch lat) przyczynił się do znacznego wzbogacenia wyposażenia nowo wybudowanego kościoła. Wolął zwykłą, codzienną kapłańską posługę niż kościelne stanowiska i godności, chociaż został obdarzony godnością kanonika, a w 2006 r. przywilejem rakiety i mantoletu. Większość życia przyszło mu spędzić poza Kujawami, jednak zawsze chętnie na Kujawy powracał, przyjeżdżał do mieszkającej tu rodziny, interesował się sprawami miejscowej społeczności. Na Kujawach pozostała jego siostra Władysława, która w 1958 r. wyszła za mąż za Tadeusza Hrabię; mają dwoje dzieci — syna Bogumiła i córkę Renatę.

Ks. Jan Gastolek zmarł 9 X 2018 r. w Warszawie–Falenicy, w 55. roku kapłaństwa. Msza święta pogrzebowa odbyła się 13 X 2018 r. w miejscowej Par. Najświętszego Serca Pana Jezusa. Przewodniczący Eucharystii bp Romuald Kamiński, ordynariusz diecezji warszawsko-praskiej, podziękował Zmarłemu za jego wieloletnią służbę. Szczególną wymowę miało przypomnienie przez bpa fragmentu Ewangelii o wskrzeszeniu Łazarza, nawiązujące do ostatniej posługi kapłana — jako kapelana placówki noszącej pomoc szczególnie ludziom chorym, starym, samotnym, szukającym wsparcia w trudnych chwilach. Ks. J. Gastolek został pochowany na cmentarzu Par. Wieczery Pańskiej w Warszawie–Aleksandrowie.

Rodzina Gastolków reprezentuje tę grupę osób, która za bycie Polakami, za swoją patriotyczną postawę płaciła trudami, cierpieniem, utratą majątku, rodzinnego domu, wygnaniem. Reprezentuje też tę grupę, dla której po dramatycznych wydarzeniach Kujawy stały się życiową przystanią. Jeśli nawet stąd wyjeżdżali, wyjeżdżali z bogatym bagażem doświadczeń, przeżyć, który kształtował ich system wartości i pomagał wyznaczać dalsze etapy w życiu.

Materiały (dekrety biskupie, świadectwa szkolne, listy, notatki do katechez, notatki z wykładów na KUL, fotografie) znajdujące się w zbiorach rodziny; Lisowska K., *Niższe Seminarium Duchowne we Włocławku — założenia instytucjonalne i edukacyjne (1908–1988)*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2019, t. 40, s. 25–43, <https://doi.org/10.14746/bhw.2019.40.2>, [dostęp: 14 VI 2023]; Rulka K., *Kościół*

w życiu miasta. Inne szkoły prowadzone przez instytucje kościelne (Niższe Seminarium Duchowne we Włocławku), w: *Włocławek. Dzieje miasta*, pod red. J. Staszewskiego, t. 2: *l. 1918–1998*, Włocławek 2001, s. 711–712; *Ostatnie pożegnanie śp. ks. Jana Gastolka*, Radio Warszawa, 13.10.2018, <http://www.radiowarszawa.com.pl/154095-2/>, [dostęp: 17 VI 2023]; *Rzymskokatolicka Parafia św. Maksymiliana Marii Kolbego w Józefowie. Historia parafii. Notatki z historii — Część XI — Ksiądz Jan Gastolek (1995–1997)*, <https://tekst.parafiablota.pl/o-parafii/historia-parafii/>, [dostęp: 17 VI 2023]; Warszawa. Niższe Seminarium Duchowne, www.polskaniezwykla.pl/web/place28618,warszawa-dawne-nizsze-seminarium-duchowne, [dostęp: 19 VI 2023]; Wyższe Metropolitalne Seminarium Duchowne w Warszawie — strona internetowa: <https://wmsd.waw.pl>, [dostęp: 19 VI 2023]; *Złote kapłaństwo*, „Idziemy” 2014, (27 V), www.idziemy.pl/kosciol/zlote-kaplanstwo13733/13733/2/, [dostęp: 17 VI 2023]; *Zmarł Kapelan Domu Dziennego Pobytu Caritas*, 10 X 2018, https://warszawa.gosc.pl/doc_pr/5078938.Zmarl-Kapelan-Domu-Dziennego-Pobytu-Caritas, [dostęp: 14 VI 2023]; *Zmarł ksiądz Jan Gastolek*. Informacja na stronie Diecezji Warszawsko-Praskiej, 10 X 2018, <<https://pl-facebook.com/Diecezja-Warszawsko-Praska/post/1902190423151131/>>, [dostęp: 14 VI 2023]; *10 lat Domu Dziennego Pobytu w Falenicy „Caritas Polska”*, 2015 (20 V), <https://ddp-senior.caritas.pl/aktualnosci/item/57-10lat-domu-dziennego-pobytu-w-falenicy.html/>, [dostęp: 17 VI 2023]; Wspomnienia Marianny Gastolek (matki) — zapisane przez Renatę Hrabię; Relacje Władysławy Hrabi (siostry) i Renaty Hrabi (siostrzenicy). Fotografia — ze zbiorów rodzinnych.

Renata Hrabia, Henryk Wasilewski

GAWŁOWSKI MARIAN ZYGMUNT

(1923–2011), papiernik, działacz polityczny we Włocławku, poseł VI kadencji na Sejm PRL

Urodził się 2 III 1923 r. we Włocławku. Jego rodzicami byli Józef (1895–1955) i Marianna z Gazów (ur. 1902). Ojciec był robotnikiem. Miał rodzeństwo: dwie siostry i brata.

Marian posiadał wykształcenie podstawowe, ukończył 7 klas szkoły powszechnej we Włocławku. W okresie okupacji niemieckiej, w 1940 r., został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, gdzie

pracował w gospodarstwie rolnym. W 1945 r. powrócił do Włocławka i od 23 XI 1945 r. podjął pracę w Zakładach Celulozowo-Papierniczych. Z chwilą przyjęcia do pracy był pomocnikiem maszynisty maszyny papierniczej, następnie awansował na maszynistę maszyny papierniczej. Od 1951 r. był

kierownikiem Kontroli Technicznej Wydziału Produkcji Papieru na Papierni nr 2 w ZCP we Włocławku.

W 1946 r. we Włocławku wstąpił do Związku Walki Młodych. Od 17 IX 1946 r. był członkiem Polskiej Partii Robotniczej, a następnie, po zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego w XII 1948 r., członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W 1948 r. był słuchaczem Wojewódzkiej Szkoły PPR w Bydgoszczy, a po jej ukończeniu pełnił przez szereg lat funkcję prelegenta.

W latach 1956–1972 był członkiem Komitetu Zakładowego PZPR w ZCP we Włocławku, w 1970 r. został wybrany w skład jego egzekutywy. Pełnił także od 1949 r. funkcję przewodniczącego Oddziałowej Rady Zakładowej, później Rady Zakładowej Związku Zawodowego Chemików, członka Zarządu Okręgowego, a także członka Zarządu Głównego ZZCh. Od 1962 r. był radnym i wszedł w skład prezydium Miejskiej Rady Narodowej we Włocławku. W 1972 r. uzyskał mandat posła na Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w okręgu Włocławek. Zasiadał w kadencji 1972–1976 w Komisji Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. W dniu 25 II 1974 r. otrzymał dyplom uznania za wieloletnią owocną pracę społeczną w okresie pełnienia mandatu radnego MRN we Włocławku z życzeniami dalszych sukcesów w pracy zawodowej, społecznej i w życiu osobistym od przewodniczącego Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu inż. Tadeusza Drozda i I sekretarza Komitetu Miejskiego PZPR we Włocławku Jerzego Motowidło.

W dniu 20 I 1968 r. z okazji 23. rocznicy wyzwolenia Włocławka spod okupacji niemieckiej otrzymał Odznakę Prezydium Miejskiej Rady Narodowej we Włocławku Za Zasługi dla rozwoju Miasta, którą sygnował Przewodniczący Prezydium MRN Wojciech Kubiak. W dniu 4 VI 1976 r. otrzymał Złotą Odznakę Zasłużony Pracownik Włocławskiej Celulozy nadaną

przez Konferencję Samorządu Robotniczego ZCP im. J. Marchlewskiego we Włocławku. W tym samym roku, w dniu 22 I, otrzymał Odznakę „Zasłużony dla Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego” przyznaną przez Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. W 1980 r. otrzymał od dyrektora ZCP we Włocławku dyplom z serdecznymi podziękowaniami za 40 lat nieprzerwanej i nienaganej pracy zawodowej.

Od 19 V 1988 r. posiadał status Zasłużonego Działacza Ruchu Robotniczego we Włocławku. W uznaniu za pracę zawodową i działalność społeczną został odznaczony Brązowym (1956), Złotym Krzyżem Zasługi (1969), medalem Trzydziestolecia Polski Ludowej (1974) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1974). Posiadał także Złotą Honorową Odznakę Związku Zawodowego Chemików (1965) i Odznakę Piętnastolecia Związku Zawodowego Chemików (1960).

M. Gawłowski był dwukrotnie żonaty. 15 IV 1950 r. w Urzędzie Stanu Cywilnego we Włocławku zawarł małżeństwo z Marią Krystyną Dąbrowską. Małżonkowie mieli pięcioro dzieci: czterech synów i córkę. 2 VII 1983 r. we Włocławku ożenił się z Adelą Stanisławą Gajewską.

Zmarł 27 VI 2011 r. Pochowany został na Cmentarzu Komunalnym we Włocławku.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia Państwo-
we Mariana Gawłowskiego; Archiwum Biblioteki Sejmowej,
ankieta poselska i życiorys Mariana Gawłowskiego; USC
Włocławek, akt urodzenia nr 85 z 1923; akt zgonu nr 778
/2011; akt małżeństwa nr 445/83; Materiały i informacje
otrzymane od syna Piotra Gawłowskiego; AP Toruń o. Włocławek,
KW PZPR we Włocławku, sygn. 668/2894, b.p.; tamże, KZ PZPR w Zakłady Celulozowo-Papiernicze we Włocławku,
sygn. 905/1, b.p.; <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/114280> [dostęp: 24 IV 2023]; https://pl.wikipedia.org/wiki/Marian_Gaw%C5%82owski [dostęp: 10 III 2023].
Źródło zdjęcia: ze strony Biblioteki Sejmowej.

Władysław Kubiak

GĘBICKI JÓZEF

(1917–1991) lekarz medycyny, uczestnik II wojny światowej, społecznik

Józef Gębicki urodził się 2 I 1917 r. w Brześciu Kujawskim. Rodzicami byli Lucjan i Marianna z Szałwińskich. Dzieciństwo i lata szkolne spędził w rodzinnej miejscowości. Świadectwo dojrzałości otrzymał w 1938 r. w Gimnazjum Humanistycznym im. Jana Długosza we Włocławku. W II połowie tr. powołany został do czynnej służby wojskowej w Szkole Artylerii w Bielsku Podlaskim, gdzie zastała go II wojna światowa.

W czasie kampanii wrześniowej brał udział w walkach z okupantem na północno-wschodnich terenach Puszczy Kampinoskiej. Tam dostał się do niewoli niemieckiej w m. Palmiry, skąd udało mu się uciec na tereny Generalnej Guberni, gdzie spędził większość czasu okupacji. Pod koniec wojny powrócił na Kujawy, gdzie w okolicach m. Brzezie pod Włocławkiem wspólnie z miejscową akuszerką Marią Michalską w konspiracji przed okupantem pomagał w udzieleniu pierwszej pomocy medycznej mieszkańcom okolicznych wiosek, sam ucząc się podstaw tej profesji. Działal również społecznie wśród okolicznej ludności. W ostatnich tygodniach wojny podnosił współmieszkańców na duchu, przekazując im wiadomości z frontu, zasłyszane w odborniku radiowym, który w tajemnicy przed okupantem zainstalowany był w domu Michalskich w Brzeziu (małżonek Marii był naczelnym elektrykiem u barona Kronenberga).

W pierwszych latach po wojnie nadal angażował się w pomoc potrzebującym oraz działalność medyczną, uświadamiając mieszkańców o przestrzeganiu podstaw higieny. W 1947 r. rozpoczął studia medyczne w Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. Ukończył ją w 1953 r., otrzymując dyplom 7 III tr. Po stażach podyplomowych w 1954 r. powrócił do rodzinnego Brześcia Kujawskiego, gdzie został zatrudniony na stanowisku lekarza w Miejskim Ośrodku Zdrowia. W okresie czteroletniej posługi medycznej dał się poznać wśród mieszkańców jako społecznik i życiowy doradca, mawiając często „lepiej zapobiegać niż leczyć”. W 1958 r. przeprowadził się do Włocławka, zamieszkując przy ul. Kościuszki 14, podejmując pracę lekarza w Pogotowiu Ratunkowym we Włocławku przy ul. Przedmiejskiej 1 (w tym czasie siedziba miejskiego pogotowia wspólnie z Przychodnią

Rejonową). W pierwszych latach pracował jako lekarz Pogotowia Ratunkowego we Włocławku na terenie miasta i okolicznych wiosek. Z wielkim szacunkiem wspomina współpracę z nim żyjący jeszcze mieszkaniec Michelina Aleksander Gębicki, który w tych latach był kierowcą karetki pogotowia. Na przełomie lat 1960–1961 rozpoczął posługę lekarza w Przychodni Rejonowej przy ul. Przedmiejskiej 1 we Włocławku. W okresie tym pełnił również obowiązki lekarza sportowego w Spółdzielczym Klubie Sportowym „Start” przy ul. Łaziennej 4 we Włocławku.

J. Gębicki za pracę zawodową i społeczną był wielokrotnie nagradzany i odznaczany. Posiadał Medal „Za Udział w Wojnie Obronnej 1939 r.”, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Trzydziestolecia, Srebrny Krzyż Zasługi, Medal „Zasłużony dla miasta Włocławka” i inne odznaczenia.

Zmarł 19 I 1991 r. we Włocławku, gdzie został pochowany na cmentarzu komunalnym przy al. Chopina (sektor 43, rząd 9). Razem z nim spoczywa jego żona Barbara i syn Zbigniew.

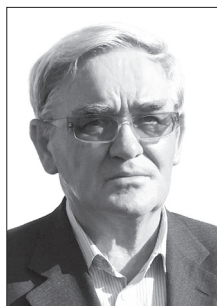
Józef Gębicki związek małżeński zawarł z Barbarą Mirosławą z Gałdźnińskich (1921–6 III 1995) we Włocławku. Była ona współwłaścicielką sklepiku z damskimi kapeluszkami przy ul. 3 Maja (nr nieparzysty) we Włocławku. Gębiccycy mieli jednego syna Zbigniewa (1943–23 X 1987). 18 IX 1969 r. doczekali się wnuka.

APW, zespół nr 1115, sygn. 3, Akta dr med. Tadeusza Rejmanowskiego z Włocławka z lat 1919–2001; kwerenda 17 XI 2022 r. z byłym kierowcą Pogotowia Ratunkowego we Włocławku Aleksandrem Gębickim ur. 1947 r. (obecnie mieszkaniec Michelina); wspomnienia rodziców autora, którzy mieszkali w okresie okupacji w m. Brzezie, korzystali z pomocy Józefa Gębickiego i po wojnie, jakiś czas utrzymywali kontakt z nim i Marią Michalską. Również autor znał go osobiście.

Zbigniew Kazimierz Jankowski

GIERGIELEWICZ JERZY KAZIMIERZ

(1943–2022), nauczyciel, historyk, społecznik, regionalista, pasjonat historii Kujaw i miasta Kowala

Urodził się 28 VII 1943 r. w Kowalu (pow. Włocławek) jako syn Kazimierza (szewca, więźnia obozu w Dachau) i Marianny Cecylii z d. Łabędzkiej. Po ukończeniu w 1958 r. Publicznej Szkoły Powszechnej w Kowalu podjął naukę w Liceum Ogólnokształcącym w Kowalu (1958–1962), gdzie w 1962 r.

uzyskał maturę. W latach 1962–1964 odbył studia na kierunku historia i geografia w Studium Nauczycielskim w Bydgoszczy, gdzie w 1964 r. złożył egzamin dyplomowy uprawniający do podjęcia pracy w charakterze nauczyciela. W l. 1969–1974 studiował zaocznie historię na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie w 1974 r. uzyskał tytuł magistra.

Pracę pedagogiczną rozpoczął w 1964 r. jako nauczyciel historii w Szkole Podstawowej w Kanibrodzie (gm. Lubień Kujawski). W l. 1970–1978 pracował w SP w Kowalu na stanowisku nauczyciela historii. W l. 1974–1978 pełnił funkcję zastępcy gminnego Dyrektora Szkół w Kowalu. W 1978 r. po zawarciu związku małżeńskiego zamieszkał w Brześciu Kujawskim i podjął pracę w Zespole Szkół Elektrycznych we Włocławku jako nauczyciel historii (pracował tam w l. 1978–2004). W 1995 r. przeprowadził się do Włocławka, z którym to miastem do końca związał swoje życie osobiste i zawodowe.

Zainteresowania i pasje J. Giergielewicza włączyły go w działalność licznych towarzystw i związków regionu Kujaw. Brał czynny udział w działalności społecznej i naukowej, należał do różnych organizacji: Związek Harcerstwa Polskiego (1966–1982), drużyna w Kanibrodzie (drużynowy), Szczep im. Kazimierza Wielkiego w Kowalu (szczepowy), drużyna Brześć Kujawski (Przewodniczący Komisji Rewizyjnej), Hufiec Włocławek (członek Rady Chorągwi i Komisji Rewizyjnej); Włocławskie Towarzystwo Naukowe (2006–2023), członek Sekcji Historycznej, członek

Sądu Koleżeńskiego (2012–2022); Polskie Towarzystwo Historyczne — oddział we Włocławku.

Jego ogromną pasją było krajoznawstwo i wycieczki rowerowe. W 2008 r. wstąpił do Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Odbył setki wycieczek po kraju. Bardzo aktywnie angażował się także w działalność Klubu Cyklistów we Włocławku. Pasje rozwijał także jako emerytowany nauczyciel. W l. 2007–2014 był czynnym słuchaczem Włocławskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego we Włocławku.

J. Giergielewicz był jednym z założycieli Stowarzyszenia Króla Kazimierza Wielkiego. Aktywnym członkiem stowarzyszenia był w l. 2008–2022. Pełnił w nim funkcje: pełnomocnika zarządu do spraw finansowych, członka rady stowarzyszenia, członka kolegium redakcyjno-wydawniczego „Zapisek Kazimierzowskich”. Był członkiem Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Króla Kazimierza Wielkiego w Kowalu.

J. Giergielewicz był znawcą historii, zwłaszcza dziejów Kujaw i miasta Kowala oraz okolic. Przez całe swoje dorosłe życie był zaangażowany w dzieło dokumentowania faktów z życia ludzi oraz wydarzeń dotyczących Kowala. W swoich zbiorach posiadał wiele publikacji oraz zdjęć związanych z miastem. Był autorem serii bardzo cennych fotografii dokumentujących wygląd Kowala w l. 60. i 70. XX w. Był autorem artykułów dotyczących Kowala m.in.: *Rozwój i znaczenie Kowala od jego początków do rozbiorów Polski*, w: *Kowal poprzez wieki*, Włocławek–Kowal 2007. Na podkreślenie zasługuje także jego aktywność związana z popularyzowaniem historii Kowala na łamach lokalnego „Informatora Kowalskiego” oraz udział w audycjach radiowo-telewizyjnych poświęconych Kowalowi. Był autorem m.in. artykułów: *Perypetie z popiersiem Kazimierza Wielkiego z kościola pw. Św. Urszuli w Kowalu*, „Informator Kowalski” 2007, nr 19; *Dzieje Poczty w Kowalu*, „Informator Kowalski” 2008, nr 20; *Park miejski im. Leona Stankiewicza w Kowalu*, „Informator Kowalski” 2009, nr 23; *Uroczystość 650-lecia urodzin króla w Kowalu*, „Informator Kowalski” 2009, nr 24; *Wojenne losy kowalskich kapłanów*, „Informator Kowalski” 2010, nr 25. W publikacjach *Kazimierz Wielki oraz niepospolici z Kowala i okolic*, Włocławek–Kowal 2006, oraz *Piotr Tylicki oraz niepospolici z Kowala i okolic*, Włocławek–Kowal 2008, opracował i opublikował

41 biogramów osób związanych z terenem Kowala, gm. Baruchowo i Kowal.

J. Giergielewicz był również uczestnikiem oraz referentem licznych konferencji naukowych dotyczących dziejów Kowala oraz historii miast i miejscowości kazimierzowskich. W 2019 r. na konferencji pn. *Jubileusz 500-lecia relokacji królewskiego miasta Kowala* wygłosił referat *Geneza, nazewnictwo oraz okoliczności zmian ulic i placów w mieście Kowalu*. Ponadto był współautorem wydanego przez Stowarzyszenie Króla Kazimierza Wielkiego albumu: *100 miast Kazimierza Wielkiego*, Kowal 2010. Publikował także w periodyku wydawanym przez Stowarzyszenie Króla Kazimierza Wielkiego „Zapiski Kazimierzowskie”. Na szczególnie podkreślenie zasługują cykle opracowań: *Kazimierz Wielki i jego czasy w twórczości artystycznej* — opublikowane w 23 numerach oraz *Zarys dziejów grodów kazimierzowskich* (zamieszczone w 19 numerach). Był także autorem biogramów do „Włocławskiego Słownika Biograficznego”: biogram ks. Józefa Ostoi Sobieckiego — kanonika kapituły katedralnej (t. 7, 2018), Jerzego Mularskiego — twórcy ludowego (t. 8, 2019). Publikował w „Gazecie Pomorskiej” i „Życiu Włocławka i okolicy”.

Był wyjątkowo aktywny niemal do ostatnich chwil życia, z niebywałym zapałem gromadził odpowiednie materiały, przygotowywał do druku kolejne opracowania. Był człowiekiem szanowanym, bardzo rodzinnym, zarażającym pasją do historii i krajoznawstwa. Posiadał liczne kolekcje płyt winylowych, znaczków, kart pocztowych, monet, pieczętek czy oryginalnych dokumentów i zbiorów historycznych.

Za swoją pracę pedagogiczną i społecznikowską otrzymał liczne nagrody i wyróżnienia. Posiadał m.in.: Nagrodę Kuratora Oświaty i Wychowania (1981); Nagrodę Dyrektora Szkoły Zespołu Szkół Elektrycznych we Włocławku (1999, 2004); Srebrny Krzyż Zasługi (2011). W 2009 r. nadano mu tytuł Honorowego Obywatela Kowala. Wielokrotnie otrzymywał wdzięczne podziękowania, zasłużone dyplomy uznania, specjalne listy gratulacyjne, m.in. od Muzeum Okręgowego w Toruniu (2001); od Prezydenta Miasta Włocławka — dyplom dla najbardziej wytrwałego włocławskiego cyklisty (2008).

22 VII 1978 r. w Brześciu Kujawskim zawarł związek małżeński z Elżbietą Lucyną Siemaszko (ur. 22 IX 1947, nauczycielką matematyki). Miał troje dzieci:

Andrzeja (ur. 1979), Alicję Marię (ur. 1982) oraz Barbarę Joannę (ur. 1985).

Jerzy Giergielewicz zm. 20 IV 2022 r. i został pochowany na Cmentarzu Parafialnym w Kowalu.

W 2023 r. Biblioteka Miejskiej w Kowalu nadano imię Jerzego Giergielewicza.

Archiwum i zbiory prywatne Elżbiety Giergielewicz; Archiwum Urzędu Miasta Kowala; Archiwum Szkoły Podstawowej w Kowalu, Akta osobowe, Giergielewicz Jerzy; Archiwum Włocławskiego Towarzystwa Naukowego; *Jerzy Giergielewicz. Kustosz historii miasta Kowala*, Kowal 2023; *Kazimierz Wielki oraz niepospolici w Kowalu i okolic*, pod red. Z.J. Zasady i B. Ziółkowskiego, Włocławek–Kowal 2006, s. 265; *Piotr Tylicki oraz niepospolici w Kowalu i okolic*, pod red. Z.J. Zasady i B. Ziółkowskiego, Włocławek–Kowal 2008, s. 432; *Nie żyje Jerzy Giergielewicz, znany nauczyciel, historyk, autor, naukowiec i społecznik z Włocławka*, <https://wloclawek.naszemiasto.pl/nie-zyje-jerzy-giergielewicz-znany-nauczyciel-historyk/ar/c1-8782041>. Zdjęcie ze zbiorów Archiwum Rodzinnego (w posiadaniu żony Elżbiety Giergielewicz).

Anna Prokopiak-Lewandowska

GOŁOŃSKI ANDRZEJ

(1799–1854), architekt i budowniczy, prof. UW

Urodził się 24 XI 1799 r. we Włocławku. Ukończył szkoły pijarskie, a następnie kurs nauk na Uniwersytecie Warszawskim. W 1819 r. otrzymał stypendium Komisji Spraw Wewnętrznych dla elewów budownictwa dróg i mostów i rozpoczął pracę pod kierunkiem Jakuba Kubickiego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w charakterze adiunkta budowniczego.

27 VII 1821 r. otrzymał stopień magistra architektury i miernictwa. Dzięki swoim kwalifikacjom zaczął otrzymywać do realizacji trudniejsze budowle. Według planów konstrukcyjnych A. Gołońskiego wzniesiono i urządzono ogród tarasowy pod Zamkiem Królewskim, dokonano odnowienia i rozbudowy koszar gwardii koronnej na Żoliborzu, Koszar Mirowskich, Ujeżdżalni Saskiej przy ul. Królewskiej, która później została przebudowana przez W. Lanciego na giełdę, zburzoną w trakcie powstania warszawskiego w 1944 r.

Ponadto A. Gołoński prowadził prace przy dekoracji katedry Św. Jana na uroczystości żałobne po śmierci cara Aleksandra I, a następnie kierował urządzeniem i przybraniem komnat zamkowych i amfiteatru dla widzów na Placu Zamkowym w czasie koronacji Mikołaja I w V 1829 r.

18 X 1825 r. A. Gołoński otrzymał patent na wolno praktykującego budowniczego w całym Królestwie Polskim. W następnym roku został powołany na zastępcę profesora nauki perspektywy na Wydziale Sztuk Pięknych UW. W 1827 r. został wykładowcą w szkole przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego z zakresu rysunków architektonicznych i architektury. Opracowywał swoje przedmioty w sposób bardzo rzetelny i na poziomie wyższej uczelni; zajmował się całym kursem budownictwa. W 1828 r. został powołany stałym profesorem Katedry Perspektywy UW na podstawie przedstawionej na konkursie rozprawy.

W 1832 r. A. Gołoński otrzymał nominację na członka rady budowniczej przy Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, a 30 VIII 1833 r. został wyznaczony budowniczym Wydziału Przemysłu i Handlu tej samej komisji. W 1835 r. A. Gołoński był wykładowcą w szkole praktycznej budownictwa przy radzie budowniczej i prowadził tam wykłady na temat budownictwa miejskiego, a w dwa lata później na kursach pedagogicznych. W 1843 r. został utworzony specjalny komitet do opracowania ustawy szkoły sztuk pięknych, który mianował A. Gołońskiego członkiem rady budowniczej. 13 VII 1853 r. został przyjęty na honorowego członka Akademii Petersburskiej.

W czasach wcześniejszych, jeszcze pod kierunkiem J. Kubickiego, dokonał odnowienia Pałacu Łazienkowskiego i pracował przy budowie Belwederu. Gdy był wolno praktykującym budowniczym, wspólnie z Antonim Corazzim dokonał przebudowy (1835–1837) Kościoła oo. Pijarów na Sobór Św. Trójcy przy ul. Długiej w Warszawie, który później pełnił funkcje kościoła garnizonowego. W latach 1833–1835 wspólnie z Wacławem Ritschlem gruntownie odnowił kolegiatę w Pułtusk. W 1835 r. pod jego kierunkiem nastąpiła przebudowa z kościoła Cerkwi Św. Aleksandra Newskiego w Cytadeli, który później (w l. 1914–1918) został przywrócony do dawnej postaci. W l. 1837–1838 zbudował dla radcy tajnego Badeniego na placu Krasińskich (nr 3/549-A) dom z portykiem ozdobionym płaskorzeźbą przedstawiającą Psyche wstępującą na Olimp. W 1840 r. dokonał przebudowy Szpitala

Dzieciątka Jezus na Placu Wareckim w Warszawie, zaś w roku następnym zbudował kościół w Jabłonie Lackiej, pow. Sokołów. W 1844 r. zbudował od podstaw pałac Uruskich, który następnie przeszedł w ręce Czetwertyńskich, w którym obecnie znajduje się siedziba Instytutu Geografii i Studiów Regionalnych UW na Krakowskim Przedmieściu 30. W dwa lata później dobudował do pałacu Łazienkowskiego Cerkiew Św. Aleksandra Newskiego, która została w późniejszych latach zniesiona, a w 1852 r. wspólnie z Adamem Idźkowskim przebudował pałac Paskiewiczów w Homlu.

Ponadto w różnych okresach zaprojektował i wybudował szereg domów, pałaców dla arystokracji oraz finansjery w Warszawie. Warto wymienić także dom radcy stanu Jana Mitkiewicza przy ul. Chmielnej 53, dom własny przy ul. Granicznej 4, dom Natansona na Nalewkach 21, dom i fabrykę Frageta przy ul. Elektoralnej w Warszawie.

Był także projektantem budynku szpitala w Grójcu k. Warszawy, w Warszawie zaś domu J. Manzla (ul. Chłodna — 1841), siedziby Giełdy przy ul. Królewskiej (1819–1923), kamienicy ks. Czartoryskiej (1851–1852), Wojskowej Centrali Sanitarnej (ul. Chmielna — 1840–1843) i zespołu budynków Wolska 18–Karlova 61 (1847).

W swojej działalności był przedstawicielem późnego klasycyzmu, w projektach stosował także formy gotyckie i renesansowe.

Był także autorem i wydawcą rozprawy pt. *Plany normalne i zabudowania mieszkalne i ekonomiczne plebańskie* w 1849 r.

A. Gołoński zmarł 18 IX 1854 r. w Warszawie i został pochowany na Powązkach.

Samujłło J., *Gołoński Andrzej (1799–1854), budowniczy, profesor Uniwersytetu Warszawskiego*, PSB, t. 8, s. 256–257; Bieliński J., *Królewski Uniwersytet Warszawski*, Warszawa 1907–1912, t. 3; Chyczewski J., *Kolegiata pułtуска*, Warszawa 1936; Kołaczkowski J., *Wiadomości dotyczące się przemysłu i sztuki w dawnej Polsce*, Kraków 1888; Kucharzewski F., *Technicy i ich zespolenie wśród rozwoju przemysłu Królestwa*; Rodkiewicz A., *Pierwsza politechnika polska 1825–1831*, Kraków 1904; Szwankowski E., *Kubickiego plany przebudowy zamku Warszawskiego w Ermitażu*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1957, nr 4; Szwankowski E., *Andrzej Gołoński: architekt zapomniany*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki. Teoria i Historia” 1973, t. 18, nr 1, s. 97–104;

Encyklopedia Warszawy, Warszawa 1994, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 217; Łagowski S., *Cytadela Warszawska*, Pruszków 2010, Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, s. 59–60; Leśniakowska M., *Architektura w Warszawie*, Warszawa 2004, Arkada Pracownia Historii Sztuki, s. 24, 46; *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 16, Warszawa 2003, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 273; https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Go%C5%82o%C5%84ski, [dostęp: 19 III 2023]; https://fotopolska.eu/architekt/3218,Andrzej_Golonski.html, [dostęp: 19 III 2023].

Władysław Kubiak

GÓRTOWSKI GABRIEL

(1913–1993), polski urzędnik, działacz SD, poseł VI kadencji na Sejm PRL

Przyszedł na świat 22 VIII 1913 r. we Włocławku. Był synem Władysława i Mariany z d. Zboińskiej, której ojciec zajmował się rzemiosłem. Po ukończeniu szkoły powszechnej i Liceum Handlowego we Włocławku w 1932 r. podjął pracę w Zarządzie Miejskim (1933–1934) we Włocławku oraz

w lokalnej Izbie Rzemieślniczej (1935–1939), a po jej przeniesieniu do Płocka, pracował też w tym mieście. Okupację niemiecką spędził w Płocku, pracując jako robotnik w niemieckiej firmie budowlanej G. Bay.

W 1938 r. ożenił się z Jadwigą Lewandowską z Włocławka. Po wojnie w 1946 r. zapisał się na studia na Wydziale Prawa w nowo utworzonym Uniwersytecie Łódzkim, które ukończył w roku akademickim 1949/1950, uzyskując tytuł magistra ekonomii. Wówczas na utrzymanie zarabiała jego żona jako współwłaścicielka Księgarni w Płocku.

Od 1945 r. organizował struktury Stronnictwa Demokratycznego w Płocku i Łodzi. W latach 1946–1948 z ramienia SD pełnił funkcję ławnika Sądu Okręgowego w Płocku oraz ławnika Obywatelskiej Komisji Podatkowej przy ówczesnej Izbie Skarbowej w Płocku. W 1947 r. był członkiem Obwodowej Komisji Wyborczej do wyborów do Sejmu Ustawodawczego,

a wcześniej, w VI 1946 r. brał udział w referendum ludowym jako członek komisji.

W 1949 r. przeniósł się do Łodzi dla dokończenia studiów, żona zaś przeniosła się do rodzinnego Włocławka, do rodziców. W Łodzi jeszcze podczas studiów rozpoczął pracę w Wojewódzkim Komitecie SD jako kierownik Działu Szkolenia Partyjnego. Na tym stanowisku pracował w l. 1949–1950. W tym też czasie był przewodniczącym Dzielnicowego Komitetu SD Łódź–Bałuty. W 1950 r. został powołany na członka Komisji Budownictwa Rady Narodowej m. Łodzi, w której pełnił funkcję wiceprzewodniczącego. W l. 1950–1951 pracował w Spółdzielni Pracy „Introligator” jako przewodniczący Zarządu.

W połowie 1951 r. powołany został ponownie do pracy w aparacie SD na stanowisko zastępcy sekretarza wojewódzkiego. W 1952 r. objął stanowisko sekretarza miejskiego. W 1951 r. powołany został też na radnego Rady Narodowej m. Łodzi. W 1952 r. wszedł w skład formującego się Komitetu Frontu Narodowego, a następnie został wybrany jego wiceprzewodniczącym.

W 1952 r. został wybrany na członka plenum i Prezydium Wojewódzkiego Komitetu SD w Łodzi. W l. 1954–1958 był członkiem Centralnego Komitetu SD. W XII 1954 r. ponownie został wybrany radnym Rady Narodowej m. Łodzi i członkiem Komisji Budownictwa. Jednocześnie Rada wybrała go przewodniczącym Prezydium. Funkcję tę pełnił do 1961 r. Ponadto w tym czasie pełnił wiele innych funkcji społecznych, a mianowicie: przewodniczącego Komisji ds. Upowszechniania Kultury, członka Zarządu Łódzkiego Towarzystwa Ekonomicznego, wiceprzewodniczącego Łódzkiej Rady Przyjaciół Harcerstwa, przewodniczącego Społecznego Komitetu Budowy Szkół, wiceprzewodniczącego Społecznego Komitetu Odbudowy Pomnika Tadeusza Kościuszki i inne.

W 1954 r. został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi, zaś w 1956 r. Złotym Krzyżem Zasługi. W 1955 r. otrzymał Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej, a w 1958 r. odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. W tym samym roku na atak serca zmarła jego żona. W 1961 r. otrzymał Honorową Odznakę m. Łodzi.

W 1961 r. w uzgodnieniu z władzami centralnymi SD i Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej kandydował w wyborach do Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku i został wybrany radnym oraz

wiceprzewodniczącym Prezydium WRN. Z ramienia Prezydium koordynował pracę 7 resortów: kultury, oświaty, zdrowia i opieki społecznej, gospodarki komunalnej, Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki. Ponadto piastował szereg odpowiedzialnych funkcji politycznych i społecznych, a mianowicie: członka Wojewódzkiego Komitetu Obrony Kraju, Przewodniczącego Wojewódzkiego Obywatelskiego Komitetu Ochrony Pomników Walk i Męczeństwa, Przewodniczącego Wojewódzkiego Zarządu Towarzystwa Szkoły Świeckiej, Przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, Przewodniczącego Stałej Komisji ds. Walki z Alkoholizmem, przewodniczącego Wojewódzkiego Społecznego Komitetu Przeciwgruźliczego, przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji Koordynacyjnej ds. upowszechniania Kultury, członka Wojewódzkiego Zarządu Zrzeszenia Prawników Polskich, członka Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Świeckiej (TSS). Z ramienia SD był członkiem rady naczelnej oraz wiceprzewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu SD, a także członkiem stałej komisji ds. rad narodowych przy Centralnym Komitecie SD. Po upływie kadencji na własną prośbę powrócił do Łodzi, gdzie otrzymał pracę w Państwowym Przedsiębiorstwie „Dom Książki” na stanowisku zastępcy dyrektora.

Za swoją działalność społeczną i polityczną w Białymstoku odznaczony został Honorową Odznaką Dwudziestopięcioletnia Stronnictwa Demokratycznego, Odznaką Tysiąclecia Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu, Odznaką Honorową Polskiego Czerwonego Krzyża, Odznaką Honorową Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, Odznaką Pamiątkową Towarzystwa Szkoły Świeckiej.

W Łodzi został w 1966 r. dokooptowany do władz wojewódzkich SD, a w 1969 r. wybrany na Zjeździe Delegatów przewodniczącym Miejskiego Komitetu SD w Łodzi. Także w 1969 r. wybrany został jako radny do Rady Narodowej m. Łodzi. Z jej ramienia pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Gospodarki Komunalnej i Komunikacji. W 1971 r. powołany został na Zjeździe Delegatów na wiceprzewodniczącego Prezydium WK SD w Łodzi. W 1969 r. wybrany został wiceprzewodniczącym Łódzkiego Komitetu FJN. W 1968 r. odznaczony Złotą Odznaką Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, a w 1970 r. — Odznaką „Zasłużony Pracownik Rady Narodowej”.

W kolejnych latach w SD pełnił szereg funkcji z wyboru. Był m.in. członkiem Wojewódzkiego Komitetu w Łodzi, zastępcą sekretarza WK i sekretarza Miejskiego Komitetu w Łodzi oraz zastępcą członka Centralnego Komitetu SD. Od 1968 r. był skarbnikiem WK SD w Łodzi i przez kilka kadencji członkiem Centralnej Komisji Rewizyjnej SD. Wchodził także w skład Łódzkiego Zarządu Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej.

W 1972 r. został rekomendowany do Sejmu VI kadencji w okręgu Łódź Śródmieście. Był członkiem Komisji Budownictwa i Gospodarki Komunalnej oraz Kultury i Sztuki. 17 IV 1974 r. w imieniu Klubu Poselskiego SD poparł nowelizację Ustawy — Prawo lokalowe.

W uznaniu za pracę zawodową i działalność społeczną odznaczony został Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał także Złotą Odznakę za ochronę nad zabytkami.

W 1961 r. ponownie ożenił się z Ireną Sają, która była z zawodu lekarką chirurgką.

Zmarł w II 1993 r. w Łodzi (Widzew).

Archiwum Akt Nowych, Kancelaria Rady Państwa w Warszawie, wnioski na odznaczenia Gabriela Górtowskiego, sygn. 93/2268; Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Gabriela Górtowskiego; Archiwum Biblioteki Sejmowej, życiorys i ankieta poselska Gabriela Górtowskiego; M.P. z 1956 r. nr 39, poz. 494; M.P. z 1954 r. nr 101, poz. 1269; M.P. z 1955 r. nr 104, poz. 1411; Rajewski A., Spychalski W.W., *Stronnictwo Demokratyczne w Polsce Ludowej*, t. 4: *Nasi przedstawiciele: noty biograficzne posłów SD w Sejmie PRL w kadencjach V, VI, VII*, Warszawa 1980, s. 29; Strona sejmowa posła VI kadencji [dostęp: 19 III 2023; https://pl.wikipedia.org/wiki/Gabriel_G%C3%B3rtowski, [dostęp: 19 III 2023]. Źródło zdjęcia — Archiwum Biblioteki Sejmowej.

Władysław Kubiak

GRYNIAKOW JERZY

(1925–1992), ks. prof. dr hab.

Jerzy Gryniakow urodził się 8 XI 1925 r. we Włocławku jako syn Mieczysława i Berty z d. Babeckiej. W latach 1932–1938 uczęszczał do Szkoły Podstawowej

nr 8 (byłej szkoły ewangelickiej we Włocławku przy ul. Piekarskiej), a następnie do Państwowego Gimnazjum im. Ziemi Kujawskiej (obecne Liceum Ziemi Kujawskiej). Wybuch II wojny światowej spowodował przerwanie nauki. Czternastoletni wówczas Jerzy podjął pracę jako pomocnik ogrodnika. Z powodu choroby rodziców również w okresie powojennym musiał zarabiać na utrzymanie. Naukę kontynuował eksternistycznie, otrzymując świadectwo maturalne w II 1948 r. w Liceum im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. W X 1947 r. jako wolny słuchacz rozpoczął (aż do uzyskania świadectwa maturalnego) studia na Wydziale Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Warszawskiego. Ukończył je w II 1951 r., broniąc u ks. prof. dra hab. Karola Wolframa pracę magisterską pt. *Jeruzolima i Antiochia — dwie metropolie pierwotnego chrześcijaństwa*.

Od VII 1950 r. jako praktykant pełnił pomoc duszpasterską w Piotrkowie Trybunalskim. 26 II 1951 r. zawarł związek małżeński z Olgą Elgert. Po zdaniu I egzaminu kościelnego został ordynowany (wprowadzony w urząd prezbitera) 20 V 1951 r. przez ks. bpa Jana Szerudę jako wikariusz ks. seniora Woldemara Gastparego z siedzibą w Piotrkowie Trybunalskim (do 1996 r. w Kościele Ewangelicko-Augsburskim używano tytułu senior diecezji, od 1996 r. — biskup diecezji). Po zdaniu II egzaminu kościelnego 1 XII 1953 r. został administratorem Parafii w Piotrkowie Trybunalskim, Zelowie i Kleszczowie. 13 XI 1966 r. został wybrany proboszczem parafii w Piotrkowie Trybunalskim 30 VI 1991 r. przeszedł na emeryturę.

Jako student rozpoczął działalność pośród młodzieży ewangelickiej, początkowo na terenie swojej macierzystej diecezji pomorsko-wielkopolskiej, później łódzkiej i warszawskiej, gdzie pełnił funkcję duszpasterza młodzieżowego. W l. 1967–1975 przewodniczył Synodalnej Komisji Młodzieżowej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Od 1967 r. pełnił funkcję redaktora działu młodzieżowego dwutygodnika „Zwiastun Ewangelicki”. W 1980 r. był głównym rzecznikiem i organizatorem transmisji nabożeństw ewangelickich przez Polskie Radio. Wcześniej współpracował z Ewangelicką Misją Radiową „Chrystus

żyje” w Bilefeldzie w Niemczech, gdzie nagrał w języku polskim ponad siedemdziesiąt rozmyślań emitowanych w Niemczech.

W 1967 r. ukończył zaocznie studia germanistyczne na uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od 1970 r. pracował na Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, uzyskując kolejno stopnie naukowe: doktora w 1971 r. za rozprawę *Ekumeniczne dążenia protestantyzmu polskiego od traktatu warszawskiego 1767/68 do II wojny światowej* (Warszawa 1972) i doktora habilitowanego w 1975 r. za pracę *Ustalenie stanu prawnego dla Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce Niepodległej* (opublikowaną w „Roczniku Teologicznym ChAT”, 1976). W 1976 r. został mianowany docentem i kierownikiem Katedry Teologii Praktycznej. W 1983 r. został profesorem nadzwyczajnym. W l. 1981–1987 był prorektorem, a w okresie 1987–1990 — rektorem Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie.

Był inicjatorem i uczestnikiem wielu sympozjów i konferencji krajowych oraz zagranicznych z dziedziny teologii praktycznej i ekumenicznej oraz kontaktów międzyuczelnianych, m. in. z Katolickim Uniwersytem Lubelskim, Akademią Teologii Katolickiej i Wydziałem Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Reńskiego im. Fryderyka Wilhelma w Bonn. Od 1979 r. był członkiem Naukowego Towarzystwa Teologicznego w RFN, od 1983 r. kolegium wydawniczego Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej, a od 1984 r. Instytutu Ekumenicznego KUL.

Napisał kilka książek o tematyce religijnej, rozpraw naukowych, skryptów (*Homiletyka*, *Katechetyka*, *Misja wewnętrzna*) i podręcznik akademicki *Duszpasterstwo ewangelickie* (1980). Był długoletnim członkiem Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce i radcą Konsystorza Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce. Po przejściu na emeryturę zamieszkał w Essen w Niemczech, gdzie zainicjował ewangelickie nabożeństwa w języku polskim dla mieszkających tam Polaków.

Zmarł 14 IX 1992 r. w Essen w Niemczech, tam też został pochowany.

Nast W., *Biografia ks. Jerzego Gryniakowa*, Chrześcijańska Akademia Teologiczna, „Rocznik Teologiczny” 1992, r. 34, z. 2; *Kalendarz Ewangelicki* 1993, Augustana 1992; Szturc J., *Ewangelicy w Polsce. Słownik biograficzny XVI–XX w.*, Augustana 1998; *Uczelnia dialogu. Chrześcijańska Akademia*

H

Teologiczna w Warszawie, Wydawnictwo Naukowe ChAT, Warszawa 2022, s. 11. Źródło fotografii: Nast W., *Biografia* ks. Jerzego Gryniakowa, dz. cyt.

ks. Dawid Mendrok

HANEJKO JAKUB

(1895–1971), mjr WP, dowódca kompanii w batalionie zapasowym 14 pp w czasie obrony Włocławka w VIII 1920 r., przedstawiony do odznaczenia orderem *Virtuti Militari*, w II RP (do 1932) oficer zawodowy WP

Urodził się 20 VII 1895 r. w m. Jagiełła (woj. podkarpackie, pow. przeworski, gm. Tryńcza), w rodzinie Jana i Małgorzaty z d. Drzystek. W latach 1911–1914 Jakub Hanejko uczęszczał do I Gimnazjum w Jarosławiu, gdzie zdał maturę. Po wybuchu wojny w 1914 r. nie mógł razem z kolegami

zgłosić się do Legionów, ponieważ był chory. Nie przeszkadzało to wojskowym władzom austriackim, które 14 IX 1914 r. powołały go do wojska. Skutkowało to ciężkim zapaleniem płuc. Potem został wcielony do austriackiego 90 pułku piechoty, w którego szeregach walczył na froncie wschodnim. Od 31 III 1916 do 23 VI 1916 r. przebywał na kursie oficerskim w Lubaczowie przy X Korpusie. Zakończył go 18 VI, zdając egzamin oficerski. Zaowocowało to awansem na chorążego 8 IX 1916 r., nominacją oficerską na porucznika 1 VIII 1917 r. oraz objęciem dowództwa plutonu. Za walki w austriackim 90 pp został kilkakrotnie odznaczony: 20 X 1916 r. otrzymał srebrny Medal Waleczności II klasy, 20 IV 1917 r. — brązowy Medal Waleczności, 20 VI 1918 r. — Medal Zasługi Wojskowej *Signum Laudis*.

W końcu XI 1918 r. wraz z III batalionem 90 pp J. Hanejko — jako dowódca 11 kompanii — dotarł do Jarosławia. 4 XII 1918 r. został wcielony do powstającego 9 pp por. Ignacego Misiąga jako dowódca plutonu w stopniu podporucznika. W ten sposób zaczął służbę w Wojsku Polskim. W II 1919 r. pułk został

przemianowany na 14 pp i wcielony do 4 Dywizji Piechoty. Od 28 XII 1918 do 25 V 1919 r. ppor. J. Hanejko był adiutantem dowódcy III batalionu kpt. Zygmunta Wciślaka i walczył na froncie ukraińskim. W IV 1919 r. pułk, dowodzony przez ppłk. Wiktora Jarosza-Kamionkę, obsadzał odcinek w rejonie Sądowej Wiszni, podejmując w maju ofensywę w kierunku Dniestru. 25 V 1919 r. J. Hanejko zachorował i został skierowany do szpitala w tzw. Technice we Lwowie. Po miesiącu — 28 VI 1919 r. został dowódcą plutonu 2 kompanii batalionu zapasowego. Od 28 X 1919 r. do 4 I 1920 r. piastował funkcję II adiutanta dowódcy batalionu zapasowego ppłk. Alojzego Buntnera. Za walki na froncie galicyjskim otrzymał odznakę „Orlęta”.

7 X 1919 r. złożył do Ministerstwa Spraw Wojskowych podanie o przyjęcie go w poczet oficerów zawodowych WP. 5 I 1920 r. otrzymał trzymiesięczny urlop na studia historyczno-prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po jego zakończeniu 30 III 1920 r. stanął się w macierzystej jednostce, obejmując funkcję dowódcy kompanii rekruckiej w batalionie zapasowym 14 pp. Jednocześnie otrzymał awans do stopnia porucznika piechoty ze starszeństwem od 1 XII 1919 r. Od 6 IV 1920 r. ze swoją kompanią asystował przy pobieraniu zboża kontyngentowego. 1 VI 1920 r. został mianowany dowódcą 2 kompanii batalionu zapasowego 14 pp i 13 VIII 1920 r. wraz z batalionem został skierowany na front bolszewicki pod Włocławkiem.

W 1920 r. ożenił się z Antoniną z d. Kuźniar, pochodzącą z Przeworska. Małżeństwo zostało zawarte w Przeworsku w VI 1920 r. w parafii pw. Ducha Świętego. Świadkami byli Roman Mikiewicz i Franciszek Cieśla. Małżeństwu wkrótce urodziły się dwie córki: Janina Maria (ur. 1921) i Maria Antonina (ur. 1924). Żona z dziećmi mieszkała w tym czasie prawdopodobnie w Przeworsku.

Jakub Hanejko trafił do Włocławka akurat w czasie, kiedy bolszewicki III Korpus Konny Gaja Bżyszkiana zbliżał się do miasta. Zgodnie z rozkazem dowódcy bolszewickiego Frontu Zachodniego Michaiła Tuchaczewskiego z 10 VIII 1920 r. jego zadaniem było odcięcie Polski od dostaw broni z Gdańska oraz sforsowanie Wisły w rejonie Włocławka i wyjście na głębokie tyły armii polskich, broniących Warszawy, co miało przesądzić o wyniku bitwy o Warszawę bez konieczności jej zdobywania.

Włocławka broniła załoga przedmościa, dowodzona przez płk. Wojciecha Gromczyńskiego, wchodząca w skład Grupy Dolnej Wisły gen. Mikołaja Osikowskiego. Jej zadaniem była obrona linii Wisły od rejonu Modlina do Nieszawy włącznie. Linia obrony przedmościa na prawym brzegu Wisły z wykonanymi umocnieniami połowymi podzielona była na dwa odcinki: wschodni i zachodni. Odcinkiem wschodnim, biegnącym od Wisły w rejonie wsi Suszyce do wsi Krzyżówki Boguckie dowodził dowódca batalionu zapasowego 14 pp ppłk Alojzy Buntner. Obsadzały go trzy kompanie: por. Jakuba Hanejki (ok. 100 żołnierzy), por. Józefa Słabego (2 podchorążych i 110 podoficerów i żołnierzy z 2 cekaemami) i por. Wincentego Rudowicza (120 żołnierzy i 3 cekaemy).

Do decydującego natarcia rosyjskiego doszło 16 VIII 1920 r. O godz. 12.00 nieprzyjaciel zaatakował z dwóch stron: piechota ze 157 Brygadą Strzelców uderzyła na pozycje szwadronu zapasowego 2 pułku szwoleżerów, a 15 Dywizja Kawalerii zaatakowała skrajne lewe skrzydło zachodniego odcinka obrony w rejonie kolonii Grodzkie. Wobec siły uderzenia kozaków obrona pękła i nieprzyjaciel wdarł się w głąb polskich pozycji. Zaczął się dramatyczny odwrót, w czasie którego większość żołnierzy polskich została wybita albo dostała się do niewoli. O godz. 13.30 zachodni odcinek został opanowany przez nieprzyjaciela. Praktycznie oznaczało to załamanie się obrony całego przedmościa.

W czasie, kiedy na zachodnim odcinku trwał dramat polskich oddziałów, wschodni odcinek praktycznie nie był atakowany. Ppłk A. Buntner dopiero ok. godz. 13.00 otrzymał meldunek o przełamaniu polskich pozycji na zachodnim odcinku. W sytuacji grożącej okrążenia nakazał odwrót do mostu, co okazało się niezwykle trudne. Większość żołnierzy 2 i 3 kompanii batalionu zapasowego 14 pp została zagarnięta do niewoli. Przez most zdołał jedynie przejść trzydziestoosobowy oddział pchor. J. Bacha oraz kompania por. J. Hanejki.

Dotarła ona w pobliże mostu o godz. 14.30, w chwili, kiedy ten był już obsadzony przez kozaków z karabinami maszynowymi. Sytuacja kompanii wydawała się beznadziejna, jednak por. J. Hanejko nie stracił zimnej krwi. Na jego rozkaz żołnierze ostrzelali kozaków znajdujących się w wylotu mostu i ruszyli na nich do walki na bagnety. Atak był tak niespodziewany, że żołnierze rosyjscy w popłochu uciekli,

otwierając drogę na most. Polscy piechurzy w pośpiechu przebiegli most, tracąc zaledwie jednego zabitego i kilku rannych. Jednak kozacy szybko ochłonęli i również rzucili się na most, pragnąc wykorzystać zamieszanie i opanować przeprawę. Krytyczną sytuację uratowało kilku oficerów, których oddziały z lewego brzegu ostrzelały nieprzyjaciela, co zmusiło kozaków do odwrotu.

Po przebiegnięciu mostu por. J. Hanejko ze swoimi żołnierzami zameldował się u ppłk. A. Buntnera, obsadził okopy na bulwarach i włączył się do odpierania kozaków, atakujących most. Wprawdzie bolszewicy ostrzelali polskie stanowiska, ale po podpaleniu mostu przez obrońców zajęcie miasta było już niemożliwe. Ostrzeliwanie Włocławka trwało jeszcze przez trzy dni, po czym 19 VIII 1920 r. wskutek ogólnych sukcesów wojsk polskich w wojnie, ostatnie oddziały bolszewickie odstąpiły od stolicy Kujaw.

Po skończonej walce ppłk A. Buntner przedstawił por. J. Hanejkę do odznaczenia orderem *Virtuti Militari* V klasy, jednakże zasłużony w walce oficer odznaczenia nie otrzymał. Płk Wojciech Gromczyński kilkakrotnie interweniował u sekretarza Biura Kapituły Orderu Wojennego *Virtuti Militari* mjr./ppłk. Adolfa Macieszy, jednakże bez rezultatu. Z nieznanых powodów żaden z wniosków przez niego złożonych nie doczekał się rozpatrzenia.

Por. J. Hanejko pozostawał na froncie do 21 VIII 1920 r., po czym wrócił do batalionu zapasowego 14 pp na wcześniej zajmowane stanowisko dowódcy 2 kompanii. 24 X 1920 r. otrzymał awans do stopnia kapitana. 26 II 1921 r. został odkomenderowany z 14 pp do Sądu Załogi we Włocławku. 20 XI 1921 r. został odkomenderowany na kontynuowanie studiów historyczno-prawniczych na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W VII i VIII 1922 r. powrócił do jednostki, obejmując funkcję dowódcy 3 kompanii na czas urlopu kpt. Stanisława Trojana oraz uczestniczył w trwających miesiąc ćwiczeniach wojskowych. Po skończonym odkomenderowaniu na studia 7 I 1924 r. wrócił do 14 pp na stanowisko dowódcy 3 kompanii ckm, jednak już 12 I objął wz. dowództwo III batalionu. 18 II 1924 r. ponownie objął 3 kompanię i 18 V 1924 r. został skierowany na pięciomiesięczny kurs doszkalający dla młodszych oficerów piechoty przy Centralnej Szkole Podoficerów Zawodowych Piechoty w Chełmnie.

4 IX 1924 r. zdał egzamin historyczno-prawniczy i uzyskał absolutorium z prawa. Po powrocie z kursu 8 X 1924 r. został adiutantem III batalionu. Wkrótce potem — 4 XII 1924 r. — wrócił do Chełmna w charakterze instruktora, gdzie przebywał do 14 II 1925 r. Następnie został skierowany na kurs doskonalący dla dowódców w Doświadczalnym Centrum Wyszko- lenia w Rembertowie. Po jego ukończeniu — 2 IV 1925 r. — został przeniesiony bez prawa do należności za przesiedlenie z 14 pp Ziemi Kujawskiej do 39 pp Strzelców Lwowskich z miejscem postoju dowództwa w Jarosławiu. Nastąpiło to zapewne na jego własne życzenie ze względów rodzinnych. Prawdopodobnie żona z dziećmi mieszkała w Przeworsku i nie chciała przenieść się do Włocławka.

Od 3 X do 15 XII 1925 r. czasowo dowodził II batalionem, dyslokowanym w Jarosławiu. 10 XI 1925 r. został wyznaczony na dowódcę pułkowej szkoły pod- oficerskiej. 11 III 1926 r. został obwodowym komen- dantem Przysposobienia Wojskowego w rejonie 39 pp.

Od 1925 r. zaczął coraz częściej chorować, co wy- muszało przerwy w służbie i urlopy wypoczynkowe. Jednak nie wpłynęło to na uzyskiwane oceny pracy, które w poszczególnych kategoriach były zwykle bar- dzo dobre i wybitne. W 1928 r. kpt. J. Hanejko został wyróżniony trzema medalami. Zarządzeniem z 16 III 1928 r. prezes Rady Ministrów Józef Piłsudski przy- znał mu Srebrny Krzyż Zasługi za pracę na niwie Przysposobienia Wojskowego. 10 XI 1928 r. otrzymał Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1920 r., a 28 XI 1928 r. — Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepod- ległości.

Od 18 VI do 5 X 1928 r. pełnił w zastępstwie funk- cję rejonowego komendanta Przysposobienia Woj- skowego przy 24 Dywizji Piechoty, w skład której wchodził 39 pp. W końcu 1928 r. otrzymał czteroty- godniowy urlop wypoczynkowy, a w I i II 1929 r. ponownie zachorował. Pogorszenie stanu zdrowia nie zmieniło bardzo dobrych ocen służbowych.

Zgodnie z sugestiami prełożonych 12 II 1930 r. ponownie objął funkcję dowódcy kompanii w 39 pp. Natomiast 15 II tr. rozkazem Dowództwa Okręgu Kor- pusy Nr X został przewodniczącym dwunastoosobo- wego Oficerskiego Sądu Honorowego dla oficerów młodszych przy 39 pp., co było wyrazem uznania dla jego kwalifikacji i autorytetu. 29 XI 1930 r. został p.o. dowódcy II batalionu 39 pp, a 2 XII 1930 r. zgodnie z wcześniejszymi sugestiami prełożonych awansował

do stopnia majora ze starszeństwem od 1 I 1931 r. W ramach nabywania nowych doświadczeń 15 III 1931 r. przeniesiono go na stanowisko kwatermistrza w 7 pp Leg. w Chełmie, wchodzącego w skład 3 DP Leg. Otwierało to drogę do awansu na stanowisko zastępcy dowódcy pułku.

Jednak wkrótce dobrze rozwijająca się kariera zo- stała niespodziewanie przerwana. 1 IX 1931 r. — prawdopodobnie z powodu powtarzających się pro- blemów ze zdrowiem i częstym leczeniem szpitalnym — mjr J. Hanejko został zwolniony ze stanowiska kwatermistrza bez dodatku służbowego i do 23 XII 1931 r. pozostawał w dyspozycji dowódcy Okręgu Korpusu Nr II w Lublinie. Ostatecznie — po orzecz- niu komisji lekarskiej — 31 marca 1932 r. został prze- niesiony z dyspozycji dowódcy OK II w stan spoczyn- ku. W ten sposób zakończyła się jego służba jako oficera zawodowego WP.

W 1938 r. Komisja Koła 90 pp w składzie: ppłk dypl. Antoni Chruściel, ppłk dypl. Michał Drzystek i ks. Wincenty Boczar złożyła wniosek o przyznanie J. Hanejce Krzyża Niepodległości z Mieczami. Jednak Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości na posie- dzeniu 21 VI 1938 r. przyznał mu tylko Medal Nie- podległości, co zatwierdził prezydent RP Ignacy Mościcki zarządzeniem z 21 VI 1938 r. ogłoszonym w „Monitorze Polskim”. J. Hanejko był tym mocno rozczarowany, bowiem odwołał się, przytaczając swo- je czyny w 1918 r., jednak nie przyniosło to zmiany decyzji Komitetu.

Po odejściu z wojska mjr rez. J. Hanejko mieszkał z rodziną w Przeworsku. Dotychczas nie udało się ustalić, czy utrzymywał się tylko z emerytury woj- skowej, czy też jeszcze gdzieś pracował. Według prze- worskiego regionalisty Józefa Benbenka J. Hanejko we IX 1939 r. służył w 38 pp i brał udział w obronie mostu w Sandomierzu, potem był dowódcą batalio- nu kombinowanego, złożonego z rozbitków z różnych oddziałów, choć nie wiadomo w jakich walkach brał udział. Dotarł do granicy węgierskiej, zamierzając prawdopodobnie przedostać się do Francji, jednak zo- stał internowany na Węgrzech. Wojnę spędził w trzech obozach: Győr, Dömös i Spolyszelke. Do Polski wró- cił w VIII 1945 r. i wkrótce podjął pracę w admini- stracji cukrowni w Przeworsku.

5 XI 1948 r. żona Jakuba Hanejki — Antonina — zmarła na chorobę nowotworową, co doprowadzi- ło do jego kryzysu psychicznego. Dopiero po jakimś

czasie za namową rodziny ożenił się po raz drugi z Marią *primo voto* Zarembą, która znalazła się w Przeworsku w 1939 r. w czasie ewakuacji z Bydgoszczy wraz z mężem Władysławem Zarembą, który prawdopodobnie zmarł lub zginął i pochowany został na cmentarzu w Przeworsku. Hanejkowie zamieszkiwali w domu przy ul. Błonie Browarne (dziś — ul. Niepodległości). W pamięci mieszkańców Przeworska Jakub Hanejko zachował się jako nauczyciel udzielający prywatnych lekcji z języka niemieckiego, a żona — z języka francuskiego, niemieckiego i gry na pianinie. Poza tym żona malowała, w mieszkaniu znajdowało się wiele portretów męża. Przychodzące na lekcje dzieci były częstowane wypiekami pani Marii Hanejkowej.

Jakub Hanejko zmarł 8 VII 1971 r. w Rzeszowie, prawdopodobnie w tamtejszym szpitalu. Po jego śmierci żona wkrótce przeprowadziła się do mieszkania w nowo zbudowanym bloku przy ul. M. Konopnickiej. Zmarła 30 I 1991 r. We wspólnym grobie pochowani są Władysław Zaremba, Jakub Hanejko i Maria Hanejko.

Centralne Archiwum Wojskowe w Wojskowym Biurze Historycznym w Warszawie, kolekcja akt personalnych i odznaczeniowych, Hanejko Jakub, akta personalne, sygn. 1635; Hanejko Jakub, sygn. I.482.105-10524, VM; 39 pułk piechoty, rozkazy dzienne, sygn. I.320.39.9, I.320.39.11, I.320.39.14, I.320.39.18, I.320.39.21; „Dziennik Rozkazów Wojskowych” 1919, nr 26, s. 645; „Dziennik Personalny MSWojsk.” 1920, nr 13, s. 246; 1928, nr 6, s. 59; 1930, nr 16, s. 329; 1931, nr 3, s. 101; 1932, nr 6, s. 257; „Monitor Polski” 1938, nr 107, s. 10; Wierzyński S., *Zarys historii wojennej 14 pułku piechoty*, Warszawa 1929, s. 3–10, 18–19; Gaj G.D., *Na Warszawu! Dejstwa 3 Konnego Korpusa na zapadnom fronte. Ijul–awgust 1920 g.*, Moskwa–Leningrad 1928, s. 192–193, 197–198; Fiszer A., *Obrona miasta Włocławka*, w: *Jednodniówka 14 pułku piechoty*, Włocławek 1934, s. 25–26; Żukowski S., *Działania 3. Konnego Korpusu Gaja*, Warszawa 1935 [reprint: Oświęcim 2015], s. 57–58; *Encyklopedia Wojskowa*, pod red. O. Laskowskiego, t. 6, Warszawa 1937, s. 446; Benbenek J., *Martyrologia mieszkańców Przeworska w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 1978, s. 71–72; Rezmer W., *Działania wojenne nad dolną Wisłą w sierpniu 1920 r. Próba analizy operacyjnej*, w: *W 75-lecie Bitwy Warszawskiej 1920. Materiały z konferencji naukowej 30 XI–I XII 1995 r. i uroczystości w dniu 20 sierpnia 1995 r. pod Pomnikiem Obronców Wisły 1920 roku*, Włocławek 1997, s. 124–

130; Wyszczelski L., *Bitwa na przedpolach Warszawy*, Warszawa 2000, s. 157, 171–173; Jakubowski F., *Wojna 1920 roku na Kujawach wschodnich i w ziemi dobrzyńskiej*, Włocławek 2003, s. 88–96; Odziemkowski J., *Leksykon wojny polsko-rosyjskiej 1919–1920*, Warszawa 2004, s. 450–451; Juszkievicz R., *Działania militarne na północnym Mazowszu i w korytarzu pomorskim. 1920 rok*, wyd. 2 uzup. i popr., Mława 2011, s. 315–322; Piotrowski P., *Walki o miasta Mazowsza Północnego podczas wojny polsko-rosyjskiej 1920 roku*, Poznań 2014, s. 253–256; Żabierek K., *Obrona Włocławka w 1920 roku*, „Rocznik Dobrzyński” 2017, t. 10, s. 89–90; Dziki T., *Włocławek 1920. W obronie Wisły*, Warszawa 2018, s. 37–39; Krajewski M., *Victoria nad czerwoną gwiazdą. Rok 1920*, Rypin–Obory 2020, s. 72–84; Gołębiwski G., *Bohaterscy obrońcy Włocławka i przedmościa włocławskiego w 1920 r. we wnioskach odznaczeniowych do orderu Virtuti Militari i Krzyża Walecznych*, w: *Między edukacją a nauką. Memoriale liber ofiarowana Profesorowi Mirosławowi Krajewskiemu*, pod red. Zielińskiej I.E., [Rypin] 2021, s. 396–398, 425; Gołębiwski G., *Bohaterscy obrońcy Włocławka w 1920 r. we wnioskach odznaczeniowych na order Virtuti Militari i Krzyż Walecznych — suplement*, „Notatki Płockie” 2021, nr 4, s. 21–24; *Nad dolną Wisłą. 1920 r.*, cz. I: Rezmer W., *Działania wojenne nad dolną Wisłą w sierpniu 1920 r.*, cz. II: Bohusz-Szyszeko Z., *Działania wojenne nad dolną Wisłą w 1920 r.*, oprac. i red. nauk. Rezmer W., Toruń 2022, s. 118–130, 331–335; Gołębiwski G., *Por./mjr Jakub Hanejko — bohater obrony Włocławka w sierpniu 1920 r. i jego służba w Wojsku Polskim*, „Przeworskie Studia Regionalne” 2023, t. 5 (w przygotowaniu).

Grzegorz Gołębiwski

JANCZEWSKI WAWRZYNIĘC

(1801–1871), notariusz, urzędnik wymiaru sprawiedliwości Królestwa Polskiego

Urodził się 9 VIII 1801 r. w m. Dobarz, wówczas w guberni kowieńskiej w Imperium Rosyjskim, później w pow. białostockim (ob. kolonia położona w gm. Trzciannie w pow. monieckim w woj. podlaskim). Chrzest odbył się w kościele parafialnym Parafii Rzymskokatolickiej św. Apostoła Piotra w Trzciannie. Był synem dziedzica, gospodarza Piotra (zm. przed 1846 r.) i Katarzyny z d. Rafałko (zm. 6 II 1846 r. w wieku 95 lat) małżonków Janczewskich. Byli rodziną

J

wyznania katolickiego i legitymowali się pochodzeniem szlacheckim, przynależeli do szlachty wiskiej herbu Trzaska. Jeden z jego braci Kazimierz (ur. w 1799 r.) był członkiem Towarzystwa Patriotycznego w powstaniu listopadowym, znanym polskim leśnikiem, profesorem leśnictwa w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie, redaktorem czasopisma naukowego „Sylwan”.

Dzieciństwo Wawrzyniec spędził we wsi Dobarz, gdzie w rodzinnym domu mógł realizować naukę na poziomie szkoły początkowej (podstawowej). Nagminną w tamtych czasach praktyką było organizowanie przez zamożniejszą część społeczeństwa edukacji domowej dla własnych dzieci. Nie jest jednak wykluczone, że uczył się, tak jak jego ww. brat, w lokalnej szkole parafialnej. Następnie w 1820 lub 1821 r. ukończył Gimnazjum Gubernialne w m. Świsłocz w ówczesnym pow. wołkowyskim w guberni grodzieńskiej (ob. miasto w zachodniej Białorusi, w obwodzie grodzieńskim) i uzyskał świadectwo dojrzałości. 5 X 1821 r. został wpisany na listę studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Królewskiego Warszawskiego w Warszawie (nr albumu 1480/113). Pełen kurs nauki uniwersyteckiej zakończył w 1826 r. i uzyskał niższy stopień akademicki magistra prawa i administracji (wyższym stopniem był doktorat).

Po ukończeniu studiów prawniczych rozpoczął pracę w terenowej administracji sądowej Królestwa Polskiego. Na pewno w VII 1827 r. zajmował posadę podpisarza Sądu Pokoju Powiatu Lelowskiego w woj. krakowskim z siedzibą i miejscem posiedzeń w Żarkach. Tam pracował do 1829 r. W tym roku został przeniesiony na stanowisko podpisarza w Sądzie Pokoju Powiatu Miechowskiego w woj. krakowskim z siedzibą w Miechowie. W okresie powstania listopadowego zaangażował się w działalność patriotyczną. Poparł zryw narodowowyzwoleńczy, był członkiem Towarzystwa Patriotycznego, do którego wstąpił 21 II 1830 r.

Pracując w sądownictwie pokojowym, dbał o rozwój zawodowy. 15 III 1832 r. złożył egzamin sądowy drugiej klasy. Wyniki egzaminu zostały zatwierdzone 28 VIII tr. W tym czasie nastąpiły zmiany zawodowe w jego życiu. 20 VI 1832 r. otrzymał nominację na posadę rejenta pow. wartskiego z siedzibą w Warcie w guberni kaliskiej. Obowiązki rejenta (notariusza) rozpoczął 20 IX tr. Kancelarię w Warcie prowadził

do 1842 r. Statystycznie spisywał tam rocznie od 185 (1836 r.) do 368 dokumentów urzędowych (1842 r.). W tym okresie był jedynym notariuszem w mieście. W IV 1842 r. Komisja Rządowa Sprawiedliwości podjęła decyzję o przeniesieniu W. Janczewskiego z Warty do Kowala w sądowym pow. kowalskim na Kujawach. Zastąpił tam Karola Trzaskowskiego, który z kolei na własne żądanie został przesunięty do Warty. W Kowalu kancelaria rozpoczęła działalność na początku I 1843 r. Zmieniała się jej lokalizacja. Najpierw mieściła się przy ul. Toruńskiej 93, następnie okresowo: przy ul. Warszawskiej, potem przy Grodzkiej 8, później przy ul. Kościelnej i Włocławskiej. W Kowalu statystycznie spisywał rocznie od 175 (1849 r.) do 277 dokumentów notarialnych (1847 r.). W Kowalu, podobnie jak w Warcie, był jedynym notariuszem.

Na podstawie rozkazu z 28 XI 1850 r. został przeniesiony do sądowego okręgu włocławskiego z warunkiem zamieszkania i uruchomienia kancelarii notarialnej we Włocławku. Tam zaczął pracować z początkiem 1851 r. Kancelaria działała do połowy VII 1858 r. Najpierw funkcjonowała przy ul. Gdańskiej, następnie przy ul. Łęgskiej, potem Szpichlernej. W pierwszym roku pracy spisał 190 dokumentów notarialnych. Najwięcej czynności urzędowych (notarialnych) wykonał w 1856 r. (łącznie 346). We Włocławku również był jedynym notariuszem w okresie swojego urzędowania.

W 1858 r. został uwolniony od służby „za karygodne postępowanie”. W dostępnych informacjach źródłowych nie sprecyzowano treści zarzutów. W konsekwencji został odsunięty od zawodu notariusza. Okresowo prowadził prywatną praktykę prawną. Reklamował swoje usługi w warszawskiej prasie, „...Dobrze mnie znający, wiedzą, że dane zlecenia dopełnię poczciwie, sumiennie i dokładnie, jak zawsze w całym życiu moim dopełniałem”. Zlecenia przyjmował za pośrednictwem syna Zdzisława, wówczas studenta Akademii Medycznej w Warszawie. W III 1862 r., rozkazem Komisji Rządowej Sprawiedliwości, został przywrócony do zawodu i nominowany rejentem kancelarii hipotecznej Sądu Pokoju Okręgu Płockiego w Płocku. We IX tr. mianowano go rejentem kancelarii ziemiańskiej guberni płockiej. Był rejentem Trybunału Cywilnego Guberni Płockiej w Płocku. W tym mieście statystycznie wykonywał rocznie od 230 (1870 r.) do 575 czynności notarialnych (1867 r.). Kancelaria w Płocku działała do końca jego życia.

Zmarł 9 VIII 1871 r. w Płocku w wieku 70 lat jako czynny notariusz. Był żonaty ze szlachcianką Antoniną Marianną Krasnodębską (13 VI 1811–2 VII 1894), córką Antoniego (zm. przed 1853) i Salomei z d. Borkowskiej (zm. 8 I 1853 w m. Czarnocin, w wieku 66 lat). Ślub odbył się 10 VII 1827 r. w Warszawie. Z tego związku urodziło się łącznie 9 dzieci, chronologicznie: 1. córka Kasylda Lucyna Bronisława (chrzest 29 V 1828 r. w Żarkach), która 13 V 1851 r. w Kowalu zawarła związek małżeński z Leonem Feliksem Królikowskim (ur. 1815–zm. przed 1897), powstańcem styczniowym, od II 1863 r. członkiem Rządu Narodowego, emigrantem politycznym; 2. syn Piotr Paweł (29 VI 1833–4 VII 1833), urodził się i po kilku dniach zmarł w Warcie; 3. córka Joanna Petronella Sulimira (30 V 1834 w Warcie–8 II 1903 w Warszawie), jej ojcem chrzestnym został ww. brat Wawrzyńca, leśnik Kazimierz, chrzest odbył się w Warcie dopiero 8 X 1853 r., natomiast 12 II 1874 r. w Warszawie zawarła związek małżeński z Władysławem Wilczyńskim, synem urzędnika, zm. w 1903 r., pochowana została na warszawskim Cmentarzu Powązkowskim; 4. córka Beata Róża Włodzimira (ur. 28 VIII 1835 r. w Warcie), rejestracja jej urodzenia odbyła się w Warcie dopiero 8 X 1853 r., 4 II 1866 r. w Warszawie zawarła związek małżeński z Jakubem Pajzerem, wówczas wdowcem, ewangelikiem, mgr. prawa, radcą Prokuratorii Generalnej Królestwa Polskiego; 5. syn Alojzy Gwidon Radzimir (20 IX 1836 w Warcie–11 VIII 1852 w Płocku). Rejestracja jego narodzin odbyła się w Warcie dopiero 8 X 1853 r., zmarł, mając 16 l. jako uczeń VI klasy Gimnazjum Filologicznego w Płocku; 6. syn Aleksander Zachariasz Zdzisław (ur. 5 XI 1837 w Warcie–zm. przed 1875 w Głazowie w guberni wiackiej w Rosji na gruźlicę), jego chrzest odbył się w Warcie dopiero 8 X 1853 r., był lekarzem, w 1858 r. wstąpił na Akademię Medyczną w Warszawie, był działaczem konspiracji polskiej, agentem broni w okresie powstania styczniowego, aresztowano go 21 III 1865 r. i ostatecznie skazano na zesłanie do Głazowa, gdzie po czasie asymilował się, zdał egzaminy lekarskie i został lekarzem powiatowym; 7. córka Franciszka Maria Bożena (ur. 13 IX 1840 w Warcie), jej chrzest odbył się w Warcie dopiero 8 X 1853 r.; 8. syn Feliks Sabba Waclaw (2 XII 1842 w Warcie–9 VI 1913 r. w Warszawie), rejestracja jego urodzin nastąpiła w Warcie dopiero 8 X 1853 r., zmarł bezpotomnie jako obywatel Płocka;

i 9. syn Ziemowit (17 VI 1845 w Warszawie–3 XII 1847 w Warszawie). Żona Wawrzyńca — Antonina Marianna z d. Krasnodębska zm. 2 VII 1894 r.

Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Św. Jana Chrzciciela w Warszawie, sygn. 40, 90; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Przemienienia Pańskiego w Warszawie, sygn. 76; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Nawiedzenia NMP w Warszawie, sygn. 22, 219; Archiwum Państwowe w Płocku, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Bartłomieja w Płocku, sygn. 51, 88; Archiwum Państwowe w Płocku, Kancelaria notariusza Wawrzyńca Janczewskiego w Płocku z lat 1862–1871, sygn. 1–11; Archiwum Państwowe w Łodzi, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Czarnocinie, sygn. 53; Archiwum Państwowe w Łodzi, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Warcie, sygn. 92, 111; Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu, Notariusz Wawrzyniec Lubicz Janczewski w Warcie z lat 1833–1842, sygn. 1–10; APW, Akta miasta Włocławka. Magistrat miasta Włocławka, sygn. 678, nr domu 17; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Kowal, sygn. 102; APW, Akta Notariusza Wawrzyńca Janczewskiego z Kowala i Włocławka (od 1851 r.) z lat 1843–1858, sygn. 1–18; Archiwum Archidiecezjalne w Częstochowie, Księga urodzeń parafii w Żarkach z lat 1803–1830; Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej Św. Krzyża w Warszawie, Księga metrykalna z 1827 r.; *Nowy Kalendarzyk Polityczny na r. 1828*, Warszawa [b.d.w.], s. 194; *Nowy Kalendarzyk Polityczny na r. 1829*, Warszawa [b.d.w.], s. 199; *Nowy Kalendarzyk Polityczny na r. 1830*, Warszawa [b.d.w.], s. 217; *Kalendarzyk Polityczny na r. 1839*, Warszawa [b.d.w.], s. 191; *Kalendarzyk Polityczny na r. 1842*, Warszawa [b.d.w.], s. 180; *Kalendarzyk Polityczny na r. 1848*, Warszawa [b.d.w.], s. 214; *Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego na r. 1852*, Warszawa [b.d.w.], s. 413; *Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego na r. 1856*, Warszawa [b.d.w.], s. 409; *Sądownictwo w Królestwie Polskim w r. 1862*, Warszawa [b.d.w.], s. 96; *Sądownictwo w Królestwie Polskim w r. 1863*, Warszawa [b.d.w.], s. 57; „Kurier Warszawski” nr 171 z 21 VII 1826 r., s. 705 (1); nr 254 z 21 IX 1832 r., s. 1341 (1); nr 111 z 26 IV 1842 r., s. 525; nr 114 z 30 IV 1851 r., s. 589; nr 163 z 13 (25) VI 1860 r., s. dodatek; nr 176 z 30 VII (11 VIII) 1871 r., s. 1; nr 40 z 27 I (9 II) 1903 r., s. 3; „Monitor Warszawski” nr 87 z 20 VII 1826 r., s. 2; „Gazeta Codzienna” nr 256 z 22 IX 1832 r., s. 1; nr 255 z 15 (27) IX 1851 r., s. 1; „Gazeta Rządowa Królestwa

Polskiego” nr 91 z 13 (25) IV 1842 r., s. 628; „Dziennik Warszawski” nr 29 z 30 IV 1851 r., s. 1; „Gazeta Polska” nr 55 z 24 II (8 III) 1862 r., s. 1; „Dziennik Powszechny” nr 221 z 20 IX (2 X) 1862 r., s. 1; Smoleński W., *Towarzystwo Patryotyczne*, „Przegląd Historyczny” 1909, t. 8/1, s. 95; Broda J., *Janczewski Kazimierz*, PSB, t. 10, s. 497; Kieniewicz S., *Janczewski Zdzisław*, PSB, t. 10, s. 498; Szarota T., *Królikowski Leon*, PSB, t. XV, s. 375–376; Gerber R., *Studentenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808–1831. Słownik biograficzny*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 78; Winiarz A., *Szkołnictwo Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego (1807–1831)*, Lublin 2002, s. 228, 231, 510; Sęcysz E., *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836–1861*, Warszawa 2007, s. 242–243.

Tomasz Dziki

JAROSZEWSKI KAZIMIERZ

(1946–2023), zastępca komendanta wojewódzkiego PSP we Włocławku, działacz ochotniczych straży pożarnych

Urodził się 2 I 1946 r. w Chodorążku, gm. Lipno w rodzinie chłopskiej. Jego ojcem był Konstanty, a matką — Anna z d. Teklińska.

Naukę w latach 1953–1960 odbywał w Szkole Podstawowej w Karnkowie. W l. 1960–1965 uczył się w Technikum Przemysłu Papierniczego we Włocławku.

Studia wyższe w Szkole Oficerów Pożarnictwa w Warszawie odbywał od 1 IX 1965 do 1 IX 1968 r. Zakończył je uzyskaniem kwalifikacji oficera Korpusu Technicznego Pożarnictwa. Tytuł inżyniera pożarnictwa w zakresie specjalizacji profilaktycznej w Wyższej Oficerskiej Szkole Pożarnictwa w Warszawie otrzymał 30 IX 1977 r. Przez cały czas nauki — jak każdy ze studentów — był włączony do pododdziału bojowego, którego zadaniem było podejmowanie interwencji głównie związanych z gaszeniem pożarów. W tym też czasie odbył służbę wojskową, zostając mianowanym kapralem podchorążym rezerwy.

Po dwuletnim okresie studiowania został skierowany do służby w Komendzie Rejonowej Straży Pożarnych w Lipnie na stanowisko praktykanta, które piastował od 1 IX 1967 do 1 IX 1968 r. 1 IX 1968 r. został awansowany do stopnia podporucznika pożarnictwa. Uzyskanie stopnia oficera miało wpływ na decyzję komendanta wojewódzkiego Straży Pożarnych w Bydgoszczy, który w dniu awansowania mianował go zastępcą komendanta powiatowego Straży Pożarnych w Rypinie. W tym też mieście — podczas pełnienia służby — zamieszkał.

Funkcję tę pełnił do 30 V 1975 r. Ówczesne realia kształtujące zawodową ochronę przeciwpożarową w małych powiatowych miasteczkach i wokół nich wymagały od K. Jaroszewskiego znajomości topografii chronionych obszarów, zdolności dowodzenia nielicznymi zespołami strażaków, którzy nie mieli wystarczającego przygotowania do prowadzenia działań gaśniczych. Ograniczenie stanowiło także słabe wyposażenie komend straży w samochody pożarnicze i niezbędny sprzęt.

W wyniku reformy administracyjnej przeprowadzonej w 1975 r., związanej z likwidacją powiatów i powiatowych struktur pożarniczych, K. Jaroszewski przeprowadził się do Włocławka i został skierowany 1 VI 1975 r. do służby w Zawodowej Straży Pożarnej Zakładów Azotowych we Włocławku na stanowisko oficera operacyjnego, którą pełnił do 31 XII 1976 r. Jego głównym zadaniem było prowadzenie działalności prewencyjnej, dowodzenie akcjami usuwania awarii technologicznych oraz akcjami gaśniczymi na terenie zakładu. W okresie od 1 I 1976 do 1 III 1982 r. był zatrudniony jako sekretarz i kierownik biura Zarządu Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Włocławku. Kolejnym objętym przez niego stanowiskiem (od 1 III 1982 r.) była funkcja zastępcy komendanta wojewódzkiego Straży Pożarnych we Włocławku i (od 1 VII 1992 r.) zastępcy komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej we Włocławku. Do jego bezpośredniego nadzoru należały służba operacyjna i prewencyjna, w których upatrywał najważniejszą funkcję straży pożarnej — ratującą życie, zdrowie i mienie. Czynniki te miały wpływ na jego osobisty dobór kadry do pełnienia strażackiej służby w tych pionach.

Od 1 II 1994 do 14 VI 1994 r. — decyzją komendanta głównego PSP — K. Jaroszewski pełnił obowiązki komendanta wojewódzkiego PSP we Włocławku.

Po powołaniu na funkcję komendanta wojewódzkiego bryg. Czesława Rogalewskiego powrócił na uprzednio zajmowane stanowisko, które zajmował do 16 XI 1995 r. i w stopniu starszego brygadiera przeszedł w stan spoczynku.

K. Jaroszewski był radnym Miejskiej Rady Narodowej we Włocławku w kadencji 1988–1990. Był długoletnim i aktywnym członkiem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Pożarnictwa.

Stosownie do lat służby oraz osiągniętych wyników K. Jaroszewski został mianowany na kolejne stopnie pożarnicze: starszego aspiranta pożarnictwa (1968), młodszego kapitana pożarnictwa (1971), kapitana pożarnictwa (1974), majora pożarnictwa (1979), podpułkownika pożarnictwa (brygadiera) (1983) i starszego brygadiera (1987).

Dowodami uznania za strażacką służbę były wręczone K. Jaroszewskiemu medale i odznaczenia. Wśród nich: Brązowa odznaka „Za Zasługi dla Województwa Włocławskiego” (1982), Złoty medal „Za zasługi dla pożarnictwa” (1982), Srebrna odznaka „Za zasługi w ochronie porządku publicznego” (1984), Krzyż Zasługi dla ZHP (1986), Srebrna odznaka honorowa „Zasłużony Funkcjonariusz Pożarnictwa” (1987), Brązowa odznaka „Za zasługi dla Obrony Cywilnej” (1989), Złoty Krzyż Zasługi (1989), Srebrna Odznaka Honorowa Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Pożarnictwa (1993).

Kazimierz Jaroszewski zmarł 14 VI 2023 r. Ceremonia pogrzebowa z udziałem asysty honorowej Komendy Miejskiej PSP we Włocławku oraz licznie zgromadzonych strażaków-emerytów PSP odbyła się 17 VI 2023 r. w kościele pw. św. Józefa we Włocławku, po czym urna z prochami została złożona na cmentarzu komunalnym przy al. Chopina we Włocławku (sektor 6, rząd 7, numer 116).

K. Jaroszewski wziął ślub w 1969 r. z Marią (1948–2022) z d. Piasecką, która do emerytury pracowała w służbie zdrowia we Włocławku. Z tego związku urodziły się córki: Anna (1970) i Agnieszka (1973). Anna ukończyła studia na kierunku farmacji Akademii Medycznej w Łodzi; mieszka i prowadzi własną aptekę we Włocławku. Córka Agnieszka ukończyła studia na kierunku filologii germańskiej na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu; mieszka i pracuje w Warszawie. Wnuki: Piotr Kuligowski (ur. 1995 we Włocławku) i Franciszek Perlicki (ur. 2010 w Warszawie).

Archiw. KM PSP we Włocławku, akta osobowe Jaroszewski Kazimierz, rok zw. 1995, bez sygn.; Archiw. dom. córek K. Jaroszewskiego; *Monografia: X Turnus Szkoły Oficerów Pożarnictwa. Wspomnienia absolwentów*, prac. zb. pod red. J. Kielina, Centrum Doradztwa i Szkolenia — Janusz Łasak, Warszawa, 2018; Mowa pogrzebowa Zdzisława J. Zasady, archiw. autora; Grobonet e-PRO, <https://wloclawek.grobonet.com/grobonet/start.php?id=detale&idg=300501>; W. Nawrocki, <https://wloclawek.naszemiasto.pl/kazimierz-jaroszewski-nie-zyje-zdjecia-z-pogrzebu-bylego/ar/c1-9363117>, tenże, <https://q4.pl/aktualnosci/2023/06/19/ostatnie-pozegnanie-kazimierza-jaroszewskiego>. Fot. K. Jaroszewskiego ze zbiorów córek.

Zdzisław Jan Zasada

JĘDRZEJEWSKI SŁAWOMIR MARIAN

(1941–2021), komendant wojewódzki Straży Pożarnych i PSP we Włocławku, wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego Związku OSP RP we Włocławku

Urodził się 2 II 1941 r. w Warszawie w rodzinie robotniczej. Jego ojcem był Mieczysław, s. Jana, a matką Marcjanna, córka Franciszka z d. Monart, zaś bratem Mirosław (ur. 1944). Do Szkoły Podstawowej w Warszawie uczęszczał w latach 1948–1955. Po jej ukończeniu od 5 IX 1959 do 2 VIII 1962 r.

kształcił się w Oficerskim Technikum Pożarniczym w Poznaniu. Placówka ta kształciła kandydatów na oficerów pożarnictwa. Jako jej absolwent otrzymał wykształcenie średnie i kwalifikacje oficerskie. Jednocześnie odbył służbę wojskową zakończoną nadaniem stopnia kaprała podchorążego. Już jako doświadczony oficer pożarnictwa rozpoczął w 1972 r. studia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, które ukończył 8 VI 1976 r. z tytułem magistra prawa.

Kończąc Szkołę Oficerów Pożarnictwa, skorzystał z propozycji jej kierownictwa i od 1 IX 1961 do 30 XI 1964 r. służył w tej placówce oraz odbył

J

roczną praktykę w Komendzie Powiatowej Straży Pożarnych w Sztumie. Jako młody oficer — z odpowiednim doświadczeniem — w okresie 15 XII 1964–28 II 1975 r. sprawował funkcję komendanta powiatowego Straży Pożarnych w Lęborku.

Przygotowując się do objęcia wyższych stanowisk w zawodowym pożarnictwie, został służbowo przeniesiony do Komendy Miejskiej Straży Pożarnych w Gdańsku na funkcję zastępcy komendanta, którą sprawował od 1 III 1975 do 31 III 1977 r. Po pełnych dwóch latach służby został przeniesiony na stanowisko zastępcy komendanta Zawodowej Straży Pożarnej w Gdyni. Po czym w okresie od 1 IV 1977 do 9 IX 1980 r. w Komendzie Wojewódzkiej Straży Pożarnych w Gdańsku zajmował stanowisko kierownika służby.

Już na drugi dzień po zakończeniu służby pożarniczej w Gdańsku objął stanowisko komendanta wojewódzkiego Straży Pożarnych we Włocławku. Mając 36 lat — jako drugi tak młody komendant w Polsce — 10 IX 1980 r. zaczął kierować zawodową ochroną przeciwpożarową w woj. włocławskim. Zgodnie z reorganizacją administracji państwa polskiego oraz wprowadzeniem przepisów w polskiej ochronie przeciwpożarowej 1 VII 1992 r. został mianowany na pierwszego komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej we Włocławku. Ze służbą pożarniczą — w stopniu starszego brygadiera — rozstał się 31 I 1994 r., przechodząc w stan spoczynku.

Od samego początku dorosłego życia S. Jędrzejewski udzielał się w pracy społecznej. Od 1963 r. do śmierci był członkiem Związku OSP, członkiem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Pożarnictwa od 1983 r., od 1966 do 1990 był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, członkiem Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego w l. 1981–1983, członkiem Gdańskiego Towarzystwa Naukowego w l. 1975–1980.

Płk poż. S. Jędrzejewski jako komendant wojewódzki bardzo dużą wagę przywiązywał szczególnie do działalności operacyjnej podległych mu strażaków zawodowych z Komend Rejonowych Straży Pożarnych i później z Komendy Powiatowej PSP w Aleksandrowie Kuj., Lipnie, Radziejowie, Rypinie i we Włocławku; jednostek w Zakładach Azotowych „Włocławek”, Zakładach Celulozowo-Papierniczych, Kujawskiej Fabryce Farb i Lakierów oraz terenowych OSP.

Szerokim echem wśród zawodowych i ochotniczych strażaków woj. włocławskiego odbił się — dostrzeżony w środowiskach pożarniczych kraju — spór na tle

kompetencyjnym, między powstałą na przełomie lat 1990/1991 KZ NSZZ „Solidarność” w KR SP we Włocławku, a kierownictwem KW SP. Celem było pozabawienie funkcji komendanta wojewódzkiego SP płk. poż. S. Jędrzejewskiego, któremu zarzucono „doprowadzenie do drastycznych podziałów załogi strażackiej”. Kontrole przeprowadzone przez MSW, KG SP i UW we Włocławku nie potwierdziły stawianych zarzutów. Na wniosek członków związku sprawą zainteresował się ówczesny komendant główny SP gen. poż. Andrzej Stefanowski, który na zgromadzeniu licznych przedstawicieli strażaków z komend rejonowych, strażaków ochotników i ZW ZOSP chciał odwołać S. Jędrzejewskiego z zajmowanego stanowiska. Podczas wielogodzinnego, przebiegającego w napiętej atmosferze, spotkania przytoczone przez wnioskodawców fałszywe argumenty zostały obalone i po kilku dniach gen. Stefanowski wycofał się z podjęcia decyzji o dymisji płk. S. Jędrzejewskiego.

W ramach współpracy organizacyjnej z Zarządem Wojewódzkim Związku OSP S. Jędrzejewski pełnił funkcję wiceprezesa w l. 1987–1992, 1992–1996, członka prezydium w l. 1996–1998, skarbnika Tymczasowego Zarządu Powiatowego Związku OSP we Włocławku od 1998 do 2001 r.

Jako propagator historii pożarnictwa był inicjatorem reaktywowania 28 XI 1994 r. Stowarzyszenia Straży Ochotniczej Ogniowej we Włocławku. Fakt ten został powiązany ze studium dziesięciolecia utworzenia zasłużonej dla Włocławka i Polski organizacji pożarniczej. Pierwszym jego prezesem został Ryszard Laskowski, naczelnikiem — Sławomir Jędrzejewski, wiceprezesem — Stanisław Leszczyński, sekretarzem Zdzisław J. Zasada i skarbnikiem — Bohdan Borowy. Organizacja ta działała do 2015 r.

W związku z owocną i długoletnią służbą na różnych stanowiskach w strażach pożarnych był wielokrotnie nagradzany i wyróżniany, m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (10 VIII 1988); Srebrnym (22 VII 1974), Złotym (14 V 1980) Krzyżem Zasługi; Medalem Czterdziestolecia Polski Ludowej (22 VII 1984); Złotym Znakiem Związku [OSP] (1987); Medalem „Zasłużony Funkcjonariusz Pożarnictwa” (1986); Brązową Odznaką „Zasłużony dla ochrony przeciwpożarowej” (1977); Brązowym Medalem „Za zasługi dla obronności kraju” (1978); Złotym (1979), Srebrnym (1977) i Brązowym (1974) Medalem „Za zasługi dla pożarnictwa”; Złotą

Odnaką „Zasłużonych działacz LOK” (1973); Brązową Odnaką „Za zasługi w ochronie porządku publicznego” (1977); Medalem Zasłużonym Ziemi Gdańskiej (1979); Srebrną Odnaką „W Służbie Narodu” (1981); Srebrną Odnaką OHP (1982); Złotą Odnaką „Za zasługi dla województwa wrocławskiego” (1983); Krzyżem „Za zasługi dla ZHP” (24 X 1988).

Sławomir Jędrzejewski zmarł 11 XI 2021 r. Jego pogrzeb, z udziałem strażackiej asysty honorowej, odbył się w kościele pw. św. Wincentego á Paulo w Otwocuku, po czym trumna z ciałem spoczęła na parafialnym cmentarzu (sektor XII, rząd 5, nr grobu 9).

S. Jędrzejewski ożenił się w 20 VII 1963 r. z Jadwigą Ługowską (ur. 1945). Z tego związku urodzili się synowie: Jarosław w 1963 i Przemysław w 1966 r.

Archiw. KG PSP w Warszawie, Biuro Kadr i Organizacji, Akta osobowe Sławomir Jędrzejewski, s. Mieczysława, BK-I-120, 926/14; Archiw. KM PSP we Wrocławku: kwestionariusz osobowy, świadectwa służby, wnioski o nadanie odznaczeń; Archiw. autora: St. bryg. Sławomir Jędrzejewski — przełożony, komendant i prawy człowiek, mps; Przemowa pogrzebowa (aut. Zdzisław J. Zasada), mps; *X lat Państwowej Straży Pożarnej 1992–2002*, pod red. S. Mazura, Warszawa 2002, s. 30–31; *20 lat Państwowej Straży Pożarnej*, pod red. S. Mazura, Warszawa 2012, s. 78; A. Stefanowski, *W ogniu faktów. Wspomnienia generała pożarnictwa*, Poznań 2008, s. 414, 437–438, 442, 495, 636; Zdzisław J. Zasada, *Dzieje straży pożarnych Wrocławka oraz powiatu wrocławskiego na tle historii ochrony przeciwpożarowej Kujaw wschodnich (1874–2004)*, Wrocławek 2004, s. 292, 304–305, 307, 313, 315, 318, 351, 441–444, 448; tenże, *140 lat straży pożarnej we Wrocławku (1874–2014)*, Wrocławek 2014, s. 190, 194, 197, 199, 215. Fot. Sławomir Jędrzejewski — ze zbiorów autora.

Zdzisław Jan Zasada

KACZNOW ROMUALD JAN

(1938–2021), lekarz medycyny, radiolog, kierownik Zakładu Radiologii w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym we Wrocławku

Urodził się 18 I 1938 r. we Wrocławku. Jego rodzicami byli Jan i Aniela z d. Dul (ur. 1910). Miał siostrę Irenę (ur. 1932 w Zakrzówku), która po ukończeniu

średniej szkoły handlowej wyszła za mąż za Józefa Wroteckiego w 1954 r.

Dziadek Romualda Kacznowa — Michał Michaiłowicz — urodził się 29 I 1880 r. w rodzinie chłopskiej w rej. Podolskim, w guberni moskiewskiej. Gdy osiągnął wiek poborowy, został wcielony do carskiej armii

na okres 25 lat. Po wstępnym przeszkoleniu jako rekrut został wysłany do szkoły wojskowej kawalerii, a po jej ukończeniu przydzielony do 14 Litewskiego Pułku Dragonów. Sztab pułku stacjonował we Wrocławku, a poszczególne pododdziały w okolicznych wsiach. Pododdział Kacznowa stacjonował w Smólniku, gdzie on sam poznał Konstancję Anastazję Kottwicką (ur. 1884 r. w Smólniku), która w kilka miesięcy później miała urodzić ich dziecko. Za zgodą dowództwa wyjechali wówczas do Moskwy starać się o pozwolenie na ślub i zwolnienie z czynnej służby. Zamieszkali u rodziny Michała i po kilku miesiącach starań otrzymali oczekiwane zezwolenie i przeniesienie do rezerwy. Tam też urodziła się ich córka Aniela (później Terlecka). 7 II 1907 r. urodził się Jan Kacznów, ojciec Romualda. Anastazja przeszła na wiarę prawosławną, co pomogło im formalnie zawrzeć małżeństwo. W 1908 r. cała rodzina przeniosła się do Wrocławka, gdzie mieszkali w kolejnych latach. Po wybuchu I wojny światowej dziadek Michał został powołany do wojska i przydzielony do swojego dawnego pułku dragonów i po kilku miesiącach zginął w czasie walk na froncie wschodnim.

Jan Kacznów w 1931 r. złożył wyznanie wiary i za zezwoleniem matki został przyłączony do Kościoła Rzymskokatolickiego. Mieszkał jako kawaler wraz z rodziną przy ul. Piekarskiej 21. U braci zakonnych we Wrocławku, którzy mieli swoją siedzibę na rogu ul. Gdańskiej 10 i Tumskiej, wyuczył się początkowo krawiectwa, ale później został przez nich wysłany do szkoły weterynaryjnej w Lublinie.

Po jej ukończeniu został skierowany jako weterynarz do Kraśnika Lubelskiego i obsługiwał teren Kraśnika, Wilkołaza i Zakrzówka Lubelskiego. W Zakrzówku poznał Anielę Dul (ur. 1910 w Zakrzówku, córkę Marcina (ur. 1885) i Marianny z d. Zięby, z którą zawarł małżeństwo w 1931 r. w miejscowym kościele

K

parafialnym. W 1935 r. cała rodzina powróciła do Włocławka, gdzie po długich staraniach ojciec otrzymał pracę w Rzeźni Miejskiej jako weterynarz i pracował w niej aż do chwili przejścia na emeryturę.

Okres okupacji niemieckiej Romuald spędził pod opieką rodziców w rodzinnym mieście. Warunki materialne rodziny były w tym okresie bardzo trudne. Ojciec zmuszony był kilkakrotnie zmieniać miejsce pracy, pracował jako robotnik w fabryce „Bohma” i jako bagażowy na stacji kolejowej we Włocławku. Po wyzwoleniu miasta w I 1945 r. ojciec objął stanowisko ogładcza zwierząt rzeźnych i mięsa w Państwowym Zarządzie Weterynarii — Rzeźni Miejskiej.

W 1945 r. Romuald rozpoczął naukę w klasie pierwszej szkoły podstawowej. W jej trakcie wstąpił do Związku Harcerstwa Polskiego, gdzie sprawował funkcję ogniowego. W 1951 r. ukończył SP i wstąpił do I Liceum Ogólnokształcącego Ziemi Kujawskiej we Włocławku. W klasie VIII pełnił funkcję skarbnika. W kolejnym roku nauki był przewodniczącym koła Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. W 1952 r. wstąpił w szeregi Związku Młodzieży Polskiej. W klasie X został wybrany, za udział w pracach społecznych i dobrą naukę, przewodniczącym zarządu klasowego ZMP. W 1954 r. uczestniczył w pracach brygady rolnej „Służba Polsce”, gdzie za dobrą działalność otrzymał pochwałę. W klasie XI brał udział przy melioracji rzeki Rakutówki. W okresie przedwyborczym do rad narodowych był mówcą na spotkaniach z ramienia Frontu Narodowego. Należał także do szkolnej organizacji Ligi Przyjaciół Żołnierza. W 1955 r. ukończył Gimnazjum im. Ziemi Kujawskiej we Włocławku. Kierując się zamiłowaniem do niesienia pomocy ludziom, podjął studia na Wydziale Lekarskim w Akademii Medycznej w Poznaniu.

Po odbyciu studiów w latach 1955–1961 i złożeniu wymaganych egzaminów 31 XII 1961 r. uzyskał tytuł lekarza stanowiący dowód ukończenia szkoły wyższej i uprawniający do ubiegania się o stopień naukowy doktora oraz o prawo wykonywania zawodu lekarza medycyny. Staż roczny ukończył w Szpitalu Miejskim we Włocławku 30 XII 1962 r. Od 1 II 1962 r. pracował na oddziale wewnętrznym Szpitala Powiatowego w Lipnie, gdzie uzyskał specjalizację I° z zakresu chorób wewnętrznych.

Od 1 XII 1967 r. pracował w Szpitalu Wojewódzkim we Włocławku, początkowo na stanowisku asystenta w Pracowni Rentgenowskiej, a od 1973 r. pełnił

obowiązki zastępcy jej kierownika. W 1979 r. zdobył w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego w Warszawie specjalizację II° z radiodiagnostyki (radiologii).

W 1983 r. został wyznaczony na kierownika Pracowni Radiologicznej w Szpitalu Wojewódzkim, a w 1984 r. został kierownikiem Działu Diagnostycznego. Obie te funkcje sprawował w następnych latach równolegle. Dział Diagnostyczny w Wojewódzkim Szpitalu był w tym czasie zdekompletowany i zdeorganizowany wskutek odejścia większości dotychczasowych pracowników. R. Kacznów wyszkolił kilkunastu lekarzy na specjalistów radiologii, w tym również dla potrzeb innych placówek szpitalnych.

Z jego inicjatywy do Szpitala Wojewódzkiego został sprowadzony aparat „Seriograf” do badań naczyniowych dla chorych z całego regionu. Nadzorował w tym czasie oprócz radiologii, także prawidłowe funkcjonowanie Zakładów: Diagnostyki Laboratoryjnej, Bakteriologicznej, EKG i EEG oraz Patomorfologii.

W okresie od 1 IV 1995 r. pracował dodatkowo na 1/4 etatu w Specjalistycznej Przychodni Przemysłowej „Prof.-Med.” Sp. z o.o. we Włocławku. 1 IV 1990 r. został powołany przez Głównego Lekarza Wojewódzkiego na stanowisko specjalisty wojewódzkiego w dziedzinie radiologii. 2 XI 1995 r. R. Kacznów został powołany przez Wojewodę Włocławskiego do pełnienia funkcji konsultanta wojewódzkiego w dziedzinie radiologii dla woj. włocławskiego.

W IV 1988 r. odbył szkolenie doskonalące w zakresie: podstaw teoretycznych, metod badania oraz rozpoznawania za pomocą KT i ultrasonografii prowadzone przez Zakład Radiologii Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego w Szczecinie. W III 1989 r. odbył kolejne szkolenie doskonalące w zakresie: podstaw ultrasonografii pediatricznej prowadzone przez Zakład Radiologii Pediatricznej Instytutu Radiologii Akademii Medycznej w Warszawie.

W II 1992 r. R. Kacznów brał udział w obradach I Zjazdu Polskiego Towarzystwa Ultrasonograficznego. W tr. PTU potwierdziło, że R. Kacznów posiadał kwalifikacje do samodzielnego wykonywania badań ultrasonograficznych (USG) w zakresie specjalności radiodiagnostyka. W XII 1993 r. uczestniczył w kolejnym kursie doskonalącym w Zakładzie Diagnostyki Radiologicznej i Obrazowej Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie w zakresie: postępów w zakresie technik obrazowych, rezonansu

magnetycznego, tomografii komputerowej, PET, SPECT. W I 2000 r. ukończył kurs ultrasonografia dopplerowska w chorobach naczyń krwionośnych zorganizowany w Szkole Ultrasonografii PTU.

W 2001 r. był uczestnikiem XXXVI Zjazdu Radiologów Polskich w Lublinie. W 2008 r. otrzymał dyplom z tytułu udziału w IX Naukowym Zjeździe PTU zorganizowanym przez PTU oraz Kujawsko-Pomorski Związek Pracodawców Ochrony Zdrowia w dniach 12–15 VI w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. 18 IV 2009 r. uczestniczył w XV Jubileuszowych Dniach Ultrasonograficznych we Włocławku.

W 2012 r. przedłożył w konkursie ogłoszonym przez Wojewódzki Szpital Specjalistyczny we Włocławku ofertę na wykonywanie świadczeń zdrowotnych w Zakładzie Diagnostyki Obrazowej i po jej przyjęciu wykonywał usługę do końca 2015 r.

31 I 2003 r. po przepracowaniu łącznie 41 lat w służbie zdrowia przeszedł na emeryturę, a następnie założył własny gabinet lekarski i nadal świadczył usługi dla chorych.

Od 1960 r. należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Od 1973 r. do 1983 r. był I sekretarzem Podstawowej Organizacji Partyjnej w Szpitalu nr 2 we Włocławku.

Po odbyciu w czasie studiów szkoleniu i ćwiczeniach na poligonie wojskowym otrzymał stopień podporucznika Wojska Polskiego. Posiadał przydział mobilizacyjny do Zarządu Służby Zdrowia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Ciechocinku.

W uznaniu za pracę zawodową otrzymał odznaczenia państwowe. Posiadał m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1985), Srebrny Krzyż Zasługi (1976), Medal Czterdziestolecia Polski Ludowej (1985), Odznakę „Za wzorową pracę w służbie zdrowia” (1985).

Związek małżeński zawarł 21 II 1976 r. z Krystyną Chamerą (ur. 1951), córką Stefana i Marty, która była absolwentką szkoły pielęgniarstwa psychiatrycznego w Bolesławcu. Małżonkowie mieli dwoje dzieci: Iwonę Ewelinę (ur. 1976) z męża Najlepszą, technik radiolog w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym we Włocławku i Sławomira (ur. 1991).

Zmarł 2 II 2021 r. w wieku 83 l. Pochowany został na Cmentarzu Komunalnym we Włocławku.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Romualda Kacznowa; Archiwum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego (dawniej Akademia Me-

dyczna) w Poznaniu, akta osobowe Romualda Kacznowa; Archiwum Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego we Włocławku, akta osobowe Romualda Kacznowa, sygn. 204/19, 17/805; Informacje otrzymane od córki Iwony Kacznow-Najlepszej. Źródło zdjęcia — archiwum rodzinne od córki Joanny Kacznow-Najlepszej.

Władysław Kubiak

KALOTA STEFAN

(1894–1939), legionista, działacz społeczny i polityczny

Urodził się 12 IV 1894 r. w Warszawie w rodzinie robotniczej o korzeniach włościańskich. Jego rodzicami byli Walenty i Józefa z Gralowskich, którzy najprawdopodobniej pobrali się w Młodzieszynie (pow. sochaczewski) około 1888 r., a mieszkali we wsi Łęg (akta zostały zniszczone podczas

II wojny światowej). Rok później urodziła im się tam córka, która umarła w wieku dziecięcym. Rodzice przenieśli się ok. 1890 r. do Warszawy, gdzie mieszkali pod różnymi adresami: na Niecałej, Dzielnej, Żelaznej, Wroniej. Ojciec pracował m.in. jako szwajcar, matka zajmowała się wychowywaniem dzieci. Po martwo urodzonym synu w 1893 r., przyszły bowiem na świat następcę, w kolejności: Stefan, Lucyna (ur. 28 IV 1896, wykonywała później zawód krawcowej), Leon (ur. 16 XII 1900, pracował jako tramwajarz) i Irena (ur. 1 I 1909). Śmierć ojca ok. 1910 r. spowodowała, że Stefan, jako najstarszy z rodzeństwa, musiał podjąć jak najszybciej pracę. Udało mu się ukończyć 4 klasy szkoły średniej. Jako szesnastolatek zaczął pracować zarobkowo w handlu i u mechanika jako ślusarz. Mimo trudnych warunków materialnych podejmował naukę na różnych kursach dokształcających (najpierw rzemieślniczych) i uzupełniał braki w edukacji poprzez samokształcenie praktycznie do końca swego życia. Uczestniczył w strajku w 1905 r. o polską szkołę.

W tym czasie wykrystalizowały się w nim poglądy patriotyczne i socjalistyczne (sympatyk Polskiej Partii Socjalistycznej). Od 1912 r., po ukończeniu letniego kursu wojskowego Polskich Drużyn Strzeleckich na terenie Małopolski, służył (od jesieni) w tej organizacji (w plutonie Witkowskiego). Kiedy wybuchła I wojna światowa, przydzielono go do oddziałów wywiadowczych, później bojowych (Oddziały Lotne), utworzonych przez Komendę Naczelną Polskiej Organizacji Wojskowej w Warszawie. W 1915 r. musiał uciekać z domu i ukrywać się, gdyż był zagrożony aresztowaniem przez władze rosyjskie. W VIII tr. wyruszył z warszawskim baonem Legionów Polskich na front. Uczestniczył w walkach toczonych przez 7 pp Leg. i III baon 1 pp Leg. W 1916 r. leczyl się w szpitalu nr 4 w Krakowie, później w Zakładzie Wodoleczniczym dra Andrzeja Chramca w Zakopanem. Nawiązał wówczas współpracę z Kazimierzem Władysławem Bartoszewiczem (1885–1919), absolwentem Uniwersytetu Jagiellońskiego z tytułem doktora, członkiem „Ligii do spolszczenia miast w Galicji”. W VII 1917 r. wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych. Z wojska został zwolniony 6 VII 1918 r. z powodu zawansowanej gruźlicy (75% utraty zdrowia).

W VIII tr. rozpoczął pracę zawodową jako kontroler skarbowy, od 1925 r. pracował jako kierownik Kasy Chorych oddział w Choceniu, przy funkcjonującej tam Spółce Akcyjnej Fabryki Cukru „Chocień”. Od 1929 r. był urzędnikiem tej instytucji (przekształconej w Ubezpieczalnię Społeczną) we Włocławku, awansując od kancelisty do starszego referenta. Mieszkał z rodziną w Piotrkowie Kujawskim, Choceniu, a następnie — już do końca życia — we Włocławku przy ul. Starodębskiej 19.

Oprócz pracy zawodowej angażował się również w działalność powiatowego koła POW, gdzie pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej. W Związku Legionistów i Peowiaków Oddział Włocławski był referentem kulturalno-oświatowym. Z ramienia tej organizacji m.in. 11 XI 1934 r. brał udział w odsłonięciu na cmentarzu w Chodczu pomnika śp. Cezariusza Myszkiewicza (członka Oddziału Lotnego 3 Obwodu IA Okręgu POW), poległego w czasie rozbrajania Niemców 12 listopada 1918 r. w m. Cetty. Angażował się w działalność Związku Strzeleckiego, gdzie był prezesem oddziału. Ponadto udzielał się w pracy Ligi Morskiej i Kolonialnej oddziału miejskiego (gdzie pełnił funkcję skarbnika) i oddziału przy

ubezpieczalni (gdzie od początku jego powstania był wiceprezesem). Był także przewodniczącym sekcji Funduszu Obrony Morskiej tej organizacji. Przez kilka lat delegowano go do zarządu Yacht Clubu z ramienia Ligi Morskiej i Kolonialnej oddziału miejskiego. Pełnił również funkcję członka zarządu i rady nadzorczej Włocławskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, członka zarządu opieki szkolnej przy Państwowym Gimnazjum Mechanicznym, a także członka zarządu Związku Zawodowego Pracowników Ubezpieczeń Społecznych oddział we Włocławku.

Za swą pracę i działalność uhonorowany został: Krzyżem Niepodległości, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Odznaką pamiątkową 1 Brygady Legionów „Za wierną Służbę”, Medalem Ligi Morskiej i Kolonialnej „W Dwudziestopięciolecie Odzyskania Morza” i Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę.

S. Kalota ciężko zachorował podczas ewakuacji rodziny z miasta po wybuchu II wojny światowej we IX 1939 r. Po powrocie do Włocławka nie odzyskał już zdrowia i zmarł w swoim mieszkaniu 5 XII 1939 r. Został pochowany na Cmentarzu Komunalnym we Włocławku przy al. F. Chopina, sektor 55, rząd 1, nr grobu 17.

S. Kalota zawarł związek małżeński z Marią Barbarą Kułakowską (27 XI 1899 w Warszawie–17 I 1951 we Włocławku), córką Józefa, pracownika umysłowego cukrowni w Choceniu. Ceremonia odbyła się 5 II 1921 r. w kościele św. Idziego w Choceniu. Z tego związku urodzili dzieci: Jerzy (1 XI 1921 w Piotrkowie Kujawskim–24 II 2000 w Gdyni, gdzie mieszkał od 1945 r., pracując m.in. w Zarządzie Portu, a jego pasją były jachty; w czasie okupacji był działaczem podziemnego harcerstwa we Włocławku) oraz Maria Jadwiga (8 X 1926 w Marysinku, ob. Choceniu–23 VII 2011 w Toruniu, pochowana w grobie ojca; poetka, dziennikarka, członkini-założycielka Stowarzyszenia Pisarzy Polskich, członkini Polskiego PEN Clubu, jej mężem był Wojciech Jan Szymański — 26 VI 1928 we Włocławku–27 III 2010 w Bydgoszczy, prof. chemii na UMK w Toruniu, taternik i himalaista).

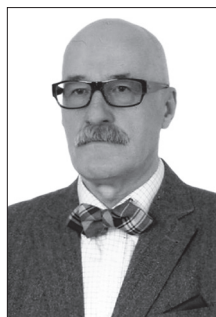
Archiwum Państwowe w Łodzi, Archiwum rodziny Bartoszewiczów, list i karty pocztowe S. Kaloty do K. Bartoszewicza, sygn.: 39/592/55/3641; Archiwum Zakładowe Urzędu Stanu Cywilnego w Choceniu (dalej: AZ USC Chocień), księga metrykalna za rok 1921, akt ślubu nr 10; AZ USC Chocień, Księga metrykalna za rok 1926, nr aktu 89, s. 23;

„Monitor Polski” 1931, nr 87; Kalota-Szymańska M., *Opo-
wieści rodzinne*, mps w posiadaniu córki udostępniony au-
torowi przez Krystynę Zaleską z Torunia; Kuligowski W.,
Z okrucichów życia. Wspomnienia z lat 1918, 1939–1945, s. 3,
mps w zbiorach Michała Raczkowskiego ze Szczytna; Pismo
S. Kaloty z 9 V 1939 r. do Zarządu Okręgu Pomorskiego
Ligii Morskiej i Kolonialnej w zbiorach rodzinnych K. Za-
leskiej; Zaleska K., *Zapiski genealogiczne*, mps udostępni-
ony autorowi 6 VIII 2019 r.; Borawska H., *Kalota-Szymańska
Maria*, w: *Bydgoski leksykon literacki*, red. Z. Pruss, Byd-
goszcz 2015, s. 112–113; Ciechalski A., *Cukrownia w Cho-
ceni, Powstanie. Rozwój. Upadek*, Włocławek 2019, s. 73,
88, 93; tenże, *Kalota-Szymańska Maria*, w: *WSB*, t. 8, s. 72–
76; tenże, *Ludzie sztuki naszego regionu. Maria Kalota-Szy-
mańska (1926–2011)*, „Tu i Teraz” (Gazeta Włocławka i Po-
wiatu Włocławskiego), nr 118, XI 2019, s. 20; tenże,
O Marii Kalocie-Szymańskiej i jej twórczości, „Akant” 2020,
nr 7 (293), r. 23, s. 7–9; Kalota-Szymańska M., *Moja przed-
wojenna szkoła*, „Przegląd Artystyczno-Literacki” 1999,
nr 1–2 s. 2–10; też, *Niepokoje przedwiośnia*, „Przegląd Ar-
tystyczno-Literacki” 2000, nr 5, s. 169–173; też, *O nienapi-
sanej powieści, czyli tajemnice pisarskiej alkowy*, „Przegląd
Artystyczno-Literacki” 2000, nr 5, s. 161–169; Kuncewicz P.,
Leksykon polskich pisarzy współczesnych, Warszawa 1995,
t. 1, s. 406; Wł.M., *Pomnik Peowiaka w Chodczu*, „Naród
i Wojsko. Organ centralny Federacji Polskich Związków
Obrońców Ojczyzny” 1935, r. 2, nr 1, s. 9. Fotografia pocho-
dzi z archiwum rodzinnego K. Zaleskiej, wnuczki S. Kaloty.

Arkadiusz Ciechalski

KAWECKI ZBIGNIEW MARIAN

(1946–2015), mgr inż. architekt, działacz Towarzystwa Miłośników Włocławka

Urodził się 2 II 1946 r. we Włocławku, w rodzinie Władysława i Heleny z d. Dobrowolskiej. Ojciec był z zawodu rzeźnikiem i pracował w Bydgoskich Zakładach Mięsnych, matka zajmowała się domem i wychowywaniem dzieci. Zbigniew miał dwie młodsze siostry — Krystynę i Ewę. W związku

z podjęciem pracy w Bydgoszczy cała rodzina przenieśli się do tego miasta. Ojciec zmarł w 1951 r. i wówczas Kawecky powrócił do Włocławka. Dalszym wychowaniem dzieci zajmowała się wyłącznie matka, wspierana przez dziadka Franciszka Dobrowolskiego, utrzymując całą rodzinę z renty wdowiej.

Z. Kawecky w 1953 r. uczęszczał do Szkoły Ćwiczeń przy Placu Staszica I we Włocławku. Ukończył ją w 1960 r. Naukę kontynuował w Zawodowej Szkole Rzemiosł Budowlanych we Włocławku i w 1963 r. w Technikum Budowlanym we Włocławku, w którym uzyskał wyuczony zawód murarza tynkarza i świadectwo maturalne w 1966 r.

Ponieważ zajęcia w technikum w III klasie odbywały się codziennie wieczorem, z powodu trudności lokalowych, a jego sytuacja materialna była niezwykle trudna, rozpoczął pracę w XII 1965 r. w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej we Włocławku — Wydziale Budownictwa Urbanistyki i Architektury (Pracownia Urbanistyczna). 1 I 1966 r. był członkiem Zespołu Usług Projektowych. W uznaniu za dobrą pracę zawodową VIII 1966 r. został przeszerogowany na stanowisko asystenta projektanta. W okresie dwuletniego stażu zajmował się opracowywaniem sieci osadniczo-rolnej pow. włocławskiego oraz projektami zagospodarowania przestrzennego osiedli i wsi. W trakcie tych opracowań wykazywał się dużymi zdolnościami plastycznymi i zainteresowaniem wykonywanej pracy.

Już w 1967 r. ubiegał się o indeks na studia w Politechnice Gdańskiej, ale z powodu trudności na egzaminie z języka rosyjskiego nie został przyjęty. W następnym roku, po ponownieniu próby, został studentem Politechniki Gdańskiej. Po odbyciu w systemie stacjonarnym, pięcioletnich studiów magisterskich w Instytucie Architektury i Urbanistyki w zakresie architektury z wynikiem bardzo dobrym 25 X 1973 r. uzyskał tytuł magistra inżyniera architekta. W trakcie studiów, na przełomie IX i X 1971 r. uczestniczył w Międzynarodowym Zjeździe Studentów Architektury w Rumunii jako przedstawiciel (wiceprzewodniczący) Koła Naukowego Studentów Architektury Politechniki Gdańskiej. Ukończył też Studium Podyplomowe Mieszkalnictwa na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej pod kierunkiem prof. Haliny Skibniewskiej.

Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę zawodową w Centralnym Ośrodku Studiów Projektowania i Realizacji Centralnego Związku Spółdzielni

K

Budownictwa Mieszkaniowego (CZSBM) Inwestprojekt Oddział Włocławek, gdzie był zatrudniony jako kierownik zespołu projektowego. Właśnie to biuro opracowywało założenia „Leśnej Polany” na obrzeżach Włocławka, która miała stać się kolejnym dużym osiedlem w mieście. W 1988 r. (?) odszedł z firmy i założył własną Pracownię Usług Architektonicznych na ul. PCK we Włocławku. Po kilku latach nawiązał współpracę z arch. Jerzym Kociołowiczem i przez następne lata prowadzili wspólną Agencję Architektury w wynajętych pomieszczeniach na ul. Wroniej po dawnym Inwestprojekcie. Równolegle pracował także w Wojewódzkim Zrzeszeniu Prywatnego Handlu i Usług we Włocławku.

W 1989 r. uczestniczył z ramienia Stowarzyszenia Architektów Polskich w ramach wymiany kulturalnej w seminarium w ZSRR na temat *Socjalne koncepcje architektury współczesnej*.

Od 2003 (?) r. znów utworzył samodzielnie Biuro Projektów Architektury „Projekt 5”, które funkcjonowało we własnym domu przy ul. Filtrowej. W ostatnich latach był autorem m.in. projektów:

- budynków mieszkalnych przy ul. Jasnej we Włocławku — współautor Jerzy Kociołowicz,
- kaplicy w m. Dąb Polski,
- kościoła w Wielgim, pow. lipnowski — współautor Bartłomiej Kołodziej.

W swojej działalności zawodowej wykonywał dużo projektów architektonicznych domów jednorodzinnych dla mieszkańców Włocławka i okolicznych miejscowości. Był autorem zabudowy osiedla Krzywe Błota we Włocławku, gdzie w ramach należnego honorarium otrzymał wolnostojącą działkę i wybudował własny dom jednorodzinny.

Posiadał wiele uprawnień zawodowych uzyskanych dzięki doświadczeniu i posiadanym kwalifikacjom. Był m.in. projektantem i posiadaczem uprawnień budowlanych do projektowania architektury bez ograniczeń, do projektowania konstrukcji budowlanych w ograniczonym zakresie oraz do kierowania i nadzoru nad budową. Posiadał także (od 2007) uprawnienia rzeczoznawcy budowlanego w specjalności architektura.

Przez wiele lat pozostawał członkiem SARP RP Oddział w Toruniu oraz członkiem Kujawsko-Pomorskiej Izby Architektów RP. Był członkiem Zarządu Okręgowego SARP oraz w l. 2009–2012 sędzią konkursowym SARP. Został także powołany na członka

Komisji Kwalifikacyjnej Kujawsko-Pomorskiej Izby Architektów RP. W l. 2002–2014 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Krajowej Komisji Kwalifikacyjnej Izby Architektów RP. W związku z wyborem składu Kolegium Sędziów Konkursowych Oddziału Toruńskiego SARP dokonanym na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym oddziału w VI 2009 r. Z. Kawecki otrzymał nominację na sędziego konkursowego SARP w kadencji 2009–2012.

Był jednym z założycieli i przez wiele lat działaczem Towarzystwa Miłośników Włocławka. W 2005 r. pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego tego stowarzyszenia i reprezentował je na zaproszenie Władysława Skrzypka, prezydenta Włocławka, w zespole ds. opracowania Lokalnego Programu Rozwoju Włocławka na l. do 2013 r. W XI 2004 r. jako przewodniczący koła SARP Oddział we Włocławku zaproszony został przez prezydenta miasta (Władysław Skrzypek) do składu zespołu doradczego do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Włocławka.

W 1988 r. zaangażował się w działalność Obywatelskiego Komitetu Odbudowy Pomnika Obrońców Wisły 1920 r. Z. Kawecki był współautorem (razem z A. Kowalewską i B. Kołodziejem) opracowania *Pro Memoria Obrońcom Wisły 1920* [komitet redakcyjny: Agnieszka Kowalewska, Bartłomiej Kołodziej, Zbigniew Kawecki] wydane go we Włocławku w 2010 r., w którym przedstawiono powstanie komitetu i wszystkie działania zmierzające do odbudowy Pomnika Obrońców Wisły 1920 r.

W 1994 r., nie będąc radnym, został wybrany przez Radę Miejską we Włocławku w skład Komisji Kultury i Sportu w uznaniu wysokich kwalifikacji merytorycznych i autorytetu społecznego. W 2004 r. Starosta Włocławski powołał Z. Kaweckiego w skład Powiatowej Komisji Urbanistyczno-Archeologicznej Powiatu Włocławskiego. W następnym roku został powołany przez Waldemara Achramowicza, marszałka województwa, w skład Kujawsko-Pomorskiej Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Archeologicznej. W 2010 r. ponownie został powołany na kolejną kadencję. W 2008 r. Burmistrz Rypina powołał Z. Kaweckiego w skład Gminnej Komisji Urbanistyczno-Archeologicznej w Rypinie, a w roku następnym został powołany przez Eugeniusza Gołembiewskiego, burmistrza miasta Kowala, w skład Miejskiej Komisji Urbanistyczno-Archeologicznej w Kowalu. W 2007 r. Piotr Całbecki, marszałek Województwa

Kujawsko-Pomorskiego, powołał Z. Kaweckiego w skład Rady Muzealnej przy Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku. W 2012 r. został ponownie powołany w skład Rady Muzeum na kolejną kadencję.

W 2007 r. został przyjęty w poczet członków Włocławskiego Towarzystwa Naukowego.

Posiadał odznaczenia: m.in. Złotą Honorową Odznakę Izby Architektów I stopnia (2010) i II stopnia (2011), Odznakę „Zasłużony dla Budownictwa” przyznaną przez Ministra Infrastruktury (2010). Uczestniczył w różnych konkursach architektonicznych w których zdobywał nagrody i wyróżnienia. W kolejnej edycji konkursu „Chata na wieki” w 2000 r. w kategorii obiektów usługowo-handlowych otrzymał nagrodę za Centrum „Viktoria”, które zaprojektował wspólnie z Jerzym Kociołowiczem. Otrzymał także Dyplom od Prezydenta Ciechanowa za zajęcie II miejsca (wraz z zespołem) w konkursie na koncepcję miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Płocka” w Ciechanowie.

Był członkiem Kapituły Konkursu „Budowa na Medal Pomorza i Kujaw 2010” i „Wnętrze Roku Pomorza i Kujaw 2010”.

W ramach konkursu na najładniejszy budynek Włocławka 1999/2000 Agencja Architektura s.c. Zb. Kaweckiej–J. Kociołowicz otrzymała wyróżnienie w kategorii budynków mieszkalnych dla budynku położonego we Włocławku przy ul. Rzecznej 4, a jego głównym projektantem był Z. Kaweckiej. W tej samej edycji konkursu Z. Kaweckiej i J. Kociołowicz otrzymali w kategorii budownictwo usługowo-handlowe również wyróżnienie za obiekt przy ul. Przechodniej–Przedmiejskiej we Włocławku. W kolejnej edycji tegoż konkursu na najładniejszy budynek Włocławka 2000/2001 Z. Kaweckiej otrzymał wyróżnienie za projekt obiektu Zespołu Praktyk Lekarskich przy ul. Grodzkiej 2 w kategorii budynki użyteczności publicznej.

W XI 2005 r. uczestniczył w pracach Komitetu Organizacyjnego I Zjazdu Absolwentów Zespołu Szkół Budowlanych we Włocławku i prowadził to spotkanie koleżeńskie.

W VII 2006 r. otrzymał podziękowanie za udział w pracach grupy partnerskiej ustanowionej w celu rozwoju produktów turystycznych obsługiwanych w formule sieciowej w ramach projektu „Turystyka — wspólna sprawa” realizowanego przez konsorcjum,

na czele którego stała firma Doradztwo Gospodarcze DGA SA z Poznania. W IV 2006 r. otrzymał od Prezydenta Włocławka podziękowanie za nieodpłatne wykonanie projektu remontu przyszłego lokalu Włocławskiej Informacji Turystycznej. W tym samym roku otrzymał tytuł „Przyjaciela oświaty” we Włocławku.

W XI 2002 r. Z. Kaweckiej uzyskał poświadczenie bezpieczeństwa po przeprowadzonym zwykłym postępowaniu sprawdzającym w Kancelarii Prezydenta RP upoważniające do dostępu do informacji niejawnych stanowiących tajemnicę służbową oznaczonych klauzulą „poufne” na okres do 2012 r.

Był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, ale żadnych funkcji w niej nie pełnił. Po wprowadzeniu stanu wojennego w grudniu 1981 r. zrezygnował z członkostwa w partii. Po wznowieniu działalności przez Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” został jego członkiem.

Żonaty był z Elżbietą Barbarą Solińską (ur. 1945), która pracowała jako księgową w WZGS we Włocławku. Związek małżeński zawarli 21 IX 1968 r. we Włocławku. Małżonkowie mieli dwie córki: Magdaleny (ur. 1969) i Agnieszkę (ur. 1970).

Zmarł 23 IV 2015 r. we Włocławku, pochowany został na miejskim cmentarzu komunalnym.

Archiwum Politechniki Gdańskiej, akta osobowe Zbigniewa Kaweckiego; IPN Archiwum IPN Delegatura w Bydgoszczy, akta paszportowe, sygn. EAWł. 26 322; Informacje ze strony SARP O/Toruń; Informacje otrzymane od córki Magdaleny Dynowskiej-Kaweckiej. Źródło fotografii — archiwum rodzinne córki Magdaleny Dynowskiej-Kaweckiej.

Władysław Kubiak

KIELCZEWSKI JANUSZ WIKTOR

(1895–1915), h. Pomian, włocławianin, absolwent WSH, skaut tajnej Pierwszej Drużyny Skautowej im. Kazimierza Pułaskiego we Włocławku, ułan Legionów Polskich („ostojak”), kawaler Orderu Virtuti Militari

Urodził się 23 XII 1895 r. we Włocławku, w rodzinie szlacheckiej, był najstarszym synem Mariana Kielczewskiego (zob. *WSB*, t. 7) i Marii Rozalii

z d. Przedpeńskiej (zob. *WSB*, t. 7). J. Kielczewski, jego trzech młodszych braci: Witold Kazimierz, Tadeusz Antoni i Marian Stefan (zob. biogramy braci — *WSB*, t. 10) i ich rodzice mieszkali we Włocławku, we własnej kamienicy przy ul. Brzeskiej 16 (ten budynek, powstały pod koniec XIX w.,

zachował się do obecnych czasów i jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków m. Włocławka). Wychowanie patriotyczne, pielęgnowanie narodowych i rodowych (ziemiańskich) tradycji (pamięci o przodkach) oraz przestrzeganie zasad wiary katolickiej — wszystkie te cnoty wpajane przez rodziców i krewnych młodym braciom Kielczewskim ukształtowały ich na całe dorosłe życie.

W latach 1907–1914 J. Kielczewski uczył się we Włocławskiej Siedmioklasowej Szkole Handlowej Męskiej, zwanej również Włocławską Szkołą Handlową (WSH), przy ul. Szkolnej 6 (ob. I Liceum Ogólnokształcące im. Ziemi Kujawskiej we Włocławku przy ul. Adama Mickiewicza 6). Ta społeczna, płatna szkoła to wówczas jedyna we Włocławku i na terenie Kujaw wschodnich (znajdujących się pod zaborem rosyjskim) placówka oświatowa, w której, po strajku szkolnym w II 1905 r., język polski był językiem wykładowym i administracyjnym. W l. 1905–1914 WSH pełniła rolę centrum ideowo-organizacyjnego dla młodych konspiratorów z Włocławka i okolic, aktywnych w różnych tajnych kołach samokształceniowych, literackich i organizacjach patriotyczno-niepodległościowych. Podczas nauki w tej szkole J. Kielczewski i jego młodszy bracia byli związani ze środowiskiem młodzieży należącej do niejawnych stowarzyszeń prowadzących wśród uczniów WSH pracę ideowo-wychowawczą w duchu narodowo-niepodległościowym.

Przynajmniej od 1912 r. Janusz Kielczewski należał do zakonspirowanej Pierwszej Drużyny Skautowej im. Kazimierza Pułaskiego, utworzonej w WSH w połowie IX 1911 r. — z inicjatywy włocławskiej młodzieży zarzewiackiej. Drużyna ta nie mogła prowadzić jawnej działalności, ponieważ władze carskie nie akceptowały idei skautingu. Dlatego oficjalnie funkcjonowała jako szkolne kółko gimnastyczno-sportowe „Cuiavia” („Cujawiak”), będące jednym z wielu kół

zainteresowań w WSH. J. Kielczewski i jego młodszy brat Witold brali udział zarówno w zajęciach sportowych „Cuiavi”, jak i w konspiracyjnej działalności skautów.

3 V 1912 r. J. Kielczewski (wówczas uczeń szóstej klasy WSH) uczestniczył w demonstracji patriotyczno-religijnej dla uczczenia 121. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja, zorganizowanej przez włocławskich działaczy Narodowego Związku Robotniczego (partii irredentystycznej, mającej duże wpływy w miejscowym środowisku robotniczym oraz cieszącej się sympatią i wsparciem okolicznych ziemian) współpracujących z uczniami starszych klas WSH należącymi do Włocławskiego Związku Młodzieży Niepodległościowej i drużyny skautowej (w efekcie tej współpracy we Włocławku funkcjonowała wówczas konspiracyjna komórka wojskowa Polskich Drużyn Strzeleckich). Manifestacja odbyła się w bazylice katedralnej Wniebowzięcia NMP we Włocławku na zakończenie nabożeństwa majowego (koncelebrowanego przez księży: Józefa Chwiłowicza i Tadeusza Sypniewskiego) i polegała na trzykrotnym odśpiewaniu hymnu *Boże, coś Polskę* zakazanego (od 1862 r.) w zaborze rosyjskim. Te skromne obchody (trwające ok. 20–30 min.) wywołały represje ze strony władz rosyjskich. Na polecenie płk. Bielskiego, Naczelnika Warszawskiego Gubernialnego Zarządu Żandarmerii, rtm. Władimir Feliksowicz Kriński (właśc. Kryński, renegat, którego ojciec był Polakiem), Naczelnik Zarządu Żandarmerii Powiatu Włocławskiego, Nieszawskiego i Gostynińskiego (żandarmi byli formacją terenową Oddziału Ochrony Porządku i Bezpieczeństwa Państwowego — carskiej policji politycznej zwanej potocznie „Ochraną”) rozpoczął śledztwo mające na celu ujawnienie sprawców „przestępstwa politycznego” godzącego w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa (w myśl przepisów „tymczasowego” dekretu z 14 VIII v.s. 1881 o środkach mających służyć ochronie porządku państwowego i ładu społecznego). Jego podstawą stały się zeznania denuncjatorów: Marka Pocztowego, podoficera żandarmerii rosyjskiej oraz Ludwika Handwerkera i Hermanna Kaania, strażników więzienia we Włocławku, znajdujących się 3 V 1912 r. w katedrze włocławskiej (oddelegowanych tam służbowo). W czasie pierwszej serii przesłuchań świadków 14 V 1912 r. Pocztowy podał nazwiska dwudziestu trzech uczniów WSH, których rozpoznał w katedrze i w pobliżu tej świątyni. Wśród tych osób

(przebywających w katedrze) wymienił J. Kielczewskiego. W nocy z 22 na 23 V przeprowadzono rewizję w mieszkaniach i na stacjach wszystkich podejrzanych uczniów WSH, w tym w kamienicy rodziny Kielczewskich. Akcją sił miejscowej żandarmerii kierowali: rtm. W. Kriński, policmajster Włocławka Polianko i rtm. Szczuczkin z Warszawskiego Gubernialnego Zarządu Żandarmerii. Ten ostatni został odelegowany specjalnie do Włocławka, by z ramienia płk. Bielskiego czuwać nad całym dochodzeniem, które miało wykryć i rozbić tajną szkolną organizację „wywrotową” (czytaj: niepodległościową). U dwunastu uczniów, w tym w mieszkaniu J. Kielczewskiego (gdzie przeszukiwaniem kierował rtm. Kriński), nie znaleziono żadnych materiałów obciążających (nielegalnej literatury, ulotek itp.). 23 V prowadzący śledztwo przystąpili do pierwszej serii przesłuchań uczniów włocławskiej handlowki. Wśród nich znalazł się Janusz Kielczewski, którego po przesłuchaniu przez rtm. Szczukina — w gmachu włocławskiego Zarządu Żandarmerii przy ul. Żelaznej (ob. Kościuszki) — zwolniono do domu. Zebrane przez śledczych rosyjskich materiały dowodowe nie wystarczyły, by postawić go w stan oskarżenia, ale poddany został ścisłemu nadzorowi policyjnemu (prawdopodobnie od 25 V).

Ostateczny werdykt w sprawie obwinionych uczniów WSH zapadł 1 X 1912 r. W odniesieniu do J. Kielczewskiego i jego siedemnastu kolegów podejrzanych o śpiewanie zakazanej pieśni *Boże coś Polskę* zastosowano pkt 3 zarządzenia Gieorgija Antonowicza Skałona (Skałona), Namiestnika Królestwa Polskiego (Warszawskiego Generał-Gubernatora) z 30 IV v.s. 1911 r., skazując ich w trybie administracyjnym na trzy miesiące aresztu; przy czym na poczet orzeczonej kary zaliczono im okres tymczasowego zatrzymania oraz nadzoru policyjnego. J. Kielczewski podlegał takiemu nadzorowi od V 1912 r., dlatego nie został pozbawiony wolności. Orzeczenie było stosunkowo łagodne — w dużej mierze dzięki osobistej interwencji dyrektora WSH (w l. 1909–1916) Józefa Dionizego Szczepańskiego w Warszawie — u barona Siemiona (Semeny) Nikołajewicza von Korffa (Korfa; Niemca bałtyckiego, mającego duże wpływy na dworze cesarskim), gubernatora warszawskiego. Po powołaniu specjalnej komisji, która we Włocławku zbadała rezultaty dotychczasowego dochodzenia rtm. Krińskiego i zapoznaniu się z jej protokołem, baron von Korff skierował do płk. Bielskiego pismo (z 16 XI

v.s. 1912 r.), w którym nakazywał całkowite zakończenie śledztwa wobec wszystkich posądzonych o nieprawomyślność (ros. *nieblagonadiożnost*) uczniów WSH oraz zaliczenie im do kary dotychczasowego okresu przebywania pod nadzorem policyjnym. Dzięki należytej postawie wszystkich młodych konspiratorów — w tym J. Kielczewskiego — podczas kilkumiesięcznego śledztwa politycznego (żandarmów rosyjskich na zlecenie „Ochrany”) nie została zdekonspirowana żadna z tajnych organizacji niepodległościowych działających na terenie WSH (śledczy nie zdawali sobie sprawy, że wszyscy obwinieni przez nich uczniowie tej szkoły byli skautami). Tym samym WSH, placówka polska, której groziło zamknięcie w związku z wydarzeniami 3 V 1912 r., mogła dalej funkcjonować, jednakże mimo oficjalnie zakończonego śledztwa jej uczniowie podejrzani o działalność antyrosyjską byli nadal śledzeni przez żandarmerię carską (dotyczyło to prawdopodobnie także ich bliskich, w tym rodziny Kielczewskich).

Wiosną 1914 r. J. Kielczewski ukończył naukę w WSH, uzyskując świadectwo maturalne. W okresie między VI 1914 a VI 1915 r. pracował we Włocławskim Towarzystwie Wzajemnego Kredytu, w którym był zatrudniony jego ojciec.

Latem 1914 r. do domu rodzinnego we Włocławku przyjechał Tadeusz Walenty Pełczyński (1892–1985; w czasie II wojny światowej jeden ze współtwórców Związku Walki Zbrojnej, Armii Krajowej i przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, szef sztabu Komendy Głównej AK i jedyny zastępca gen. Tadeusza Komorowskiego, dowódcy AK), kolega J. Kielczewskiego. Ich znajomość sięgała czasów szkolnych (wg niektórych badaczy T.W. Pełczyński urodził się we Włocławku lub w Sannikach, a nie w Warszawie i uczęszczał do Gimnazjum gen. Pawła Chrzanowskiego w Warszawie oraz do gimnazjum we Włocławku — czyli prawdopodobnie do WSH — i tutaj w 1911 r. otrzymał świadectwo dojrzałości). Wkrótce po przybyciu do Włocławka Pełczyński, doświadczony konspirator (od 1905 w tajnym młodzieżowym ruchu niepodległościowym o orientacji narodowej, w tym w Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, w czasie studiów, od jesieni 1911 — na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie — był we władzach tzw. nowego „Zet”-u, czyli w „Centralizacji”, i w polskich organizacjach o charakterze paramilitarnym oraz pełnił funkcję komendanta „Wolnego

K

Strzelca” związanego z „Zet”-em) włączył się w tajną antyrosyjską działalność miejscowej młodzieży (w tym okresie Pełczyński współpracował z Januszem Albrechtem (1892–1941), absolwentem WSH, maturą w 1908 lub 1909 r.; w II RP płk. dypl. kaw. WP; od jesieni 1940 r. zastępca Komendanta Głównego ZWZ, od VI 1940 do VII 1941 szef sztabu Komendy Głównej ZWZ) i z własnej inicjatywy zorganizował w mieście komórkę „Wolnego Strzelca”. Paramilitarny „Wolny Strzelec”, do którego prawdopodobnie należał J. Kielczewski, odbywał zbiórki i ćwiczenia w lasach i nad jeziorami na południe od Włocławka (m.in. w lasach czerniewickich i nad Jeziorem Wikaryjskim). Po wybuchu I wojny światowej, za pośrednictwem Pełczyńskiego (wkrótce po ostatecznym zajęciu Włocławka przez wojska Cesarstwa Niemieckiego — 13 XI 1914 r. — został skierowany do miejscowego lazaretu dla jeńców rosyjskich, gdzie pracował ponad pół roku jako pomocniczy lekarz), członkowie włocławskiego „Wolnego Strzelca” utrzymywali kontakt z Legionami Polskimi (Leg. Pol.) walczącymi u boku armii austro-węgierskiej. Pełczyński zachęcał miejscową młodzież do wstępowania w szeregi Leg. Pol. i dzięki niemu wielu młodych ludzi (nie wyłączając osób związanych z włocławskim środowiskiem prawicowej młodzieży narodowej) będących uczniami bądź wychowankami WSH — a wśród nich J. Kielczewski — znalazło się w Leg. Pol. (głównie w 6. pułku piechoty (6. pp) z III Brygady Leg. Pol.; Pełczyński współpracował z utworzonym w 1915 r. we Włocławku punktem werbunkowym I i II Brygady Leg. Pol.).

„Uczniowie znikali do Legionów”, „w lesie czerniewickim odbywały się konspiracyjne zebrania. Tadeusz Pełczyński pojawiał się i na długo znikał” — tak po wielu latach wspominała tamten czas w *Fantomach* (książce autobiograficznej) pisarka Maria Zofia Kunciewiczowa z d. Szczepańska, córka J.D. Szczepańskiego, ówczesnego dyrektora WSH, która po wybuchu I wojny światowej przez krótki okres była w tej szkole nauczycielką języka polskiego i francuskiego (za swoją działalność oświatowo-niepodległościową we Włocławku — prowadzenie jednego z ognisk oświatowych Organizacji Młodzieży Narodowej „Zarzewie”, czyli tajnych kompletów, otrzymała 31 IV 1931 Medal Niepodległości; dyplom do tego odznaczenia podpisał m.in. Józef Piłsudski).

Pod koniec VI 1915 r. (po podjęciu w tymże miesiącu przez warszawską „Centralizację Zet”-u decyzji o wstąpieniu zetowców do Leg. Pol.) trzej koledzy: J. Kielczewski, Jan Namysłowski (ur. w 1890 we Włocławku, absolwent WSH z 1910, w 1911 był słuchaczem Wyższych Kursów Handlowych im. Augusta Zielińskiego w Warszawie, mających charakter wyższej szkoły ekonomicznej, a następnie studentem Uniwersytetu Leodyjskiego w Liège, na którym w 1914 r. ukończył wydziały: handlowy i konsularny), którzy prawdopodobnie należeli do „Zet”-u, oraz Pełczyński postanowili razem zaciągnąć się do Leg. Pol. W przeddzień wyjazdu z Włocławka, 26 VI, w pracowni znanego włocławskiego fotografa Bolesława Juliana Szejniera (naczelnika Ochotniczej Straży Pożarnej we Włocławku) mieszczącej się przy ul. Żabiej 227 zrobiono im wspólne zdjęcia (w ubraniach cywilnych i w mundurach ułanów Leg. Pol.). 27 VI J. Kielczewski i jego dwaj koledzy udali się do Piotrkowa Trybunalskiego (wówczas oficjalna nazwa tego miasta brzmiała: Piotrków), w którym (w wili „Wanda” przy ul. Bankowej, zachowanej do naszych czasów — ob. ul. Jarosława Dąbrowskiego 14) znajdowało się Centralne Biuro Werbunkowe Legionów Polskich (zw. również Legionami Piłsudskiego). 30 VI zostali przyjęci do Leg. Pol. przez komisariat Centralnego Biura Werbunkowego Leg. Pol. Departamentu Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego. J. Kielczewski otrzymał książeczkę wojskową nr 21488.

W VI i VII 1915 r. w okolicach Piotrkowa formowały się kolejne oddziały kawalerii (5. i 6. szwadron) dla tworzącej się III Brygady Leg. Pol. J. Kielczewski uzyskał przydział do 6. szwadronu kawalerii (6. szw. kaw.) organizowanego od poł. VII 1915 r. w Milejowie przez ppor. Jana Janusza Przyńskiego (W tym szw. kaw. służył później również J. Namysłowski. Natomiast Pełczyński zaciągnął się do organizującego się w miasteczku Rozprza, na pd. od Piotrkowa, 6. pp z III Brygady Leg. Pol. — w wielu publikacjach podano błędnie, że rozpoczął on służbę w Leg. Pol. już w VIII 1914).

Po sformowaniu 6. szw. kaw. ułan J. Kielczewski służył w jego trzecim plutonie. W dn. 14–15 IX 1915 r. nie w pełni ukompletowany, niedostatecznie wyszkolony i wyposażony 6. szw. kaw. Leg. Pol. (razem z 6. pp Leg. Pol.) odjechał z dworca kolejowego w Piotrkowie do Kowla, na front wschodni. Dotarł tam (transportem kolejowym) 18 IX (wg jednej z publikacji szwadron

ten opuścił Piotrków 13 IX, a 21 tm. przybył na front wołyński) i został skierowany do Zajączewka (Zajączewka lub Zajączkowa; w II RP: Zajączówka w pow. kowelskim, woj. wołyńskie — położonego na pn.-wsch. od Kowla), gdzie 21 IX 5. i 6. szwadron kawalerii (ułanów) Leg. Pol. utworzyły III dywizjon kawalerii (ułanów; III dyon kaw. lub uł.) pod dowództwem rtm. Juliusza-Ostoj Zagórskiego, wchodzący w skład III Brygady Leg. Pol. Ułanów służących w III dyonie kaw. Leg. Pol. określano mianem „ostojaków” — od nazwy herbu ich dowódcy, a dywizjon nazywano wołyńskim, ponieważ walczył w kampanii jesiennej 1915 r. na Wołyniu. Ułanów z 6. szw. kaw. zwano „szóstakami” — od numeru szwadronu (podobnie „szóstakami” — od numeru pułku — nazywano żołnierzy 6. pp Leg. Pol., z tym pułkiem 6. szw. kaw. współdziałał na polu walki, odgrywając rolę jego pododdziału konnego).

26 IX 1915 r. III dyon kaw. rozpoczął działania na Polesiu Wołyńskim. W straży przedniej dyonu znalazł się 6. szw. kaw. Do osłony marszu własnej kawalerii i pododdziałów 6. pp Leg. Pol. oraz patrolowania okolicy (zwiad w rej. na pd.-wsch. od wsi Maniewicze nad rzeką Maniewką) wyznaczono pododdział wydzielony z tego szwadronu, dowodzony przez wachm.-aspiranta oficerskiego, pchor. Henryka-Ursyna Pruszyńskiego, komendanta 4. plutonu, złożony z tegoż plutonu (trzynastu kawalerzystów, w tym Namysłowski) i z pięciu ułanów z 3. plutonu, wśród których znajdował się J. Kielczewski. Poruszający się po nieznanym terenie patrol ułanów stracił orientację wśród ścieżek leśnych, a zapytani o drogę do wsi Perekrestie (Perechrestie) miejscowi chłopci (Poleszczacy) celowo wskazali Polakom złą ścieżkę leśną prowadzącą nie do Perekrestia, ale do przysiółka (chutoru) Konskoje (Końskoje lub Kunskoje, niekiedy podawana jest nazwa Końskie; w II RP: kolonia, wieś Konińsk, pow. Sarny, woj. wołyńskie, parafia Maniewicze, na pd.-wsch. od wsi Maniewicze i na pn.-wsch. od miasteczka i stacji kolejowej Maniewicze), w którym poprzedniej nocy obozowała kawaleria kozacka.

W chutorze Konskoje patrol legionowy został atakowany przez dwie–trzy sotnie kozackie w sile ok. 150–300 konnych i pieszych. Ułani przez ok. 45 min. (ponad godzinę wg jednego ze źródeł) stawiali zacięty opór, wycofując się z chutoru w stronę pobliskiego lasu i zadając nieprzyjacielowi znaczne straty. W czasie walki ułan J. Kielczewski „broniał się do ostatniego

tehu i wyczerpawszy amunicję kolbą karabinka walczyl z przeważającą siłą atakującego nieprzyjaciela” (cyt. z Wniosku na odznaczenie orderem „Virtuti Militari”, 31 III 1922). Śmiertelnie ranny, trafiony pociskiem ekrazytowym w prawą pierś, umarł z modlitwą na ustach. Ten sam rodzaj pocisków spowodował ciężkie rany u komendanta patrolu i dwóch innych ułanów, którzy zostali dobiti przez Kozaków. W świetle prawa międzynarodowego — konwencji genewskich z 22 VIII 1864 i z 6 VII 1906 r. — żołnierze carscy dopuścili się pod Konskoje zbrodni wojennej. Kozacy dońscy zmasakrowali i zbezczeszili ciała poległych Polaków, kłując i rozrywając je lancami. Najprawdopodobniej były to jednostki z rosyjskiego korpusu kawalerii dowodzonego przez gen. lejtnanta Leonida Nikołajewicza Weljaszewa (korpus ten podlegał 8. Armii gen. kaw. Aleksieja Aleksiejewicza Brusilowa) — Kozacy z 12. pułku kozaków dońskich wchodzącego w skład 2. Brygady Kawalerii 11. Dywizji Kawalerii, wspierani przez pododdziały z 12. pułku kozaków orenburskich z Orenburskiej Dywizji Kozackiej.

Następnego dnia — 27 IX o świcie (podawany jest również dzień 29 IX, co jest błędem) — odbył się pogrzeb czterech „ostojaków” („szóstaków”), którzy zginęli w potyczce pod Konskoje 26 IX 1915 r. Pochowano ich we wsi Maniewicze (położonej o ok. 9 km na północ od stacji kolejowej Maniewicze), gdzie obozował 6. szw. kaw. Leg. Pol., na małym cmentarzu położonym obok cerkiewki (stojącej na wyniosłości górującej nad okolicą). We wspólnej mogile, zwanej odtąd ułańską, spoczęło czterech kawalerzystów 6 szwadronu — wg źródeł proveniencji wojskowej — wachm.-asp. ofic. Henryk Ursyn-Pruszyński (ur. w 1886 lub w 1896 w Krakowie), słuchacz szkoły podchorążych oraz ułani: Janusz Wiktor Kielczewski, Antoni Gąsiorowski (ur. w 1894 w Kołomyi, szewc), trębacz szwadronu i Ludwik Kazimierz Sanojca (ur. w 1895 w Kołomyi, uczeń gimnazjum). W części publikacji podano, że ułan Gąsiorowski miał na imię Ludwik, a ułan Sanojca — Antoni; te imiona miano umieścić na tabliczce nagrobnej przymocowanej do krzyża na grobie legionistów.

Ówczesna prasa polska (zwłaszcza ta ukazująca się w Krakowie, Lwowie i Piotrkowie) dużo miejsca poświęciła potyczce pod Konskoje (jej przebieg relacjonowali m.in. polscy uczestnicy walki), podkreślając bohaterstwo ułanów, w tym J. Kielczewskiego oraz

bestialstwo Kozaków (zob. niżej — metryczka bibliograficzna). W 1916 r. we Lwowie ukazał się *Ostojacy* Wiktora Mondalskiego (pierwsza i jak dotąd jedyna praca opisująca działania 5. i 6. szw. Kaw. Leg. Pol. w 1915 r. na Lubelszczyźnie, Podlasiu i Wołyniu), książka będąca wynikiem rozmów autora z ułanami III dyonu kaw. Leg. Pol. J. Kielczewskiego określono w niej jako jednego „z najdzielniejszych ułanów szóstego szwadronu”. Tę samą ocenę jego postawy w walce zawiera *Zarys historii wojennej 2. pułku szwoleżerów rokitniańskich z 1929 r.* (wyd. Wojskowe Biuro Historyczne).

Ułan Janusz Kielczewski za niezwykle męstwo wykazane podczas potyczki pod Konojko 26 IX 1915 r. został pośmiertnie odznaczony w 1922 r. Krzyżem Srebrnym Orderu *Virtuti Militari* (nr 6003) i Krzyżem Walecznych (nr 15622). Ponadto nadano mu odznakę pamiątkową — Wojskowy Krzyż Pamiątkowy 6 pp. Leg. (Krzyż Pamiątkowy 6. pułku piechoty Legionów Polskich, zwany nieoficjalnie Krzyżem Wytrwałości).

W drugim dniu I Zjazdu Wychowanków Gimnazjum Ziemi Kujawskiej (GZK) — dawniej Włocławskiej Szkoły Handlowej — tj. 18 IX 1927 r. w holu (westybulu) GZK uroczystie odsłonięto pamiątkową tablicę z nazwiskami *Wychowanków tej szkoły poległych w walkach o Niepodległość Ojczyzny w latach 1914–1921* (została wykonana w zakładzie rzeźbiarskim Ludwika Niemirskiego w Warszawie, a zaprojektował ją architekt Piotr Kwiek, absolwent WSH). Na tablicy (z szarego marmuru) wyryto (złote napisy) dwadzieścia osiem nazwisk. Wśród nich znalazł się (jako czwarty) Kielczewski Janusz — lat 19 Maniewicze 26 IX 1915 oraz jego druh serdeczny (jako szósty) Namysłowski Jan — lat 25 kapr. 13. VIII 1917.

Ułana Namysłowskiego „za dzielne stawienie czoła nieprzyjacielowi i za zaciętą walkę, którą chciał pomścić śmierć swego przyjaciela śp. Janusza Kielczewskiego” (cyt. z rozkazu por. Jana Pryzińskiego, komendanta 6. szw. kaw. Leg. Pol., z dn. 28 X 1915) mianowano po potyczce pod Konojko patrolowym. Ciężko ranny w tej potyczce chorował długo i został zwolniony ze służby w Leg. Pol. (superarbitrowany). Odznaczono go austro-węgierskim Srebrnym Medalem Waleczności II kl., był dwukrotnym kawalerem Krzyża Walecznych. Zmarł 13 lub 14 VIII 1917 r. w Warszawie wskutek odnowienia się rany.

Wspomniana wyżej tablica pamiątkowa została ufundowana z dobrowolnych składek wychowanków GZK. Współfundatorami tej tablicy byli młodszy bracia Kielczewskiego: Witold, Tadeusz i Marian.

Krótką notką o okolicznościach śmierci ułana J. Kielczewskiego ukazała się w miesięczniku „*Życie Włocławka i Okolicy*” 1927, nr 9 (*Ci co zginęli dla Tej, co nie zginęła*, oprac. Paweł Czarniecki), a następnie przedrukowano ją w *Księdze Pamiątkowej Koła Wychowanków Gimnazjum Ziemi Kujawskiej* (pod red. Romana Ściślaka, Włocławek 1931). W notce tej oraz na pamiątkowej tablicy uczniów szkoły poległych w l. 1914–1921 podano błędnie, że J. Kielczewski poległ we wsi Maniewicze. W *Księdze Pamiątkowej Koła Wychowanków GZK* zamieszczono relację pt. *Podjazd*, podpisaną inicjałami Wł.H., spisana 30 IX 1915 r., prawdopodobnie przez jednego z ułanów uczestniczących w patrolu, podczas którego poległ J. Kielczewski.

Po wybuchu II wojny światowej (w pierwszych tygodniach jej trwania) tablica pamiątkowa w holu GZK została zamurowana warstwą tynku, co uchroniło ją przed zniszczeniem przez okupanta niemieckiego. W okresie stalinizmu w PRL usunięcie warstwy tynku i odkrycie tablicy z 1927 r. było niemożliwe. Po tzw. „odwilży październikowej” (1956) delegacja Koła Wychowanków Szkoły uzyskała 21 V 1957 r. od ówczesnego ministra oświaty i wychowania Władysława Bienkowskiego zgodę na odsłonięcie tej tablicy, do czego jednak nie doszło ze względu na sprzeciw władz politycznych (PZPR) i administracyjnych we Włocławku. Nie uległo to zmianie aż do 1 IX 1981 r., kiedy to dzięki zdecydowanej postawie Koła Wychowanków GZK-LZK, odbyła się uroczystość ponownego odsłonięcia tablicy pamiątkowej z 1927 r. (w lewej części holu szkoły).

W 1934 r. kpt. WP Marian Kielczewski (najmłodszy z braci), służący wówczas w 43. pp Legionu Bajonczyków w Dubnie, odszukał miejsce, gdzie został pochowany jego najstarszy brat, ułan Janusz Kielczewski wraz z trzema towarzyszami broni. Po mogile ułańskiej nie było śladu. Na podstawie starych fotografii i kierując się wskazówkami mieszkającego tam starszego wiekiem Poleszczuka, który był przygodnym świadkiem potyczki pod chutorem Konojko 26 IX 1915 r., ustalono położenie mogiły. Postawiono na niej krzyż i ogrodzono (stan mogiły z VIII 1936) oraz polecono opiece miejscowego parocha, z zamiarem ufundowania godziwego i trwałego miejsca ostatniego

spoczynku bohaterskich kawalerzystów Leg. Pol. Wybuch II wojny światowej przekreślił te plany. Kpt. M. Kielczewski został zamordowany w 1940 r. w siedzibie NKWD w Charkowie. Wieś Maniewicze, w wyniku zmiany granic, znalazła się w ZSRR, a od 1991 r. — na terytorium suwerennej Ukrainy (ob. nazwa tej miejscowości to Prylisne).

W 1963 r. Tadeusz Kielczewski ufundował symboliczną płytę upamiętniającą jego braci: ułana Janusza Kielczewskiego i kpt. WP Mariana Kielczewskiego. Postawiono ją na grobowcu rodziny Kielczewskich i Przedpeńskich na Cmentarzu Komunalnym przy al. Chopina w Włocławku (sektor 21, rząd 6, nr grobu 167).

W niektórych publikacjach można znaleźć informację, że J. Kielczewski był ułanem 2. puł Leg. Pol. Nie odpowiada to jednak stanowi rzeczywistości, gdyż pułk ten powstał 10 XI 1915 r. (z połączenia się dwóch dyonów kaw. II i III Brygady Leg. Pol. — odpowiednio II, tzw. wołyńskiego i III „ostojaków” — usankcjonowanego rozkazem Komendy Leg. Pol. z 1 I 1916 r.), a więc już po śmierci J. Kielczewskiego. Zatem bardziej uprawnione wydaje się twierdzenie, że III dyon kaw. Leg. Pol., w którym walczył J. Kielczewski, był jednym z załżków 2. puł. Leg. Pol. (jego metryka sięgała l. 1914–1915, ponieważ wywodził się z kawalerii wspomnianych wyżej brygad piechoty Leg. Pol. i od niej przejął swoje tradycje).

WBH CAW, Akta Personalne i Odznaczeniowe, Kielczewski Witold [powinno być: Kielczewski Janusz Wiktor; ten sam błąd dotyczący imion lub imienia we wniosku o odznaczenie VM; powielany w oprac. hist. wyd. przed i po II wojnie światowej, powtarzany w internecie], [w:] Kolekcja Orderu Wojennego *Virtuti Militari*, sygn. I.408.108–11676 [online] — <https://wbh.wp.mil.pl/pdfviewer/?f=/c/scans/VM/I.482.108-11676.pdf>; tamże, Kielczewski Janusz, [w:] Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych [online] — https://wbh.wp.mil.pl/c/scans/kartoteki/KIDZ-KIES/Kidz_Kies_1165.jpg oraz https://wbh.wp.mil.pl/c/scans/kartoteki/KIDZ-KIES/Kidz_Kies_1166.jpg; tamże, Legiony Polskie i Polski Korpus Posiłkowy, Komenda Legionów (Dowództwo Polskiego Korpusu Posiłkowego), sygn. I.120.1.31, k. 381, 383, 388, 621; Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, Legiony Polskie. Komisja Werbunkowa, Kartoteka superarbitrowanych i zwolnionych legionistów z lat 1914–1918 sporządzona przez Centralny Urząd Ewidencyjny Legionów Polskich przy Departamencie Wojskowym Naczelnego Komitetu

Narodowego i Centralny Urząd Ewidencyjny Polskiego Korpusu Posiłkowego, pudło 3, lit. Kr-O, k. 647 [Namysłowski Jan] — <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=12838&from=publication>; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Włocławek z l. 1808–1912, nr zespołu 383, sygn. 182, akt urodzenia nr 194; Arch. rodzinne Liliany Leitgeber z d. Kielczewskiej (córki Tadeusza Kielczewskiego, bratanicy Janusza Kielczewskiego) z Poznania, album rodzinny i pojedyncze fot. z opisem T.A. Kielczewskiego, listy Mariana Kielczewskiego do matki Marii Rozalii Kielczewskiej z 1934 r.; *Droga do wolnej Polski wiodła przez Piotrków. Wykaz ochotników do Legionów Polskich w latach 1915–1916*, oprac. M. Hubka, T. Matuszak, A. Piasta, Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski 2018, s. 184 poz. 553, 554 i 555; „Monitor Polski. Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej” 1934, nr 6, s. 1 poz. 256 (Zarządzenie o nadaniu Krzyża Niepodległości z Mieczami, Krzyża Niepodległości i Medalu Niepodległości); Rozkaz por. Jana Pryzińskiego, komendanta 6. szwadronu, z 28 X 1915 r., „IKC”, nr 292 z 10 XI 1915, s. 2–3; Bol. P., *Nowe karty w dziejach Legionów Polskich (Z działań 3 Brygady)*, „Wiadomości Polskie” 1915, nr 49, s. 10; tamże, 1915, nr 52, Pb., *Legiony na Polesiu Wołyńskim*, s. 7; *Groby ułańskie*, „Panteon Polski. Ilustrowany Dwutygodnik Poświęcony Pamięci i Czci Poległych o Niepodległość Polski wraz z Kroniką Czynów Żołnierza Polskiego w latach 1914–21” 1924, z. 4 (nr 4), s. 12–13; tamże, 1925, nr 7 (11), *Cmentarze legionowe*, s. 13; *Historia 6 Pułku Piechoty Legionów Józefa Piłsudskiego*, pr. zbior., t. 1: *Tradycja*, oprac. E. Skarbek, Warszawa 1939, s. 36 (poz. 14), 42, (poz. 69), 45 (poz. 139), 47, 56 (poz. 53), 182 (poz. 604), 202 (poz. 125), 248 (poz. 1405); *Krwawa patrol i pogrzeb czterech ułanów — „szóstaków”*, „IKC”, nr 291 z 9 XI 1915, s. 2; tamże, *Dokończenie*, nr 292 z 10 XI 1915, s. 2–3; Kunciewiczowa M., *Fantomy*, [w:] *Dziela*, I seria, Warszawa 1982, s. 92–93; Mondalski W., *Ostojacy*, [w serii:] *Książki z Pola*, nr 1, Lwów 1916, s. 6, 13–14, 29–34, 71–73, 77, 79–80, 82–85, 100–106, fot. po s. 96; *Ostojacy*, „Ziemia Lubelska. Pismo Codzienne” 1916, nr 317 z 1 VII, s. 2; tamże, nr 320 z 3 VII 1916, *Notatki bibliograficzne*, s. 2–3; Skotnicki W.J., *Harcerstwo*, s. 9, 14–15, 24–27, 51–53, 55, przyp. 153 na s. 56, s. 56–62, przyp. 239 na s. 64, s. 67–68, 71–72, przyp. 69 na s. 103 (Symboliczna płyta upamiętniająca ułana Janusza Kielczewskiego została pomyłona z tablicą epigraficzną por. Stanisława Zaleskiego. Podano błędnie miesiąc, w którym poległ ten pierwszy — X zamiast IX.), zał. nr 2, s. 313 (podano błędnie, że Kielczewski poległ we wsi Maniewicze na Wołyniu); Wałak M., *Niepodległością*

naznaczeni. *Z dziejów powstania i walk III Brygady Legionów Polskich 1915–1917*, [w serii:] Biblioteka „Niepodległości”, t. 11, Bełchatów 2010, s. 94, 95, 96, 148–149, 152, 227–228, 229, przyp. 272 na s. 230–231; Wołoszyn-Broczyński S., *Historia drugiego pułku ułanów Rokitniańskich Leg. Polskich*, „Żołnierz Legionów i P.O.W.” 1939, nr 3/4, s. 299, 300, 301; *Z żalobnej karty Legionów*, „Głos Narodu” 1915, nr 251 z 14 X (wyd. wieczorne), s. 3 (podano błędnie Janusz Kiestrzewski — powinno być: Kielczewski); tamże, nr 532 z 20 X 1915 (wyd. wieczorne), L.M. [Michalski L.], *Pierwsza patrol. (Raport ułana 4. plutonu 6. szwadronu Legionów)*, s. 1–2; *Zarys historii wojennej 2. Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich*, oprac. A. Mniszek, K. Rudnicki, [w serii:] *Zarys historii wojennej pułków polskich 1918–1920*, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 1929, s. 16–17, 35–37; netografia, dostęp: 24 VI 2023. Fot. ze zbiorów L. Leitgeber z Poznania.

Dariusz Jarębski

KIELCZEWSKI MARIAN STEFAN

(1903–1940), h. Pomian, wrocławianin, absolwent Gimnazjum Państwowego we Wrocławku, skaut (harcercz) tajnej Pierwszej Drużyny Skautowej (Harcerskiej) im. Kazimierza Pułaskiego we Wrocławku, mjr WP, oficer zawodowy 37. Łęczyckiego pp, KOP, 43. pp Legionu Bajończyków, 27. pp, 79. pp „Strzelców Słonimskich”, uczestnik wojny Polski z Rosją sowiecką, w tym obrony Wrocławka w 1920 r. oraz działań wojennych we IX 1939 r., ofiara zbrodni NKWD, kawaler Orderu Virtuti Militari

Urodził się 11 VIII 1903 r. we Wrocławku, był czwartym, najmłodszym synem Mariana Kielczewskiego (1855–1920) i Marii Rozalii z d. Przedpełskiej (1876–1945; biogramy obojga rodziców znajdują się we *WSB*, t. 7). M.S. Kielczewski, jego trzej starsi bracia Janusz Wiktor, Witold Kazimierz i Tadeusz Antoni (zob. ich biogramy we *WSB*, t. 10) oraz ich rodzice mieszkali we Wrocławku, w kamienicy przy ul. Brzeskiej 16 (zachowała się do obecnych czasów), będącej własnością Mariana Kielczewskiego. W domu rodzinnym pielęgnowano tradycje patriotyczne oraz rodowe i przestrzegano zasad wiary katolickiej.

Prawdopodobnie w 1912 r. M. Kielczewski rozpoczął naukę we Wrocławskiej Siedmioklasowej Szkole Handlowej Męskiej (zwanej też Wrocławską Szkołą Handlową) we Wrocławku przy ul. Szkolnej 6 (ob. I Licem Ogólnokształcące im. Ziemi Kujawskiej przy ul. Mickiewicza 6). W czasie nauki

w szkole średniej wstąpił do szkolnej (od 9 XI 1916 r. gimnazjalnej) I Drużyny Skautowej (od ok. 1915 lub 1916 r. zwanej również harcerską) im. Kazimierza Pułaskiego, w czasie zaboru rosyjskiego zakonspirowanej, a w okresie okupacji niemieckiej Wrocławka (13 XI 1914–12 XI 1918 r.) działającej półlegalnie i uczestniczącej w różnych manifestacjach patriotycznych i uroczystościach kościelnych, w których M. Kielczewski brał udział ze starszymi braćmi (także należącymi do tej drużyny) i z rodzicami. 12 XI 1918 r. prawdopodobnie uczestniczył w rozbrajaniu żołnierzy niemieckich z garnizonu we Wrocławku (ok. 600 wojskowych) przez członków miejscowej Polskiej Organizacji Wojskowej, żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych i starszą młodzież szkolną, w tym harcerzy z Pogotowia Młodzieży wszystkich trzech drużyn wrocławskich. Następnie, będąc w specjalnym oddziale skautów z Gimnazjum Realnego (uczniów klas siódmej i ósmej), oddanym do dyspozycji miejscowej POW i Straży Obywatelskiej, pełnił służbę porządkowo-patrolową we Wrocławku i na jego obrzeżach. W kolejnych tygodniach po oswoobodzeniu miasta rodzinnego uczęszczał na szkolenia o charakterze wojskowym prowadzone przez POW dla starszej młodzieży harcerskiej z Pogotowia Młodzieży.

W 1920 r. ukończył naukę w Gimnazjum Państwowym i 17 VII tr. wstąpił ochotniczo do 14. pp. Powiatowa Komenda Uzupełnień 14. pp we Wrocławku, której komendantem był płk Wojciech Józef Gromczyński (zob. *WSB*, t. 9), dowódca (od 6 XII 1919) garnizonu wrocławskiego, skierowała go do batalionu zapasowego (baonu zapas.) 14. pp. W tym baonie, zajmującym koszary (z własną strzelnicą i torem przeszkód) przy ul. Żytniej (wg jednego ze źródeł w 1920 r. w koszarach mieścił się ośrodek werbunkowy oraz punkt ochotniczego zaciągu do WP. Tam też rejestrowano ochotników.) we Wrocławku, szkolono rekrutów

i ochotników. Wielu z nich, w tym M. Kielczewski, przeszło zaledwie dwutygodniowe szkolenie (zamiast wymaganych czterech do ośmiu tygodni podstawowego szkolenia), gdy 3 VIII 1920 r. zostali skierowani do prac ziemnych nad rozbudową przyczółka mostowego na prawym brzegu Wisły, w rejonie wsi Szpetal Górny i w Szpetalu Dolnym (ob. osiedle Zawisłe, część prawobrzeżnej dzielnicy Włocławka) oraz na bulwarach włocławskich. Do rejonu dolnej Wisły szybko zbliżały się siły sowieckiej IV Armii komandarma (lub komarma, skrót od ros. *komandujuszczij armiej* — dowódca armii) Aleksandra D. Szuwajewa, wchodzącej w skład Frontu Zachodniego komfronta (ros. — dowódca frontu) Michała N. Tuchaczewskiego. Do zdobycia mostu i Włocławka skierowano 15. Dywizję Konną (Kawalerii; złożoną z Kozaków kubańskich) z sowieckiego elitarnego III Korpusu Konnego (Kawalerii) komkora (ros. *komandir korpusa* — dowódca korpusu) Gaja Dmitrijewicza Gaja (właśc. Gajk Bżyszjkjan lub Hajk Bżyszjkian(c), Ormianin, zw. też Gaj-Chanem, chociaż nigdy nie był chanem), wchodzącego w skład IV Armii, której dowódca (w czasie walk na przedmościu włocławskim) wzmacnił 15. DK 157. Brygadą Strzelecką z 53. Dywizji Strzeleckiej.

Rdzeń garnizonu włocławskiego stanowił wspomniany batalion zapasowy, będący w trakcie uzbrajania (w tym wymiany różnorodnej i przestarzałej broni strzeleckiej) i składający się zaledwie z 15% doświadczonych żołnierzy (również większość jego kadry oficerskiej i podoficerskiej nie miała doświadczenia frontowego). Dominowali w nim słabo wyszkoleni rekruci i ochotnicy. Ci ostatni to przede wszystkim mieszkańcy Włocławka, uczniowie starszych klas miejscowych szkół, harcerze, robotnicy fabryki Celulozy. Wśród nich byli znajomi M. Kielczewskiego z Gimnazjum Państwowego: jego starsi i młodszy koledzy oraz nauczyciele. Obroną przedmościa dowodził płk. W.J. Gromczyński. Od 14 do 19 VIII 1920 r. W. Kielczewski walczył prawdopodobnie w jednej z czterech (1–4) kompanii strzeleckich baonu zapas. 14. pp. — 14–16 VIII na wzgórzach zawiślańskiego Szpetala (na prawym brzegu Wisły), a potem, od wczesnych godzin popołudniowych 16 VIII (po przełamaniu pol. obrony na przedmościu i wyparciu z niego żołnierzy polskich) do 19 tegoż miesiąca, w okopach na lewym brzegu rzeki: koło mostu we Włocławku lub na bulwarach nadwiślańskich. Nie wiadomo, czy

od 20 VIII uczestniczył w likwidowaniu resztek oddziałów sowieckich, które nie zdołały przedrzeć się na wschód przez pierścien polskiego okrążenia (tworzyły go jednostki z 5. Armii gen. ppor. Władysława Sikorskiego).

Według mjr. Straży Granicznej dr. Artura Ochała (autora biogramu M.S. Kielczewskiego i artykułu o nim), po zakończeniu bojów pod Włocławkiem M. Kielczewski brał udział w walkach 14. pp z Armią Czerwoną na terenie Małopolski Wschodniej i na Wołyniu (do 25 X 1920). Jednak z treści listów M. Kielczewskiego do matki wiadomo, że w końcowym okresie wojny, prawdopodobnie we IX 1920 r., odkomenderowano go do Warszawy i przydzielono do sądu polowego 1. DP Legionów Józefa Piłsudskiego. Następnie został odwołany do garnizonu w Białymstoku (przebywał tam co najmniej od 28 IX), a stamtąd skierowany do Grodna.

Po zakończeniu działań wojennych M. Kielczewski pozostał w służbie czynnej w WP. W 1922 r. przełóżeni, doceniając jego kwalifikacje wojskowe (miał wówczas stopień kaprała lub plutonowego), wysokie walory moralne i inteligencję (opinia trzech oficerów), skierowali go do Szkoły Oficerskiej dla Podoficerów w Bydgoszczy (SOdP) przy ul. Gdańskiej (w kompleksie budynków z 1914 r., po niemieckiej szkole wojennej — doskonałe warunki bytowe i szkolenia). Po zdaniu egzaminów wstępnych, 6 X 1922 r. rozpoczął, w jednej z dwóch kompanii szkolnych, dwuletnie szkolenie na podoficera zawodowego, dowódcę plutonu. Zakończyło się ono 31 VIII (wg Władysława Rajczyka miało to miejsce 15 VIII, w Święto Żołnierza) 1924 r. pierwszą w historii szkoły uroczystą promocją jej absolwentów mianowanych przez prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego na pierwszy stopień oficerski.

Marian Kielczewski, awansowany 31 VIII 1924 r. na ppor. z 90 lokatą na liście oficerów piechoty, został przez ministra spraw wojskowych przydzielony, jako oficer młodszy, na stanowisko dowódcy plutonu 3. kompanii strzeleckiej I batalionu 37. Łęczyckiego pp im. ks. Józefa Poniatowskiego w Kutnie. Od 1924 r. należał do „Zrzeszenia Wychowanków i Wychowawców Szkoły [SOdP w Bydgoszczy]” (powołano je 9 tr. w Bydgoszczy, na pierwszym zjeździe absolwentów tej szkoły wojskowej). Od 14 VII do 24 VIII 1925 r. oraz od 5 XI 1925 do 6 VII 1926 r. pełnił funkcję instruktora szkoły podoficerskiej 37. pp. W czasie

K

służby w tym pułku został awansowany na por. w korpusie oficerów piechoty, ze starszeństwem z 31 VIII 1926 r. Z 37. pp oddelegowano go do Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty nr 4 w Tomaszowie Mazowieckim (na obszarze Okręgu Korpusu nr IV z dowództwem w Łodzi), mieszczącej się w koszarach przy ul. Jeziornej 20 (ob. ul. Farbiarska), gdzie od 22 X do 18 XI 1927 r. był instruktorem pierwszego kursu (wg Witolda Jarno rozpoczętego 2 XI) zorganizowanego w tej szkole. Po powrocie do macierzystego pułku nadal pełnił w nim funkcję oficera młodszego. Od 4 I (2 II?) do 23 VI 1928 r. przebywał na pułkowym kursie oficerów łączności w Centrum Wyszkolenia Łączności w Zegrzu. W VII tr. był instruktorem łączności na kursie oficerów rezerwy piechoty odbywającym się na terenie Obozu Ćwiczeń „Barycz” (w Okręgu Korpusu nr IV, w pobliżu wsi Barycz; ob. teren Nadleśnictwa Barycz) na północ od Końskich.

Należał do Koła Wychowanków Gimnazjum Ziemi Kujawskiej we Włocławku, powołanego w 1926 r. W dn. 16–18 IX 1927 r. uczestniczył w I Zjeździe Wychowanków Gimnazjum Ziemi Kujawskiej — dawnej Włocławskiej Szkoły Handlowej i dawnego Gimnazjum Realnego we Włocławku. W drugim dniu tego zjazdu odsłonięto tablicę pamiątkową, na której umieszczono nazwiska wychowanków szkoły poległych w walkach o niepodległość ojczyzny w l. 1914–1921. Wśród nich wymieniono Janusza Kielczewskiego, najstarszego z braci (szerzej zob. biogram Janusza Wiktora Kielczewskiego). Jego młodsi bracia: Witold Kazimierz, Tadeusz Antoni i Marian Stefan, byli współfundatorami tablicy.

18 IX 1929 r. ppor. M. Kielczewskiego przeniesiono z 37. pp do Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP), formacji granicznej o charakterze wojskowym (podległej Ministerstwu Spraw Wojskowych w kwestiach personalnych, operacyjnych i organizacyjnych, a pod względem budżetu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych) chroniącej kresów wschodnich II RP przed akcjami dywersyjnymi i rajdami bandyckimi inspirowanymi i kierowanymi przez władze Związku Sowieckiego. W KOP, do którego wyznaczano starannie wyselekcjonowaną kadrę oficerską, służył ponad cztery lata. Najpierw został przydzielony do 19. batalionu KOP „Słobódka”, ochraniającego granicę polsko-łotewską; jego nazwa pochodziła od miejscowości Słobódka (pn. Wileńszczyzna, wówczas woj. wileńskie),

w której mieścił się garnizon tegoż baonu. M. Kielczewski objął (wg stanu z 1 V 1931 r.) stanowisko dowódcy plutonu łączności tej jednostki. Sprawował je do 31 XII 1930 r., kiedy to na własną prośbę został przeniesiony do 29. batalionu KOP „Suwałki”, w którym dowodził plutonem łączności tego batalionu stacjonującego w Suwałkach, ochraniającego odcinek granicy polsko-niemieckiej (z Prusami Wschodnimi) od 1931 r. noszącego nazwę: batalion KOP „Suwałki”.

14 III 1934 r. M. Kielczewskiego przeniesiono do 43. pp Legionu Bajorczyków stacjonującego w garnizonie Dubno, do którego wyjechał 21 III. Dowodził tam 9. kompanią strzelecką III batalionu piechoty 43. pp. W 1934 r. razem ze swoim ordynansem odbył krótki wyjazd do wsi Maniewicze (leżącej ok. 9 km na północ od stacji kolejowej Maniewicze) na Polesiu Wołyńskim, gdzie ustalił położenie zniszczonej mogiły zwanej ułańską, miejsca ostatniego spoczynku jego najstarszego brata, ułana J. Kielczewskiego oraz trzech kolegów brata z 6. szwadronu kawalerii III Brygady Legionów Polskich, poległych 26 IX 1915 r. w potyczce z kawalerią rosyjską (Kozakami dońskimi) pod przysiółkiem (chutorem) Końskoję (w II RP wieś Konińsk, pow. Sarny, woj. wołyńskie). Ponadto doprowadził do powstania tam prowizorycznego grobu (szerzej zob. biogram Janusza Wiktora Kielczewskiego).

Prezydent I. Mościcki 3 III 1936 r. podpisał akt mianowania M. Kielczewskiego na stopień kpt. ze starszeństwem z 1 I 1936 r. i 234 lokatą na liście oficerów piechoty. W V 1938 r. kpt. M. Kielczewskiego przeniesiono z 43. pp do 27. pp stacjonującego w Częstochowie (Okręg Korpusu nr IV), w koszarach „Zawady” przy ul. Jana Henryka Dąbrowskiego (ob. mieści się tam gmach główny Politechniki Częstochowskiej). Jeszcze przed rozpoczęciem mobilizacji pierwszych jednostek WP (częściowej, niejawniej tzw. „cichej” mobilizacji) 23 III 1939 r. był dowódcą 1. (?.) kompanii strzeleckiej I batalionu piechoty 27. pp.

Nie wiadomo, kiedy otrzymał przydział do 79. pp Strzelców Słonimskich im. Hetmana Lwa Sapiehy, stacjonującego w garnizonie Słonim (w II RP miasto powiatowe w woj. nowogródzkim, ob. Białoruś), na terenie Okręgu Korpusu nr IX. Prawdopodobnie nastąpiło to w czasie mobilizacji częściowej lub alarmowej (tzw. „kolorowej”), czyli między 23 (pierwszym dniem mobilizacji niejawniej, za pomocą kart powołania, w jednostkach 20. DP) a 25 III. W 79. pp objął dowodzenie 4. kompanią strzelecką II batalionu

piechoty. 79. pp z 20. DP (dowódca płk dypl. piech. Wilhelm Andrzej Lawicz-Liszka), przerzucono 23–27 III 1939 r. w rejon Płońsk, gdzie 20. DP (nazywana „białoruską”, ponieważ wielu jej żołnierzy było Białorusinami) weszła w skład Armii „Modlin” (dowodzonej przez gen. bryg. Emila Krukowicza-Przedzimirskiego), której zadaniem głównym była obrona północnego obszaru II RP, by osłonić kierunki na Warszawę i Płock przez opóźnianie uderzenia sił niemieckich z obszaru Prus Wschodnich. Między 20 a 22 VII 79. pp obsadził pozycję rzęgnowską będącą częścią wysuniętej obrony Mławy (pozycji mławskiej położonej w centrum obrony Armii „Modlin”). Zadaniem 20. DP, obsadzającej pozycję mławską, była obrona przesmyku mławskiego, przez który prowadziła najkrótsza i najbardziej dogodna droga z Prus Wschodnich do Modlina i Warszawy. Ośrodek oporu „Rzęgnowo” (zwany też Oddziałem Wydzielonym 20. DP „Rzęgnowo”) miał prowadzić obronę stałą w oparciu o umocnienia polowe i żelbetonowe schrony bojowe dla ciężkich karabinów maszynowych, których jednak do wybuchu wojny zbudowano zaledwie 5–6 (z planowanych od 25 do 50 wg różnych publikacji). II batalion piechoty 79. pp (II/79. pp), w tym 4 kompania strzelecka kpt. M. Kielczewskiego, stanowił odwód pułku rozmieszczony w rejonie wsi Zawady.

1 IX 1939 r. 3. Armia niemiecka wtargnęła z Prus Wschodnich na obszar Mazowsza północnego. Od rana tego dnia do nocy z 3 na 4 IX przeważające (niemal czterokrotnie) siły nieprzyjaciela atakowały umocnione pozycje wzmocnionej 20. DP i innych jednostek polskich broniących się na północ od Mławy. W dostępnych źródłach i literaturze przedmiotu znajdują się jedynie fragmentaryczne informacje o udziale kpt. M. Kielczewskiego w walkach na pozycji „Rzęgnowo”, będących częścią bitwy granicznej pod Mławą. Prawdopodobnie 1 IX nie uczestniczył bezpośrednio w walkach — na pododcinku obrony 79. pp, dowodzonym przez ppłk. dypl. Konstantego Zaborowskiego — z jednostkami niemieckimi 1. DP z Korpusu Armii „Wodrig”, wspieranymi przez grupę czołgów z kombinowanej Dywizji Pancerniej „Kempf”. 2 IX, będącego dniem przełomowym dla całej bitwy, Niemcy rzucili na pozycję rzęgnowską silne oddziały piechoty wspierane przez czołgi, ogień artylerii i bombardowania lotnicze. Kpt. Marian Kielczewski ze swoją 4 kompanią strzelecką brał udział

w wieczornym kontrataku II/79. pp (stanowiącego odwód tegoż pułku). Natarcie polskie załamało się jednak na drodze Rzęgnowo–Borkowo. W nocy z 2 na 3 IX 79. pp, będący w ciągłej styczności z wrogiem, odszedł na linię wzgórz na południe od wsi Dębsk, gdzie kompanie strzeleckie jego II batalionu piechoty zajęły pozycje obronne w lasach na wschód od wsi Młodynin. 3 IX, w czasie zaciętych walk 79. pp z piechotą niemiecką wspieraną silnym ogniem artylerii i atakami lotniczymi, kompania dowodzona przez kpt. M. Kielczewskiego poniosła duże straty. Polacy utrzymali pozycje obronne pod Dębskiem, które w nocy, na rozkaz dowódcy 20. DP (wykonującego rozkaz dowódcy Armii „Modlin” nakazującego wycofanie pułków tej dywizji spod Mławy), niepostrzeżenie opuścili. Ten odwrót osłaniał od wschodu wzmocniony II/79. pp broniący rejonu Szydłowa. 4 IX ok. godz. 5.30 na obrońców Szydłowa uderzyły jednostki z 1. DP niemieckiej. Po zaciętej walce II/79. pp przeszedł do kontrataku w rejonie wsi Giednia i Tyszk-Bregendy (ob. gm. Szydłów). Przebiegało ono początkowo pomyślnie, ale ok. godz. 8.00 w wyniku zmasowanego ognia artylerii nieprzyjacielskiej i ataku samolotów Luftwaffe załamało się i zakończyło odwrotem. Straty II/79. pp wyniosły ok. 40%. stanu osobowego, ale kontratak ten sprawił, że dowódca niemieckiej 1. DP gen. por Joachim von Kortzfleisch wstrzymał działania zaczepne swoich sił, co umożliwiło oddziałom polskiej 20. DP wycofanie się spod Mławy w kierunku Warszawy (dlatego później 79. pp nazywano „tarczą” 20. DP). W czasie tych walk 4 IX (ok. godz. 7–8) kpt. M. Kielczewski został ciężko ranny.

Bitwę pod Mławą, w której brał udział, określa się jako jedną z najważniejszych bitew stoczonych w czasie obrony Polski w 1939 r. Wprawdzie Niemcy w walkach na Mazowszu północnym odnieśli sukces, ale nie udało się im zrealizować pierwotnego planu, czyli w ciągu kilku dni znaleźć się pod Modlinem. Bohaterska obrona pozycji mławskiej i rzęgnowskiej uniemożliwiła szybkie podejście 3. Armii niemieckiej (z terenu Prus Wschodnich) pod wschodnie przedpola Warszawy.

Jest mało prawdopodobnie, by kpt. M. Kielczewski po zranieniu dostał się do niewoli niemieckiej (taką informację można znaleźć w kilku pracach o bitwie pod Mławą i obronie Warszawy wyd. przed 1989), skąd (po 17 IX 1939) przekazano by go stronie sowieckiej

K

(jednak nie można tego całkowicie wykluczyć). Mógł zostać przez żołnierzy polskich wyniesiony z pola bitwy, a następnie, podobnie jak wielu rannych z jego macierzystej 20. DP, być przetransportowany do Warszawy. A. Ochał postawił hipotezę, że kpt. M. Kielczewski w późniejszym okresie mógł być przewieziony transportem sanitarnym z Warszawy w kierunku bezpiecznych w tym czasie Kresów Wschodnich. Jest to bardzo prawdopodobna hipoteza; dodajmy, że taki transport (koleją?) musiałby się odbyć przed całkowitym okrążeniem Warszawy od wschodu przez niemiecką 3. Armię (15 IX 1939).

W nieustalonych okolicznościach kpt. M. Kielczewski trafił do niewoli sowieckiej. Umieszczono go w obozie jenieckim, tzw. obozie specjalnym NKWD w miejscowości Starobielsk (obwód woroszyłowgradzki ówczesnej Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, ob. miasto na Ukrainie, w obwodzie ługańskim) nad rz. Ajdar (dopływem Dońca), w którym przetrzymywano oficerów WP wziętych do niewoli przez Armię Czerwoną po agresji Związku Sowieckiego na Polskę 17 IX 1939 r. i po przyłączeniu wschodnich terenów RP do ZSRR. Za zgodą władz obozu internowani od poł. lub końca XI 1939 r. mogli wysłać korespondencję do rodzin (była ona cenzurowana, wiele listów skonfiskowano), w której nie wolno im było podawać szczegółów o swojej sytuacji. Kpt. M. Kielczewski 8 XII 1939 r. wysłał list do matki, Marii R. Kielczewskiej mieszkającej (po wyjeździe z Włocławka w 1935) w Poznaniu przy ul. Saperskiej 39, w domu jego starszego brata Tadeusza w Poznaniu. Nie mógł wiedzieć, że matka i starszy brat (wraz z żoną Stefanią poślubioną 31 VIII 1939) 6 XII zostali przez Niemców wypędzeni z Poznania (wcielonego w X 1939 do Rzeszy) i wysiedleni przymusowo do Częstochowy (na terenie Generalnej Guberni), gdzie (od 15 XII 1939) z konieczności zajmowali pozostawione przez niego mieszkanie (dzięki temu uratowane zostały pamiątki po nim, w tym fotografie z okresu jego służby w WP i KOP). Dopiero po kilku miesiącach wiadomość ze Starobielska, od kpt. M. Kielczewskiego, dotarła do jego bliskich. Po jej otrzymaniu matka napisała list do syna na adres obozu w Starobielsku, ale wysłana przez nią karta pocztowa została odesłana z dopiskiem: obóz rozwiązany.

Likwidacja tego obozu rozpoczęła się 5 IV 1940 r. Grupy jeńców, wśród których znajdował się kpt. Marian Kielczewski, przewożono chronionymi konwojami

ciężarówek na stację kolejową w Starobielsku, skąd w wagonach więziennych (tzw. stołypinkach) docierali na Dworzec Południowy w Charkowie, a stamtąd w autobusach (samochodach) więziennych (tzw. „czornych woronach” lub „tiuremkach”) — do więzienia wewnętrznego przy siedzibie Zarządu Obwodowego NKWD, mieszczącego się przy ul. (placu) Feliksa Dzierżyńskiego 3. Oficerów WP rozstrzeliwano (strzałem z rewolweru) pojedynczo (od wieczora do późna w nocy) w piwnicach tego więzienia, w tzw. celach śmierci. Ich ciała, po przewiezieniu samochodami ciężarowymi, wrzucano do wcześniej przygotowanych, nieoznakowanych jam (tzw. dołów śmierci) ukrytych za drewnianym parkanem znajdującym się w parku leśnym na terenie sanatorium resortu spraw wewnętrznych (w VI kwartale strefy leśno-parkowej okalającej Charków), przy szosie na Biełgorod, ok. 1,5 km od wsi (późniejszego osiedla) Piatichatki. Przypuszcza się, że na tym terenie doszło także do kilku zbiorowych rozstrzelań jeńców polskich, a zwłoki wszystkich zamordowanych przysypywano wapnem. Między VI a IX 1940 r. Rosjanie zniszczyli całą korespondencję przychodzącą do wcześniej rozstrzelanych Polaków z obozu starobielskiego i ich ewidencję (przez cały okres pobytu w obozie jeńcy byli przesłuchiwani (tzw. „czekistowsko rozpracowywani”) i poddawani indoktrynacji). Istniały jednak dokumenty przesłane władzom zwierzchnim w Moskwie dotyczące nie tylko jeńców starobielskich, ale także ich rodzin.

W 1990 r. strona polska otrzymała od przedstawicieli Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej tzw. listę Gajdideja (Gajdidideja), niedatowaną i niepełną, zawierającą nazwiska polskich jeńców wojennych przetrzymywanych w 1940 r. w Starobielsku. Została ona zweryfikowana przez naukowców polskich. Nazwisko kpt. Mariana S. Kielczewskiego, zamordowanego wiosną (w IV lub V) 1940 r. w Charkowie (ob. Ukraina), znajduje się na Liście Starobielskiej NKWD pod numerem 1654. 17 VI 2000 r. uroczystie otwarto i poświęcono wojskowy Cmentarz Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie, w rej. kijowskim, na Piatichatkach, zbudowany w miejscu ukrycia zwłok zamordowanych wiosną 1940 r. jeńców polskich z obozu w Starobielsku oraz innych ofiar NKWD (w tym z okresu czystek stalinowskich). Kwatera polska tego cmentarza, zwana Polskim Cmentarzem Wojskowym w Charkowie (zaliczanym do cm. katyńskich),

to ostatnie miejsce pochówku kpt. piech. Mariana S. Kielczewskiego spoczywającego we wspólnej mogile jeńców starobielskich (ich szczątki Polacy ekshumowali w 1991 i w l. 1994–1996). 23 III 2022 r. (w czasie pełnoskalowej agresji sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, rozpoczętej 24 II 2022) Rosjanie zrzucili bombę kasetową na centrum cmentarza w Charkowie–Piatichatkach, która zniszczyła część imiennych tabliczek epitafijnych oficerów WP.

Minister Obrony Narodowej Aleksander Szczygło Decyzją Nr 439/MON z dn. 5 X 2007 r. mianował pośmiertnie 7 842 oficerów WP zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze i Miednoje na kolejne stopnie oficerskie. Wśród mianowanych był kpt. Marian Stefan Kielczewski pośmiertnie awansowany na stopień mjr. WP. Decyzja, podpisana przez prezydenta RP, prof. Lecha Kaczyńskiego, nie została ogłoszona (za wyjątkiem generałów) w Dzienniku Urzędowym MON. Ogłoszono ją 9 XI 2007 r. na pl. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, w czasie uroczystości „Katyń. Pamiętamy — Uczcijmy Pamięć Bohaterów”, których częścią był apel pamięci. Ponadto, także w ramach powyższych uroczystości, listy awansowanych były odczytywane 9 i 10 XI 2007 r. w I Programie Polskiego Radia. 13 IV 2008 r. w auli Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu gen. bryg. pil. Włodzimierz Usarek wręczył Lilianie Leitgeber z Kielczewskich h. Pomian, córce Tadeusza Kielczewskiego, bratanicy M. Kielczewskiego, jego akt nominacji na wyższy stopień oficerski.

Na podstawie dekretu Prezydenta RP na Uchodźstwie (w Londynie), prof. Stanisława Ostrowskiego, z 11 XI 1976 r. Rząd RP na Uchodźstwie (emigracyjny z siedzibą w Londynie) nadał zbiorowo Order Krzyża Virtuti Militari (nr 14 384) żołnierzom polskim zgładzonym w Katyniu i innych nieznanach (wówczas) miejscach kaźni. Tym samym mjr piech. M. Kielczewskiego należy uznać za kawalera tego orderu wojskowego. Ponadto w II RP odznaczono go: Medalem Pamiątkowym „Za Wojnę 1918–1921”, Medalem Dziesięciolecia Odzyskania (w niektórych materiałach źródłowych występuje forma Odzyskanej) Niepodległości i brązowym Medalem za Długoletnią Służbę (dziesięć lat w WP). 11 XI 1932 r. dowódca KOP nadał mu Odznakę KOP „Za służbę graniczną” (legitymacja nr 1 564). Od 7 II 1933 r. (po zawodach strzeleckich na strzelnicy garnizonowej w Suwałkach) uzyskał prawo do noszenia Odznaki Strzeleckiej

II klasy (legitymacja nr 36 165), którą nadał mu suwalski Komendant Okręgowy Związku Strzeleckiego, mjr Witold Chmura. M. Kielczewski był uprawniony do noszenia następujących pułkowych odznak pamiątkowych, w odmianie oficerskiej: 37. Łęczyckiego pp, 43. pp Legionu Bajorczyków, 27. pp, 79. pp Strzelców Słonimskich i prawdopodobnie 14. pp oraz odznaki pamiątkowej Szkoły Oficerskiej dla Podoficerów w Bydgoszczy. Na podstawie dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej na Uchodźstwie z 1 IX 1985 r. o ustanowieniu odznaki pamiątkowej „Krzyż Kampanii Wrześniowej 1939 r.” 1 I 1986 r. Minister Spraw Wojskowych rządu emigracyjnego w Londynie, ppłk dypl. WP inż. J.P. Morawicz, nadał tę odznakę wszystkim Polakom ofiarom zbrodni w Katyniu. Na cokółach Polskiego Cmentarza Wojennego w Charkowie wmurowano Krzyż Virtuti Militari i Krzyż Kampanii Wrześniowej, co jest symbolem ich pośmiertnego przyznania spoczywającym tam oficerom WP, w tym Marianowi Kielczewskiemu.

W 1963 r. Tadeusz Antoni Kielczewski, starszy brat Mariana, ufundował symboliczną płytę upamiętniającą braci: ułana Legionów Polskich Janusza Kielczewskiego i kpt. WP Mariana Kielczewskiego. Została położona na grobowcu rodziny Kielczewskich i Przedpeńskich na cm. komunalnym we Włocławku przy al. Chopina (sektor 21, rząd 6, nr grobu 167). T. Kielczewski nie miał wówczas pełnej wiedzy dotyczącej przydziału mobilizacyjnego i wojennego oraz miejsca zamordowania przez NKWD brata Mariana, stąd następująca inskrypcja na symbolicznej płycie nagrobnej: KAP. 27. PP ZGINĄŁ ZAMORDOWANY WIOSNĄ 1940 R. W KATYNIU W 37 ROKU ŻYCIA. Był to prawdopodobnie jedyny do 1989 r. grób we Włocławku, na którego płycie nagrobnej umieszczono słowo Katyń, dlatego w l. 70., a zwłaszcza w 80. XX w., w czasie Wszystkich Świętych i (rzadziej) 11 listopada włocławianie (w tym młodzież z LZK) zapalali tam dużo świec.

13 IV 2011 r. w Dniu Pamięci Ofiar Katynia, we Włocławku posadzony został Dąb Pamięci mjr. WP Mariana Kielczewskiego. Inicjatorką tej uroczystości była Liliana Leitgeber, jego bratanica, zasiadająca w zarządzie Stowarzyszenia „Katyń” w Poznaniu oraz Komitet Organizacyjny Programu „Katyń... ocalić od zapomnienia”. Dąb posadzono w Parku im. Władysława Łokietka, przy świątyni Rzymsko-Katolickiej pw. Najświętszego Zbawiciela (od 15 XII 1992

świętynia ta pełni funkcję kościoła garnizonowego we Włocławku), obok innych Dębów Katyńskich poświęconych oficerom WP i Policji Państwowej II RP urodzonym we Włocławku lub związanym z tym miastem w inny sposób, zamordowanym przez NKWD w 1940 r. w Katyniu, Charkowie, Twerze, Miednoje i innych miejscach kaźni na terenie b. ZSRR. Dąb Pamięci mjr. M. Kielczewskiego i kilka innych zostało później zniszczonych przez wandalów.

M. Kielczewski był kawalerem, nie miał potomstwa.

Z przekazu rodzinnego wiadomo, że dla czterech braci Kielczewskich h. Pomian, którzy w l. 1915–1920 walczyli o niepodległość Polski, inspirującą była postać powstańców styczniowych 1863–1864, w tym postać płk. Stanisława Bechiego (zob. W.J. Skotnicki, Bechi Elbano Stanislao de, w: *WSB*, t. 2, Włocławek 2005, s. 6–9); jego losy poznali dzięki *Pamiętnikowi Izabeli Zbiegniewskiej o Stanisławie Bechim* (zob. M. Wojtkowski, *Zbiegniewska Izabela*, w: tamże, s. 198–201). Tę niewielką broszurę Marian Kielczewski otrzymał od swojego szkolnego kolegi Pawła (nie udało się ustalić jego nazwiska). Miał ją jeszcze w 1939 r. (w swoim mieszkaniu w Częstochowie).

Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Relacje z kampanii wrześniowej 1939, armia „Modlin”, 20 D.P., 79 p.p., sygn. B.I.21c/12, s. 49 pgn, Obsada personalna 79 Pułku Piechoty Ziemi Słonimskiej im. Lwa Sapielny — 1939 r., VIII, oprac. Związek Żołnierzy Kresowych w NRF [jest: kpt. Marian Aleksander Kielczewski, powinno być: kpt. Marian Stefan Kielczewski]; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Włocławek z l. 1808–1912, nr zespolu 383, sygn. 197, akt urodzenia nr 734; MZKiD, *Tezka Waltera*, rkp, bez nr inw.; Arch. rodzinne Liliany Leitgeber z d. Kielczewskiej (córki Tadeusza Antoniego Kielczewskiego, bratanicy Mariana Stefana Kielczewskiego), album rodzinny z opisem T.A. Kielczewskiego, dokumenty dotyczące służby M.S. Kielczewskiego w WP i KOP, listy M. Kielczewskiego do matki Marii Rozalii Kielczewskiej, z 1920 i 1940 r.; DzP MSWojsk. 1924, nr 87, 29 VIII, s. 496; tamże, nr 97, 25 IX, s. 540; DzP MSWojsk. 1929, nr 15, 23 VIII, s. 307; *Nadanie przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie w Londynie Orderu Virtuti Militari żołnierzom zgładzonym w Katyniu i innych miejscach kaźni*, w: Zawodny J.K., *Katyń*, z przedmową Zbigniewa Brzezińskiego, Lublin–Paryż 1989, II wyd. pol. (I krajowe), dok. nr 12 s. 302; *Rocznik Oficerski 1924*, Warszawa 1924, s. 217, 408 (poz. 89); *Rocznik Oficerski 1928*, Warszawa 1928, s. 53, 275 (poz. 82); *Rocznik Ofi-*

cerski 1932, Warszawa 1932, s. 108 (poz. 76), 910; Rybka R., Stepan K., *Rocznik Oficerski 1939. Stan na dzień 23 marca 1939*, [w serii:] *Biblioteka Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego*, t. 29, Kraków 2006, s. 49, 580; *Charków. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego*, pr. zbior., Warszawa 2003, passim; Gromczyński [W.J.], *Jak Włocławek walczył z bolszewikami*, „Piast. Dodatek niedzielny oświatowo-społeczny Dziennika Kujawskiego” 1934, nr 3 z 21 I, s. 7–8; Jarno W., *Okręg Korpusu Wojska Polskiego nr IV Łódź, 1918–1939*, Łódź 2001, s. 40–41, 68, 69, 70, 74–75; Jurga T., Karbowski W., *Armia „Modlin” 1939*, Warszawa 1987, passim; Juszkiewicz R., *Bitwa pod Mławą 1939*, Warszawa 1987, wyd. 2 uzup., passim; Krasucki St., *Bydgoscy podchorążowie. Z dziejów Szkoły Podchorążych dla Podoficerów w Bydgoszczy (1920–1938)*, „Kronika Bydgoska” 1989, t. 11, s. 38, 39, 40–41, 50–51; Ochał A., *Jeden z tysięcy*, „Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Koszalin” 2012, nr 1–2, s. 61–70; tenże, *Słownik oficerów i chorążych Korpusu Ochrony Pogranicza w Suwałkach*, Suwałki 2009, s. 63–64; *Pierwsi oficerowie*, „Gazeta Bydgoska” 1924, nr 203 z 2 IX, s. 1–2; tamże, *Spis promowanych na oficerów*, s. 4; Rajczyk Wł., *Szkoła Podchorążych dla Podoficerów*, Poznań–Bydgoszcz 1919–1938, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 1975, Historia X — Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 67, s. 71, 72–73, 83; Wąsik T., Sieraczekiewicz J., *Włocławski cmentarz*, Włocławek 2001, s. 32; *Zarys historii wojennej 14 Pułku Piechoty*, oprac. St. Wierzyński, [w serii:] *Zarys historii wojennej pułków polskich 1918–1920*, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 1929, s. 17–19; Korespondencja D. Jarębskiego z Lilianą Leitgeber, z lat 2012–2013, 2023; netografia, dostęp: 24 VI 2023. Fot. ze zbiorów L. Leitgeber z Poznania.

Dariusz Jarębski

KIELCZEWSKI TADEUSZ ANTONI

(1901–1983), h. Pomian, włocławianin, absolwent Gimnazjum Realnego we Włocławku, skaut (harcerz) tajnej Pierwszej Drużyny Skautowej (Harcerskiej) im. Kazimierza Pułaskiego we Włocławku, uczestnik wojny Polski z Rosją sowiecką 1919–1920, ppor. rez. Polskiej Marynarki Wojennej, inż. mech., współkonstruktor parowozów, lokomotyw spalinowych i elektrycznych

Urodził się 17 II 1901 r. we Włocławku, był trzecim synem Mariana Kielczewskiego (1855–1920; zob. *WSB*, t. 7) i Marii Rozalii z d. Przedpeńskiej (1876–1945; zob. *WSB*, t. 7). Mieszkał z rodzicami i braćmi we Włocławku, w kamienicy przy ul. Brzeskiej 16 (właśność Mariana Kielczewskiego).

Rodzina kultywowała tradycje narodowe i rodowe. Rodzice sympatyzowali z ruchem narodowym.

Około 1911 r. Tadeusz Kielczewski rozpoczął naukę we Włocławskiej Siedmioklasowej Szkole Handlowej Męskiej (zwanej też Włocławską Szkołą Handlową — WSH). Za przykładem dwóch starszych braci (będących jej uczniami) zaangażował się w tajny szkolny ruch narodowo-niepodległościowy popierany przez część pedagogów, zwłaszcza przez Juliusza Kosińskiego, nauczyciela gimnastyki, warszawskiego i włocławskiego działacza sokolskiego oraz Jana Moczarskiego, nauczyciela chemii. T. Kielczewski należał do szkolnej Pierwszej Drużyny Skautowej (Harcerskiej od 1918/1919) im. Kazimierza Pułaskiego, aprobowanej przez dyrektora WSH (w l. 1909–1916) Józefa Szczepańskiego, powstałej w 1911 r., w pierwszych l. istnienia działającej w konspiracji i ukierunkowanej na kwestie patriotyczne, obywatelskie, kształcenie ideowe i wszechstronny rozwój zarówno intelektualny, jak i fizyczny. Pod okupacją niemiecką Włocławka (13 XI 1914–12 XI 1918 r.) działała ona półlegalnie (od 9 XI 1916 r. drużyna gimnazjalna) i razem z mieszkańcami miasta (w tym rodzicami braci Kielczewskich) brała udział w obchodach rocznic patriotycznych oraz świąt religijnych.

W 1918 r. T. Kielczewski uczestniczył w konspiracyjnych przygotowaniach młodzieży do przyszłej służby wojskowej dla ojczyzny, od X tr. prowadzonych we współpracy z włocławską Komendą Obwodu (miasta) Polskiej Organizacji Wojskowej, a od XI 1918 do III 1919 r. także w ramach harcerskiego Pogotowia Młodzieży we Włocławku. Należąc do Pogotowia Młodzieży, razem z kolegami z drużyny gimnazjalnej, pomagał 12 XI 1918 r. rozbrajać żołnierzy niemieckich z garnizonu włocławskiego. Po oswojeniu miasta wszedł w skład specjalnego oddziału starszych harcerzy z Gimnazjum Realnego, będącego

w dyspozycji miejscowej POW i Straży Obywatelskiej, wspierającego te organizacje w zachowaniu porządku we Włocławku i na jego obrzeżach.

W 1919 r., po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, T. Kielczewski zgłosił się jako ochotnik do służby w 4. pułku artylerii polowej (4. pap). Pułk ten powstał (formalnie) 28 VI 1919 r. z (całości lub części) 3. i 11. pap (utworzonych w XII 1919 r. w Przemyślu i Jarosławiu). Był częścią IV Brygady Artylerii podległej 4. Dywizji Piechoty (4. DP); w skład tej dywizji wchodził 14. pułk piechoty (14. pp) związany z Włocławkiem. Od przełomu wiosny i lata 1919 r. we Włocławku formował się od podstaw III dywizjon (dyon) 4. pap (III/4. pap) dowodzony przez por. Szczepana Stefana Pileckiego h. Leliwa, składający się z trzech baterii: 7. i 8. — sformowanych latem 1919 r. oraz 9. powstałej do wiosny 1920 r., w baterii zapasowej (bzapas.) 4. pap por. Józefa Danczewicza. Ta ostatnia w poł. X 1919 r. przybyła z Jarosławia do Włocławka i nadał organizowała się w mieście. T. Kielczewski powinien przejść wstępne przeszkolenie (szkolenie rekruta w artylerii trwało dwanaście tygodni) w bzapas. rozlokowanej w byłych koszarach kawalerii rosyjskiej przy ul. Długiej w dzielnicy Kokoszka, ale ze względu na jej późne przybycie do Włocławka został prawdopodobnie skierowany do III/4. pap. W tym dyonie (podobnie jak w I i II dyonie 4. pap) ochotnicy — szeregowi artylerzyści — przeważnie rekrutowali się z młodzieży inteligentnej i gimnazjalnej (łatwiej było ich wyszkolić od rekrutów z poboru, w większości analfabetów).

Prawdopodobnie w 1. poł. IX 1919 r. w jednym z transportów kolejowych (eszelonów) III/4. pap (7. i 8. bateria) przyjechał (z Włocławka) na polski Front Wołyński, gdzie dyon dołączył do macierzystego pułku wspierającego działania 4. DP walczącej z oddziałami Armii Czerwonej z Frontu Zachodniego. W końcu IX 1919 r. baterie 4. pap dotarły do linii rzeki Uborci. 7. i 8. baterie rozmieszczono w Olewsku, by pomagały piechocie odpierać dotąd częste ataki nieprzyjaciela na tę miejscowość i stację kolejową. Do końca 1919 r. na odcinku frontu, gdzie walczył T. Kielczewski, było dość spokojnie ze względu na silne mrozy. Małą aktywność bojową Rosjan wykorzystano w 4. pap na dodatkowe wyszkolenie szeregowych. Od pierwszych dni II do pocz. III 1920 r. baterie 4. pap (w tym plutony z 7. i 8. baterii) brały udział w zwiadowczych wypadach piechoty w głąb terenu zajmowanego przez wroga.

W III 1920 r. 4. pap rozpoczął przezbieranie w nowoczesne francuskie armaty polowe 75 mm wz. 1897. Odbywało się ono w bzapas 4.pap we Włocławku, do którego skierowano dowódcę i sztab I/4. pap oraz 8. bat. z III/4. pap. (wg Piotra Zarzyckiego do Włocławka udał się również dowódca 4. pap mjr Władysław Jaxa-Rożen). Ważną rolę w szkoleniu artylerzystów polskich w obsłudze nowego sprzętu odgrywali przebywający we Włocławku instruktorzy francuscy (oficerowie i podoficerowie). Nie wiadomo, czy T. Kielczewski był w grupie artylerzystów przezbierających się w nowe armaty, czy też pozostał na froncie (w 7. bat. III/4. pap) i między 25 a 26 IV 1920 r., w pierwszej fazie ofensywy polskiej w Ukrainie (zwanej wyprawą kijowską), uczestniczył w walkach 4. DP (wspieranej przez 4. pap) pod Korosteniem nad Uszem oraz w zdobyciu tego ważnego węzła komunikacyjnego na tyłach sowieckiego Frontu Południowo-Zachodniego.

Od trzeciej dekady V brał udział w wielkiej bitwie nad Berezyną i Usaczem (14 V–10 VI 1920) — w czasie pierwszej (majowej) ofensywy sił sowieckiego Frontu Zach. Michała N. Tuchaczewskiego przeciwko polskiemu Frontowi Litewsko-Białoruskiemu dowodzonemu przez gen. por. (gen. dyw.) Stanisława Szeptyckiego (stąd zwanemu też Frontem gen. Szeptyckiego). 4 VII 1920 r., po rozpoczęciu na Białorusi drugiej wielkiej ofensywy sowieckiego Frontu Zachodniego (zwanej pochodem za Wisłę), T. Kielczewski uczestniczył (w VII, w szeregach artylerii 4. lub 10. DP) w ciężkich walkach odwrotowych (baterie artylerii osłaniały wówczas odwrót jednostek piechoty) od Berezyny aż do okolic Warszawy. Potem wziął udział w największej bitwie wojny polsko-sowieckiej — bitwie nad Wisłą zwanej (nieprecyzyjnie) bitwą warszawską (13–28 VIII 1920; wg historyka Grzegorza Nowika 6–29 VIII 1920 r.), w walkach pod Radzyminem (w III dyonie) lub pod Górą Kalwarią (w grupie artylerii kpt. Maksymiliana Landaua).

Następnie walczył w końcowej, wrześnieowej fazie bitwy lwowskiej (wg Nowika — bitwie o znaczeniu strategicznym trwającej od końca VII do początków IX 1920 r.). Od poł. IX brał udział w ofensywie polskiej 6. Armii w Małopolsce (Galicji) Wschodniej (Nowik określa walki wówczas stoczone mianem bitwy wołyńskiej i podolskiej IX–X 1920 r.) przeciwko rosyjskiej XIV Armii. 4. pap w składzie 4. DP, wchodzącej wtedy w skład Grupy Operacyjnej

gen. Jędrzejewskiego (od imienia jej dowódcy, gen. ppor. Władysława Jędrzejewskiego, zwanej także Grupą Wołyńską), w pościgu za rozbitymi siłami wroga (prawie bez walk) dotarł nad Horyń, Zbrucz i Słucz. Około trzeciej dekady IX do 4. pap dołączyły przybyłe z Włocławka, przebrojone w armaty francuskie, baterie: 1., 2., 3. i 5. Odtąd pułk działał całością sił (zgodnie z etatem miał trzy dyony po trzy baterie). Na podstawie dostępnych źródeł nie udało się ustalić, w której z baterii (7. lub 8.) 4. pap T. Kielczewski był kanonierem, dlatego trudno szczegółowo odtworzyć przebieg jego służby frontowej od IV do końca IX 1920 r.

Od końca IX 1920 r. 4. pap, który nie brał już udziału w walkach z Armią Czerwoną, skierowano na front litewski (Trwający od 1918 r. konflikt militarny polsko-litewski na tle sporów terytorialnych o Wileńszczyznę i Suwalszczyznę, zaostrzył się latem 1920 r.). Nie wiadomo, czy w X 1920 r. T. Kielczewski przebywał na froncie litewskim.

Według przekazu rodzinnego — Liliany Leitgeber z d. Kielczewskiej, najmłodszej córki Tadeusza Kielczewskiego — we IX 1920 r. został przydzielony (przez władze wojskowe lub na własną prośbę) do pierwszego rocznika Wydziału Mechanicznego (Wydz. Mech.) trzyipółletniej państwowej Szkoły Morskiej (SM) w Tczewie nad Wisłą. SM w Tczewie miała charakter cywilny, jednak do 31 XII 1921 r. podlegała (pod względem gospodarczym i materiałowym) Ministerstwu Spraw Wojskowych (od 1 I 1922 podporządkowano ją Departamentowi Marynarki Handlowej w Ministerstwie Przemysłu i Handlu). Pierwszym dyrektorem SM był inż. morski Antoni Garnuszewski (od XII 1921 kmr ppor. rez.). Zadaniem tej pierwszej w dziejach Polski (przed- i porozbiorowej) morskiej placówki edukacyjnej było wykształcenie kadry oficerskiej dla powstającej od podstaw polskiej floty handlowej.

T. Kielczewski, jako posiadający maturę, został zwolniony z egzaminu wstępnego do SM. 13 X 1920 r. mógł wziąć udział w dodatkowej rekrutacji zorganizowanej w Tczewie dla młodzieży wracającej z frontu. Nauka w szkole rozpoczęła się 23 X (część kandydatów spośród żołnierzy rozpoczęła ją w XII). Wysoki poziom nauczania zapewniała kadra wykładowców wybranych spośród najbardziej doświadczonych byłych oficerów marynarek wojennych i handlowych Rosji, Niemiec i Austro-Węgier, będących

absolwentami wyższych uczelni (min. morskich) tych państw. Kierownikiem Wydz. Mech. SM był inż. technolog prof. Kazimierz Bielski, mający duże doświadczenie w dziedzinie budowy okrętów, patriota, społecznik. W szkole tczewskiej nie tylko nauczano zawodu (włącznie z zagadnieniami dotyczącymi gospodarki i handlu morskiego), dbano również o wszechstronny rozwój słuchaczy i ich wychowanie patriotyczne, moralne, o ogólny rozwój umysłowy (służyły temu wykłady z języka polskiego, literatury, historii, geografii, lekcje religii) oraz o znajomość 2 lub 3 języków obcych (angielskiego, niemieckiego i francuskiego).

W pierwszych latach istnienia SM nie posiadała statusu wyższej szkoły zawodowej i po części była gimnazjum o specjalności morskiej. Dla T. Kielczewskiego stanowiło to dużą niedogodność, gdyż musiał uczęszczać na zajęcia z wiedzy ogólnokształcącej, którą już nabył podczas niedawnej nauki we Włocławku. Pod koniec r. szkol. 1920/1921 odbył letnie praktyki zawodowe, w ramach których słuchacze Wydz. Mech. pływali po Wiśle na pomocniczych jednostkach Polskiej Marynarki Wojennej (PMW): płaskodennych holownikach portowych „Castor” i „Pollux” podległych Dowództwu Obrony Wybrzeża w Pucku i pogłębiarce „Nowa Draga” oraz na statku parowym żeglugi wiślanej „Kopernik”, adoptowanym na jednostkę szkolną SM w Tczewie.

Uczniowie SM nie mieli wakacji. Podlegali dyscyplinie przypominającej wojskową, co miało ich przygotować do ciężkiej pracy na morzu, byli skoszarowani w małym internacie szkoły (fatalne warunki mieszkaniowe, rygor). Duża część miejscowej społeczności (zwłaszcza Niemcy) odnosiła się niechętnie, a nawet wrogo do SM i jej wychowanków. W owym czasie ukończenie tej szkoły nie dawało żadnych gwarancji zatrudnienia w dopiero powstającej polskiej flocie handlowej. Dlatego część słuchaczy, w tym T. Kielczewski, po zakończeniu pierwszego r. nauki, podjęła decyzję o opuszczeniu SM. T. Kielczewski odbył jeszcze służbę na żaglowym okręcie szkolnym ORP „Lwów” (pierwszej polskiej jednostce oceanicznej), po czym zwolnił się ze służby czynnej w PMW.

Jesienią 1922 r. wyjechał do Poznania (zameldowany 20 X 1922), gdzie studiował w Wyższej Szkole Budowy Maszyn (WSBM; jej tradycje kontynuuje ob. Politechnika Poznańska), jednowydziałowej technicznej szkole zawodowej reprezentującej wysoki

poziom nauczania, porównywalny z podobną placówką im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie. Jednak WSBM w 1922 r. straciła status wyższej uczelni. Nie mając prawa udzielania stopnia inżyniera swoim absolwentom, przyznawała im stopień technologa z określeniem specjalizacji. Po ukończeniu tej szkoły w 1925 r. (jako czterdziesty piąty absolwent od początku istnienia placówki i piąty z piętnastu absolwentów tego rocznika) technolog-mechanik T. Kielczewski rozpoczął pracę w firmie „H. Cegielski Towarzystwo Akcyjne w Poznaniu”, w 1927 r. przemianowanej na „H. Cegielski Spółka Akcyjna w Poznaniu”. Do wybuchu II wojny światowej był zatrudniony w Zespole Konstruktorów Budowy Parowozów Biura Technicznego (zwanym też Biurem Projektowym Fabryki Parowozów w Poznaniu) Oddziału III Zakładów Mechanicznych Hipolita Cegielskiego (HCP). Dzięki doświadczonej wyższej kadrze technicznej HCP (m.in. byłym pracownikom przemysłu kolejowego państw zaborczych) wspartej zdolnymi inżynierami i technikami, w tym wieloma absolwentami WSBM, takimi jak T. Kielczewski, tabor kolejowy, który opuszczał fabrykę poznańską, odznaczał się wysoką jakością wykonania i niezawodnością oraz nie odbiegał parametrami, rozwiązaniami tech. od analogicznej produkcji w innych państwach.

T. Kielczewski należał do utworzonego w 1925 r. w Poznaniu ogólnopolskiego Stowarzyszenia Absolwentów Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn (SAPWSBM), które współpracowało z Państwową Wyższą Szkołą Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. Hipolita Wawelberga i Stanisława Rotwanda w Warszawie. W X 1936 r. SAPWSBM przekształciło się w Związek Technologów Rzeczypospolitej Polskiej, a Poznań stał się centrum ruchu zawodowego technologów polskich. Po II wojnie światowej reaktywowano działalność SAPWSBM, zwanego także Stowarzyszeniem Absolwentów w Szkole Inżynierskiej w Poznaniu, ale w 1949 r. decyzją miejscowego Urzędu Wojewódzkiego (prawdopodobnie na polecenie wyższych władz administracyjnych PRL) postawiono je w stan likwidacji (działało jeszcze do końca 1950 r.), zalecając zrzeszanie się w NOT.

W 1928 r. Kierownictwo Marynarki Wojennej (KMW) wysłało Tadeusza Kielczewskiego do Szkoły Podchorążych Marynarki Wojennej (SPMW) w Toruniu (mieszczącej się w Koszarach Raclawickich nad Wisłą, ob. Hotel Bulwar), elitarniej kuźni fachowych

K

kadr dla PMW bezpośrednio podległej szefowi KMW. W ramach ok. trzyletniego programu nauki (teoretycznej i pływania na jednostkach PMW) T. Kielczewski odbył najpierw półtoramiesięczne przeszkolenie rekruckie w Kadrze Szeregowych Floty (podległej KMW) zwanej też Kadram Marynarki Wojennej w Świeciu. Następnie w 1929 r. uczestniczył w długim (ok. siedmiu miesięcy) rejsie szkolnym na żaglowym (szkunerze z pomocniczym napędem) okręcie szkolnym ORP „Iskra”, a potem pływał na torpedowcu ORP „Krakowiak”. W dalszym toku nauki skierowano go do stacjonującej w Pińsku (na rz. Pinie) na Polesiu Floty Pińskiej — z przydziałem na monitor rzeczny ORP „Toruń”. Po ukończeniu SPMW służył na ORP „Podhalanin” podporządkowanemu Dywizjonowi Minowców wchodzącemu w skład Floty (związku operacyjnego PMW II RP) stacjonującej w porcie wojennym Gdynia-Oksywie. W 1930 r. w stopniu bosmana pchor. rez. został zwolniony ze służby w PMW. W 1932 i 1933 r. powołano go na sześciotygodniowe (każdorazowo) ćwiczenia rezerwy PMW do Gdyni. W czasie ćwiczeń w 1932 r. pływał na nowoczesnym ORP „Burza” (wszedł do służby 10 VIII 1932) z (załóżka) Dywizjonu Kontrtorpedowców (niszczycieli według obecnego nazewnictwa). We IX 1932 r. przebywał na okręcie szkolnym ORP „Bałtyk” (na kursie aplikacyjnym lub specjalistycznym dla pchor. PMW?) z Dywizjonu Szkolnego. Na tym okręcie, będącym hulkiem mieszkalnym i zakotwiczonym na stałe w porcie wojennym na Oksywiu, mieściła się siedziba Szkoły Specjalistów Morskich. 11 III 1935 r. prezydent RP prof. inż. Ignacy Mościcki mianował T. Kielczewskiego ppor. mar. rez. z dniem starszeństwa 1 I 1934 r. i lokatą 8 w Korpusie Technicznym Marynarki Wojennej. W 1936 r. T. Kielczewski odbył ćwiczenia we Floty Rzecznej MW (taka nazwa od 17 X 1931) w Pińsku. 28 IV 1939 r. został przeniesiony z Korpusu Technicznego Marynarki Wojennej do Korpusu Morskich Oficerów Technicznych.

Około 1937 lub 1938 r. Tadeusza Kielczewskiego przydzielono do produkcji zbrojeniowej w HCP dla potrzeb WP, dlatego nie podlegał mobilizacji. Pod koniec VIII 1939 r. zarządzono ewakuację nowoczesnych urządzeń HCP na wschód Polski. 10–12 IX wojska niemieckie zajęły Poznań. Zakłady HCP, skonfiskowane na potrzeby przemysłu wojennego III Rzeszy, 1 XI przeszły pod zarząd koncernu zbrojeniowego Deutsche Waffen und Munitionsfabriken

z Karlsruhe. W czasie okupacji niemieckiej nosił nazwę DWM Posen.

Po wcieleniu w X 1939 r. Wielkopolski do Rzeszy i utworzeniu Okręgu Rzeszy Poznań (niem. Reichsgau Posen) rozpoczęło się masowe przymusowe wysiedlanie obywateli polskich z tego obszaru. 6 XII 1939 r. o godz. 23 T. Kielczewski i jego bliscy: żona Stefania i matka Maria Rozalia (mieszkająca u syna od 1935 r.) zostali wypędzeni przez Niemców z domu przy ul. Saperskiej 39 w Poznaniu. Stracili nie tylko dom (własność T. Kielczewskiego) i większość mienia ruchomego, ale także wolność osobistą. Przewieziono ich samochodem ciężarowym do niemieckiego przejściowego obozu przesiedleńczego Lager Głowna (figuruje na liście nr 8) przy ul. Bałtyckiej w poznańskiej dzielnicy Główna (ob. Nowe Miasto), gdzie przetrzymywano ich w warunkach uwłaczających godności ludzkiej. Stamtąd 13–15 XII 1939 r. zostali przetransportowani koleją do Częstochowy, wówczas na terenie Generalnej Guberni. Przez cały okres okupacji niemieckiej przebywali w tym mieście. Zajmowali mieszkanie pozostawione przez najmłodszego brata Tadeusza, kpt. WP Mariana S. Kielczewskiego, który przed mobilizacją w III 1939 r. służył w 27. pp stacjonującym w Częstochowie.

T. Kielczewskiego skierowano do pracy przymusowej w biurze warsztatu technicznego u niemieckiego zarządcy komisarycznego Częstochowskich Zakładów Wyrobów Włókienniczych „Stradom” S.A. (z kapitałem polskim; najstarszej fabryki włókienniczej w mieście, położonej nad rz. Stradomką), funkcjonujących pod nazwą Tschenstochauer Textilwerke Stradom A.G. in Treuhandverwaltung.

W 1945 r., po opanowaniu Częstochowy przez Armię Czerwoną (16 I) i zakończeniu walk o Poznań (23 II), małżeństwo Kielczewskich wróciło do swojego domu w Poznaniu przy ul. Saperskiej 39, rozgrabionego i zniszczonego (w ok. 15 proc.) w wyniku działań wojennych. Na mocy dekretu z 13 IV 1945 r. o nadzwyczajnym podatku od wzbogacenia wojennego T. Kielczewski musiał zapłacić tzw. władzy ludowej podatek za swoją nieruchomości. Po przybyciu do Poznania powrócił do przerwanej wojną pracy w Biurze Konstrukcyjnym, zwanym też Biurem Technicznym przechodzących pod zarząd państwowy Zakładów Cegielskiego. Biuro to decyzją Ministra Przemysłu Metalowego z 5 VI 1945 r. wydzielono 1 IX tr. ze struktur Zakładów H. Cegielski (wg innego źródła

biuro to rozwiązano w 1949 r.), tworząc samodzielne Centralne Biuro Konstrukcyjne (CBK), zwane też Centralnym Biurem Konstrukcyjnym Taboru Kolejowego, podporządkowane bezpośrednio Zjednoczeniu Przemysłu Taboru Kolejowego „Tasko”. CBK, opracowując projekty i odtwarzając dokumentację techniczną, pracowało na potrzeby wszystkich polskich zakładów produkujących tabor kolejowy. Na mocy ustawy z 3 II 1947 r. absolwenci b. PWSBW (PWS-BMiE) w Poznaniu, w tym Tadeusz Kielczewski, otrzymali tytuł zawodowy inżyniera (dyplom inżynierski). W I 1951 r. CBK przekształcono w przedsiębiorstwo państwowe — Centralne Biuro Konstrukcyjne Przemysłu Taboru Kolejowego (CBKPTK) zajmujące się przede wszystkim projektowaniem parowozów. Tadeusz Kielczewski był konstruktorem w CBK, a w CBKPTK objął funkcję kierownika Pracowni Konstrukcyjnej parowozów, później lokomotyw spalinowych i elektrycznych. Tę ostatnią sprawował aż do przejścia na emeryturę w 1975 r.

W notach biograficznych oficerów Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych oraz osób służących w Polskich Kompaniach Wartowniczych przy Armii Amerykańskiej, tworzonych na bazie tej (wówczas już byłej) brygady, opracowanych przez prof. Czesława Brzozę (opublikowanych na portalu Sowińców — Fundacji Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego) podano (nota 254): „Kielczewski Tadeusz Antoni (17 II 1901–), od 1 I 34 ppor. rez. w korpusie technicznym marynarki wojennej, wojna w Murnau, kpt. OW [Oddziałów Wartowniczych], od poł. XII 46 dca komp. 4007, po jej rozwiązaniu dca obozu dla wartowników w Ingolstadt”. Na podstawie źródeł przechowywanych w archiwum rodziny Kielczewskich można jednoznacznie stwierdzić, że w czasie II wojny światowej T.A. Kielczewski przebywał w Częstochowie, a nie w Oflagu VII A Murnau i wkrótce po zakończeniu walk w Poznaniu wrócił do tego miasta, by podjąć pracę w Zakładach Cegielskiego. Osoba chcąca ukryć swoją tożsamość i znająca jego personalia (dokładne daty: urodzenia i mianowania na pierwszy stopień oficerski w PMW), podała się za niego.

T. Kielczewskiemu przyznano Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1920 oraz odznakę pamiątkową 4. pułku artylerii polowej; w PRL: Brązowy Krzyż Zasługi za długoletnią pracę, Odznakę Honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (26 IX

1975 r., legitymacja nr 8 221; zaszczytne odznaczenie samorządowe).

Wśród pamiątek po ojcu przechowywanych przez córkę L. Leitgeber znajdują się dwie książki kpt. ż.w. Karola Olgierda Borchardta (1906–1986), absolwenta SM w Tczewie (1928 r.), autora popularnych, barwnych gawęd o autentycznych postaciach tworzących historię morską II RP. Z przekazu rodzinnego wiadomo, że w tych książkach, tj. w *Znaczy kapitan* i w *Krążowniku spod Somosierry* (ich wyd. 1 — odpowiednio: 1960 i 1963) pojawiają się wzmianki o T. Kielczewskim (bez podawania jego nazwiska, a czasem i imienia) z okresu, gdy uczył się w SM w Tczewie i pływał na żaglowcu „Lwów” oraz był słuchaczem SPMW w Toruniu. K.O. Borchardt podczas spotkań z czytelnikami mówił, że każde zdanie w jego książkach, opartych na własnych wspomnieniach, jest udokumentowane. Skrupulatny T. Kielczewski, posiadający własne źródła (w tym dokumentację fotograficzną), znalazł jednak pewne nieścisłości w treści i podpisach pod zdjęciami, które sprostował i uzupełnił uwagami umieszczonymi na marginesach wspomnianych wyżej książek.

31 VIII 1939 r. Tadeusz Kielczewski zawarł związek małżeński ze Stefanią Majewską (12 VIII 1910 w Poznaniu–14 II 1990 w Poznaniu). Małżonkowie mieli troje dzieci ur. w Poznaniu: Zbigniewa (28 II 1947–13 III 1947), Aleksandrę Barbarę (ur. 27 VI 1948), Liliannę Danutę (ur. 3 VII 1951).

Tadeusz Antoni Kielczewski zmarł 1 VII 1983 r. w Poznaniu, został pochowany w tym mieście, w grobie rodzinnym na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo.

APPozn., Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności miasta Poznania z l. 1870–1931, E-kartoteka — indeks osobowy: Kielczewski Tadeusz, sygn. 14602, k. 642; APW, AmW, Magistrat Miasta Włocławka z l. 1787–1918, sygn. 8304, nr domu 5 (Księga ludności stałej m. Włocławka, 1903, t. 1, numery domów 1–49, k. 72–73); sygn. 8318, nr domu 5 (Księga ludności stałej m. Włocławka, 1910, t. 1, numery domów 1–37, k. 106–107); tamże, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Włocławek z l. 1808–1912, nr zespołu 383, sygn. 192, akt urodzenia nr 551; *Kadry morskie Rzeczypospolitej*, t. 5: *Polska Marynarka Wojenna. Dokumentacja organizacyjna i kadrowa oficerów, podoficerów i marynarzy (1918–1947)*, pod red. J.K. Sawickiego, Gdynia 2011, s. 555 (poz. 67), 568 (poz. 41); Rutowska M., *Lager Głowna*.

Niemiecki obóz przesiedleńczy na Główniej w Poznaniu; dla ludności polskiej (1939–1940), [w serii:] *Documenta Occupations*, t. 16, Poznań 2008, s. 269; Dembecka Wł., *Absolwenci Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Poznaniu 1919–1945*, [w serii:] *Materiały Historyczno-Metodyczne*, Poznań 2018, wyd. 2 uzupeł., s. 124 (r. 1925, poz. 45); Grot Z., *100 lat Zakładów H. Cegiel-ski 1846–1946*, Poznań 1946. s. 154, 155, 166–167, 172–175, 191–192, 198, 203, 206; Łoś R., *Artyleria polska 1914–1939*, Warszawa 1991, s. 37–38, 40, 53, 54; Pokropiński B., *Przemysł lokomotywowo w Polsce, w: Inżynierowie polscy w XIX i XX w.*, pod red. Z. Mrugałskiego, Polskie Towarzystwo Historii Techniki, Warszawa 2006, s. 74, 76, 92–94, 95, 96, 97, 104–106, 111–112, 114, 115; Skotnicki W.J., *Harczerze Włocławka w walce o niepodległość (1914–1920)*, w: *Tak rodziła się Niepodległość. W 100-lecie powstania wolnej Polski*, pod red. Z.P. Krzeszewskiego, Z.J. Zasady, Płock–Włocławek 2018, s. 267, 269–270, 278; *Zarys historii wojennej 4 pułku artylerii polowej*, oprac. M. Landau, A. Tabiszewski, [w serii:] *Zarys historii wojennej pułków polskich 1918–1920*, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 1929, s. 3 (mapka), 12–22; *Państwowa Szkoła Morska. Zarys Monografii*, Instytut Wydawniczy Szkoły Morskiej, Tezew 1929, s. 7, 9, 11, 12–14, 15–16, 17, 19, 20, 39, 54, 74, 75; Zarzycki P., *4 Kujawski Pułk Artylerii Lekkiej*, [w serii:] *Zarys historii wojennej pułków polskich w kampanii wrześniowej*, zeszyt nr 65, Pruszków 1995, s. 5–7; Korespondencja D. Jarębskiego z Lilianą Leitgeber, z l. 2012–2013, 2023; Ustne informacje Liliany Leitgeber z l. 2012–2015, 2023; netografia, dostęp: 24 VI 2023. Fot. ze zbiorów L. Leitgeber z Poznania.

Dariusz Jarębski

KIEŁCZEWSKI WITOLD KAZIMIERZ

(1897–1984), h. Pomian, włocławianin, absolwent Gimnazjum Realnego we Włocławku, skaut (harczerz) tajnej Pierwszej Drużyny Skautowej (Harcerskiej) im. Kazimierza Pułaskiego i członek POW we Włocławku, rotmistrz (oficer zawodowy) 2. pułku szwoleżerów Rokitniańskich, uczestnik walk o niepodległość Polski w l. 1918–1920, w tym wojny Polski z Rosją sowiecką oraz działań wojennych we IX 1939 r.

Urodził się 15 X 1897 r. we Włocławku, w rodzinie szlacheckiej, był drugim synem Mariana Kielczewskiego (1855–1920; zob. *WSB*, t. 7) i Marii Rozalii z d. Przedpeńskiej (1876–1945; zob. *WSB*, t. 7). W. Kielczewski, jego starszy brat Janusz Wiktor i dwaj młodszy bracia: Tadeusz Antoni i Marian Stefan

(zob. ich biogramy w: *WSB*, t. 10) oraz ich rodzice mieszkali we Włocławku, w kamienicy przy ul. Brzeskiej 16 (zachowała się do czasów nam współczesnych), będącej własnością Mariana Kielczewskiego. W domu rodzinnym pielęgnowano tradycje narodowe i rodowe oraz przestrzegano zasad wiary katolickiej.

Nauki wstępne pobierał w domu rodzinnym. Następnie (w 1910?) został uczniem społecznej, płatnej Włocławskiej Siedmioklasowej Szkoły Handlowej Męskiej — zwanej również Włocławską Szkołą Handlową (WSH) — przy ul. Szkolnej 6 (obecnie I Liceum Ogólnokształcące im. Ziemi Kujawskiej we Włocławku przy ul. Mickiewicza 6). W szkole tej wykładano w języku polskim, dlatego rodzice braci Kielczewskich wybrali ją dla wszystkich swoich synów (Włocławskie Towarzystwo Wzajemnego Kredytu, w którym pracował ojciec Witolda, wspierało funkcjonowanie WSH).

Witold i jego starszy brat Janusz na wakacje jeździli do stryja Kazimierza Kielczewskiego, właściciela majątku ziemskiego Radonie (wówczas pow. błoński gub. warszawskiej, ob. wieś w pow. grodziskim, w gm. Grodzisk Mazowiecki) i pobliskiego browaru, gdzie nauczyli się jazdy konnej, co miało wpływ na ich dalsze życie (zostali kawalerzystami).

W czasie nauki bracia Kielczewscy byli związani ze środowiskiem młodzieży należącej do tajnych organizacji patriotycznych działających na terenie WSH: tzw. „Sekcji” lub „Nowej Sekcji” — włocławskiej komórki Organizacji Młodzieży Niepodległościowej „Zarzewie” oraz Włocławskiego Związku Młodzieży Niepodległościowej. Te dwie pokrewne organizacje przeciwstawiały się rusyfikacji i dążyły do utrzymania WSH jako polskiej placówki oświatowej, prowadziły wśród jej uczniów pracę ideowo-wychowawczą w duchu narodowo-niepodległościowym i przygotowywały starszą młodzież (w związku z zaangażowaniem się

sytuacji politycznej w Europie) do przyszłej walki zbrojnej o wolność Polski.

Z inicjatywy wrocławskiej młodzieży zarzewiackiej w poł. IX 1911 r. we WSH powstała Pierwsza Drużyna Skautowa im. Kazimierza Pułaskiego. Władze carskie nie akceptowały idei skautingu, dlatego była ona zakonspirowana i oficjalnie funkcjonowała jako szkolne kółko gimnastyczno-sportowe „Cuiavia” („Cujawiak”). W. Kielczewski należał do tej drużyny skautowej (będącej zaczątkiem harcerstwa we Wrocławku i na Kujawach wschodnich) od 1913 r. (lub 1912) i razem ze starszym bratem Januszem uczestniczył w zajęciach sportowych „Cuiavi”, pieszych wędrówkach krajoznawczo-historycznych oraz w konspiracyjnych spotkaniach (zbiórkach) skautów. Zadaniem drużyny skautów wrocławskich, podobnie jak innych drużyn, które powstawały wówczas na terenie całego zaboru rosyjskiego (Kongresówki), było przysposobienie młodzieży polskiej do trudów życia żołnierskiego i przygotowanie kadr dla przyszłej armii polskiej. Stąd organizacja na wzór wojskowy, dyscyplina i kładzenie nacisku na zajęcia paramilitarne. Od poł. 1913 do wakacji 1914 r. funkcję drużynowego pełnił Mikołaj Kulczyński. Pod jego kierunkiem skauci, wśród nich Janusz i Witold Kielczewscy, oficjalnie należący do szkolnego kółka gimnastyczno-sportowego, 18 V 1913 r. zorganizowali specjalny pokaz (popis) gimnastyczny. Pokaz został połączony z zawodami sportowymi uczniów WSH, urządzono go na boisku szkolnym (na zakończenie roku szkolnego 1912/1913), inaugurując letni sezon sportowy w szkole i w mieście. Nad prawidłowym przebiegiem czuwał komitet sędziowski na czele z dyr. szkoły Józefem Szczepańskim i prof. Juliuszem Kosińskim, nauczycielem gimnastyki w WSH, związanym z ruchem sokolskim. Dochód ze sprzedaży biletów na zawody przeznaczono na wsparcie niezamożnych uczniów WSH i zakup nowego sprzętu sportowego.

W roku szkolnym 1914/1915 na skutek działań wojennych, które objęły Wrocławek, W. Kielczewski przerwał naukę w WSH, wznowił ją rok później. W czasie I wojny światowej — razem z młodszymi braćmi: Tadeuszem i Marianem (oni także byli uczniami WSH przekształconej z pocz. r. szkol. 1916/1917 w ośmioklasową Szkołę Realną, zwanej również Gimnazjum Realnym, które w 1919 r. zostało upaństwowione) — nadal uczestniczył w różnych formach działalności wspomnianej drużyny szkolnej (od 9 XI

1916 r. gimnazjalnej) skautów (od I. 1915–1916 zwaną także drużyną harcerską), która funkcjonowała półlegalnie pod okupacją niemiecką (po ostatecznym zajęciu Wrocławka przez Niemców 13 XI 1914 miasto to znajdowało się pod ich okupacją do nocy z 11 na 12 XI 1918 r.). Skauci wrocławscy otwarcie manifestowali swoją obecność podczas obchodów różnych rocznic patriotycznych, narodowych (w tym: rocznic uchwalenia Konstytucji 3 Maja — w 1916 r. 125. rocznicę tego wydarzenia połączono we Wrocławku z oddaniem hołdu powstańcom styczniowym pochowanym w mogile na tzw. piaskach; 100. rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki — 15 X 1917 r.) oraz świąt i innych uroczystości kościelnych (przyjazd do Wrocławka wizytatora apostolskiego na Polskę, Litwę i Rosję Achille Rattiego, późniejszego papieża Piusa XI — 22 i 23 IX 1918 r.).

W 1916 r. W. Kielczewski wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej. Należał do utworzonego w pierwszym półroczu 1916 r. Wrocławskiego Okręgu POW mającego numer konspiracyjny Ia. Pod koniec X 1918 r. — po nawiązaniu na początku tego miesiąca współpracy między kierownictwem Pierwszej Drużyny Skautowej im. Kazimierza Pułaskiego a wrocławską komendą POW (Wrocławek był siedzibą zarówno Komendy Obwodu — miasta, jak i Komendy Okręgu VII) — w podmiejskich lasach przeprowadzono wspólne taktyczne ćwiczenia zgrywające połączone z teoretycznymi wykładami (dla starszych harcerzy) o broni strzeleckiej. Prawdopodobnie W. Kielczewski w nich uczestniczył. 12 XI 1918 r. brał udział, razem z kolegami z POW, legionistami z Polskich Sił Zbrojnych (niem. „Polnische Wehrmacht”) i skautami z Pogotowia Młodzieży (męskiej z wszystkich trzech wrocławskich drużyn), w rozbrajaniu żołnierzy niemieckich z garnizonu we Wrocławku.

Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1918 r. wstąpił ochotniczo w szeregi powstającego Wojska Polskiego — do tworzącego się w Krakowie (w koszarach na Zakrzówku) i okolicach 2. pułku ułanów WP (2. puł. WP) będącego spadkobiercą tradycji 2. pułku ułanów Legionów Polskich z okresu I wojny światowej. W załączku tej ostatniej jednostki kawalerii legionowej walczył najstarszy brat Witolda, Janusz, ułan 3. plutonu 6. szwadronu kawalerii III dywizjonu ułanów, który 26 IX 1915 r. poległ w potyczce z kawalerią rosyjską pod przysiółkiem Konskoje na Polesiu Wołyńskim. 1 I 1919 r. 2. puł. WP został

przemianowany na 2. pułk szwoleżerów (2. pszwol.). 2 VI tr. dodano do tej nazwy miano *Rokitniańskich* (dla upamiętnienia szarży 2. szwadronu kawalerii Legionów Polskich pod Rokitną 13 VI 1915 r. na okopaną piechotę rosyjską).

Od XI 1918 do X 1919 r. W. Kiełczewski przebywał w Bielsku (ob. Bielsko-Biała) na Śląsku Cieszyńskim i w okolicach. W Bielsku powstał (lub został przeniesiony z Krakowa) II dywizjon (II dyon: szwadrony 3. i 4.) 2. pszwol. Na tym terenie trwał wówczas spór odradzającej się Rzeczypospolitej z Czechami domagającymi się przyłączenia Śląska Cieszyńskiego do ich państwa. Po ataku wojsk czeskich 23 I 1919 r. spór ten przerodził się w konflikt zbrojny (przez Czechów nazywany „wojną siedmiodniową”) zakończony (na pewien czas) podpisaniem przez obie strony (3 II 1919 r.) umowy o zawieszeniu działań wojennych i (25 II) umowy wojskowej wyznaczającej linię demarkacyjną. W walkach z wojskami czechosłowackimi brały udział pododdziały 2. pszwol. W dostępnych źródłach nie ma informacji, by W. Kiełczewski uczestniczył w tych walkach. Wiadomo (dokument w WBH), że pełnił służbę patrolową na prowizorycznej (wówczas) granicy polsko-czechosłowackiej (w rej. Frysztatu).

W 1919 r. W. Kiełczewski służył (wg W. Gogana, autora najnowszej monografii 2. pszwol.) w oddziale technicznym, a później (po zmianie nazwy) w szwadronie technicznym (szw. techn.) 2. pszwol. (w plutonie służby łączności — telefonicznym?). Jednostka ta, utworzona od 4 VI 1919 r. i rozlokowana we wsi Pruchna i w jej okolicy (Śląsk Cieszyński), stanowiła odwód polskiej obsady polsko-niemieckiej linii demarkacyjnej. W końcu X 1919 r. 2. pszwol. został przetransportowany koleją z Bielska na Kujawy wschodnie, w pobliżu Włocławka, gdzie koncentrowała się V Brygada Jazdy (V BJ; 2. pszwol. wchodził w jej skład) z Frontu Pomorskiego dowodzonego przez gen. por. (gen. dyw.) Józefa Hallera. Na początku XI cały 2. pszwol. (oprócz szwadronu zapasowego, który pozostał we Włocławku) przerzucono za Wisłę, na ziemię dobrzyńską. Pułk rozlokował się w Lipnie i w jego okolicach (miasteczko Kikół i wieś Złotopole i Głodowo); tam też znajdowało się miejsce postoju szwadronu zapasowego pułku (szw. zapas.; wg części źródeł ten szw. pozostał we Włocławku).

22 IV 1919 r. naczelne władze wojskowe ustaliły, że miejscem postoju szw. zapas. będzie Włocławek, a 8 VII zmieniły je tymczasowo na miejscowość

Brzezie koło Włocławka. Według niektórych opracowań szwadron już w III przybył na Kujawy wschodnie i rozlokowano go najpierw w Brzeziu, a potem przeniesiono do Włocławka, gdzie stacjonował w porosyjskich koszarach kawalerii w dzielnicy peryferyjnej Kokoszka, na rogu ul. Kapitulnej i Długiej.

20 I 1920 r. 2. pszwol. (tymczasowo podporządkowany Grupie gen. por. Stanisława Pruszyńskiego), a wraz z nim pchor. W. Kiełczewski, rozpoczął swój udział w zajęciu Pomorza Nadwiślańskiego (Gdańskiego), przyznanego Polsce (oprócz Gdańska) na mocy Traktatu Wersalskiego (28 VI 1919) formalnie kończącego I wojnę światową oraz umowy polsko-niemieckiej z XI 1919 r. Pod Golubiem i Dobrzyńem (ob. Golub-Dobrzyń) szwoleżerowie przekroczyli dotychczasową polsko-niemiecką linię demarkacyjną (granice rosyjsko-niemiecką z 1914 r.), by po kilkunastu dniach dotrzeć (8 lub 9 II) do Zatoki Gdańskiej (okolice małej kaszubskiej miejscowości nadmorskiej Gdingen, czyli Gdyni) i symbolicznie zająć dla Polski skrawek wybrzeża przylegający do Morza Bałtyckiego (oficjalna uroczystość ponownego, po okresie rozbiorów, przejścia władztwa Polski nad morzem, czyli ceremonia „zaślubin z morzem”, miała miejsce 10 II 1920 r. w Pucku i odbyła się z udziałem szw. kombinowanego, złożonego z plutonów wystawionych przez wszystkie szw. liniowe 2. pszwol.).

Do początku IV 1920 r. 2. pszwol. (ponownie w V BJ) stacjonował na wybrzeżu polskim (północne Kaszuby; początkowo w okolicach Redy i Wejherowa, później w pobliżu Żarnowca i Wolnego Miasta Gdańska — WMG). Szwoleżerowie ochraniali granicę z Niemcami i WMG. Nie wiadomo, czy wówczas pchor. W. Kiełczewski był podoficerem szw. zapas., czy może służył już w 3. szwadronie liniowym (3. szw. lin.) II dywizjonu (II dyonu) 2. pszwol., w którym walczył później z Armią Czerwoną.

W IV 1920 r. 2. pszwol. przerzucano transportami kolejowymi z Torunia na Wołyn i do Ukrainy. Tam pułk nadal pozostawał w podporządkowaniu V BJ, która weszła w skład Dywizji Jazdy (DJ) podległej wprost Naczelnemu Wodzowi WP marsz. J. Piłsudskiemu (do 17 V bezpośrednio dowodzącemu armiami polskimi w Ukrainie). Od 25 do 27 IV, w czasie operacji WP w Ukrainie (zwanej wyprawą kijowską), Witold Kiełczewski uczestniczył w zwycięskim zagonie DJ na Koziatyn, ważny węzeł komunikacyjny (głównie kolejowy) na głębokich tyłach sowieckiego Frontu

Południowo-Zachodniego. Do połowy V brał udział w działaniach DJ na wschód od Koziatyna — w kierunku Dniepru.

Po rozpoczęciu w Ukrainie kontrofensywy sowieckiego Frontu Południowo-Zachodniego W. Kiełczewski uczestniczył w walkach z I Armią Konną (zw. „Konarmią” lub I AKB) pod dowództwem Siemiona M. Budionnego. 1 VI brał udział pod Rohożną (Rohożnem, na południowy wschód od rz. Skwiry) w jednej z największych bitew kawaleryjskich wojny 1919–1920. 4 VI II dyon, w którym walczył, wyróżnił się w boju pod Bielijówką (Bielajewką) i pobliskim Antonowem. Po przełamaniu (5 VI) przez I AKB polskiego Frontu Ukraińskiego i wyjściu na jego tyły, uczestniczył w bojach DJ z dywizjami Budionnego: 8 VI pod Wernyhorodkiem, Białopolem i Radziwiłłówką, a 10 VI w szarży w rejonie Chałaimgródka.

W trzeciej dekadzie VI brał udział w działaniach na obu brzegach Słuczy na Wołyniu, między 19 a 21 VI w bitwie nad Uszą pod Korosteniem i Zwiahlem (Nowogrodem Wołyńskim), będącej próbą rozbicia I AKB przez Grupę Operacyjną „Słucz”. W trakcie tej bitwy doszło 20 VI do boju pod Kropiwną (na wschód od Zwiahla), gdzie W. Kiełczewski uczestniczył w zwycięskim rajdzie II dyonu szwol. pod dowództwem por. Wincentego Karskiego na tyły jednego z oddziałów konnicy Budionnego (Polacy zdobyli baterię dział). Od 27 VI do pierwszych dni VII, kiedy to 2. pszwol. znajdował się w dyspozycji gen. ppor. Kazimierza Raszewskiego, dowódcy 6. DP, przez sześć dni pełnił z kolegami z pułku (idącego komunikiem) służbę wywiadowczą i walczył na tyłach I AKB (m.in. pod Seredami k. Emilczyna i Lipnikami).

W początkach VII jego macierzysty pułk, osłabiony dotychczasowymi bojami, wycofano z frontu i skierowano z Kowna w rejon Zamościa, gdzie formowano Grupę Operacyjną (GO) Jazdy. 2. pszwol. (po reorganizacji i uzupełnieniu ze szw. zapas. we Włocławku) wcielono do nowej IV BJ formalnie wchodzącej w skład 2. DJ. W. Kiełczewski, po powrocie (25 VII) 2. pszwol. na polski Front Południowo-Wschodni (dawny Front Ukraiński) na Wołyniu i Podolu, brał udział we wstępnej fazie strategicznej bitwy lwowskiej, bitwie pod Beresteczkiem (nad górnym Styrem) i Brodami 25 VII–5 VIII (29 VII–4 VIII wg części historyków) 1920 r. Uczestniczył wtedy w bojach IV BJ z oddziałami I AKB, m.in. w obronie przepraw przez Styń w rej. Szczurowic (25–29 VII) i w walkach

pod Stanisławczykiem (29 VII). 2 VIII brał udział w rekonesansowym podjeździe 3. szw. lin., podczas którego w nocnym ataku na oddziały jednej z brygad I AKB w Radziwiłowie koło Brodów zadano wrogowi duże straty (zdobyto taczanki, tabor i proporzec) oraz odbito z niewoli żołnierzy II batalionu 20. pp 6 DP. 3 VIII walczył pod Klekotkowem koło Siestratyna (na północny wschód od Brodów), gdzie szarża 2. pszwol. na przeważającego nieprzyjaciela (wróg poniósł dotkliwe straty w ludziach i sprzęcie) spowodowała przerwanie boju, co ocaliło część polskiej 2. DJ od całkowitego rozbicia przez konnicę Budionnego.

Po wstrzymaniu polskich działań zaczepnych pod Brodami (z powodu sytuacji na kierunku warszawskim) uczestniczył (11–17 VIII) w walkach między górnym Styrem a górnym Bugiem (na jego wschodnim brzegu), opóźniających marsz I AKB w kierunku Lwowa. 2. pszwol. toczył je w I BJ 2. DJ z GO Jazdy, a po rozwiązaniu tej ostatniej (12 VIII) — w VII BJ nowej 1. DJ (zwanej też Grupą Jazdy lub nadal GO Jazdy) płk. Juliusza Rómmla. Następnie W. Kiełczewski wziął udział w obronie Lwowa — 19 VIII w bitwie pod Żółtańcami i Kulikowem (na północny wschód od Żółkwi), gdzie 1. DJ, znajdująca się (od 18 VIII) w grupie taktycznej gen. ppor. Pawła Szymańskiego (dowódcy 5 Lwowskiej DP), walczyła z oddziałami Budionnego.

Od utworzenia 21 VIII GO (zwanej także Grupą Pościgową) gen. ppor. Stanisława Hallera, w skład której weszła 1. DJ, W. Kiełczewski uczestniczył w opóźnianiu marszu I AKB spod Lwowa w kierunku Sokala, Włodzimierza Wołyńskiego i Lubelszczyzny. W czasie bitwy zamojskiej 25 VIII–5(6) IX (ostatniej, operacyjnej fazy strategicznej bitwy warszawskiej) brał udział w okrążeniu i pobiciu I AKB spieszącej ze spóźnioną już pomocą sowieckiemu Frontowi Zachodniemu Michała N. Tuchaczewskiego. 31 VIII walczył pod Komarowem (na południowy wschód od Zamościa) — w największej bitwie kawaleryjskiej tej wojny i XX w., podczas której I AKB nie udało się przebić przez siły 1. DJ.

Nie wiadomo, czy uczestniczył w dalszych działaniach pościgowych kawalerii polskiej za I AKB, bowiem we IX 1920 r. wycofano go z frontu i skierowano do Bielska, gdzie stacjonował wówczas, przeznaczony z Włocławka, szw. zapas 2. pszwol. W. Kiełczewski pozostał tam do (końca?) I 1923 r. Następnie został skierowany do Szkoły Podchorążych Piechoty

w Warszawie, na kurs podchorążych w Klasie (kompanii) 38 (jazdy) im. ks. Józefa Poniatowskiego (dowódca klasy por. Stanisław Siemieński). Trwał on od 14 II do 21 VI 1921 r. W. Kiełczewski ukończył ten kurs z 18. lokatą (na 79 absolwentów). Od VII do X tr. przebywał w Bielsku, gdzie (od wiosny/lata 1921 r.) znajdował się stały garnizon 2. pszwol. (od V 1921 r. w V Samodzielnej BJ, po zmianie nazwy w IV 1924 r., w V Samodzielnej Brygadzie Kawalerii). Tam został przydzielony do oddziału sztabowego pułkowej szkoły podoficerskiej. Miał wtedy stopień plut. pchor. Przez pewien czas kwaterował na zamku w Pszczynie, w której rozlokowano 1. szw. lin. 2. pszwol. W X 1921 r. został mianowany ppor. kaw. Następnie od X 1921 do VII 1922 r. odbył kurs podchorążych w Centralnej Szkole Jazdy w Grudziądzu. Od II do VII 1923 r. był na kursie łączności (radiowej) dla oficerów w Obozie Szkolnym Wojsk Łączności w Zegrzu pod Warszawą. Po jego ukończeniu od VII 1923 do X 1928 r. dowodził plutonem łączności 2. pszwol., stacjonującym (do końca IV 1926) w Bielsku a potem w Starogardzie. W VIII 1923 r. awansowano go na stopień por. ze starszeństwem z 1 VII 1923 r. i 10 lokatą na liście oficerów kawalerii.

Od wiosny (końca IV?) 1926 r. do wybuchu II wojny światowej W. Kiełczewski stacjonował w Starogardzie (ob. Starogard Gdański) na Kociewiu, gdzie przerzucono 2. pszwol. Od X 1928 do XII 1930 r., w okresie dowodzenia 2. pszwol. przez ppłk. SG (płk. dypl.) Konstantego M. Drukckiego-Lubeckiego, por. W. Kiełczewski był adiutantem pułku. Pełniąc tę funkcję, uczestniczył w uroczystościach obchodów Święta Pułku i jego piętnastolecia istnienia, w Starogardzie 14–15 IX 1929 r., z udziałem prezydenta RP prof. Ignacego Mościckiego, prymasa Polski abp. warsz. ks. kard. Aleksandra Kakowskiego i bp. pol. WP ks. Stanisława Galla. W pierwszym dniu tych uroczystości, na terenie starogardzkich Czerwonych Koszar (od 16 IX 1929 nazwanych Koszarami im. Pułkownika (?) Zbigniewa Dunin-Wąsowicza) przy Szosie Chojnickiej (zwanej także ul. Chojnicką) odsłonięto Pomnik Poległych 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich (okupanci niemieccy zniszczyli pomnik w 1939 r.) z tablicą z wykazem 157 poległych ułanów i szwoleżerów pułku, wśród których wymieniono nazwisko Janusza Kiełczewskiego, starszego brata Witolda.

W dn. 16–17 IX 1934 r. odbyły się uroczyste obchody dwudziestolecia istnienia wspomnianego pułku, które uświetnił I. Mościcki. Z okazji tego jubileuszu wydano wówczas w Starogardzie jednodniówkę pt. *Pułk Szwoleżerów Rokitniańskich 11 VIII 1914–11 VIII 1934*. Zredagował ją mjr Tadeusz Łękowski, ówczesny zastępca dowódcy 2. pszwol. i pasjonat jego historii (wiele lat służył i walczył w tym pułku). Okładkę tej jednodniówki zaprojektował por. Witold Kiełczewski, który talent do rysunku rozwijał od czasów szkolnych we Włocławku.

Od XII 1930 do XI 1931 r. kolejny raz dowodził plutonem łączności macierzystego pułku. Od XI 1931 do I 1932 r. przebywał w szpitalu, a po powrocie do pułku na nowo objął dowodzenie plutonem łączności — od I 1932 do I 1933 r. W l. 1931–1932 był oficerem informacyjnym 2. pszwol., a następnie od I do VII 1933 r. zastępcą dowódcy Szkoły Podoficerskiej tego pułku. Od VII 1933 do XI 1934 r. oraz od XII 1937 do XI 1938 r. był adiutantem 2. pszwol., a od VI 1934 do XII 1937 r. jego oficerem żywnościowym.

Podczas jednej z letnich nauk pływania dla szwoleżerów i koni w 1932 lub 1933 r. por. W. Kiełczewski i plut. Józef Siuda, narażając własne życie, uratowali tonącego szwol. Franciszka Schenkennlegiera, za co otrzymali pochwały od ppłk. dypl. Leona Mitkiewicza-Żółtka, ówczesnego dowódcy 2. pszwol.

W. Kiełczewski brał udział w propagowaniu przez 2. pszwol. polskości na Pomorzu Gdańskim i wybrzeżu polskim (defilady z okazji święta 3 Maja, obchody: odrodzenia Polski 11 XI, szczególnie uroczyste w 1928, 1933 i 1938 oraz Święta Morza organizowane corocznie od 1932, symboliczne zaślubiny z morzem), a także w różnych uroczystościach religijnych z udziałem szwoleżerów. Świadczył składki na Fundusz Obrony Narodowej i Ligę Obrony Powietrznej i Przeciwwgazowej.

Od XI 1938 do (końca?) III 1939 r. przydzielono go do prac mobilizacyjnych w 2. pszwol. W III 1939 r. awansował na stopień rtm. ze starszeństwem od 19 III tr. i został przydzielony do korpusu oficerów administracji kawalerii. W dn. 23–25 III 1939 r., w czasie częściowej niejawnej (tzw. „cichej”) oraz alarmowej (tzw. „kolorowej”) mobilizacji w Pomorskiej BK, był zastępcą oficera mobilizacyjnego 2. pszwol. W IV został przeniesiony do sztabu Pomorskiej BK w Bydgoszczy na stanowisko II oficera sztabu (wywiad

i kontrwywiad). 25 VIII dowódca Armii „Pomorze” gen. dyw. Władysław Bortnowski wydał rozkaz utworzenia Grupy Operacyjnej „Czersk” (GO „Czersk”, zwanej też Grupą Osłonową lub Grupą Osłony „Czersk”; rozwiązana 5 IX), którą dowodził gen. bryg. Stanisław Grzmot-Skotnicki. Sztab tej GO zorganizowano w oparciu o sztab Pomorskiej BK. 28 (?) VIII, po zakończeniu natychmiastowej mobilizacji alarmowej (ogłoszonej 25 VIII) sztabu tej brygady i GO „Czersk”, rtm. W. Kiełczewski dołączył z innymi sztabowcami (w drugim rzucie sztabu?) do Pomorskiej BK, dowodzonej przez płk. Adama Kazimierza Zakrzewskiego, h. Bogoria (p.o. dowódcy tej brygady?).

W czasie przegranych przez Armię „Pomorze” walk z niemiecką 4 Armią w tzw. „korytarzu pomorskim” (1–4 IX 1939 r.) resztki Pomorskiej BK i ocalała część jej sztabu, w której znajdował się rtm. W. Kiełczewski, wydostały się z Borów Tucholskich oraz z kotła pod Świeciem i wieczorem 3 IX dotarły na przedpola Bydgoszczy.

Od 4 (?) IX rtm. W. Kiełczewski przebywał w sztabie Armii „Pomorze” (zw. przez niego Armią „Toruń”, tak jak w niektórych starszych oprac. o IX 1939 r.) w Toruniu, mieszczącym się w Forcie XIII (zwanym też Fortem lub Warownią Karola Otto Kniaziewicza) w dzielnicy Podgórze. W nocy 7 IX, razem z płk A. Zakrzewskim i z niektórymi oficerami sztabu Pomorskiej BK, wyjechał do Ośrodka Zapasowego (OZ) Pomorskiej BK w Garwolinie (zw. też OZ Kawalerii „Garwolin”). Zadaniem tych oficerów było sformowanie nowej rezerwowej brygady kawalerii. 10 IX nie do końca sformowana brygada płk. Zakrzewskiego, w której szereгах był rtm. W. Kiełczewski, opuściła Garwolin i w ciągu następnych dwóch dni znalazła się w rejonie Radzyna Podlaskiego, gdzie koncentrowały się znaczne siły kawalerii polskiej zwane Zgrupowaniem (Grupą) Kawalerii płk. Tadeusza Komorowskiego h. Korczak (późniejszego Komendanta Głównego AK ps. „Bór”). Z rozkazu gen. dyw. Stefan Dąb-Biernackiego, dowódcy Frontu Północnego (zwanego też Grupą Armii, utworzonego z Armii „Modlin”) 13 lub 14 IX stworzono Kombinowaną BK (nazywaną także GO Kawalerii, dywizją kawalerii lub Zgrupowaniem Kawalerii) płk. Zakrzewskiego (płk. T. Komorowski został zastępcą płk. A. Zakrzewskiego). 12 IX, tzn. przed formalnym utworzeniem tej brygady kawalerii, rtm. W. Kiełczewski objął funkcję II oficera sztabu (szefa kontrwywiadu i wywiadu) w brygadzie lub

tylko we wchodzącym w jej skład warszawskim pułku ułanów ppłk. dypl. kaw. Józefa Trepto (wcześniej dowódcy 2. pszwoł.). W szeregach Kombinowanej BK (z Armii „Lublin”), podległej wprost dowódcy Frontu Północnego, W. Kiełczewski walczył na Zamojszczyźnie i Lubelszczyźnie (znał te tereny z walk w VIII 1920), m.in. w tzw. drugiej bitwie pod Tomaszowem Lubelskim 22–27 IX 1939 r. (jednej z największych bitew stoczonych przez WP w 1939 r.).

27 IX pod Medyką dostał się do niewoli niemieckiej (taką datę podał w życiorysie spisany między 1945 a 1947 r., na potrzeby rejestru oficerów w Rejonowej Komendzie Uzupelnień — RKU w Siedlcach. Nie ma tam wzmianki, że był ranny.). Następnie (po pobycie w jednym ze szpitali PCK w Krakowie, przejętych przez Niemców i zamienionych w szpitale jenieckie dla rannych i chorych żołnierzy polskich) został przeniesiony do obozu przejściowego (niem. *Durchgangslager*) dla polskich jeńców wojennych, tzw. Dulagu (DL) Krakau. Przetrzymano go w byłych koszarach WP na Dąbiu (Kraków–Dąbie), gdzie był punkt zborny dla jeńców. 12 lub 13 (?) XII 1939 r. został wywieziony do Stalagu XIII A (D?) Nürnberg-Langwasser (ob. dzielnica Norymbergi) w Bawarii, obozu jenieckiego przeznaczonego dla szeregowców i podoficerów. Ze względu na wielu jeńców wziętych do niewoli podczas walk w Polsce, przez pewien czas umieszczono tam również oficerów WP. Resztę wojny spędził w Oflagach (obozach jenieckich dla oficerów). 25 I 1940 r. (wg danych PCK miało to miejsce 28 V tr.) przeniesiono go do Oflagu VII C Laufen (wg niektórych oprac. został on utworzony 30 V 1940) znajdującego się w zamku Laufen w południowo-wschodniej Bawarii. Stamtąd 24 V 1940 r. został przekazany do Oflagu XI B Braunschweig (Brunszwik nad rz. Oker w Dolnej Saksonii, u podnóża Gór Harzu, w zachodniej części Niemiec), mającego charakter obozu przejściowego. Miał tam nr jeniecki 1778. Od 25 VI 1940 r. przebywał (razem z innymi oficerami 2. pszwoł. oraz 14. pp; wielu z nich było wrocławianami) w Oflagu II C Woldenberg w okręgu Landsberg (ob. polski Dobiegniew w woj. lubuskim), wzorcowym, największym obozie jenieckim dla oficerów polskich; jego nr jeniecki 1778/XI B. 25 I 1945 r., z powodu zbliżania się Armii Czerwonej, ewakuowano go z innymi jeńcami do Oflagu VII A Murnau w mieście Murnau am Staffelsee w Alpach Bawarskich, gdzie miał nr jeniecki 32 447. Takie informacje o swoim pobycie

K

w niewoli niemieckiej rtm. W. Kielczewski podał w arkuszu ewidencji personalnej (nr 866) podczas rejestracji w RKU w Siedlcach, ok. 1945–1947 r. Natomiast podczas krótkiej rozmowy z bratem Tadeuszem w Poznaniu, w XII 1972 r. (nagranej przez rodzinę na taśmie magnetofonowej) opisał wydarzenia z 26 IV 1945 r., kiedy to w Oflagu XI B Braunschweig (?) został oswobodzony przez wojska amerykańskie.

Po zakończeniu II wojny światowej rtm. Witold Kielczewski wrócił do Polski (znajdującej się już pod dominacją sowiecką) i zamieszkał razem z żoną najpierw w Siedlcach, a potem w innych miastach, aż w końcu osiadł na stałe w Szczecinie. Nie orientując się dobrze w ówczesnej rzeczywistości, złożył wniosek o możliwość kontynuowania (przerwanej niewolą) służby w WP. Jednak w „ludowym” wojsku, na czele którego stała totalnie zrusyfikowana kadra, nie było miejsca dla „sanacyjnego” oficera i do tego uczestnika walk w 1920 r. z „wyzwoleńczą” Armią Czerwoną. Zanim podjął pracę (ok. 1947?) jako urzędnik w Szczecinie, w przedsiębiorstwie zajmującym się rybołówstwem (?), przez bardzo długi czas, jako „wroga klasowego”, nie chciano go zatrudnić w żadnej z instytucji.

Prawdopodobnie należał do krajowego Koła Pułkowego (powstałego po 1956 r., którego działalność przez wiele lat utrudniały władze komunistyczne różnych szczebli) zrzeszającego kombatanów 2. pszwol. i uczestniczył w różnych obchodach rocznicowych związanych z pułkiem i zjazdach jego weteranów.

Za działalność niepodległościową i czyny bojowe w l. 1918–1939 został dwukrotnie (?) odznaczony Krzyżem Walecznych (za walki z Armią Czerwoną w 1920 r. oraz z Wehrmachtem we IX 1939 r.; pierwszy nadany w 1925 r., drugi (?) — prawdopodobnie przez Władze RP na Uchodźstwie), Medalem Niepodległości (1933) i Srebrnym Krzyżem Zasługi (1938). Miał prawo do noszenia odznaki pamiątkowej (w wersji oficerskiej) 2. pułku szwoleżerów Rokitniańskich (od 1926?) oraz odznak honorowych dla ochotników, którzy: 1) wstąpili po 1 XI 1918 r. do WP z własnej woli (rozetka o barwach narodowych), 2) przebywali co najmniej trzy miesiące na froncie (w l. 1918–1920) w bezpośrednim kontakcie z nieprzyjacielem (odznaka w formie srebrnego orzełka na tarczy).

Zmarł 10 II 1984 r. w Szczecinie. Został pochowany na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie.

30 IV 1933 r. W. Kielczewski zawarł związek małżeński z Anną Wołk-Łaniewską h. Korczak (ur. 10 VIII 1907), córką Antoniego Wołk-Łaniewskiego h. Korczak (31 VIII 1881–14 I 1962) i Lubuszy Janiny z d. Łopuskiej (23 IX 1883–6 V 1980). Małżonkowie Kielczewscy zamieszkali w Starogardzie przy ul. Kościuszki. Nie mieli potomstwa. Wówczas A. Kielczewska nie pracowała zawodowo. Razem z mężem uczestniczyła w różnych uroczystościach związanych z 2. pszwol. i w życiu towarzyskim w Starogardzie (m.in. w we wspólnych kolacjach oficerów z żonami organizowanych 13 dnia każdego miesiąca w kasynie oficerskim, na pamiątkę szarży pod Rokitną 13 VI 1915). Oboje małżonkowie pasjonowali się jeździectwem.

Anna Kielczewska zm. 25 VII 1993 r. Została pochowana obok męża na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie.

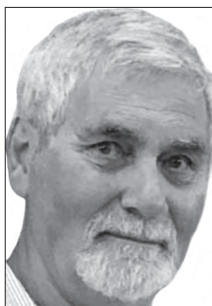
WBH CAW, Kielczewski Witold, [w:]: Kolecja Akt Personalnych i Odznaczeniowych [online] — https://wbh.wp.mil.pl/c/scans/kartoteki/KIDZ-KIES/Kidz_Kies_1245.jpg oraz https://wbh.wp.mil.pl/c/scans/kartoteki/KIDZ-KIES/Kidz_Kies_1246.jpg; tamże, Rejonowe Komisje Weryfikacyjne, Rejonowe Komendy Uzupelnień, Kolecja akt żołnierzy zarejestrowanych w Rejonowych Komendach Uzupelnień 1945–1947, sygn. II.56.8622; Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Relacje z kampanii 1939 r., GO „Czersk”, Sztab GO i Pomorska Bryg. Kaw., sygn. B.I.28A, Plk Adam Zakrzewski zca dcy Pomorskiej Brygady Kawalerii. Sprawozdanie, Paryż, 20 I 1940 r., mps, passim; tamże, OW. „Starogard”, 2. p szwol., sygn. B.I.28H, *Udział 2. p. Szwoleżerów Rokitniańskich w kampanii wrześniowej*, relacja historyczna napisana przez pplk. T. Łękawskiego, p.o. dowódcy 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich, mps, [1958 lub 1959?], s. 5–6, 7, 27, 28–29, 51; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Włocławek z l. 1808–1912, nr zespołu 383, sygn. 184, akt urodzenia nr 983; Program dokumentacyjny *Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945*, IPN Straty, Baza strat — indeks ofiar: Kielczewski Witold, rotmistrz, źródła: Polski Czerwony Krzyż, 20398 — oryginalna kartoteka jeniecka Muzeum Oflagu II C Woldenberg; Arch. rodzinne Liliany Leitgeber z d. Kielczewskiej (bratanicy Witolda Kazimierza Kielczewskiego, córki Tadeusza Antoniego Kielczewskiego), album rodzinny z opisem T.A. Kielczewskiego, listy W.K. Kielczewskiego do matki Marii Rozalii Kielczewskiej, z l. 1919–1921, 1940–1945, rozmowa rtm. W. Kielczewskiego z młodszym bratem T. Kielczewskim dotycząca osobowo-

dzenia (26 IV 1945) Oflagu XI B przez wojska amerykańskie, Poznań, grudzień 1972, kasetą magnetofonową; „Monitor Polski. Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej” 1934, nr 6, s. 1 poz. 256 (Zarządzenie o nadaniu Krzyża Niepodległości z Mieczami, Krzyża Niepodległości i Medalu Niepodległości); „Rocznik Oficerski” 1923, s. 597, 691; „Rocznik Oficerski” 1924, s. 539, 613; „Rocznik Oficerski” 1928, s. 288, 363; „Rocznik Oficerski” 1932, s. 161, 626; „Rocznik Oficerów Kawalerii” 1930, Warszawa 1930, s. 12, 98; Rybka R., Stepan K., *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935–1939*, [w serii:] *Biblioteka Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego*, t. 23, Kraków 2003, s. 497; tychże, *Rocznik oficerski 1939. Stan na dzień 23 marca 1939*, [w serii:] *Biblioteka Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego*, t. 29, Kraków 2006, s. 687; Cieślak M., Wąsik T., *Na progu niepodległości. Włocławek w latach 1914–1921. Katalog wystawy*, Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, Włocławek 2004, s. 11, 12, 13, 23–27; Głowacki L., *Działania wojenne na Lubelszczyźnie w roku 1939*, wyd. II, Lublin 1986, passim; Gogan W., *2 Pułk Szwoleżerów Rokitmiańskich*, Pelplin 2015, passim (s. 515, notka biograficzna: *Kielczewski Witold Kazimierz*, zawiera błędną informację, że w 1935 r. odszedł z 2 pszwol.); Lista nazwisk polskich oficerów więzionych w obozie jenieckim [Oflag II C] Woldenberg, oprac. Lubuskiego Towarzystwa Genealogicznego (V 2010), w: *Oflag II Woldenberg. Wczoraj i dziś*, Muzeum Woldenberczyków w Dobiegniewie, 2014, s. 87, lp. 2 090; Machalski T., *Ostatnia epopeja. Działania kawalerii w 1920 roku*, Londyn 1969, passim; Nowak W., *Samhorodek–Komarów 1920. Walki jazdy polskiej z konnicą Budionnego. Maj–wrzesień 1920*, [w serii:] *Historyczne Bitwy*, Warszawa 2010, passim; Skotnicki W.J., *Harcerstwo*, Toruń 2002, s. 55, 56 (przyp. 153), 90, 99–100; Smoliński A., *Obsada personalna formacji Pomorskiej Brygady Kawalerii po wiosennej mobilizacji alarmowej oraz po mobilizacji w VIII 1939 r. — stan na 23 marca i 1 września*, „Rocznik Grudziądzki” 2013, t. 21, s. 158; *Szkola Podchorążych Piechoty. Księga Pamiątkowa 1830–29 XI–1930. Szkice z dziejów szkół piechoty polskiej*, pr. zbior., Ostrów–Komorowo 1930, s. 311, 325, 385, 461; *Zarys historii wojennej 2 Pułku Szwoleżerów Rokitmiańskich*, oprac. A. Mniszek, K. Rudnicki, [w serii:] *Zarys historii wojennej pułków polskich 1918–1920*, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 1929, s. 3, 16–17, 21–22, 23, 24–33; Korespondencja D. Jarębskiego z Lilianą Leitgeber, z l. 2012–2014, 2023; netografia, dostęp: 24 VI 2023. Fot. ze zbiorów L. Leitgeber z Poznania.

Dariusz Jarębski

KOCIOŁOWICZ JERZY

(1940–2022), architekt, przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej we Włocławku, Główny Projektant Osiedla „Leśna Polana”

Przyszedł na świat 11 V 1940 r. we Włocławku. Ojciec, Władysław, był z zawodu fryzjerem i przez wiele lat pracował w zakładzie fryzjerskim oraz jako magazynier i nauczyciel zawodu w Zasadniczej Szkole Zawodowej nr 2 we Włocławku. Matka, Franciszka z d. Skrzeczkowska (ur. 1909 we Włocławku),

zajmowała się wychowaniem dzieci i prowadzeniem domu rodzinnego. Miał troje rodzeństwa: Krystynę (1937–2010), Aleksandra (1945–2016) i Wojciecha (1950–1999).

Po ukończeniu szkoły podstawowej w 1953 r. we Włocławku zaczął uczęszczać do Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku. Po ukończeniu klasy VIII przeniósł się do Technikum Budowlanego w Toruniu, które ukończył w 1958 r., uzyskując świadectwo maturalne i dyplom technika budowlanego. Od 1 VI 1958 do 30 IV 1959 r. pracował w Miejskim Zarządzie Budynków Mieszkalnych we Włocławku w charakterze inspektora technicznego, następnie został zatrudniony w Pracowni Urbanistycznej przy Prezydium Miejskiej Rady Narodowej we Włocławku w charakterze asystenta (1 V 1959–30 IX 1959). W 1958 r. ubiegał się o przyjęcie na studia na Wydział Budownictwa Lądowego Politechniki Warszawskiej, ale nie został przyjęty z powodu braku miejsca.

W 1959 r. po zdaniu egzaminu wstępnego rozpoczął studia na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej. Od 1 X 1961 r. otrzymywał stypendium fundowane z Prezydium MRN we Włocławku, w zamian za które zobowiązany był po zakończeniu studiów do pracy w tym urzędzie.

Na zakończenie studiów przedstawił pracę magisterską na temat *Dworzec lotniczy dla Gdańska i Gdyni* ocenioną jako bardzo dobra i po złożeniu egzaminu magisterskiego z wynikiem bardzo dobrym 23 III 1965 r. uzyskał dyplom magistra inżyniera architekta. Otrzymał propozycję pracy jako asystent

K

na Politechnice Gdańskiej, ale z powodu pobierania stypendium z Prezydium MRN musiał wrócić do Włocławka i wywiązać się z umowy zakładającej pracę w rodzinnym mieście.

W okresie od 1 VI 1965 r. do 30 IV 1968 r. był zatrudniony w Miejskiej Pracowni Urbanistycznej we Włocławku. 1 V 1968 r. przeszedł do pracy w Pracowni Projektowej Przedsiębiorstwa Budownictwa Rolniczego we Włocławku i pracował w niej do 30 VI 1972 r. Następnym miejscem pracy było Biuro Projektów Prosynchem, w którym pracował na stanowisku starszego projektanta. 1 XI 1975 r., już po powstaniu woj. włocławskiego, został powołany na stanowisko dyrektora w Wojewódzkim Biurze Planowania Przestrzennego we Włocławku. Od 1 II 1979 r. powrócił do Biura Projektów Prosynchem, w którym był kierownikiem pracowni. 1 V 1981 r. podjął pracę w Biurze Projektów Inwestprojekt jako Generalny Projektant Modernizacji Śródmieścia Włocławka i jednocześnie Generalny Projektant Osiedla Leśna Polana we Włocławku. W siedem lat później, 1 VII 1988 r., przeszedł do pracy w Przedsiębiorstwie Zagranicznym Tradeam jako dyrektor Biura Projektów. Od 1 I 1994 r. ze Zbigniewem Kaweckim utworzyli Agencję Architektury mającą siedzibę po dawnym Inwestprojekcie przy ul. Wroniej we Włocławku, w której projektowali i realizowali projekty do 30 VII 2007 r. Od 1 VIII 2007 r. aż do śmierci pracował samodzielnie we własnej Pracowni Architektury.

W 1989 r. pełnił funkcję przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej we Włocławku. Od II 1988 r. był członkiem Komisji przy Kurii Diecezjalnej we Włocławku do Spraw Budownictwa Sakralnego. Był członkiem Stowarzyszenia Architektów Polskich RP O/Toruń do 2001 r. Z racji wykonywanego zawodu należał do Kujawsko-Pomorskiej Okręgowej Izby Architektów RP.

Wśród ważniejszych realizacji architektonicznych J. Kociołowicza wymienić należy m.in.:

- dom sanatoryjny Hutnik w Wieńcu Zdroju,
- pijalnia wód mineralnych w Wieńcu Zdroju,
- ośrodek wypoczynkowy „Wikaryjka” Zakłady Azotowe „Włocławek”,
- ośrodek sportów wodnych w Zarzeczewie ZAW,
- dom wczasowy ZAW w Ustce „Perła”,
- dom wczasowy Ministerstwa Sprawiedliwości w Ustce „Posejdon”,

— osiedle domków jednorodzinnych ZAW we Włocławku,

— Hotel „Sport” Kopalni Węgla Brunatnego w Bełchatowie,

— ośrodek wypoczynkowy Wawrzekowizna KWB Bełchatów,

— budynek handlowo-mieszkalny „Victoria” we Włocławku — współautor Zbigniew Kaweckie,

— przebudowa budynku „Pollena” na Placu Wolności we Włocławku,

— Bank PKO we Włocławku,

— salon samochodowy SKODA we Włocławku,

— salon samochodowy TOYOTA we Włocławku,

— molo z przystanią w Sępólnie Krajeńskim,

— szkoła w Smólniku — rozbudowa,

— budynki mieszkalne przy ul. Jasnej 18 we Włocławku (2002), współautor Zbigniew Kaweckie,

— Szkoła w Kruszynie — rozbudowa.

J. Kociołowicz był także autorem wielu projektów kościołów i klasztorów w kraju i za granicą. Wśród nich m.in.:

— Kościół pw. św. Maksymiliana Kolbego we Włocławku (1984–1992),

— Kościół pw. Narodzenia Marii Panny i św. Jana Ewangelisty we Włocławku (1993–1999),

— kościół w Obrzębinie,

— kościół w Odolonie (2004–2012),

— kościół w Zbiersku (2003),

— kościół w Czerniewicach,

— kościół w Ciepieniu,

— kaplica w Płowcach,

— kaplica w Świątkowicach,

— kościół w Szpetalu Górnym — rozbudowa,

— plebania Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski na Zawiaślu we Włocławku,

— Klasztor Karmelitanek Bosych we Włocławku,

— Klasztor „Wspólna Praca” we Włocławku — rozbudowa,

— Klasztor Werstwialek Jezusa we Włocławku,

— Klasztor Orionistek w Cieclocinku,

— Klasztor Karmelitanek Bosych — Usole Syberyjskie (2007–2011),

— Biskupstwo Irkuck (Rosja) (2005).

J. Kociołowicz brał udział w licznych konkursach, w których otrzymywał nagrody i wyróżnienia. Jego praca dyplomowa została nominowana do nagrody im. S. Skrypija i St. Nowickiego. Otrzymał I nagrodę w konkursie na projekt zagospodarowania

przestrzennego centrum dzielnicy śródmiejskiej w Nowym Sączu (1969), współautorzy: Antoni Plac, Andrzej Ryczek. W konkursie na projekt budynku jednorodzinno-wolnostojącego, atrialnego i szeregowego w wybranym systemie technologicznym do masowej realizacji w woj. bydgoskim (1973) — współautorzy: Stanisław Dejryng, Alina Dejryng otrzymał wyróżnienie honorowe równorzędne. Za udział w konkursie na projekt architektoniczny Centrum Kołobrzegu otrzymał wyróżnienie.

W uznaniu za pracę zawodową i działalność społeczną otrzymał szereg odznak i wyróżnień resortowych oraz regionalnych. Posiadał m.in. brązowy i srebrny Medal Za zasługi dla województwa wrocławskiego, Medal za zasługi dla rozwoju Włocławka, Zasłużony dla Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych oraz Medal — XX rocznica reformy administracji państwowej 1975–1995. Otrzymał także List gratulacyjny Wojewody Włocławskiego za całokształt pracy twórczej na terenie woj. wrocławskiego oraz tytuł Zasłużony dla Miasta Włocławka. Jego projekty architektoniczne zrealizowane we Włocławku były zgłaszane w konkursie „Chata na Lata”, w którym w 1999 r. otrzymał Grand Prix w kategorii budynek roku 1999. W tym samym konkursie w 1998 r. otrzymał wyróżnienie w kategorii domki jednorodzinne, w 2000 r. wyróżnienie w kategorii budynki usługowo-handlowe i w 2003 r. wyróżnienie w kategorii domki jednorodzinne. W 2009 r. otrzymał List gratulacyjny od Prezydenta Włocławka z okazji Dnia Budowlanych. W rezultacie szkolenia w ramach Studium Wojskowego na Politechnice Gdańskiej i uczestnictwa w ćwiczeniach na poligonie otrzymał stopień porucznika WP.

Wielką pasją J. Kociółowicza było żeglarstwo morskie i sporty wodne. Posiadał uprawnienia jachtowego sternika morskiego i przez wiele lat wspólnie z kolegami wynajmował morskie jachty i pływał po Morzu Bałtyckim, odwiedzając porty m.in. w Szwecji, Finlandii i Danii. Był także członkiem Włocławskiego Towarzystwa Windsurfinowego we Włocławku.

Żonaty był z Jolantą Ogrodowską (ur. 1947), córką Stefana, która pracowała w Przedsiębiorstwie Państwowym Pracownie Sztuk Plastycznych jako kierownik Delegatury we Włocławku. Ślub zawarli 9 IX 1967 r. w katedrze we Włocławku. Małżonkowie mieli dwie córki: Joannę (ur. 1970), zamężną Dembowską, i Justynę (ur. 1978).

Zmarł 5 II 2022 r. w Warszawie. Pochowany został na Cmentarzu Komunalnym we Włocławku.

Informacje otrzymane od żony Jolanty Kociółowicz; Archiwum Politechniki Gdańskiej, akta osobowe Jerzego Kociółowicza; Archiwum IPN Delegatura w Bydgoszczy, akta paszportowe, sygn. 26986; Informacje ze strony SARP O/Toruń: https://www.archimemory.pl/pokaz/jerzy_kociolowicz,1273612. Źródło zdjęcia: z archiwum rodzinnego żony Jolanty Kociółowicz.

Władysław Kubiak

KOSSOBUDZKI CZESŁAW

(1873–1935), ps. Kace, działacz polskiego ruchu robotniczego

Urodził się 8 XI 1873 r. w Brdowie, gdzie mieszkali jego rodzice po przeniesieniu się z Wielkopolskiego, prawdopodobnie w obawie przed pruskimi represjami politycznymi za działalność przeciwko władzy. Ojciec, Ludwik, za działalność na rzecz powstania styczniowego został aresztowany i na mocy wyroku sądowego osadzony w Moabicie. Był rolnikiem i prowadził niewielkie gospodarstwo. Matką była Apolonia z d. Wiśniewska. W 1935 r. oboje już nie żyli, zmarli w Brdowie.

Czesław otrzymał wykształcenie podstawowe, a następnie średnie techniczne. Około 1890 r. wyemigrował z Niemiec i przebywał w Paryżu, Zagrzebiu oraz Londynie, pracując jako technik. W miastach tych nawiązywał stosunki z emigracją socjalistów polskich. 19 II 1900 r. w Paryżu założył związek robotniczy, który podporządkował Oddział Zagraniczny PPS i nazwał PPS „Naprzód”, zostając jego sekretarzem. 17 IV tr. reprezentował związek podczas tworzenia się Komitetu Wspólnego Oddziałów Paryskich PPS. W tym samym roku, latem, przeniósł się do Berlina i 2 IX poinformował Komitet zagraniczny PPS o założeniu w tym mieście kółka samokształceniowego „Światło”, które wkrótce później zostało przekształcone w berliński OZ PPS. Był współuczestnikiem założenia PPS, szczególnie zaangażował się w tworzenie organizacji na Śląsku i w Poznańskim. Należał do współpracowników „Gazety Robotniczej”, która z jego inicjatywy została przeniesiona do Katowic, gdzie mogła mocniej

oddziaływać w środowisku robotniczym. Gdy pojawiła się różnica zdań pomiędzy SPD a PPS, był zarówno inicjatorem, jak i organizatorem w 1902 r. ugodowych i porozumiewawczych dwustronnych konferencji w Berlinie — 19 X i 26 XII.

Gdy Cz. Kossobudzki dowiedział się o wybuchu rewolucji w 1905 r. na ziemiach polskich, potajemnie udał się na teren ziemi kaliskiej. Do 1907 r. działał tam, jak również na Kujawach, skąd ponownie wyjechał do Niemiec.

Zamieszkał wówczas w Kassel, gdzie utrzymywał bliską współpracę z przywódcą niemieckich socjalistów P. Scheidemannem. Z pomocą tego niemieckiego polityka opuścił na początku 1917 r. Niemcy i przeniósł się do Włocławka, gdzie wraz z A. Bieniem, S. Zbrożną i Z. Nowickim odbudował miejscową organizację PPS i stanął na jej czele. Jeszcze w 1917 r. wzięła ona udział w wyborach do Rady Miejskiej. Przy współudziale radnych miejskich z ramienia PPS prowadzono opiekę nad robotnikami z miejscowych fabryk i zakładów przemysłowych, zakładano kuchnie robotnicze, rozbudowano spółdzielnie spóżywców. Cz. Kossobudzki miał duży współudział w rozwoju związków zawodowych we Włocławku, należał także do grona założycieli „Klubu Robotniczego” im. Luśni Kelles–Krauzy.

W XI 1918 r. uczestniczył w akcji rozbrajania Niemców we Włocławku. W I 1919 r. został przewodniczącym Komitetu Miejskiego Rad Delegatów Robotniczych (RDR) we Włocławku. W tym samym roku z rekomendacji partii przeniósł się do Poznania, gdzie także działał w środowisku robotniczym. W XI 1922 r. kandydował w stolicy Wielkopolski do Sejmu RP z listy PPS, był również na pierwszym miejscu listy tej partii do Senatu, ale w tych wyborach partia ta nie uzyskała wówczas żadnego mandatu. 4 XII 1922 r. został wybrany przewodniczącym Miejskiego Komitetu PPS w Poznaniu. Podczas XIX Kongresu PPS, który obradował w dniach 30 XII 1923–1 I 1924 r. w Krakowie, został wybrany w skład Rady Naczelnej jako reprezentant Poznania. W tym organie reprezentował prawe skrzydło partii.

21 I 1923 r. jako reprezentant poznańskich struktur PPS uczestniczył w organizacyjnym zebraniu Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, które odbyło się w Warszawie. W latach 1924–1927 został oddelegowany przez kierownictwo partii na teren Górnego Śląska, gdzie prowadził ożywioną działalność partyjną. Był

wtedy sekretarzem Okręgowego Komitetu Robotniczego PPS w Katowicach oraz założycielem oddziału i biblioteki TUR w tym mieście. Wchodził wówczas, od II 1927 r., w skład Zarządu Głównego TUR. Jako prelegent TUR w Katowicach wygłaszał w środowiskach robotniczych odczyty o polskich ruchach narodowowyzwoleńczych.

W 1928 r. powrócił do Włocławka, gdzie miejska organizacja PPS uczestniczyła w zakończonych jej sukcesem wyborach do Rady Miejskiej. Został wtedy ławnikiem. Pracował głównie w dziedzinie miejskiej opieki społecznej, szkolnictwa i zatrudnienia bezrobotnych. Stał wówczas na czele miejskiej organizacji PPS we Włocławku jako przewodniczący OKR oraz kierował pracą oddziału TUR. Na łamach gazety partyjnej („Robotnik Polski” — „The Polish Worker”, Detroit 1931, wyd. jubileuszowe Sek. III) opublikował wspomnienia z działalności partyjnej na tym terenie w artykule *PPS na Kujawach*. W 1928 r. kandydował w wyborach parlamentarnych na posła do Sejmu z listy PPS w Grudziądzu i mandat uzyskał, lecz władze sanacyjne unieważniły ten wybór.

W 1932 r. opuścił już Włocławek z powodu pogorszenia się stanu zdrowia i zamieszkał w Wiśle na Śląsku Cieszyńskim. Pracował tam w organizacji oświatowo-sportowej „Siła” jako wiceprzewodniczący jej Zarządu Głównego. Jeszcze na kilka miesięcy przed śmiercią prowadził wykłady na kursie TUR w Katowicach. Ze względu na niemożność częstych wyjazdów do Warszawy z powodu postępującej choroby zrezygnował z członkostwa w Zarządzie Głównym TUR, ale został wybrany na członka Centralnej Komisji Rewizyjnej TUR. Jesienią 1935 r. wyjechał do Poznania, gdzie leczył się w jednym z tamtejszych szpitali.

Żonaty był z Marią z d. Pawelską, z którą mieszkał w Wiśle, pow. pszczyński.

Zmarł 9 X 1935 r. w Poznaniu. Przyczyną zgonu był rak żołądka. W akcie zgonu wystawionym w USC Poznań Cz. Kossobudzki został nazwany wiceprezydentem Włocławka.

Archiwum Państwowe w Poznaniu, Urząd Stanu Cywilnego Poznań — II obwód miejski, sygn. 460, akt nr 781, akt zgonu: Czesław Kossobudzki; Bień A., Pilch A., *Kossobudzki Czesław (1873–1935)*, ps. *Kace*, [w:] *Słownik Biograficzny Działaczy Polskiego Ruchu Robotniczego*, t. 3, Warszawa 1992, s. 309–310; „Samorząd Miejski: organ Związku Miast Polskich” 1932 z. 8, s. 475; APWł., Starostwo Powiatowe

Włocławek, sygn. 368, k. 12–14, 17; Kelles-Krauz K., *Listy*, t. 2, Wrocław 1984; *Zasłużeni dla Włocławka*, red. M. Wojciechowski, Włocławskie Towarzystwo Naukowe 1991, s. 90; Jabłoński T., *Młodość mego pokolenia*, Warszawa 1977, s. 354; Walczak J., *Polska i niemiecka socjaldemokracja na Górnym Śląsku i w Cieszyńskim 1926–1939*, Katowice 1980, s. 81, 87, 522; „Gazeta Robotnicza” 1929, nr 178, 5 VIII, s. 6; „Robotnik” 1935 nr 321, 17 X, 3 (wspomnienie pośmiertne); https://pl.wikipedia.org/wiki/Czes%C5%82aw_Kossobudzki, [dostęp: 19 III 2023].

Władysław Kubiak

KOSTRZEWA WIKTOR MICHAŁ

(1845–1936), porucznik WP, weteran powstania narodowego w 1863 r., kawaler Krzyża Niepodległości z Mieczami oraz Krzyża 70-lecia Powstania 1863 r.

Urodzony 4 IX 1845 r. w Warszawie. Był synem Piotra, weterana powstania listopadowego 1830 r. Jego matką zaś była Maryanna z Kubeckich.

W 1863 r. zgłosił się jako ochotnik do partii powstańczych i brał udział w bitwach i potyczkach z oddziałami rosyjskiego wojska. Walczył w oddziałach kawalerii powstańczej dowodzonych przez Drewnowskiego i Grabowskiego. Służył także w partii powstańczej dowodzonej przez Dyonizego Czachowskiego (1810–1863), jednego z najlepszych dowódców powstańczych, który choć nie posiadał wykształcenia wojskowego, to sam w powstaniu styczniowym był szefem sztabu zgrupowania Mariana Langiewicza, następnie dowódcą samodzielnego oddziału operującego na Kielecczyźnie i Lubelszczyźnie. Czachowski był naczelnikiem woj. sandomierskiego.

Za udział w powstaniu styczniowym został aresztowany przez Rosjan i osadzony jako więzień polityczny w cytadeli warszawskiej, w której przebywał kilka lat. Po zwolnieniu z więzienia znalazł pracę na kolei, gdzie pozostawał zatrudniony do chwili przejścia na emeryturę. Przez wiele lat mieszkał we Włocławku. Po 1918 r. należał do Kujawskiego Związku Weteranów 1863, w którym pełnił funkcje chorążego i sekretarza. Za męstwo wykazane na polach bitew i potyczek w powstaniu styczniowym otrzymał już w niepodległej Polsce stopień porucznika Wojska Polskiego.

Został ponadto odznaczony Krzyżem Niepodległości z Mieczami oraz Krzyżem 70-lecia Powstania 1863 r.

Jego żoną była Helena z Wietrznych I voto Ślepowrońska.

Zmarł we Włocławku 23 VIII 1936 r., przeżywszy lat 91. Informację o jego zgonie zgłosili Franciszek Andrzejewski, emeryt kolejowy (ur. 1873) i Tadeusz Skonieczny, przemysłowiec (ur. 1907), obaj zamieszkali we Włocławku.

„ABC. Pismo Codzienne, Informuje Wszystkich o Wszystkimi”, 1928, nr 193, r. 3, <https://dzieje.pl/postacie/dionizy-czachowski>, [dostęp: 19 III 2023]; USC Włocławek, akt zgonu nr 219/1936 z parafii św. Jana we Włocławku; Kalembka S. (red.), *Z dziejów Powstania styczniowego na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej*, Warszawa 1989.

Władysław Kubiak

KOŚCIELECKI MIKOŁAJ

(przed 1450–1518), h. Ogończyk, prepozyt kapituły katedralnej we Włocławku, trzykrotnie administrator *sede vacante* diecezji włocławskiej, bp ordynariusz chełmski

Urodzony przypuszczalnie przed 1450 r. Był synem kasztelana (następnie wojewody) inowrocławskiego i na koniec wojewody brzesko-kujawskiego, Mikołaja Kościeleckiego (starszego) ze Skępego oraz prawdopodobnie Doroty z Pniew, kuzynem wojewody poznańskiego Stanisława Kościeleckiego. Jako nastolatek odbywał w 1465 r. studia na Wydziale Sztuk Wydzolonych Uniwersytetu Krakowskiego, zapewne już wtedy sposobiąc się do stanu duchownego, ponieważ w 1469 r. uzyskał kanonikat w kapitule metropolitalnej w Gnieźnie. Wzorem wielu jemu współczesnych nie traktował jednak tego jako decyzji ostatecznej. Poprzestając na święceniach niższych, w 1475 r. otrzymał eksponowaną godność świecką w postaci nadanego mu starostwa inowrocławskiego. Zawdzięczał ją królowi Kazimierzowi IV Jagiellończykowi, na którego służbie pozostawał, będąc poświęconym w odniesieniu do 1476 r. jako jeden spośród sekretarzy monarchy. Z jego też polecenia posłował na dwór książąt zachodniopomorskich, a następnie do wielkiego miśtrza krzyżackiego i na zjazdy stanów pruskich (miał

K

również powierzone sobie rokowania z władzami Gdańska).

W charakterze uposażenia uzyskał kolejno: prepozyturę włocławską (1478), na której zastąpił Piotra Pniewskiego (lub też Mikołaja z Książa), kanonikaty: kolegiacki w Kruszwicy (1488) i katedralny w Krakowie (1489) oraz dziekanie gnieźnieńską (1494). Jako członek kolegium kanonicznego we Włocławku „na kapitule 12 V 1483 r. jednogłośnie został obrany administratorem diecezji *sede vacante* po śmierci bpa Andrzeja Oporowskiego i ze Stanisławem Brudzewskim wyznaczony jako poseł do króla, aby pozyskać wolną elekcję kanoniczną przyszłego bpa” (Stanisław Chodyński).

Wszystko to jednak wciąż jeszcze nie przesądzało o jego definitywnym ukierunkowaniu na stan duchowny, skoro w 1494 r. przypadła mu w udziale kolejna godność świecka, mianowicie starostwo dobrzyńskie. Równocześnie dokładał troski o powiększenie dóbr rodowych, zakupując w 1493 r. od Stanisława Potulickiego wielkopolską Goślinę. Po śmierci Kazimierza IV Jagiellończyka (1492) stopniowo zaczął wycofywać się z życia politycznego, więcej uwagi poświęcając — obok spraw majątkowych — kwestiom religijnym, przy czym szczególnie doniosłym w owym względzie faktem było współfundowanie kościoła oraz klasztoru franciszkanów-obserywantów (bernardynów) w należącym do Kościeleckich Skępem (diecezja płocka).

Po okresie panowania Jana I Olbrachta, kiedy to trzymał się z dala od dworu monarszego, M. Kościelecki powrócił do służby publicznej za Aleksandra Jagiellończyka, współpracując ze sprawującym rządy namiestnicze w Koronie Polskiej królewiczem-kardynałem Fryderykiem Jagiellończykiem. Ponownie też piastując godność królewskiego sekretarza, kilkakrotnie wysyłany był do Prus Królewskich, który to obszar polityki wewnętrzpaństwowej najwyraźniej pozostawał mu najbliższy i posiadał on w tej materii znaczące kompetencje. Pogłębiło się też jego zaangażowanie na polu kościelnym (w 1501 r. był delegatem kapituły gnieźnieńskiej na synod prowincjalny w Kole), albowiem w okresie wakatu na stolicy biskupiej we Włocławku po śmierci Krzesława Kurozwęckiego powtórnie sprawował rządy administratorskie w tutejszej diecezji (obrony na tę funkcję 27 IV 1503 r.), pozostając też niezmiennie prepozytem miejscowej kapituły katedralnej.

Doświadczenia uzyskane podczas dwukrotnego sprawowania obowiązków wikariusza kapitulnego (administratora *sede vacante*) w biskupstwie włocławskim okazały się przydatne, kiedy z początkiem roku 1505, po wcześniejszym odbyciu poselstwa na dwór ożenionego z córką Kazimierza IV Jagiellończyka władcy Pomorza Zachodniego, Bogusława X Wielkiego (1504), uzyskał ze strony polskiego monarchy nominację na następcę Macieja ze Starej Łomży w godności pasterskiej w diecezji chełmskiej. Zatwierdzenie papieskie dla tej desygnacji — ze strony Juliusza II — nastąpiło 14 XI 1505 r., od którego to momentu rządy biskupie Mikołaja Kościeleckiego (nie wiadomo, gdzie i kiedy oraz przez czyją posługę otrzymał sakrę) miały trwać bez mała trzynaście lat. „Po wstąpieniu na tron Zygmunta I wycofał się całkowicie z działalności politycznej, [wszakże i] o jego działalności jako bpa wiemy niewiele. Jeszcze od króla Aleksandra otrzymał połowę Białej Rawskiej, drugą połowę kupił w 1510 r. i całość przyłączył do dochodów swego biskupstwa; fundował też w Białej kościół parafialny. W 1505 r. uzyskał od monarchy zapis 100 grzywien na żupach przemyskich, [a] w 1507 r. otrzymał od nowego króla prawo obsady dwu prebend w diecezji chełmskiej oraz prawo wykupu dwóch wsi królewskich w pow. chełmskim z rąk władzy chełmskiego Iwaszka Sosnowskiego. Zdaje się rzadko zaglądał do stolicy biskupstwa chełmskiego, Krasnegostawu, przemieszkując przeważnie w klasztorze bernardynów w Skępem” (A. Swieżawski).

Odmienną opinię na temat miejsca zamieszkiwania M. Kościeleckiego w kolejnych l. wyraził Chodyński. Według niego bowiem po tym, jak „sam został bpem chełmskim (pierwsza wzmianka na sesji kapituły katedralnej we Włocławku w I 1506 r.), zatrzymał jednak prepozyturę włocławską i tu mieszkał do końca życia. Dnia 3 IV 1506 r. akta zowią go *electus confirmatus ecclesiae cathedralis Chelmensis*, nie był więc jeszcze konsekrowany. Miał zatargi z kanonikami Krystynem z Bowantowa i Piotrem z Kruczborga, które kapituła godziła. Jeszcze raz obrany administratorem diecezji w 1513 r., po śmierci bpa Wincentego Przerębskiego, jako prepozyt włocławski pobierał rocznie 30 beczek soli z Dobrzyńnia i był egzaktorem czopowego w ziemi dobrzyńskiej (1503). W katedrze we Włocławku fundował i uposażył altarię swego patrona, św. Mikołaja, a gdy potem fundusz tej altarii zmalał, wsparł go ofiarą Stefan Wilkostowski, kanonik włocławski”.

W ostatnich l. życia podpadły na zdrowiu, zwłaszcza dotknięty paraliżem („*propter ingravescentem iam aetatem, tum etiam propter infirmitatem paralyticam, qua a tribus annis laborat et afficitur*”), na specjalnie w tym celu zwołanej sesji kapituły katedralnej 7 XII 1514 r. wyznaczył egzekutorami spisanego testamentu archidiacona wrocławskiego Jana Parzniewskiego, którego następnie przybrał też na koadiutora w godności prepozyta, oraz kasztelana inowrocławskiego Mikołaja Kościeleckiego (wnuka swego brata) i sędziego ziemi dobrzyńskiej Andrzeja Kikolskiego, obrawszy na miejsce wiecznego spoczynku kościół bernardynów w rodowym Skępem (jako jego współfundator).

Po raz ostatni odnotowany w aktach kolegium kanonicznego we Włocławku w charakterze uczestnika obrad w odniesieniu do sesji generalnej ze I 1518 r., zmarł 4 V tr. w klasztorze w Skępem, w otoczeniu prowadzonych przezeń zakonników, i 6 V tr. został pochowany w miejscowej świątyni pw. Zwiastowania NMP, „*sub lapide ante aram maiorem, armis et titulis suis sculpto et ornato*”, przybrany pośmiertnie w habit zakonny franciszkanów-obszwartów, przy czym jego grób nie zachował się do dziś dnia.

Przez kolejnych kilka lat wrocławska kapituła katedralna zmuszona była zajmować się sprawami wynikającymi z rozporządzenia testamentalnego M. Kościeleckiego (ostatecznie potwierdzonego przez pasterza diecezji, bpa M. Drzewieckiego, podczas sejmku w Toruniu 19 III 1520 r.). „Opinia [współczesnych] o nim nie była jednoznaczna. Kazimierz IV Jagiellończyk, a zwłaszcza Aleksander Jagiellończyk, uważali go za zdolnego dyplomatę, szczególnie zorientowanego w sprawach pruskich i pomorskich, natomiast Jan I Olbracht zdaje się go nie lubił, a Zygmunt I Stary, choć spełniał jego prośby, nie promował go na wyższe stanowisko w Senacie” (A. Swieżawski).

Dembiński P., *Udział pralatów i kanoników w posiedzeniach poznańskiej kapituły katedralnej za pontyfikatu biskupa Uriela z Górk (1479–1498)*, „Roczniki Historyczne” 2000, r. 66, s. 202; Dworzaczek W., *Genealogia*, t. [2]: *Tablice*, Warszawa 1959, tabl. 114; EK, t. 9, kol. 986–987 (S. Tylus); *Encyklopedia Chełma*, t. 1: *Ludzie*, oprac. zbior., Chełm 2011, s. 132–133 (P. Mazur); Gąsiorowska P., *Kościelcy — fundatorzy i dobrodziejce klasztoru bernardynów w Skępem*, w: *260. rocznica koronacji figury Matki Boskiej Skępskiej, Pani Mazowska*, pod red. A.K. Sitnika, Kalwaria Zebrzydowska

2016, s. 15–33; Gąsiorowski A., *Kanonicy wrocławscy w najstarszej metryce kapitulnej (1435–1500)*, w: *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Studia nad pochodzeniem i funkcjonowaniem elity kościelnej*, pod red. A. Radziwińskiego, Toruń 2000, s. 49; Korytkowski J., *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych (podług źródeł archiwalnych)*, t. 2, Gniezno 1883, s. 301–303; t. 4, Gniezno 1883, s. 548; Krajewski M., *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Włocławek 2002, s. 328–329; Mazur P., *Poczet biskupów chełmskich obrządku łacińskiego*, Chełm 2012, s. 32–33; Mrozowski P., *Polskie nagrobki gotyckie*, Warszawa 1994, s. 288 nr II/113; *Necrologium episcoporum Poloniae*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2021, s. 80; Nitecki P., *Biskupi*, kol. 219; *Nomenclator bibliographicus episcoporum Poloniae 1320–2020*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2020, s. 232–233; Pawelec W.F., *Biskupstwo chełmskie (szkie historyczne)*, cz. [6], „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 16 (1934) nr 11, s. 390, nr 9; Prokop K.R., *Episcoporum Poloniae coetus. Szkice prozopograficzne z dziejów hierarchii kościelnej na ziemiach polskich w minionych stuleciach*, Kraków 2017, s. 517–519; tenże, *Rzymskokatolicy biskupi ordynariusze diecezji na ziemiach ruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*, Warszawa–Drohiczyń 2014, s. 221–223; PSB, t. 14, s. 414–415 (A. Swieżawski); Sułkowska-Kuraś I., *Polska kancelaria królewska w latach 1447–1506*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 133 nr 80; Szybkowski S., *Kościelcy ze Skępego herbu Ogon i ich protoplaści. Studium z dziejów późnośredniowiecznej rodziny możnowładczej*, Gdańsk 2018, s. 299–341, 524 tabl. 5; *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, pod red. A. Gąsiorowskiego, t. 6: *Kujawy i ziemia dobrzyńska*, z. 1: *Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. J. Bienia i S. Szybkowski, Kórnik 2014, s. 221, nr 251, 297, nr 227; *Vademecum chronologiczno-bibliograficzne do badań nad hierarchią Kościoła w Polsce i na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2018, s. 31 nr 230, 239 nr III/8, 373, 466; Ziaja G., *Lexikon der katholischen Bischöfe im Polen des Goldenen Zeitalters 1500–1600*, Paderborn 2020, s. 124–125, nr 38.

Krzysztof Rafał Prokop

KRAŚZEWSKA-SIKORSKA ELŻBIETA

(1954–2020), muzealnica, kierowniczka Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego w Kłóbce, kustoszka w Muzeum Rolnictwa i Techniki Wsi w Redczu Krukowym

Urodziła się 17 VI 1954 r. we Włocławku, w rodzinie Józefa (1928–1992) i Wandy z d. Dzieciołowskiej (ur. 1932). Jej ojciec był nauczycielem historii i działaczem Związku Nauczycielstwa Polskiego, w którym pełnił funkcję sekretarza Rady Powiatowej, matka zaś nauczycielką języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 10 oraz wizytatorką przedmiotowo-metodycznym języka polskiego we Włocławku. Miała brata, Mariusza Wojciecha (ur. 1952), który pracuje po ukończeniu studiów prawniczych jako urzędnik państwowy.

W 1961 r. rozpoczęła naukę w SP nr 10 we Włocławku. Brała aktywny udział w życiu szkoły, uczestnicząc w wielu konkursach literackich i zawodach sportowych, w których zdobywała dyplomy i nagrody. W 1969 r., po ukończeniu szkoły z samymi ocenami bardzo dobrymi została przyjęta bez egzaminu wstępnego do I klasy III Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Konopnickiej we Włocławku. W okresie czteroletniej nauki w liceum pracowała społecznie w Spółdzielni Uczniowskiej oraz była przewodniczącą koła klasowego Związku Młodzieży Socjalistycznej. W I 1970 r. za zajęcie I miejsca w konkursie literackim otrzymała nagrodę od przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej we Włocławku. Za duże zaangażowanie w przeprowadzeniu Spisu Powszechnego otrzymała od prezesa Głównego Urzędu Statystycznego dyplom uznania.

W 1973 r. rozpoczęła studia wyższe na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie była studentką Wydziału Filozoficzno-Historycznego — kierunek etnografia. Studia zakończyła 31 VIII 1978 r., zdając egzamin oraz przedstawiając pracę dyplomową pt. *Keczua — proces zmian społeczno-kulturowych i etnicznych w XIX i XX w.* i uzyskała tytuł magistra etnografii.

W 1973 r. rozpoczęła studia wyższe na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie była studentką Wydziału Filozoficzno-Historycznego — kierunek etnografia. Studia zakończyła 31 VIII 1978 r., zdając egzamin oraz przedstawiając pracę dyplomową pt. *Keczua — proces zmian społeczno-kulturowych i etnicznych w XIX i XX w.* i uzyskała tytuł magistra etnografii.

Tuż po ukończeniu studiów wyższych, 1 IX 1978 r., została zatrudniona w Biurze Badań i Dokumentacji Zabytków we Włocławku. Przepracowała tam na stanowisku kustosza prawie 12 lat, zajmując się ewidencjonowaniem i badaniem zabytków etnograficznych na terenie Kujaw i ziemi dobrzyńskiej.

1 I 1991 r. przeszła do pracy w Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, najpierw w Dziale Budownictwa Ludowego, następnie, od roku 1993 w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce, a od 1997 r. na stanowisku kierownika tegoż skansenu. W MZKiD pracowała do chwili przejścia na emeryturę.

W pierwszym okresie pracy w muzeum czynnie uczestniczyła w organizowaniu i przygotowywaniu ekspozycji skansenowskiej Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego (KDPE) w Kłóbce, który został otwarty w 1993 r. Wraz z J. Święchem opracowała m.in. scenariusze zagospodarowania zagrody kujawskiej i wyposażenia wiatraka (udostępnione w 1993 r.) oraz zagrody bogatego gospodarza z ziemi dobrzyńskiej (1994).

W 1997 r. objęła stanowisko kierownika KDPE w Kłóbce i prowadzenie Działu Budownictwa Ludowego. Wraz z rozbudową parku etnograficznego w Kłóbce opracowywała kolejne scenariusze ekspozycji skansenowskiej: pracowni garncarza (1997), remizy strażackiej (1998), budynku inwentarskiego z olejarnią (2002), sali lekcyjnej w dawnej szkole (2004) oraz zagrody zamożnego chłopa z Kujaw (2008).

Równoległe z pracami związanymi z rozbudową ekspozycji skansenowskiej E. Kraszewska-Sikorska z dużym zaangażowaniem brała udział w przygotowywaniu kilkudziesięciu imprez folklorystycznych organizowanych w KDPE w Kłóbce. Początkowo były to widowiska tematycznie związane z obyczajowością ludową, które po krótkim czasie przekształciły się w festyny folklorystyczne z cyklu „Z życia dawnej wsi”, z rozbudowaną częścią widowiskową, którym towarzyszyły kiermasze sztuki i rękodzieła ludowego oraz pokazy prac polowych i zajęć gospodarskich.

Edukacja regionalna była istotnym elementem muzealnej działalności Elżbiety Kraszewskiej-Sikorskiej. Duża jej zasługa to udział w tworzeniu oferty edukacyjnej, w tym lekcji pokazowych organizowanych w KDPE w Kłóbce oraz organizacja konkursów dla dzieci i młodzieży, takich jak konkurs na fotografie

lub pracę plastyczną pn. *Wpisana w pejzaż wsi — architektura w harmonii z przyrodą* (2003 r.). Poza edukacją najmłodszych przeprowadziła kilkadziesiąt prelekcji, w tym dla studentów etnografii i historii, nauczycieli szkół podstawowych i przewodników Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz wystąpień na konferencjach naukowych.

Oprócz działalności organizacyjnej i edukacyjnej w KDPE w Kłóbce, E. Kraszewska-Sikorska uczestniczyła także w przygotowaniu szeregu wystaw w muzeum Etnograficznym we Włocławku jako ich komisarz, ale także autor scenariuszy. Wśród wystaw autorskich, oprócz związanych z kulturą polską, takich jak *Wielkopolskie stroje ludowe* (2002) i *Ze wschodnich stepów. Tatarzy polscy* (2011), w zakresie jej zainteresowań znalazły się kultury Dalekiego Wschodu, które zaprezentowała m.in. na wystawach *Barwy Orientu — strój ludowy w Chinach* (2006) oraz *W kraju Garudy. Kultura ludowa Indonezji* (2007).

Podstawowy zakres pracy w muzeum obejmował badania nad historią i rozwojem budownictwa wiejskiego na obszarze Kujaw wschodnich i ziemi dobrzyńskiej, w tym organizowanie badań terenowych i prowadzenie dokumentacji działowej oraz publikowanie wyników prac badawczych.

Realizując te obowiązki, E. Kraszewska-Sikorska w latach 2000–2006 była autorką opracowania prezentującego Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny w Kłóbce, które zostało wydane w 2000 r., a także kolejno — w 2003 i 2008 r. Ponadto była autorką kilku publikacji drukowanych w wydawnictwach pozamuzealnych; wśród nich m.in. *Wpisana w pejzaż wsi. Kilka słów o architekturze rodzimej Kujaw i ziemi dobrzyńskiej*, „Krajobrazy Dziedzictwa Narodowego” 2001, nr 2 (6), Warszawa, s. 27–32; *Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny w Kłóbce. Ochrona architektury rodzimej*, „Z Dziejów Ziemi Dobrzyńskiej” 2005, t. 7, Dobrzyń nad Wisłą, s. 20–28; *Tradycyjna wieś na Kujawach*, cz. 1: *W domu i zagrodzie*, Włocławek 2005; *Kujawsko-Dobrzyński park Etnograficzny w Kłóbce. Oddział Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku*, „Biuletyn Stowarzyszenia Muzeów na Wolnym Powietrzu w Polsce” 2006, t. 9, Wdzydze, s. 157–159; *Tradycyjna wieś na Kujawach*, cz. 2, Włocławek 2006.

Głównym miejscem publikacji wyników jej badań etnograficznych było wydawnictwo muzealne „Rocznik Muzealny”. Wśród tych opracowań wymienić

należy: *Odtwarzanie krajobrazu przyrodniczego dawnej wsi w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce*, „Rocznik Muzealny”, t. 10, Włocławek 2004, s. 131–142; *Park Etnograficzny — najmłodszy oddział stuletniego muzeum*, „Rocznik Muzealny”, t. 12, Włocławek 2008, s. 211–228; *Prace nad realizacją projektu i urzędzeniem wewnątrz w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce w latach 1997–1998*, „Rocznik Muzealny”, t. 8, Włocławek 2000, s. 169–177; *Rola Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego w przekazywaniu dziedzictwa kulturowego regionu*, „Rocznik Muzealny”, t. 11, Włocławek 2006, s. 171–184; *Stacjonarne badania etnograficzne. Piotrków Kujawski 1994*, „Rocznik Muzealny”, t. 6, Włocławek 1996, s. 161–166; *Zagroda kujawska z okresu międzywojennego w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce*, „Rocznik Muzealny”, t. 9, Włocławek 2002, s. 61–74; *Śladami tradycji — Edukacja regionalna w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce*, „Rocznik Muzealny”, t. 14, Włocławek 2012, s. 159–168.

Była autorką scenariusza aranżacji wewnątrz gospodarskich *Zagrody zamożnego chłopca z Kujaw*, za którą to realizację muzeum otrzymało III nagrodę w ogólnopolskim konkursie „Wydarzenie Muzealne Roku SYBILLA 2008”.

We IX 2014 r. złożyła wniosek o przejście na emeryturę po 37 l. pracy zawodowej. 1 I 2015 r. rozwiązała z MZKiD umowę o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia i przeszła na emeryturę. W uznaniu za pracę zawodową na niwie kultury otrzymała Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury” (1997), Brązowy Krzyż Zasługi (2000) i Medal Złoty za Długoletnią Służbę (2009).

Będąc na emeryturze, 1 I 2016 r. podjęła dodatkową pracę jako kustosz w Kujawskim Muzeum Oręża, Nauki i Techniki w Redczu Krukowym, które powstało z inicjatywy Janusza Borkowskiego, właściciela Kujawskich Zakładów Maszyn Rolniczych, znanego w regionie orędownika działalności społecznej i kulturalnej. W tym muzeum pracowała do śmierci, organizując wiele ekspozycji ze zgromadzonych eksponatów dokumentujących przede wszystkim kulturę ludową Kujaw od najdawniejszych do współczesnych czasów.

Związek małżeński zawarła z Emilem Sikorskim (ur. 1964), z zawodu mechanikiem samochodowym. Małżeństwo doczekało się córki Pauliny, z męża

K

Bywalskiej. Małżonkowie przez wiele lat mieszkali w Brześciu Kujawskim.

Zmarła 16 III 2020 r. w Brześciu Kujawskim. Została pochowana na Cmentarzu Komunalnym we Włocławku.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe E. Kraszewskiej-Sikorskiej; Archiwum Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, akta osobowe Elżbiety Kraszewskiej-Sikorskiej; informacje otrzymane od córki, Pauliny Bywalskiej; Archiwum Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, akta osobowe Elżbiety Kraszewskiej; informacje otrzymane z Muzeum Oręża, Nauki i Techniki w Redczu Krukowym; „Rocznik Muzealny” 2010, t. 13, Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej. Źródło fotografii — Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej.

Władysław Kubiak, Piotr Nowakowski

KUJAWSKI WITOLD KONSTANTY

(1938–2021), ks. prof. dr hab. nauk historycznych, proboszcz par. Smólnik w diecezji włocławskiej, kierownik Katedry Nauk Pomocniczych Historii UKSW, prof. UMK w Toruniu, dyrektor Archiwum Diecezjalnego we Włocławku, wiceprzewodniczący Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych w Polsce

Urodził się 27 VI 1938 r. w Kłodawie. Rodzicami byli Konstancy i Antonina z Brzezińskich. Ojciec był geodetą oraz posiadał gospodarstwo rolne. W 1939 r. zamieszkali w m. Ciepłiny w parafii Modzerowo.

W latach 1945–1952 uczęszczał do szkoły podstawowej w Mieczysławowie.

Edukację kontynuował w szkole średniej w Izbicy Kujawskiej w l. 1952–1956. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1956 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Święcenia subdiaconatu otrzymał w 1962 r. we włocławskim klasztorze reformatów. Diakoniat przyjął w III następnego roku

w kościele św. Stanisława we Włocławku. Święcenia kapłańskie przyjął 16 VI 1963 r. z rąk bpa Antoniego Pawłowskiego w kościele farnym w Kole. Jako neoprezbiter objął pierwszą placówkę duszpasterską w Kościelcu Kaliskim od 31 VII 1963 r. Po trzech miesiącach został przeniesiony do par. Kolonowa, gdzie przebywał od 5 XI 1963 do 4 VIII 1964 r. Na polecenie bpa ks. W. Kujawski wraz z alumnem Edwardem Niedbachem wykonali fotokopie wszystkich dokumentów procesu beatyfikacyjnego bpa Michała Kozala, które zostały przekazane Stolicy Apostolskiej.

W 1968 r. podjął studia z historii Kościoła w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie pod opieką o. prof. Eugeniusza Wyczawskiego, z zakonu bernardynów, jednocześnie sprawował obowiązki wikariusza w Kleczewie od 4 VIII 1964 do 24 VIII 1968 r. u proboszcza i dziekana, ks. kan. Antoniego Suwarta. Czas studiów ks. W. Kujawski łączył z pracą duszpasterską w następujących par.: Kościelcu Kaliskim od 11 X do 19 X 1968 r.; w par. kaliskiej św. Mikołaja od 6 XII 1968 do 15 I 1969 r.; jako wikariusz ekonom w Ostrowitem Słupeckim od 8 I do 18 II 1971 r.; w par. św. Stanisława we Włocławku od 30 VI 1971 r.

24 I 1972 r. otrzymał na Wydziale Teologicznym ATK stopień magistra z historii Kościoła za pracę magisterską pt. *Sieć parafialna diecezji włocławskiej od czasów najdawniejszych do końca XV wieku*. Tego samego roku podjął naukę na studiach doktoranckich pod kierunkiem ks. prof. Hieronima Wyczawskiego OFM. Studia te ks. W. Kujawski musiał przerwać z powodu nagłego przeniesienia go do par. Miłosierdzia Bożego w Kaliszu, gdzie przebywał od 30 VI 1973 do 17 VI 1974 r. Budowano tam nową świątynię.

W 1974 r. uzyskał zgodę na roczny urlop naukowy na kontynuowanie pracy doktorskiej opartej na źródłach archiwalnych. Nie przerywając pracy naukowej, objął obowiązki kapelana w nowicjacie Sióstr Wspólnej Pracy we Włocławku od 22 VIII 1974 do 16 VI 1975 r. 7 XI 1977 r. na Wydziale Teologii ATK obronił pracę naukową pt. *Krzysztof z Kurozwęk jako wielki kanclerz koronny i biskup włocławski*, którą uwieńczył tytułem doktora teologii.

Po otrzymaniu tytułu naukowego doktora ks. W. Kujawski kontynuował pracę jako wikariusz w par. św. Stanisława we Włocławku od 16 VI 1975 do 15 VI 1978 r. Wikariat w tej par. był ostatnim przed otrzymaniem kolejnego, ważnego stanowiska. Na skutek interwencji ks. prof. S. Librowskiego, ks. W. Kujawski

1 VI 1978 r. został zwolniony z pracy wikariusza i powołany na stanowisko dyrektora Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Pracował tam do 2013 r.

Rozpoczynając pracę w archiwum, własnym samochodem zwoził akta parafialne z całej diecezji włocławskiej. Zorganizował oddzielne pracownie dla pracowników oraz dla kwerendzystów. Wyremontował pomieszczenia archiwum znajdujące się po prawej bocznej stronie katedry włocławskiej. Urządził zaplecze sanitarne z bieżącą wodą. W l. 90. ks. W. Kujawski udostępnił Ośrodkowi Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL staropolskie akta wizytacyjne diecezji włocławskiej do zmikrofilmowania, stąd stały się łatwo dostępne do badań naukowych. Kontynuował prace dokumentacyjno-źródłoznawcze, które wcześniej zainicjował ks. S. Librowski, wydając repertoria wizytacji biskupich. Na łamach półrocznika „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” opublikował repertoria wizytacji kanonicznych z XVI–XVIII w.: *Repertorium Ksiąg Wizytacyjnych diecezji kujawsko-pomorskiej, przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku*, ABMK 84 (2005)–91 (2009); *Repertorium ksiąg wizytacji kanonicznych biskupów kujawsko-pomorskich przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym w Pelplinie*, ABMK 84 (2005)–91 (2009); *Repertorium ksiąg wizytacyjnych diecezji kujawsko-pomorskiej, przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie*, ABMK 77 (2002).

Ks. W. Kujawski podjął się również dokończenia inwentarza, który zapoczątkował ks. S. Librowski, którego praca została przerwana przez śmierć. Był to *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Dział 2, Dokumenty w kopiariuszach oraz innych księgach. T. 12, Akta nominacji i instalacji prałatów i kanoników kapituły katedralnej we Włocławku* (Stanisław Librowski, uzupełnił Witold Kujawski cz. 2, nr 38–73, Włocławek 2015).

Od 16 VI 1979 r. jako proboszcz ks. W. Kujawski zaczął pracować w par. pw. św. Bartłomieja w Smólniku, skąd codziennie dojeżdżał do Archiwum we Włocławku. W ciągu jednego roku, a więc od 1983 do 1984 r. sprawując obowiązki rządcy par., wybudował kościół filialny w Dębie Polskim, pracując z parafianami fizycznie. Poświęcenia dokonał bp Zaręba. W tym czasie od 6 IX 1980 r. pracował również w WSD, gdzie wykładał historię oraz prowadził seminarium naukowe. Spełniał również obowiązki ojca duchownego dekanatu włocławskiego II w l. 1995

–2001 oraz wizytatora religii. W 1990 r. otrzymał godność kapelana papieskiego, zaś w miesiąc po odejściu z par. został włączony do grona kanoników gremialnych Kapituły Katedralnej. Cechowała go wysoka kultura osobista, głęboka wiara w Boga, pokora, skromność i subtelność w odnoszeniu się do innych oraz niesamowita pracowitość.

Ks. W. Kujawski był gorliwym, pracowitym kapłanem i uczonym. Od 1985 r. ponad 50 par. poznało z łamów „Ładu Bożego” własną historię. Dla *Encyklopedii katolickiej* opracował hasła, biogramy miejsc i osób związanych z diecezją włocławską. Przy wielu obowiązkach napisał pracę naukową: *Kościelne dzieje Sieradza*, którą 14 XII 1999 r. obronił, otrzymując tytuł dr hab. nauk humanistycznych w zakresie Historii Kościoła w Polsce na ATK. Opracował przewodnik po zasobach archiwum diecezjalnego: *Archiwum Diecezjalne we Włocławku: przewodnik po zespołach*, który wydano na łamach t. 6 (2003) „Studiów Włocławskich”.

Proboszczem par. Smólnik był do 31 VII 2002 r., następnie ks. W. Kujawski na żądanie bpa ordynariusza diecezji, zrezygnował z funkcji proboszcza z powodu podjęcia pracy na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracował również przez kilka lat w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku (obecnie Kujawska Szkoła Wyższa) oraz prowadził seminarium naukowe z Historii Kościoła na Papieskim Wydziale Teologicznym we Włocławku.

Jako członek komisji historycznej brał udział w procesie beatyfikacyjnym na poziomie diecezjalnym 108 Męczenników II wojny światowej oraz bpa Wojciecha Owczarka. Od 1989 r. był członkiem Włocławskiego Towarzystwa Naukowego, Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku oraz Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

Za swą działalność naukową i społeczną otrzymywał tytuły honorowe, nagrody, wyróżnienia. Posiadał m.in. Srebrny Krzyż Zasługi (2003), Medal Komisji Edukacji Narodowej (2008), Akt nadania przez Radę Gminy Włocławek „Zasłużony dla Gminy Włocławek”. Wielokrotnie otrzymywał wdzięczne podziękowania, zasłużone dyplomy uznania, listy gratulacyjne i wiele innych odznaczeń.

Mimo pracy naukowej na uczelniach nie zapomniał o swej par. Smólnik i jej mieszkańcach, stąd wydał w 2010 r. monografię: *Parafia Wistka Szlachecka*

— *Smólnik: zarys dziejów*. Jego praca i zaangażowanie zostały docenione przez władze samorządowe. W 2017 r. otrzymał tytuł „Zasłużony dla gminy Włocławek”.

Autor bardzo licznych artykułów i prac zwartych. Publikacje ks. W. Kujawskiego dotyczą prawie w całości dziejów diecezji włocławskiej. Jest to bogaty zbiór kilkudziesięciu monografi dotyczących parafii w diecezji włocławskiej, różnych opracowań, dwutomowej monografii Włocławka: *Włocławek. Dzieje miasta*. Na uwagę zasługują kilkusetstronicowe publikacje poświęcone historii diecezji, które powstały na podstawie źródeł archiwalnych: *Diecezja kujawsko-kaliska*, opracowanie historyczno-źródłoznawcze (Włocławek 2011); *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiaconaty: kruszwicki i włocławski* (Włocławek 2014); *Parafie diecezji pomorskiej: archidiaconat pomorski* (Włocławek 2015); *Parafie diecezji włocławskiej: okres kujawsko-kaliski 1818–1925* (Włocławek 2018).

Ks. W. Kujawski był szlachetnym, szanowanym i lubianym przez wszystkich, którzy spotkali tak niezwykłą postać. Był bardzo aktywnym do ostatnich chwil życia.

Zmarł 31 XII 2021 r. Uroczystości pogrzebowe, którym przewodniczył bp senior Stanisław Gębicki odbyły się 5 I 2022 r. w jego ukochanej przez niego par. Smólnik. Tam też na miejscowym cmentarzu spoczęło jego ciało.

Poniński A., *Wspomnienie o śp. ks. profesorze pral. Witoldzie Konstantym Kujawskim*, „Miesięcznik Diecezji Włocławskiej. Kronika” 2022, nr 4 (t. 105), Włocławek 2022, s. 459–470; Frątczak W., *Ks. dr hab. Witold Kujawski, profesor UMK, archiwista, historyk, duszpasterz*, „Studia Włocławskie” 2005, nr 8, s. 9–23; Hamryszczak A., *Ksiądz Witold Konstanty Kujawski (1938–2021)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2022, nr 118; Alabrudziński W., *Tłumy na pogrzebie księdza profesora Witolda Kujawskiego*, redakcja naszemiasto.pl w Kujawsko-Pomorskiem; *Zmarł ks. pral. Witold Kujawski, wieloletni proboszcz parafii św. Bartomeja w Smólniku*, wloclawek.pl; *Zmarł ks. pral. Witold Kujawski wieloletni dyrektor Archiwum Diecezjalnego*, archiwumwloclawek.pl; *Ks. dr hab. Witold Kujawski, prof. UMK, archiwista, historyk, duszpasterz*, europeana.eu; *Śp. Ks. dr hab. Witold Kujawski*, gmina.wloclawek.pl; *Zmarł ks. pral. Witold Kujawski, wieloletni dyrektor Archiwum Diecezjalnego*, diecezja.wloclawek.pl; *Zmarł ks. pral. prof.*

dr hab. Witold Konstanty Kujawski, stowarzyszenie-archiwistów-kościelnych.pl. Źródło zdjęcia: archiwum diecezji włocławskiej.

Zofia Kuźniewska

KUSOCIŃSKI WOJCIECH

(1790–przed 1843), urzędnik, prezydent Włocławka w latach 1834–1837

Urodził się 20 IV 1790 r. we Włocławku. Rodzicami byli Antoni Kusociński (ur. 1758, s. Pawła i Reginy) oraz Marianna Doluchowska, którzy ślub wzięli w 1784 r. we Włocławku w parafii św. Jana Chrzciciela. Miał troje rodzeństwa: Agatę (ur. 1785), Dyonizego Brunona (ur. 1787) i Franciszka Ksawerego (ur. 1792). Syn Dyonizego Brunona w 1820 r. we Włocławku wziął ślub z Rozalią Cobelską (c. Antoniego i Agnieszki Datchowskiej).

Nazwisko Wojciecha Kusocińskiego pojawia się w historii Włocławka we IX 1787 r., gdy przed Komisją Dobrego Porządku powołaną przez biskupa włocławskiego Józefa Ignacego Rybińskiego stawał właśnie Wojciech Kusociński wraz z Antonim Bernatowiczem, reprezentując interesy rybaków z miasta. Nie mógł być to jednak przyszły prezydent Włocławka, gdyż ten urodził się w trzy lata później. Mógł to być ktoś z najbliższej rodziny.

Gdy osiągnął wymagany wiek szkolny, Wojciech Kusociński zaczął uczęszczać do miejscowych szkół, w których nauczył się m.in. języka polskiego, łacińskiego i niemieckiego. Po ukończeniu szkół został oddany przez rodziców na aplikację urzędniczą, która trwała od 1804 do 1806 r. Od 1807 r., a więc w czasach Księstwa Warszawskiego, gdy miał 17 lat, pozostawał w służbie urzędniczej. W 1808 r. sprawował obowiązki sekretarza w Podprefekturze Brzeskiej, o czym zaświadcza pismo Konsyliarzy Ziemiańskich Cyrkułu Brzeskiego Kujawskiego, w którym jego autorzy stwierdzali, że: „Zaświadczamy niniejszym JW. Pana Woyciecha Kusocińskiego jako tenże wezwany od (...) będąc w naytrudniejszy właśnie porze, a to w czasie ciągłego i prawie nieustannego Armji Francuzkiej Przechodu, do pełnienia obowiązków sekretarza powiatowego — takowe obowiązki przy Urzędzie naszym pilnie, gorliwie i z dobrą dla siebie

zaletą pełnił, a to przez czas od dnia 1 czerwca 1807 r. do dnia 7 Lipca 1808 r. zachowując wszelką Moralność dobrą i nieskazitelną Konduity. Takowe więc Świadcstwo nam samym Chlubę przynoszące, dla tem lepszego udowodnienia z największą Chęcią przy wyciśnięciu pieczęci własnymi Rękami podpisujemy. Działo się to w Żydówku dnia 7 lipca 1808 r. podpisy: Franciszek Łódzia Bolewski konsyliarz, Paweł Mierosławski jako konsyliarz Powiatu Brzeskiego” [pisownia oryginalna].

Obowiązki sekretarza Podprefektury Powiatu Brzeskiego wykonywał do 1811 r., a wcześniej także obowiązki zastępcy Podprefekta Powiatu Brzeskiego (do 1809). W 1809 r. pełnił obowiązki kancelisty, co wynika z pisma Zastępcy Podprefekta Powiatu Brzeskiego Głiszczyńskiego z 30 X 1809 r. Nominacja na ten urząd musiała być zatwierdzona przez Ministra Spraw Wewnętrznych Księstwa Warszawskiego, ale była to w przypadku W. Kusocińskiego zwykła formalność, gdyż jak stwierdzono w tej nominacji, „Minister Spraw Wewnętrznych W przedłożeniu WP Prefekta Departamentu Bydgoskiego pod dniem 13 października 1810 r. mając sobie przedstawionego W Pana Wojciecha Kusocińskiego do potwierdzenia Go na funkcji Sekretarza przy Podprefekturze Powiatu Brzeskiego, którego to funkcji obowiązki Pomieniony WP Kusociński w tytule Zastępcy dotąd sprawował Onego z względu na Zasługi i zdatność w pełnieniu rzezonnych Obowiązków dowiedzione na temże Stopniu aktualnego dotąd Sekretarza przy wzwż wspomnianej Podprefekturze Powiatu Brzeskiego niniejszym zatwierdza. W Warszawie dnia 5 sierpnia 1811 r.” [pisownia oryginalna].

W kolejnych l. nieustannie zabiegał o awanse w hierarchii urzędniczej, występując do poszczególnych urzędów o odpowiednie rekomendacje. Takowe otrzymał w II 1815 r. od Naczelnika Powiatu i Rady Powiatu (Ślubicki, Bielicki, Morzycki, Zagajewski) Brzesko-Kujawskiego. W I 1817 r. po raz kolejny został mianowany przez Prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego na sekretarza dla obwodu kujawskiego. Sam W. Kusociński występował też do odpowiednich władz o podanie go na kandydata na posadę dozorczy miast. We IX 1827 r. Komisarz Obwodu Kujawskiego wysłał do Komisji Województwa Mazowieckiego Wydział Służby Publicznej w Warszawie *Opis historyczny i dowody zasług Wojciecha Kusocińskiego jako kandydata na sekretarza Obwodu Kujawskiego.*

13 II 1834 r. Wojciech Kusociński został wybrany na prezydenta Włocławka przez zgromadzenie obywateli miasta, w skład którego wchodziłi obywatele posiadający własność gruntową, rękodzielnicy, nauczyciele, sędziowie, posesjonaci, plebani, wikariusze i obywatele zasłużeńi dla miasta. Wybór takiej osoby podlegał jeszcze zatwierdzeniu przez namiestnika jako oficjalnego przedstawiciela króla Polski w Królestwie Polskim, którym był cesarz rosyjski. Obowiązki prezydenta Włocławka W. Kusociński objął 5 IV 1834 r. Każdorazowo objęcie urzędu odbywało się w obecności przedstawiciela Komisarza Obwodu Kujawskiego, honorowych radnych miasta, znaczniejszych obywateli, przedstawicieli stowarzyszeń kupieckich i rzemieślniczych, duchowieństwa i dozoru bożniczego.

Do obowiązków prezydenta miasta należało m.in. sądzenie spraw policyjnych i rozpoznawanie sporów, prowadzenie akt stanu cywilnego dla wyznań niechrześcijańskich, służba transportowo-szarwarkowa, sporządzanie sprawozdań rocznych, nadzór nad przywilejami miasta oraz pilnowanie całości i nienaruszalności granic własności miejskich. Poprzednikiem W. Kusocińskiego na tym stanowisku był Franciszek Olszewski.

Z powodu postępującej choroby (suchoty) 31 III 1837 r. zrezygnował ze stanowiska prezydenta Włocławka i przekazał swojemu następcy, którym był od 25 IV 1837 r. Józef Żadarnowski, całą dokumentację aktową wytworzoną przez urząd od najdawniejszych czasów, spis nieruchomości miejskich, spis wyposażenia biura magistratu, wykaz stanu kasy miejskiej, skrzynię z gotówką kasy miejskiej oraz skrzynię z dawnymi przywilejami miejskimi.

Po rezygnacji z urzędu, po usilnych staraniach i udowodnieniu, że choroby nabawił się w trakcie pracy urzędniczej, otrzymał emeryturę, którą przeznaczał na utrzymanie całej rodziny. Mimo postępującej choroby i dodatkowo jeszcze zapalenia krtani nadal pracował bezpłatnie w Biurze Urzędu Gubernialnego w VII 1843 r.

Żoną Wojciecha Kusocińskiego była Petronela Tańska (ur. 1795), która pochodziła prawdopodobnie z Lubrańca, gdzie zapewne zawarli związek małżeński przed 1816 r. lub w Brześciu, gdzie mógł pracować w Komisji Obwodu Kujawskiego (siedziba w Brześciu Kujawskim). Właśnie w Brześciu urodziło się ich dwoje dzieci.

K

W l. 1816 i 1825 w Brześciu i w 1831 r. we Włocławku rodziły się dzieci Wojciecha Kusocińskiego i Petroneli Tańskiej: w 1816 r. w Brześciu — Teofila Albina, w 1825 r. w Brześciu — Konstanty Hermenegild i w 1831 r. we Włocławku — Augustyn, który zmarł w Lipnie 7 V 1872 (jego żoną była Mariana Rostakowska).

W. Kusociński zmarł przed 8/20 XI 1843 r., gdyż w piśmie Wydziału Służby Publicznej Departamentu Warszawskiego na ten dzień datowanym Petronela Kusocińska jako jego adresatka została nazwana wdową.

AGAD, Akta Komisji Województwa Mazowieckiego, sygn. 1945; P. Ziółkowski, *Włocławek: kalendarium dziejów miasta*, Włocławek 2003, s. 130; M. Gruszczynska, *Organizacja władz miejskich Włocławka w latach 1793–1914*, [w:] *Włocławek: dzieje miasta*, pod red. Jacka Staszewskiego, t. 1: *Od początków do 1918 r.*, Włocławek 1999, s. 389–441; W. Kujawski, *Komisja Dobrego Porządku. Samorząd miejski przed i po reformie 1787 r.*, [w:] *Włocławek: dzieje miasta*, pod red. Jacka Staszewskiego, t. 1: *Od początków do 1918 r.*, Włocławek 1999, s. 368; https://www.wikiwand.com/pl/Wojciech_Kusoci%C5%84ski, [dostęp: 30 III 2023]; https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojciech_Kusoci%C5%84ski, [dostęp: 30 III 2023].

Władysław Kubiak

KUŹMICZ JAN

(1927–1998), płk WP, dowódca 3 WPPont. w l. 1967–1974

Urodził się 27 IV 1927 r. w Wilnie. Był synem Aleksandra, który do 1939 r. był nauczycielem, a w czasie niemieckiej okupacji robotnikiem. J. Kuźmicz w l. 1934–1939 ukończył w szkole powszechnej w Wilnie 6 klas.

W 1945 r. cała rodzina w ramach repatriacji powróciła do Polski i zamieszkała w Gdańsku. W 1946 r. zaczął w tym mieście uczęszczać do Liceum Wodno-Melioracyjnego.

W 1949 r., po ukończeniu Liceum Wodno-Melioracyjnego, gdzie uzyskał świadectwo maturalne, został zatrudniony w Rejonowym Kierownictwie Wodno-Melioracyjnym w Elblągu jako technik wodno-melioracyjny i pracował tam od 27 IV do 26 IX tr.

27 IX 1949 r. został powołany do odbycia służby w Wojsku Polskim i przydzielony do Szkolnej Kompanii Oficerów Rezerwy przy 4 Łużyckim Pułku Saperów w Gorzowie Wielkopolskim (27 IX 1949–19 IX 1950), gdzie służył jako podchorąży. Po ukończeniu kursu w stopniu podporucznika (20 IX 1950) pełnił obowiązki dowódcy plutonu, a następnie kompanii saperów w 19 Batalionie Saperów w Unieściu. Brał udział w rozminowywaniu wielu rejonów Pomorza. 9 X 1951 r. otrzymał awans na stopień porucznika WP.

W okresie od 1 X 1952 do 29 X 1953 r. uczestniczył w Kursie Doskonalenia Oficerów (KDO) w Oficerskiej Szkole Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu, a po jego ukończeniu otrzymał 23 IV 1954 r. stopień porucznika WP. W okresie od 3 XI 1954 do 7 IX 1955 r. był słuchaczem kursu przygotowawczego w Wojskowej Akademii Technicznej. Przez następne 5 lat był słuchaczem fakultetu Wojsk Pancernych, Samochodowych i Inżynieryjnych WAT.

W 1960 r., po ukończeniu WAT w Warszawie, już jako magister inżynier budownictwa inżynieryjno-saperskiego, został skierowany na stanowisko pomocnika dowódcy 73 Batalionu Saperów do spraw technicznych w Złocięcu. W czasie tej służby został awansowany na stopień kapitana WP (15 IX 1961). Od 20 XI 1961 r. został wyznaczony na szefa sztabu 73 Batalionu Saperów w 20 Dywizji Pancernej, który stacjonował w Stargardzie Szczecińskim. Przez następny rok nadal był szefem sztabu i jednocześnie zastępcą dowódcy tegoż batalionu saperów.

12 XII 1963 r. został wyznaczony na dowódcę 19 Batalionu Saperów w 8 Dywizji Zmechanizowanej, który stacjonował w Unieściu, którym dowodził do 7 V 1967 r. 4 X 1965 r. otrzymał kolejny awans na stopień majora WP.

Następnie przez dziewięć lat z powodzeniem dowodził kolejno dwoma oddziałami Wojsk Inżynieryjnych Pomorskiego Okręgu Wojskowego: 3 Warszawskim Pułkiem Pontonowym we Włocławku (13 IV 1967–17 VII 1974) i 5 Mazurską Brygadą Saperów w Szczecinie (1974–1976). W tym okresie (1 IX–5 XII 1971) uczestniczył w kursie kierowniczej kadry Wojsk

Inżynierskich przy Akademii Inżynierskiej w ZSRR. W czasie dowodzenia pułkiem we Włocławku otrzymał awans na stopień podpułkownika WP (7 X 1968 r.) W okresie dowodzenia pułkiem we Włocławku jednostka brała udział w doświadczalnych ćwiczeniach na Bałtyku wspólnie z Marynarką Wojenną polegających na wykorzystaniu parku pontonowego TPP do załadunku okrętów desantowych. W VII 1969 r. 3 Warszawskim Pułku Pontonowym (WPPont.) uczestniczył w zawodach jednostek Wojsk Inżynierskich w m. Kazuń o tytuł „Mistrzowski pododdział wojsk inżynierskich”. W VI 1973 r. jako dowódca pułku zorganizował ćwiczenia pokazowe dla przedstawicieli armii Układu Warszawskiego w zakresie urządzania przepraw promowych, mostowych i kombinowanych na rzece Wisła w rejonie Nieszawy. W rok później żołnierze pułku wykonywali zadanie specjalne tzw. „Samoprzeprawa” także w rejonie Nieszawy. W 1972 r. żołnierze pułku biorą udział w Warszawie w operacji „MOSTY 72” polegającej na budowie 6 zastępczych mostów składanych na czas realizacji inwestycji Trasy Łazienkowskiej.

W dowodzeniu pułkiem we Włocławku osiągał bardzo dobre rezultaty, czego wyrazem było dwukrotnie z rządu (1972–1973) wyróżnienie 3 WPPont. przez Ministra Obrony Narodowej za bardzo dobre wyniki w szkoleniu i gotowości bojowej. Posiadał szczególnie duże zasługi w pracach na rzecz gospodarki narodowej i zwalczaniu klęsk żywiołowych. W 1972 r. pułk otrzymał także od Ministra Obrony Narodowej medal „Za osiągnięcia w służbie wojskowej”.

W 1975 r. otrzymał awans na stopień pułkownika WP. W l. 1976–1981 był szefem Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Koszalinie. Od 3 X 1977 do 22 XII 1977 r. brał udział w Kursie Przeszkolenia Oficerów Szczepła Operacyjnego w Akademii Sztabu Generalnego.

Na podstawie decyzji Szefa Departamentu Kadr MON z 17 X 1980 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej z powodów zdrowotnych. Po przejściu na emeryturę pracował w późniejszych l. w Elektrowni Atomowej w Żarnowcu.

W opinii Zdzisława Barszczewskiego i Władysława Jasińskiego, autorów opracowania: *Sylwetki saperów*, płk Jan Kuźmicz to „dobry dowódca i organizator szkolenia bojowego w podległych oddziałach. Potrafił umiejętnie łączyć szkolenie pododdziałów z wykonywaniem przez nie zadań na rzecz gospodarki

narodowej. Właściwie organizował i kierował podległymi oddziałami podczas akcji powodziowych i przeciwlodowych. Zawsze opanowany, rozsądny, pogodnego usposobienia, dowcipny”.

W uznaniu za wzorowe wypełnianie obowiązków wynikających z służby wojskowej został odznaczony wieloma odznaczeniami państwowymi i wojskowymi. Posiadał m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1974), Złoty Krzyż Zasługi (1969), Srebrny Krzyż Zasługi, Brązowy Krzyż Zasługi, Złoty Medal „Za zasługi dla obronności kraju” (1970), Srebrny Medal „Za zasługi dla obronności kraju” (1968), Brązowy Medal „Za zasługi dla obronności kraju” (1967), Złoty Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1964) i Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1955).

Od 22 IV 1953 r. należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Zmarł 20 II 1998 r. w Szczecinie. Pochowany 24 II 1998 r. na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Jana Kuźmicza; CAW WBH. TAP Jana Kuźmicza, sygn. 1783.90.1926; Z. Barszczewski, W. Jasiński, *Sylwetki saperów*, Warszawa 2001, Dom Wydawniczy Bellona [dostęp: 19 III 2023]; *Saperzy na Kujawach*, Wydanie Jubileuszowe Stowarzyszenia Saperów Polskich we Włocławku (brw), s. 6, 12. Źródło zdjęcia: CAW WBH

Władysław Kubiak

KWIATKOWSKI JAN

(1917–1990), wieloletni pracownik administracji samorządowej, przewodniczący Prezydium PRN we Włocławku, Naczelnik Powiatu Włocławskiego, dyrektor Biura WRN we Włocławku

Urodził się 6 XI 1917 r. w Woli Nakonowskiej. Był synem Jana (1884–1963) i Stanisławy z d. Jędrzejewska (1895–1983).

Od 1933 r. był pracownikiem administracji państwowej, pozostając praktykantem w Zarządzie Gminy.

Po rozpoczęciu okupacji niemieckiej przebywał początkowo w domu rodzinnym. Od 21 IX 1941 do 17 I 1945 r. pracował w Zarządzie Gminnym

w Dobiegniewie. Jak wynika z zaświadczenia wydane-
go 22 VI 1945 r. przez Zarząd Gminny i Gminną Radę Narodową Gminy Łęg, Jan Kwiatkowski w okresie okupacji „...nie był Niemcem, *volksdeutschem* ani przynależnym do narodu niemieckiego, nie współdziałał bezpośrednio ani pośrednio w dewastacji lub rozkradaniu mienia publicznego, a przeciwnie, zachował przed wywiezieniem lub zniszczeniem 4 maszyny do pisania oraz materiały piśmienne, kartoteki polskie, księgi ludności i dowody metrykalne do rejestru mieszkańców, rozkłady podatkowe i inne materiały statystyczne dotyczące gminy i majątku gminnego. Ob. Kwiatkowski nie współpracował z okupantem przeciwko ludności polskiej, pomagając jej przy każdej okazji, często w sprawach ryzykownych z narażeniem własnego życia”.

Pracę zawodową rozpoczął w dniu wyzwolenia Kujaw spod hitlerowskiej okupacji w gminie Łęg. Pracował w zarządzie tej gminy od 20 I 1945 r. do 31 V 1948 r. jako sekretarz gminy, podczas gdy wójtem był Bronisław Gajewski. W wydanym w 1950 r. zaświadczeniu wójta i sekretarza tej gminy stwierdzono, że Jan Kwiatkowski na tym stanowisku z obowiązków swoich wywiązywał się należycie, wykazując zdolności organizacyjne, które spotkały się z zaufaniem ludności gminy. Zwolniony został 31 V 1948 r. na własną prośbę celem objęcia stanowiska sekretarza gminy Chodecz w pow. włocławskim.

1 VI 1948 r. przeszedł do pracy w Zarządzie Gminy Chodecz i pracował w tej gminie do 31 XII 1949 r., wywiązując się sumiennie oraz wykazując dużo zdolności i pracowitości. W okresie od 1 I 1950 r. był zatrudniony w Prezydium Gminnej Rady Narodowej w Pyszkowie, także na stanowisku sekretarza gminy. 1 II 1952 r. podjął pracę w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Brodnicy. 13 V 1955 r. na własną prośbę z powodów zdrowotnych został zwolniony z pracy w PPRN w Brodnicy.

Przez następne ponad dwa lata (14 V 1955–3 XII 1957) pracował w PPRN w Aleksandrowie Kujawskim. 4 XII 1957 r. przeszedł do pracy w Prezydium Miejskiej Rady Narodowej na stanowisko przewodniczącego. W okresie od 15 VI 1961 do 1973 r.

pracował na stanowisku przewodniczącego PPRN we Włocławku przez cztery kolejne kadencje, przy czym w okresie od XI 1974 r. jako naczelnik pow. włocławskiego.

Na każdym z tych stanowisk wyróżniał się zdolnościami w organizacji pracy i sumiennością w wykonywaniu obowiązków. Szczególnie wyróżnił się w pracy nad umacnianiem działalności Prezydiów Gromadzkich Rad Narodowych, które powstały w 1954 r. Wykazywał się także wieloma inicjatywami w zakresie poprawy sytuacji w zaniedbanej dziedzinie budownictwa mieszkaniowego i rozbudowy przemysłu terenowego, czym przyczyniał się do rozwiązania trudnej kwestii bezrobocia. Miał również duży wkład pracy w inicjowanie czynów społecznych w zakresie budowy dróg, szczególnie we wsiach i małych miasteczkach. 1 VI 1975 r., z chwilą powstania woj. włocławskiego, został zatrudniony w Biurze Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku na stanowisku dyrektora.

W 1979 r. po przepracowaniu ponad 34 lat w administracji samorządowej i państwowej przeszedł na emeryturę.

2 XII 1946 r. wstąpił do Polskiej Partii Robotniczej, a po zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego został członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Był jej aktywnym członkiem, cieszył się ogromnym autorytetem wśród członków partii i był przez nich wybierany na funkcje gminne oraz powiatowe. Od 1961 r. był członkiem Egzekutywy Komitetu Powiatowego PZPR we Włocławku.

Ponadto powierzano mu przez wiele lat mandat delegata na konferencje partyjne na przestrzeni lat od XII 1956 do 1978 r. Był delegatem na: V (XII 1956), VIII (III 1962), IX (II 1967), XII (XI 1968), XIII (I 1969), XIV (III 1971), XV (XI 1971), XVI (III 1973) i XVII (II 1973) wojewódzkiej konferencji PZPR w Bydgoszczy. W X 1973 r. uczestniczył jako delegat w I Krajowej Konferencji Partyjnej w Warszawie.

Już po powstaniu woj. włocławskiego, w VI 1975 r. został wybrany przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej KW PZPR. Był także delegatem na II Wojewódzką Konferencję PZPR we Włocławku w I 1978 r.

Pełnił szereg funkcji z wyboru w organizacjach społecznych. Od 15 IX 1977 r. był przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu

we Włocławku, a od VI 1978 r. pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Obywatelskiego Ochrony Pomników Walk i Męczeństwa we Włocławku. Mimo przebywania na emeryturze był zaangażowany w działalność Rady Wojewódzkiej Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego.

W uznaniu za wieloletnią pracę w administracji samorządowej i państwowej został odznaczony wieloma odznaczeniami państwowymi i resortowymi oraz wyróżnieniami społecznymi. Posiadał m.in. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1971), Krzyż Kawalerski Orderu odrodzenia Polski (1964), Srebrny Krzyż Zasługi (1955), Złoty Krzyż Zasługi (1958), Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955) Medal XXX-lecia Polski Ludowej. Otrzymał także Brązową Odznakę Za Zasługi w ochronie porządku publicznego (1974), Brązowy (1967) i Srebrny (1972) Medal Za zasługi dla obronności kraju, Krzyż Za Zasługi dla Związku Harcerstwa Polskiego (1975), Złoty Medal Za zasługi dla pożarnictwa (1977), Odznakę Honorową PCK II stopnia (1977), Medal 1000-lecia Państwa Polskiego. Za działalność wspierającą organizacje społeczne w pow. włocławskim, brodnickim i aleksandrowskim oraz w woj. bydgoskim i w całym kraju otrzymał od ich władz liczne odznaki honorowe i organizacyjne, dyplomy uznania i listy gratulacyjne. Wśród nich znalazły się m.in.: list od I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka, przewodniczącego Prezydium WRN w Bydgoszczy, Komitetu Wojewódzkiego ZMS w Bydgoszczy, Ministerstwa Rolnictwa — Departament Melioracji Rolnych, Szefostwa Wojsk Inżynieryjnych MON, Dowództwa Jednostki Wojskowej 3136, Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Zarządu Głównego PCK i Wojewódzkiego Komitetu Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia w Bydgoszczy.

Żonaty był z Marianną Rajską (ur. 1918 we Włocławku—zm. 16 V 1995 we Włocławku). Małżonkowie mieli córkę Halinę (ur. 1946) zamężną Kwiatkowską-Kowalewską.

Zmarł 13 IX 1990 r. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Kowalu, w grobie obok swoich rodziców.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Jana Kwiatkowskiego; Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku (APWł.), PPRNiUP, sygn. 66, k. 4,

6, 13, 131; Archiwum Delegatury Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego we Włocławku, akta osobowe Jana Kwiatkowskiego; A. Kwiatkowski, USC Włocławek, akt zgonu nr 955/90, *Powiat Włocławski w latach 1945–1975; Monografia powiatu włocławskiego*, pod red. K. Mikulskiego i T. Dzikiego, Włocławek 2018, s. 438, 442–443.

Władysław Kubiak

LIBERSKI BOLESŁAW ANTONI

(1931–2001), ppłk WP, Szef Sztabu i zastępca dowódcy 3 WPPont. we Włocławku

Urodził się 12 VI 1931 r. w Lesznie. Jego ojcem był Franciszek, robotnik, a matką — Marianna z d. Stachowiak. Miał dwóch starszych braci, którzy po 1945 r. służyli w organach bezpieczeństwa publicznego i więzienia oraz starszą siostrę. Do siódmego roku życia przebywał w rodziców w Lesznie.

W 1938 r. zaczął uczęszczać do pierwszej klasy szkoły powszechnej w rodzinnym mieście. Ojciec do rozpoczęcia wojny w 1939 r. pracował w Starostwie Powiatowym w Lesznie jako robotnik Wydziału Drogowego, matka zajmowała się pracą w domu. Z chwilą rozpoczęcia niemieckiej okupacji nauka w szkole powszechnej została przerwana. W 1940 r. zaczął uczęszczać do niemieckiej szkoły dla polskich dzieci, gdzie nauka była obowiązkowa. Ojciec w 1942 r. został przez Niemców wywieziony na roboty przymusowe do III Rzeszy, gdzie pracował jako robotnik w niemieckim gospodarstwie rolnym. Bolesław Liberski również w 1944 r. został wysłany do pracy przymusowej w niemieckim gospodarstwie rolnym w Pomykowie, pow. Leszno, gdzie pracował do chwili wyzwolenia tych terenów w I 1945 r. przez Armię Czerwoną. Kontynuował naukę w szkole podstawowej i w VI 1946 r. ukończył siedem klas. Ojciec powrócił do domu z Niemiec jesienią 1945 r. i rozpoczął pracę w Zbiornicy Surowców w Lesznie w charakterze robotnika. W 1946 r. wstąpił do Polskiej Partii Robotniczej, a po zjednoczeniu ruchu robotniczego

L

był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

1 VII 1946 r. B. Liberski w celu poprawy sytuacji materialnej rodziny rozpoczął pracę jako pomoc biurowa w Państwowych Zakładach Przemysłu Drzewnego w Lesznie. 2 VIII 1947 r. rozpoczął naukę zawodu stolarskiego u mistrza Edwarda Motykowskińskiego w Lesznie. We IX 1948 r. wstąpił do Publicznej Średniej Szkoły Zawodowej w Lesznie. Naukę zawodu i szkołę ukończył w VI 1951 r. i po złożeniu egzaminu kwalifikacyjnego przed komisją państwową w Poznaniu pracował nadal w zakładzie meblowym, w którym odbywał naukę praktyczną.

W 1947 r. wstąpił do Związku Walki Młodych w Lesznie, a po zjednoczeniu w 1948 r. ruchu młodzieżowego w Polsce był członkiem Związku Młodzieży Polskiej (ZMP). W trakcie nauki w szkole zawodowej pełnił funkcję przewodniczącego koła tej organizacji.

25 IX 1951 r. wstąpił jako ochotnik do służby w Siłach Zbrojnych RP. Został tego dnia skierowany do Oficerskiej Szkoły Wojsk Inżynierskich we Wrocławiu, gdzie służył jako podchorąży do 5 IX 1954 r. W trakcie nauki w szkole oficerskiej był także przewodniczącym koła ZMP, a następnie członkiem zarządu koła. W IV 1953 r. został przyjęty na kandydata PZPR, a w IV 1954 r. stał się członkiem partii.

Uzyskał także średnie wykształcenie techniczne przy Oficerskiej Szkole Wojsk Inżynierskich we Wrocławiu. Po jej ukończeniu w stopniu podporucznika został skierowany do 19 Batalionu Saperów w 8 Dywizji Zmechanizowanej jako dowódca plutonu saperów. 19 IV 1957 r. został wyznaczony dowódcą 1 plutonu saperów w 18 Batalionie Saperów 8 DZ, gdzie służył w stopniu porucznika. 9 X 1958 r. otrzymał nominację na dowódcę kompanii saperów w 19 Batalionie Saperów 8 DZ. 15 IX 1961 r. otrzymał awans na stopień kapitana.

1 IX 1962 r. został słuchaczem na Wydziale Inżynierii i Geodezji Wojskowej Akademii Technicznej, którą ukończył 1 IX 1966 r., uzyskując stopień inżyniera budownictwa.

Na wniosek Komendanta WAT gen. dyw. prof. dr. inż. Michała Owczynnika jeszcze podczas studiów w WAT otrzymał w 1966 r. Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”. Po jej ukończeniu otrzymał stopień inżyniera budownictwa lądowego. Został wtedy skierowany na stanowisko dowódcy batalionu

saperów w 5 Mazowieckiej Brygadzie Saperów w Pomorskim Okręgu Wojskowym. Od 11 XI 1966 r. służył jako dowódca batalionu budowy mostów w tej samej Brygadzie. 30 IX 1967 r. został awansowany na stopień majora WP. W tym czasie w batalionie odbyła się inspekcja zakończona oceną dobrą. Jako wyróżnienie otrzymał 7 IX 1968 r. nominację na stanowisko dowódcy 17 Samodzielnego Batalionu Saperów w 12 DZ. W 1969 r. znów w jego batalionie odbyła się inspekcja, na zakończenie której otrzymał ocenę pozytywną. W czasie przeglądów technicznych, które odbywały się w dowodzonych przez niego batalionach, zawsze otrzymywał oceny dobre i bardzo dobre.

Od 29 X 1969 r. służył jako szef sztabu i zastępca dowódcy pułku w 3 Warszawskim Pułku Pontonowym stacjonującym we Włocławku. W tym okresie, 5 X 1971 r., otrzymał awans na stopień podpułkownika WP. W tym charakterze służył we Włocławku do 15 I 1974 r.

Brał udział w ratowaniu mienia społecznego w czasie akcji przeciwłodowych, przeciwpowodziowych oraz uczestniczył w rozminowywaniu terenów z ładunków pozostałych po II wojnie światowej.

Od 16 I 1974 r. służył jako starszy inspektor zespołu rodzajów wojsk Inspekcji Sił Zbrojnych WP. Przyczyniał się do podnoszenia poziomu wyszkolenia i do zwiększenia gotowości bojowej wojsk inżynierskich. Jego zasługi w projektowaniu budowy trasy „Ł” oraz jako kierownika budowy mostów i wiaduktów były oceniane bardzo wysoko. 23 IX 1980 r. został awansowany na stopień pułkownika WP.

W uznaniu za swoją wieloletnią służbę wojskową i działalność społeczną otrzymał liczne odznaczenia państwowe i wojskowe. Posiadał m.in. KKOOP (1978), Złoty Krzyż Zasługi (1970), Złoty Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1974), Srebrny Krzyż Zasługi (1962), Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1966), Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1968), Złotą Odznakę „Za udział w zwalczaniu powodzi”, Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984).

7 V 1987 r. został z powodów zdrowotnych zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony do rezerwy.

Żonaty był z Barbarą. Zmarł 26 VIII 2001 r. w Otwocku.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Bolesława Liberskiego; CAW WBH TAP Liberski Bolesław Antoni 1840.94.1283; AWT., 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 48/79/81; 48/79/35. Źródło zdjęcia — ze zbiorów CAW WBH TAP sygn. akt. 1840.94.1283.

Władysław Kubiak

LIPIECKI WALENTIN

(1911–?), oficer Armii Czerwonej i WP, dowódca 1 Zmotoryzowanego Pułku Pontonowego we Włocławku

Urodził się 25 VII 1911 r. we wsi Osinki, Chołmzyrkowski rejon, Smoleński obwód. Jego ojcem był Fiodor (Teodor). Był narodowości rosyjskiej.

Od 1929 do 1933 r. pracował w warsztacie ślusarsko-mechanicznym jako ślusarz i jednocześnie uczył się w Instytucie Budowlanym w Leningradzie.

17 XI 1933 r. został wcielony do Armii Czerwonej i skierowany po wstępnym przeszkoleniu do Samodzielnej Kompanii Elektrotechnicznej.

Z kolei w latach 1934–1937 był słuchaczem Wojskowej Szkoły Inżynieryjnej w Leningradzie (obecnie Sankt Petersburg), w której co roku awansował na kolejne stopnie od szeregowego, przez sierżanta, po starszynę. Po jej ukończeniu i otrzymaniu kolejnego stopnia — lejtanta — został wyznaczony w XI 1937 r. na dowódcę plutonu elektrotechnicznego w 3 Pułku Pontonowym 15 Armii, a następnie awansował na dowódcę kompanii pontonowej, którym pozostał w stopniu starszego lejtanta do VII 1941 r. Już w trakcie agresji Niemiec na ZSRR W. Lipiecki został dowódcą Lekkiego Parku Przeprowowego w składzie 15 Armii, a od X 1941 r. został wyznaczony na zastępcę dowódcy 24 Samodzielnego Batalionu Pontonowego. Od X 1942 do I 1944 r. w randze kapitana był słuchaczem Wojskowej Akademii Inżynieryjnej w Moskwie, skąd po ukończeniu studiów trafił na stanowisko starszego pomocnika Szefa Oddziału Operacyjnego w 8 Brygadzie Pontonowo-Mostowej. Przez kolejne dwa

miesiące (marzec–kwiecień) 1944 r. służył jako Pomocnik Szefa Oddziału Operacyjnego Wojsk Inżynieryjnych w Sztapie Frontu Zachodniego. W tym czasie został ranny (w głowę) w okolicach Witebska na Białorusi. W okresie od V do VI 1944 r. pełnił funkcję zastępcy dowódcy 51 Batalionu Pontonowego w składzie Frontu Białoruskiego, a następnie do IX tr. dowódcy batalionu.

Od IX 1944 r. mjr W. Lipiecki został skierowany do Wojska Polskiego i objął dowództwo 35 Batalionu Pontonowego w składzie 3 Zmotoryzowanej Brygady Pontonowej. Na tym stanowisku pozostawał do 3 I 1946 r., w następnym dniu został mianowany zastępcą dowódcy ds. liniowych 1 Zmotoryzowanego Pułku Pontonowego. Będąc na tym stanowisku otrzymał awans na stopień podpułkownika WP. 20 XI 1947 r. został wyznaczony na dowódcę 1 Zmotoryzowanego Pułku Pontonowego, który stacjonował w garnizonie Włocławek. W 1949 r., gdy dowódcą był ppłk. W. Lipiecki, pułk otrzymał na podstawie decyzji Marszałka Roli-Żymierskiego, ministra obrony narodowej, nazwę 3 Warszawski Pułk Pontonowy. Dowódcą pułku był do 18 III 1952 r., kiedy to w randze pułkownika objął stanowisko Szefa Saperów w 2 Korpusie Zmechanizowanym w Okręgu Wojskowym IV. Od 29 IX 1952 r. został jako słuchacz Kursu Doskonalenia Oficerów skierowany do Akademii Sztabu Generalnego WP. W 1953 r. powrócił do Związku Radzieckiego. Nie udało się ustalić jego dalszych losów.

W uznaniu za męstwo w czasie walk z Niemcami i wzorową służbę wojskową na kierowniczych stanowiskach został odznaczony wojskowymi i państwowymi odznaczeniami. Posiadał m.in. Order Czerwonego Sztandaru (1944), Order Wojny Ojczyźnianej II stopnia (1945), Medal za Bojowe Zasługi (1944), Krzyż Walecznych (1944), Srebrny Krzyż Zasługi (1945 i 1946), Brązowy Medal Zasłużony na Polu Chwały (1945), Brązowy Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1951).

AWT., 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 2165/55/6; sygn. 2167/55/56; sygn. 2274/55/23; sygn. 2167/55/3; sygn. 2161/55/8; CAW WBH, TAP W. Lipieckiego, sygn. 497.58.6893. Źródło zdjęcia: CAW WBH

Władysław Kubiak

ŁOZICKI PIOTR

(1916–?). płk dypl. WP, p.o. dowódcy 3 WPPont. we Włocławku

Urodził się 1 II 1916 r. w m. Nowopietrówka, rej. N. Sie-rachowski, obwód Zaporoże. Jego ojciec, Feliks, był Pola-kiem, jako rolnik posiadał do 1939 r. gospodarstwo o pow. 10 ha. Piotr Łozicki był narodowości polskiej i po-siadał polskie obywatelstwo. Ukończył w szkole podsta-wowej w Nowopietrówce

7 klas, po czym kontynuował naukę w Technikum Mechanicznym w Melitopolu (1932 — 1 klasa) i w Instytucie Pedagogicznym w Kijowie (1935).

Był z wykształcenia nauczycielem i do 1939 r. wy-konywał ten zawód. Pracował w latach 1936–1941 w Wydziale Oświaty Ludowej B. Lepieticka. Przez kolejne dwa l. był robotnikiem w Kolchozie „Pietrow-skowa” w N. Pietrówka. W X 1943 r. został uwięzio-ny przez Niemców i zesłany do obozu koncentracyj-nego w N. Robaczik, skąd został oswobodzony przez żołnierzy Armii Czerwonej 15 III 1944 r. Bezpośred-nio po odzyskaniu wolności został wcielony jako żoł-nierz do 149 Pułku Piechoty 560 Dywizji Strzeleckiej, w szeregach którego brał udział w ramach Frontu Ukraińskiego w walkach z Niemcami w okolicach Mikołajewa i Odessy. Po dwóch miesiącach, 28 V 1944 r., został przeniesiony do 2 Zapasowego Pułku Piechoty, skąd 4 IX 1944 r. został skierowany do Ofi-cerskiej Szkoły Piechoty nr 1 w Krakowie, w której uczył się jako podchorąży Szkolnej Kompanii Pod-chorążych Saperów do 10 III 1945 r. Ukończył ją w stopniu podporucznika i został wkrótce przydzie-lony do 52 Baonu 4 Brygady Inżynieryjno-Saperskiej jako dowódca plutonu dowodzenia. Od 16 IV 1945 r. uczestniczył w forsowaniu Nysy Łużyckiej i walkach z Niemcami w składzie II Armii WP na terenie Niemiec. Szlak bojowy zakończył na przedmieściach Pragi w ówczesnej Czechosłowacji 9 V 1945 r.

Od 16 XII 1945 r. do 3 VI 1946 r. służył w stopniu porucznika jako pomocnik szefa Wydziału Inżynie-ryjnego w Sztapie Okręgu Wojskowego II. Na takie samo stanowisko został przeniesiony 1 VII 1946 r. do Sztabu 4 Dywizji Piechoty, ale już 17 IV 1947 r.

został wyznaczony w stopniu kapitana na dowódcę 5 Samodzielnego Baonu Saperów w tej samej dywizji, który stacjonował w Kaliszu. W dwa l. później, 1 VI 1948 r., objął dowództwo 51 Samodzielnego Batalio-nu Saperów w 18 DP, którego garnizon znajdował się w Orzyszu. Zaledwie po sześciu miesiącach kierowa-nia tym pododdziałem został wyznaczony na starsze-go pomocnika Szefa Wydziału w Wydziale Inżynie-ryjno-Saperskim Okręgu Wojskowego I i pozostał nim tylko dwa miesiące. 2 I 1951 r. został skierowany do 2 Pułku Saperów stacjonującego w Kazuniu na sta-nowisko pomocnika dowódcy ds. wyszkolenia. W wy-niku reorganizacji powstała 2 Warszawska Ciężka Brygada Saperów, która także stacjonowała w Kazu-niu. Właśnie w tej jednostce mjr P. Łozicki objął sta-nowisko zastępcy dowódcy ds. liniowych, a w okresie od 11 XII 1951 do 25 X 1953 r. był w niej szefem sztabu brygady. Przez okres roku (26 X 1953–31 X 1954) pełnił obowiązki dowódcy 2 Brygady w ran-dze podpułkownika.

1 XI 1954 r. został skierowany jako słuchacz na fak-ultet operacyjny w Akademii Sztabu Generalnego, a po jego ukończeniu 1 IX 1955 r. wyznaczony do Sze-fostwa Wojsk Inżynieryjnych w Pomorskim Okręgu Wojskowym na szefa Wydziału Operacyjno-Wyszko-leniowego. Był nim przez ponad dwa l., po czym ob-jął stanowisko szefa Wydziału II Technicznego już w stopniu pułkownika WP. Od 21 V 1966 r. pełnił obowiązki dowódcy 3 Warszawskiego Pułku Ponto-nowego we Włocławku. Szczególnym wydarzeniem w czasie jego dowodzenia był udział pułku w wielkich manewrach pod kryptonimem „JESIEN — 1966”, w czasie których pułk odniósł ogromny sukces szkole-niowy, zarządzając przeprawę mostową przez Odrę w rejonie Widuchowa. W tym samym roku, we IX zabezpieczał w czasie ćwiczeń forsowanie Dźwiny w rejonie Wolina.

W okresie od 24 IV 1967 do 11 IV 1969 r. był do-wódcą 9 Pomorskiego Pułku Pontonowego Wojsk Obrony Wewnętrznej w Chełmnie.

11 IV 1969 r. został z powodów zdrowotnych zwol-niony z wojskowej służby zawodowej i przeniesiony do rezerwy.

Od 1954 r. należał do Polskiej Zjednoczonej Par-tii Robotniczej.

Za męstwo na polu walki i wiele lat ofiarnej służby wojskowej otrzymał szereg odznaczeń państwowych i wojskowych. Posiadał m.in. Krzyż Walecznych

(1945), Srebrny Krzyż Zasługi (1946 i po raz drugi — 1947), Medal „Za Odrę, Nysę i Bałtyk”, Medal Zwycięstwa i Wolności (1945), Medal Za Waszą i Naszą Wolność, Brązowy Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1951), Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej, Złoty Krzyż Zasługi (1957), Brązowy Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju (1966), OOP V klasy (1963).

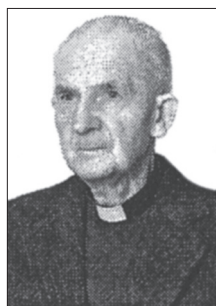
Nie udało się ustalić jego dalszych losów.

CAW WBH, TAP Piotra Łozickiego, sygn. 1562.74.251; AWT., 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 153/68/3; *Saperzy na Kujawach. Wydanie Jubileuszowe Stowarzyszenia Saperów Polskich we Włocławku* (brw), s. 6–8, 12; Postanowienie Ministra MON z dnia 16 IV 1947 r., za wybitne zasługi złożone w akcji przeciwpożarowej (<https://sip.lex.pl>akty-prawne>mp-monitor-polski>). Źródło zdjęcia — TAP w CAW WBH, sygn. 1562.74.251.

Władysław Kubiak

MACIEJEWSKI ALEKSANDER

(1927–2008), ks., prof. i wicerektor WSD we Włocławku, członek kapituły katedralnej, proboszcz par. w Brześciu Kujawskim, „Honorowy Obywatel Brześcia Kujawskiego”

Urodził się 28 X 1927 r. w Zberzynie niedaleko Kleczewa. Jego rodzicami byli Roman Maciejewski i Jadwiga z Jareckich Maciejewska. Miał dwóch braci: Tadeusza i Mariana oraz siostrę Eugenię. Ochrzczony został w kościele parafialnym w Budziślawiu Kościelnym. Tam też ukończył szkołę powszechną.

W 1950 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Po pięciu latach studiów został wyświęcony na księdza w katedrze włocławskiej 26 VI 1955 r. przez bpa Antoniego Pawłowskiego.

Pracował jako wikariusz w parafiach: Osiecin, Sompolno, Włocławek, Ciechocinek i Sieradz. Pełnił funkcję wicerektora i ojca duchownego w WSD we Włocławku. W następnych l. był proboszczem

w Skępczniewie, a następnie przez osiemnaście lat w par. w Brześciu Kujawskim. Pracował też na stanowisku dyrektora Papieskich Dzieł Misyjnych w diecezji włocławskiej, był członkiem kolegium konsultorów oraz pełnił funkcję dziekana i ojca duchownego dekanatu. Był członkiem Przeświętej Kapituły Bazyliki Katedralnej. W 1994 r. odznaczony został godnością Kapelana Jego Świątobliwości.

W 1999 r. proboszcz Aleksander Maciejewski odszedł z par. w Brześciu Kujawskim na zasłużoną emeryturę i zamieszkał w Domu Księża Emerytów w Michelinie. W czasie, gdy pełnił obowiązki proboszcza, uregulowana została nabrzmiała od wielu lat sprawa poszerzenia cmentarza parafialnego, gdyż dotychczasowy okazał się za mały. Dzięki dobrej współpracy z władzami gminy udało się poszerzyć znacząco granice cmentarza i go ogrodzić. Wewnątrz kościoła farnego zdołano odnowić polichromię i wymienić poszycie dachu. Nie brakowało też innych ważnych dla społeczności działań ks. A. Maciejewskiego. Zwrócony par. w l. 90. dom parafialny proboszcz użyczył bezpłatnie władzom samorządowym na działalność kulturalną, z przeznaczeniem na siedzibę Gminnego Ośrodka Kultury. Mimo przejścia na emeryturę często na zaproszenie następnego proboszcza przebywał w swojej byłej parafii i w trakcie uroczystości kościelnych słuchał spowiedzi, spotykał się z mieszkańcami i wspierał ich radami, starając się rozwiązywać ich życiowe problemy.

Pod koniec życia chorował przez kilka lat, bardzo cierpiał, jednak znosił uciążliwości z godnością.

Zmarł 27 XII 2008 r. Żył 81 lat, pochowany został na cmentarzu w Michelinie. W rocznicę jego śmierci ufundowano tablicę pamiątkową ku jego czci w kościele farnym w Brześciu Kujawskim przez samorząd gminy Brześć Kujawski i wdzięcznych parafian. Na podstawie Uchwały nr VI/95/99 Rady Miejskiej w Brześciu Kujawskim z 25 II 1999 r. otrzymał godność „Honorowy Obywatel Brześcia Kujawskiego”.

Król L., *Zmarł ks. Prałat Aleksander Maciejewski*, „Miesięcznik Diecezji Włocławskiej. Kronika” 2009, nr 2 (t. 92), s. 206–214; Borkowski J., *Biogramy niepospolitych Kujawiaków*, s. 216–217; <https://www.niedziela.pl/arttykul/9738/nd/W-domu-kaplanskich-osobowosci>, [dostęp: 18 XII 2021]. Źródło zdjęcia: Archiwum Diecezjalne we Włocławku.

Władysław Kubiak

MARCZAK JAN

(1943–2011), leśnik, nadleśniczy Nadleśnictwa Włocławek, działacz społeczny

Urodził się 4 XI 1943 r. w m. Kamiowice, p-ta Bolechowice, pow. Kraków. Jego ojcem był Kazimierz, a matką Zofia z d. Laskowska (14 XII 1903–17 VII 1992). Rodzice posiadali gospodarstwo rolne w rodzinnej wsi. Jan miał starsze rodzeństwo: dwóch braci: Stanisława i Henryka i siostrę Kazimierę.

Naukę w szkole podstawowej rozpoczął w 1950 r. w Wielowsi, którą ukończył w 1957 r. w Pakości, pow. Inowrocław. Kierując się zamiłowaniem do przyrody, na miejsce dalszej edukacji wybrał Technikum Leśne w Goraju, pow. Czarnków, które ukończył w 1962 r., uzyskując świadectwo maturalne oraz prawo używania tytułu technik — technolog w specjalności leśnictwo. W czasie nauki w technikum należał do Związku Młodzieży Socjalistycznej.

Po ukończeniu technikum leśnego wystąpił w 1962 r. do Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Toruniu o przyjęcie go na okres rocznej praktyki na terenie OZLP ze wskazaniem na Nadleśnictwo w Szczepanowie — leśnictwo Gołąbki i Leszyce. Na stażu przebywał od 1 VII 1962 do 31 VII 1963 r.

1 VIII 1963 r. został mianowany leśniczym służby zewnętrznej w Nadleśnictwie Jedwabna k. Włocławka, a po kilku miesiącach p.o. leśniczego. Prowadził samodzielnie Leśnictwo Smolarskie. Do 1963 r. rodzice prowadzili gospodarstwo rolne, a później pozostawali na utrzymaniu J. Marczaaka.

15 II 1964 r. został zatrudniony w charakterze kontraktowego leśniczego służby zewnętrznej w Nadleśnictwie Jedwabna.

1 XI 1965 r. został przeniesiony za jego zgodą ze stanowiska leśniczego w Leśnictwie Smolarskie na stanowisko leśniczego lasów niepaństwowych Wspólnoty Leśnej w Kowalu.

6 VII 1970 r. ukończył w systemie zaocznym studia wyższe zawodowe na Wydziale Leśnym Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu i uzyskał tytuł inżyniera leśnika.

1 XII 1970 r. został przeniesiony na stanowisko adiunkta, a następnie adiunkta technicznego do Nadleśnictwa Boniewo. W 1977 r. otrzymał propozycję przeniesienia służbowego na stanowisko nadleśniczego terenowego w Nadleśnictwie Cierpiszewo, a następnie na takie samo stanowisko w Nadleśnictwie Starogard. W odpowiedzi na te propozycje odmówił, uzasadniając to trudnościami w zapewnieniu nauki swoim dzieciom i odpowiedniej pracy dla żony ze względu na duże odległości do szkoły i jej miejsca pracy.

W związku z likwidacją w 1978 r. Nadleśnictwa w Boniewie został 1 I 1979 r. przeniesiony do dalszej pracy na równorzędne stanowisko do Nadleśnictwa we Włocławku. W dwa lata później został przemianowany na nadleśniczego terenowego w Obrębie Boniewo. W tym samym roku, 1 X, został mianowany zastępcą nadleśniczego we Włocławku.

W XII 1982 r. otrzymał zgodę na pełnienie funkcji rzeczoznawcy ds. leśnictwa w Sądzie Wojewódzkim we Włocławku.

Pracując w Nadleśnictwie Boniewo w 1978 r. wystąpił do OZLP w Toruniu o zgodę na podjęcie studiów i w tym samym roku został przyjęty na studia eksternistyczne II stopnia na Wydziale Leśnym Akademii Rolniczej w Poznaniu. 17 V 1982 r. po spełnieniu wymogów ukończył studia wyższe magisterskie w systemie eksternistycznym na Wydziale Leśnym AR w Poznaniu w zakresie gospodarki leśnej i uzyskał tytuł magistra inżyniera leśnictwa.

W V 1986 r. ukończył dwusemestralne studium podyplomowe w zakresie specjalności — gospodarka leśna w planowym kształtowaniu środowiska przyrodniczego w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Akademii Rolniczej w Warszawie.

1 I 2003 r. został powołany na stanowisko Nadleśniczego w Nadleśnictwie Włocławek i otrzymał jednocześnie stopień służbowy Służby Leśnej starszego inspektora.

W XII 2003 r. otrzymał certyfikat ukończenia szkolenia zorganizowanego w ramach Programu Kształcenia i Akredytacji Kadr Unii Europejskiej pt. *Programy europejskie — podstawy przygotowywania projektów* przez Instytut Biznesu w Kaliszu.

W VI 1964 r. był uczestnikiem kursu dokształcającego zorganizowanego przez OZLP w Toruniu dla leśniczych służby zewnętrznej z zakresu hodowli, ochrony i użytkowania lasu.

1 II 1992 r. otrzymał nominację na p.o. nadleśniczego w Nadleśnictwie Włocławek. W V tr. uczestniczył w konkursie ogłoszonym przez OZLP w Toruniu na stanowisko nadleśniczego we Włocławku i zajął w nim 1 miejsce, co przy poparciu istniejących związków zawodowych leśników spowodowało, że 1 VI 1992 r. otrzymał nominację na nadleśniczego we Włocławku. W kilka tygodni później, 15 VII, został odwołany przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych i powrócił na stanowisko zastępcy nadleśniczego w Nadleśnictwie Włocławek. Pracował na tym stanowisku do 15 XI 1992 r., następnie został przeniesiony 16 XI 1992 r. do Nadleśnictwa Gniewkowo z siedzibą w Wielowsi, gdzie pozostawał zatrudniony przez następne dwa lata jako główny inżynier. Od 1 XI 1994 r. został zatrudniony na stanowisku starszego specjalisty w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu i powierzono mu pełnienie obowiązków szefa Działu Użytkowania Lasu, Inżynierii i Organizacji Pracy w RDLP w Toruniu. Na tym stanowisku pracował do 31 XII 1994 r.

1 I 1995 r. został mianowany nadleśniczym w Nadleśnictwie Kowal i jednocześnie otrzymał stopień zawodowy adiunkta III stopnia.

W następnych latach po połączeniu jednostek z Włocławka i Kowala kierował połączonym Nadleśnictwem Włocławek o powierzchni 25 124 ha — najtrudniejszym w RDLP w Toruniu, o największym zagrożeniu pożarowym i problemami szkodnictwa leśnego. W l. 2002–2004 przeprowadził restrukturyzację organizacyjną i zatrudnienia. Realizował skutecznie i efektywnie zadania gospodarcze, uzyskując jedno z najwyższych wskaźników ekonomicznych. Realizując program zwiększania lesistości kraju, zalesił w lasach k. Włocławka 263 ha. Był inicjatorem zalesiania prywatnych gruntów nieprzydatnych rolniczo w pow. włocławskim. W l. 1999–2004 zalesiono 220 ha gruntownie stanowiących własności Skarbu Państwa. Prowadził nowoczesną hodowlę lasu, z zachowaniem bioróżnorodności gatunkowej. Uprawy leśne osiągały wtedy udatność — ok. 95%. Wokół włocławskiej aglomeracji stworzył w l. 1995–2004 sieć infrastruktury turystycznej w celu większego udostępnienia społeczeństwu lasów.

Doprowadził do zmniejszenia ilości pożarów lasów (ze średnio 77 we wcześniejszych l.) do 45 w 2004 r. Utworzył także 33 punkty czerpania wody, wyposażył Służbę Leśną w radiotelefony i ciągle monitorował

zagrożenie pożarowe. W tym celu ściśle współpracował z jednostkami Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczej Straży Pożarnej. Prowadził intensywną profilaktykę połączoną z edukacją społeczeństwa. Ograniczył szkodnictwo leśne i kłusownictwo.

W granicach Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Gostynińsko-Włocławskie” podejmował szereg przedsięwzięć z zakresu ekologii gospodarki leśnej. Dużą troską otaczał 7 rezerwatów przyrody (był inicjatorem utworzenia trzech z nich), 15 pomników przyrody, 127 sztuk użytków ekologicznych, obszary chronionego krajobrazu o powierzchni 811,05 ha oraz 7 obiektów strefowej ochrony wybranych gatunków zwierząt (orlik krzykliwy, bocian czarny, bielik).

Współpracował z dyrekcją Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego. W l. 90. utworzył 2 ścieżki edukacyjne: „Luba” i „Kukawy”. Współpracował z 43 jednostkami samorządu terytorialnego i instytucjami w rejonie nadleśnictwa. Uczestniczył w działalności Polskiego Związku Łowieckiego, w l. 1990–1995 był prezesem Wojewódzkiej Rady Łowieckiej we Włocławku, w l. 1996–2000 był wiceprezesem, a w l. 1987–2003 prezesem Koła Łowieckiego. W szeregach tej ostatniej organizacji był też członkiem Zarządu Koła Łowieckiego oraz sędzią Sądu Łowieckiego.

Był aktywnym członkiem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa, a także Polskiego Towarzystwa Leśnego.

W 2009 r. złożył wniosek do RDLP w Toruniu o odwołanie 2 III ze stanowiska nadleśniczego Nadleśnictwa Włocławek w związku z nabyciem uprawnień emerytalnych.

Od 1963 r. należał do Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. Pełnił w partii funkcję prezesa Komitetu Gminnego ZSL w Boniewie (1973–1975) i członka Plenum Komitetu Powiatowego ZSL we Włocławku, wiceprezesa Miejsko-Gminnego Komitetu ZSL w Chodczu (1975–1979) oraz w l. 1976–1983 członka Plenum WK ZSL we Włocławku. Był też członkiem Komisji Ekonomiczno-Rolnej przy WK ZSL.

Był członkiem organizacji społecznych zajmujących się szczególnie ochroną przyrody i innych stowarzyszeń. Należał od 1962 r. do Ligi Ochrony Przyrody, a od 1973 r. był członkiem Zarządu Wojewódzkiego PZŁ. Należał również do Straży Ochrony Przyrody. Działał też w szeregach Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej i Patriotycznego Ruchu Odrodzenia

M

Narodowego. W ramach PRON był członkiem Prezydium Rady Gminnej we Włocławku, zaś od 1985 r. przewodniczącym Komisji Interwencji i Inicjatyw. Od tego samego roku należał do Komisji Gospodarki Terenami Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku.

Od 1962 r. był członkiem związku zawodowego zrzeszającego pracowników leśnictwa. Od 2006 r. Nadleśnictwo Włocławek było członkiem Włocławskiego Centrum Edukacji Ekologicznej stowarzyszenia osób prawnych. J. Marczak jako przedstawiciel nadleśnictwa w kadencji władz WCEE 2006–2009 był członkiem Komisji Rewizyjnej, a w kadencji 2009–2012 członkiem Zarządu WCEE.

Sprawował funkcję Zakładowego Inspektora Pracy w RDLP.

W 1969 r. pełnił mandat radnego w Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Kowalu.

W uznaniu za wzorową wieloletnią pracę zawodową i działalność społeczną otrzymał szereg odznaczeń państwowych i resortowych oraz wyróżnień od organizacji społecznych. Posiadał m.in. Złoty Krzyż Zasługi (2005), Srebrny Krzyż Zasługi (1985), Złotą Odznakę Za Zasługi dla Województwa Włocławskiego (1986), Za Zasługi dla Rozwoju Włocławka (1988), Odznakę Honorową Za Zasługi dla Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (2004), Odznakę Przyjaciół Dziecka (2000), Srebrny Medal Zasługi Łowieckiej (1989), Złoty Medal Za Zasługi dla Pożarnictwa (1996, 1997, 2000), ZŁOM–PZŁ (2003), Złoty Medal Zasługi Łowieckiej (1998), Złotą Odznakę Honorową Ligi Ochrony Przyrody (1984), Srebrną Odznakę Za Zasługi dla OHP (1986), Medal Czterdziestolecia Polski Ludowej (1984), Medal Za Zasługi w Rozwoju Wędkarstwa (1999), Odznakę Zasłużony dla Leśnictwa i przemysłu drzewnego (1987), Medal za Zasługi dla łowiectwa Kujawsko-Dobrzyńskiego (2008), Medal Za Zasługi dla Łowiectwa Kujawsko-Pomorskiego (2005), Medal Za Zasługi dla Wędkarstwa, Podziękowanie od Zarządu Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego i Włocławskiego Centrum Edukacji Ekologicznej. Jan Marczak otrzymał także szczególne wyróżnienie od leśników z Nadleśnictwa Włocławek, którym jest „Kordelas” za szczególne zasługi dla Lasów Państwowych i myślistwa.

W XII 1965 r. w Choceniu zawarł związek małżeński z Danutą z d. Młynarkiewicz, która z zawodu była ekonomistką. Małżonkowie mieli córkę Małgorzatę

(ur. 1967) i syna Rafała (1973–2016), który z zawodu również był leśnikiem.

Jan Marczak zmarł 20 VIII 2011 r. i został pochowany na cmentarzu parafialnym w Michelinie we Włocławku.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Jana Marcza; informacje otrzymane z WCEE; Archiwum Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, akta osobowe Jana Marcza, sygn. 7/M 653; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego (wcześniej Wyższa Szkoła Rolnicza, Akademia Rolnicza) w Poznaniu, akta osobowe Jana Marcza, sygn. 12/90/21 (studia inżynierskie) i 46/90/34 (studia magisterskie); informacje otrzymane od córki Małgorzaty Marcza; Archiwum IPN Delegatura w Bydgoszczy, akta członka ORM, sygn. 574/22. Źródło zdjęcia — archiwum rodzinne od córki Małgorzaty Marcza.

Władysław Kubiak

MEGGED AHARON, rodowe GREENBERG

(1920–2016), izraelski pisarz i dramaturg, autor ponad 30 książek, prezes PEN CLUB w Izraelu

Urodził się 10 VIII 1920 r. we Włocławku. Jego rodzicami byli Lea i Moshe Greenbergowie, mówiący płynnie po hebrajsku nauczyciele Biblii.

Cała rodzina wyjechała z Polski do Palestyny w roku 1926, nad którą na mocy postanowienia Ligi Narodów z 29 VIII 1923 r. oficjalnie

mandat sprawowała Wielka Brytania. Pełnomocnictwo obejmowało brytyjską obietnicę utworzenia państwa żydowskiego zgodnie z *Deklaracją Balfoura*. W latach 1924–1931 do Palestyny napłynęła czwarta fala żydowskich imigrantów. Podczas tej Czwartej Aliyah w Ziemi Izraela osiedliło się około 60 tys. Żydów, większość pochodzących z Polski, którzy wyjechali z czysto syjonistycznych motywacji. Rodzina Greenbergów swoją przyszłość wiązała z zamieszkaniem w przyszłej ojczyźnie Żydów.

Po przybyciu do Palestyny Moshe Greenberg (nazwisko rodowe zostało zmienione na Megged) nauczał Biblii w pierwszej szkole podstawowej w miasteczku Raanana, gdzie dziś znajduje się szkoła jego imienia „Moshe Megged”.

Aharon Megged młodość spędził w Ra’anana. Uczęszczał do szkoły średniej (liceum ogólnokształcącego) Herzliya w Tel Awiwie. Po ukończeniu studiów wstąpił do syjonistycznego pionierskiego ruchu młodzieżowego, szkoląc się w kibucu Giv’at Brenner. Był członkiem kibucu Sdot Yam przez dwaście lat i pracował w rolnictwie, rybołówstwie i w dokach w porcie w Hajfie. Po opuszczeniu kibucu pracował jako redaktor literacki i dziennikarz. Był jednym z założycieli tygodnika literackiego „Masa” i przez piętnaście lat pozostawał jego redaktorem. Pracował jako redaktor literacki w hebrajskich gazetach „La-Merhaw” i „Davar”.

Pełnił funkcję izraelskiego attache kulturalnego w Londynie i był pisarzem-rezydentem na Uniwersytecie w Hajfie. W l. 1977–1978 był autorem-rezydentem w Centre for Hebrew Studies afiliowanym przy Uniwersytecie Oksfordzkim w Wielkiej Brytanii. Odbył kilka podróży z wykładami po Stanach Zjednoczonych. Był także autorem-rezydentem na University of Iowa. Od 1980 r. był członkiem Akademii Języka Hebrajskiego. W l. 1980–1987 pełnił funkcję prezesa izraelskiego Pen Clubu.

Aharon Megged zaczął publikować swoje utwory literackie w 1938 r. Wydał łącznie 35 książek. Był pisarzem znanym z *La guerra è finita* (2020) i *Blessed Is the Match: The Life and Death of Hannah Senesh* (2008).

Styl literacki A. Meggeda jest bardzo krytyczny, satyryczny, a czasem szczególnie religijny. Uwagę skupiał na relacjach jednostek, które składały się na obraz społeczeństwa jako całości. Jako autor podejmował często temat, który bardzo angażował pisarzy hebrajskich: nostalgiczne zaabsorbowanie tożsamością żydowską, od której „nowy Żyd”, Sabra, próbował się uwolnić w państwie Izrael. Podczas gdy A. Megged często przekazywał „cudowne żydowskie cnoty dowcipu, człowieczeństwa i idealizmu”, jego prace wykazują wyraziste cechy satyryczne. Wywodzący się z pokolenia pisarzy związanych z wojną o niepodległość w 1948 r. był pod wieloma względami prekursorem, a jego rozwój tematyczny w dużej mierze odzwierciedlał zmieniające się oblicze Izraela.

W dorobku literackim znajdują się m.in. książki wydane w języku hebrajskim — *Duch mórz* (opowiadania), Hakibbutz Hameuchad, 1950 [*Ruah Yamim*]; *Hedva i ja* (powieść), Hakibbutz Hameuchad, 1953 [*Hedva Ve-Ani*]; *Folk izraelski* (opowiadania), Hakibbutz Hameuchad, 1955 [*Yisraeliim Haverim*]; *Losy głupca* (powieść), Hakibbutz Hameuchad, 1960 [*Mikreh Ha-Ksil*]; *Ucieczka* (nowele), Hakibbutz Hameuchad, 1962 [*Ha-Brihah*]; *Życie na umarłych* (powieść), Am Oved, 1965 [*Ha-Hai Al Ha-Met*]; *Drugi dzień* (opowiadania), Tarmil, 1967 [*Ha-Jom Ha-Szeni*]; *Krótkie życie* (powieść), Hakibbutz Hameuchad, 1972 [*Ha-Haiim Ha-Ketzarim*]; *Zeszty Evyatar* (powieść), Hakibbutz Hameuchad, 1973 [*Mahbarot Evyatar*]; *Południe* (opowiadania), Hakibbutz Hameuchad, 1973 [*Hatzot Ha-Jom*]; *O drzewach i kamieniach* (powieść), Am Oved, 1974 [*Al Etzim Ve-Avanim*]; *Nietoperz* (powieść), Am Oved, 1975 [*Ha-atalef*]; *Heinz, jego syn i zły duch* (powieść), Am Oved, 1975 [*Heinz U-Vno Ve-Haruah Ha-Ra’ah*]; *Asahel* (powieść), Am Oved, 1978 [*Ashael*]; *Podróż w miesiącu Av* (powieść), Am Oved, 1980 [*Masah Be-Av*]; *Latający wielbłąd i złoty garb* (powieść), Am Oved, 1982 [*Ha-Gamal Ha-Meofef Ve-Dabeshet Ha-Zahav*]; *Nieprzyzwoity czyn* (nowele), Am Oved, 1986 [*Ma’aseh Meguneh*]; *Foiglmán* (powieść), Am Oved, 1988 [*Foiglmán*]; *Wybrane historie*, Zmora Bitan, 1989 [*Mivhar Sipurim*]; *Anat’s Day of Illumination* (powieść), Am Oved, 1992 [*Yom Ha-Or Shel Anat*]; *Tęsknota za Olgą* (powieść), Am Oved, 1994 [*Ga’aguim Le-Olga*]; *Niegodziwość* (powieść), Am Oved, 1996 [*Avel*]; *Mandragory z Ziemi Świętej* (powieść), Am Oved, 1998 [*Duda’im Min Ha-Aretz Ha-Kedoshah*]; *Persefona pamięta* (powieść), Zmora Bitan, 2000 [*Persefone Zocheret*]; *Aż do wieczora* (nowela), Zmora Bitan, 2001 [*Ad Ha-Erev*]; *Zemsta Yotama* (nowela), Zmora Bitan, 2003 [*Nekamat Yotam*].

Był także autorem książek dla dzieci: *Dzieciom w Jemenie*, New York-United Synagogues, 1946 [*El Ha-Yeladim Be-Teiman*]; *Młoda miłość*, Dvir, 1980 [*Ahavat Neurim*]; *Nadav i jego matka*, Dvir, 1988 [*Nadav Ve-Imo*].

Z dziedziny literatury faktu był autorem: *Podróż dzieci do Ziemi Obiecanej*, Am Oved, 1984 [*Masah Ha-Yeladim La-Aretz Ha-Muvtahat*]; *Strefa burzliwa* (eseje), Hakibbutz Hameuchad, 1985 [*Ezor Ha-Ra’ash*] i *Biurko* (eseje), Am Oved, 1989 [*Shulhan Ha-Ketivah*].

M

W dorobku posiadał także sztuki: *W drodze do Ejlatu*, Sifriat Poalim, 1951 [*Ba-Derech Le-Eilat*]; *Hanna Senesh*, Hakibbutz Hameuchad, 1958 [*Hannah Senesh*]; *Rodzaju*, Or-Am, 1989 [*Be-Reshit*] i *Szczyt sezonu*, Amikam, 1968 [*Ha-Onah Ha-Boeret*].

Sztuki literackie wystawiano w Habimie, Ha-Ohelu i innych teatrach. Jego książki przetłumaczono na wiele języków i opublikowano w Wielkiej Brytanii, USA, Argentynie, Polsce, Francji i innych krajach.

W 1974 r. A. Megged zdobył Nagrodę Bialika za swoje książki *The Evyatar Notebooks: a novel* oraz *Of Trees and Stones*. Nagroda ta przyznawana jest corocznie przez magistrat Tel Awiwu w dwóch kategoriach: literatury i myśli żydowskiej i została ustanowiona w 1933 r. celem uhonorowania żydowskiego poety tworzącego w języku hebrajskim oraz jidysz, Chajima Nachmana Bialika.

W 2003 r. A. Megged otrzymał Izraelską Nagrodę Literacką. Zdobył także Nagrodę Brennera, Nagrodę S.Y., Nagrodę Agnona, Nagrodę Wizo we Francji za *Foiglmanna*, Nagrodę Premiera Izraela i kilka innych nagród literackich. W 2004 r. zdobył Nagrodę Koreta za beletrystykę żydowską.

Aharon Megged był żonaty z pisarką Edą Zoritte, z którą miał dwóch synów: Ayala Meggeda, także pisarza, oraz Amosa, który uzyskał doktorat w Cambridge w 1989 r. Amos Megged jest obecnie prof. etnohistorii Mezoameryki w Zakładzie Studiów Latinoamerykańskich Katedry Historii Powszechnej na Uniwersytecie w Hajfie w Izraelu, a także członkiem Rady Redakcyjnej „Ethnohistory Journal” oraz autorem ostatnio wydanej książki: *Rituals and Sisterhoods: Single Women’s Households in Mexico, 1560–1750* (University Press of Colorado 2020). Aharon Megged wcześniej był żonaty z Idą Tzurit.

Zmarł 23 III 2016 r. (hebr. R. 5680) w Yad Eliyahn, Tel Awiw, Izrael.

International Who’s Who of Authors and Writers 2004. Europa Publications. 2003. s. 380; *New Books from Israel — Spring 2009*, The Institute for the Translation of Hebrew Literature, s. 3; https://pl.wikipedia.org/wiki/Aharon_Megged, [dostęp: 20 III 2023]; <https://www.imdb.com/name/nm4168893/>, [dostęp: 19 V 2023]; https://www.ithl.org.il/page_14327, [dostęp: 19 V 2023]; informacje otrzymane od syna Amosa Meggeda z Izraela. Źródło zdjęcia: od syna Amosa Meggeda.

Władysław Kubiak

MERFELD (MEERFELD) BENEDYKT

(1804–1861), naczelnik pow. wrocławskiego, urzędnik cywilny Królestwa Polskiego

Urodził się 6 XII 1804 r. (wg polskich źródeł — 21 III 1804 r.) we wsi Dziewaniszk, wówczas w pow. wilkomiernym w guberni kowieńskiej. Chrzest odbył się w kościele parafialnym Parafii Rzymskokatolickiej Skopiszki (ob. litewskie miasteczko położone w okręgu poniewieskim, w rejonie kupiszcekim). W akcie wpisano dwa imiona: Benedykt Mikołaj (Merfelt). Był synem obywatela Dominika (zm. 29 III 1808) i jego żony Perpetui (Marcjanny) z d. Niepokojczycka. Merfeldowie byli rodziną wyznania katolickiego i legitymowali się pochodzeniem szlacheckim, wywodzili się ze szlachty guberni wołyńskiej.

Dzieciństwo spędził w rodzinnych Dziewaniszkach. Tam zapewne uzyskał wykształcenie na poziomie podstawowym (elementarnym). W 1822 r. ukończył słynące z wysokiego poziomu kształcenia w całej Litwie Gimnazjum w Poniewieżu. Wykształcenie wyższe niepełne uzyskał w Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim w Wilnie. Deklarował znajomość języków obcych: rosyjskiego i francuskiego. W 1824 r. odwiedził Warszawę jako obywatel guberni wileńskiej. W tym roku rozpoczął służbę wojskową. 7 IV wstąpił (i został podoficerem) do stacjonującego w Królestwie Polskim Podolskiego Pułku Kirasjerów Gwardii. W 1825 r. złożył przysięgę na wierność carowi i królowi Polski Aleksandrowi I Romanowowi. 19 XII 1826 r., „za odznaczenie się w służbie” otrzymał awans na korneta (odpowiednik podporucznika) z przeniesieniem do Lejb — Gwardyjskiego Grodzieńskiego Pułku Huzarów, który sformowany został 19 II 1824 r. Wraz z pułkiem wziął aktywny udział w wojnie polsko-rosyjskiej 1830–1831 (powstanie listopadowe). Odznaczył się odwagą m.in. w bitwie pod Raciążem (22 VII 1831 r.), za co otrzymał order św. Anny 4 klasy z napisem „za waleczność” („за храбрость”) oraz w szturmie Warszawy (6–7 IX 1831), za który uzyskał m.in. order św. Anny 3 klasy z kokardą (15 IX 1831). 13 XII 1832 r. przeniesiono go do Pułku Huzarów JCM Michała Pawłowicza. Po prawie roku, dokładnie 6 XII 1833 r., wrócił do wcześniejszej jednostki wojskowej. 6 XII 1836 r. otrzymał awans do stopnia porucznika. 28 V 1837 r. awansowano go na rotmistrza z przeniesieniem do Pułku Huzarów Arcyksięcia

Ferdynanda. W 1840 r., z powodu problemów zdrowotnych, został przeznaczony do służby rezerwowej w kawalerii. W 1843 r. otrzymał awans do stopnia majora z prawem noszenia munduru i jednocześnie nominowano go na stanowisko pełniącego obowiązki inspektora Dozoru Magazynu Rządowego Drzewa, który istniał w Warszawie przy ul. Bugaj. To stanowisko objął 1 IX 1843 r. Po czasie przestał być pełniącym obowiązki i objął w pełni stanowisko inspektora tego dozoru.

Do istotnej zmiany w jego życiu zawodowym doszło w 1846 r. 9 IV oficjalnie został przeniesiony z wojska ze stopniem majora do państwowej służby cywilnej i otrzymał rangę cywilną radcy honorowego. Dodatkowo w tym roku awansował w hierarchii urzędniczej i przeszedł do administracji terenowej (powiatowej) Królestwa Polskiego. 24 VII 1846 r. Rada Administracyjna Królestwa wyraziła zgodę na mianowanie go na stanowisko pełniącego obowiązki Naczelnika Powiatu Łukowskiego z siedzibą władz w Łukowie w guberni lubelskiej. Stanowisko objął 9 IX. Naczelnik powiatu odgrywał ważną rolę administracyjną i polityczną. Realizował zadania pośrednika między władzami wojewódzkimi, później gubernialnymi a administracją miast i gmin wiejskich oraz ich mieszkańcami. Posiadał uprawnienia w zakresie policyjno-ekonomicznym, m.in. zwalczał przemyt, nadużycia, podlegały mu władze miast i gmin wiejskich. Wprawdzie nie miał prawa do własnej inicjatywy, nie mógł podejmować samodzielnych decyzji w ważnych sprawach, musiał wszystko konsultować, ale jego ranga jako urzędnika była znacząca, gdyż bezpośrednio na terenie obwodu (powiatu) realizował zadania administracji państwowej w zakresie wielu dziedzin życia. Był najważniejszym przedstawicielem władz rządowych na zarządzanym przez siebie terytorium kraju. Jego znaczenie podnosił fakt, że w Królestwie nie istniał wówczas żaden samorząd.

Po prawie 3 latach pracy w Łukowie, na podstawie decyzji administracyjnej z 22 VI 1849 r., został przeniesiony do Kalisza i objął funkcję pełniącego obowiązki Naczelnika Powiatu Kaliskiego z siedzibą w Kaliszu wówczas w guberni warszawskiej. Pracował tam praktycznie do końca 1852 r. Wiadomo, że angażował się w życie kulturalne miasta. Na pewno w l. 1850–1852 działał w strukturach organizacyjnych Resursy Kaliskiej, długo pozostawał wiceprezesem stowarzyszenia, odpowiadał m.in. za organizację

balów resursowych, w tym balów sylwestrowych. 23 XI 1852 r. władze administracyjne Królestwa podjęły decyzję o przeniesieniu go z Kalisza na stanowisko najpierw pełniącego obowiązki, następnie na etat Naczelnika Powiatu Włocławskiego. Niewykluczone, że wpływ na tę decyzję miał jego otwarty konflikt z ówczesnym Naczelnikiem Wojennym Kaliskim generałem majorem ks. Aleksandrem 5. Golicynem, za co groziło mu nawet wydalenie ze służby. Latem 1851 r. został skazany za to na dwudniowy areszt domowy. We Włocławku rozpoczął pracę od 16–17 II 1853 r. (w tych dniach protokolarnie przejmował stanowisko i urząd). Powiatem włocławskim zarządzał przez następnych 8 lat, do śmierci. W tym czasie borykał się m.in. z konfliktem z Ignacym Skotnickim, właścicielem dóbr Czerniewice, który nawet w VI 1857 r. złożył oficjalną skargę do władz Królestwa na B. Merfelda i jego urzędników. Ostatecznie skarga okazała się bezzasadna.

W okresie pracy w administracji rządowej otrzymywał awanse w rangach cywilnych urzędniczych. Wspomniano, że 9 IV 1846 r. uzyskał rangę cywilną radcy honorowego (IX ranga). Na początku 1851 r., za wysługę lat, awansowano go na asesora kolegiального (VIII ranga) ze starszeństwem od 20 VIII 1843 r. W 1852 r. otrzymał awans do rangi radcy dworu (VII ranga), natomiast 20 VIII 1854 r. był radcą kolegiальnym ze starszeństwem od 20 VIII 1851 r. (VI ranga). W tej randze cywilnej zakończył karierę zawodową i życie.

Za pracę na rzecz państwa i społeczeństwa był odznaczany i nagradzany. W trakcie kariery wojskowej i cywilnej otrzymał: wspomniany order św. Anny 4 klasy z napisem „za waleczność” (za zasługi w bitwie pod Raciążem 22 VII 1831), order św. Anny 3 klasy z kokardą — za szturm na Warszawę (6–7 IX 1831), Medal „za Zdobycie Szturmem Warszawy w 1831 r.” (Медаль „За взятие приступом Варшавы в 1831 году”), a także polski order *Virtuti Militari* 4 klasy (Krzyż Złoty Zasług Wojskowych). Odznaczenia te miały związek z okresem powstania listopadowego i jego służbą wojskową w armii rosyjskiej w tym czasie. W 1858 r. nadano mu Znak Honorowy za 25 lat nieskazitelnej służby państwowej (publicznej).

Zmarł 24 II 1861 r. we Włocławku w wieku zaledwie 57 lat (w akcie zgonu podano, że zmarł w wieku 54 lat). Zgodnie z informacjami źródłowymi zmarł

M

na zapalenie płuc, mimo prawidłowego leczenia medycznego, w trakcie choroby zaatakowała go ostra astma, której nie udało się powstrzymać. Ogólnie rzecz biorąc, przez wiele lat chorował. Już w trakcie służby wojskowej został sparaliżowany. W 1839 r. przebywał na trzymiesięcznej kuracji w zagranicznych uzdrowiskach. Także m.in. w 1857 r. odbył trzymiesięczną kurację w Marienbadzie (ob. Mariańskie Łaźnie w Czechach), Karlsbadzie (ob. Karlowe Wary w Czechach) i francuskim uzdrowisku Dieppe.

B. Merfeld był dwukrotnie żonaty. Pierwszą żoną była Teofila (Teofila Telesfora) Modzelewska (zm. 5 XI 1846 w Warszawie), córka Teodora (zm. 8 III 1854 w Warszawie w wieku 82 lat) i Marii z d. Zdziarskiej (zm. przed 1854). Teofila urodziła się we wsi Raszewo w parafii Kobylniki w ówczesnej guberni płockiej. Zmarła, mając zaledwie 18 lat, w rok po zawarciu związku małżeńskiego (ślub z Benedyktem odbył się w 1845 w Warszawie). Z Teofilą miał jedno dziecko, córkę Marię Wiktorię, która urodziła się 16 VIII 1846 r. w Warszawie i zmarła już po kilku miesiącach życia 7 V 1847 r., również w Warszawie. Niewątpliwie Benedykt przeżył wówczas wielką rodzinną tragedię. W niespełną pół roku stracił świeżo poślubioną bardzo młodą żonę oraz jedyne dziecko.

Drugą jego żoną była właścicielka ziemiska Eufemia (Eufemia Michalina Rozalia) Chelmska (3 IX 1815–10 VI 1861), córka Wincentego (23 I 1785–3 VII 1846), ziemianina, posła na sejm Królestwa Polskiego 1830–1831, radcy woj. płockiego (1824), działacza niepodległościowego, emigranta popowstaniowego (zm. we Francji), i jego żony Pulcherii z d. Koziebrodzkiej (ok. 1791–10 XII 1820 w Mokowie). Ślub z Eufemią odbył się 2 III 1848 r. w Warszawie w kościele par. Parafii Rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela. W akcie ślubu stwierdzono, że Eufemia była „dziedziczką dóbr Mokowo, we wsi Tupadły”. Jednym ze świadków ceremonii ślubnej był członek rodziny Niepokojczyckich, zapisano, że był to jego cioteczny brat — Benedykt Wilhelm Niepokojczycki (1796–1865), wówczas wiceprezes Banku Polskiego (1848–1855), następnie prezes BP (1856–1862, 1864), postać bardzo znana i wpływowa w Królestwie Polskim, m.in. okresowo członek Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego i Rady Stanu Królestwa Polskiego.

Eufemia zmarła w Mokowie w niecałe 4 miesiące po mężu, w trakcie rewizji majątku ziemskiego Mokowo, którego do końca życia była właścicielką

(majątek był przez nią wydzierżawiany osobom prywatnym). Do Mokowa przyjechała w tych dniach z Włocławka, gdzie mieszkała na stałe.

Z Eufemią miał jedno dziecko — syna Józefa Wincentego Dominika (ur. 6 VIII 1851 w Kaliszu), który niestety zmarł 4 II 1853 r. także w Kaliszu. Śmierć dziecka oraz związane z tym osłabnięcie żony były przyczyną przesunięcia o kilkanaście dni przejścia nowych obowiązków służbowych we Włocławku.

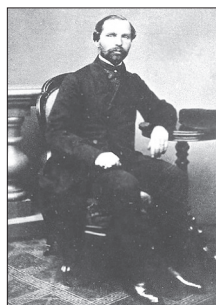
Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Komisja Województwa Mazowieckiego i Rząd Gubernialny Warszawski z l. [1681, 1699, 1781–1815] 1816–1866 [1867–1913], sygn. 2282; AGAD, Rada Administracyjna Królestwa Polskiego z l. 1815–1867, sygn. 99, s. 176; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Warszawie, sygn. 21, 22, 23; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Matki Boskiej Loretąńskiej w Warszawie (Praga), sygn. 29; Archiwum Państwowe w Kaliszu, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Józefa w Kaliszu, sygn. 26, 29; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Włocławek, sygn. 112; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Mokowo, sygn. 13, 62; APW, Naczelnik Powiatu Włocławskiego z lat 1808–1866 [1889], sygn. 300, 301, 312; Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie, Księga metrykalna Parafii Rzymskokatolickiej Skopiszki z l. 1792–1809; Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie, Księga metryk umarłych Kościoła Skopiskiego z lat 1800–1827; Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 2, Warszawa 1905, s. 163; *Rocznik Administracji Leśnej Rządowej Królestwa Polskiego na r. 1844*, Warszawa 1844, s. 8; *Kalendarzyk polityczny na r. 1844*, Warszawa [b.d.w.], s. 270; *Kalendarzyk polityczny na r. 1846*, Warszawa [b.d.w.], s. 265; *Kalendarzyk polityczny na r. 1847*, Warszawa [b.d.w.], s. 392; *Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego na r. 1850*, Warszawa [b.d.w.], s. 697; „Kurier Warszawski” 1824, nr 18 (z 20 I), s. 1; 1846, nr 208 (z 8 VIII), s. 289; 1846, nr 299 (z 10 XI), s. 1; 1850, nr 330 (z 14 XII), s. 1754; 1852, nr 273 (z 2 (14) X), s. 1431 (1); „Warszawska Gazeta Policyjna” 1846, nr 220 (z 8 VIII), s. 1; 1849, nr 184 (z 3 VII), s. 1; 1852, nr 288 (z 2 (14)), s. 1; 1852, nr 273 (z 2 (14) X), s. 1; 1852, nr 359 (z 12 (24) XII), s. 1; „Gazeta Rządowa Królestwa Polskiego” 1846, nr 171 (z 26 VII (7 VIII)), s. 1; 1849, nr 143 (z 20 VI (2 VII)), s. 1120 (2); 1851, nr 40 (z 8 (20) II), s. 262; „Gazeta Codzienna” 1852, nr 274 (z 3 X), s. 1; „Dziennik Warszawski” 1852, nr 341 (z 11 (23) XII), s. 1; Е.Ю. Лукьянович, *История Лейб-*

-Гвардіи Гродненскаго Гусарскаго полка 1824–1896, t. 1, S.-Petersburg 1890, s. 148–169; Kowalska-Glikman S. i Jeddlicki J., *Niepokojczycki (Niepokoyczycki) Benedykt Wilhelm*, PSB, t. 23, s. 43–45; Dzikie T., *W czasach zaborów (1793–1918)*, w: *Monografia powiatu włocławskiego*, pod red. K. Mikulskiego i T. Dzikiego, Włocławek 2018, s. 143–144, 147.

Tomasz Dzikie

MIEŁECKI KAZIMIERZ HENRYK

(1836–1863), oficer w armii pruskiej, płk powstania styczniowego na terenach Wielkopolski i Kujaw, dziedzic majątku Nowa Wieś, którego fragment ob. stanowi włocławskie osiedle Mielęcín–Michelin

Urodził się 11 VIII 1836 r. w Karnie (ob. gm. Siedlec pow. wolsztyński) w rodzinie ziemiańskiej. Ojcem był Prot Pius h. Ciołek (11 IX 1792–5 XII 1867 w Smółsku k. Włocławka), uczestnik powstania listopadowego w randze mjr., działacz komitetu od zarazy księgosuszu (zakaźna choroba zwierząt) w Warszawie,

dziedzic majątków: Karna, Bełęcín oraz Niepruszewo z Otuszem, gm. Buk w Wlkp. Matką była Joanna Wanda z d. Sokołowska h. Pomian (1814–4 II 1892 w Warszawie), rodzicami jej byli Jan Kanty i Konstancja z Sierakowskich, właściciele dóbr smółskich.

Ochrzczony został 28 VII 1836 r. w Siedlcu, chrzestnymi byli Józef Sierakowski, dziedzic Otusza (gm. Buk) i Katarzyna Mielęcka z Kęszyckich. Ojciec jego po ślubie (1833) w 1841 r. sprzedał swe wielkopolskie dobra i 1842 r. kupił od teścia majątek Smółsk k. Włocławka. K. Mielęcki miał sześcioro rodzeństwa: Jana (1834–b.d.), Emilię (1835–b.d.), Sewerynę (1837–1901), Ludwika Mściława i Franciszkę (1847–b.d.), której mąż, Kalikst Jagmin, był Litwinem.

W 1850 r. z rodzicami zamieszkał w Poznaniu, gdzie od tr. uczęszczał do szkoły realnej przy ul. Wrocławskiej 12, tam też doskonalił zamięłowania sportowe

(m.in. skok o tyczce). Po 6 latach nauki, w wieku lat dwudziestu, został powołany do armii pruskiej, odbywając obowiązkową, jednoroczną służbę wojskową w 2 Pułku Lejb-Huzarów nr 2, który stacjonował w Poznaniu i Lesznie, a po ukończeniu otrzymał stopień oficera rezerwy, po kilku latach przydzielony do Landwechry (obrona kraju). 7 VI 1859 r. rodzice podzielili dobra Smółskie między dwóch synów, Kazimierzowi przyznano Michałowo i folwark Nową Wieś z przyległościami i lasami (dziś teren dzielnicy Mielęcín–Michelin). Od X 1860 r. do VIII 1861 r. mieszkał w Myśliborzu (ok. 15 km. na zachód od Konina), skąd przeniósł się do nowowiejskiego dworku k. Włocławka). Po wybuchu powstania styczniowego w początkach II 1863 r. K. Mielęcki wziął ze sobą 15 tys. rb w gotówce i na pograniczu Kujaw i Wielkopolski, gromadząc około pięćsetosobowy oddział, przystąpił do zrywu.

Pierwszą partię powstańczą utworzył ok. 4 II 1863 r. w lesie pod Cieplinami (ob. Stypień–Lucynowo, gm. Babiak). 9 tm. zdobył magazyn broni w Przedczu, powracając do obozu z 11 jeńcami i zdobyczym ekwipunkiem. 10 tm. walczył na polanie w lesie pod Stypinem z patowym sukcesem. Po przenocowaniu w borach majątku Mostki i przeorganizowaniu oddziału przeniósł się na tereny leśne między Ślesinem a Lubstowem. Następnego dnia, wycofując się w lasy lubstowskie, opanował rosyjski magazyn broni w Przedczu. 16 tm. wyruszył z lasów osówskich w kierunku płd., zajmując po drodze Brdów, Babiak i Grzegorzewo, a 17 tm. zajął Koło, i w lesie między Ślesinem a Lubstowem rozbił obóz. Tam, tworząc drugą partię i kolejne przegrupowanie, 18 tm. na prośbę gen. Ludwika Mierosławskiego zarządził wymarsz na Kujawy do Krzywosądra. K. Mielęcki, podążając poprzez Radziejów i Płowce, 19 tm. w Byczynie napotkał wycofujących się niedobitków partii generała spod Krzywosądzą, sam dyktator uciekł do Radziejowa. Bitwa zakończyła się klęską. Główną przyczyną była zdrada wójta Zakrzewa. Następnie K. Mielęcki skierował się w kierunku Radziejowa, a stamtąd do Płowiec, gdzie w miejscowym dworze wieczorem doszło do spotkania płk. z gen. i po ostrej wymianie poglądów na temat przyczyn klęski w ostatniej bitwie w końcu doszło do ugody. K. Mielęcki na prośbę L. Mierosławskiego powierzył mu dowództwo obu oddziałów. 20 tm. razem wycofali się do Głuszyna i dalej w okolice Trojaczka, gdzie rozbili obóz. Rankiem 21 tm.

M

na połączone oddziały napadli Rosjanie. Powstańcy po niefortunnej obronie, wycofując się przez miejscowości Kozy, Tomisławie i Słomkowo, dotarli pod Nową Wieś, gm. Piotrków Kuj. (ok. 3 km na pd.-wsch. od brzegów jez. Gopło, myloną z Nową Wsią k. Włocławka). L. Mierosławski sądząc, że wróg zaniechał pościgu, udał się z oficerami swego oddziału na obiad do nowowiejskiego dworku, którego właścicielem był Wilhelm Maske, syn właściciela Johana Maskego, pastora w Babiaku. W tym czasie Rosjanie dokonali pogromu obu oddziałów. K. Mielęcki po bitwie starał się uspokoić bunt powstańców przeciw dyktatorowi i wycofał się dalej w okolice lasów k. Kazimierza Biskupiego należących do jego przyjaciela z rodu Mielżyńskich. Utworzył tam trzecią z kolej partię i po kilkudniowej reorganizacji ponownie rozpoczął akcje zaczepne.

Stacjonując w lasach osówskich, 26 tm. zatrzymał dyliżans pocztowy i przejął więzioną korespondencję urzędową. Kolejną walkę stoczył 1 III tr. w pobliżu Kazimierza Biskupiego w okolicy dawnej wsi Bieniszew (ob. Holendry Bieniszewskie), gdzie nastąpił atak Rosjan. Walka trwała kilka godzin, obie strony opuściły teren.

Wśród wielu akcji i potyczek warto wspomnieć starcie pod Dobroszłowem, Kochowem i Mieczownicą. Stamtąd K. Mielęcki ukrył się na terenach zaboru pruskiego we wsi Leśniewo (gm. Łubowo), gdzie dotarli do niego członkowie Komitetu Działyńskiego, Roger Raczyński i Aleksander Guttry. Zaproponowali mu dowództwo nad kolejną, czwartą partią i po 36 godz., już 15 tm., zaczął od nowa organizować oddziały powstańcze. Dnia następnego stoczył potyczki pod Goliną i Łądkiem. 17 tm. powrócił w okolice lasów kazimierskich i dokonał przeglądu oddziału. W tym czasie w pobliżu przebywał Edmund Callier, (przywódca partii na ziemi konińskiej). Poprosił on płk. o wcielenie do swojej partii. K. Mielęcki powierzył mu dowództwo nad całą piechotą, jednocześnie z upoważnienia Rządu Narodowego mianował mjr. Połączone partie liczyły ok. 400 żołnierzy piechoty i ok. 100 kawalerzystów. 20 tm. rankiem, otrzymawszy poprzedniego dnia informacje o rosyjskim transporcie broni z Konina do Słupcy, wysłał tam 80 ludzi pod dowództwem kpt. Michała Zielińskiego. Zasadzka zakończyła się fiaskiem.

Dalsze walki pułkownika były mniej efektywne, jednakże stanowiły poważne utrudnienie dla Rosjan. Rankiem 20 tm. zarządzili wymarsz z Włocławka w okolice Kazimierza Biskupiego ruchomą kolumną pod dowództwem mjr. Michała Amfinogenowicza Nielidowa. Następnego dnia, z 21/22 tm., K. Mielęcki obozował w lesie pod Pątnowem. Jego partia składała się z 3 kompanii piechoty i szwadronu kawalerii, w tym dwie kampanie to strzelcy, trzecia kosynierzy. Spodziewając się ataku wroga, postanowił go uprzędzić. Zamiary pokrzyżował dezerterski z jego oddziału, który zdradził plan Moskałom. K. Mielęcki ogłosił alarm, a następnie wyruszył z Pątnowa i wkrótce obie siły, nie wiedząc o swych pozycjach, spotkały się na linii frontu, który stanowił zachodni brzeg Jeziora Gosławickiego, w okolicach zapory zwanej Olszowym Młynem lub Tartakiem (osiemnastowieczna kaskada napędzała dwa koła wodne poruszające młyn zbożowy i tartaczne piły). Atak rozpoczęli Rosjanie, intensywna walka trwała do świtu, praktycznie nierozstrzygnięta.

22 tm. po bitwie K. Mielęcki w czasie wycofywania się z grząskiego terenu poboju został postrzelony w kręgosłup. Rannym zajęli się Zdzisław Szczawiński (jego adiutant) i Stanisław Budziszowski, przewożąc go do Mikorzyna (gm. Ślesin), przeprawili się przez Jezioro Mikorzyńskie do m. Wąsoczce (gm. Ślesin). Stamtąd został przetransportowany wozem do majątku w m. Góry, gm. Wilczyn, dzierżawionego przez Juliana Wieniawskiego (brata kompozytora), gdzie gospodarz opatrzył rannego, przebrał za kobietę i karetą przewiózł do granicy z Prusami i dalej do dworu Bolesława Moszczyńskiego w Kusińszewie (gm. Jeziora Wielkie pow. mogileński). Tam felczer ze Strzelna, opatrując ranę, zdiagnozował kulę utkwioną w okolicy kręgosłupa, zalecił przewiezienie go do szpitala polowego w Mamliczu (gm. Barcin). Stamtąd, po udanej operacji wykonanej przez dra Teofila Mateckiego, w czasie długiej rekonwalescencji zdalnie kierował swym oddziałem za pośrednictwem Józefa Alonza Seyfrieda i Edmunda Calliera. 9 VII 1863 r. po ponad trzymiesięcznej rehabilitacji, po zbyt wczesnej kawaleryjskiej musztrze, na skutek upadku z konia zmarł na rękach żony, do końca zachowawszy przytomność. Pogrzeb odbył się 13 VII tr. w Łabiszynie. We mszy św. żałobnej uczestniczyło około 10 tys. osób, a celebrowało ją 52 kapłanów, tamże został pochowany na cmentarzu przykościelnym w mundurze

powstańczym w grobowcu familijnym kuzyna Edmunda Mielęckiego (ob. mauzoleum).

Kazimierz Henryk Mielęcki ożenił się z Salomeą Pągowską h. Pobóg z Myśliborza k. Konina (ur. 1837 w Młynach Piekarskich par. Tokary, gm. Dobra) córką Piotra i Dezydery Wantoch-Rekowskiej (siostra jej ojca była teściową M. Konopnickiej). Ślub odbył się 25 X 1960 r., szafarzem był ks. Paweł Stopnicki, prowincjał oo. reformatów, za zgodą proboszcza Myśliborza ks. Józefa Strzałkowskiego. Na ceremonii obecni byli m.in. Aleksy Trąmpczyński, dziedzic Golin i Kawnic, oraz Nepomucen Chmielewski, dziedzic Radoliny.

Po śmierci męża Salomea z córkami mieszkała w nowowiejskim dworku k. Włocławka. 6 XI 1891 r. sprzedała majątek Nowa Wieś wraz z terenem obecnego osiedla Michelin (bez Mielęcina) i zamieszkała z matką w Ostrowie Wlkp. u córki Józefy w Ostrowie, gdzie zm. 27 III 1913 r. w wieku 74 lat i spoczywa na miejscowym cmentarzu.

Mielęccy mieli dwie córki: Józefę Marię Wandę (ur. 30 VIII 1861 w nowowiejskim dworku, par. Kruszyn, chrzest — tylko z wody — 28 IX tr., chrzestnymi byli Prot i Wanda Mielęccy, chrzest w ceremonii został dopełniony 19 X tr. w parafii w Myśliborzu, chrzestnymi byli Piotr Pągowski i Józefa Radońska; zamężna z Teofilem Wężykiem, zm. 1914) i Marię Dezyderę (ur. 28 XII 1862 w dworku w Nowej Wsi; chrzest 1 I 1863 w kościele kruszyńskim, chrzestnymi byli Ignacy Jabłoński i Ludwika Mielęcka, zamężna ze Zdzisławem Serwacym Mrozińskim, zm. b.d.). Po Salomei i Kazimierzu Mielęcckich pozostało 9 wnuczków, w tym ks. Stanisław Wężyk (8 V 1888–10 VI 1966), który w czasie I wojny światowej na froncie zachodnim i wschodnim był kapłanem wojskowym do końca 1918 r., a przed II wojną kapłanem pomocniczym w garnizonie w Biedrusku (ob. wieś w Wielkopolsce) pod Poznaniem.

O rodzice Mielęcckich przypomina nazwa dawnej wioski, a obecnie części włocławskiej dzielnicy, Mielęcina oraz wiersz Marii Konopnickiej pt. *O Mielęckiem* upamiętniający bohaterskie czyny jej krewnego (małżonka kuzynki męża — Jarosława Konopnickiego).

APW, Księgi i akta hipoteczne sądów we Włocławku zespół nr 1041, {1797} 1820–1999 {2011}, sygn. Spis nr I/534; APW, Księgi i akta hipoteczne, sygn. I/ 403, s. 9–13; APP, OK, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Go-

lina (pow. Koniński) sygn. 54/749/0/6.1/36, wpis 13/1860; Parafia Kruszyn, Księga chrztów, nr wpisu 103/1861 i 1/1863; Bokota L., Bokota P., Budnik G.J., *Smólsk dwór*, w: *Materiały do dziejów rezydencji w Polsce*, t. 1: *Kujawy wschodnie*, cz.1, red. S. Kunikowski, wyd. Lega Oficyna Wydawnicza Włocławskiego Towarzystwa Naukowego, Włocławek 2000, s. 281; Chmielewski A., 1977, s. 172–173; Gorczyca K., Górny M., Pałczyński K., *Szlakiem partii Kazimierza Mielęckiego 1863. Studium historyczno-archeologiczne*, Konin 2022, wyd. Muzeum Okręgowe w Koninie, s. 11–18; Jankowski Z., *Mielęcín. Michelin. Szkice z dziejów osiedla i okolic*, Włocławek 2019, Wyd. Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników, s. 25–27, 33–34, 71–82; „Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej” 1967, s. 140–141; Minakowski M.J., *Genealogia Potomków Sejmu Wielkiego*, <https://www.sejm-wielki.pl/>, [dostęp: 05 III 2017]; Nowak J., „*Gdzie jest mój skarab? Ach, gdzie jest gniazdo moje?*”. *O Marii i Jarosławie Konopnickich, z dodatkiem listów poetki do męża*, „Pamiętnik Literacki” 2010, z. 1, s. 153–186.

Zbigniew Kazimierz Jankowski

MIKOSZEWSKI JULIAN

(1824–1896), notariusz, urzędnik wymiaru sprawiedliwości Królestwa Polskiego, działacz społeczny

Urodził się 11 XII 1824 r. Chrzest odbył się w kościele parafialnym Parafii Rzymskokatolickiej Lubochnia, wówczas w obwodzie rawskim, woj. mazowieckim. Podczas chrztu nadano mu imiona: Julian Adam Kazimierz. Był synem ziemianina Kazimierza (ur. 5 III 1801 w Szreńsku–zm. po 1861) i Teodory z d. Prokopowicz (zm. 1853 w Rogowie w Parafii Rzymskokatolickiej Kozłów w ówczesnej guberni warszawskiej). Ojciec Juliana 28 XI 1861 r. w Kozłowie zawarł drugi związek małżeński z Walerią Rudkiewicz. Mikoszewscy byli rodziną wyznania katolickiego i legitymowali się pochodzeniem szlacheckim h. Dąbrowa.

Dzieciństwo spędził w rodzinnej miejscowości. Tam mógł realizować naukę na poziomie szkoły początkowej (podstawowej). Nagminną w tamtych czasach praktyką było organizowanie przez zamożniejszą część społeczeństwa edukacji domowej dla własnych dzieci. Nie jest jednak wykluczone, że uczył się w lokalnej szkole początkowej (parafialnej). Nie wiadomo,

M

gdzie kształcił się na poziomie średnim. Nie ukończył studiów wyższych. Legitymował się zaliczeniem kursu prawniczego.

Pracę zawodową rozpoczął ok. 1845 r. Na pewno w 1849 r. był aplikantem sądowym przy Trybunale Cywilnym Guberni Warszawskiej w Warszawie. W tym roku otrzymał awans na pełniącego obowiązki podpisarza Sądu Pokoju Okręgu Sądowego Skalbmierskiego z siedzibą w Skalbmierzu w ówczesnej guberni radomskiej. W Skalbmierzu pracował do 1852 r. W XII tr., na własną prośbę, został przeniesiony na stanowisko podpisarza do Sądu Pokoju Okręgu Sądowego Sieradzkiego z siedzibą w Sieradzu w guberni warszawskiej. W 1854 r. awansowano go na stanowisko pisarza Sądu Pokoju Okręgu Sądowego Czerskiego z siedzibą w Grójcu w guberni warszawskiej. W tym sądzie pracował do 1857 r. W tym roku otrzymał nominację na rejenta we Włocławku. Kancelarię rejentalną (notarialną) we Włocławku uruchomił w I 1858 r. i prowadził niemal do końca XI 1893 r. Najpierw działała przy ul. Łęskiej, następnie, w ostatnich latach istnienia przy ul. Nowej 223. Statystycznie, z upływem lat, liczba wykonywanych przez J. Mikoszewskiego czynności notarialnych najpierw rosła, następnie spadła. Na przykład w 1859 r. wykazano 372 zdarzenia urzędowe, w 1865 r. — 418, w 1871 r. — 547, w 1877 r. — 989, w 1883 r. — 1907, a w 1887 r. — 672, w 1890 r. — 695, w 1892 r. — 761.

Był notariuszem popularnym, musiał budzić zaufanie. Potwierdza to fakt, że na pewno w drugiej poł. l. 70. i w l. 80. uzyskiwał największe dochody z działalności zawodowej spośród wszystkich notariuszy prowincjonalnych pracujących na terenie guberni warszawskiej. W 1893 r., czyli w ostatnim roku pracy, w kancelarii wykonano 509 czynności urzędowych. W tym roku podjął decyzję o zakończeniu kariery zawodowej. Informację o uwolnieniu go od służby cywilnej na jego osobiste żądanie podano do publicznej wiadomości na przełomie IX i X 1893 r.

Pracując i działając we Włocławku, z czasem musiał z nim wiązać przyszłość własną i swojej rodziny. Potwierdza to fakt nabycia nieruchomości, która mieściła się przy ul. Nowej, pod nr 223. Do niej przeniósł siedzibę kancelarii. J. Mikoszewski angażował się także w działalność społeczną w mieście i w kraju. Na przykład w 1874 r. był jedną z wielu osób, które uzyskały status członka honorowego ogólnokrajowego Towarzystwa Osad Rolnych i Przytułków

Rzemieślniczych w Warszawie, które powstało w 1871 r. Towarzystwo zreszala bardzo znane i wpływowe osoby w Królestwie, m.in. członkiem korespondentem z pow. włocławskiego i nieszawskiego przez szereg lat był hrabia Józef Skarbek z Osiecin, który *nota bene* zarekomendował do niego J. Mikoszewskiego. Na pewno rolę członka honorowego z pow. włocławskiego, wraz z wieloma ważnymi postaciami z miasta i regionu, pełnił do końca 1877 r. Zrezygnował z tej aktywności w 1878 r. Ponadto był wieloletnim członkiem Towarzystwa Ochotniczej Straży Ogniowej we Włocławku. W 1885 r. został nawet wybrany do składu jego władz, wraz z drugim notariuszem Władysławem Nowcą, został członkiem Rady Towarzystwa. Przez l. był członkiem Resursy Obywatelskiej we Włocławku. W 1888 r. wybrano go do zarządu tej organizacji, a w trakcie walnego zgromadzenia członków w 1890 r. ponownie wszedł do władz Resursy i przyjął także obowiązki jej stałego gospodarza.

Zmarł po długiej i ciężkiej chorobie 8 IX 1896 r. w Warszawie. Nabożeństwo pogrzebowe odbyło się 12 IX w Kościele św. Aleksandra (ob. Plac Trzech Krzyży), został pochowany na warszawskim Cmentarzu Powązkowskim.

Był żonaty ze szlachcianką, wyznania katolickiego Felicją Colignon vel Collington (17 V 1823 w Warszawie–31 XII 1907 w Toruniu), córką gubernera Jana Aleksego (ur. w Paryżu–zm. 10 III 1861 w Warszawie w wieku 79 lat) i jego żony Magdaleny z d. Leplat vel Lipl (zm. 23 IV 1840 w m. Łopuszno). Ojciec Felicji 24 IV 1842 r. w Warszawie zawarł drugi związek małżeński z protestantką Antoniną Faizner. Ślub Juliana Mikoszewskiego z Felicją odbył się 20 V 1852 r. w Parafii Rzymskokatolickiej Kozłów. Z tego związku urodziło się łącznie 6 dzieci, chronologicznie: 1. syn Stefan (23 IV 1853 w Sieradzu–9 IX 1916 w Warszawie, gdzie przeniósł się w 1894), z wykształcenia był inżynierem, zm. w warszawskim Szpitalu Dzieciątka Jezus; 2. syn Jan Teodor (ur. 15 VI 1854 w Grójcu); 3. syn Józef Teodor (ur. 27 XII 1857 w Grójcu), w 1887 r. przeniósł się do Warszawy, gdzie 4 X 1890 r. zawarł związek małżeński z rodowitą warszawianką Heleną Janiną Antoniną Anną Drac; 4. syn Bronisław (17 IV 1860 we Włocławku–21 III 1928 w Warszawie), ochrzczony został dopiero 26 XII 1862 r., z wykształcenia był inżynierem górnictwa, w 1885 r. ukończył Instytut Górniczy w Sankt Petersburgu, był

urzędnikiem, kierownikiem jednego z wydziałów Najwyższej Izby Kontroli w Warszawie, pochowany został na warszawskim Cmentarzu Powązkowskim; 5. córka Maria Alojza (ur. 13 X 1861 we Włocławku), jej urodzenie zarejestrowane zostało dopiero 26 XII 1862 r., 15 VI 1886 r. we Włocławku zawarła związek małżeński z Bolesławem Stefanem Hozakowskim, kupcem, ur. w Prusach, wówczas mieszkańcem Torunia; 6. córka Wanda Stefania (3 I 1869 we Włocławku—28 I 1869 we Włocławku).

Żona Juliana Mikoszewskiego — Felicja z d. Colignon — zm. nagle 31 XII 1907 r. w Toruniu. Musiała przebywać tam czasowo, gdyż na stałe mieszkała wtedy w Warszawie przy ul. Wspólnej nr 18.

Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego gminy warszawskiej VII cyrkułu, sygn. 45; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego parafii ewangelicko-augsburskiej w Warszawie, sygn. 9; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Warszawie, sygn. 36; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Aleksandra w Warszawie, sygn. 36, 115; Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Barbary w Warszawie, sygn. 126; Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Grójcu z 1854 r.; Archiwum Państwowe w Kielcach, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Kozłowie powiat miechowski, sygn. 109; Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Mławie, Akta stanu cywilnego gminy Szreńsk, sygn. 28; Archiwum Państwowe w Łodzi, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Sieradzu, sygn. 77; APW, Akta miasta Włocławka. Magistrat miasta Włocławka, sygn. 688, nr domu 201; sygn. 693, nr domu 223; sygn. 8308, nr domu 280; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Włocławek, sygn. 114, 128, 162; APW, Akta Notariusza Juliana Mikoszewskiego z Włocławka z lat 1858–1893, sygn. 1–106; Archiwum Państwowe w Toruniu, Urząd Stanu Cywilnego Toruń, sygn. 2.3/1186; *Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego na r. 1850*, Warszawa [b.d.w.], s. 379; *Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego na r. 1854*, Warszawa [b.d.w.], s. 447; *Rocznik Urzędowy Królestwa Polskiego na r. 1856*, Warszawa [b.d.w.], s. 401; *Rocznik Towarzystwa Osad Rolnych i Przytulców Rzemieślniczych za r. 1877*, Warszawa 1878, cz. 2, s. XIII; *Rocznik Towarzystwa Osad Rolnych i Przytulców Rzemieślniczych za r. 1879*, Warszawa 1880, cz. 2, s. XII–

XIII; „Gazeta Rządowa Królestwa Polskiego” 1849, nr 224 z 29 IX (11 X), s. 1931; 1855, nr 60 z 3 (15) III, s. 405; „Gazeta Codzienna” 1852, nr 345 z 17 (29) XII, s. 1; „Kronika. Wiadomości Krajowe i Zagraniczne” 1858, nr 245 z 5 (17) IX, s. 1; „Dziennik Warszawski” 1867, nr 33 z 29 I (10 II), s. 282; „Gazeta Polska” 1874, nr 86 z 9 (12) IV, s. 44; 1885, nr 50 z 4 III, s. 3; „Kurier Poranny” 1884, nr 273 z 19 IX (1 X), s. 3; 1896, nr 255 z 1 (13) IX, s. 3; „Gazeta Sądowa Warszawska” 1893, nr 39 z 25 IX (7 X), s. 680; 1896, nr 1 z 21 XII (2 I 1897 r.), s. 11; „Kurier Warszawski” 1880, nr 176 z 29 VII (10 VIII), s. 2; 1888, nr 18 z 6 (18) I, s. 2; 1889, nr 3 z 22 XII (3 I 1890 r.), s. 13; 1896, nr 250 z 28 VIII (9 IX), s. 5; „Kurier Polski” 1928, nr 85 z 25 III, s. 8; „Słowo” 1908, nr 4 z 44 I, s. 4.

Tomasz Dziki

MILCZAREK STANISŁAW

(1941–2023), nauczyciel, wieloletni dyrektor II LO im. Mikołaja Kopernika we Włocławku, animator turystyki i astronomii w regionie, radny Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Urodził się 11 VIII 1941 r. w Hołubli (wieś na Podlasiu w pow. siedleckim, w gm. Paprotnia) jako syn Feliksa (1907–1975) i Zofii z d. Drzewieckiej (1911–1996), miał trzy starsze siostry, Janinę, Teresę, Sabinę, oraz młodszego brata Stefana. Rodzice zajmowali się rolnictwem, we wsi Wilkowie w pow. kutnowskim mieli gospodarstwo. Na początku II wojny światowej zostali przez Niemców wysiedleni na Podlasie (do Hołubli), do swojej posiadłości powrócili w 1945 r.

W latach 1948–1954 r. uczył się w szkole podstawowej w pobliskim Imielnie (Imielno i Wilkowie dzieli około 2 km). Był zdolnym uczniem, program siedmioklasowej szkoły podstawowej zrealizował przez sześć lat, szczególnie lubił przedmioty ścisłe, od dzieciństwa interesowała go astronomia (wspominał, że często jako mały chłopiec obserwował niebo,

M

a na wsi miał do obserwacji dobre warunki). Po ukończeniu szkoły podstawowej rozpoczął naukę w Liceum Pedagogicznym im. Stefana Żeromskiego w Zgierzu, w którym w 1959 r. zdał maturę. Zaraz po tym podjął pracę nauczyciela w szkole podstawowej w Prusinowicach, w ówczesnym pow. łódzkim (obecnie pow. pabianicki); ukończenie liceum pedagogicznego dawało uprawnienia do nauczania na tym poziomie edukacji. W 1960 r. został przyjęty na studia na Uniwersytecie Łódzkim. Studiował fizykę na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii, dyplom magistra fizyki otrzymał 29 VI 1965 r. W szkole podstawowej w Prusinowicach był zatrudniony do 1965 r., chociaż faktycznie pracował tam tylko rok, ponieważ od 1 IX 1960 r. do ukończenia studiów przebywał, w związku ze studiami, na bezpłatnym urlopie. W l. 1963–1965 otrzymywał stypendium fundowane przez Powiatową Radę Narodową w Kutnie. Warunkiem otrzymania takiego stypendium było podjęcie po ukończeniu studiów pracy na terenie pow. kutnowskiego.

Chciał pracować w Technikum Ekonomicznym w Kutnie, ale władze oświatowe skierowały go do Krośniewic. W l. 1965–1967 uczył fizyki w Liceum Ogólnokształcącym w Krośniewicach; realizował też kilka godzin nadliczbowych (od 1 I 1966 do 31 VIII 1966 r.) w Szkole Podstawowej nr 1. W 1965 r. zawarł związek małżeński z włocławianką i zamieszkał we Włocławku. Codzienne dojazdy do pracy w Krośniewicach (około 50 km) były bardzo uciążliwe, dlatego poprosił o przeniesienie do którejś z włocławskich szkół, jednak władze oświatowe wyraziły na to zgodę dopiero 8 III 1967 r., gdy w krośniewickim liceum mogły zatrudnić nowego nauczyciela fizyki. 1 IX 1967 r. rozpoczął pracę w Technikum Mechanicznym we Włocławku, znajdującym się wówczas przy ul. Łęskiej 26 (w budynku wzniesionym w okresie międzywojennym dla biskupiego Gimnazjum im. Jana Długosza). Jako nauczyciel tej szkoły 14 X 1974 r. został przez Kuratora Okręgu Szkolnego Bydgoskiego powołany na stanowisko prof. szkoły średniej (w uzasadnieniu wniosku zwrócono m.in. uwagę na unowocześnianie przez kandydata procesu dydaktycznego). W 1974 r. Technikum Mechaniczne otrzymało nową siedzibę na Zamczu, przy ul. Toruńskiej, a gmach przy ul. Łęskiej przeznaczono dla Zespołu Szkół Samochodowych. Stanisław Milczarek nie chciał zmieniać miejsca pracy, gdyż — uzasadniał — znajdowało się stosunkowo blisko jego domu i włożył dużo wysiłku w urządzenie

pracowni fizycznej, dlatego poprosił o przeniesienie do „Samochodówki”. Od 1 IX 1974 r. był już nauczycielem fizyki w należącej do ZSS Liceum Zawodowym, a 1 VIII 1975 r. został powołany na stanowisko zastępcy dyrektora Zespołu Szkół Samochodowych, jednak już 31 VIII poprosił o przeniesienie do II Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika.

Pracę w nowej szkole rozpoczął 1 IX 1975 r., wkrótce (1 X 1975) został powołany na jej dyrektora (po latach powie, że „został dyrektorem »z propozycji«, później nabrał wprawę”); powierzono mu też — jednocześnie — stanowisko dyrektora znajdującej się w tym samym budynku Szkoły Podstawowej nr 7. Nowa funkcja okazała się niełatwym zadaniem. II LO rozpoczęło nowy etap działalności. W 1975 r. Włocławek został miastem wojewódzkim, awans był niewątpliwy, ale pojawiły się też i problemy — dla niektórych instytucji, urzędów wojewódzkich brakowało lokali. W dotychczasowej siedzibie II LO przy placu Kopernika umieszczono komendę wojewódzką Milicji Obywatelskiej, a szkołę przeniesiono na ówczesną ul. Hanki Sawickiej (obecnie ul. Włodzimierza Gniazdowskiego) — do budynku szkoły podstawowej. Dotychczasowy dyrektor „Kopernika” Jan Sadowski, cieszący się dużym autorytetem wśród nauczycieli i uczniów, nie chciał już dalej pełnić swojej funkcji. S. Milczarek jako dyrektor (od 4 XII 1981 dyrektor Zespołu Szkół Ogólnokształcących, gdyż II LO i SP 7 stały się zbiorowym zakładem szkolnym) starał się, aby w nowych, niezbyt komfortowych warunkach szkoła funkcjonowała w miarę możliwości najlepiej. Zabiegał m.in. o wzniesienie od strony ul. Długiej (wówczas Janka Krasickiego) nowego budynku, którego częścią miało być obserwatorium astronomiczne; rozpoczęto nawet budowę obiektu, która niestety zakończyła się na etapie wylewania fundamentów. Warunki pracy w budynku przy ul. Hanki Sawickiej nie były łatwe, zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli, szkoła osiągała dobre wyniki, ale nie mogła się w pełni rozwijać, przede wszystkim z powodu niewielkiej przestrzeni użytkowej. Sytuacja zmieniła się dopiero w 1991 r., w wyniku drugiej przeprowadzki — na Zamczu, na ul. Uroczą, do znacznie obszerniejszego budynku Szkoły Podstawowej nr 16. W nowym miejscu dyrektorowi S. Milczarkowi również przyszło kierować dwiema szkołami. 1 IX 1991 r. powołano go na stanowisko dyrektora II LO i jednocześnie powierzono mu obowiązki pełnienia funkcji dyrektora SP

nr 16 — pełnił je do 1999 r., do likwidacji przez Radę Miasta Włocławka tej szkoły podstawowej.

Stanisław Milczarek był dyrektorem II LO im. Mikołaja Kopernika 27 lat, to znaczna część historii tej szkoły, powstałej w 1959 r. Olbrzymie wsparcie miał w swojej zastępczyni Teresie Belkner, która pomagała mu w kierowaniu liceum od 1976 r. do końca jego dyrektorskiej działalności. W tym czasie w Polsce zmieniała się rzeczywistość ustrojowa, polityczna, zmieniały się władze; zmieniano zadania stawiane szkole i programy nauczania, wprowadzono nowe zasady oceniania nauczycieli. W pewnym stopniu zmieniły się też mentalność i system wartości, motywacje, oczekiwania młodzieży i rodziców. Kierowanie szkołą przez tyle lat i w tak zmieniających się warunkach wymagało pewnej elastyczności, umiejętności dopasowania metod pracy do aktualnej sytuacji, także ciągłego samokształcenia, zdobywania nowych uprawnień i stopni awansu zawodowego. S. Milczarek, będąc dyrektorem II LO, ukończył m.in. w 1980 r. trzysemestralne Studium Poddyplomowe Organizacji i Zarządzania Oświatą dla Wojewódzkiej Kierowniczej Kadry Oświatowej w Instytucie Kształcenia Nauczycieli im. W. Spasowskiego w Warszawie (zajęcia odbywały się w Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu). W 1985 r. uzyskał w zakresie organizacji i zarządzania oświatą drugi stopień specjalizacji zawodowej, w 2000 r. — zgodnie z nowymi zasadami awansu zawodowego nauczycieli — stopień nauczyciela mianowanego, a w 2002 r. stopień nauczyciela dyplomowanego.

Jako przełożony był otwarty na wszystko, co nowe, choć cenił też to, co tradycyjne. W czasie jego dyktowania w II LO powstała pracownia informatyczna („Kopernik” uchodził za „kuźnię informatyków”), jedna z pierwszych w regionie klas turystycznych, klasa sportowa, medialna. Prężnie działały Klub Miłośników Teatru Telewizji, chór szkolny i zespół wokalny, harcerstwo. Uczniowie odnosili sukcesy w olimpiadach: literatury i języka polskiego, języka rosyjskiego, języka angielskiego, historycznej, wiedzy o prawach człowieka, ekologicznej, o zdrowiu; w rozmaitych konkursach — polonistycznym, ortograficznym, recytatorskim, poezji śpiewanej, chórów szkolnych, krasomówczym, krajoznawczym, „Poznajemy Ojcowiznę”, „Europa w Szkole”, o wojsku polskim, plastycznym, filozoficznym, matematycznym, chemicznym, dotyczących ochrony przyrody, astronomii

i astronautyki, obronności, sportu. Znaczące były osiągnięcia w sporcie — w piłce siatkowej, ręcznej i koszykowej, w pływaniu, lekkoatletyce, w rozgrywkach szachowych. Młodzież licznie wyjeżdżała na wycieczki, obozy wędrownie, uczestniczyła w rajdach, zlotach, turniejach turystyczno-krajoznawczych. Organizowano wyjazdy na targi turystyczne, także wyjazdy za granicę — do Kassel w Republice Federalnej Niemiec (w ramach wymiany młodzieży), do Czechosłowacji (na obóz językowy).

W 1979 r. pod kierunkiem dyrektora S. Milczarka w II LO odbyło się seminarium astronomiczne, a w 1984 r. Zjazd Szkół Kopernikowskich. Z okazji „okrągłych” rocznic powstania szkoły organizowano zjazdy absolwentów, ukazywało się też szkolne pismo „Copernicus”. Po 1991 r., kiedy liceum otrzymało obszerny budynek przy ul. Uroczej, przybyło klas, a także zatrudnionych nauczycieli. W 1999 r. specjalny zespół powołany przy Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy ustalił ocenę pracy S. Milczarka na stanowisku dyrektora II LO we Włocławku jako szczególnie wyróżniającą.

W 2002 r. S. Milczarek nie zgłosił już swojej kandydatury na stanowisko dyrektora, jako nauczyciel pracował w „Koperniku” jeszcze rok, 1 IX 2003 r. przeszedł na emeryturę. Odwiedzał II LO z okazji rozmaitych uroczystości, spotkań, konferencji popularnonaukowych. Nie zrezygnował całkowicie z pracy w szkolnictwie. Przez kilka lat był dyrektorem administracyjnym Wydziału Zamiejscowego we Włocławku Wyższej Szkoły Informatyki w Łodzi (do 2004 przy ul. Chopina 27, później przy ul. Chmielnej 24).

Działalność Stanisława Milczarka nie ograniczała się do pracy zawodowej. Aktywnie pracował społecznie, przede wszystkim w Polskim Towarzystwie Astronautycznym i w Polskim Towarzystwie Schronisk Młodzieżowych. Wiele lat pełnił funkcję prezesa Włocławskiego Oddziału PTA. Propagował wiedzę astronomiczną, wraz z innymi miłośnikami astronomii organizował pokazy dla mieszkańców Włocławka, szczególnie przyczynił się do utworzenia we Włocławku osiedlowego obserwatorium astronomicznego przy ul. Fredry, drugiego tego typu w Polsce (w 2002 II LO przejęło to obserwatorium od Spółdzielni Mieszkaniowej „Południe”, niestety nie na długo); uczestniczył w konferencjach i spotkaniach naukowych poświęconych astronomii i astronautyce. Pasjonowała go również turystyka. Wiele podróżował, nie tylko po Polsce,

M

jeszcze w czasie swojej aktywności zawodowej odwiedził m.in. Włochy, Niemcy, Austrię, Czechosłowację, Węgry, Ukrainę; będąc już na emeryturze wybrał się dalej — do Azji (Indie, Nepal, Chiny, Korea Południowa, Japonia) i Ameryki (Kanada, Hawaje, Ekwador). Opowiadanie o wojażach sprawiało mu dużą przyjemność. Propagował jednak, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, przede wszystkim zwiedzanie Polski, szczególnie poznawanie własnego regionu. Przez ponad trzydzieści lat (1990–2021) był prezesem Oddziału Wojewódzkiego (a po zlikwidowaniu woj. wrocławskiego Oddziału Włocławskiego) PTSM; kilkakrotnie reprezentował oddział na Krajowym Zjeździe Delegatów tej organizacji. Przyczynił się do wydania promujących nasz region publikacji, takich jak specjalny plan Włocławka, który ukazał się w 1991 r. z okazji pobytu we Włocławku Papieża Jana Pawła II, czy publikacja *W sercu Polski*. Za jego prezesury w ramach działalności PTSM odbyło się wiele wycieczek, rajdów, obozów dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Oddział PTSM we Włocławku jako przodujący w regionie organizował wojewódzkie współzawodnictwo schronisk młodzieżowych. Szczególnie wspierała go bardzo zasłużona nie tylko dla wrocławskiej turystyki Helena Cieślak (1935–2011). S. Milczarek był też w l. 90. XX w. przewodniczącym specjalnego zespołu doradczo-konsultacyjnego do spraw turystyki działającego w woj. wrocławskim. Po 1999 r. współpracował z Kujawsko-Pomorską Organizacją Turystyczną.

Nie krył swoich lewicowych poglądów, od I 1999 r. należał do Polskiej Partii Socjalistycznej, był członkiem Rady Wojewódzkiej tej partii. Wcześniej, od 1962 r., należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, był sekretarzem Podstawowej Organizacji Partyjnej, a nawet członkiem Plenum KW, potrafił jednak i wówczas spojrzeć krytycznie na ułomności systemu, na działania polityków, zachować — na miarę ówczesnych możliwości — umiar w zalecanych przez władze działaniach, nie narzucał swoich poglądów podwładnym. W 1997 r. kandydował bezskutecznie w wyborach do Sejmu RP. 11 X 1998 r. został, z listy Sojuszu Lewicy Demokratycznej, wybrany do Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego (pierwsza kadencja — 1998–2002), otrzymał 2 800 głosów. Jako radny Sejmiku rozpoczął pracę na początku 1999 r., gdy ostatecznie zostało utworzone woj. kujawsko-pomorskie, zajmował się przede wszystkim sprawami edukacji, turystyki i kultury.

Odnaczone: Złotym Krzyżem Zasługi (1980), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1987), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1980), Złotą Odznaką ZNP (1985), Brązowym Medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1996), Srebrną Odznaką Za Zasługi dla Województwa Włocławskiego (1983), Honorową Odznaką Polskiego Towarzystwa Astronautycznego (dwukrotnie — 1980 i 2001), Złotą Odznaką Honorową TPPR, Odznaką Zasłużonego Działacza Ruchu Spółdzielczego (1981), Srebrną Honorową Odznaką Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego (1982), Srebrną Odznaką OHP (1983), Złotą Odznaką Za Zasługi dla OHP (1987), Medalem PTTK (1999), Srebrną Odznaką PTSM (2021); przyznano mu też: Honorowe Wyróżnienie za Zasługi dla Rozwoju Schronisk Młodzieżowych (1998). Otrzymał również nagrody: Kuratora Okręgu Szkolnego w Bydgoszczy (1974), Inspektora Oświaty i Wychowania (1982), Ministra Oświaty i Wychowania (1983), Prezydenta Miasta Włocławka (1997 i 1999), Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego (2001), także inne nagrody „za szczególne osiągnięcia dydaktyczne i wychowawcze oraz organizacyjne”, wiele dyplomów i podziękowań (m.in. za zasługi dla rozwoju turystyki).

Zmarł 28 IV 2023 r. we Włocławku, odszedł po ciężkiej i długiej chorobie. Pogrzeb, na który przybyło wiele osób, odbył się we Włocławku 4 V 2023 r., po mszy świętej w kościele pw. Ducha Świętego urnę z prochami złożono na miejscowym cmentarzu parafialnym przy ul. Kościelnej (cmentarz w Michelinie, sektor D, rząd 6, nr grobu 7). W czasie uroczystości pogrzebowych w przemówieniach pożegnalnych podkreślano nie tylko osiągnięcia w pracy zawodowej i działalności społecznej Zmarłego, ale również i to, że przez wielu będzie zapamiętany jako przyjazny, „ludzki” szef i życzliwy człowiek.

W 1965 r. poślubił Wiesławę Kapurę, ur. w 1946 r., nauczycielkę LMK we Włocławku, z którą miał dwie córki — Marzenę (z męża Skierska, ur. 1967, polonistka, nauczycielka w II LO we Włocławku) i Monikę (z męża Grzanka, ur. 1975, prawniczka, dziennikarka, poetka). Był dziadkiem Karoliny, córki Marzeny i Krzysztofa Skierskich. W 2014 r. ponownie zawarł związek małżeński — z Teresą Nowakowską-Woląk (ur. 1952, muzyk, m.in. uczyła muzyki w szkole średniej).

Archiwum II LO im. Mikołaja Kopernika we Włocławku: Stanisław Milczarek, akta osobowe (bez sygnatury); materiały udostępnione przez rodzinę (skany metryk, legitymacje, fotografie, wycinki z prasy); *Monografia II Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika we Włocławku*, pod red. H. Wasilewskiego, Włocławek 2019, s. 17, 32–64, 101–104, 111–118, 123–135, 153; protokoły zebrań i sprawozdania z działalności Zarządu OW PTSM z lat 1996–2021; Chylińska B., *Co pani umie? Słów kilka o dyrektorze Stanisławie Milczarku*, „Copernicus” 1999, X, s. 6; Kamińska E., *Sylwetki dyrektorów*, „Copernicus” 2019, VI, s. 6; Majewska J., *Nowa szkoła i nowy dyrektor*, „Copernicus” 1983, X, s. 13; *Sami o sobie „do potomności”*. Mgr Stanisław Milczarek, „Copernicus” 1993, XI, s. 16; Wasilewski H., Przemówienie pożegnalne na pogrzebie 4 V 2023 r., dostępne w internecie: <https://wloclawek.naszemiasto.pl/pogrzeb-stanislaw-milczarka-bylego-dyrektora-wielu-szkol/ar/c1-9310441>, [dostęp: 7.08.2023]; *Wieloletni dyrektor włocławskiego „Kopernika” nie żyje*, <https://q4.pl/aktualnosci/2023/04/30/wieloletni-dyrektor-wloclawskiego-kopernika-nie-zyje>, [dostęp: 2.05.2023]; Wybory do Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, pkw.gov.pl [dostęp: 23 III 2017]; *Zmarł Pan Stanisław Milczarek, były wieloletni dyrektor II LO*, informacja na stronie internetowej II LO im. Mikołaja Kopernika we Włocławku, www.lo2.wloclawek.pl, [dostęp: 28.04.2023]; relacje Wiesławy Milczarek, Moniki Grzanki, Marzeny Skierskiej, Teresy Nowakowskiej-Wolak; byłych nauczycieli II LO, Teresy Belkner (wicedyrektor II LO w latach 1976–2003) i Pawła Lankiewicza, oraz działaczy PTSM, Ewy Adamczyk, Krystyny Czajkowskiej, Zbigniewa Kudelskiego. Źródło fotografii — ze zbiorów rodziny.

Henryk Wasilewski

MUNIAK MIECZYŚLAW

(1919–1997), płk WP, zastępca dowódcy 3 WPPont. ds. politycznych

Przyszedł na świat 31 V 1919 r. w m. Tuszyna, gm. Przelcław, pow. Mielec, woj. rzeszowskie. Jego rodzicami byli Ludwik (ur. 1876) i Zofia z d. Wilk (ur. 1886). Według dokumentów osobowych był z zawodu rolnikiem, podobnie jak jego rodzice, którzy posiadali gospodarstwo o powierzchni 3 ha. W latach 1926–1933 ukończył 7 klas szkoły powszechnej. Pierwsze cztery klasy ukończył w rodzinnej wiosce, a naukę

w klasach 5–7 w mieście powiatowym Mielcu. Naukę kontynuował w Gimnazjum Ogólnokształcącym w Mielcu, w którym ukończył dwie klasy. Dalsze kształcenie przerwał ze względu na brak odpowiednich środków materialnych w rodzinie, gdyż rodzice oprócz niego wychowywali jeszcze 6 dzieci.

Świadectwo dojrzałości uzyskał w Liceum Ogólnokształcącym w Warszawie, do którego uczęszczał w l. 1956–1957. Równoległe, w l. 1953–1956 odbywał studia w Wyższej Szkole Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W tej samej placówce ponownie uczył się w l. 1963–1967. Dyplom magistra nauk politycznych otrzymał w 1971 r. na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

W l. 1935–1941 pozostawał bez pracy. Od 1 IV 1941 r. do 1 II 1942 r. pracował jako robotnik budowlany w firmie S.M.F. w Mielcu, a po tym zatrudnieniu kolejne dwa miesiące był bezrobotny. Od IV do XI 1942 r. pracował jako cieśla w firmie Ecker Fritzt w Mielcu, w następnych miesiącach znów bez stałego zatrudnienia. 1 V 1943 do 1 VII 1944 r. pracował ponownie jako cieśla w firmie Jawor w Chorzelowie. Od 1 VII 1944 r. do 1 V 1947 r. przebywał z rodzicami w rodzinnej wsi, pomagając im w pracach w gospodarstwie rolnym. Od 2 V do 15 VII 1947 r. był słuchaczem kursu pracowników organizacji społecznych w Rzeszowie, a po jego ukończeniu został zatrudniony w Wojewódzkim Zarządzie Związku Samopomocy Chłopskiej w Rzeszowie jako inspektor organizacji społecznych. W czasie pobytu w Rzeszowie pracował jako nieetatowy instruktor KW PZPR. Był też członkiem Wojewódzkiej Komisji Współczesnej Prasy Partyjnej i Wojewódzkiej Komisji Szkolenia Partyjnego. W Związku Młodzieży Polskiej pracował zaś jako członek Referatu Wiejskiego przy Zarządzie Wojewódzkim ZMP.

9 XI 1949 r. został powołany jako ochotnik do służby wojskowej i skierowany do Ośrodka Wyszczolenia Oficerów Politycznych, w którym służył do 30 III 1950 r. Po zakończeniu tego szkolenia otrzymał awans na stopień podporucznika, a w rok później — 1 V 1951 r. — na porucznika. W tym samym roku był

jeszcze słuchaczem na kursie lektorów przy Wyższej Szkole Oficerów Politycznych (1 VIII–22 XI 1950).

Od 1 IV 1950 r. został wyznaczony na instruktora propagandy w 30 Pułku Piechoty 9 Dywizji Piechoty, który stacjonował w Rzeszowie. Po ukończeniu kursu lektorów został przydzielony do Ośrodka Szkolnego Wychowania Politycznego (OSWP) jako instruktor ewidencji partyjnej, a następnie od 19 VI 1951 r. był sekretarzem Komitetu Partyjnego w 4 DP i był nim do 12 VII 1952 r., awansując tuż przed odejściem na stopień kapitana, a w I 1953 r. na stopień majora. Następnie został skierowany do Zarządu Politycznego POW w Bydgoszczy (13 VII 1952–30 IX 1955), gdzie również pełnił funkcję sekretarza Komitetu Partyjnego. W tym czasie pozostawał członkiem Egzekutywy KM PZPR w Bydgoszczy. Podczas służby w POW był m.in. twórcą Drużyn Służby Socjalistycznej w poszczególnych jednostkach, które powstały jako pierwsze w kraju.

Przez następne prawie dwa lata (1 X 1955–28 II 1957) był słuchaczem Kursu Doskonalenia Oficerów (KDO) w Wojskowej Akademii Politycznej, a po jego ukończeniu powrócił do POW i pozostawał w dyspozycji Zarządu Partyjnego.

11 X 1957 r. został wyznaczony na zastępcę dowódcy ds. politycznych w 3 Warszawskim Pułku Pantomowym we Włocławku, gdy dowódcą był płk R. Pietkiewicz, a następnie ppłk Stefan Dykiert. Piastował to stanowisko przez kolejne sześć lat, do 26 VIII 1963 r. 15 IX 1961 r. otrzymał awans na stopień podpułkownika WP. Od 27 VIII 1963 r. został przeniesiony na Poligon Artyleryjski w Toruniu, gdzie służył jako zastępca komendanta ds. politycznych. Był nim do 1 VII 1975 r., ale w tym czasie jednostka zmieniła nazwę na Ośrodek Szkolenia Poligonowego Artylerii w Toruniu. 1 VII 1975 r. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony w stan spoczynku z powodu orzeczenia Wojskowej Komisji Lekarskiej o niezdolności do zawodowej służby wojskowej.

Po przejściu w stan spoczynku był zaangażowany w działalność Towarzystwa Wiedzy Powszechnej we Włocławku, w ramach której prowadził wiele odczytów i prelekcji w różnych środowiskach. Był też członkiem Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego przy ZW Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej we Włocławku, z ramienia której prowadził wiele wykładów podczas zajęć szkoleniowych z członkami ZSMP z zakresu historii ruchu młodzieżowego

i bieżących problemów społeczno-politycznych w Polsce.

12 X 1983 r. w uznaniu za zasługi dla obronności kraju otrzymał nominację na stopień pułkownika WP.

W 1947 r. wstąpił w rodzinnej wsi do Polskiej Partii Robotniczej, a po zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego w XII 1948 r. został członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W tej samej miejscowości wstąpił też do Związku Walki Młodych.

W uznaniu za wieloletnią służbę wojskową został odznaczony medalami wojskowymi i odznaczeniami państwowymi. Otrzymał m.in., Brązowy Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1955), Srebrny Krzyż Zasługi (1954), Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej (1955), Srebrny Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1964), Brązowy Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju (1967), Złoty Krzyż Zasługi (1969), Srebrny Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju (1969), Złoty Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1970), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1973), Medal Trzydziestolecia PRL (1974).

Związek małżeński zawarł 23 II 1953 r. w USC w Bydgoszczy. Jego żoną była Maria Tomaszewska (15 VI 1924 w m. Gawłuszowiec–28 VII 2004), córka Michała (ur. 1895) i Katarzyny z d. Kupiel (ur. 1897). Przeżyła 80 lat. Małżonkowie mieli syna Janusza, (ur. 1952) który zmarł w 2021 r.

M. Muniak zmarł 29 VI 1997 r. we Włocławku.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Mieczysława Muniaka; AWT., TAP płk. Mieczysława Muniaka, sygn. 2875/16/264; Źródło fotografii: z Archiwum Wojskowego w Toruniu — akta osobowe.

Władysław Kubiak

NAJDEK TADEUSZ EDMUND

(1928–2005), płk WP, Szef Sztabu i zastępca dowódcy ds. liniowych 3 WPPont. i Szef Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej we Włocławku

Urodził się 2 VI 1928 r. w Wilnie. Był narodowości polskiej. Jego ojcem był Walenty, zawodowy podoficer w Wojsku Polskim, a w latach 1939–1944 pracował jako stolarz. Matką była Bronisława Lewicka.

W 1945 r. cała rodzina w ramach repatriacji przeniosła się do Polski. Ojciec Walenty pracował wtedy jako urzędnik.

W l. 1932–1939 ukończył w rodzinnym mieście 7 klas szkoły powszechnej. Okres niemieckiej okupacji spędził wraz z rodziną w Wilnie, gdzie od 15 I 1942 r. do 4 IV 1944 r. pracował przymusowo w Luftwaffe Park jako robotnik, gdzie naprawiano zestrzelone i uszkodzone na froncie wschodnim samoloty niemieckie. Wspólnie z innymi wynosił z warsztatów broń i amunicję, które przekazywał do oddziałów partyzanckich. Od 5 IV do 3 VII 1944 r. przebywał w więzieniu karnym w tym mieście. Po wyzwoleniu Wilna w ramach operacji „Ostra Brama” pracował jako pomocnik kierowcy w Autotransport Miasta Wilna (20 VII 1944–24 X 1944). Podczas niemieckiej okupacji należał od XII 1943 r. do wileńskiej placówki Armii Krajowej, w której pełnił funkcje łącznika w stopniu szeregowego. Dowódcą oddziału był „Jurand”.

25 X 1944 r. zgłosił się jako ochotnik do WP i został po miesięcznym wstępnym przeszkoleniu w 4 pułku zapasowym skierowany do Oficerskiej Szkoły Saperów, którą ukończył 4 IX 1946 r. w stopniu chorążego. Od 5 IX 1945 r. służył w 1 Warszawskiej Brygadzie Inżynieryjno-Saperskiej jako dowódca plutonu saperów. Po przeformowaniu jej w 1 Warszawski Pułk Saperów był w nim jako dowódca plutonu tartaczego, następnie dowódca plutonu saperów i dowódca 1 kompanii saperów do 19 X 1949 r.

7 XI 1945 r. w m. Babice, pow. Racibórz, został ciężko ranny w głowę w czasie kontroli rozminowywanego pola, mina wybuchła pod maską samochodu. 17 XII 1946 r. otrzymał awans na stopień podporucznika. Kolejny awans na wyższy stopień oficerski — porucznika otrzymał 22 VII 1950 r.

20 X 1949 r. został skierowany do 3 Warszawskiego Pułku Pontonowego we Włocławku na stanowisko dowódcy kompanii pontonowej. W jednostce tej służył do 30 VIII 1964 r., pełniąc w późniejszym czasie kolejne funkcje dowódcze. Będąc we Włocławku, awansował na stopień kapitana 2 X 1953 r. Od 28 XI 1950 do 20 XI 1951 r. był pomocnikiem kierownika sekcji technicznej ds. zaopatrzenia technicznego, a przez dwa

następne l. (21 XI 1951–16 XI 1953) czasowo pełniącym obowiązki pomocnika dowódcy pułku ds. technicznych.

W VII 1951 r. do dowódcy 3 WPPont. wpłynęło pismo od gen. Połturzyckiego, dowódcy Okręgu Wojskowego II z informacją, że T. Najdek, wstępując do WP, zataił fakt przynależności do AK w okresie okupacji i samowolnie zmienił datę urodzenia z 1928 na 1926 r. W piśmie tym zasugerowano, ażeby sprawą zajął się Oficerski Sąd Honorowy. Nie zachowało się żadne orzeczenie, ale dalsza kariera wojskowa pozwala stwierdzić, że nie otrzymał surowej kary za taki postępek.

17 XI 1953 r. objął stanowisko dowódcy batalionu pontonowego, a w okresie od 9 VI do 13 XI 1957 r. był z kolei dowódcą Pułkowej Szkoły Podoficerskiej. Podczas pobytu we Włocławku uczęszczał w l. 1955–1959 do Liceum Ogólnokształcącego dla Pracujących, w którym uzyskał świadectwo maturalne. Od 14 XI 1958 r. został wyznaczony zastępcą szefa sztabu pułku i w tym czasie został też skierowany do Oficerskiej Szkoły Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu na Kurs Doskonalenia Oficerów Wojsk Inżynieryjnych, po ukończeniu którego nadal był zastępcą szefa sztabu w stopniu majora. 10 IX 1962 r. został mianowany p.o. szefa sztabu w 3 PP, a od 14 VIII 1963 r. był już szefem sztabu 3 PP.

W okresie od 1 IX 1964 do 30 VI 1965 r. uczestniczył w Wyższym Akademickim Kursie w Akademii Inżynieryjnej w ZSRR jako słuchacz. Po powrocie do Włocławka otrzymał awans na podpułkownika i nadal pozostawał szefem sztabu, a następnie od 18 X 1966 do 13 V 1967 r. zastępcą dowódcy 3 WPPont. ds. liniowych. Do 11 II 1968 r. pozostawał w dyspozycji dowódcy Pomorskiego Okręgu Wojskowego, a 12 II 1968 r. został mianowany szefem Powiatowego Sztabu Wojskowego w Brzezinach w strukturze Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Łodzi.

1 VII 1968 r. powrócił do Włocławka i objął dowództwo Włocławskiego Batalionu Obrony Terytorialnej podlegającego pod WSzW w Bydgoszczy, w którym służył do 5 II 1970 r. Następnie przeszedł na stanowisko szefa Wydziału Operacyjno-Szkoleniowego i Obrony Przed Bronią Masowego Rażenia (OPBMR) w PSzW we Włocławku i był nim do 31 XII 1973 r. (1 XII 1971 r. nastąpiła zmiana nazwy na Wydział Operacyjno-Szkoleniowy i Powszechnej Samoobrony). Przez dwa kolejne l. (31 XII 1973–31 VIII

1975) był szefem sztabu w PSzW w Lipnie. Od 1 IX 1975 r., już po utworzeniu woj. wrocławskiego, był oddelegowany do służby poza wojskiem i został mianowanym szefem Wojewódzkiego Inspektoratu Obrony Cywilnej w strukturach Urzędu Wojewódzkiego podlegającego pod Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska. 11 III 1980 r. został zwolniony z powodów zdrowotnych z wojskowej służby zawodowej i przeniesiony w stan spoczynku. Otrzymał równocześnie w tym samym dniu awans na stopień pułkownika WP.

Od 1954 r. był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

W uznaniu za wieloletnią służbę wojskową otrzymał szereg odznaczeń państwowych i wojskowych. Posiadał m.in. Srebrny Medal Zasłużony na Polu Chwały (1946), Medal Zwycięstwa i Wolności (1945), Odznakę Grunwaldzką (1946), Brązowy Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1952), Srebrny Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1955), Srebrny Krzyż Zasługi (1957), Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej (1955), Złoty Krzyż Zasługi (1964), Brązowy Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju (1966), Złoty Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1968), Srebrny Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju (1969), Za udział w walkach o Berlin (1970), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1971), Medal Trzydziestolecia Polski Ludowej (1974).

T. Najdek był dwukrotnie żonaty. Z pierwszą żoną, Ireną Cypkowską, miał syna Witolda Wiesława (ur. 1957 we Wrocławku). 18 IX 1976 r. ożenił się we Wrocławku z Haliną Kanton.

Zmarł 15 II 2005 r. na terenie gm. Brześć Kujawski. Pochowany został na Cmentarzu Komunalnym we Wrocławku.

Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Kancelaria Cywilna Prezydenta RP i Rady Państwa w Warszawie, wnioski na odznaczenia Tadeusza Najdka, sygn. 4368; Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Tadeusza Najdka; AWT., 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 893/60/3; 2171/55/5; 162/57/5; 2169/55/3; 2167/55/3; 153/68/3; 155/68/3; 59/64/3; CAW WBH TAP Tadeusza Najdek 1783.90.25.28; Archiwum Delegatury Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławku, akta osobowe Tadeusza Najdka.

Władysław Kubiak

NAUMCZUK JERZY

(1915–?), płk WP, dowódca 3 WPPont.

Przyszedł na świat 15 IV 1915 r. w m. Bajej, obszar Czecińska (Rosja). Był narodowości rosyjskiej. Jego ojcem był Fiodor (w aktach Wojska Polskiego używano imienia ojca Teodor).

W latach 1924–1933 uczęszczał do średniej szkoły ogólnokształcącej w rodzinnej miejscowości, w której

ukończył 9 oddziałów. Przed wojną pracował jako elektromonter i następnie w l. 1933–1934 jako kierownik rejonowego biura sportowego i instruktor sportowy. W następnych miesiącach nadal jako kierownik biura sportowego, ale w m. Ekinczan. W okresie od VI 1935 do X 1937 r. był zatrudniony jako dyspozytor Auto-transport Biura w tej samej miejscowości. Przez okres dwóch l. (X 1937–X 1939) pracował jako starszy instruktor sportu w Klubie Sportowym im. Mołotowa w m. Czela położonej na linii kolejowej im. Mołotowa. Od X 1939 do VII 1941 r. był trenerem piłki nożnej i narciarstwa w klubie sportowym w Biełgoradzie.

W VII 1941 r., już po agresji Niemiec na ZSRR, został powołany do służby wojskowej w Armii Czerwonej i skierowany z racji posiadanego wykształcenia do Oficerskiej Szkoły Saperskiej w m. Mieczuryńsk w obszar Nowosybirsk, w której nauka trwała do IV 1943 r. Po jej ukończeniu pozostał w tej szkole oficerskiej jako dowódca plutonu.

W X 1944 r. został oddelegowany z Armii Czerwonej w stopniu lejtanta do WP i skierowany do Oficerskiej Szkoły Saperów w Przemyślu, w której służył do 20 V 1945 r. jako dowódca kompanii. Po jej ukończeniu został wyznaczony na dowódcę kompanii w 41 Samodzielnym Batalionie Saperów, który sformowany został na podstawie rozkazu Naczelnego Dowództwa WP nr 58/Org z 15 III 1945 r. w Bydgoszczy jako jednostka organiczna 14 Dywizji Piechoty w ramach realizacji planu rozbudowy wojska. Głównym zadaniem batalionu było rozminowanie i oczyszczanie terenu z innych niebezpiecznych materiałów wybuchowych pozostałych po II wojnie światowej. Batalion rozminowywał terytorium Polski w 1945 r. głównie

w woj. bydgoskim. Działał w l. 1946–1948 w pow.: Siedlce, Łuków, Biała Podlaska, Kozienice, Opatów, Radom. W czasie rozminowania w okresie od 1945 do 1948 r. batalion stracił 8 żołnierzy.

Kpt. J. Naumczuk z dowódcy kompanii awansował następnie na szefa sztabu Baonu, a w okresie od 26 X 1946 do II 1948 r. był dowódcą tego baonu saperów. W okresie od I II 1948 do I XI 1948 r. kpt. J. Naumczuk był szefem Służby Inżynieryjnej w 14 DP, która w tym okresie stacjonowała na Podlasiu, a miejscem stacjonowania sztabu dywizji były Siedlce. I XI 1948 r. awansował na stopień majora i pozostał szefem Służby Inżynieryjnej w tej dywizji. Przez niespełna cztery miesiące (30 VI–20 X) 1949 r. służył jako szef saperów w 14 DP, a następnie 20 X 1949 r. został skierowany do Oficerskiej Szkoły Inżynieryjno-Saperskiej we Wrocławiu, gdzie został wyznaczony na dowódcę Batalionu Podchorążych.

18 III 1952 r. został mianowany p.o. dowódcy 3 Warszawskiego Pułku Pontonowego w Okręgu Wojskowym II, który stacjonował we Włocławku, a 29 IX 1952 r. został wyznaczony na dowódcę pułku. Przebywając we Włocławku, 4 X 1952 r., otrzymał awans na stopień podpułkownika WP. W czasie jego dowodzenia Minister Obrony Narodowej w 1952 i 1953 r. przyznał pułkowi tytuł „Najlepszemu pułku pontonowego w WP”. Po przekazaniu obowiązków dowódcy pułku swojemu następcy został odkomenderowany do Armii Radzieckiej. W 1977 r. był gościem pułku we Włocławku. Nie udało się ustalić jego dalszych losów.

W uznaniu za wieloletnią służbę wojskową na wysokich stanowiskach dowódczych otrzymał szereg odznaczeń państwowych i wojskowych. Posiadał m.in. Krzyż Grunwaldu 3 klasy (1946), Srebrny Krzyż Zasługi (trzykrotnie w 1945 i 1946), Krzyż Walecznych, Medal Zwycięstwa i Wolności, Medal Za Победą nad Germanią (radziecki) Brązowy Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny.

CAW WBH, TAP Jerzego Naumczuka, sygn. 497.58.7857.
Źródło zdjęcia: TAP CAW WBH.

Władysław Kubiak

NOGAŁA ADAM

(1904–1945), żołnierz 14 Pułku Piechoty we Włocławku, członek AK, ofiara obozu na Radogoszczu

Urodził się 18 XII 1904 r. w Łagiewnikach, w pow. włocławskim (ob. gm. Włocławek). Był synem Walentego (1867–1947) i Urszuli z Warszawskich (1868–1954). Małżeństwo Nogałów, oprócz Adama, miało pięcioro synów: Jana (1894–?), Stefana (1899–?), Feliksa (1907–1915), Wincentego (1910–1963), Stanisława (ur. i zm. 1917) oraz córkę Stanisławę (1895–1959), żonę Wojciecha Chejmanowskiego (Hejmanowskiego).

Do szkoły powszechnej uczęszczał w Brześciu Kujawskim, gdzie w 1916 r. ukończył cztery oddziały. W celu uzupełnienia wykształcenia podstawowego, w myśl rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 31 III 1926 r. nr I-4818/26, w dniach 15–16 IV 1932 r. we Włocławku zdał egzamin nadzwyczajny. Świadectwo tego egzaminu było równoznaczne ze świadectwem ukończenia publicznej szkoły powszechnej siedmioklasowej.

Nie wiadomo, czym zajmował się, zanim został żołnierzem zawodowym. 2 X 1925 r. został wcielony do czynnej służby wojskowej. Przydzielono go do 2 Kompanii Strzelców 14 pp we Włocławku. 15 X A. Nogałę przesunięto do kompanii szkolnej tego pułku. Zaprzysiężenie odbyło się 20 XII 1925 r. 4 III 1926 r. otrzymał awans na starszego strzelca. Szesnastego dnia później (20 III), po ukończeniu szkoły podoficerskiej, przesunięto go do 2 Kompanii Strzeleckiej. W tym samym roku, 3 V został awansowany do stopnia kaprała. 12 III 1927 r. otrzymał mianowanie na podoficera zawodowego. Z końcem 1927 r. (3 XII) odkomenderowano go na kurs artylerii piechoty do 11 Dywizji Artylerii Konnej w Bydgoszczy. Po zakończeniu tego kursu, 2 V 1928 r., A. Nogałę przeniesiono do plutonu artylerii 14 pp. 20 X 1928 r. został awansowany do stopnia plutonowego rzeczywistego. Od 19 VII do 13 XII 1930 r. uczestniczył w pięciomiesięcznym normalnym kursie doskonalącym w Szkole Podoficerów Zawodowych Artylerii (SPZA)

w Toruniu. W tym czasie (rozkaz organizacyjny nr 1 płk. Ignacego Misiąga, dowódcy pułku z 16 IX 1930 r.) A. Nogala był instruktorem w plutonie artylerii piechoty. Na mocy rozkazu organizacyjnego nr 1 płk. I. Misiąga z 1 IV 1932 r., od 2 tego miesiąca, plutonowy zawodowy A. Nogala został zaliczony w skład plutonu artylerii. 4 XI 1933 r. odkomenderowano go na kurs SPZA w Toruniu. Po jego ukończeniu 21 III 1934 r. przeniesiono go do plutonu 14 pp. Jeszcze w tym roku, 23 IX, odkomenderowano go jako instruktora do baterii szkolnej przy 4 Pułku Artylerii Lekkiej w Inowrocławiu. W wyniku pozytywnego zakończenia kursu, 27 II 1935 r., został przeniesiony do plutonu artylerii 14 pp. 3 V 1937 r. awansowany do stopnia sierżanta rzeczywistego, był nim do chwili wybuchu II wojny światowej.

Będąc żołnierzem 14 pp brał udział w zawodach lekkoatletycznych. Dwukrotnie w 1926 r., 20 II i 7 III, zdobył trzecią nagrodę w biegu na przełaj na dystansie 3600 m.

Mobilizacji 14 pp dokonano 24–26 VIII 1939 r. Była to mobilizacja w trybie alarmowym (A+48), co oznaczało, że gotowość bojową miał on osiągnąć 26 VIII tr. A. Nogala jako żołnierz 14 pp od początku brał udział w walkach z wojskami niemieckimi. W pierwszych dniach wojny walczył nad rzeką Osą i jeziorem Melno (1–3 IX 1939). W wyniku odwrotu wojsk 4 DP za Wisłę, 14 pp walczył w rejonie Włocławka (7–8 IX), a następnie 10 IX żołnierze tego pułku otrzymali rozkaz wymarszu w kierunku Soboty. Od tego momentu 14 pp brał udział w operacji określonej jako bitwa nad Bzurą.

27 IX tr. w Wyszogrodzie A. Nogala dostał się do niewoli i został osadzony w Stalagu IA Stalback (nr jeniecki 19 609). W III 1940 r. uciekł ze stalagu i przedostał się do majątku Miechowice należącego do Cezarego Bacciarrellego. Tam m.in. pracował brat A. Nogali, Wincenty. Dzięki pomocy Bacciarrellego, Adam Nogala otrzymał posadę pisarza w Miechowicach i w III 1941 r. sprowadził tam swoją rodzinę.

W 1940 r. wstąpił do Związku Walki Zbrojnej (od 1942 AK). Kierował placówką AK w Miechowicach, do której należał m.in. jego brat Wincenty. Za pośrednictwem sierż. Kazimierza Wachowiaka, A. Nogala miał kontakt z komendą obwodu, a dzięki sierż. Janowi Kurtysiakowi utrzymywał kontakt z komendą rejonu. Rejon brzeski, w skład którego wchodziła placówka w Miechowicach, znany był z dobrego

wyszkolenia wojskowego. W wyniku zdekonspirowania obwód AK Włocławek został rozbity przez Gestapo w VI 1944 r. Dokonano aresztowań członków w obwodzie, ale także w komendach poszczególnych rejonów i placówek. Główna fala zatrzymań nastąpiła w dniach 5–6 VI 1944 r. A. Nogala oraz Józef Szczęsny i Stanisław Olewiński zostali aresztowani 12 VI tr. Do zdekonspirowania A. Nogali, jako kierownika placówki AK w Miechowicach, mieli przyczynić się działacze komunistyczni z Brześcia Kujawskiego. Początkowo, wraz z innymi aresztowanymi, został osadzony w więzieniu włocławskim, a następnie przetransportowano go do rozszerzonego więzienia policyjnego na Radogoszczu, gdzie odnotowano jego przebycie 18 VII tr. Będąc osadzonym w więzieniu, pisał listy do swojej żony Ireny przebywającej w Miechowicach. Ostatnią korespondencję od męża otrzymała ona 10 I 1945 r. W liście tym informował o zamiarze przetransportowania więźniów do Mauthausen lub Gross-Rosen, co miało nastąpić za 2–3 tygodnie, jednak się nie wydarzyło. Na kilka godzin przed wyzwoleniem Łodzi Niemcy w zaplanowanej akcji, w nocy z 17 na 18 I 1945 r., spalili więzienie na Radogoszczu, mordując przebywających tam więźniów (ok. 1 500). Wśród zamordowanych znajdował się A. Nogala. Symboliczny grób znajduje się na cmentarzu komunalnym we Włocławku przy ul. Chopina (sektor 67, rząd 14, nr 310).

22 IX 1931 r. w kościele parafialnym pw. św. Marii Magdaleny w Grabkowie zawarł sakramentalny związek małżeński z Ireną Sodomir (24 IV 1907 w Pieńkach Chocęńskich–8 IV 2001 we Włocławku), córką Jana i Tekli z Kruszczałów (zm. 1932). Małżeństwo miało trzech synów: Zdzisława (1931–2018), magistra chemii po Wyższej Szkole Pedagogicznej (ob. Uniwersytet Gdański) w Gdańsku, nauczyciela szkół we Włocławku i pow. włocławskim, Mariana (25 III 1937 we Włocławku–12 I 1992), absolwenta Wydziału Matematyki i Techniki Wyższej Szkoły Pedagogicznej (ob. Uniwersytet Kazimierza Wielkiego) w Bydgoszczy, nauczyciela zawodu w Strzelnie, oraz Zbigniewa (15 VI 1942 w Miechowicach–25 III 2015 w Toruniu), absolwenta Wyższej Szkoły Ekonomicznej (ob. Uniwersytet Ekonomiczny) w Poznaniu, nauczyciela szkół we Włocławku i w Kole.

Arch. IPN w Gdańsku, Delegatura w Bydgoszczy, IPN By 109/536 (Akta w sprawie o stwierdzenie zgonu, dot.: Adam Nogala, imię ojca: Walenty, ur. 18.12.1904 r.); APW, Akta

Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Brześciu Kujawskim, sygn. 222, k. 70v, akt nr 51 (akt zgonu Feliksa Nogali); tamże, k. 84v, akt nr 10 (akt małżeństwa Wojciecha Chejmanowskiego ze Stanisławą Nogalą); APW, Akta Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Brześciu Kujawskim, sygn. 226, k. 4v, akt nr 16 (akt urodzenia Stanisława Nogali); tamże, k. 105v, akt nr 20 (akt zgonu Stanisława Nogali); APW, Akta Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Grabkowie, sygn. 212, k. 12, akt nr 68 (akt urodzenia Ireny Sudomir); tamże, Akta Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Kruszynie, sygn. 189, k. 15, akt nr 54 (akt urodzenia Jana Nogali); tamże, sygn. 191, akt nr 130 (akt urodzenia Stanisławy Nogali); tamże, sygn. 199, k. 34, akt nr 133 (akt urodzenia Stefana Nogali); tamże, sygn. 208, k. 45, akt nr 176 (akt urodzenia Adama Nogali); tamże, sygn. 214, k. 40v, akt nr 156 (akt urodzenia Feliksa Nogali); Arch. Zakładowe Urzędu Stanu Cywilnego Miasta w Kowalu, Akta Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Grabkowie za rok 1932, k. 37, akt nr 9 (akt małżeństwa Adama Nogali z Ireną Sudomir); Arch. Zakładowe Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w Warszawie, nr ewidencyjny W9 554 145, akta Ireny Nogali, k. 1–2, 4, 6, 9–11, 13, 20–21; Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Dział Zbiorów, Wykaz więźniów Radogoszcza poddanych kąpeli i odwziesieniu, sygn. A-4565, s. 65; Bacciarelli-Brosław E., Konarska B., *Bacciarelli Cezary*, w: *Ziemianie polscy XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 5, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 2000, s. 4; Ciesielski Z., *Dzieje 14 Pułku Piechoty w latach 1918–1939*, Toruń 2008, s. 166, 178–229, 280, 283; Galiński A., *Likwidacja więzień niemieckich w Łodzi w I 1945 r.*, w: *Rok 1945 w Łodzi. Studia i szkice*, red. J. Żelazko, Łódź 2008, s. 53, 61–66; Grochowina S., *W latach okupacji niemieckiej (1939–1945)*, w: *Dzieje Brześcia Kujawskiego i ziemi brzeskiej*, t. 2: *1918–1989*, pr. zbior. pod red. D. Karczewskiego i S. Łanieckiego, Brześć Kujawski 2022, s. 117–118; Ziółkowski B., *Kujawski Związek Polityczno-Literacki i Kujawskie Stowarzyszenie Społeczno-Literackie na Kujawach wschodnich w latach okupacji niemieckiej 1939–1945*, Toruń 2006, s. 121; tenże, *Polska podziemna na Kujawach wschodnich i ziemi dobrzyńskiej w latach 1939–1945*, Toruń 2008, s. 253, 260; materiały i relacje Haliny Nogali z Włocławka; materiały i relacje Doroty Józwiak z Wieńca. Fot. ze zbiorów Haliny Nogali z Włocławka.

Michał Raczkowski

NOGAŁA ZDZISŁAW TADEUSZ

(1931–2018), nauczyciel, zastępca dyrektora Technikum Przemysłu Papierniczego we Włocławku, dyrektor Zespołu Szkół Chemicznych tamże (1961–1975), wicekurator Kuratorium Oświaty i Wychowania Województwa Włocławskiego (1975–1992)

Urodził się 25 X 1931 r. w Toruniu jako najstarszy syn Adama (1904–1945), żołnierza 14 pp we Włocławku i Ireny z Sudomirów (1907–2001). Miał dwóch braci: Mariana (1937–1992) i Zbigniewa (1942–2015).

Pierwsze nauki czytania i pisania pobierał od nauczycielki Zofii Rojewskiej (1912–2004), która była jego ciocią. 1 IX 1938 r. został uczniem klasy drugiej Publicznej Szkoły Powszechnej stopnia III nr 8 we Włocławku, gdzie 21 VI 1939 r. otrzymał świadectwo promujące do klasy trzeciej. Dalszą edukację przerwał wybuch II wojny światowej. Z chwilą zakończenia działań wojennych, gdy okupant niemiecki zamknął szkoły dla dzieci polskich, Zdzisław Nogała uczęszczał na tajne kursy z zakresu klas III–IV do Zofii Rojewskiej. Od III 1941 aż do 1945 r. wraz z rodzicami i rodzeństwem mieszkał w Miechowicach (ob. gm. Brześć Kujawski). Po wojnie naukę kontynuował w Szkole Powszechnej nr 6 we Włocławku, gdzie dalszą edukację podjął 1 III 1945 r. Po kilku dniach w szkole przeprowadzono egzamin z języka polskiego i matematyki, po zdaniu którego został przeniesiony do klasy piątej, a od kwietnia tr. do klasy szóstej. Wówczas Zofia Rojewska przeniosła Zdzisława Nogałę do Prywatnej Szkoły Powszechnej stopnia III ss. Urszulanek we Włocławku, gdzie 15 VII 1945 r. ukończył klasę szóstą. Następnie podjął naukę w I Państwowym Gimnazjum i Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku (ob. LZK). W wyniku przeprowadzonej reformy oświaty (powołanie do życia tzw. jedenastolatek), Zdzisław Nogała uczył się w Państwowym Liceum i Gimnazjum im. Ziemi Kujawskiej we Włocławku. Uczęszczał tam do szkoły ogólnokształcącej stopnia podstawowego i licealnego. Świadectwo dojrzałości otrzymał 30 V 1951 r. Będąc w ostatniej, XI klasie, od 1 II do 27 VI 1951 r.

uczęszczał na Państwowe Kursy Nauczycielskie we Włocławku, które uwieńczył zdobyciem dyplomu nauczyciela szkół ogólnokształcących stopnia podstawowego.

19 VI 1952 r. został przyjęty jako słuchacz na kierunku chemia do Studium Zaocznego Wydziału Matematyczno-Fizycznego Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi. Ze względu na powołanie do wojska Z. Nogała był zmuszony przerwać rozpoczęte studia. Po ukończeniu zasadniczej służby wojskowej mógł na nie powrócić, gdyż zaliczono mu sesję letnią. Jednakże w wyniku przeniesienia kierunku chemicznego z Łodzi do Gdańska podjął tam studia na Wydziale Zaocznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej (od 1970 Uniwersytet Gdański). Studiował tam w latach 1955–1961 na Wydziale Matematyczno-Fizyczno-Chemicznym. Na podstawie przedstawionej pracy pt. *Zależność wydajności kwantowej fotolizy bromobenzenu od długości fali stosowanego promieniowania* oraz po zdaniu egzaminów ukończył studia, uzyskując tytuł magistra chemii (28 III 1961). Za tę pracę, na wniosek uczelnianej Komisji Przydziału Nagród, rektor WSP w Gdańsku, prof. Andrzej Bukowski (1911–1997) przyznał Z. Nogałi nagrodę pieniężną w wysokości 500 zł.

Pierwszą pracę zawodową jako nauczyciel podjął na podstawie nakazu pracy nr 1 z 28 VI 1951 r. w Szkole Podstawowej w Nartach (ob. gm. Lubień Kujawski), gdzie pracował od 15 VIII tr. do 20 XI 1952 r. Pomimo że nakaz pracy obowiązywał do 14 VIII 1954 r., 22 XI 1952 r. został powołany do służby wojskowej, którą odbywał w Jednostce Wojskowej nr 2211 w Koszalinie. Ze służby został zwolniony 28 X 1954 r. Jeszcze w tym samym roku, 15 XI Z. Nogałę zatrudniono jako nauczyciela w SP w Grabkowie. Uczył w niej do 31 VIII 1956 r. Następnie od 1 IX tr. do 31 VIII 1961 r. pracował jako nauczyciel w SP w Wilkowicach.

1 IX 1961 r. podjął pracę w Technikum Przemysłu Papierniczego we Włocławku jako nauczyciel przedmiotów chemicznych. Od 1962 r. pełnił tam funkcję zastępcy dyrektora, a od 1 III 1965 r. został pełniącym obowiązki dyrektora. Dyrektorem technikum został 1 XII 1967 r. Po przemianowaniu tejże szkoły na Technikum Chemiczne im. Marii Skłodowskiej-Curie (1968), pozostał nadal dyrektorem tej placówki oświatowej. 14 X 1972 r. powołano go na stanowisko profesora szkoły średniej. Z Technikum Chemicznym był

związany do 30 VI 1975 r., kiedy to na podstawie nominacji Ministra Oświaty i Wychowania nr DK1-1012-17/75 1 VII tr. został wicekuratorem Oświaty i Wychowania Województwa Włocławskiego do spraw kształcenia zawodowego i ustawicznego, a także pełnił funkcję I zastępcy kuratora. Ponadto był kierownikiem Oddziału Ekonomiczno-Administracyjnego. W kuratorium włocławskim pracował do 31 VIII 1992 r., kiedy to przeszedł na emeryturę. Ponadto w latach 70. oraz 80. był wykładowcą na kursach dla instruktorów nauki jazdy w Zakładzie Doskonalenia Zawodowego (ZDZ) w Toruniu, Oddział we Włocławku. Kilka lat po zakończeniu pracy w kuratorium został zatrudniony w Zespole Szkół Technicznych we Włocławku, gdzie pracował do 2001 r.

W trakcie pracy zawodowej Z. Nogała uzupełniał swoje wykształcenie oraz podnosił kwalifikacje zawodowe poprzez uczestniczenie w kursach oraz studiach podyplomowych. W Szczecinie ukończył kurs centralny kierowników ognisk metodycznych fizyki (3 VII 1961–21 VII 1961). 25 III–6 IV 1968 r. był uczestnikiem kursu wprowadzającego dyrektorów techników i liceów zawodowych w zagadnienia kierowania szkołą, który został zorganizowany przez Studium Doskonalenia Kadr Oświatowych w Sulejówku. Od 26 IX do 1 X 1977 r. uczestniczył w kursie z zakresu podstawowych problemów organizacji i zarządzania w urzędach podległych terenowym organom administracji państwowej stopnia wojewódzkiego, który odbywał się w Ośrodku Doskonalenia Kadr Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy. W l. akademickich 1977/78 i 1978/79 uczęszczał na trzyletnie Studium Podyplomowe Organizacji i Zarządzania Oświatą dla Wojewódzkiej Kierowniczej Kadry Oświatowej w Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Warszawie. Ukończył je 27 VI 1979 r. Z kolei w roku szkolnym 1988/1989 ukończył doskonalenia zawodowe z zakresu pogłębienia znajomości języka esperanto. Był to kurs drugiego stopnia zorganizowany przez Instytut Kształcenia Nauczycieli, Oddział Doskonalenia Nauczycieli w Bydgoszczy.

W pracy pedagogicznej dał się poznać jako wymagający, ale pełen pasji i sprawiedliwy nauczyciel chemii. Kilkoro jego uczniów zdobywało wysokie lokaty w konkursach na różnych szczeblach, w tym krajowych. Na przykład Jerzy Bojańczyk w Ogólnopolskim Konkursie Upowszechnianie Książki i Prasy

Technicznej w roku szkolnym 1972/1973 zdobył I miejsce w konkursie indywidualnym, a w grupie prac zbiorowych I miejsce przypadło Tomaszowi Ulińskiemu oraz Markowi Przysiałowskiemu. Natomiast w roku szkolnym 1973/1974 trzy nagrody trzeciego stopnia otrzymali: Bronisław Bereza, Piotr Chojnowski, Wacław Pawłowski — jedna, Michał Sachajdak — druga i Paweł Zalewski — trzecia. Opiekunem laureatów był Z. Nogala, a w konkursie z roku 1973/1974 także Marian Sobczyk. Jako opiekun, Z. Nogala, otrzymał nagrodę I opiekuna konkursu z zakresu techniki dla młodzieży szkół średnich zawodowych i ogólnokształcących, która została ufundowana przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania (X 1972), a także dyplom uznania (X 1974).

Dokonania Zdzisława Nogali jako dydaktyka, a później też jako wicekuratora są nie do przecenienia. Jako nauczyciel i pełniący obowiązki dyrektora Technikum Przemysłu Papierniczego brał udział w opracowywaniu nowych programów nauczania dla szkół zawodowych, opartych na podbudowie ośmioklasowej szkoły podstawowej, za co 20 XI 1967 r. otrzymał pismem podziękowanie od Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, prof. Henryka Jabłońskiego (1909–2003). Dwukrotnie jako przedstawiciel Ministerstwa Oświaty i Wychowania (później Ministerstwa Edukacji Narodowej) odbywał podróże do Niemieckiej Republiki Demokratycznej (19–23 IV 1977) oraz Czechosłowacji (14–18 XI 1988) w celu zapoznania się ze sprawami organizacyjnymi kształcenia zawodowego. Będąc wicekuratorem kuratorium wrocławskiego, przyczynił się do poprawy warunków lokalowych szkół poprzez zabieganie o budowę nowych budynków czy dokończanie zaczętych budów, np. warsztatów Zespołu Szkół Samochodowych im. Tadeusza Kościuszki we Wrocławku czy Szkoły Podstawowej im. Stanisława Staszica w Grabkowie (dyplom podziękowania Wójta Gminy Kowal z X 1993 i dyrektora tej szkoły).

Z. Nogala dał się poznać jako autor, a także współautor (razem z Jerzym Lotą, Zofią Pawłowską oraz Józefem Rachwałem) haseł słownikowych oraz artykułów poświęconych zagadnieniom związanym ze szkolnictwem zawodowym i dydaktyką przedmiotów szkolnych (ponad 20 prac). Artykuły publikował w opracowaniach zbiorowych oraz w czasopismach: „Biuletynie Ministerstwa Oświaty i Wychowania”, „Chemii w Szkole”, „Inspiracjach. Biuletynie

Informacyjnym” (wydawane przez Kuratorium Oświaty i Wychowania, Wojewódzką Radę Postępu Pedagogicznego oraz Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką we Wrocławku) czy „Szkole Zawodowej”.

Należał także do organizacji i partii politycznych. Od 1948 r. był członkiem Związku Młodzieży Polskiej, Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Pracował społecznie w różnych organizacjach działających na terenie Wrocławka. Był członkiem prezydium Zarządu Wojewódzkiego Ligi Obrony Kraju, wiceprzewodniczącym Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, wiceprzewodniczącym Rady Wojewódzkiej Postępu Pedagogicznego, członkiem Wojewódzkiego Towarzystwa do walki z rakiem czy pełnomocnikiem Wojewody Wrocławskiego do spraw Gminy Fabianki. W Toruniu pełnił funkcję członka zarządu Zakładu Doskonalenia Zawodowego, natomiast w Wichrowicach — kierownika zespołu świetlicowego przy kole ZMP oraz przewodniczącego Ludowego Zespołu Sportowego.

Będąc absolwentem LZK, czynnie działał w Kole Wychowanków tejże szkoły. Dwukrotnie był wiceprezesem koła (17 VI 1979–15 X 1983 oraz 15 X 1983–10 I 1987). Z kolei od 10 I 1987 do 15 X 1991 r. pełnił funkcję członka Sądu Koleżeńskiego Koła.

Za swą pracę Z. Nogala został odznaczony licznymi medalami oraz orderami: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (22 IX 1982, legitymacja nr 1387a-87-21), Srebrnym (11 XI 1969, legitymacja nr 997-69-74) i Złotym Krzyżem Zasługi (2 VI 1976, legitymacja nr 678-76-100), Medalem Trzydziestolecia Polski Ludowej (22 VII 1974), brązowym (17 I 1975, legitymacja nr B-161645) i srebrnym Medalem „Za zasługi dla obronności kraju” (10 X 1987, legitymacja nr S-8600), Medalem Czterdziestolecia Polski Ludowej (22 VII 1984), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (31 VIII 1987, legitymacja nr 49737), medalem za zasługi dla postępu pedagogicznego (5 XII 1987), Brązowym Medalem „Za Zasługi dla Ligi Obrony Kraju” (12 X 1982, legitymacja nr 2201), Medalem Złotym za Zasługi w Umacnianiu Przyjaźni Polska–ZSRR (2 XI 1988, legitymacja nr 982), złotą odznaką „Zasłużony działacz Ligi Obrony Kraju” (2 VII 1979, legitymacja nr 37567), złotą odznaką honorową „Zasłużony popularyzator wiedzy Towarzystwa Wiedzy Powszechnej” (3 X 1978, legitymacja nr 2134), Srebrną Odznaką „Za Zasługi dla ZDZ” (1 III 1979, legitymacja nr 478), Brązową Odznaką

„Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (26 VI 1977, legitymacja nr 205-7-77), Złotą Odznaką Honorową Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (18 X 1977), Złotą Odznaką za Zasługi dla Województwa Włocławskiego (21 X 1983), medalem XXXV lat ZDZ w służbie oświaty i medalem pamiątkowym XX lat Szkoły Rolniczej w Kaczkach Średnich.

Ponadto w uznaniu jego zasług na niwie dydaktycznej oraz społecznej przyznano mu liczne nagrody, dyplomy: nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania pierwszego stopnia za wybitne osiągnięcia w pracy dydaktycznej i wychowawczej (XI 1972), dyplom uznania Ministra Oświaty i Wychowania za wkład pracy w organizację wystawy „Dorobek oświaty Zawodowej w 40-lecie PRL” (1984), dyplom Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Wojewódzkiej Rady Postępu Pedagogicznego we Włocławku za wybitne zasługi w rozwoju postępu pedagogicznego (27 XI 1985), nagrodę Prezydenta Miasta Włocławka za szczególne osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej (14 X 2002), dyplom od Zarządu Wojewódzkiego Ligi Obrony Kraju we Włocławku (X 1976), dyplom Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Bydgoszczy z okazji XXX-lecia PRL, podziękowanie Ministra Obrony Narodowej (28 XII 1982), dyplom Towarzystwa Wiedzy Powszechnej (14 X 1978).

Zdzisław Nogala zm. 5 VI 2018 r. we Włocławku, gdzie został pochowany na cmentarzu komunalnym przy al. Chopina (sektor 67, rząd 14, nr 310).

10 XI 1961 r. w Mstowie (pow. częstochowski) zawarł ślub cywilny, a dzień później w Dąbrowie Zielonej ślub kościelny z Haliną Fijołek (ur. 9 III 1936 w Smykowie), córką Bronisława i Aleksandry z Kowalskich, magistrem chemii (19 X 1961), absolwentką Wydziału Matematyczno-Fizyczno-Chemicznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku, nauczycielką szkół podstawowych w Świętochłowicach (1953–1958), Woli Mokrzkiej (1958–1961), Wilkowicach (XII 1961–V 1962) oraz Technikum Przemysłu Papierniczego, a następnie Technikum Chemicznym i Zespole Szkół Chemicznych im. Marii Skłodowskiej-Curie we Włocławku (15 VIII 1962–I 1997). Małżeństwo miało dwójkę dzieci: syna Jacka (ur. 9 V 1962 w Choceniu), absolwenta Wydziału Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej Politechniki Warszawskiej (tytuł magistra inżyniera podstawowych problemów techniki z 18 VII 1986), oż. z Lilianną Martą Kłudczyńską (ur. 3 VII 1960 w Warszawie), magistrem

inżynierem chemii po Politechnice Warszawskiej (28 III 1985), i córkę Dorotę (ur. 11 XII 1967), magister filologii polskiej UMK (26 VI 1991), nauczycielkę języka polskiego w Zespole Szkół Samochodowych im. Tadeusza Kościuszki i IV Liceum Ogólnokształcącym im. K.K. Baczyńskiego we Włocławku, żonę Tomasza Józwiaka (ur. 14 III 1966 we Włocławku), magistra chemii UMK (17 VI 1992).

Arch. Uniwersytetu Gdańskiego w Gdańsku, akta studenckie Zdzisława Nogali, sygn. I-50/56; *IV Zjazd absolwentów Technikum Włocławek*, „Probówka. Magazyn Szkolny” 1987, z. 6–7 VI, s. 1, 7; *50 lat Liceum i Technikum Przemysłu Papierniczego oraz Technikum Chemicznego obecnie Zespołu Szkół Chemicznych im. M. Skłodowskiej-Curie. Włocławek 1946–1996*, „Probówka. Magazyn Szkolny. Wydawnictwo Jubileuszowe” 1996, s. 8, 16–17, 21–22, 38–39; „Gaz. Pom.” 2018, nr 10 (21.215), z 7 VI, s. 14 (nekrolog Zdzisława Nogali); Gruszczyńska M., *Maturzyści Gimnazjum i Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku z lat 1946–1991*, w: *Księga Pamiątkowa GiLZK*, pod red. M. Pawłaka, Włocławek 1992, s. 213; Modrzejewski J., *Monografia Szkoły Podstawowej im. Stanisława Staszica w Grabkowie*, wyd. II rozsz., b.r. i m.w., cz. 2: *Sponsorzy szkoły i społecznicy 1990–1994*, k. nlb.; Pawlak M., *Koło Wychowanków Gimnazjum Ziemi Kujawskiej i Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku*, w: *Księga Pamiątkowa GiLZK*, s. 91; tenże, *Udział wychowanków GiLZK w życiu gospodarczym, naukowym, kulturalnym i społeczno-politycznym Polski*, w: tamże, s. 73; *Piśmiennictwo nauczycieli woj. włocławskiego dotyczące oświaty, kultury i wychowania (Bibliografia za lata 1949–1986)*, Włocławek 1987, s. 36–37; *Szkoła Techniczna nad Wisłą 1920–2010*, red. oprac. D. Marszałek, Włocławek 2010, s. 206; *Zasada Z.J., Lota Jerzy Kazimierz (1921–2008), mgr inż. mechanik, nauczyciel, długoletni kierownik warsztatów Zespołu Szkół Zawodowych nr 1 we Włocławku*, w: *WSB*, pod red. S. Kunikowskiego, t. 8, Włocławek 2019, s. 102–103, gdzie brak informacji o współautorstwie tekstów Jerzego Loty ze Zdzisławem Nogalą; Ziółkowski B., *Rojewska Zofia Leokadia (1912–2004), nauczycielka tajnego nauczania, działaczka społeczna*, w: *WSB*, pod red. S. Kunikowskiego, t. 3, Włocławek 2005, s. 145–147; relacja Jana Czarnomskiego z Włocławka (10 V 2023 r.); relacja Witolda Maćkowiaka z Włocławka (6 V 2023 r.); materiały i relacje Haliny Nogali z Włocławka; materiały i relacje Doroty Józwiak z Więńca. Fot. ze zbiorów Haliny Nogali z Włocławka.

Michał Raczkowski

PAPROCKI WACŁAW

(ok. 1590–1642), h. Jelita (Koźlerogi), kanonik kapituły katedralnej we Włocławku, bp sufragan włocławski

Urodzony zapewne około 1590 r., jako syn podkomorzego łęczyckiego Wacława Paprockiego (starszego) i Doroty z Biesiekierskich, wywodził się z rodziny od pokoleń związanej z ziemią łęczycko-sieradzka, jakkolwiek według staropolskiego genealoga i heraldyka Kacpra Niesieckiego późniejszy sufragan włocławski reprezentował tę gałąź rodu, której przedstawiciele „w przemyskiej ziemi osiedli” (współczesny Rosław Paprocki był kanonikiem katedry w Przemyślu oraz równocześnie proboszczem w mazowieckim Płońsku, po czym wstąpił do benedyktynów w Tyńcu i administrował tamtejszym opactwem). Być może w tym należy upatrywać genezy powiązań łączących Paprockiego z Wojciechem Baranowskim, który do grona episkopatu wszedł właśnie jako bp przemyski (1585), następnie zasiadał na stolicach biskupich w — kolejno — Płocku (1591) i Włocławku (1607), by na koniec zostać metropolitą gnieźnieńskim (1608). „Chował się na dworze abpa Baranowskiego, należąc do jego zaufanych powierników i domowników, któremu — mając dopiero cztery święcenia mniejsze — niepospolite oddawał zasługi, jak widać z przywileju tegoż abpa z 9 IX 1613 r., w którym mu w nagrodę zasług względem siebie dał w dożywocie sypkę zbożową potrójnego ziarna (pszenicy, żyta i owsa) z wsi Tykadłowa i dziesięcinę wytyczną w Zborowie w ziemi kaliskiej, do stołu arcybiskupiego należące” (J. Korytkowski).

Określony w dokumencie prymasa Wojciecha Baranowskiego mianem „*familiaris noster*”, jako kleryk archidiecezji gnieźnieńskiej otrzymał 19 XI 1609 r. cztery święcenia niższe z rąk bpa płockiego Marcina Szyszkowskiego („*in capella curiae episcopalis oppidi Varsoviensis*”), 20 IX 1614 r. subdiakoniat przez posługę sufragana gnieźnieńskiego Andrzeja Wilczyńskiego (w archikatedrze w Gnieźnie), 14 III 1615 r. diakonat z rąk bpa przemyskiego Stanisława Siecińskiego (w kolegiacie św. Jana Chrzciciela w Warszawie), natomiast 4 IV 1615 r. prezbiterat przez posługę sufragana włocławskiego Franciszka Łackiego w katedrze we Włocławku. Kanoniczny tytuł do święceń wyższych stanowiły w przypadku W. Paprockiego nadane mu przez abpa Baranowskiego: kanonikat

w archikolegiacie w Łęczycy oraz prałatura scholastyka w kapitule kolegiackiej w Wolborzu (poświadczony przy nich w 1615 r.) wraz z inkorporowaną do niej parafią w Chorzęcinie (wówczas w dekanacie tuszyńskim archidiecezji gnieźnieńskiej), w której to miejscowości biskupi włocławscy posiadali nadane im niegdyś w kasztelani wolborskiej dobra ziemskie oraz *ius patronatus* względem tamtejszego kościoła.

Po rychłej śmierci prymasa Baranowskiego (23 IX 1615) późniejszy sufragan włocławski pozostał nadal związany z archidiecezją gnieźnieńską i z prezenty króla Zygmunta III Wazy, datowanej 28 VII 1624 r. w Warszawie, uzyskał w kapitule metropolitalnej w Gnieźnie kanonikat *fundi* Węglewo (po wyniesionym na tamtejszą scholasterię Andrzeju Mirosławskim), na który został instalowany 22 VIII tr.

W bliżej nieznanych okolicznościach pozyskał sobie przychylność starszego o pokolenie bpa Macieja Łubieńskiego, który od 1631 r. sprawował rządy pasterskie w diecezji włocławskiej i w kilka lat później powołał W. Paprockiego do grona tutejszej kapituły katedralnej, w której ten objął kanonię 14 III 1636 r. Kiedy po kolejnych dwóch latach miejscowa sufraganeria zawakowała, wysunął na nią jego właśnie kandydaturę, zaaprobowaną przez Rzym po procesie informacyjnym przeprowadzonym przed nuncjuszem apostolskim w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, abpem Mario Filonardim.

Prekonizowany 11 IV 1639 r. przez papieża Urbana VIII bpem tytularnym Maraga, święcenia biskupie przyjął w niedzielę 18 IX tr. w kolegiacie w Wolborzu (na terenie archidiecezji gnieźnieńskiej) z rąk swego ordynariusza M. Łubieńskiego, którego odtąd wspomagał w posłudze przez dwa lata — do momentu, kiedy ten uzyskał translację na stolicę prymasowską w Gnieźnie 27 XI 1641 r. Rezydując stale przy katedrze we Włocławku, udawał się dla sprawowania sakramentów i sakramentaliów także w odleglejsze rejony rozległej diecezji, czego świadectwo stanowią wpisy w zachowanej do dziś w zasobie włocławskiego Archiwum Diecezjalnego księdze jego czynności pontyfikalnych, rozpoczynającej się od 24 IX 1639 r. (m.in. udzielił benedykcji opackiej dwóm kolejnym opatom cystersów z Oliwy: Michałowi Konarskiemu 2 X 1639 r. w Koronowie oraz Aleksandrowi Kęsowskiemu 25 VIII 1641 r. we Włocławku). Kolejny w poczcie biskupów włocławskich, Mikołaj Wojciech Gniewosz (prekonizowany 13 I 1642), dokumentem

z daty: Warszawa, 9 IV 1642 r., potwierdził W. Paprockiego w dotychczas sprawowanych w diecezji funkcjach, jednak w kilka tygodni później dobiegło kresu życie tego sufragana.

Dokładna data zgonu W. Paprockiego nie jest znana, wszakże fakt ten nastąpił niedługo przed 7 VI 1642 r. (według J. Korytkowskiego w V tr.), kiedy to przed generalnym audytorem ordynariusza wrocławskiego, kanonikiem Piotrem Mieszkowskim, archidiaconem warszawskim, stawił się bratanek zmarłego Stefan Paprocki i przedłożył jego testament („*testamentum seu ultimam voluntatem*”) z daty: Włocławek, 7 XI 1640 r. (wraz z uzupełnieniem datowanym 12 XI tr. w Łęczycy), sporządzony „*in curia habitationis illius penes ecclesiam cathedralem Vladislaviensem*”, zatwierdzony ostatecznie przez bpa M.W. Gniewosza 7 XI 1642 r. w Warszawie. Pochowany został we wrocławskiej katedrze pw. Wniebowzięcia NMP, w której wnętrzu nie zachowało się jakiegokolwiek upamiętniające go epitafium ani też wskazująca na miejsce spoczynku płyta nagrobna.

W roku śmierci W. Paprockiego ukazało się „*Cracoviae apud officina typographica Francisci Caesarii*” jego dziełko pt. *Apologeticon honestatis episcoporum titularium seu suffraganeorum* (ss. 72), które opatrzył datowaną 31 I 1642 r. we Włocławku przedmową, adresowaną do wszystkich ówczesnych arcybiskupów i biskupów ziem Korony Polskiej, broniąc w nim praw tej upośledzonej kategorii następców Apostołów, jaką byli członkowie episkopatu tytularnego. Zachowany w nielicznych egzemplarzach druk, którego „treść, wymierzona głównie przeciwko prałatom miejscowym [tj. wrocławskim], pokazuje, dla jakich powodów sufragani nie mają równego z innymi biskupami poważania, [...] dowodził, że biskupi z prawa Boskiego wyżsi są od kapłanów, [a] że lubo sufragani bywają w kapitułach kanonikami i probostwa posiadają, to nie są dla tego niższymi od innych biskupów, bo wyższość ich od kapłanów leży w święceniu biskupim, [gdyż] przy ich prekonizacji i konsekracji nie ma żadnej różnicy od biskupów z jurysdykcją. Dowodził następnie, że godność ich wyższa jest od prałatów, którzy w kapitułach roszczą sobie precedencję nad sufraganami, przytaczając i inne ich przywileje, których tu nie szanowano, jak to, że sufraganowi na procesjach i we wszystkich publicznych czynnościach pierwsze miejsce się należy i precedencja przed innymi członkami kapituły” (Stanisław Chodyński). Mimo

poniekąd swej uniwersalnej wymowy, traktat W. Paprockiego jest głęboko osadzony w realiach znanych mu z okresu posługi sufraganijskiej w diecezji wrocławskiej, świadcząc o napięciach ujawniających się w relacjach pomiędzy kapitułą katedralną oraz przynależącymi do jej grona kolejnymi sufraganami, spośród których będący niegdyś w jego przypadku szafarzem święceń kapłańskich Franciszek Łącka odwoływał się w tej sprawie do rzymskiej Kongregacji Obrzędów, do czego nie brakło nawiązania w *Apologetikonie*.

Chodyński S., *Biskupi sufragani wrocławscy*, Włocławek 1906, s. 51–55, nr 22; *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, t. 2: 1621–1660, oprac. D. Kupisz, Warszawa 2017, s. 123, 142; EK, t. 14, kol. 1315 (K. Rulka); Estreicher K., *Bibliografia polska*, ser. 3, t. 13, Kraków 1912, s. 85; *Herbarz polski Kaspra Niesieckiego SJ, powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopisów i dowodów urzędowych*, t. 7, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk 1841 [reprint: Warszawa 1989], s. 247; Korytkowski J., *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych (podług źródeł archiwalnych)*, t. 3, Gniezno 1883, s. 196–197; t. 4, Gniezno 1883, s. 561; Kujawski W., *Archiwum Diecezjalne we Włocławku — przewodnik po zespole „Studia Włocławskie”* 2003, t. 6, s. 515; tenże, *Parafie diecezji wrocławskiej. Archidiaconaty: kruszwicki i wrocławski*, Włocławek 2014, s. 896; *Necrologium episcoporum Poloniae*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2021, s. 201; Nitecki P., *Biskupi*, kol. 333; *Nomenclator bibliographicus episcoporum Poloniae 1320–2020*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2020, s. 353–354; Prokop K.R., *Biskupi Kościoła w Polsce w groń dziejopisów (historiografów) i badaczy przeszłości, w: Patrimonium Ecclesiae Christi tradere. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu biskupowi Janowi Kopcowi z okazji 75-lecia urodzin, 50-lecia prezbiteratu, 30-lecia sakry biskupiej i 40-lecia pracy naukowej*, t. 1: *De persona*, pod red. P. Góreckiego i J. Pyki, Opole 2022, s. 276; tenże, *Biskupie księgi czynności pontyfikalnych doby staropolskiej (wprowadzenie do problematyki — wstępny katalog)*, w: Prokop K.R., *Episcoporum Poloniae coetus. Szkice prozopograficzne z dziejów hierarchii kościelnej na ziemiach polskich w minionych stuleciach*, Kraków 2017, s. 411, nr VII/6 [przedruk w: tenże, *Opuscula historico-ecclesiastica ad res gestas Poloniae veteris spectantia*, Kraków 2018, s. 74 nr VII/6]; tenże, *Stolice tytularne biskupów Kościoła katolickiego wpisanych w dzieje ziem polskich (XIII w.–2014 r.)*, Kraków 2014, s. 74, 254; SPTK, t. 3, s. 298 (J. Mandziuk); *Vademecum chronologiczno-bibliograficzne do badań nad hierarchią Kościoła*

w Polsce i na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2018, s. 54 nr 415, 335 nr XLVII/13, 380, 416, 452, 475, 501.

Krzysztof Rafał Prokop

PERLIKOWSKI JÓZEF

(1908–1939/1941?), polski polityk, działacz ruchu robotniczego w okresie dwudziestolecia międzywojennego we Włocławku

Urodził się 26 XI 1908 r. we Włocławku. Pochodził z rodziny robotniczej. Według innych źródeł urodził się 29 VII 1898 r. w Zarzeczu, pow. lipnowski, w rodzinie Andrzeja i Franciszki z d. Zielińskiej.

Nie wiadomo, jakie posiadał wykształcenie. Karierę polityczną rozpoczął w Komunistycznej Partii Polski. Następnie na polecenie przełożonych przeszedł do Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy.

Był jednym ze współorganizatorów Komitetu Miejskiego PPS-Lewicy we Włocławku. Został wtedy jego sekretarzem, a potem przewodniczącym. Zorganizował też pierwsze koło PPS-u w fabryce papieru przy ul. Kilińskiego. W latach 1928–1929 w jego mieszkaniu mieścił się Komitet PPS-Lewicy Fabryki Celulozy i Papieru. W następnych l. zajmował się organizacją kół Związków Zawodowych Robotników Rolnych, Leśnych i Folwarcznych w okręgu włocławskim.

Po rozwiązaniu PPS-Lewicy J. Perlikowski powrócił do KPP jako jej działacz. W 1929 r. stanął na czele Komitetu Dzielnicowego Fabryki Celulozy i Papieru. Był też sekretarzem Związku Zawodowego Chemicznego, członkiem Rady Nadzorczej Robotniczego Stowarzyszenia Spożyców „Praca” i przewodniczącym Komitetu Podmiejskiego KPP we Włocławku. W 1931 r. został przewodniczącym Komitetu Miejskiego KPP we Włocławku. Od 1931 do 1932 r. kierował Komitetem Okręgowym KPP Kutno–Włocławek. 30 X 1932 r. został przewodniczącym Klubu Radnych Miejskich KPP we Włocławku. W 1934 r.

został członkiem Jednolitego Frontu Ruchu Związkowych we Włocławku.

Za jego działalność często spotykały go represje ze strony sanacyjnych władz. W X 1928 r. został aresztowany za posiadanie literatury komunistycznej, wypuszczony w XI za kaucją. Ponownie aresztowano go 2 VI 1932 r.

Po wybuchu II wojny światowej J. Perlikowski wraz z grupą komunistów zbiegł do Związku Radzieckiego, licząc na azyl ze strony tamtejszych komunistów. 17 IX 1939 r. ZSRR dokonało jednak agresji na Polskę. Komuniści, którzy przedostali się do ZSRR, w tym J. Perlikowski, zostali przez nich zamordowani.

2 IV 1948 r. żona, Helena Perlikowska, złożyła do Sądu Grodzkiego we Włocławku wniosek o uznanie męża J. Perlikowskiego za zmarłego w związku z wojną. We wniosku podała, że urodził się on 29 VII 1898 r. w Zarzeczu, pow. lipnowski. Podczas okupacji mieszkał w Brześciu nad Bugiem przy ul. Sowieckiej 22 (dawn. Dąbrowskiego). W VIII 1941 r. został na ulicy zatrzymany przez Niemców i tego samego dnia rozstrzelany. Przez cały okres okupacji nie miała od niego żadnych wiadomości. Wskazała we wniosku dwoje świadków, którzy potwierdzili informacje o śmierci, jakie usłyszeli od samej H. Perlikowskiej, jednak żadnych innych szczegółów nie znali. Sąd Grodzki we Włocławku postanowieniem z 21 II 1949 r. postanowił uznać J. Perlikowskiego za zmarłego i oznaczyć datę zgonu na 9 V 1946 r., co wynikało z przepisów dekretu osobowego obowiązującego wówczas w Polsce. Na cmentarzu komunalnym we Włocławku znajduje się ściana pamięci i tablica na której widnieje nazwisko J. Perlikowskiego.

Działalność J. Perlikowskiego była szeroko opisywana we włocławskich wydawnictwach w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, m.in. w pracy *Z rewolucyjnych tradycji Włocławka* wydanej przez Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne w roku 1965. Autorami byli Czesław Kozłowski, Bronisław Kaplan i Czesław Perlikowski. Józef Perlikowski jest też jednym z bohaterów powieści *Pamiętka z Celulozy* Igora Newerlego.

Żonaty był z Heleną, z d. Zasadą, córką Szczepana i Józefy z Kołodziejskich. Ślub zawarli 19 II 1922 r. we Włocławku.

P

Archiwum IPN Delegatura w Bydgoszczy, Akta Sądu Grodzkiego we Włocławku dotyczące wniosku o uznanie Józefa Perlikowskiego za zmarłego, sygn. IPN By 109/652; Słomski M., *Józef Perlikowski*, w: *Zasługi dla Włocławka*, Włocławek 1991, Włocławskie Towarzystwo Naukowe, s. 167–168; Perlikowski C., Kozłowski C., Kaplan B., *Z rewolucyjnych tradycji Włocławka*, Bydgoszcz 1965, Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne, s. 19, 31, 43, 47, 50, 56, 68, 99–100, 112, 115, 118, 120–122, 126, 203–204, 208; https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Perlikowski; https://www.xn--meb.pisz.pl/Wikipedia:Skarbnica_Wikipedii/S%C5%82ownik_geograficzny_Kr%C3%B3lestwa_Polskiego/J%C3%B3zef_Perlikowski. Źródło zdjęcia: Perlikowski C., Kozłowski C., Kaplan B., *Z rewolucyjnych tradycji Włocławka*, dz. cyt., s. 42.

Władysław Kubiak

PIETKIEWICZ ROMUALD KAZIMIERZ

(1924–2015), oficer WP, zastępca dowódcy ds. liniowych, szef sztabu i dowódca 3 WPPont. we Włocławku

Urodził się 20 I 1924 r. w m. Postawy, (Sawicze) woj. wileńskie, w rodzinie chłopskiej. Rodzicami byli Aleksander (1871–1941) i Tekla z d. Łastowska (ur. 1882), która zajmowała się prowadzeniem domu i wychowywaniem dzieci. Ojciec do 1920 r. pracował przy budowie kolei żelaznej w charakterze robotnika drogowego, następnie w rzeźni miejskiej w Wilnie i ostatnio w Zarządzie Miejskim Wilna jako nadzorca rynku. Romuald miał brata Józefa (ur. 1921), który we IX 1939 r. przedostał się przez granicę Litwy, a następnie przez Szwecję do Francji gdzie wstąpił do formowanych jednostek Wojska Polskiego, a stamtąd po kapitulacji Francji został ewakuowany do Wielkiej Brytanii i służył w polskiej Marynarce Wojennej. Po zakończeniu działań wojennych pozostał w Anglii, gdzie założył rodzinę.

W latach 1930–1936 R. Pietkiewicz ukończył 6 klas w szkole powszechnej w Wilnie, a następnie w l. 1936–1941 był uczniem Gimnazjum Ogólnokształcącego w tym samym mieście. Świadectwo maturalne uzyskał w 1958 r., uczęszczał do Technikum Budowlanego w Warszawie w systemie wieczorowym. W okresie od 1961 do 1965 r. uczęszczał do Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Warszawie, którą ukończył, uzyskując tytuł inżyniera budownictwa lądowego. Od 1 XI 1941 do 29 II 1944 r. pracował jako robotnik drogowy i zwrotniczy na stacji kolejowej w Wilnie. Przez cały miesiąc III pozostawał bezrobotnym.

Po zakończeniu walk w oddziale partyzanckim i w ramach akcji wyzwolenia Wilna podjął pracę jako pomocnik mistrza piekarskiego w Kolejowej Piekarni w Wilnie i był tam zatrudniony do 19 X 1944 r., do chwili wstąpienia jako ochotnik do WP. W 1944 r. uczestniczył w walkach partyzanckich z Niemcami w rejonie Wilna. Był wtedy żołnierzem w stopniu szeregowego jako celownicz w „Uderzeniowym Banie Kadrowym”. Używał wtedy pseudonimu „Wąż”. Brał także udział w operacji „Ostra Brama” rozpoczętej 7 VII 1944 r. przez oddziały Armii Krajowej w ramach akcji „Burza” w celu samodzielnego wyzwolenia Wilna spod okupacji niemieckiej siłami AK i zgodnego z założeniami „Burzy” wystąpienia wobec Armii Czerwonej „w roli gospodarza terenu”. Plan operacji został opracowany w sztabie Okręgu Wilno AK w III 1944 r., zakładał zdobycie miasta przez połączone siły wileńskiego i nowogrodzkiego okręgu AK. R. Pietkiewicz walczył z Niemcami na pierwszej linii jako celowniczy karabinu maszynowego, a po załamaniu się natarcia wynosił z pola walki rannych kolegów do batalionowego punktu medycznego. 20 X 1944 r. został powołany do WP i przydzielony jako strzelec do 5 Pułku Piechoty.

W okresie od 1 XII 1944 do 1 V 1945 r. był słuchaczem w Oficerskiej Szkole Saperów w Przemyślu. Mianowany na stopień podporucznika w czasie promocji 29 IV 1945 r. 2 V 1945 r. został wyznaczony na dowódcę plutonu w 7 Samodzielnym Batalionie Saperów i służył w nim do 7 III 1946 r. W okresie od 8 III 1946 do 21 IV 1947 r. został awansowany na stanowisko szefa sztabu Batalionu w 2 Pułku Saperów. W trakcie tej służby otrzymał 16 VII 1946 r. stopień porucznika WP.

W okresie od 22 IV do 18 XII 1947 r. ukończył Oficerski Kurs Doskonalenia przy Oficerskiej Szkole Inżynieryjnej Saperów. Na jego zakończenie uzyskał awans do stopnia kapitana WP. Od 19 XII 1947 do 30 I 1949 r. służył w WP jako dowódca batalionu saperów w Marynarce Wojennej. W VII 1948 r. otrzymał awans do stopnia majora WP. 31 I 1949 r. został skierowany do 3 Warszawskiego Pułku Pontonowego we Włocławku na stanowisko zastępcy dowódcy ds. liniowych i był nim do 25 IV 1950 r. 26 IV 1950 r. objął stanowisko szefa saperów w 18 DP, której dowództwo od I 1949 r. stacjonowało w Elku.

7 II 1951 r. powrócił do 3 WPPont. i objął stanowisko szefa sztabu. Był nim w stopniu podpułkownika (od 4 X 1952) do 25 X 1953 r. W okresie od 26 X 1953 do 4 X 1956 r. służył jako dowódca 3 WPPont. stacjonującego we Włocławku.

Podczas odbywania służby jako dowódca pułku, w l. 1956–1958 ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Wojsk Inżynieryjnych przy Wyższej Akademii Technicznej. 30 VI 1959 r. został awansowany do stopnia pułkownika WP. W tym okresie żołnierze pułku uczestniczyli w akcji rozminowania i oczyszczania kraju z pozostałości niewybuchów i niewypałów po II wojnie światowej. Brali udział w akcji na terenie Warszawy oraz w l. 1945–1960 na terenie woj. gdańskiego, bydgoskiego i rzeszowskiego, gdzie łącznie rozbrojono i unieszkodliwiono 952 540 pocisków artyleryjskich, bomb, min itp. W 1956 r. pułk brał udział w akcji rozminowania Przełęczu Dukielskiej tzw. „Doliny Śmierci”. W dwa lata później żołnierze z Włocławka uczestniczyli w likwidowaniu skutków powodzi w rejonie Rajczy, w Beskidzie Żywieckim, a w 1961 r. w akcji ochraniańa mostu na Wiśle w rejonie Chełmna.

W VI 1954 r. pułk w trybie alarmowym wyruszył z miejsca zakwaterowania, przegrupował się w rejonie Dębłina i następnie zorganizował przeprawę desantową łodziami oraz przeprawę pontonową z marszu. W rok później, zorganizowano ćwiczenia pokazowe w rejonie Chełmna pokazujące forsowanie szerokiej przeszkody wodnej na głównym kierunku natarcia.

Gdy dowódcą pułku był płk. R. Pietkiewicz, jednostka otrzymywała w 1956 r. od Ministra Obrony Narodowej puchar i tytuł „Najlepszego pułku pontonowego WP”. 21 IX 1958 r., również pod komendą ppłk. R. Pietkiewicza, 3 WPPont. zorganizował I Zlot Kombatantów, w ramach którego na terenie koszar

jednostki i w mieście spotkali się byli żołnierze 3 Brygady Pontonowo-Mostowej. W trakcie oficjalnej uroczystości na placu Wolności we Włocławku, gen. bryg. Stanisław Świniarski, szef Wojsk Inżynieryjnych MON wręczył dowódcy pułku ppłk. R. Pietkiewiczowi nowy sztandar dla jednostki, nadany uchwałą Rady Państwa, a pod aktem nadania podpisał gen. bryg. Aleksander Zawadzki, przewodniczący Rady Państwa PRL.

Płk R. Pietkiewicz przez szereg lat brał czynny udział w walkach z klęskami powodzi w różnych miejscach w Polsce.

14 I 1961 r. został przeniesiony ze stanowiska dowódcy 3 WPPont. do dyspozycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL, po czym 22 III 1961 r. objął obowiązki szefa sztabu w Szefostwie Wojsk Inżynieryjnych Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W 1963 r., będąc szefem sztabu Wojsk Inżynieryjnych Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW), opracowywał plany przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych i wdrażał je w praktyce, w rezultacie których poszczególne jednostki były do takich działań właściwie przygotowane.

1 VII 1964 r. został wyznaczony na stanowisko zastępcy szefa Wojsk Inżynieryjnych KBW. Od 31 III 1966 r. służył jako starszy kontroler i kierownik Zespołu Kontrolnego w Głównej Kontroli Wojskowej WP, którego zadaniem była kontrola problematyki gospodarczej i organizacyjnej wojsk inżynieryjnych i chemicznych oraz służby komunikacji wojskowej. W l. 1968–1971 był słuchaczem na Wydziale Ekonomiczno-Wojskowym Wojskowej Akademii Politycznej, gdzie uzyskał stopień magistra ekonomii.

23 I 1973 r. został zwolniony z wojskowej służby zawodowej i przeniesiony do innej służby publicznej. Z początkiem 1973 r. został zatrudniony w Centrum Informatyki Przemysłu Budowlanego „ETOB” na stanowisku zastępcy dyrektora ds. projektowania systemów w Warszawskim Przedsiębiorstwie Informatyki Przemysłu Budowlanego „ETOB”.

W uznaniu za długoletnią służbę wojskową na stanowiskach dowódczych został uhonorowany wieloma odznaczeniami państwowymi i wojskowymi. Otrzymał m.in. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1963), Krzyż Walecznych (1946), Złoty Krzyż Zasługi (1957), Srebrny Krzyż Zasługi (dwukrotnie w 1946 i 1947), Krzyż Partyzancki (1961) i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1963).

P

Posiadał także Medal „Za Warszawę 1939–1945” (1946), Medal „Za Odrę, Nysę i Bałtyk” (1946), Medal Za zwycięstwo i Wolność, radziecki Medal „Za zwycięstwo” (1945), Medal Dwudziestolecia KBW, Srebrny Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1955) i Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej (1955).

Od 1947 r. był członkiem Polskiej Partii Robotniczej, a po zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego w XII 1948 r. członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

R. Pietkiewicz był żonaty dwukrotnie. W 1949 r. ożenił się w Gdańsku z Ireną Urszulą Krenc (ur. 1924 w Poznaniu). Małżonkowie mieli dwoje dzieci: syna Ryszarda (ur. 1951) i córkę Dorotę (ur. 1957). Drugie małżeństwo zawarł z Magdaleną Marią Borkowską-Bachańską (ur. 1943 w Warszawie), która była z zawodu lekarką medycyny. Małżonkowie ślub zawarli 26 III 1972 r. w Warszawie.

R. Pietkiewicz zmarł 10 X 2015 r. w Warszawie, gdzie został pochowany na Cmentarzu Bródnowskim.

Archiwum IPN, akta osobowe Romualda Pietkiewicza, sygn. IPN BU 2174/6425; Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe R. Pietkiewicza; AWT., 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 2165/55/6; sygn. 893/60/3; 802/56/9; 892/60/28; 2169/55/3; 2167/55/3; *Saperzy na Kujawach. Wydanie Jubileuszowe Stowarzyszenia Saperów Polskich we Włocławku*, (brw), s. 3, 12. Źródło zdjęcia: archiwum IPN, sygn. IPN BU 2174/6425.

Władysław Kubiak

PIETRZAK BOGUMIŁA w zgromadzeniu s. EWENCJA

(1940–2020), członkini ZSWPNM, pracownica Kurii Diecezjalnej Włocławskiej w l. 1968–2008, przełożona w domu zakonnym we Włocławku przy ul. Gdańskiej 2/4 w l. 1980–1988 i 1995–2005

Urodziła się 15 XII 1940 r. w Kazimierzowie, pow. Opole Lubelskie, z rodziców Ignacego i Zofii z d. Lewandowskiej. Bogumiła i jej brat bliźniak Bogumił przyszli na świat w czasie okupacji niemieckiej, na wysiedleniu w Protektoracie. Po pięciu latach ro-

dzice wraz z dziećmi powrócili do wsi Kalina (pow. koniński). Zajmowali się niewielkim gospodarstwem. Szkołę Podstawową w Morzyczynie ukończyła w roku 1954. Następnie przez dwa lata korzystała z kursu krawieckiego, potem zajmowała się szyciem i pomagała rodzicom.

W parafii św. Benona udzielała się jako wolontariuszka w akcjach charytatywnych, była zelatorką Żywego Różańca, pracowała w bibliotece parafialnej, brała udział w sztukach religijnych wystawianych przez amatorski zespół artystyczny. W tym czasie uczestniczyła w kwartalnych dniach skupienia dla dziewcząt w domu generalnym Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi we Włocławku. Do Zgromadzenia wstąpiła 15 I 1960 r. przyjęta przez m. Czesławę Krasieńską. 16 VII 1960 r. rozpoczęła nowicjat. Pierwsze śluby złożyła 16 VII 1962 r. Wieczystą profesję 5 lat później — 2 VII 1967 r.

Po pierwszych ślubach została skierowana do domu generalnego, gdzie pracowała w pensjonacie „Wspólna Praca” (1962–1968), uczyła religii małe dzieci. Opiekowała się też panią rezydentką. Na przełomie roku 1968/1969 uczestniczyła w kursie maszynopisania i biurowości. W l. 1972–1976 podjęła naukę w Liceum Ziemi Kujawskiej dla Pracujących we Włocławku. W XII 1968 r. została zatrudniona w Kurii Diecezjalnej Włocławskiej, początkowo jako maszynistka, a od X 1972 r. w Wydziale Ekonomicznym jako kasjerka i księgowka. Pracę w kurii wykonywała do 2008 r., a więc przez 40 lat. Współpracowała z bpami: bp. ordynariuszem Janem Zarębą, bp. Romanem Andrzejewskim, bp. ordynariuszem Henrykiem Muszyńskim, bp. ordynariuszem Bronisławem Dembowskiem, bp. Czesławem Lewandowskim, bp. Stanisławem Gębickim i bp. ordynariuszem Wiesławem Meringiem.

Zamieszkiwała w domu biskupim przy ul. Gdańskiej 2/4 (1968–1972, 1976–1988, 1992–2005), a w l. 1980–1988 i 1995–2005 pełniła obowiązki przełożonej tamtejszej wspólnoty. W domu generalnym przy ul. Orlej we Włocławku przebywała w l. 1988–1992 oraz 2005–2006, pracując w kurii w mniejszym wymiarze godzin, pomagała w internacie dla dziewcząt

z Zespołu Szkół Katolickich im. ks. J. Długosza mieszkających w domu zakonnym przy ul. Orlej.

Za pracę w kurii wrocławskiej 25 III 1992 r. otrzymała odznaczenie od ks. bp. Henryka Muszyńskiego, natomiast na zakończenie pracy — podziękowanie i medal od ks. bp. Wiesława Meringa 23 XII 2008 r.; w II 2009 r. — medal papieski „Benemerenti” od Benedykta XVI.

W I. 2006–2009 s. Ewencja mieszkała i posługiwała w domu bp. seniora Dembowskiego, następnie kilka miesięcy pomagała w hafciarni w domu generalnym na Orlej. W X 2009 r. została skierowana do wspólnoty domu nowicjackiego przy ul. Parkowej we Wrocławku, jako rezydentka. Od 2011 r. służyła pomocą (porządkowała dokumentację) ks. prof. Stanisławowi Olejnikowi — do jego śmierci w IV 2014 r.

Po krótkiej chorobie i pobycie w szpitalu zmarła 6 XI 2020 r. w domu zakonnym we Wrocławku przy ul. Parkowej 46, w 80. roku życia i 60. powołania zakonnego. Jej ciało zostało złożone na cmentarzu parafialnym we Wrocławku–Michelinie, w kwaterze sióstr Wspólnej Pracy.

Miała starsze rodzeństwo: Henryka, Zdzisława, Jadwigę i Teresę. Jej bratanica Henryka Pietrzak (s. Faustyna) jest członkinią ZSWPNM.

Archiwum ZSWPNM, Akta pers. s. Pietrzak Ewencji, b. sygn.; kartoteka osobowa s. Ewencji Pierzak; Alfabetyczny spis sióstr Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi z I. 1895–1973, sygn. E-2; Gołębiowska J., *Siostra Ewencja Pietrzak (1940–2020)*, „W Służbie Maryi — Biuletyn Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi” 2020, r. 53, nr 4, s. 56–59; *Odznaczenia papieskie dla Siostry Ewencji Pietrzak*, „W Służbie Maryi — Biuletyn Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi” 2010, r. 43, nr 4, s. 73; Poniński A., *Homilia w czasie pogrzebu s. Ewencji Pietrzak*, „W Służbie Maryi — Biuletyn Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi” 2020, r. 53, nr 4, s. 59–61. Fot. z archiwum ZSWPNM.

Bernadeta Żabierek

PILIŃSKI WŁODZIMIERZ

(1911–1991), inżynier, ppłk wojsk inżynierskich Armii Czerwonej, gen. bryg. WP, dowódca 3 Brygady Pontonowo-Mostowej i 1 Pułku Pontonowego we Wrocławku, szef sztabu Wojsk Inżynierskich w Polsce

Urodził się w VI 1911 r. w m. Chabnoje, gubernia kijowska. Pochodził z rodziny polsko-ukraińskiej, ojciec Bronisław był Polakiem, matka zaś Ukrainką. W latach 1921–1927 uczęszczał do szkoły ogólnokształcącej, w której ukończył 7 klas. W następnych l. pracował jako robotnik frezer w Fabryce Maszyn Budowlanych w Kijowie. W V 1932 r.

został powołany do służby wojskowej w Armii Czerwonej i skierowany do Oficerskiej Szkoły Inżynierskiej w Kijowie, w której pozostawał jako elew do 7 XI 1935 r.

Po jej ukończeniu w 1935 r. został skierowany na dowódcę plutonu szkolnego w Szkole Podoficerskiej 70 Samodzielnego Baonu Saperów w Błagowieszczańsku. Od VI 1936 do V 1937 r. pełnił obowiązki Komendanta Szkoły Podoficerskiej w tym batalionie, a następnie przez kolejny rok, do XI 1938 r. był pomocnikiem dowódcy batalionu ds. technicznych w tym samym pododdziale. W XI 1938 r. w stopniu starszego lejtnanta został wyznaczony na Komendanta Szkoły Podoficerskiej w Samodzielnym Baonie Saperów w 70 Dywizji Piechoty Armii Czerwonej. W V 1941 r., tuż przed agresją Niemiec na ZSRR został skierowany na stanowisko szefa sztabu w tym batalionie i razem z nim uczestniczył w walkach z Niemcami na Froncie Leningradzkim. Otrzymał także awans na stopień kapitana.

W II 1942 r. został mianowany szefem Wydziału Szkolnego na Kursie Chorążych Frontu Leningradzkiego i był nim przez następnych dwanaście miesięcy, w ramach których trwało doskonalenie kadry oficerskiej. W okresie od II 1943 do VI tr. pełnił z kolei w randze majora funkcję szefa Wydziału Operacyjnego w 3 Zmotoryzowanej Brygadzie Pontonowej, w której od VI 1943 r. został szefem sztabu, awansując jednocześnie na stopień podpułkownika.

Od IV 1944 r. został oddelegowany ze względu na swoje pochodzenie, w stopniu podpułkownika do służby w Wojsku Polskim. Początkowo był szefem sztabu 1 Brygady Saperów 1 Armii WP, z którą przeszedł cały szlak bojowy 1 Armii WP przez Warszawę, Bydgoszcz i Wał Pomorski. Uczestniczył także w walkach o zdobycie Kołobrzegu w III 1945 r., a następnie w forsowaniu Odry w IV i szturmie Berlina w V 1945 r.

W 1945 r. otrzymał awans na stopień pułkownika WP, a w 1954 r. na stopień generała brygady. Od V 1945 do XII 1945 r. był dowódcą 3 Zmotoryzowanej Brygady Pontonowo-Mostowej, którą przeformowano na 1 Pułk Pontonowy stacjonujący we Włocławku i do I 1948 r. pozostawał jego dowódcą. Łącznie służył jako dowódca pułku (brygady) we Włocławku przez ponad dwa lata (od V 1945 do I 1948 r.). W skład 3 Brygady Pontonowo-Mostowej sformowanej w Lubartowie wchodziły: 6 samodzielny zmotoryzowany batalion pontonowo-mostowy, 31 samodzielny zmotoryzowany batalion pontonowo-mostowy, 33 samodzielny zmotoryzowany batalion pontonowo-mostowy i 35 samodzielny zmotoryzowany batalion pontonowo-mostowy.

We IX 1945 r., już po zakończeniu działań wojennych 3 Brygada Pontonowo-Mostowa dowodzona przez płk. W. Pilińskiego została skierowana do Włocławka, gdzie zajęła koszary po 14 pp. We IX 1945 r. ze składu Brygady rozformowano 33 i 35 batalion, żołnierzy starszych roczników zdemobilizowano, a pozostałych wcielono do 6 i 31 batalionu. Z tych dwóch batalionów (6 i 31) na mocy rozkazu Naczelnego Dowódcy WP z 27 IX 1945 r. utworzony został 1 Samodzielny Zmotoryzowany Pułk Pontonowo-Mostowy, którego dowódcą mianowany został płk. W. Piliński, oficer Armii Czerwonej pochodzenia polskiego. 29 X 1945 r. pułk otrzymał sztandar ufundowany przez mieszkańców Włocławka i Kujaw, który podczas uroczystości na placu Wolności we Włocławku, płk. W. Pilińskiemu wręczył gen. dyw. Karol Świerczewski, Zastępca Naczelnego Dowódcy WP.

Od tego czasu żołnierze pułku uczestniczyli w różnych działaniach na rzecz społeczeństwa i gospodarki narodowej, w tym szczególnie w rozminowywaniu i oczyszczaniu kraju z pozostałości niewybuchów i niewypałów po II wojnie światowej, w walce z kłeskami żywiołowymi i wspieraniu gospodarki narodowej na różnych budowach, szczególnie poprzez

budowę mostów pontonowych i mostów stałych oraz budowy dróg niezbędnych do zapewnienia normalnego funkcjonowania i życia miejscowej ludności. W zwalczaniu kłesk żywiołowych głównym zadaniem było usuwanie zatorów lodowych, nadmiernych opadów śniegu skutych bardzo niskimi temperaturami na trasach drogowych i kolejowych oraz działania na wypadek powodzi.

Do najważniejszych akcji, w którym brał udział pułk dowodzony przez płk. W. Pilińskiego, należy zaliczyć likwidację zatoru lodowego w 1947 r. i ochronę mostów na Wiśle w rejonie Baranowa, Sandomierza i Annopola oraz w tym samym roku likwidację zatoru lodowego w rejonie Sochaczewa. Pułk pontonowy z Włocławka wyróżnił się w sposób szczególny budową mostów polowych w Warszawie, Włocławku i Grudziądzu. W tym czasie pododdziały pułku uczestniczyły w akcji rozminowywania terenów w okolicach Torunia, w trakcie której zginęło dwóch żołnierzy.

W 1946 r. pułk dowodzony przez płk. W. Pilińskiego zorganizował ćwiczenia pokazowe — „Przeprawa na środkach podręcznych i łodziach z przejściem na przeprawę z wykorzystaniem parku pontonowego N2P” na Wiśle w rejonie Nieszawy. W l. 1945–1946 pułk wyróżniony został za osiągnięcia bojowe Orderem Krzyża Grunwaldu III Klasy (1 XI 1945), Orderem Czerwonej Gwiazdy (Rada Najwyższa ZSRR — 8 VII 1947). Płk W. Piliński był dowódcą pułku we Włocławku do I 1948 r.

Po odejściu z Włocławka w l. 1948–1950 sprawował funkcję szefa Wojsk Inżynieryjnych Okręgu Wojskowego w Dowództwie Okręgu Wojskowego II. Na stanowisku tym kierował rozminowaniem Pomorza i Mazur oraz budową mostów pontonowych w dolnej Wiśle.

W l. 1950–1956 służył w Szefostwie Wojsk Inżynieryjnych MON, początkowo na stanowisku szefa sztabu w (1950–1954), później był pełniącym obowiązki szefa Wojsk Inżynieryjnych MON (1952–1954), a następnie szefem Wojsk Inżynieryjnych MON (1954–1956).

W XI 1956 r., po zwolnieniu ze służby w WP, powrócił do ZSRR. Wraz z rodziną zamieszkał w Kijowie. Utrzymywał kontakt z polskimi saperami. Często przyjeżdżał do Polski. W 1984 r. gościł we Włocławku jako gość honorowy obchodów 40. rocznicy utworzenia pułku.

Autor książki *Polscy saperzy* pokazującej wysiłek saperów w rozminowaniu kraju i odbudowie zniszczeń wojennych. Był także autorem książki *Szliśmy razem*, w której szczegółowo opisane zostały żmudne zmagania saperów WP podczas II wojny światowej.

Za wieloletnią służbę wojskową i udział w walce z Niemcami został wyróżniony wieloma polskimi i radzieckimi odznaczeniami wojskowymi. Posiadał Order Virtuti Militari III i V klasy (1968 i 1945), Order Odrodzenia Polski III i IV klasy (1954 i 1949), Order Sztandaru Pracy II klasy (1956), Order Krzyża Grunwaldu III klasy (1945), Złoty Krzyż Zasługi (1951), Złoty Medal „Zasłużonym na Polu Chwały” (1944), Medal za Odrę, Nysę, Bałtyk, Medal za Warszawę 1939–1945, Medal Zwycięstwa i Wolności 1945, Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej, Srebrny i Brązowy Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1954 i 1951), Order Czerwonego Sztandaru (dwukrotnie, ZSRR), Order Czerwonej Gwiazdy (dwukrotnie w 1943, ZSRR), Order Wojny Ojczyźnianej I i II stopnia (ZSRR), Medal Za zasługi bojowe (ZSRR), Medal za Obronę Leningradu (ZSRR), Medal „Za wyzwolenie Warszawy” (ZSRR), Medal za Zdobycie Berlina (ZSRR) i Krzyż Wojenny Czechosłowacji 1939.

Zmarł we IX 1991 r. w Kijowie.

Kosk H.P., *Generalicja polska*, t. 2, Wyd. Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2001; Barszczewski Z., *Sylwetki saperów*, Wyd. Bellona, Warszawa 2001; Królikowski J., *Generałowie i admirałowie Wojska Polskiego 1943–1990*, tom 3: M–S, Toruń 2010, s. 180–182 (z fotografią); Kaczmarek F., Soroka S., *Wojska Inżynieryjne LWP 1945–1979*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1982; *Saperzy na Kujawach. Wydanie Jubileuszowe Stowarzyszenia Saperów Polskich we Włocławku*, (brw), s. 2–3, 6, 8–9, 12. Źródło fotografii: Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego (CAW WBH).

Władysław Kubiak

POTRZEBOWSKI VEL POTRZOBOWSKI KAROL

(1856–1921), notariusz, urzędnik wymiaru sprawiedliwości Królestwa Polskiego, działacz społeczny

Urodził się 26 X 1856 r. w Koninie. Chrzest odbył się w tym mieście 29 X 1856 r., nadano mu wówczas imiona Jan Karol. Był synem kupca i byłego sędziego gminnego Wojciecha (zm. 21 VIII 1908 w Łodzi, przeżył 85 lat) i Klary z d. Schap vel Szule. Potrzebowscy byli rodziną wyznania katolickiego i legitymowali się pochodzeniem szlacheckim.

Dzieciństwo i młodość spędził w Koninie, gdzie musiał zrealizować edukację na poziomie podstawowym (początkowym) w jednej z miejskich szkół początkowych. W 1874 lub 1875 r. ukończył siedmioletnie Gimnazjum Męskie w Kaliszu i uzyskał świadectwo dojrzałości, przepustkę na studia wyższe (w Królestwie do 1872 r. działały siedmioletnie, a od tego roku ośmioletnie gimnazja państwowe). Już w trakcie pracy zawodowej dostał się na studia na Cesarski Uniwersytet Warszawski w Warszawie. W ostatnich latach XIX w. legitymował się ukończeniem niepełnego kursu uniwersyteckiego. Wynika z tego, że nie uzyskał stopnia magistra prawa.

Karierę zawodową rozpoczął od pracy w zawodzie nauczyciela. Na pewno w II 1882 r. był nauczycielem w czteroklasowej Szkole Początkowej w Koninie. Musiał więc tam pracować co najmniej od 1881 r. W 1882 r. przeszedł do pracy w terenowej administracji wymiaru sprawiedliwości Królestwa Polskiego. W tym roku został nominowany na sędziego gminnego II okręgu pow. konińskiego z siedzibą w Paprotni. Swoje obowiązki musiał wykonywać solidnie, gdyż w l. następnych nominację tę powtarzano. Sędzią gminnym w Paprotni był do 1889 r. Na początku tr. starszy prezes Warszawskiej Izby Sądowej w Warszawie wydał decyzję o nominacji K. Potrzebowskiego na stanowisko rejenta (notariusza) w Dobrzyniu nad Wisłą. Kancelaria istniała przy kancelarii hipotecznej Sądu Pokoju w Lipnie w I Okręgu Sądów Pokoju Guberni Płockiej. Biuro rozpoczęło działalność w końcu II 1889 r. i działało do VII 1898 r. Było jedyną kancelarią notarialną w mieście. Statystycznie w Dobrzyniu nad Wisłą rocznie wykonywał od 352 w 1897 do 530 czynności notarialnych w 1892 r.

P

W VII 1898 r. starszy prezes Warszawskiej Izby Sądowej w Warszawie przychylił się do próśb jego i notariusza Władysława Nowcy z Włocławka o przeniesienie jednego w miejsce drugiego. Ostatecznie otrzymał nominację na notariusza we Włocławku. Kancelaria działała przy kancelarii hipotecznej Sądu Pokoju we Włocławku. Funkcjonowała przy ul. Nowej 230. We Włocławku miał dużo więcej pracy i zdecydowanie większe zarobki niż w Dobrzyniu nad Wisłą. Rocznie wykonywał czynności notarialnych: 1 448 w 1899 r., 1 634 w 1900 r., 1 875 w 1901 r., 2 151 w 1904 r., 2 168 w 1906 r., 2 910 w 1909 r., 3 892 w 1911 r., i aż 10 373 w 1913 r. Wynika z tego, że liczby czynności z roku na rok znacząco rosły, mimo że w tym czasie we Włocławku równolegle działał jeszcze jeden notariusz. W czasie I wojny światowej te liczby zmalały. W 1918 r., w ostatnim roku pracy, wykonał 1 045 czynności urzędowych. Pracę na stanowisku notariusza zakończył w 1918 r. w wieku 62 lat. We IX tr. podano do publicznej informacji oficjalną decyzję o jego uwolnieniu od obowiązków zawodowych notariusza we Włocławku.

Pracując i działając we Włocławku, z czasem związał przyszłość własną i swojej rodziny z tym miastem. Dowodem na to jest nabycie przez niego w 1906 r., podczas licytacji publicznej, zadłużonej nieruchomości miejskiej nr 489. Nabył ją za kwotę 19 100 srebrnych rubli. Przez cały okres zamieszkiwania we Włocławku mocno angażował się w jego życie społeczne. W 1899 r. znalazł się w gronie członków — założycieli Włocławskiego Towarzystwa Pożyczkowo-Oszczędnościowego dla Chrześcijan. Podczas pierwszego w historii Towarzystwa zebrania członków został wybrany do jego Rady, co powtarzało się w następnych l. Pracował w niej do 1912 r. Zrezygnował z funkcji 17 III tr.

Przez lata działał we Włocławskim Towarzystwie Wioślarskim i był członkiem jego władz. Na przykład w 1899 r. podczas walnego zebrania członków wraz z drugim włocławskim notariuszem, Ludwikiem Ulejskim, został wybrany do Komisji Rewizyjnej Towarzystwa.

W 1901 r. był głównym protektorem utworzenia w mieście Towarzystwa Muzycznego. Wsparł w tym zakresie inicjatywę melomana Józefa Karasińskiego i muzyka Ludwika Rosena. Statut (ustawa) tego Towarzystwa został zatwierdzony w X 1901 r. Aktywnie pracował również w Towarzystwie Ochotniczej

Straży Ogniowej we Włocławku. Przez szereg lat był jego prezesem. Na pewno był nim w 1907 r. i w następnych l. Pracę w tej organizacji musiał wykonywać sumiennie i z zaangażowaniem. Cieszył się ogromnym zaufaniem jego członków. Na przykład w V 1910 r. w trakcie tajnych wyborów władz na 164 oddane głosy otrzymał aż 161. Pełniąc funkcję prezesa, reprezentował Towarzystwo m.in. na międzynarodowych zjazdach ochotniczych straży ogniowych, które odbywały się w Petersburgu (m.in. w 1912). Jakiś czas był radnym miejskim, m.in. na radnego został zatwierdzony w VIII 1906 r.

W 1906 r. we współpracy z Tytusem Piwińskim byli inicjatorami zorganizowania zebrania założycielskiego Kółka Polskiej Macierzy Szkolnej na pow. włocławski. Zgromadzenie odbyło się w Chodczu w X tr. Inicjatywa spotkała się ze sporym zainteresowaniem społecznym. Podczas spotkania został wybrany delegatem Kółka do Zarządu Głównego Macierzy. We IX 1907 r. we Włocławku odbyło się zebranie organizacyjne Towarzystwa Dramatyczno-Muzycznego. Wybrano go wówczas do władz organizacji. Towarzystwo posiadało własny lokal i zrzeszało wtedy 175 członków, wśród których były bardzo znane i wpływowe osoby. W IV 1909 r. wybrano go na prezesa Towarzystwa. Na czele organizacji stał do 1911 r. 13 V tr., w czasie walnego zgromadzenia członków, nie wybrano go już do zarządu.

W 1910 r. w mieście utworzono Towarzystwo Udziałowe „Elektrownia”. W gronie założycieli znalazł się K. Potrzebowski. W XI tr. Komisja Organizacyjna Towarzystwa zdecydowała o utworzeniu trzech sekcji. Wybrano go do pracy w sekcji finansowo-prawnej.

Działał także w Handlowo-Przemysłowym Towarzystwie Wzajemnego Kredytu we Włocławku. Między innymi w I 1910 r. został wybrany na członka Rady tej organizacji. W 1911 r. toczyło się przeciwko niemu postępowanie przed V Wydziałem Karnym Sądu Okręgowego Warszawskiego. Chodziło o nieprawidłowość w postępowaniu urzędowym, miał nie dopełnić obowiązku weryfikacji tożsamości uczestników czynności notarialnej, wskutek czego dokument sporządził z udziałem osoby, która jak się po fakcie okazało od roku nie żyła. Nie wiadomo, jakie nastąpiło rozstrzygnięcie sprawy, ale nie miało to wpływu na jego dalszą pracę w zawodzie. Przed wybuchem I wojny światowej przez szereg lat był członkiem

Urzędu Powiatowego Włocławskiego ds. Powinności Wojskowej.

Zmarł 3 XI 1921 r. (w trakcie kwerendy niestety nie udało się ustalić miejsca zgonu i pochówku). W następnych l. w rocznicę jego śmierci rodzina organizowała żałobne nabożeństwa, na które zapraszano w warszawskiej prasie. Był żonaty ze szlachcianką Sabiną Łukomską (1 IX 1860 w Wiślicy lub Radomiu–26 IX 1926), córką Andrzeja (zm. 16 XI 1872 w Radomiu, w wieku 69 lat), urzędnika sądowego (w 1871 był archiwistą w Sądzie Policji Poprawczej w Radomiu) i Teresy z d. Strondał vel Strondał (12 X 1815 w parafii Mniszek–26 VII 1875 w Warszawie). Ślub Karola z Sabiną odbył się 9 II 1882 r. w Koninie. Z tego związku urodziło się łącznie 6 dzieci, chronologicznie: 1. syn Stefan Ludwik (ur. 5 VIII 1882 w Koninie); 2. córka Janina Klara (ur. 21 X 1883 w Koninie), która 24 X 1903 r. w Warszawie zawarła związek małżeński z Michałem Przyremblem, lekarzem (chirurgiem), ordynatorem kliniki chirurgicznej Szpitala św. Ducha w Warszawie; 3. syn Karol (31 X 1885–1940), z wykształcenia był lekarzem (doktorem medycyny), specjalistą chorób skórnych i wenerycznych, okresowo asystentem klinicznym dermatologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, później prowadził praktykę lekarską w Warszawie, po wybuchu II wojny światowej mjr rezerwy WP, aresztowany i zamordowany w Katyniu przez NKWD; 4. syn Stanisław (1888 we Władysławowie w pow. konińskim–10 VI 1889 w Dobrzyniu nad Wisłą jako roczne dziecko); 5. córka Helena (29 XII 1886 we Władysławowie w pow. konińskim–7 X 1889 w Dobrzyniu nad Wisłą, w wieku 3 lat); i 6. córka Romana (29 I 1893 w Dobrzyniu nad Wisłą–15 III 1976 w Jeleniej Górze), która 12 IV 1913 r. w m. Pszczonów w pow. łowickim zawarła związek małżeński z Tadeuszem Kazimierzem Misiewiczem, poddanym austriackim, wówczas studentem prawa na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, ziemianinem, później właścicielem majątków ziemskich Pieleszki i Zalesie w pow. włocławskim. Sama do 1918 r. była właścicielką majątku Gogoły w pow. kolskim, po jego sprzedaży zamieszkała z mężem w Pieleszkach na Kujawach.

Żona Karola — Sabina Potrzebowska z d. Łukomska — zmarła po długiej i ciężkiej chorobie 26 IX 1926 r. w majątku ziemskim Pieleszki w gm. Chodecz pow. włocławskim. Jej pogrzeb odbył się 28 IX 1926 r. w Chodczu. Wynika z tego, że pod koniec życia

mieszkała u swojej córki Romany i zięcia Tadeusza małżonków Misiewiczów.

Archiwum Państwowe w Warszawie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela, sygn. 91; Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Grodzisku Mazowieckim, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Mszczonowie, Księga metrykalna z 1913 r.; Archiwum Państwowe w Radomiu, Urząd Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Mniszek, sygn. 1; Archiwum Państwowe w Radomiu, Akta Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej św. Jana w Radomiu, sygn. 53; Archiwum Państwowe w Poznaniu Oddział w Koninie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Konin, sygn. 46, 74, 76; APW, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Dobrzyń n/Wisłą, sygn. 128, 129; APW, Akta miasta Włocławka. Magistrat miasta Włocławka, sygn. 8330, nr domu 514; APW, Akta notariusza Karola Potrzebowskiego z Dobrzynia n/Wisłą i Włocławka (od 1898 r.) z lat 1889–1918, sygn. 1–107; *Rocznik Sądowy na rok 1872*, Warszawa [b.d.w.], s. 40; *Памятная Книжка Варшавскаго Судебнаго Округа на 1894 г.*, Warszawa 1894, cz. 1, s. 74; *Памятная Книжка Варшавскаго Судебнаго Округа на 1897 г.*, Warszawa 1897, cz. 1, s. 68; *Памятная Книжка Варшавскаго Судебнаго Округа на 1899 г.*, Warszawa 1899, s. 19; *Памятная Книжка Варшавскаго Судебнаго Округа на 1900 г.*, Warszawa 1900, s. 21; *Памятная Книжка Варшавскаго Судебнаго Округа на 1914 г.*, Warszawa 1914, s. 15; *Памятная Книжка Варшавской Губернии на 1911 г.*, Warszawa 1911, s. 167; *Памятная Книжка Варшавской Губернии на 1913 г.*, Warszawa 1913, s. 181; „Kurier Warszawski” 1889, nr 65 z 22 II (6 III), s. 3; 1898, nr 195 z 5 (17) VII, s. 4; 1899, nr 328 z 15 (27) XI, s. 6; 1901, nr 100 z 30 III (12 IV), s. 6; 1901, nr 287 z 4 (17) X, s. 4; 1903, nr 295 z 12 (25) X, s. 6; 1906, nr 222 z 13 VIII, s. 5; 1906, nr 275 z 5 X, s. 4–5; 1906, nr 287 z 17 X, s. 10; 1907, nr 232 z 23 VIII, s. 2; 1907, nr 268 z 28 IX, s. 4; 1908, nr 233 z 23 VIII, s. 11; 1909, nr 98 z 8 IV, s. 3; 1918, nr 252 z 12 IX, s. 8; 1920, nr 179 z 30 VI, s. 8; 1923, nr 304 z 2 XI, s. 8; 1926, nr 268 z 29 IX, s. 8; „Gazeta Polska” 1873, nr 14 z 8 (20) I, s. 2; 1882, nr 239 z 25 X, s. 1; „Gazeta Sądowa Warszawska” 1885, nr 44 z 19 (31) X, s. 702; „Gazeta Kujawska” 1910, nr 16 z 8 II, s. 1; 1910, nr 64 z 31 V, s. 2; 1910, nr 138 z 16 XI, s. 2; 1911, nr 4 z 11 I, s. 1; 1911, nr 112 z 16 V, s. 2–3; 1911, nr 150 z 5 VII, s. 1; 1912, nr 64 z 18 III, s. 3; „Kolarz, Wioślarz i Łyżwiarz” 1899, nr 38 z 24 XI, s. 2; „Strażak” 1905, nr 4 z IV, s. 5; „Goniec Wieczorny” 1907, nr 446 z 27 IX, s. 6; „Kurier Poranny” 1911, nr 110 z 22 IV,

s. 5; „Słowo” 1912, nr 166 z 6 (19) VI, s. 6; Raczkowski M., *Misiewicz Tadeusz*, w: *Ziemianie polscy XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 11, Warszawa 2016, s. 47–49.

Tomasz Dziki

PRZYBYSZEWSKI WOJCIECH JORDAN

(1950–2023), absolwent LZK we Włocławku, historyk, pisarz i publicysta, speleolog, żeglarz

Urodził się 11 IV 1950 r. w Giżycku (ob. woj. warmińsko-mazurskie), jako syn dwojga powstańców warszawskich — Wojciecha Czerwionko-Przybyszewskiego, ps. „Bem”, i Ewy Przybyszewskiej, z d. Podgórskiej, ps. „Ewa”. Jego rodzice — prawnik i lekarka pediatra — starając się unik-

nąć politycznych represji, zmieniali wielokrotnie miejsca zamieszkania, przeprowadzając się z trzema synami i córką z miasta do miasta. W związku z tym dzieciństwo Wojciech, wraz ze starszymi braćmi Tomaszem i Maciejem, a później także z młodszą siostrą Barbarą, spędził kolejno w Giżycku, Morażu, Wałbrzychu, Świebodzinie, Nowej Soli i Włocławku. W stolicy Kujaw w okresie od 1963 do 14 I 1984 r. jego matka, po wygraniu konkursu, piastowała stanowisko ordynatora oddziału dziecięcego w nowo zbudowanym Szpitalu Miejskim nr 2 (ob. Wojewódzki Szpital Specjalistyczny we Włocławku). W latach 1964–1968 W. Przybyszewski uczęszczał do I LO im. Ziemi Kujawskiej we Włocławku, gdzie zdał maturę. Od 1968 r. studiował na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego; dyplom ukończenia studiów otrzymał w 1976 r.

Okres studiów W. Przybyszewski łączył z pracą w zespole do prac podwodnych i wysokościowych przy Speleoklubie Warszawskim i Interklubie Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego; działalność tę kontynuował także po studiach. Jako speleolog i nurek wziął udział w ponad 50 jaskiniowych wyprawach w Polsce: system Wielkiej Śnieżnej

(1969, 1971, 1972; 1974 — Wielka Litworowa), Miętusia Wyżnia (1969–1976; 1974), Zimna (1970, 1971, 1972, 1974, 1980), Bystra (1971, 1973, 1974, 1980), Kasprowa Niżnia (1971, 1973, 1974, 1978), Czarna (1974, 1975, 1978), Marmurowa (1971, 1974), Goryczkowa (1971), Niedźwiedzia (1978), Bańdzioch Kominiarski (1979), Wodna pod Raptawicką (1979); a także za granicą: Liban (1973), Bułgaria (1974, 1980), Austria (1976).

Na żaglowcu STS „Pogoria” płynął w rejsie antarktycznym (1980–1981), regatach *Cutty Sark Tall Ships’ Races* („Operacja Żagiel”, 1982) i w pierwszej Szkole pod Żaglami kpt. Krzysztofa Baranowskiego (1983–1984). Podczas rejsu pełnił funkcje skarbnika i intendenta, nauczyciela biologii i poczmistrza.

Od lat 90. XX w. współpracował z czasopismami z dziedziny zabytkoznawstwa, sztuki i kolekcjonerstwa, m.in. „Antyki”, „Art & Business”, „Gazeta Antykwaryczna”, „Spotkania z Zabytkami”, w których opublikował blisko 500 artykułów popularnonaukowych i naukowych oraz 150 felietonów. Z periodykiem „Spotkania z Zabytkami” związał się na stałe: w l. 1996–2003 był członkiem redakcji, a od 2003 do 2023 r. — redaktorem naczelnym.

W. Przybyszewski prawie od początku działalności powstałego w 2008 r. Stowarzyszenia Króla Kazimierza Wielkiego w Kowalu był jego bardzo aktywnym członkiem. Od IX 2015 r. — jako zastępca przewodniczącego — zasiadał w Kolegium Redakcyjnym „Zapisków Kazimierzowskich”. Na łamach tego półrocznika ukazały się jego liczne artykuły dot. Kazimierza Wielkiego oraz jego czasów. Był także wielokrotnym referującym zagadnienia dotyczące historii Polski w okresie średniowiecza, jakie SKKW organizowało w różnych miastach — członkach SKKW. Dzięki jego staraniom kilku członków SKKW miało możliwość opublikowania własnych materiałów na łamach „Spotkań z Zabytkami”.

W. Przybyszewski jest autorem książek: *Olga Niewska. Piękno za kurtyną zapomnienia* (Poznań 2001), *Portrety rodowe Krasińskich* (Warszawa 2006), *Mistrzowie i dyletanci. Spotkania ze sztuką polską XIX w.* (Warszawa 2012), *Portrety królów i wybitnych Polaków. Serie wydawnicze z lat 1820–1864* (Warszawa 2017), *Śledztwa kolekcjonera. O dłoniach Elizy Krasińskiej, fotografii z Władysławem Jagiełłą i innych niecodziennych historiach...* (Warszawa 2020).

Był członkiem Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Stowarzyszenia Króla Kazimierza Wielkiego, Rady Dyrektorów Fundacji Rodzinnej Blochów w Nowym Jorku.

Za działalność na rzecz popularyzacji i upamiętnienia polskiej turystyki i kultury został uhonorowany: Złotą Honorową Odznaką PTTK w 1985 r., Dyplomem Honorowym „Varsaviana — publikacje” za książkę *Olga Niewska. Piękno za kurtyną zapomnienia* w 2002 r., Złotą Odznaką „Za opiekę nad zabytkami” w 2007 r., Brązowym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” w 2016 r., Nagrodą im. Feliksa Jasieńskiego za publikacje popularyzujące ideę kolekcjonerstwa w 2016 r., Nagrodą Zygmunta za wspieranie idei ochrony dziedzictwa oraz pracę na rzecz upowszechniania wiedzy o rodzie Krasińskich w 2019 r., Srebrnym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” w 2023 r.

W. Przybyszewski został pochowany 19 IX 2023 r. na warszawskim Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

Przez ponad 30 lat działał w organizacjach niosących pomoc osobom z autyzmem i ich rodzinom. Na gruncie rodzinnym wraz z żoną Małgorzatą obejmowali troską i misją terapeutyczną rozwój, zdrowie i zabezpieczenie przyszłości swojego autystycznego syna Wojciecha.

W pierwszym związku małżeńskim W. Przybyszewski pozostawał w l. 1974–1978 z Danutą z d. Mosur. Z tego związku urodził się w 1975 r. syn Olaf. W 1981 r. w Warszawie W. Przybyszewski wziął ślub z Małgorzatą Alicją z d. Świerż, z którą był związany do swojej śmierci. Z tego małżeństwa urodzili się: Małgorzata Maria (1987) — absolwentka studiów śródziemnomorskich na Uniwersytecie Warszawskim, muzealniczka i redaktorka oraz młodszy syn Wojciech Adam (1988).

Archiw. domowe Małgorzaty Alicji Przybyszewskiej; M.A. i M.M. Przybyszewskie, Pożegnanie Wojciecha Przybyszewskiego wygłoszone podczas ceremonii pogrzebowej 19 IX 2023 r.; publikacje książkowe: W. Przybyszewski, „*Pogoria*” na Antarktydę. *Wojciecha Przybyszewskiego zapiski z podróży*, Warszawa 1981, E. Przybyszewska, *Moja medycyna*, Warszawa 2018; publikacje w periodykach, czasopismach: L. Bruszeńska, E.A. Kamińska, *Redaktor Wojciech Przybyszewski (1950–2023)*, „Spotkania z Zabytkami”, nr 8, 2023, s. 3; *Pro Memoria*, „Zapiski Kazimierzowskie”, nr 30/2023,

Kowal, wrzesień 2023; internet: T. Urzykowski, *Miłośnicy zabytków w żalobie. Nie żyje Wojciech Przybyszewski*, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30148988,milosci-zabytkow-w-zalobie-nie-zyje-wojciech-przybyszewski.html>, K. Robak, *Wojciech Przybyszewski. Rys biograficzny*, <https://periplus.pl/archiwa/14096>; *Nie żyje Wojciech Przybyszewski*, <http://kazimierzwielni.pl/nie-zyje-wojciech-przybyszewski/>; *Zmarł Wojciech Przybyszewski*, <https://spotkaniazabytkami.pl/zmarl-wojciech-przybyszewski/>; *Nekrolog*, <http://nekrologi.wyborcza.pl/0,11,,565148,Wojciech-Przybyszewski-nekrolog.html>. Fot. W. Przybyszewskiego ze zb. Małgorzaty M. Przybyszewskiej.

Małgorzata Maria Przybyszewska

ROGALEWSKI CZESŁAW

(1949–2022), komendant rejonowy i wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej we Włocławku

Urodził się 2 V 1949 r. w Wysokiem Mazowieckiem (ob. woj. podlaskie). Ojcem był Stanisław, z zawodu rolnik, matką Regina z d. Wyrzykowska. Do szkoły podstawowej, którą ukończył w VI 1963 r., uczęszczał w mieście urodzenia. Po zdaniu egzaminów wstępnych podjął we IX tr. naukę w Liceum Ogólnokształcącym w Świeciu (ob. woj. kujawsko-pomorskie), którą egzaminem maturalnym ukończył w VI 1967 r. Za zdecydowanymi sugestiami jego rodziców postanowił zostać księdzem. Składając odpowiednie dokumenty i po przejściu rozmów kwalifikacyjnych, został przyjęty w VI 1967 r. do Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie (ob. woj. pomorskie).

Będąc alumnem, razem z 12 innymi klerykami 24 X 1968 r. otrzymał kartę powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej w JW 4413 w Bartoszycach (ob. woj. warmińsko-mazurskie). Po przybyciu do jednostki został przydzielony do 3 Kompanii 1 Plutonu Szkolnego Specjalnego Batalionu Ratownictwa Terenowego. O elementach służby w tej formacji w obszernych wspomnieniach Cz. Rogalewski napisał

R

m.in.: „[...] Nasz pobyt w wojsku przypadł na okres najbardziej surowej dyscypliny w jednostce kleryckiej. Wcielenie kleryków do wojska było jednym ze sposobów szykanowania Kościoła w Polsce. Stosowane metody oddziaływania oraz stosowanie odpowiednich mechanizmów miało miejsce w konsekwencji doprowadzić ich do rezygnacji z pobytu w Seminarium [...]”. Po bardzo intensywnym i upokarzającym okresie rekrucim 22 XII 1968 r. złożył przysięgę wojskową. Jako dobrze wysportowany oraz chętny do prac pozasłużbowych wielokrotnie otrzymywał nagrodowe przepustki i urlopy. Podczas ich trwania przebywał z rodziną, odwiedzał peplińskie seminarium oraz proboszcza parafii w Grucznie.

30 VI 1970 r. za zgodą dowództwa jednostki złożył na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika dokumenty w celu zdania egzaminów na wydział prawa. Mimo pozytywnego wyniku egzaminu nie został przyjęty, ponieważ zabrakło kilku punktów. Dlatego władze uczelni — już bez egzaminu — zaproponowały Czesławowi Rogalewskiemu studia na wydziale historii.

W trakcie odbywania służby wojskowej zdał egzaminy w zakresie Szkoły Podoficerskiej LWP i 9 X 1970 r. — w dniu zwolnienia do cywila — został awansowany do stopnia kaprala. Już następnego dnia uczestniczył w pierwszych zajęciach na UMK. Po kilkunastu miesiącach studiowania przeniósł się na Uniwersytet Gdański i 3 VI 1976 r. uzyskał dyplom magistra historii. Dążąc do nabycia kwalifikacji w służbie pożarniczej, od 23 X 1978 do 27 IV 1979 r. uczestniczył w kursie z zakresu ochrony przeciwpożarowej zorganizowanym przez Wyższą Oficerską Szkołę Pożarnictwa w Warszawie i po zdanych egzaminach jako ogniomistrz pożarnictwa 1 IX 1979 r. został promowany na stopień podporucznika pożarnictwa. Kolejne awanse na wyższe stopnie służbowe otrzymał: porucznika pożarnictwa — 16 V 1982 r., kapitana pożarnictwa — 18 V 1986 r., majora pożarnictwa — 4 V 1991 r. i brygadiera — 4 V 1996 r.

Od 14 X 1995 do 19 IV 1997 r. był słuchaczem Podyplomowego Studium Administracji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Cz. Rogalewski, po odbyciu służby wojskowej, 2 XI 1970 r. rozpoczął pracę w Komendzie Powiatowej Straży Pożarnych w Świeciu nad Wisłą na stanowisku st. podoficera zapobiegania pożarom. Następnie 8 IX 1972 r. podjął strażacką służbę w Zakładowej Zawodowej Straży Pożarnej w Przedsiębiorstwie

Przemysłowo-Handlowym „Siarkopol” w Gdańsku, jako inspektor ds. operacyjnych. 16 XI 1976 r. został przeniesiony do służby w Komendzie Wojewódzkiej Straży Pożarnych w Gdańsku z siedzibą w Sopocie, gdzie pracował jako inspektor ds. organizacyjnych i kadr. Po przeprowadzeniu się do Włocławka 1 XI 1977 r. — jako inspektor ds. operacyjnych — został zatrudniony w Zakładowej Zawodowej Straży Pożarnej w Zakładach Azotowych ANWIL we Włocławku. 1 IV 1982 r. został powołany do służby w Komendzie Wojewódzkiej Straży Pożarnych we Włocławku z powierzeniem stanowiska kierownika służby organizacyjnej.

Od 15 VI 1984 do 30 VI 1992 r. był komendantem rejonowym Straży Pożarnych we Włocławku. Po reorganizacji służby pożarniczej i powołaniu Państwowej Straży Pożarnej od 1 VII 1992 do 15 VI 1994 r. był komendantem rejonowym PSP we Włocławku. Następnie do dnia przeniesienia w stan spoczynku, 7 VIII 1998 r., pełnił funkcję komendanta wojewódzkiego PSP we Włocławku.

Podczas sprawowania funkcji kierowniczych we włocławskich strażach pożarnych przyczynił się do znacznej poprawy warunków strażackiej służby w JRG PSP: Aleksandrów Kuj., Ciecchocinek, Lipno, Radziejów, Rypin i Włocławek. Konsekwentnie wdrażał procedury ratowniczo-gaśnicze związane z funkcjonowaniem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na terenie woj. włocławskiego. Pełniąc przez ponad 37 lat funkcję wiceprezesa Zarządu Wojewódzkiego Związku OSP, wywierał znaczący wpływ na działalność ogniw i jednostek OSP. Był także przez 15 lat przewodniczącym Wojewódzkiego Sądu Honorowego przy Zarządzie Wojewódzkim Związku OSP w Toruniu i przez 5 lat członkiem Głównego Sądu Honorowego przy Zarządzie Głównym Związku OSP. Cz. Rogalewski w latach 1995–2011 był biegłym sądowym w dziedzinie pożarnictwa przy Sądzie Okręgowym we Włocławku, rzeczoznawcą, społecznym kuratorem przy Sądzie Rejonowym we Włocławku oraz ponad 20 lat członkiem Polskiego Związku Łowieckiego.

W czasie służby brał udział w licznych i niebezpiecznych akcjach ratowniczo-gaśniczych, m.in.: likwidacji skutków wycofania się pociągu z cysternami paliw płynnych na stacji Włocławek Zamacze, likwidacji skutków nielegalnych odwiertów na rurociągu „Przyjaźń”, gaszeniu pożaru budowanego

kościół na osiedlu Kazimierza Wielkiego, gaszeniu bardzo dużego pożaru lasu w Smólniku.

Za działalność w służbie i na niwie zawodowej został wyróżniony: Złotym (2000) i Srebrnym (1985) Krzyżem Zasługi; Medalem Czterdziestolecia Polski Ludowej w 1984 r.; Złotym Znakiem Związku [OSP] w 1994 r.; brązowym w 1976 r., srebrnym w 1980 r. i złotym „Medalem za zasługi dla pożarnictwa” w 1984 r.; srebrnym w 1999 r. i złotym w 2002 r. Medalem „Za ratowanie życia i ochrony mienia”; Medalem Honorowym im. Bolesława Chomicza w 2002 r.; srebrnym w 1998 r., brązowym w 1985 r. Medalem „Za zasługi dla LOK”; Medalem „Za zasługi w upowszechnianiu kultury fizycznej” w 1994 r.; złotą w 2013 r., srebrną w 2000 r. i brązową Odznaką „Zasłużony dla ochrony przeciwpożarowej” w 2013 r.; brązową Odznaką za „Za zasługi w ochronie porządku publicznego” w 1986 r.; Odznaką honorową PCK IV stopnia w 1988 r.; złotą w 1985 r. i srebrną w 1984 r. Odznaką „Zasłużony działacz LOK”; złotą Odznaką „Za zasługi w pracy penitencyjnej” w 1996 r.; złotą Odznaką „Za zasługi dla ochrony środowiska i gospodarki wodnej” w 1996 r.; Odznaką honorową „Zasłużony funkcjonariusz pożarnictwa” w 1990 r.; srebrną Odznaką „Za zasługi w ochronie porządku publicznego” w 1989 r.; Medalem Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w 2004 r.; Odznaką „Za zasługi dla rozwoju miasta Włocławka” w 1986 r.

Czesław Rogalewski zmarł nagle 1 VII 2022 r. Msza święta żałobna i uroczystości pogrzebowe odbyły się 5 VII 2022 r. w par. w Wieńcu (pow. włocławski). W ceremonii pogrzebowej z udziałem asysty honorowej strażaków udział wzięli przyjaciele oraz licznie zgromadzone delegacje Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczych Straży Pożarnych.

Ożenił się 1 I 1972 r. z Teresą z d. Wesołowską. Z tego związku urodzili się synowie Krzysztof i Piotr — z zawodu strażacy PSP.

Archiw. KM PSP we Włocławku, Akta osobowe Rogalewski Czesław, Kat. BE-50, rok zw. 1998; Archiw. domowe T. Rogalewskiej: Przebieg służby Czesława Rogalewskiego, rkp., b.d.; Obowiązkowa służba wojskowa JW 4413, 24 X 1968–14 X 1970 r., mps, b.d.; akty mianowania na kolejne stopnie służbowe, świadectwa służby, legitymacje medali i odznaczeń; *X lat Państwowej Straży Pożarnej 1992–2002*, pod red. S. Mazura, Warszawa 2002, s. 30–31; *20 lat Państwowej Straży Pożarnej*, pod red. S. Mazura, Warszawa 2012, s. 78;

Stefanowski A., *W ogniu faktów. Wspomnienia generała pożarnictwa*, Poznań 2008, s. 414, 437–438, 442, 495, 636; Zasada Z.J., *Dzieje straży pożarnych Włocławka oraz powiatu włocławskiego na tle historii ochrony przeciwpożarowej Kujaw wschodnich (1874–2004)*, Włocławek 2004, s. 292, 304–305, 307, 313, 315, 318, 351, 441–444, 448; tenże, *140 lat straży pożarnej we Włocławku (1874–2014)*, Włocławek 2014, s. 190, 194, 197, 199, 215; Frątczak W., *Służba wojskowa kleryków w JW 4413 w Bartoszczycach w latach 1968–1970*, Włocławek 2015; Czesław Rogalewski, *KM PSP Włocławek*, <https://www.gov.pl/web/kmpsp-wloclawek/pogrzeb-sp-bryg-czeslawa-rogalewskiego>; wywiad autora z T. Rogalewską: 25 IV 2023 r., 30 VI 2023 r. Źródło fotografii: archiw. dom. T. Rogalewskiej.

Zdzisław Jan Zasada

SKARSZEWSKI WOJCIECH JÓZEF

(1743–1827), h. Leszczyc, archidiakon i prepozyt kapituły włocławskiej, bp ordynariusz chełmski i lubelski, abp metropolita warszawski, prymas Królestwa Kongresowego

Urodził się 23 IV 1743 r. (ochrzczony 10 XI tr.) na terenie parafii janowskiej w archidiecezji lwowskiej (wszakże „*e Prussia oriundus*”) jako syn Marcina Skarszewskiego i Marianny z Szymborskich (z pow. starogardzkiego woj. malborskiego). Po uprzednich naukach domowych kształcił się w kolegiach jezuickich w Kamieńcu Podolskim i Lwowie, pod wpływem bpa koadiutora chełmskiego Jana Alojzego Aleksandrowicza decydując się na wybór stanu duchownego. Uczynił to w wieku dojrzałym, po wcześniejszej krótkiej działalności świeckiej, uwieńczoną uzyskaniem 10 V 1773 r. w Uniwersytecie Krakowskim doktoratu obojga praw (uprzednio miał jakoby studiować w Rzymie). Przygotowującą do kapłaństwa formację podjął w warszawskim seminarium misjonarzy św. Wincentego à Paulo (*seminarium externum*). Tamże otrzymał w 1776 r. — w wieku 33 lat —

subdiakon (7 VII), diakonat (14 VII) oraz prezbitera (21 VII) z rąk bpa Aleksandrowicza, posiadając już uzyskany dzięki ordynariuszowi kamienieckiemu Adamowi Stanisławowi Krasieńskiemu kanonikat katedralny w Kamieńcu Podolskim.

W kolejnych latach W. Skarszewski łączył posługę kapłańską z działalnością prawniczą, ku której posiadał fachowe przygotowanie, w rok po święceniach znalazłszy się w otoczeniu nowego pasterza diecezji wrocławskiej Józefa Ignacego Rybińskiego, który tuż po objęciu biskupstwa ustanowił go we IX 1777 r. swoim audytorem i sędzią generalnym konsystorza (kurii), niedługo później poszerzając jeszcze przypisane do tych funkcji kompetencje. W konsekwencji tych decyzji przypadła mu u schyłku lat 70. XVIII w. rola „zarządzającego aktualnie diecezją kujawsko-pomorską z upoważnienia biskupa J.I. Rybińskiego” (W. Kujawski), który też zapewnił swemu protegowanemu miejsce w gronie kanoników kapituły katedralnej we Wrocławku, gdzie ten został instalowany 16 XII 1779 r. przez delegowanego po temu prokuratora w osobie Marcina Chyczewskiego (późniejszy sufragan) — na mocy instytucji biskupiej z 27 XI 1778 r. — na kanonię wakującą po śmierci Tomasza Chajęckiego, otrzymując po tym duchownym także probostwo w biskupim Raciążku.

Już 19 III 1780 r. został z woli ordynariusza archidiaconem pomorskim (instalowany 10 VIII tr.), wchodząc również w skład kapituły kolegiackiej w Wolborzu, gdzie był — kolejno — kanonikiem, scholastykiem i na koniec prepozytem, tudzież uzyskując w różnym czasie probostwa w Gołębiu i Niesułkowie (to drugie w 1784). Kiedy 10 XII 1781 r. dotychczasowy sufragan pomorski Maciej Grzegorz Garnysz został pasterzem Kościoła chełmskiego, W. Skarszewski w pierwszym otrzymał 28 I 1782 r. królewską prezentę na zwolnioną w związku z tym prepozyturę wrocławską (instalowany *per procuratorem* 7 II tr.), a z kolei 16 V 1782 r. — nominację na zajmowany dotychczas przez tamtego urząd oficjała gdańskiego (wraz z tym i miejscowe probostwo). „Kapituła wrocławska wielce prace jego w diecezji poważała, zwłaszcza gdy bp przebywał za granicą, i według swej możliwości wynagradzała go dystrybucjami, jakie pobierać mieli prawo tylko kanonicy obecni w chórze i uczestniczący w nabożeństwach katedralnych. Od bpa natomiast dostał wieś gracialną Byczynę, a 11 IV 1782 r. z wsi Ostrowąsa dziesięcinę gracialną,

co zatwierdziła kapituła w VIII tr. Błądzą [wszakże] autorzy pisząc, że W. Skarszewski był administratorem diecezji kujawskiej po Antonim Kazimierzu Ostrowskim, gdy ten przeszedł na katedrę gnieźnieńską, bo to było już za rządów bpa Rybińskiego” (Stanisław Chodyński), w którego imieniu W. Skarszewski, jako „upelnomocniony jego administrator, zakazał mieszczanom wrocławskim, pod groźbą kar, mandatem z 28 II 1782 r. zaciągania długów u szlachty [oraz] wynajmowania lub sprzedawania szlachcie domów czy placów w mieście Wrocławku” (M. Morawski).

Udzielając się w sferze duchownej, W. Skarszewski nie poniechał związków ze światem polityki, wyrabiając sobie korzystną opinię w kręgu najbliższych współpracowników króla Stanisława Augusta, co finalnie zaowocowało nominacją 8 IV 1786 r. na pisarza wielkiego koronnego. Po objęciu tej funkcji zrezygnował z obowiązków audytora i sędziego generalnego na diecezję wrocławską — tym bardziej, że zaraz w następnym roku otrzymał monarszą nominację na sekretarza Rady Nieustającej (7 IX 1787 został uhonorowany Orderem św. Stanisława). Jakkolwiek coraz bardziej zajęty sprawami państwa, torował sobie przy tym drogę ku wyższym szczeblom w strukturach hierarchicznych Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w 1790 r. uzyskując w pierwszym koadiutorię przy komendatoryjnym opacie sulejowskim Antonim Narzymskim (sufraganie plockim), a 15 X tr. królewską desygnację na zwolnione w związku z wcześniejszą o kilka dni śmiercią M.G. Garnysza biskupstwo chełmskie. Prekonizowany 29 XI 1790 r. przez papieża Piusa VI, sakrę otrzymał 6 II 1791 r. w kościele wizytek w Warszawie z rąk ordynariusza poznańskiego Antoniego Onufrego Okęckiego (współkonsekratorami byli biskupi: kijowski — Kasper Kazimierz Cieciszowski i smoleński — Tymoteusz Paweł Gorzeński), dopiero wówczas rezygnując z prepozytur kapitulnych we Wrocławku (14 I 1791) i Wolborzu (11 V 1791), natomiast 1 VI tr. został zaliczony przez Stanisława Augusta w poczet kawalerów Orderu Orła Białego.

Początek przynależenia Wojciecha Skarszewskiego do grona episkopatu przypadł na czas chyleńskich upadków, a jego osobistą sytuację bardziej jeszcze skomplikowało aktywne zaangażowanie w życie publiczne, przy czym miał należeć do osób krytycznie odnoszących się do niejedynej spośród prowadzonych

wtedy reform. Zdołał niemniej uzyskać w dobie Sejmu Czteroletniego powiększenie uposażenia — kosztem diecezji łuckiej — od niedawna rozleglejszego terytorialnie biskupstwa chełmskiego, którego póki co niekanoniczną stolicą (w miejsce Krasnegostawu) został Lublin, jakkolwiek sam W. Skarszewski przemieszczał przeważnie w Warszawie, zaabsorbowany przede wszystkim sprawami politycznymi. Przyjmował też na siebie kolejne powierzane mu funkcje, czego ukoronowanie stanowiła jego nominacja na podkanclerstwo koronne (26 XI 1793), odebrane Hugenowi Kołłątajowi przez konfederację targowicką, do której przystąpił, mając na uwadze spodziewany awans na urząd kanclerza wielkiego koronnego.

Po wybuchu insurekcji kościuszkowskiej aresztowany (1 V 1794) i osadzony w warszawskim więzieniu, nie podzielili losu straconych wówczas biskupów Józefa Kazimierza Kossakowskiego oraz Ignacego Jakuba Massalskiego, lecz doczekał się rozprawy sądowej przed Sądem Kryminalnym Wojskowym w Warszawie, w obliczu którego z determinacją bronił się przed wyrokiem skazującym. Ten jednak 11/12 IX 1794 r. zapadł i opiewał na karę śmierci, która miała zostać wykonana w ciągu 24 godz., jednak w momencie, kiedy Wojciech Skarszewski był już prowadzony na stracenie, dotarła na miejsce wiadomość o skorzystaniu przez naczelnika insurekcji Tadeusza Kościuszkę z prawa łaski i zamienieniu przezeń kary głównej na dożywotnie więzienie. Stamtąd W. Skarszewski wyszedł po niespełna dwóch miesiącach w następstwie kapitulacji Warszawy wobec sił rosyjskich, a ponieważ w związku z niedoszlą do skutku egzekucją dopełniony został na nim obrzęd tzw. zdjęcia sakry, po swym uwolnieniu wystarał się w Rzymie o uznanie tamtego aktu za pozbawiony skutku, już wcześniej objąwszy na powrót jurysdykcję duchowną.

W konsekwencji trzeciego rozbioru Polski, wraz z którym ustały dotychczasowe funkcje polityczne W. Skarszewskiego, poświęcił się przede wszystkim sprawom wewnątrzkościelnym. Aż do końca 1795 r. przebywał nadal w Warszawie, po czym sprowadził się w granice powierzonego mu biskupstwa i 2 II 1796 r. dopełnił zaległego ingresu do świątyni katedralnej w Krasnymstawie, wszakże na swoją stałą rezydencję obrał Kumów, dokonując następnie reorganizacji sieci dekanalnej, a w l. 1799–1801 przeprowadzając częściową wizytację diecezji. Do historii przeszedł jako ostatni pasterz Kościoła chełmskiego,

jako że 23 IX 1805 r. papież Pius VII dokonał zniesienia tego biskupstwa i w jego miejsce utworzył nową diecezję lubelską. Wykonanie papieskiej decyzji nastąpiło wszakże dopiero w X 1807 r., przy czym na świątynię katedralną przeznaczono pojezuicki kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w Lublinie, który wymagał odrestaurowania, o co W. Skarszewski nie omieszczał się zatroszczyć, uzyskując na to fundusze rządowe. Po tym dopiero przeniósł tam z Krasnegostawu kapitułę katedralną, jak też własną rezydencję z Kumowa, co nastąpiło już za czasów Królestwa Kongresowego, kiedy to bezskutecznie usiłował przeciwstawiać się kasatom zakonów i uszczuplaniu uposażenia innych instytucji kościelnych. W 1819 r. wystarał się o pierwszego w dziejach diecezji lubelskiej sufragana w osobie protegowanego przezeń Józefa Szczepana Koźmiana (4 VI 1820 osobiście udzielił mu sakry), który następnie był w l. 1823–1831 ordynariuszem kujawsko-kaliskim.

Na powrót włączywszy się w życie polityczne kraju, pozostawał W. Skarszewski w długotrwałym konflikcie z ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego Stanisławem Kostką Potockim, do którego ostatecznego zdymisjonowania walnie się przyczynił (20 XII 1820). Mimo sporów z rządem — zwłaszcza na tle prawa małżeńskiego, postrzegany był jako kandydat na nową stolicę metropolitalną w Warszawie, do której przypisany został tytuł prymasa Królestwa Polskiego (Kongresowego). Objął ją wszakże nie od razu w momencie jej ustanowienia w 1818 r. (wtedy to podporządkowana została jej także diecezja włocławska, przemianowana wówczas na kujawsko-kaliską), lecz dopiero w sześć lat później (1824), przy czym już w poprzednich miesiącach zarządzał *sede vacante* tą archidiecezją w charakterze administratora (wikariusza kapitulnego). Prekonizowany 12 VII 1824 r. przez papieża Leona XII, ingres do świątyni archikatedralnej odbył 17 X tr., natomiast 19 XI tr. odebrał w warszawskim kościele pw. Krzyża Świętego paliusz. Wkrótce po dopełnieniu ingresu „ogłosił dnia 7 XI 1824 r. wizytację generalną w archidiecezji [i] osobiście dokonał zwizytowania archikatedry św. Jana Chrzciciela. [...] Bezpośrednio po swym wyborze na administratora archidiecezji otrzymał dekret Aleksandra I z 11/12 XI 1823 r., nakazujący utworzenie Seminarium Duchownego w miejsce zamieszkanego już 22 III tr. Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warszawskiego. Uroczyste otwarcie

Seminarium Głównego, które podlegało wyłącznie arcybiskupowi warszawskiemu, nastąpiło 22 IX 1825 r., [przy czym] W.J. Skarszewski dbał w miarę możliwości o finanse tego seminarium. Uporządkował też sytuację bractw kościelnych, [wszakże] największym wydarzeniem religijnym tamtego okresu w Królestwie były obchody ogłoszonego w roku 1826 Jubileuszu” (M. Deszczyńska, E. Zielińska). Zmarł 12 VI 1827 r. w Warszawie w wieku 84 lat i został pochowany podziemiach tamtejszej archikatedry pw. św. Jana Chrzciciela.

Barańska A., *Między Warszawą, Petersburgiem i Rzymem. Kościół a państwo w dobie Królestwa Polskiego (1815–1830)*, Lublin 2008, passim; *Biskupi ordynariusze archidiecezji warszawskiej 1794–2007*, oprac. zbior., Warszawa 2013, s. 22–23; Budziarek M., *Nieprzeciętni. Rzecz o arcybiskupach warszawskich*, Częstochowa 1993, s. 40–50; Czaplewski P., *Wykaz oficjalów gdańskich i pomorskich od 1467–1824 r.*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 1912, r. 9, s. 109–111; Deszczyńska M., *Biskup Wojciech Skarszewski a dymisja Stanisława Kostki Potockiego*, „Kwartalnik Historyczny” 1999, r. 106, nr 1, s. 45–56; EK, t. 18, kol. 272–273 (A. Rutkowska, E. Walewander); *Encyklopedia Chełma*, t. 1: *Ludzie*, oprac. zbior., Chełm 2011, s. 254–255 (P. Mazur); Ilnatowicz I., Biernat A., *Vademecum do badań nad historią XIX i XX wieku*, Warszawa 2003, s. 459–460, 642, 653; *Kawalerowie i statuty Orderu Orła Białego 1705–2008*, oprac. M. Męclewska, Warszawa 2008, s. 254, nr 891; *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Słownik biograficzny*, pod red. A. Meissnera i A. Wałęgi, Warszawa 2018, s. 579 (W. Jamrożek); Kowalkowski J., *Kanonicy wrocławscy pochodzenia pomorskiego. Przyczynek do genealogii i heraldyki szlachty Prus Królewskich XVI–XVIII wieku*, „Acta Cassubiana” 2019, t. 21, s. 245–246; Kracik J., *Klerykalizm i antyklerykalizm doby Sejmu Czteroletniego. Spór kasztelana Jacka Jezierskiego z kanonikiem Wojciechem Skarszewskim*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1999, r. 49, nr 1–2, s. 187–196; Kujawski W., *Diecezja kujawsko-kaliska. Opracowanie historyczno-źródłoznawcze*, Włocławek 2011, s. 85–86; tenże, *Parafie diecezji wrocławskiej. Archidiecezja: kruszwicki i wrocławski*, Włocławek 2014, s. 908; Łoza S., *Kawalerowie Orderu Świętego Stanisława 1765–1813*, Warszawa 1925, s. 41, nr 40; Malej W., *Ordynariusze warszawscy*, w: *Szkie do dziejów archidiecezji warszawskiej*, pod red. W. Maleja, Rzym 1966, s. 98–99, nr 4; Mazur P., *Poczet biskupów chełmskich obrządku łacińskiego*, Chełm 2012, s. 51–53; Mierziński Z., *Wybrane żywoty książąt*

Kościola polskiego w okresie rozbiorowym, Kraków 1937, s. 81–87; Morawski M., *Monografia Włocławka (Włocławia)*, Włocławek 1933, s. 405; *Necrologium episcoporum Poloniae*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2021, s. 99; *Nekrologi „Kuriera Warszawskiego” 1821–1939*, oprac. A.T. Tyszka, t. 1: *1821–1845*, Warszawa 2001, s. 62, nr 764; Nitecki P., *Biskupi*, kol. 404; *Nomenclator bibliographicus episcoporum Poloniae 1320–2020*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2020, s. 427–428; Nowicki T., *Słownik biograficzny rządców parafii archidiaconatu pomorskiego w XVIII wieku*, Lublin 2003, s. 202–203; Pawelec W.F., *Biskupstwo chełmskie (szkie historyczny)*, cz. [6], „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 1934, r. 16, nr 11, s. 399–400, nr 54; *Polscy kanoniści (wiek XIX i XX)*, t. 2, pod red. J.R. Bara, Warszawa 1981, s. 166–170 (A. Gościński); Prokop K.R., *Nowożytni archidiaconi i oficjalowie pomorscy na kartach „Katalogu prałatów i kanoników wrocławskich” Stanisława Chodyńskiego*, „Acta Cassubiana” 2019, t. 21, s. 40–41; tenże, *Rzymskokatolicki biskupi ordynariusze diecezji na ziemiach ruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*, Warszawa–Drohiczyń 2014, s. 536–540; tenże, *Wyroki śmierci na Bożych pomazańców w czasie insurekcji kościuszkowskiej 1794 roku*, w: *Ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin*, pod red. J. Wroceńskiego i H. Pietrzak, Warszawa 2010, s. 779–848 [przedruk w: Prokop K.R., *Episcoporum Poloniae coetus. Szkice prozopograficzne z dziejów hierarchii kościelnej na ziemiach polskich w minionych stuleciach*, Kraków 2017, s. 191–248]; *Protokoły przesłuchań biskupa chełmsko-lubelskiego Wojciecha Skarszewskiego przez Deputację Indagacyjną i Sąd Kryminalny Wojskowy podczas powstania kościuszkowskiego*, oprac. U. Kasperczyk, „Miscellanea Historico-Archivistica” 2017, t. 24, s. 269–290; *PSB*, t. 38, s. 50–61 (M. Deszczyńska, E. Zielińska); *Słownik biograficzny miasta Lublina*, t. 2, pod red. T. Radzika, A.A. Witusika i J. Ziółka, Lublin 1996, s. 235–236 (E.M. Ziółek); t. 3, pod red. T. Radzika, A.A. Witusika i J. Ziółka, Lublin 2009, s. 274–275 (W. Kłoczewski); *SPTK*, t. 4, s. 92–94 (H.E. Wyczawski); Strycharczuk A., Marczewski J.R., *Apoteoza godła heraldycznego biskupa Wojciecha Skarszewskiego w łacińskich wierszach herbowych w rubrycelach chełmsko-lubelskich i lubelskich*, „Roczniki Humanistyczne” 2015, t. 63, nr 3, s. 149–175; *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, pod red. A. Gąsiorowskiego (*Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, t. 10), Kórnik 1992, s. 98 nr 559, 114, nr 687, 203; *Vademecum chronologiczno-bibliograficzne do badań nad hierarchią*

Kościola w Polsce i na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2018, s. 459–460, 642, 653; Ziółek E.M., *Biskupi senatorowie wobec reform Sejmu Czteroletniego*, Lublin 2002, s. 27–28, 50–51. Foto: reprodukcja z publikacji: J. Bartoszewicz, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasi Rzeczypospolitej, i warszawscy, prymasi Królestwa Polskiego*, Warszawa 1864, b.p.

Krzysztof Rafał Prokop

STASIACZEK STANISŁAW

(1885–1928), chorąży piechoty 14 pp WP, kawaler Krzyża Srebrnego Orderu Wojennego *Virtuti Militari*

Urodził się 18 IX 1885 r. w m. Krysowice, w ówczesnym pow. mościskim Królestwa Galicji i Lodomerii, w rodzinie Michała i Heleny z d. Jop. Ukończył cztery klasy szkoły ludowej (powszechnej), w cywilu pracował jako rolnik.

Od 1 X 1908 r. służył w stopniu szeregowego w cesarsko-królewskiej Obronie Krajowej, w 34 Pułku Piechoty Obrony Krajowej. Od II 1909 r. zajmował stanowisko dowódcy sekcji. 26 VI 1909 r. awansowany do rangi kaprała, zaś 23 III 1910 r. do stopnia plutonowego. W okresie od III 1910 do III 1912 r. piastował funkcję zastępcy dowódcy plutonu. 4 X 1911 r. został przyjęty w stan podoficerów zawodowych.

W 1912 r. odbył pięciomiesięczny kurs w szkole strzelniczej w pobliżu Wiednia, a w roku następnym ukończył szkolenie szermiercze w Budapeszcie. Po powrocie do macierzystego pułku awansował 4 VIII 1914 r. do stopnia sierżanta i na stanowisku szefa pododdziału wyruszył wraz z pułkiem na front rosyjski. 11 I 1916 r. awansowano go do rangi sierżanta sztabowego i przeniesiono na stanowisko dowódcy plutonu. 21 II 1917 r. awansowany na chorążego (zastępcę oficera), nadal dowodził plutonem.

Na froncie przebywał do 31 X 1918 r., biorąc udział we wszystkich bitwach swego pułku. Walczył przeciw wojskom Imperium Rosyjskiego, Królestwa Serbii

i Królestwa Czarnogóry. Ostatnie walki w szeregach cesarsko-królewskiego Pułku Strzelców Nr 34 stoczył na froncie albańskim. Za dzielność odznaczony został Medalami Waleczności i Krzyżem Wojskowym Karola.

5 XII 1918 r. zgłosił się jako ochotnik odrodzonego Wojska Polskiego i otrzymał przydział do 9 Pułku Piechoty, przemianowanego wkrótce na 14 pp. W szeregach 1 kompanii polowej brał udział we wszystkich walkach 14 pp. W randze chorążego dowodził plutonem podczas wojny polsko-ukraińskiej (m.in. w walkach o Przemyśl) i wojny polsko-bolszewickiej.

W czasie bitwy pod Wołonutą (23 V 1920) 1 kompania 14 pp wyrzuciła bolszewików z zajmowanych przez nich pozycji i ruszyła w pościg za nieprzyjacielem. Na skraju lasu spotkała się jednak z silnym kontrnatarciem wroga. Znajdujący się na lewym skrzydle kompanii chor. S. Stasiaczek ze swoim plutonem z niezwykłą brawurą ruszył do szturmowania bagnety. Żołnierze przełamali linię nieprzyjacielską i wyszli na jej tyły, a zagrożony wróg rozpoczął paniczny odwrót, zostawiając kilkunastu zabitych i wielu jeńców. Duża liczba bolszewików odniosła rany.

Na mocy rozkazu L. 1222 wydanego 9 IX 1920 r. przez Ministra Spraw Wojskowych — gen. por. Kazimierza Sosnkowskiego — został zatwierdzony (jako zastępca oficera byłej armii zaborczej) w stopniu chorążego w piechocie. 6 VIII 1920 r. został zatwierdzony w charakterze podoficera zawodowego, co ogłoszono w Rozkazie Dowództwa Okręgu Generalnego Łódź Nr 25/21 z 23 II 1921 r.

Za męstwo wykazane w trakcie bitwy pod Wołonutą chorąży S. Stasiaczek z 14 pp 4 Dywizji Piechoty odznaczony został, dekretem Wodza Naczelnego — marszałka Józefa Piłsudskiego — L.2861 z 13 IV 1921 r. (opublikowanym w „Dzienniku Personalnym Ministerstwa Spraw Wojskowych” Nr 16 z 23 IV 1921 r.) Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego *Virtuti Militari*. Za postawę wykazaną podczas walk z Ukraińcami i bolszewikami (wyróżnił się także podczas walk pod Popieluchą, Kołockiem i Niechoniczami) na mocy Rozkazu Nr 155 Dowództwa 4 Dywizji Piechoty z 18 XII 1920 r. odznaczony został również Krzyżem Walecznych.

Po zakończeniu działań wojennych nadal pełnił służbę w 14 pp dyslokowanym do Włocławka. Na początku IV 1921 r. otrzymał zezwolenie na noszenie czterech szewronów — Odznaki za Czas Pobytu na Froncie.

W okresie od 12 XII 1921 do 12 V 1922 r. uczestniczył w III kursie w Centralnej Szkole Podoficerów Zawodowych Piechoty Nr 1 w Chełmnie (był to pierwszy pięciomiesięczny kurs doszkolenia chorążych i pierwszy pięciomiesięczny kurs doszkolenia podoficerów zawodowych). Kurs ten chor. S. Stasiacek ukończył z „postępem zupełnie dobrym” i lokatą 22/240.

Po powrocie został skierowany do 1 kompanii strzeleckiej 14 pp. 31 V 1924 r. został przesunięty do tejże kompanii, ale już w charakterze młodszego oficera. Następnie zajmował stanowisko młodszego oficera pułkowej Szkoły Podoficerskiej (od 21 XI 1925 do 30 III 1926 r.), a po rozwiązaniu szkoły podoficerskiej został ponownie młodszym oficere w 1 kompanii strzeleckiej. 9 X 1926 r. przesunięty został do 8 kompanii strzeleckiej.

Od 19 V 1927 r., na mocy orzeczenia lekarskiego, chor. S. Stasiacek był zwolniony od zajęć służbowych. Decyzją z 2 XI 1927 r. wydaną przez Wojskową Komisję Lekarską (Rewizyjną) przy Dowództwie Okręgu Korpusu Nr VIII w Toruniu został przeniesiony w stan spoczynku, co ogłoszono w Rozkazie Nr 52/27. Zwolniony definitywnie z wojska został 31 I 1928 r. jako zupełnie niezdolny do służby wojskowej (kategoria „E”).

Stanisław Stasiacek żonaty był z Marią z d. Marek — córką Jana i Agaty (25 I 1895 w Krysowicach —29 XII 1979 r. w Bolesławcu). Związek małżeński zawarli 24 VII 1921 r., a narodziło się z niego trzech synów. 6 I 1924 r. przyszedł we Włocławku na świat Tadeusz Stanisław — z wykształcenia lekarz weterynarii, który związek małżeński zawarł 16 I 1954 r. w Bytomiu (zm. w Bolesławcu 24 X 2010). 2 XII 1925 r. we Włocławku ur. się Emilian Antoni, który zm. tamże 16 VII 1926 r. Najmłodszym synem był ur. 18 VII 1927 r. we Włocławku Edmund Marian, zmarły w młodym wieku na gruźlicę kości.

Za wieloletnią służbę wojskową i męstwo w czasie wojny odznaczony został Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego *Virtuti Militari* nr 2 488, Krzyżem Walecznych nr 1 474, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918–1921, Gwiazdą Przemysła, Odznaką pamiątkową „Orlęta”, Srebrnym Medalem Waleczności 1 klasy, Brązowym Medalem Waleczności, Krzyżem Wojskowym Karola i Odznaką za Czas Pobytu na Froncie (4 szewrony).

Stanisław Stasiacek zmarł w wyniku choroby 4 II 1928 r. i pochowany został na Cmentarzu Komunalnym we Włocławku. Jego pogrzeb odbył się dwa dni później przy asyście oddziału wojska i orkiestry 14 pp, a udział w nim wzięli m.in. oficerowie i podoficerowie włocławskiego pułku z dowódcą garnizonu, ppłk. Leonem Grottem, na czele. Trumna wyprowadzona została z kaplicy klasztoru oo. reformatów, a kondukt żałobny poprowadził ks. kapelan Stanisław Murasik. Na trumnie złożono order, czapkę i szablę zmarłego. Jego nagrobek został odrestaurowany w 2016 r. staraniem wnuków i prawnuków.

USC Włocławek, akt zgonu nr 3/1926; akt urodzenia nr 84 /1924; akt urodzenia nr 713/1925; USC Bytom, akt małżeństwa nr 38/1954; *Stasiacek Stanisław*, w: *Kolekcja Orderu Wojennego Virtuti Militari*, sygn. I.482.1-87, [online], Wojskowe Biuro Historyczne, [dostęp 10 III 2023]; Ciesielski Z., *Dzieje 14 Pułku Piechoty w l. 1918–1939*, Toruń 2008, Wydawnictwo Adam Marszałek; *Jednodniówka 14 Pułku Piechoty w 16 rocznicę powstania: 1918–27 X 1934*, Włocławek 1934, [dostęp 10 III 2023]; Wierzyński S., *Zarys historii wojennej pułków polskich 1918–1920. 14 Pułk Piechoty*, Warszawa 1929, [dostęp 10 III 2023]; *Dzienniki Personalne Ministerstwa Spraw Wojskowych z l. 1920–1937*, [dostęp: 10 III 2023]; Kraiński I., Pekrół J., *14 Pułk Piechoty*, Warszawa 1992, Wydawnictwo „Egros”; „ABC: Pismo Codzienne, Informuje Wszystkich o Wszystkiem”, Warszawa 1928, [dostęp: 10 III 2023]; Sprawozdanie z działalności Centralnej Szkoły Podoficerów Zawodowych Piechoty Nr 1 za rok 1922 z uwzględnieniem lat 1920 i 1921, Chełmno 1923, [dostęp: 10 III 2023]; https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Stasiacek, [dostęp: 10 III 2023]; https://www.wikiwand.com/pl/Stanis%C5%82aw_Stasiacek [dostęp: 10 III 2023]; *CAW WBH*, [dostęp online] Stasiacek S.,teczka odznaczeniowa *Virtuti Militari*, <https://wbh.wp.mil.pl/pdfviewer/?f=/c/scans/VM/I.482.1-87.pdf>, [dostęp: 30 IV 2023]. Źródło zdjęcia: Wikipedia.

Władysław Kubiak

STRYJASZ (STRYJAŚ) ZDZIŚLAW

(1929–2015), ppłk WP, starszy lekarz w 3 WPPont.,
kierownik Poradni Cukrzycowej we Włocławku

Urodził się 16 XII 1929 r. w Kłobucku–Zagórze koło Częstochowy, w rodzinie robotniczej. Rodzicami byli: Stanisław (ur. 1900), robotnik, który pracował w Państwowym Tartaku Zagórze, i Władysława z d. Koszczyk (1902–1947).

Po ukończeniu 6 roku życia zaczął uczęszczać do szkoły powszechnej w Zagórze, a następnie w Kłobucku i do wybuchu II wojny światowej ukończył trzy oddziały. W okresie niemieckiej okupacji ukończył z przerwami do 1944 r. czwartą klasę. Latem 1944 r. został skierowany przez Niemców do pracy przymusowej jako robotnik w niemieckiej placówce straży pożarnej w Zagórze, gdzie pracował do chwili wyzwolenia tych terenów przez Armię Czerwoną.

Po wyzwoleniu z okupacji hitlerowskiej w II 1945 r. wznowił naukę i ukończył 6. klasę szkoły podstawowej i we IX 1945 r. wstąpił do trzyletniego gimnazjum ogólnokształcącego w Kłobucku, które ukończył w 1948 r. W trakcie nauki w gimnazjum wstąpił do szkolnego Koła Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego. W czasie wakacji wyjechał do brata Mariana, który mieszkał w Szczecinie i tam we IX 1948 r. rozpoczął pracę w Zarządzie Portu Szczecin w charakterze starszego referenta w Wydziale Trymowniczym nadbrzeża górniczego. Pracując, wstąpił do liceum ogólnokształcącego w Szczecinie, które ukończył w 1951 r., uzyskując świadectwo maturalne. W tym samym czasie wstąpił do Związku Młodzieży Polskiej i działał w jej szkolnej organizacji.

W tym samym roku został przyjęty do Fakultetu Medycznego Wojskowego Centrum Wyszkożenia Medycznego w Łodzi. Ten rocznik studentów wojskowych, podobnie jak starsze roczniki tego okresu, studiował w cywilnej Akademii Medycznej w Łodzi. Dyplom tej uczelni w Łodzi uzyskał 31 VIII 1957 r., po uprzednio odbytym stażu lekarskim w l. 1956–1957 w Wojskowym Szpitalu w Poznaniu. Jego rocznik był

pierwszym, który po skończeniu studiów musiał odbyć roczny staż szpitalny. W okresie studiów w Łodzi był członkiem ZMP.

26 VI 1957 r. w odpowiedzi na własny wniosek otrzymał z Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi orzeczenie o zmianie nazwiska z Stryjaś na Stryjasz.

Przydział do pracy otrzymał do Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy, w stopniu porucznika, gdzie skierowano go 19 X 1957 r. do służby w 5 Pułku Pontonowym w Szczecinie–Podjuchy na stanowisko starszego lekarza pułku. Po półtorarocznej pracy w tej jednostce, na własną prośbę i przy poparciu dowódcy jednostki wojskowej i szefa Służby Zdrowia Okręgu, został przeniesiony 8 XI 1958 r. do 3 Warszawskiego Pułku Pontonowego, którego macierzystym garnizonem był Włocławek, na stanowisko starszego lekarza w 3 WPPont. we Włocławku. Wybór miejsca służby wojskowej nie był przypadkowy, albowiem jego żona Teresa — koleżanka z roku studiów, z którą ślub kościelny wziął 6 VI 1957 r. — rozpoczęła pracę we Włocławku, gdzie otworzyła specjalizację z chorób dziecięcych w Szpitalu Miejskim.

Z. Stryjasz, pełniąc służbę, wciąż podnosił swoje kwalifikacje medyczne. Za zgodą przełożonych rozpoczął specjalizację z chorób wewnętrznych, uczęszczał na staż specjalizacyjny w Oddziale Chorób Wewnętrznych „starego” szpitala, którego ordynatorem był dr Jan Lebedowski. W 1964 r. zdał egzamin przed Okręgową Komisją Egzaminacyjną na pierwszy stopień specjalizacji z chorób wewnętrznych. Staż specjalizacyjny do drugiego stopnia specjalizacji odbywał na oddziale wewnętrznym Szpitala Wojewódzkiego, którego ordynatorem była dr Wanda Walter, a później dr medycyny Andrzej Kunkel. Drugi stopień specjalizacji z chorób wewnętrznych uzyskał w 1974 r., zdając egzamin przed Centralną Wojskową Komisją Egzaminacyjną.

1 X 1960 r. otrzymał awans na stopień kapitana WP. Kolejny awans na stopień majora WP otrzymał 30 III 1968 r. 12 III 1975 r. otrzymał awans na stopień podpułkownika w korpusie osobowym służba zdrowia w grupie lekarzy. Przez 17 lat pozostawał lekarzem rodzinnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin Garnizonu Włocławek.

W czasie służby wojskowej był działaczem Zarządu Miejskiego (Wojewódzkiego) Polskiego Czerwonego Krzyża przez około 15 lat. W ramach PCK był organizatorem pierwszej pomocy przedlekarskiej

drużyn sanitarnych dla szkół licealnych z terenu miasta i woj. wrocławskiego.

Jako szef służby zdrowia garnizonu Wrocławek dr Z. Stryjasz współpracował z kierownictwem wrocławskiego Wydziału Zdrowia i Dyrekcją Szpitala. W 1975 r. w stopniu podpułkownika, ze względu na stan zdrowia, przeszedł na rentę inwalidzką, uzyskując orzeczenie o niezdolności do zawodowej służby wojskowej. Łącznie przepracował 24 l. jako lekarz. Z chwilą odejścia do rezerwy podjął pracę w niepełnym wymiarze czasu w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym we Wrocławku.

Pracując następnie jako lekarz internista w Zespole Przychodni Specjalistycznych we Wrocławku odbył sześciotygodniowy kurs z diabetologii w Klinice Chorób Wewnętrznych i Przemiany Materii w Warszawie, którego kierownikiem był prof. Artur Czyżyk. Po powrocie z kursu w 1975 r., w porozumieniu z kierownictwem placówki, zorganizował Poradnię Cukrzycową, w której pracował 32 lata w niepełnym wymiarze czasu pracy, pełniąc obowiązki kierownika. Poradnia rozwijała się stopniowo, stając się z czasem Wojewódzką Przychodnią Cukrzycową i była dość dobrze wyposażona lokalowo oraz w sprzęt medyczny. Obejmowała opieką około 3 tys. chorych na cukrzycę z miasta i woj. wrocławskiego. W ostatnich 3 l. przed zwolnieniem się z pracy obowiązki kierownika przekazał lek. med. Romanowi Papisowi, pracującemu w Oddziale Nefrologii i Dializoterapii oraz w niepełnym wymiarze czasu pracy od wielu lat w Poradni Cukrzycowej.

Dr Z. Stryjasz był w 1981 r. współorganizatorem Oddziału Wrocławskiego Stowarzyszenia Chorych na Cukrzycę, które istnieje nadal. Na zebraniach tego stowarzyszenia prowadził edukację diabetologiczną dla chorych z różnych tematów. W czasie pracy w cywilnej służbie zdrowia odbył wiele szkoleń medycznych, uczestniczył w konferencjach i zjazdach diabetologicznych, zebraniach szkoleniowych.

W 1978 r. odbył kurs w zakresie „balneoklimatologii dla lekarzy konsultantów” zorganizowany na zlecenie Instytutu Balneoklimatycznego w Poznaniu przez Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Kadr Medycznych w Bydgoszczy.

Od 1 I 1982 r. został zatrudniony przez Dyrekcję Szpitala Wojewódzkiego we Wrocławku w Wojewódzkiej Komisji Lecznictwa Uzdrowiskowego jako starszy asystent.

W 2007 r. otrzymał od Kujawsko-Pomorskiej Okręgowej Izby Lekarskiej Platynowy Laur Medyczny za 50 lat zaszczytu wykonywania zawodu lekarza.

Od 1953 r. należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W l. 1977–1979 był członkiem egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej przy Szpitalu Wojewódzkim we Wrocławku. W l. 1979–1981 został wybrany I sekretarzem POP w Przychodni Specjalistycznej. Po wprowadzeniu stanu wojennego w XII 1981 r. wystąpił z partii.

Przejawiał dużą aktywność społeczną. Był członkiem Prezydium Zarządu Wojewódzkiego PCK i skarbnikiem, za co otrzymał Odznakę Honorową PCK III, II i I stopnia. Wspierał także działalność Oddziału Wrocławsko-Płockiego Polskiego Związku Niewidomych. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Towarzystwa Internistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego i honorowym członkiem Polskiego Stowarzyszenia Diabetyków. W l. 1990–1993 był delegatem I kadencji Kujawsko-Pomorskiej Izby Lekarskiej i członkiem Okręgowej Komisji Rewizyjnej.

Od 1983 r. pozostawał aktywnym członkiem Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych we Wrocławku. Za długoletnią wzorową pracę w wojskowej i cywilnej służbie zdrowia oraz pracę społeczną na rzecz chorych otrzymał odznaczenia państwowe, resortowe i organizacji społecznych: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1988), Srebrny Krzyż Zasługi (1971), Medal Czterdziestolecia PRL (1984), Srebrny i Brązowy (1968) Medal za Zasługi dla Obronności Kraju, Srebrny Medal Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny (1966), Złoty I i II stopnia Medal za Zasługi dla PCK, Złotą Odznakę Za Zasługi dla Województwa Wrocławskiego (1981), Złotą Odznakę za Zasługi w Służbie Zdrowia, Złotą Odznakę Związku Niewidomych PRL (1987), Medal Sześćdziesięciolecia PCK (1979) i Złotą Odznakę Polskiego Stowarzyszenia Chorych Na Cukrzycę (Stowarzyszenia Diabetologów).

Z. Stryjasz zawarł związek małżeński z Teresą Kupsik (ur. 1931 w m. Ośno Dolne), córką Feliksa (ur. 1892), z zawodu rolnika, i Zofii z d. Szpetkowskiej (ur. 1894), najpierw 6 VII 1957 r. w kościele w Lubotyńcu, a następnie 16 VIII 1957 r. USC we Wrocławku. Małżonkowie mieli dwie córki: Marzenę (ur. 1959) i Justynę (ur. 1962). W 2007 r. otrzymali od Prezydenta RP Medal Za Długoletnie Pożycie Małżeńskie.

Zmarł 29 XII 2015 r. Pochowany został na cmentarzu parafialnym we Włocławku–Michelinie.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Zdzisława Stryjasza; AWT. TAP ppłk. Zdzisława Stryjasza, sygn. 2875/16/269; 3 Warszawski Pułk Pontonowy, sygn. 162/47/5; 48/79/81; 48/79/250; 48/79/217; 155/68/3; 153/68/3; 48/79/81; informacje otrzymane od córki Justyny Witka-Jeżewskiej; Strona ZZWP we Włocławku; Ppłk rez. lek. med. Zdzisław Stryjasz (1929–2015), „Meritum. Magazyn Lekarzy Kujawsko-Pomorskiej Okręgowej Izby Lekarskiej w Toruniu” 2016, nr 1, s. 18–21. Źródło fotografii: Archiwum Wojskowym w Toruniu z akt osobowych.

Władysław Kubiak

SUSKI STANISŁAW **nazwisko przybrane SZYMAŃSKI,** **ps. Erlikowski, Kosa,** **Mikołajewski, Osowski**

(1894–1942), działacz polskiego ruchu robotniczego i związkowego

Urodził się 13 X 1894 r. we Włocławku, w rodzinie Andrzeja i Balbiny Marii z Żółtowskich. W rodzinnym mieście ukończył szkołę elementarną, w której nauka trwała 3–4 lata i dotyczyła tylko nauczania początkowego, a wiedzę przekazywał przeważnie tylko jeden nauczyciel.

Od 1910 r. pracował jako ślusarz w Fabryce Narzędzi Rolniczych „Wisła” we Włocławku. W 1912 r. wstąpił do działającej nielegalnie Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy. Gdy Włocławek został podczas I wojny światowej zajęty przez wojska niemieckie, był współorganizatorem współpracujących z tą partią legalnych ugrupowań robotniczych. Przyczynił się do zorganizowania m.in. w 1915 r. Robotniczego Stowarzyszenia Spożywczego, a w 1916 r. — Klubu im. Tadeusza Rechniewskiego. Był też współorganizatorem Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Metalowego, do którego sam należał. W 1916 r.

został wybrany do jego zarządu, a w 1917 r. został sekretarzem zarządu. W tym samym roku brał udział w powołaniu we Włocławku Rady Organizacji Robotniczych i został wybrany do utworzonej przez nią w VI tr. reprezentacji politycznej — Sekretariatu Robotniczego.

16 XII 1918 r. brał udział jako przedstawiciel Włocławka w I Zjeździe Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (KPRP) w Warszawie, która powstała z połączenia PPS-Lewicy i Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy. Po powrocie do Włocławka organizował komórki nowej partii i wszedł w skład jej Komitetu Dzielnicowego oraz Komitetu Okręgowego obejmującego miasto Włocławek i Kutno. Mimo delegalizacji KPRP w I 1919 r. S. Suski podejmował działania w celu rozszerzenia jej wpływów na ruch związkowy i spółdzielczy.

Był współorganizatorem Rady Delegatów Robotniczych we Włocławku i przyczynił się do zdominowania jej przez członków zdelegalizowanej partii. 12 VII 1919 r. w Warszawie uczestniczył w zjednoczeniu związanej z KPRP Rady Związków Zawodowych z popieraną przez PPS Komisją Centralną Związków Zawodowych w Polsce (od 16 V 1920 r. Komisja Centralna Klasowych Związków Zawodowych). S. Suski został przewodniczącym rady związków zawodowych we Włocławku, która podporządkowała się nowemu związkowi. W następnych l. nadal działał w Związku Zawodowym Robotników Przemysłu Metalowego, który od 1 III 1920 r. zmienił nazwę na Związek Robotników Przemysłu Metalowego w Polsce i uczestniczył w kolejnych jego zjazdach. Dużym wsparciem było z jego strony udostępnianie lokali Robotniczego Stowarzyszenia Spożywczego na zebrania członków KPRP i składy druków partyjnych.

Gdy rząd Leopolda Skierskiego zdecydował o wstrzymaniu robót publicznych, z których korzystali masowo bezrobotni, S. Suski wszedł we Włocławku w III 1920 r. do kierowanej przez członków zdelegalizowanej partii Komisji Cennikowej, aby wspierać bezrobotnych.

W obliczu nadciągającej do Włocławka Armii Czerwonej podczas wojny polsko-rosyjskiej 15 VII 1920 r. S. Suski został przewencyjnie uwięziony na okres dwóch miesięcy. W następnym roku dwukrotnie — 15 III oraz 1 V organizował we Włocławku manifestacje bezrobotnych. Podczas tej drugiej manifestacji

z okazji Święta Pracy został ponownie aresztowany przez policję i osadzony w miejscowym więzieniu. Zwolniony został 26 VII 1921 r. po wpłaceniu kaucji w wysokości 500 tys. marek polskich przez współtowarzyszy partyjnych. Niedługo po tym, 19 VIII, zorganizował strajk, w rezultacie którego robotnicy we wrocławskich zakładach otrzymali podwyżki płac o około 30%. Podczas wyborów uzupełniających do Rady Miejskiej we Wrocławku odbytych 5 III 1922 r. zdobył z listy robotniczej mandat radnego. Podczas sesji tej rady nieustannie domagał się rozpoczęcia robót publicznych oraz nałożenia nadzwyczajnego podatku na przemysłowców we Wrocławku, którzy wstrzymywali produkcję w fabrykach i w ten sposób pozbawiali zarobków tam pracujących robotników.

W późniejszym czasie wyjechał do Wolnego Miasta Gdańska i stamtąd w dniach 10–13 V 1922 r. brał udział w III konferencji KPRP, która odbywała się w Sopocie. W trakcie obrad wszedł w skład komisji, która zajmowała się wyborami do Komitetu Centralnego partii. W VIII tr. został wybrany w skład Centralnego Komitetu Wyborczego Związku Proletariatu Miast i Wsi, która była legalnie działającą ekspozyturą KPRP, a ponadto był członkiem jego wrocławskiego Okręgowego Komitetu Wyborczego.

Podczas wyborów parlamentarnych, które odbyły się 5 XI, kandydował z listy państwowej ZPMiW, jednak ze względu na 22 pozycję mandatu nie uzyskał.

25 IX został po raz kolejny aresztowany przez policję pod zarzutem zorganizowania nielegalnej manifestacji 1 V 1921 r., jednak wkrótce po wpłaceniu wyznaczonej kaucji pieniężnej ponownie został zwolniony z więzienia. 6 X 1922 r. stanął przed sądem, został uniewinniony, chociaż prokuratura zaskarżyła wyrok.

19 IX–2 X 1923 r. uczestniczył w Bolszewie pod Moskwą w II Zjeździe KPRP, gdzie podczas wystąpienia mówił o wpływie członków partii w związkach zawodowych działających we Wrocławku. Po powrocie do Polski spodziewał się skazania go przez sąd na karę więzienia i wówczas na polecenie władz partii wyjechał do Zagłębia Dąbrowskiego i ukrywał się tam pod nazwiskiem Stanisław Szymański. Przejął w tamtejszym środowisku po Janie Leszczyńskim funkcję kierownika organizacji KPRP. 18 I 1924 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie skazał go na 1,5 roku twierdzy, a 12 V tr. wniosek o kasację wyroku, wniesiony

przez obrońcę Teodora Duracza, został odrzucony przez Sąd Najwyższy.

14 I–5 II 1925 r. S. Suski brał udział w III Zjeździe KPRP, której nazwa została wtedy zmieniona na Komunistyczną Partię Polski. Zjazd ten odbywał się w Moskwie, a on został wybrany w skład komisji rolnej partii. 6 V 1925 r. podczas posiedzenia KC KPP w lokalu przy ul. Dzielnej 59 w Warszawie został znów aresztowany przez policję i uwięziony na Pawiaku.

W procesie, który toczył się od 29 X do 1 XI 1926 r. w Warszawie, został skazany na karę 5 l. ciężkiego więzienia. W wyniku apelacji wniesionej przez T. Duracza 14 III 1927 r. zmniejszono karę na 4 l. więzienia. Odsiadywał ten wyrok w więzieniu mokotowskim przy ul. Rakowieckiej w Warszawie, a następnie w więzieniu w Sieradzu. W tym samym roku został zaocznie wybrany w skład zarządu Kasy Chorych we Wrocławku. 1 VIII 1928 r. został na mocy ogłoszonej wcześniej w Polsce amnestii zwolniony z dalszego odbywania wyroku i powrócił do Wrocławka, gdzie zajął się przede wszystkim odbudową struktur partyjnych, rozbitych wcześniej przez policję. W XII 1928 r. wszedł w skład Komitetu Dzielnicowego i Komitetu Okręgowego partii. Zgodnie z zaleceniem kierownictwa wstąpił do działającej legalnie PPS-Lewicy w celu zwiększenia wpływu na jej działalność.

W następnych miesiącach wznowił aktywność w ruchu spółdzielczym; został wybrany członkiem zarządu wrocławsko-kujawskiej spółdzielni „Przyszłość w Pracy”. W ramach tych działań w dniach 18–24 XI 1929 r. zorganizował we Wrocławku tydzień propagujący spółdzielczość. 4 V 1930 r. został wybrany w skład Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Spółdzielczych, a po upływie dwuletniej kadencji ponownie pracował w jego składzie. W 1931 r. zorganizował przy jego oddziale we Wrocławku sekcję pracowników fizycznych, do której wstąpili robotnicy wrocławskich Zakładów Wytwórczych Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców „Społem”. Od 1930 r. pracował jako kierownik sklepu, co pozwoliło mu na pewną normalizację życia. W wyborach parlamentarnych odbywających się 16 XI 1930 r. kandydował w okręgu nr 10 (Wrocławek–Nieszawa–Lipno) z listy Jedność Robotniczo-Chłopska grupującej ugrupowania lewicowe, jednak znów nie otrzymał mandatu poselskiego. W tym samym czasie ponownie został oskarżony o udział w nielegalnej

demonstracji 1 V tr. we Włocławku, ale 9 IX 1931 r. został uniewinniony.

W strukturach partii S. Suski był związany z mniej dogmatyczną frakcją większości, ale po zdobyciu wewnętrznej władzy przez lewicową „mniejszość” został odsunięty od pracy w jej władzach okręgowych oraz włocławskiej organizacji.

W 1932 r. na polecenie kierownictwa partii wyjechał do Lublina, gdzie w trzy lata później został kierownikiem Lubelskiej Spółdzielni Spożywców. W tym okresie był orędownikiem współpracy z Polską Partią Socjalistyczną. W 1937 r. przeniósł się do m. Ratno w pow. kowelskim na Wołyniu.

Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu Ratna przez Armię Czerwoną przedostał się pod koniec 1939 r. do okupowanego przez Niemców Lublina i ponownie rozpoczął pracę w działającej legalnie Lubelskiej Spółdzielni Spożywców. Współdziałał z Radą Główną Opiekuńczą i pomagał Polakom uwięzionym na lubelskim Zamku i w obozie koncentracyjnym na Majdanku.

25 V 1941 r. brał udział w zjeździe Związku Spółdzielni Spożywców „Społem”. Prawdopodobnie w 1942 r. współtworzył w Lublinie komórkę konspiracyjnej Polskiej Partii Robotniczej i z tego powodu zapewne został aresztowany przez Niemców 10 VI tr. Został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Mauthausen, gdzie zginął 9 VII 1942 r.

S. Suski był dwukrotnie żonaty. Z pierwszego małżeństwa z Janiną, której nazwisko jest nieznane, miał syna, który był żołnierzem Wojska Polskiego i zginął w walce z Niemcami we IX 1939 r. Z drugiego małżeństwa zawartego 21 X 1923 r. z Cecylią Dworakowską (1906–1978) miał córkę Barbarę (ur. 1924).

Pacholczykowa A., *Suski Stanisław, nazwisko przybrane Szymański, pseud. Erlikowski, Kosa, Mikołajewski, Osowski (1894–1942), działacz socjalistyczny i komunistyczny*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 46, s. 68; Perlikowski Cz., Kozłowski Cz., Kapłań B., *Z rewolucyjnych tradycji Włocławka*, Bydgoszcz 1965, s. 16, 20, 27, 29, 31, 34, 36, 50, 191, 203, 209; Podgóreczny J., *Niepospolici ludzie Kujaw i Pomorza*, Bydgoszcz 1967; Słomski M., *Stanisław Suski (1894–1942) działacz PPS-Lewicy i KPP*, w: *Zasługi dla Włocławka (XIII–XX w.)*, pod red. M. Wojciechowskiego, Włocławek 1991, s. 191–192; Augustyn J., Chrościakowa A., Perlińska A., *Działalność KPP na terenie woj. pomorskiego w latach 1918–1938. Sesja naukowa poświęcona czterdzie-*

stoleciu KPP, Bydgoszcz 1959, s. 14, 19, 24, 61; Iwański G., *Powstanie i działalność Związku Proletariatu Miast i Wsi 1922–1925*, Warszawa 1974; Ławnik J., *Ruch zawodowy metalowców w Polsce (1869–1939)*, Warszawa 1986; Orzechowski I., Kochański A., *Zarys dziejów ruchu zawodowego w Królestwie Polskim (1905–1918)*, Warszawa 1964; Pacholczykowa A., *Stanisław Suski (1894–1942)*, „Kwartalnik Historii Ruchu zawodowego” 1968, nr 2 (98), s. 78–83; Pacholczykowa A., *Stanisław Suski (1894–1942)*, „Włocławski Informator Kulturalny” 1978, nr 12, s. 14–16; Piechowicz S., *Związek Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych 1919–1925*, Warszawa 1963; Jabłonowski R., *Wspomnienia 1905–1928*, Warszawa 1962; Kołodziej S., *Wspomnienia 1915–1945*, Warszawa 1967; *Wspomnienia działaczy związkowych 1906–1949*, Warszawa 1971; <http://www.sejm-wielki.pl/b/psb.32872.1>, [dostęp: 19 III 2023]. Źródło zdjęcia: Perlikowski Cz., Kozłowski Cz., Kapłań B., *Z rewolucyjnych tradycji Włocławka*, wyd. Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo Kulturalne, Bydgoszcz 1965, s. 24.

Władysław Kubiak

SZEMBEK KRZYSZTOF ANTONI

(1667[1663]–1748), h. własnego (Szembek), archidiakon pomorski i oficjał gdański w diecezji włocławskiej, bp ordynariusz inflancki, poznański oraz włocławski, abp gnieźnieński, prymas Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego

Urodził się w 1667 r. (w literaturze bywa podawana również data 25 III 1663) w Szczepanowie koło Brzeska (ówcześnie w diecezji krakowskiej) jako drugi syn burgrabiego krakowskiego Stanisława Szembeka i Krystyny z Zaleskich, wdowy po Pawle Tarnowskim (wg innych autorów matką późniejszego biskupa miała być Gryzelda z Żeleńskich). Miał sześciu braci, pośród których dwóch obrało życie zakonne (Walerian został prowincjałem franciszkanów konwentualnych, natomiast Józef był jezuitą, rektorem kolegiów w Piotrkowie i Łucku), zaś pozostali —

z wyjątkiem wcześniej zmarłego Stanisława — osiągnęli pomniejsze godności w ziemskiej hierarchii urzędniczej (Franciszek Aleksander — kasztelana wiślickiego, Antoni Felicjan — podkomorzego krakowskiego, Piotr Wojciech — kasztelana oświęcimskiego). Był bratem stryjcznym Stanisława (wpierw sufragana krakowskiego, następnie ordynariusza włocławskiego, na koniec metropolity gnieźnieńskiego), Michała (sufragana krakowskiego) i Krzysztofa Andrzeja Jana (ordynariusza — kolejno — chełmskiego, przemyskiego i warmińskiego), a stryjem Krzysztofa Hilarego (początkowo koadiutor chełmiński, następnie ordynariusz płocki) oraz Józefa Eustachego (bp — kolejno — chełmski i płocki) Szembeków, gdyż ród ten, niemieckiego pochodzenia (o mieszczańskich korzeniach), w dwóch kolejnych pokoleniach wydał w sumie siedmiu członków staropolskiego episkopatu.

Po naukach w domu, a być może również w którymś z kolegiów zakonnych, Krzysztof Antoni Szembek kształcił się w Akademii Krakowskiej, by następnie — dzięki wsparciu ze strony krewnych — wyruszyć na dalsze studia do Rzymu, gdzie w uniwersytecie La Sapienza uzyskał 29 XII 1691 r. doktorat obojga praw. W tym też czasie sfinalizował przygotowującą do kapłaństwa formację, przyjmując kolejno święcenia subdiakonatu (10 III 1691), diakonatu (data dnia nieustalona) i prezbiteratu (5 VII 1692). Jako neoprezbiter miał zapewnioną możliwość dalszego rozwoju kariery kościelnej, dzięki bowiem protekcji ze strony ówczesnego bpa włocławskiego, Stanisława Kazimierza Dąbskiego, który „polubiwszy go wielce, chciał go pozyskać dla swojej diecezji” (J. Korytkowski), już wtedy uzyskał kanonikat katedralny we Włocławku (1694) i z ramienia tutejszej kapituły był dwukrotnie deputatem do Trybunału Koronnego (1695/1696), podczas gdy w diecezji krakowskiej objął probostwo w rodzinnym Szczepanowie. Z kolei w 1699 r. doszedł mu kanonikat katedralny w Przemyślu, jednak zasadniczym polem aktywności K. Szembeka w kolejnych latach miała pozostawać diecezja włocławska, gdzie od 1700 r. rządy pasterskie sprawował jego stryjeczny brat Stanisław Szembek, przez którego jeszcze w tym samym roku został ustanowiony oficjałem oraz archidiakonem pomorskim i gdańskim (urząd ten objął 26 XI 1700, sprawując go do 1711).

Będąc już kanonikiem katedralnym włocławskim i przemyskim, Krzysztof Antoni Szembek znalazł się również w gronie kapituł: katedralnej we Fromborku

(na mocy prowidzji papieskiej z 18 V 1703) oraz metropolitalnej w Gnieźnie (instalowany 25 IV 1708), jak też został dziekanem kapituły kolegiackiej w Łęczycy (nominacja 2 III 1708, instalacja 2 IV tr.). Ponieważ — wzorem swoich współrodowców — w okresie rywalizacji o tron polski pomiędzy Augustem II Wettynem a Stanisławem Leszczyńskim dochował wierności temu pierwszemu, został przez niego mianowany 10 XI 1709 r. referendarzem koronnym — w miejsce Jana Pokrzywnickiego, który z kolei uzyskał królewską nominację na wakujące arcybiskupstwo lwowskie. Ponieważ jednak ten ostatni ostatecznie nie dostąpił nigdy biskupiej infuły, pozostając jedynie dziekanem metropolitalnym gnieźnieńskim, promocja K. Szembeka na referendarię koronną została cofnięta. Już wszakże w 1710 r. król August II desygnował go pasterzem diecezji inflanckiej, na którą to godność papież Klemens XI prekonizował go 23 II 1711 r., zezwalając mu na dalsze zachowanie kanonikatów w Gnieźnie i Fromborku (z tego drugiego zrezygnował w 1712) oraz prałatury dziekana w kapitule łowickiej. Właśnie w świątyni kolegiackiej w Łowiczu 15 IX 1711 r. odbyła się konsekracja Krzysztofa Antoniego Szembeka, któremu święceń biskupich udzielił będący już prymasem Stanisław Szembek (niegdyś w jego przypadku także szafarz święceń kapłańskich).

Przez wzgląd na realia geopolityczne nowy rządcą Kościoła inflanckiego nie miał wielu obowiązków z tytułu powierzonej mu diecezji, bowiem tylko na niewielkim jej skrawku wykonywał jurysdykcję, stąd nadal pozostał aktywny w otoczeniu króla Augusta II, który wykorzystywał go m.in. do misji dyplomatycznych (w latach 1713–1714 K.A. Szembek bawił z poselstwem w habsburskim Wiedniu). Chcąc zagwarantować współpracownikowi odpowiednie dochody, właściwe stanowi senatorskiemu, już w 1711 r. polski monarcha zapewnił mu kanonikat w kapitule kolegiackiej w Warszawie (2 III) oraz prepozyturę katedralną we Fromborku (23 IX), w końcu zaś godność komendatoryjnego opata w wielkopolskim Mogilnie (1714), a kiedy w początkach 1716 r. zawałowała diecezja poznańska, 15 II tr. jemu właśnie powierzył w niej rządy. Papież Klemens XI udzielił zgody na powyższą translację 1 VII 1716 r. (w związku z awansem K. Szembek zrezygnował z większości posiadanych dotychczas beneficjów) i już 22 VIII tr. nowy pasterz Kościoła poznańskiego objął kanonicznie rządy w powierzonym mu biskupstwie, a tydzień

później miał miejsce w Poznaniu jego uroczysty ingres (29 VIII 1716).

Na tamtejszej stolicy biskupiej Krzysztof Antoni Szembek zasiadał przez lat trzy (27–28 II 1720 przeprowadził w Warszawie synod diecezjalny). 30 X 1719 r. uzyskał z kolei nominację ze strony króla Augusta II na biskupstwo włocławskie, zwolnione przez awans do Krakowa Konstantego Felicjana Szaniawskiego, na co i tym razem papież Klemens XI wyraził zgodę, ogłoszoną 22 VII 1720 r. We Włocławku rządy tego hierarchy trwały osiemnaście lat, przy czym żywiona przez niego nadzieja na objęcie już w 1721 r. stolicy prymasowskiej po zmarłym bracie stryjecznym Stanisławie Szembeku nie doczekała się urzędywania. „Jak w poznańskiej, tak i w kujawskiej diecezji był w spełnianiu swoich obowiązków biskupich niezmordowany, dbał o zbawienie dusz sobie powierzonych. Parafie pilnie wizytował, sam do ludu kazał, do konfesjonałów zasiadał, nad porządkiem nabożeństwa, ochędóstwem domów Bożych, czystością obyczajów i karnością gorliwie czuwał. Właścicieli ziemskich usilnie pobudzał, aby czynszownikowi obcego wyznania w dobrach swoich nie utrzymywali, wynagradzając im chętnie straty, które z wydalania ich ponosili. We wsi Wieńcu wystawił własnym nakładem kościół parafialny, wiele innych [świętyń] wspierał, obdarzał sprzętami i restaurował” (J. Korytkowski).

Wspomagany przez trzech kolejnych sufraganów: Wojciecha Ignacego Bardzińskiego, Franciszka Antoniego Kobielskiego oraz Aleksandra Tomasza Działyńskiego (zarazem kanclerza kapituły), z których dwaj ostatni byli jego nominatami (jakkolwiek nie on, lecz prymas Teodor Andrzej Potocki udzielił im obu święceń biskupich), w trakcie swych rządów pasterskich m.in. wystawił murowany klasztor franciszkanom konwentualnym w Smardzewicach, którego budowa została rozpoczęta w 1722 r., konsekrował kościół pw. św. Elżbiety i św. Wojciecha w Orłowie (1723), jak również fundował świątynię w Słońsku i Tucznie tudzież zainicjował budowę nowych miejsc kultu Bożego w Chwaszczynie, Dźwierzchnowie i wspomnianym wyżej Wieńcu (1728), stanowiącym własność (podobnie, jak pomorskie Chwaszczyno) biskupów włocławskich, dokąd sprawił noszący jego imię dzwon „Christophorus” (1730), a już jako prymas ofiarował sygnaturkę (1739).

Jego zasługą było także powierzenie parafii radziejowskiej zakonowi pijarów (1727), którym zlecił odbudowę tamtejszego budynku szpitalnego, nadanie uposażenia ziemskiego szpitalowi w Dobrzejewicach w dekanacie bobrownickim i odnowienie przytułku w Komorsku (również w rodzinnych Szczepanowicach w Małopolsce ufundował szpital–przytułek dla starców oraz ubogich), jak też zwrócenie uwagi na popadłą w ruinę rezydencję biskupią w Raciążku, gdzie jednak „nie odrestaurował starego zamku, ale wznosił obok nową, w tzw. pruski mur stawianą, jednopiętrową rezydencję, [którą] ukończył dopiero bp Walenty Aleksander Czapski” (W. Kujawski).

Z kolei w samym Włocławku „podwyższył o piętro tę część zamku od strony Wisły, która jako zbyt niska dotąd nie harmonizowała z całym zamkiem, jak również wewnętrzne urządzenie tej części mieszkań zamkowych do lepszego przyprowadził porządku. Nadto na potrzeby utrzymania zabudowań zamkowych w należyłym stanie utworzył stały fundusz, przeznaczając na ten cel 300 tyńfów rocznego czynszu ze wsi Ostrowo oraz dołączając do tego jeszcze inne niektóre dochody stołu biskupiego. Dochody te miał zbierać prokurator zamkowy i obracać je na potrzeby naglące w naprawie i utrzymaniu w porządku zamku. Zapis ten zrobiony został przez biskupa i przyjęty przez kapitułę katedralną pod koniec 1728 r.” (M. Morawski).

W l. 1732–1736 bp K.A. Szembek wystawił w stolicy diecezji dom mieszkalny dla wikariuszy katedralnych, zlokalizowany po wschodniej stronie katedry i określany później mianem »Kolegium«, gdy z kolei dla gremium kanoników wystarał się o prawo używania przez nich podczas liturgii tzw. kap rzymskich (1731). Tutejszy cech rybacki obdarzył 12 VIII 1733 r. nowym przywilejem, przeznaczył też grunt należący dotychczas do uposażenia kapelana tzw. Kaplicy Pięciorańskiej pod budowę własnej cegielni, w ogólności dbając o biskupią stolicę. Świadczy o tym dekret z 22 VIII 1722 r., na mocy którego powołana została do życia „komisja dla usunięcia nadużyć oraz wydania nowych ordynacji potrzebnych dla podniesienia stanu miasta Włocławka” (M. Morawski), obdarzona przez ordynariusza 18 VIII 1729 r. dodatkowymi pełnomocnictwami.

Kolejny polski monarcha — August III Wetty — promował Krzysztofa Antoniego Szembeka, którego w lipcu 1737 r. wyróżnił Orderem Orła Białego, na zwolnioną przez śmierć prymasa T.A. Potockiego

stolicę metropolitalną w Gnieźnie, udzielając swej nominacji 12 I 1739 r. Wybór ze strony gnieźnieńskiej kapituły archikatedralnej nastąpił 5 II 1739 r., natomiast na prekonizację papieską trzeba było zaczekać do 22 VI tr., w ślad za czym 1 VIII tr. rządy w archidiecezji objął w imieniu mocodawcy delegowany po temu kanonik katedralny włocławski i dziekan woborski Bonifacy Erazm Szembek (powołany do kapituły we Włocławku przez swego krewnego i protektora w 1735). Ingres w Gnieźnie K.A. Szembeka, który po poprzednim prymasie otrzymał też w komendę opactwo benedyktynów w Tyńcu, miał miejsce 30 IV 1740 r., a niedługo później nowy metropolita podjął w Rzymie starania o przyznanie jemu i jego następcom przywileju używania podczas uroczystych wystąpień purpury kardynalskiej, które zostały sfinalizowane już za kolejnego w poczcie gnieźnieńskich arcybiskupów Adama Ignacego Komorowskiego. Wznowił też na gruncie Kurii Rzymskiej zabiegi około kanonizacji swego dalekiego poprzednika w godności, bł. Bogumiła, które jednak nie osiągnęły celu, do czego przyczyniła się stosunkowo rychła śmierć posuniętego w latach prymasa.

Krzysztof Antoni Szembek zmarł po długiej chorobie 9 VII 1748 r. w Łowiczu, w tamtejszym kolegium pijarów, i został pochowany w łowickiej świątyni kolegiackiej (obecnie katedra), natomiast wyjęte z ciała hierarchy serce umieszczono w ozdobnej puszcze w ścianie świątyni pijarów tamże w Łowiczu.

Czaplewski P., *Wykaz oficjalów gdańskich i pomorskich od 1467–1824 r.*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 1912, r. 19, s. 87–88; *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, t. 3: 1661–1700, oprac. L.A. Wierzbicki, Warszawa 2017, s. 249; Dworzaczek W., *Genealogia*, t. [2]: *Tablice*, Warszawa 1959, tabl. 158; EK, t. 19, kol. 36–37 (P.E. Herod); Karczewski D., *Kościoły, kaplice i szpitale inowrocławskie według wizytacji biskupa włocławskiego Krzysztofa Antoniego Szembeka*, „Ziemia Kujawska” 2002, t. 15, s. 117–153; *Katalogi biskupów poznańskich*, oprac. J. Wiesiołowski, Poznań 2004, s. 87–88, nr 71, 167–168, nr 71; *Kawalerowie i statuty Orderu Orła Białego 1705–2008*, oprac. M. Męciewska, Warszawa 2008, s. 166 nr 194; *Klerycy z ziem polskich, litewskich i pruskich święceni w Rzymie (XVI–pocz. XX w.)*, oprac. S. Jucejczka, Wrocław 2018, s. 100–101, nr 339; Kosman M., *Poczet arcybiskupów gnieźnieńskich i prymasów Polski*, Kraków 2012, s. 280–283; Kossakowski S.K., *Monografie historyczno-genealogiczne*

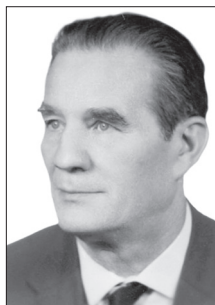
niektórych rodzin polskich, t. 3, Warszawa 1872, s. 263–265; Kujawski W., *Archiwum Diecezjalne we Włocławku — przewodnik po zespole*, „Studia Włocławskie” 2003, t. 6, s. 513–514; tenże, *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiaconaty: kruszwicki i włocławski*, Włocławek 2014, s. 193, 210, 217, 304–305, 350–351, 387, 536, 653, 673, 709–710, 822, 909; tenże, *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiaconat pomorski*, Włocławek 2015, s. 34, 195, 207; Majkowski G., *O spójności mów staropolskich (na przykładzie „Mowy biskupa Krzysztofa Antoniego Szembeka do Generalnej Konfederacji, wygłoszonej w Starej Częstochowie 9 lutego 1735 roku”)*, „Ziemia Częstochowska” 2004, t. 31, s. 109–114; Morawski M., *Monografia Włocławka (Włocławia)*, Włocławek 1933, s. 44, 51, 142, 249, 265, 305, 404–405, 409, 415, 417; Mrozowski P., Bronarski M., *Poczet arcybiskupów gnieźnieńskich, prymasów Polski*, Warszawa 2003, s. 172–173; *Necrologium episcoporum Poloniae*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2021, s. 112; Nitecki P., *Biskupi*, kol. 429–430; *Nomenclator bibliographicus episcoporum Poloniae 1320–2020*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2020, s. 459–460; Nowacki J., *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2 — *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964, s. 110; Oracki T., *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 2, Olsztyn 1988, s. 175; Prokop K.R., *Arcybiskupi gnieźnieńscy w tysiącleciu*, Kraków 2000, s. 248–251, 364 tabl. XIII; tenże, *Biskupi ordynariusze diecezji na ziemiach litewskich i białoruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*, Warszawa–Drohiczyn 2015, s. 241–244; PSB, t. 48, s. 81–89 (K. Kuras); SPTK, t. 4, s. 276–277 (M. Banaszak); Śmigiel K., *Prymasostwo polskie: instytucja—prymas—dokumenty*, Warszawa 2018, s. 587–591; tenże, *Słownik biograficzny arcybiskupów gnieźnieńskich i prymasów Polski*, Poznań 2002, s. 248–252; Tomczak A., *Kancelaria biskupów włocławskich w okresie księgi wpisów (XV–XVIII w.)*, Toruń 1964, s. 162–166; Tomczak R.T., *Studenci Rzeczypospolitej na Uniwersytecie Praskim w XVII–XVIII wieku*, „Historia Sclavorum Occidentis” 2016, nr 1 (10), s. 135; Trościński G., *Trzy szubienice. Paszkwile na biskupów: Stanisława Józefa Hozjusza, Jana Aleksandra Lipskiego oraz Krzysztofa Antoniego Szembeka z okresu przedostatniego bezkrólewia i walki o koronę polską (1733–1736)*, w: *Prymas Andrzej Olszowski i jego czasy. Piśmiennictwo religijne i okolicznościowe dawnych epok*, pod red. M. Wichowej (Prace Polonistyczne [Łódzkiego Towarzystwa Naukowego], ser. LXXIII), Łódź 2018, s. 179–205; *Vademecum chronologiczno-bibliograficzne do badań nad hierarchią Kościoła w Polsce i na ziemiach*

dawnej Rzeczypospolitej, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2018, s. 71, nr 553, 192, 208, 210, 222, 231, 235, 251, nr X/39, 258, nr XII/7, 303, nr XXXV/32, 333, nr XLVII/41, 362, 482, 504, 623, 652, 768; Wieteska J., *Katalog prałatów i kanoników prymasowskiej kapituły łowickiej od 1433 do 1970 r.*, Warszawa 1971, s. 88–89, 183. Foto: fotografia własna (z galerii portretowej w Rezydencji Prymasowskiej w Gnieźnie.

Krzysztof Rafał Prokop

SZPARKOWSKI ZDZISŁAW

(1914–2006), mieszkaniec przedwojennego Włocławka, uhonorowany w 1983 r. odznaczeniem „Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata”

Urodził się we Włocławku przy ul. Kilińskiego. Ukończył szkołę podstawową i Państwową Niższą Szkołę Techniczną w zakresie mechaniki we Włocławku. Matka była gospodynią domową, a ojciec był znaczącym pracownikiem poczty we Włocławku. Miał dwóch braci: Leonarda i Józefa, oraz siostry: Irenę, Janinę i Natalię.

Ożenił się, mieszkając w Warszawie w latach 60. XX w. Żona Barbara żyje do dzisiaj i mieszka w stolicy. Małżeństwo Szparkowskich było bezdzietne.

Do XI 1939 r. mieszkał i pracował we Włocławku w fabryce wyrobów metalowych Iccchaka Szwarca jako mechanik. Działał w Polskiej Partii Socjalistycznej. W 1939 r. był żołnierzem kampanii wrzesniowej i po przegranej bitwie nad Bzurą uciekł z niemieckiej niewoli. Po powrocie do Włocławka współorganizował grupy działaczy PPS zajmującej się pomocą Żydom — mieszkańcom Włocławka. Z. Szparkowski wraz z przyjaciółmi: Marianem Dzierdzieckim i Feliksem Klimczakiem organizowali przerzuty Żydów na tereny Polski okupowanej przez ZSRR.

Po rozpoczęciu wojny Rzeszy Niemieckiej ze ZSRR Z. Szparkowski, przebywając już od XI 1939 r. w Warszawie (musiał uciekać z Włocławka przed ścigającym go za pomoc Żydom Gestapo) po zainstalowaniu się tam u swojego starszego brata Józefa, zaczął wraz

z przyjacielem Erzą Zakrzewskim ratować Żydów z warszawskiego getta, prowadząc znów przerzuty dużej ilości uciekinierów na Wschód. Pomagało mu w tym, prócz brata Józefa, wielu życzliwych Polaków. W organizowanych ucieczkach Żydów na Wschód pomagali za pieniądze przede wszystkim kolejarze prowadzący pociągi do ZSRR. W związku z dużym rozwojem tej bardzo niebezpiecznej działalności Z. Szparkowski wynajął mieszkanie w Warszawie przy ul. Smolnej, gdzie przechowywał wiele rodzin żydowskich oczekujących na wyjazd. Od VII 1941 r. po rozpoczęciu szerokiej akcji ofensywnej wojsk hitlerowskich na Związek Radziecki przerzuty na Wschód były już niemożliwe i należało w kilku mieszkaniach warszawskich stworzyć przechowywanym Żydom warunki do życia. Było to bardzo trudne i niebezpieczne zadanie. Za ukrywanie Żydów groziła wtedy natychmiastowa kara śmierci.

W 1943 r. z rąk Niemców zginął ukochany brat Zdzisława — Józef Szparkowski, u którego w mieszkaniu znaleziono pięcioosobową rodzinę żydowską. Wszyscy Żydzi zginęli natychmiast, natomiast Józefa Szparkowskiego zabito po kilku dniach na Pawiaku. Niemcy okazali się wyjątkowo mściwi, gdyż następnie odszukali jego żonę — Barbarę, która została wywieziona do Oświęcimia.

Po tym tragicznym w skutkach nalocie Gestapo i śmieci brata Zdzisław Szparkowski nie rezygnuje z dalszego niesienia pomocy Żydom. Do mieszkania przy ul. Mariańskiej wprowadza kolejną grupę, którą musiał wyżywić i zabezpieczyć. Korzystał z wielu znajomości. Na przykład zaprzyjaźniony urzędnik magistratu, Zdzisław Sikorski, pomagał w wyrabianiu ukrywanym Żydom aryjskich dokumentów. Przykładem jest Bela Fuks (jedna z kilkudziesięciu świadków tej działalności), która — jak wynikało z nowych dokumentów — była siostrą Szparkowskiego i nazywała się Izabela Szparkowska. B. Fuks przeżyła wojnę i w 1964 r. pochowana została w Izraelu właśnie pod tym nazwiskiem. Według wspomnień Z. Szparkowskiego przechowywani Żydzi różnie znosili tragiczną i niebezpieczną sytuację, B. Fuks nie wytrzymując psychicznie, pewnego razu otworzyła okno i zaczęła krzyczeć, że jest Żydówką. Na szczęście w pokoju obok znajdował się Zdzisław Szparkowski, który uspokoił sytuację i ochronił zakamuflowane „schronisko”.

Z. Szparkowski wspominał również o rygorze, który wraz z przyjaciółmi wprowadzili w jednej z warszawskich kamienic. Dzięki temu w domu, gdzie przechowywali Żydów do końca wojny, mieszkający tam Polacy trzymali sprawę w tajemnicy. Jak twierdził Z. Szparkowski, mieszkańcy tej kamienicy albo byli bardzo porządni, albo ze strachu pozwolili przebywającym tam Żydom doczekać się końca wojny i swojej niedoli.

Z. Szparkowski był dobrze znany w środowiskach żydowskich, np. dzięki przyjaźni ze wspomnianym Erzą Zakrzewskim poznał Mordechaja Anielewicza — późniejszego przywódcę powstania żydowskiego w warszawskim getcie, w czasie którego Z. Szparkowski wraz z Zakrzewskim organizowali również dostawy broni i żywności dla bohaterskich powstańców (IV–V 1943).

Cała działalność okupacyjna Z. Szparkowskiego jest przede wszystkim opisywana przez świadków, czyli Żydów, których uratował przed Holokaustem. Wszystkie świadectwa jego bohaterskiej działalności podkreślają głównie fakt, że Z. Szparkowski działał z pobudek osobistych. Był dobrze wychowanym, skromnym młodym człowiekiem z Włocławka, który nie mógł znieść ludzkiej krzywdy oraz okrucieństwa Niemców w stosunku do Żydów. Pełen empatii młody socjalista stawał często sam przeciw machinie zbrodni i niegodziwości. Traktował Żydów jak rodzinę. Działał odruchowo i bardzo odważnie, nie zważając na wielkie ryzyko. Przede wszystkim czynił to bezinteresownie. Jak mawiał: „Jak można było nie pomóc ludziom”, a ponadto: „bać to ja się przez całą wojnę bałem, ale trzeba było wyciągać rękę do przyjaciół”, „po prostu ludzi trzeba było ratować”. Jak mówił szef organizacji Polskich Żydów w Izraelu, przebywający we Włocławku w czasie odsłonięcia w 2001 r. pomnika upamiętniającego włocławskie getto, „Zdzisław Szparkowski, nasz wielki przyjaciel uratował własnoręcznie i bezinteresownie od Holokaustu 42 Żydów, to wielki bohater”. W rozmowie Z. Szparkowski wspomnianej ilości uratowanych istnień nie chciał potwierdzać. Uważał, że to zadanie dla historyków.

Za opisaną działalność i postawę został uhonorowany w 1983 r. odznaczeniem „Sprawiedliwy wśród narodów świata”. Również w tym czasie na zaproszenie Yad Vashem pojawił się w Jerozolimie i posadził tam na terenie Instytutu tradycyjne „Drzewo Pamięci” opatrzone jego imieniem i nazwiskiem. Zdzisław

Szparkowski jest jednym z bohaterów filmu dokumentalnego z 2001 r. *W poszukiwaniu utraconych lat* wyreżyserowanego przez Jana Sosińskiego.

Jego wyjątkowa postawa, bezinteresowność i niezłomny charakter stawiają go w gronie wielkich bohaterów Włocławka, Polski, Izraela i świata.

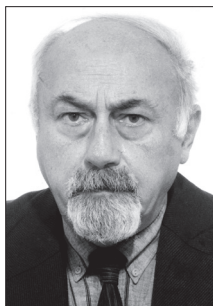
Zdzisław Szparkowski zmarł 13 XII 2006 r. i został pochowany w Warszawie na Powązkach.

Urynowicz M., *Lista Szatkowskiego*, „Wprost” 2016, nr 20; strona internetowa *Polscy Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata*; oficjalna lista Polaków odznaczonych medalem „Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata”; internetowa Baza Filmu Polskiego; informacje uzyskane od rodziny Z. Szparkowskiego. Źródło zdjęcia: archiwum prywatne Wandy Pietraszewskiej.

Wanda Pietraszewska, Jerzy Pietraszewski

SZYMAŃSKI WOJCIECH JAN

(1928–2010), prof. chemii, wieloletni kierownik Zakładu Chemii Jądrowej UMK w Toruniu, taternik i himalaista, prezes Koła Klubu Wysokogórskiego w Toruniu

Urodził się 26 VI 1928 r. we Włocławku. Jego rodzicami byli Józef i Stefania z d. Gotesguad (Gutesgnad). Po śmierci żony w 1941 r. w Warszawie Józef Szymański ożenił się ponownie z Aurelią Klarą Rejc (Reiz — ur. 1912 we Włocławku), córką Alfreda Aleksandra Reiza i Marianny z d. Cieślińskiej. Ślub odbył się 1 IX 1943 r. w Choceniu.

Wojciech Szymański miał dwoje przyrodniego rodzeństwa: siostrę Aleksandrę (zamężną Wolf) i brata Jana. Ich ojciec był z zawodu technikiem dentystrycznym i prowadził pracownię techniczno-dentystryczną we Włocławku, zaś matka — urzędniczką państwową. Ojciec był wybitnym fachowcem i przez to stanowił poważną konkurencję dla innych dentyстів i techników. Przez wiele lat przed wojną toczył ciągłą walkę o zachowanie prawa do praktyki i posiadania sztyldu.

W 1927 r. w życie weszło rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ustanawiające status „uprawnionego technika dentystycznego”, który to tytuł pozwalał na pracę z pacjentami. Już w VII tr. ojciec wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych o przyznanie tego uprawnienia, a następnie starał się o to przez długie lata bezskutecznie. Starania wzmały na intensywności, jak np. w 1931 r., kiedy akcje dentystów i konkurujących techników doprowadzały do protokołów i zakazów wykonywania zawodu wydawanych przez lekarza powiatowego. J. Szymański odwoływał się do starosty, pisał do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, przetrwał nagonki, nie zamykając pracowni, ale upragnionego uprawnienia nie otrzymał. Skończyło się na tym, że na kilka lat przed wojną zatrudnił u siebie lekarza dentystę, pracując w dwóch gabinetach — w jednym dentystyka zachowawcza, w drugim zaś przyjmował pacjentów w zakresie protetyki. To rozwiązanie okazało się bardzo skuteczne; liczba klientów zwiększyła się tak znacznie, że trzeba było wprowadzić numerki, by pacjenci nie czekali zbyt długo. Status uprawnionego technika dentystycznego uzyskał dopiero po wojnie, na przełomie lat 40. i 50., po kursach czy studium w Bydgoszczy.

W. Szymański w okresie dziecięcym uczęszczał do przedszkola prowadzonego przez Feliksę Szałwińską we Włocławku przy ul. Łaziennej. Gdy ukończył sześć lat, rozpoczął naukę w Prywatnej Męskiej Szkole Powszechnej im. ks. Jana Długosza we Włocławku, która mieściła się przy Gimnazjum Jana Długosza w gmachu przy ul. Łęgskiej. Szkoła była prowadzona przez diecezję włocławską. Wychowawczynią klasy, do której uczęszczał W. Szymański, była Maria Freytażanka. W chwili wybuchu II wojny światowej miał ukończone 5 oddziałów w tej szkole. Na początku niemieckiej okupacji cała rodzina została wysiedlona do Michelina k. Włocławka. Ojciec pracował w tym czasie w niemieckim zakładzie dentystycznym. W. Szymański przez pierwsze lata wojny, do 1942 r., uczył się w ramach tajnych kompletów, realizując program szkoły powszechnej. Od 1942 r. zaczął pracować jako robotnik w niemieckiej fabryce wód mineralnych i rozlewni piwa R. Bredego w Michelinie, gdzie pozostał do chwili wyzwolenia Kujaw spod okupacji niemieckiej w I 1945 r.

Wraz z ojcem zamieszkał znów we Włocławku. Po wznowieniu nauki w szkołach we Włocławku zdał egzamin do klasy trzeciej w Gimnazjum Ziemi

Kujawskiej we Włocławku i ukończył w nim naukę w 1946 r. Jesienią, po rozpoczęciu roku szkolnego 1946/1947, przeniósł się z Liceum Ziemi Kujawskiej (LZK), gdzie nie było klasy humanistycznej, do wówczas typowo żeńskiego II Państwowego Liceum im. Marii Konopnickiej (ob. III LO). Była tam jedna klasa licealna podzielona na część humanistyczną i przyrodniczą. W szkole 20 V 1948 r. zdał egzamin dojrzałości i uzyskał świadectwo maturalne.

Bezpośrednio po maturze starał się o przyjęcie do Akademii Medycznej w Gdańsku, ale ostatecznie rozpoczął studia na kierunku chemia na Wydziale Matematyczno-Chemicznym UMK w Toruniu. W XI 1952 r., po przedłożeniu pr. magist. pt. *Przewodnictwo roztworów $CdJ_2 \cdot CdCl_2 \cdot CoCl_2 \cdot 6H_2O \cdot CuCl_2 \cdot 2H_2O$ w acetonie*, napisanej pod kierunkiem prof. Antoniego Basińskiego i ocenionej na ocenę bardzo dobrą, uzyskał dyplom ukończenia studiów wyższych i stopień magistra filozofii, specjalizując się w zakresie chemii.

W 1952 r. ożenił się i został od I XII 1952 r. zatrudniony na mocy nakazu pracy w Bydgoskich Zakładach Fotochemicznych jako zastępca kierownika działu kontroli technicznej. Mieszkał wtedy w Toruniu i codziennie dojeżdżał do pracy, zaś żona z córką mieszkaly we Włocławku. Ze względu na rodzaj pracy i niemożność otrzymania mieszkania w Bydgoszczy wystąpił o zatrudnienia w charakterze asystenta w zakładzie chemii fizycznej na UMK w Toruniu.

W XII 1953 r. uzyskał zmianę nakazu pracy i został zatrudniony na uczelni, której poświęcił swoje siły, kolejno jako asystent (1953–1956), starszy asystent (1957–1961), adiunkt (1961–1968), docent (1968–1985) i profesor (od 1985 r.), lubiany przez studentów i ceniony w sferach naukowych. Wykładał na Wydziale Chemii, w l. 1969–1998 kierował zorganizowanym przez siebie Zakładem Chemii Jądrowej.

Stopień doktora uzyskał na UMK w 1961 r., tematem rozprawy doktorskiej były *Badania rozpuszczalności i wymian izotopowych w układach wodnych żelazocyjanków: kobaltawego, manganawego i cynkowego*, a promotorem prof. Basiński. W l. 1962–1963 odbył staż naukowy we Francji, gdzie przebywał w Instytucie Radowym (Institut de Radium), Laboratoire Curie, współpracując z prof. dr. M. Haisnskim i korzystając ze stażu rządu Francji. W Paryżu zapoznał się gruntownie z metodyką badań radiochemicznych i radiacyjnych oraz przeprowadził badania oryginalne opublikowane w „Journal de Chimie Physique”.

Po powrocie ze stażu dr W. Szymański zorganizował pracownię chemii radiacyjnej, dla której zbudowano w Instytucie Badań Jądrowych pierwsze urządzenie radiacyjne, po sześcioletnich staraniach powstała nowa pracownia chemii jądrowej, dla której zakupiono duże urządzenie radiacyjne o aktywności 12 kCi. Habilitację uzyskał w 1970 r. na podstawie rozprawy *Niejednorodna wymiana izotopowa w układach osad-roztwór*. W 1985 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego nauk chemicznych. Zorganizował od podstaw na UMK Zakład Chemii Jądrowej, którym kierował w l. 1969–1998. 1 X 1998 r. przeszedł na emeryturę.

W ramach działalności dydaktycznej wykształcił wielu magistrów tej specjalności oraz był promotorem 5 rozpraw doktorskich. W l. 70. XX w. pełnił obowiązki członka Senackiej Komisji Dyscyplinarnej ds. Studentów UMK.

Jego działalność naukowa pozostawała w ścisłym związku z szerzej zakrojonymi badaniami w dziedzinie koloidów i związków makrocząsteczkowych. W pierwszym okresie, jako magister, pracował nad oznaczeniem rozpuszczalności żelazocyjanoków metali ciężkich, przy czym zastosował do tego celu metodę badania przewodnictwa nasyconych roztworów. Z tego zakresu opublikował dwie prace w „Rocznikach Chemii” oraz wygłosił referat przeglądowy na VI Zjeździe Polskiego Towarzystwa Chemicznego w Warszawie, który został później opublikowany w *Zbiorze streszczeń Zjazdu*.

W kolejnych l. zajmował się badaniami układów typu sól nieorganiczna–rozpuszczalnik organiczny–woda i innych. Z tego zakresu opublikował jedną pracę naukową w „Rocznikach Chemii”. Badania te kontynuował w następnych l.

W. Szymański w ramach Katedry Chemii zorganizował pracownię radiochemii i w swoich badaniach posługiwał się metodą radiochemiczną. Jego ówczesna praca miała charakter dwukierunkowy. Pierwszy — to zastosowanie metody wskaźników promieniotwórczych w oznaczaniu rozpuszczalności. Efektem tych badań były kolejne dwie prace opublikowane w „Rocznikach Chemii”. Drugi kierunek — to badanie składu kompleksów żelazocyjanowych, również z zastosowaniem metody radiochemicznej.

W l. 1972–1973 odbył kolejny staż naukowy w Laboratorium Chemii Radiacyjnej w Bellevue pod Paryżem w zakresie chemii radiacyjnej polimerów.

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego W. Szymański opublikował 9 prac, z których 7 ukazało się w obcojęzycznych czasopismach o międzynarodowym zasięgu i znaczeniu. Obok tych opracowań był autorem 7 artykułów informacyjnych, dwóch skryptów uniwersyteckich, jednego patentu i 1 opracowania wewnętrznego.

Działalność naukowo-badawcza W. Szymańskiego koncentrowała się głównie na dwóch obszarach szeroko pojętej fizykochemii jądrowej:

- niejednorodnych wymianach izotopowych,
- chemii radiacyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem chemii radiacyjnej polimerów.

Pierwsze prace W. Szymańskiego w dziedzinie chemii radiacyjnej miały w Polsce charakter pionierski. Efektem były dwie publikacje dotyczące wpływu promieniowania jonizującego na polimery naturalne (skóra), zapoczątkowujące tę tematykę w kraju oraz pierwsze w Polsce prace eksperymentalne na bardzo ciekawy i praktycznie ważny temat radiacyjnej polimeryzacji monomerów w drewnie (tzw. drewnoplastyki). Należy podkreślić, że już w 1970 r. W. Szymański proponował w artykule w „Postęпах Techniki Jądrowej” przejście z fazy laboratoryjnej do skali technicznej, dla stworzenia krajowego przemysłu drewnoplastyków.

Całokształt działalności naukowej W. Szymańskiego posiadał charakter oryginalny i twórczy. Jego dorobek jest wartościowy i zawiera wyraźne elementy naukowe z możliwością wykorzystania niektórych z nich w praktyce. Duża wiedza i doświadczenie sprawiły, że W. Szymański był zaliczany do grona cenionych specjalistów, szczególnie w zakresie chemii radiacyjnej.

Wyniki badań prof. W. Szymańskiego były wielokrotnie cytowane w literaturze chemicznej, m.in. w tak znanych czasopismach, jak: „Physical Chemistry”, „Żurnal Analitycznej Chemii”, „Soviet Journal of Atomic Energy”, „Journal de Chimie Physique”, „Zeitschrift fuer Physikalische Chemie”.

Od 1971 r. czynnie uczestniczył w badaniach objętych planem centralnym koordynowanym przez Instytut Badań Jądrowych w Warszawie i Międzynarodowy Instytut Techniki Radiacyjnej w Łodzi.

Prof. W. Szymański uczestniczył w l. 1958–1970 w wielu konferencjach i sympozjach krajowych i międzynarodowych, na których wygłaszał komunikaty z prac własnych, bądź brał udział w dyskusjach.

W l. 1971–1990 uczestniczył w około 20 konferencjach sprawozdawczych problemów węzłowych, na których składał sprawozdania z wykonanych prac.

Dużo czasu i energii poświęcał także na działalność dydaktyczną, którą rozpoczął na początku 1954 r. i prowadził przez 42 l. Prowadził przez wiele lat wykłady z następujących przedmiotów: podstawy radiochemii, chemia jądrowa, termodynamika fonomonologiczna, termodynamika statystyczna oraz wykłady monograficzne z chemii radiacyjnej polimerów i wstępu do radiobiologii. Ponadto prowadził zajęcia w pracowni chemii fizycznej, ćwiczenia rachunkowe z chemii fizycznej, seminarium z chemii jądrowej i seminarium z termodynamiki statystycznej. Od roku 1958 W. Szymański prowadził pracownię dyplomową. Pod jego kierunkiem prace dyplomowe wykonało 90 magistrantów.

Za działalność naukową i dydaktyczną otrzymał szereg prestiżowych nagród i wyróżnień, m.in. Nagrodę indywidualną stopnia II Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1972), Nagrody Rektora UMK stopnia I (1972) oraz liczne nagrody rektorskie w latach wcześniejszych.

Był członkiem Komisji Chemii Jądrowej i Radiacyjnej Komitetu Nauk Chemicznych PAN w kolejnych kadencjach: 1973–1974, 1975–1977, 1978–1980.

W. Szymański był też taternikiem i himalaistą. W l. 50. i 60. XX w. wspiął się w Tatrach. Był jednym z założycieli Koła Pomorsko-Poznańskiego Klubu Wysokogórskiego, a w l. 1964–1967 prezesem Koła Klubu Wysokogórskiego w Toruniu.

Już jako student lubił chodzić po górach i zdobywać odznaki, co zaowocowało uzyskaniem brązowej i srebrnej Górskiej Odznaki Turystycznej. 1 I 1950 r. zapisał się do Polskiego Towarzystwa Turystycznego, zaś latem 1951 r., po uprzednim odbyciu szkolenia teoretycznego w Toruniu, ukończył ogólnopolski kurs dla początkujących na Hali Gąsienicowej (7–14 VIII). Jego pierwszymi instruktorami byli Karol Filek i Andrzej Pietsch, zaś pierwszą drogą — Grań Fajek w Tatrach. Od 4 X 1951 r. należał do Koła Poznańsko-Pomorskiego Klubu Wysokogórskiego, co Zarząd KW PTTK zatwierdził 21 X. Kolejne wspinaczki realizował także w Tatrach. Tuż po odbyciu kursu — 26 VIII — zgłosił przejście wschodniej ściany Zadniego Granatu. 10 II 1954 r. brał udział w zdarzeniach na Żabim Szczycie Niżnim, które weszły do historii tamtych lat i przede wszystkim do klubowej legendy.

W 1958 r. po zbilansowaniu swoich dokonań wspinaczkowych, ocenił swój dorobek z Tatr na 250 godzin przewodnikowych latem i 80 zimą, podczas gdy przeciętna u rówieśników wynosiła wówczas ok. 100 godzin latem i 30 zimą. Za swój najlepszy wówczas wyczyn uważał I przejście górnej części północnej ściany Świnicy oraz II przejście zimowe Orlej Perci od Roztoki do Zawratu, zrealizowane w I 1955 r. wraz z Jerzym Sawickim „Szmaciarem”. W kolejnych l. odnotowano jego wariant na wsch. ścianie Łomnicy 29 VIII 1961 z Wojciechem Dembińskim i częstym partnerem, Tadeuszem Laukajtysem.

W następnych latach zaczął wspinaczki w górach wyższych od Tatr. W l. 1957–1959 trzykrotnie organizował wyjazdy wspinaczkowe w Kaukaz. Należy wymienić wśród zdobytych przez niego szczytów przede wszystkim wschodni wierzchołek Elbrusa (5 595 m, 10 IX 1957), Sulachat Golowa (3 439 m, 8 VIII 1958), Sofrudzu (3 785 m, 10 VIII 1958), Dombaj Ulgen Główny (4 040 m, 14 VIII 1958), Mały Dombaj (3 800 m, 18 VIII 1958, trawersowanie ku pn.-zach.), Ercog 3 867 m przez Dzalowczat 3 870 m (2 VII 1959), Dzuguturluczat (3 921, 9 VII 1959) i Bielala Kaja (3 851 m, 15 VII 1959). Szczyty w Kaukazie zdobywał z gronem partnerów, wśród których znajdowali się: Bolesław Chwaściński, Zdzisław Dziezielewicz, Justyn Wojsznis, Andrzej Sobolewski, Barbara Morawska-Nowak, Roman Petrycki, Jan Słupski, Stanisław Kuliński i inni. W 1971 r. przebywał w Atlasie Wysokim, gdzie wraz z Tadeuszem Laukajtysem zrobił I wejście prawym skrajem pn. ściany Dzebel Ajui (3 382 m, 17–19 II 1971) oraz I wejście środkowym filarem południowej Ściany Tazarhart, zarazem pierwsze wejście zimowe na ten szczyt (1 III 1971). W 1973 r. był zastępcą kierownika wyprawy w Andy Peruwiańskie, gdzie razem z Tadeuszem Laukajtysem, Eugeniuszem Chrobakiem i Ludwikiem Wilczyńskim dokonał I wejścia południowym filarem HuandoyOeste (6 356 m, 25–28 VII, szczyt 27), co było niewątpliwie jego sukcesem w górskim życiu. W 1977 r. był głównym organizatorem i jednocześnie kierownikiem wyprawy toruńskich wspinaczy w Hindukusz, podczas której osiągnął na Noszaku rekordową dla siebie wysokość 7000 m. Wśród zdobytych szczytów wymienić należy wejście na Noszak Czeszki Margity Sterbovej. W sześć lat później (1983) był kierownikiem wyprawy toruńsko-gdańskiej na Dhaulagiri („Taternik” 2/1983),

a w 1987 r. — wyprawy polsko-czechosłowackiej na pd.-wsch. ścianę Manaslu (do 6 800 m, „Taternik” 1987, nr 1).

W. Szymański od początku realizowania swojej pasji wspinaczkowej udzielał się także organizacyjnie. W XII 1950 r. powstało Koło Poznańsko-Pomorskie z centrum toruńskim, gdzie działali profesorowie Czerny, Czezowski i Passendorfer, a którego organizatorem był Leszek Michalski. W XI 1951 r. wyodrębniło się z niego Koło Pomorskie w Toruniu, które zawiązane zostało 21 I 1952 r. W. Szymański pozostawał przy jego powstawaniu, ale jako członek uczestnik nie mógł należeć do grona założycieli. Był aktywny także przy zmianach organizacyjnych w l. 1951–1956, m.in. jako dyskutant Krajowej Narady Komisji Taternictwa 17 V 1953 r. Mieszkał wtedy jeszcze we Włocławku. Mimo że pochłonęła go już praca naukowa na UMK, jednak zawsze znajdował czas na wypadu w góry i na pracę klubową.

W l. 1964–1967 był prezesem Koła Toruńskiego KW, zaś w kadencji 1980–1983 członkiem Sądu Koleżeńkiego Polskiego Związku Alpinizmu. Dzięki pracy naukowej miał możliwość wyjazdów do krajów w Zachodniej Europie. Gdy przebywał na stażu naukowym we Francji w l. 1962–1963 odnowił kontakt z Jerzym Sawickim, spotykał się tam również ze Zdzisławem Kozłowskim i z Jerzym Wehrem. Pisywał do „Taternika”. Polski Związek Alpinizmu przyznał mu godność członka honorowego.

Był autorem wielu cenionych publikacji naukowych oraz skryptu do użytku studentów III roku. Był pracownikiem naukowym o rozległych zainteresowaniach, zasłużonym i cenionym nauczycielem akademickim. W jego dorobku naukowym znajdowały się następujące publikacje książkowe:

- *Elementy chemii jądrowej* (1969),
- *Niejednorodna wymiana izotopowa w układach osad-roztwór* (1970, rozprawa habilitacyjna),
- *Wstęp do fizykochemii jądrowej* (1974),
- *Chemia jądrowa* (1986),
- *Chemia jądrowa* (1991),
- *Chemia jądrowa: zarys problematyki przemian jądrowych* (1996),
- *Elementy nauki o promieniowaniu jądrowym dla kierunków ochrony środowiska* (1999).

Posiadał stopień wojskowy podporucznika i został przeniesiony do rezerwy. Od 1945 r. należał do Związku Walki Młodych, od XI 1947 r. — do Organizacji

Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego we Włocławku, a po zjednoczeniu ruchu młodzieżowego był członkiem Związku Młodzieży Polskiej.

Zgodnie z rodzinną tradycją od I 1948 r. należał do Polskiej Partii Socjalistycznej, a po zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego — do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Pracując w Bydgoszczy, był wykładowcą szkolenia partyjnego. 19 X 1981 r. wystąpił do KZ PZPR w UMK o skreślenie z listy członków partii i odtąd do końca życia pozostawał bezpartyjnym. Od początku istnienia należał do Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” na UMK. W 1947 r. należał także do Diecezjalnego Związku „Caritas” we Włocławku Oddział Parafialny w Michelinie i do Towarzystwa Wioślarzkiego we Włocławku.

W uznaniu za wieloletnią pracę zawodową, działalność naukową i dydaktyczną otrzymał w 1974 r. Złoty Krzyż Zasługi, a w 1984 r. — Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Posiadał także Medal Komisji Edukacji Narodowej (1987), Złotą Odznakę UMK (1970) i Srebrny Medal za wybitne osiągnięcia sportowe (1974).

Żonaty był dwukrotnie. Pierwszy związek małżeński zawarł z Marią Kalotą (ur. 1926) 5 V 1952 r. Była ona jego koleżanką z klasy z czasów nauki w III LO im. Marii Konopnickiej we Włocławku. Małżonkowie mieli dwie córki: Krystynę (1952–2022, zamężną Zaleską) i Agnieszkę Małgorzatę (1955–2021, zamężną Borkowską). Rozwiązanie małżeństwa przez rozwód nastąpiło 30 X 1981 r. Drugi związek małżeński zawarł 20 IV 1982 r. z Bożeną Zalewską.

Zmarł 27 III 2010 r. w Bydgoszczy. Pochowany został na Cmentarzu Bródnowskim w Warszawie.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Wojciecha Szymańskiego; Archiwum UMK w Toruniu, akta studenta: Szymański Wojciech, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy 1948–1953; Akta pracownika prof. dr hab. Wojciech Szymański 14 XII 1953–30 IX 1998 r.; informacje i materiały uzyskane od wnuczki — Marty Borkowskiej; USC Choceń, akt nr 14 z 1 IX 1943 r. związku małżeńskiego; *Wojciech Szymański*, [w:] baza „Ludzie nauki” portalu Nauka Polska (OPI) [online] [dostęp: 2023 VIII 17]; Kalebka S. (red.), *Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–2004. Materiały do biografii*, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika,

1995, s. 680; Bogusław Kowalski: *Zmarł Wojciech Szymański*, pza.org.pl, 2010-03-29, [dostęp: 2023 VIII 17]; Józef Nyka, http://www.nyka.home.pl/glos_sen/pl_ascii/201003.htm, [dostęp: 21 VII 2023]. Źródło fotografii: akta osobowe z Archiwum UMK.

Jerzy Garbacz, Władysław Kubiak

ŚWIĘCICKI STANISŁAW JACEK

(1616–1696), h. Jastrzębiec, dziekan kapituły katedralnej we Włocławku, archidiakon pomorski i oficjał gdański w diecezji włocławskiej, bp sufragan żmudzki, bp ordynariusz chełmski

Przyszedł na świat w 1616 r. w rodowych Świącicach koło Błonia (diecezja płocka) jako syn Jakuba Świącickiego, dziedzica Rybna oraz innych dóbr w powiecie gostyńskim, i Katarzyny z Wąsowskich z powiatu warszawskiego, a stryjeczny brat młodszego od niego o całe pokolenie (stąd przez część autorów mylnie uważanego za jego bratanka) bpa — kolejno — kijowskiego i poznańskiego Mikołaja Stanisława Świącickiego.

W młodości obrał stan duchowny, po początkowych naukach wstępując do klasztoru kanoników regularnych laterańskich św. Augustyna w mazowieckim Czerwińsku i tam składając 20 VIII 1634 r. (w wieku osiemnastu lat) profesję wieczystą. Po dopełnieniu wykształcenia teologicznego w Krakowie oraz przyjęciu święceń kapłańskich „był naprzód lektorem filozofii, a następnie wybrany jednoznacznie przeorem, z wielkim pożytkiem i wzorowo klasztorem rządził” (J. Korytkowski), godność przeorską w czerwińskim konwencie obejmując w 1642/43 r. W kolejnych latach piastował funkcję prepozyta klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Warszawie (w 1645 wydał drukiem dzieło *Cudowny w tajni betlejemskiej śpiawaczek*, w którym opisał dzieje uważanego za cudowny obrazu Matki Bożej z opactwa w Czerwińsku), przed IV 1649 r. uzyskując tytuł protonotariusza apostolskiego i w tym charakterze będąc czynnym u boku komendatoryjnego opata czerwińskiego Mikołaja Krosnowskiego, abpa lwowskiego, który nadał mu prebendę kaplicy św. Katarzyny we Lwowie, jak też powierzył zadanie dostarczenia do Kurii Rzymskiej relacji o stanie archidiecezji lwowskiej (1649).

Biskupia nominacja stosunkowo młodego wiekiem S. Świącickiego (35 lat), okoliczności powołania którego do posługi sufragańskiej na Żmudzi nie do końca są znane, nastąpiła w atmosferze sporu o obsadę tamtejszej sufraganii, co nie pozostało bez wpływu na wybór kandydata nieuwikłanego dotychczas w lokalne konflikty. Przez ordynariusza *loci* Piotra Parczewskiego desygnowany został jego koadiutorem i ustanowiony oficjałem wornieńskim, jednak papież Innocenty X nie wyraził zgody na koadiutorię, lecz prekonizował 20 III 1651 r. 35-letniego Świącickiego bpem tytularnym Spigaz (spigaceńskim) i wyłącznie sufraganem żmudzki, zezwoliwszy mu przy tym na dalsze zachowanie zakonnej prepozytury św. Jerzego w Warszawie, stanowiącej filię opactwa czerwińskiego, o którą jednak nowemu bp. przyszło później toczyć spory.

Nie wiadomo, jak długo trwała działalność tego hierarchy na Żmudzi i czy w ogóle tam się udał (wątpliwym wydaje się twierdzenie R. Kaweckiego, że „święcenia biskupie przyjął w katedrze w Worniach z rąk P. Parczewskiego”), podczas gdy w kolejnych latach dowodnie udzielał się w innych regionach Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Za sprawą prekonizowanego 31 V 1655 r. biskupem Włocławka Kazimierza Floriana Czartoryskiego, którego diecezja miała boleśnie doświadczyć spustoszeń doby «potopu» szwedzkiego, w jej właśnie granicach tytulariusz spigaceński podjął wówczas posługę. Ordynariusz *loci* „zaprzagnął zjednać go sobie na stanowisko oficjała gdańskiego i pomorskiego, co też mu się udało, już bowiem w dniu 26 VIII pierwszego roku swych rządów mógł go wystać do Gdańska, gdzie Świącicki — stosownie do woli bpa Czartoryskiego — 1 IX 1655 r. objął powierzony mu urząd. Wielostronne obowiązki, a prócz tego długoletni ogólny zamęt z powodu najazdu szwedzkiego, działalność jego znacznie utrudniać musiały, [a zarazem] odwoływany do innych zajęć, dorywczo tylko w Gdańsku przebywał, wyręczając się na czas swej nieobecności substytutami. Wreszcie jednak ustąpił w 1659 r. z oficjalatu, [lecz] po czterech latach miał znów powrócić z woli bpa Kazimierza Floriana Czartoryskiego na swe stanowisko gdańskie, 9 II 1663 r. rozpoczynając ponownie urzędowanie w tamtejszym konsystorzu, które prowadził aż do 1666 r. (Gdańsk opuścił ostatecznie w drugiej połowie tr.)” (P. Czaplowski).

Niedługo po objęciu obowiązków oficjała gdańskiego i pomorskiego S. Świącicki znalazł się w gronie kolegium kanoników katedralnych we Włocławku, gdyż

„po śmierci archidiacona Sebastiana Grotkowskiego bp Czartoryski przedstawił swej kapitule dwóch kandydatów na archidiaconat włocławski: sufragana żmudzkiego S.J. Święcickiego i doktora obojga praw Wojciecha Dobrzelowskiego, kanonika poznańskiego, [spośród których] dnia 16 XI 1656 r. obrano Święcickiego” (S. Chodyński). Instalowany 8 I 1657 r. w osobie plenipotenta Filipa Dunina, scholastyka katedralnego, po raz pierwszy stawiał się na sesji kapitulnej i wykonał stosowną przysięgę kanoniczą 25 X tr. „Wkrótce potem bp Czartoryski posunął Święcickiego na dziekana, lecz ponieważ o prałaturę tę toczył się spór w Rzymie między pretendencjami, a zatem beneficjum to zostawione być musiało do obsadzenia Stolicy Apostolskiej, stąd kapituła odmówiła mu instalacji. [Ostatecznie] na sesji kapitulnej w I 1660 r. stanął on osobiście i okazał nominację swoją na dziekana, co już przez prokuratora był uczynił w VIII 1659 r.; okazał też prowizję apostolską daną w Rzymie [15 III] 1657 r. Habilitowany na kapitule generalnej w I 1663 r., lubo przy katedrze nie odsiedział czasu wymaganego, ale służył konfratrom kapitulnym na urzędzie deputata do Trybunału” (S. Chodyński).

Jako dziekan kapituły katedralnej dokonał 16 VIII 1660 r. potwierdzenia dotychczasowych przywilejów funkcjonującego we Włocławku cechu krawców. Aktywnie też udzielał się *in pontificalibus* w diecezji włocławskiej, o czym świadczy księga czynności pontyfikalnych z lat 1656–1663 bpa K.F. Czartoryskiego, która zawiera także wykaz posług sprawowanych tu przez ówczesnego sufragana żmudzkiego (m.in. benedykował dwóch kolejnych opatów pelplińskich: Jerzego Michała Ciecholewskiego w 1662 r. i Aleksandra Ludwika Wolffa w 1674 r.).

Ponieważ z Kujaw i Pomorza Nadwiślańskiego miał stosunkowo niedaleko na rodzinne Mazowsze, w 1663 r. został archidiaconem warszawskim w jego należącej do diecezji poznańskiej części oraz członkiem tamtejszej kapituły kolegiackiej, pełniąc także funkcje oficjała i wikariusza generalnego *in Masovia*. Powołany do grona kapituł katedralnej w Poznaniu (11 XI 1663) oraz metropolitalnej w Gnieźnie — na prałaturę scholastyka (na mocy prowizji z 8 I 1669 r.), doświadczył tam jednak trudności z instalowaniem się, dopóki nie przedłożył dyspensy Stolicy Apostolskiej od ślubów zakonnych (ostatecznie przyjęty do grona gnieźnieńskich kanoników 2 V 1669 r.). W 1670 r. został wybranym wiceprezydentem

Trybunału Koronnego, któremu następnie prezydował w latach 1674–1675 oraz 1683 (trzykrotnie był też deputatem *vel* komisarzem na Trybunał Skarbowy: 1678, 1685 i 1690).

Niewiele zatem łączyło go ze Żmudzią, gdzie formalnie nadal pozostawał sufraganiem, która to sytuacja trwała aż do 1677 r., kiedy uzyskał ze strony króla Jana III Sobieskiego nominację na biskupstwo chełmskie. Na dworze monarszym był zresztą dobrze znany już za panowania Jana II Kazimierza, który osobiście zlecał mu trudne rokowania zarówno z przywódcami skonfederowanych wojsk koronnych (1661), jak i później z rokoszami pod przywództwem Jerzego Lubomirskiego (1666), powierzając też sprawowanie uroczystych liturgii na rozpoczęcie obrad sejmowych (1670 i 1672).

Zatwierdzony w godności ordynariusza chełmskiego 8 II 1677 r. przez papieża Innocentego XI, otrzymał zezwolenie namiestnika Chrystusowego na dalsze zachowanie dziekanii katedralnej włocławskiej oraz archidiaconatu warszawskiego i scholasterii gnieźnieńskiej (zrezygnował z niej w 1686 r.), podobnie jak zakonnej prepozytury św. Jerzego w Warszawie. Z kolei w 1678 r. został administratorem opactwa benedyktynów w Lubiniu, z którego jednak ustąpił na niedługo przed śmiercią — w związku z uzyskanym awansem na stolicę biskupią w Chełmży (nie doczekał się papieskiego potwierdzenia w tej ostatniej godności).

W zupełnie innym charakterze krótko administrował opactwem kanoników regularnych laterańskich w Trzemesznie (od 13 X 1681 r.) — po tym, jak ustąpił z niego obrany tamtejszym opatem jego krewniak, Mikołaj Stanisław Święcicki. Do końca życia pozostał zatem — mimo zakotwiczenia w tak różnych środowiskach kościelnych — związany z macierzystą rodziną zakonną. Diecezją chełmską S. Święcicki rządził bez mała dwie dekady, m.in. przeprowadzając 15 IX 1694 r. w Krasnymstawie synod diecezjalny, którego statuty (wraz z dołączoną do nich przez ordynariusza *Instrukcją dla spowiedników* w języku polskim) były wydane drukiem w Warszawie w 1696 r., jak też gorliwie wizytując parafie.

Zmarł 25/26 X 1696 r. w Skierbieszowie i został pochowany w kościele jezuitów w Krasnymstawie (w latach 1774–1805/7 katedra diecezji chełmskiej), gdzie upamiętniono go epitafiem. Życiu i działalności tego hierarchy swoją pracę magisterską pt. *Stanisław*

Jacek Świącicki, *biskup chełmski* (mszp Lublin 1963), przygotowaną w ramach seminarium z historii Kościoła ks. prof. Mieczysława Żywczyńskiego na Wydziale Teologii KUL, poświęcił Stanisław Wielgus, późniejszy — kolejno — profesor i rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, bp ordynariusz płocki, na koniec abp metropolita warszawski.

Causae Poloniae coram Sacra Romana Rota XV–XVII saec., wyd. K. Bukowska-Gorgoni, Roma 1995, s. 353–354, nr 186; Czaplewski P., *Wykaz oficjalów gdańskich i pomorskich od 1467–1824 r.*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 1912, r. 19, s. 69–70, 72–74; *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794. Spis*, t. 3: 1661–1700, oprac. L.A. Wierzbiński, Warszawa 2017, s. 39, 69, 85, 108, 110, 113, 171, 174; EK, t. 19, kol. 382–383 (J. Kumor-Mielnik); *Encyklopedia Chełma*, t. 1: *Ludzie*, oprac. zbior., Chełm 2011, s. 295 (P. Mazur); Estreicher S., *Bibliografia polska*, ser. 3, t. 19, Kraków 1934, s. 91–93; Frydrychowicz R., *Geschichte der Cistercienserabtei Pelplin und ihre Bau- und Kunstdenkmäler*, Düsseldorf [1905], s. 104, 107; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 8: *Województwo lubelskie*, pod red. R. Brykowskiego i E. Rowińskiej, z. 8: *Powiat krasnostawski*, oprac. T. Sulerzyńska, F. Uniechowska i E. Rowińska, Warszawa 1964, s. 16, 23; Korytkowski J., *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych (podług źródeł archiwalnych)*, t. 4, Gniezno 1883, s. 46–48, 565; Królik L., *Kapituła kolegiacka w Warszawie do końca XVIII wieku*, Warszawa 1990, s. 200–201, nr 229; Kujawski W., *Parafie diecezji wrocławskiej. Archidiaconat pomorski*, Włocławek 2015, s. 83, 95; Makarczyk I., *Biskupi polscy z Zakonu Kanoników Regularnych Laterańskich*, „Echa Przeszłości” 2007, t. 8, s. 39–44; Matwijowski K., *Jeszcze o poglądach biskupa Stanisława J. Świącickiego na sprawy państwa w czasach Jana III Sobieskiego*, w: *Polska — Kresy — Polacy. Studia historyczne*, pod red. S. Ciesielskiego, T. Kulak i K. Matwijowskiego (*Acta Universitatis Wratislaviensis*, t. 116), Wrocław 1994, s. 15–20; Mazur P., *Poczet biskupów chełmskich obrządku łacińskiego*, Chełm 2012, s. 59–60; Morawski M., *Monografia Włocławka (Włocławia)*, Włocławek 1933, s. 147; *Necrologium episcoporum Poloniae*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2021, s. 157; Nitecki P., *Biskupi*, kol. 440; *Nomenclator bibliographicus episcoporum Poloniae 1320–2020*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2020, s. 474; Nowacki J., *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. 2: *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964, s. 303; Pawelec W.F., *Biskupstwo chełmskie (szkic historyczny)*, cz. [6],

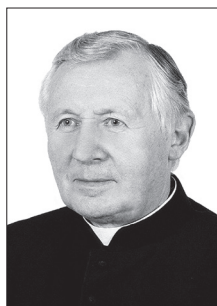
„Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 1934, r. 16, nr 11, s. 395–396, nr 40; Prokop K.R., *Biskupi ordynariusze diecezji na ziemiach litewskich i białoruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*, Warszawa–Drohiczyń 2015, s. 244–247; tenże, *Nowożytni archidiakon i oficjale pomorscy na kartach „Katalogu pralatów i kanoników wrocławskich” Stanisława Chodyńskiego*, „Acta Cassubiana” 2019, t. 21, s. 41; tenże, *Rzymskokatolicki biskup ordynariusz diecezji na ziemiach ruskich dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do czasów I wojny światowej)*, Warszawa–Drohiczyń 2014, s. 381–385; tenże, *Stolice tytularne biskupów Kościoła katolickiego wpisanych w dzieje ziem polskich (XIII w.–2014 r.)*, Kraków 2014, s. 85, 263; PSB, t. 51, s. 468–472 (R. Kawecki); *Vademecum chronologiczno-bibliograficzne do badań nad hierarchią Kościoła w Polsce i na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, oprac. K.R. Prokop, Kraków 2018, s. 57, nr 442, 167, 190, 204, 240, nr III/30, 346, nr XLIX/4, 358, 427, 452, 483, 505, 614, 762; Wielgus S., *Życie i publicystyka polityczno-społeczna Stanisława Jacka Świącickiego, biskupa chełmskiego i nominata chełmińskiego (1616–1696)*, „Notatki Płockie” 1999, t. 44 () nr 3, s. 3–9 [przedruk w: *Wszystko czynię dla Ewangelii. Księga pamiątkowa ku czci o. prof. Hugolina Langkammera OFM*, pod red. G. Witaszka, A. Paciorka i A. Kiejzy, Lublin 2000, s. 449–462]; Wierzbiński L.A., *Senatorowie koronni na sejmach Rzeczypospolitej w XVII w.*, Warszawa 2017, s. 156.

Krzysztof Rafał Prokop

WASZCZYŃSKI STANISŁAW

(1937–2023), ks., wychowanek WSD we Włocławku, duszpasterz, społecznik, proboszcz parafii katedralnej we Włocławku, kapelan Regionu NSZZ „Solidarność” Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej

Urodził się 22 X 1937 r. w rodzinie robotniczo-chłopskiej, małżonków: Jerzego i Józefy z d. Olejniczak, w Charłupi Małej k. Sieradza. Po maturze w 1954 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Świecenia kapłańskie otrzymał 5 VI 1960 r. w kościele św. Mikołaja w Kaliszu (aktualnie katedra diecezji kaliskiej, erygowana 25 III 1992). Po święceniach kontynuował, rozpoczęte w 1959 r., studia z zakresu teologii pastoralnej w Katolickim

Uniwersytecie Lubelskim, gdzie uzyskał magisterium i licencjat (1963). W tym okresie rozpoczął także studia w Prymasowskim Studium Życia Wewnętrznego w Warszawie (1961–1963).

Po studiach pracował w charakterze wikariusza: w parafii katedralnej we Włocławku (1963–1965); św. Bartłomieja w Koninie i jednocześnie, po półtorarocznym pobycie, w par. św. Wojciecha w Morzysławiu (1965–1973) oraz w parafii św. Mikołaja w Kaliszu (1973–1975). W latach 1976–1977 podjął posługę duszpasterską w par. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Ciecchocinku. Na szczególną uwagę zasługuje wikariat w Koninie, w którym podjął współpracę w zakresie zadań zmierzających do budowy świątyni św. Maksymiliana Kolbego w nowo powstałym dużym osiedlu. Podjęte działania ściągnęły na niego represje ówczesnych władz komunistycznych. 15 VI 1977 r. bp Jan Zareba ustanowił go administratorem par. Pamięcin, w dekanacie kaliskim II (1977–1982). W l. 1982–1988 był proboszczem par. św. Wojciecha w Koninie, gdzie kontynuował budowę plebanii. Jednak główny nacisk kładł na pracę duszpasterską i patriotyczną. W Koninie wprowadził msze święte za Ojczyznę. W czasie stanu wojennego organizował pomoc dla internowanych działaczy Solidarności woj. konińskiego. Był opiekunem rodzin internowanych, inspiratorem powstania niezależnego harcerstwa — Polskiej Organizacji Harcerskiej — i Konfraterni im. Ks. Jerzego Popiełuszki. Wspomagał nie tylko ich działalność, ale także działalność Katolickiego Klubu Dziennikarzy (wydającego gazetkę wywieszaną w gablocie parafialnej pt. „Szcześć Boże”) i niezależną Polską Organizację Harcerską. Był współorganizatorem Tygodni Kultury Chrześcijańskiej oraz spotkań z działaczami opozycyjnymi i katolickimi. Umożliwił funkcjonowanie usytuowanych na terenie parafii tzw. skrzynek kontaktowych do kolportażu podziemnych wydawnictw. W 1988 r. otoczył opieką krajowy zlot Niezależnych Środowisk Armii Krajowej, który upamiętniono m.in. „Epitafium AK” na zewnętrznej elewacji świątyni św. Wojciecha.

29 VI 1988 r. bp włocławski Henryk Muszyński powierzył mu probostwo w par. katedralnej we Włocławku (1988–1990), w której wybudował plebanię. Miał duży udział w przygotowaniu wielkich uroczystości historycznych: wizyty papieża Jana Pawła II w czasie jego pielgrzymki do Ojczyzny (6 VI 1991); obchodów 600. rocznicy konsekracji katedry (2011). Organizował uroczystości religijno-patriotyczne i dbał o ich odpowiednią oprawę artystyczną. Rozwinął organizowane wcześniej koncerty organowe. Dzięki jego zaangażowaniu zostały odrestaurowane, właściwie uratowane przed całkowitym zniszczeniem, zabytkowe organy katedralne z 1893 r.

Przyczynił się do dwukrotnego wydania albumów poświęconych świątyni katedralnej (2000, 2011) i przewodnika po katedrze włocławskiej (2009). W IV 2003 r. założył czasopismo parafialne (miesięcznik) pt. „Ex Cathedra” (do VII 2012 r. ukazało się 113 numerów), którego redakcję powierzał jednemu z wikariuszy. Ukazało się w nim wiele tekstów dotyczących historii katedry włocławskiej. Z okazji pięćdziesięciolecia powstania parafii katedralnej wydał książkę pt. *Drodzy Parafianie, Przyjaciele Katedry* (Włocławek 2012). Zebrał w niej słowa kierowane do wiernych, pod takim samym tytułem, w każdorazowym miesięczniku (do 113 numeru).

W świątyni katedralnej prowadził szeroko zakrojone prace restauratorskie i remontowe. Najpierw doprowadził do końca — rozpoczętą za czasów ks. Józefa Arabskiego — konserwację polichromii braci Jasińskich (1991). W l. 1999–2005 przeprowadził kompleksową konserwację renesansowej kaplicy Najświętszej Maryi Panny wraz ze wszystkimi jej zabytkami, wydając jednocześnie okolicznościową publikację (2009). W l. 2005–2009 przeprowadził kompleksową konserwację pozostałej architektury zewnętrznej katedry (łącznie ze wszystkimi elementami zabytkowymi), w tym m.in. wież (z wymianą konstrukcji drewnianej, zawieszenia dzwonów i blachy miedzianej na hełmach) oraz kaplicy św. Kazimierza. Wykonano monumentalne spiżowe drzwi, które zamontowano we frontowych wejściach do katedry: główne — jako pamiątkę Jubileuszu Roku 2000 (2004), w nawie południowej (2007) i północnej (2010). Powyższe inwestycje upamiętnił okolicznościowymi publikacjami. Poddał konserwacji wiele obiektów zabytkowych katedry: m.in. obraz, Franciszka z Sieradza, *Wniebowzięcie Najśw. Maryi Panny*;

obrazy Bartłomieja Strobla z dawnego ołtarza głównego, około 90 epitafiów (2003–2012) — z tej okazji wydał publikację pt.: *Epitafia i płyty nagrobne katedry wrocławskiej* (Wrocław 2012); płytę nagrobną bp. Zbyluta Gołańczewskiego (2010); brązowy medalion z nagrobka kan. Jana Sokołowskiego z Wrzącej (2009). W 2010 r. dokonał przebudowy placu katedralnego (nawierzchnia z granitowych płyt i kostki) oraz przeprowadził izolację fundamentów świątyni katedralnej, łącznie z odprowadzeniem wód deszczowych do kanalizacji miejskiej, i przebudował prezbiterium.

Ks. prałat Stanisław Waszczyński od początku posługiwania we Wrocławku ściśle też współpracował ze strukturami Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Bez wahania udostępnił pomieszczenia parafialne na pierwsze — jeszcze nielegalne — zebrania odradzającego się związku. Również tutaj dał się poznać jako odważny i prawy przyjaciel związkowców i całego związku NSZZ „Solidarność”, wspierając go w rozmaitych przedsięwzięciach.

W l. 1989–1991 wykładał w WSD we Wrocławku teologię pastoralną. W 1990 r. wstąpił do Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD i gorliwie uczestniczył w organizowanych spotkaniach.

Biskupi wrocławscy uznanie wobec osoby i działalności ks. Stanisława Waszczyńskiego wyrazili kościelnymi godnościami: najpierw kanonika gremialnego, później prałata kustosa i prałata dziekana wrocławskiej kapituły katedralnej oraz kapelana honorowego Jego Świątobliwości i prałata honorowego Jego Świątobliwości. Wdzięczność i uznanie wyraziły także liczne organizacje i stowarzyszenia, które przyznały następujące odznaczenia: Odznakę Honorową „Westerplatte 1939 za zasługi”; Odznakę „Burza” Armii Krajowej; tytuł Honorowego Członka NSZZ „Solidarność”; Honorowe Odznaczenie „Zasłużony dla „Solidarność”; Szpadę Górnica — od Międzyzakładowej Organizacji Związkowej NSZZ „Solidarność” w KWB „Konin” w Kleczewie; Odznakę Honorową „Zasłużony dla Miasta Konina”; statuetkę „Benedykta” — od kapituły „Przeglądu Konińskiego”; tytuł Zasłużonego dla NSZZ „Solidarność” — nadany przez Krajowy Zjazd Delegatów; Medal Wojewody Wrocławskiego „Za zasługi”; Medal Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej za zasługi dla rozwoju WSHE; Order św. Stanisława oraz Wyróżnienie

Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego w kategorii „Kultura” za troskę o dobra kultury i całokształt działalności duszpasterskiej.

Ks. Stanisław Waszczyński po przejściu na emeryturę (30 VI 2012) zamieszkał w domu księży emerytów we Wrocławku–Michelinie. Zmarł 22 I 2023 r. w wieku 85 lat. Został pochowany w kwatery kapłańskiej na cmentarzu komunalnym we Wrocławku przy al. Chopina.

AKDW1, Akta personalne ks. Stanisław Waszczyński, b. sygn., k. nlb.; Tomalak A., *Zmarł ks. prałat Stanisław Waszczyński*, „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 2023, nr 1 (t. 107), s. 160–166; Rusin S., *Znani i nieznani w Koninie*, Konin 2008, s. 393–406; Wyrwich M., *Sztandar był tu siłą*. Ks. Stanisław Waszczyński, w: *Kapelani Solidarności 1980–1989*, t. 2, red. tenże, Warszawa 2007, s. 284–301; Rulka K., *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławku*, Wrocław 2018, s. 6; 34; 52; *NSZZ „Solidarność” Region Konin. Wybór dokumentów*, t. 2: *1981–1989*, red. K. Białecki, Poznań 2016, s. 384–385 i 357–356; „Ex Cathedra” 2013, nr 6, s. 13–14; E. Wojcieszek, *Stanisław Waszczyński*, w: *Encyklopedia Solidarności*, <http://www.encyklopedia-solidarnosci.pl/wiki/index.php?title=Stanisław%20Waszczyński>, [dostęp: 6 IV 2015]. Źródło zdjęcia: Archiwum Kurii Diecezjalnej we Wrocławku.

Lech Król

WĄSICKI JAN ANTONI WÓJCIECH

(1921–1995), prof., historyk prawa, prorektor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dziekan i prodziekan Wydziału Prawa UAM w Poznaniu, rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, poseł na Sejm PRL IV oraz V kadencji

Urodził się 17 VI 1921 r. w Pruszkowie (pow. warszawski). Był jedynym synem Jana (1883–1961), naczelnika poczty, i Anny Leśniewskiej (1887–1958). Miał dwie siostry: Halinę oraz Wandę. Jan Wąsicki, ojciec Jana, w 1928 r. został przeniesiony służbowo ze Skierniewic do Wrocławka. Szkołę powszechną ukończył w 1934 r. we Wrocławku, po czym został uczniem Gimnazjum i Liceum Ziemi Kujawskiej.

W szkole tej uczył się do VI 1939 r. i ukończył w niej I klasę liceum humanistycznego. Dalszą naukę przerwał mu wybuch II wojny światowej.

Jako ochotnik wstąpił do 97 pp z Pińska. Brał udział w walkach na odcinku Michelin–Brześć Kujawski. Po zajęciu miasta przez

Niemców oraz zakończeniu działań wojennych wyjechał z Włocławka do Warszawy, gdzie od V 1940 r. pracował w laboratorium fotograficznym Stanisława Pęcherskiego. W XI 1940 r. został aresztowany przez Geheime Staatspolizei (Gestapo) i osadzony na Pawiaku. Jako podejrzany o przynależność do Związku Zachodniego został osadzony w więzieniu w Grudziądzu, skąd przewieziono go do KL Stutthof, gdzie odnotowano jego przybycie 10 III 1941 r. (nr obozowy 10 560). W KL Stutthof trafił do obozowego szpitala (9 V 1941). Z obozu zwolniono go 20 XI 1942 r. i przetransportowano do więzienia w Malborku, następnie w Kwidzynie, by ostatecznie osadzić go w więzieniu w Grudziądzu, skąd został zwolniony.

Po zwolnieniu z więzienia J. Wąsicki wrócił do Michelina, gdzie mieszkali jego rodzice. Podjął pracę w charakterze magazyniera w firmie G. Ritter w Brześciu Kujawskim (1942–1943). W V 1943 r. skierowano go do organizacji Todt i wysłano do pracy w Taurgach na Litwie, a od XI tr. do Essen i Mülheim nad Ruhrą. Pracował tam w zakładach Siemens, a następnie w fabryce sztucznej benzyny w Gelsenkirchen-Buer. Uzyskawszy urlop (14 I 1945), wrócił do Włocławka, gdzie doczekał wyzwolenia przez wojska sowieckie. W III tr. podjął dalszą edukację w Liceum im. Marii Konopnickiej, gdzie 20 VI tr. otrzymał świadectwo dojrzałości. Po uzyskaniu matury rozpoczął studia prawnicze na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego (ob. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Tam, po odbyciu studiów (1945/46–1947/48) oraz zdaniu czterech egzaminów rocznych i dwóch obowiązkowych kolokwium, 17 VI 1948 r. uzyskał tytuł magistra prawa.

Po ukończeniu studiów J. Wąsicki związał się z uniwersytetem w Poznaniu. Tam na podstawie rozprawy *Konfederacja targowicka — sejm grodzieński 1793 r. zagadnienie ustrojowe* (promotor prof. Zdzisław

Kaczmarczyk, 1911–1980), a także złożeniu przez niego egzaminu z zakresu historii ustroju i dawnego prawa polskiego oraz prawa państwowego, otrzymał stopień doktora praw (13 V 1950). Uchwałą Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki z 20 XII 1954 r. nadano Janowi Wąsickiemu tytuł naukowy docenta. 13 VII 1960 r. otrzymał nominację na prof. nadzwyczajnego. Z kolei uchwałą Rady Państwa z 22 VI 1967 r. nadano mu tytuł naukowy prof. zwyczajnego nauk prawnych.

Jeszcze w trakcie studiów, w 1946 r., podjął pracę jako sekretarz Delegatury Ministra Oświaty ds. Młodzieży Szkół Wyższych w Poznaniu. Pracował tam do VII 1950 r. Pracę zawodową na uniwersytecie rozpoczął w 1947 r. Został zatrudniony na stanowisku asystenta wolontariusza przy Seminarium Historii Prawa Zachodniej Europy, a następnie przy Katedrze Historii Ustroju i Dawnego Państwa Polskiego. 1 I 1949 r. uzyskał etat młodszego asystenta przy tej katedrze, a od XI 1949 r. starszego asystenta (początkowo prowizorycznego, a następnie kontraktowego), którym był do 1 XII 1952 r. Od tego dnia do 20 XII 1954 r. pełnił funkcję adiunkta przy tejże katedrze. Po uzyskaniu docentury został samodzielnym pracownikiem w Katedrze i Zakładzie Historii Państwa i Prawa Polskiego Wydziału Prawa UAM, a od 1965 r. był przypisany do Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa Polskiego. Z poznańskim uniwersytetem pozostał związany do przejścia na emeryturę 30 IX 1991 r.

Pracując na uniwersytecie w Poznaniu, zajmował wiele kierowniczych stanowisk. Był kierownikiem Zakładu Historii Państwa i Prawa Polskiego XIX i XX w. (1 XII 1965–1977) oraz kierownikiem Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa (1 XI 1965–30 IX 1970). Dwukrotnie pełnił funkcję prodziekana (1955/1956, 1958/1959–1960/1961), jak również dziekana (1961/1962) Wydziału Prawa UAM. W latach 1962–1965 był prorektorem do spraw studiów zaocznych UAM. Od 1 II 1965 r. — kierownikiem Ośrodka Metodycznego Studiów dla Pracujących przy UAM.

J. Wąsicki pracę na UAM łączył z zatrudnieniem w innych ośrodkach akademickich. W l. 1972–1975 był prof. w Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie (1/2 etatu) oraz w Wyższej Szkole Pedagogicznej (ob. Uniwersytet Kazimierza Wielkiego) w Bydgoszczy, gdzie został zatrudniony na pół etatu w roku

akademickim 1985/1986. Szczególne więzy łączyły go z Zieloną Górą, gdzie oprócz działalności w tamtejszym towarzystwie naukowym, przez dwie kadencje, od 1 IX 1975 do 31 VIII 1981 r., pełnił funkcję rektora Wyższej Szkoły Pedagogicznej (ob. Uniwersytet Zielonogórski).

Duże zasługi położył na rzecz rozwoju studiów waczących. Jego działalność na tym polu przejawiała się w tworzeniu punktów konsultacyjnych w Gdańsku, Kaliszu, Szczecinie oraz Zielonej Górze.

Pracę naukową łączył z dydaktyką akademicką. Prowadził zarówno ćwiczenia, jak i wykłady dla studentów Prawa i Administracji. Był promotorem 300 prac dyplomowych i magisterskich oraz 20 doktoratów. Ponadto był recenzentem w 20 postępowaniach doktorskich (UWr, UMCS w Lublinie, UW, UJ, UAM) oraz w pięciu habilitacyjnych (UWr, UMCS, UW).

Oprócz pracy na uczelni J. Wąsicki związał się również z Instytutem Zachodnim (IZ) w Poznaniu. W l. 1950–1954 był tam zatrudniony jako pomocniczy pracownik nauki. Kierował sekcją badań nad dziejami emigracji polskiej w Niemczech. Następnie był Sekretarzem Naukowym IZ (1957–1961). Pracował również w Towarzystwie „Instytut Zachodni”, gdzie piastował godność prezesa kuratorium (1969–1978).

Był autorem ponad 200 publikacji, w tym 13 monografii, 3 wydawnictw źródłowych, licznych artykułów i recenzji, a także współautorem podręczników akademickich oraz materiałów pomocniczych dla studentów. Publikacje te stanowiły odzwierciedlenie zainteresowań badawczych J. Wąsickiego, wśród których znajdowały się ostatnie lata dziejów Rzeczypospolitej szlacheckiej (*Konfederacja Targowicka i ostatni sejm szlacheckiej Rzeczypospolitej z 1793 roku. Studium historyczno-prawne*, Poznań 1952, była to opublikowana wersja jego pracy doktorskiej; *Powstanie kościuszkowskie w Wielkopolsce*, Poznań 1957); problematyka prawno-ustrojowa ziem polskich znajdujących się pod zaborem pruskim (opublikował 7 monografii, np. *Ziemie polskie pod zaborem pruskim. Prusy Południowe 1793–1806*, Poznań 1957, *Ziemie polskie pod zaborem pruskim. Prusy Nowoschodnie 1795–1806*, Poznań 1963; z kolei artykuły publikował w czasopiśmie „Czasopiśmie Prawno-Historycznym” czy „Przeglądzie Zachodnim”) oraz problematyka ustroju Niemiec. Pokłosiem badań prowadzonych na tym polu jest czterotomowa seria monografii:

Rzesza i państwa niemieckie 1789–1815 (Poznań 1982), *Związek Niemiecki i państwa niemieckie 1815–1848* (Poznań 1986), *Związek Niemiecki i II Rzesza niemiecka 1848–1914* (Poznań 1989) i *Rzesza a kraje niemieckie 1914–1949* (Poznań 1977). J. Wąsicki był również wydawcą źródeł. Do wielkopomnych edycji należą: *Opisy miast polskich z 1793–1794* (cz. 1–2, Poznań 1962) oraz *Pruskie opisy miast polskich z końca XVIII w. Departament białostocki* (Poznań 1964). Pierwsze z wydawnictw obejmuje także teren Kujaw i stanowi niezastąpiony materiał źródłowy dla historyków zajmujących się badaniami miast w momencie ich przejścia pod zarząd pruski.

Ze względu na wiedzę i warsztat badawczy był pożądanym współpracownikiem czasopism naukowych. W l. 1953–1994 (t. 5–46) należał do komitetu redakcyjnego „Czasopisma Prawno-Historycznego”, gdzie współtworzył radę reakcyjną (1954–1968) oraz pełnił funkcję sekretarza redakcji (1953–1962). Ponadto zasiadał w komitetach redakcyjnych „Przeglądu Zachodniego” (1956–1968, r. 12–24) oraz „Studiów i materiałów do dziejów Wielkopolski i Pomorza” (1962–1966/68, t. 7–9, z. 13–18). Brał czynny udział w wydawaniu „Rocznika Lubuskiego”, w którym pełnił następujące funkcje: konsultanta naukowego (t. 3, 1962), członka rady redakcyjnej (t. 6, 1969 — t. 10, 1978), komitetu redakcyjnego (t. 6, 1969 — t. 10, 1978), kolegium redakcyjnego (t. 11, 1981), a w l. 1969–1981 był redaktorem tego wydawnictwa (t. 6–11).

J. Wąsicki był cenionym współpracownikiem wielu towarzystw i organizacji. Należał do Komisji Historycznej i Wydziału II Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Polskiego Towarzystwa Historycznego (członek Zarządu Głównego, kierownik Stacji Naukowej PTH w Zielonej Górze, wiceprzewodniczący PTH w Poznaniu), Lubuskiego Towarzystwa Naukowego w Zielonej Górze (od 22 II 1964 do 1980 jego przewodniczący). Ponadto pełnił funkcję kierownika Ośrodka Badawczo-Naukowego przy Lubuskim Towarzystwie Kulturalnym w Zielonej Górze.

Będąc studentem, w VII 1946 r. wstąpił w szeregi Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej w Poznaniu. W tym samym roku został członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej i Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego. Po zjednoczeniu PPS i PPR, od 15 XII 1948 r. należał do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Członkiem partii był

aż do jej rozwiązania w 1990 r. Pełnił w niej wiele funkcji, m.in. był członkiem POP PZPR przy UAM i pierwszym sekretarzem Komitetu Uczelnianego tamże (do XI 1970), członkiem KW PZPR w Poznaniu (1962–1970) i Zielonej Górze (1976–1979). Z ramienia PZPR (okręg wyborczy 07 w Poznaniu) dwukrotnie był posłem Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Ludowej IV (1965–1969) i V (1969–1972) kadencji. Zasiadał w dwóch Komisjach Sejmowych: Oświaty i Nauki oraz Wymiaru Sprawiedliwości.

Poza działalnością polityczną J. Wąsicki pozostawał aktywnym na polu społecznym oraz związkowym. W l. 1961–1963 pracował w Komisji Programowej Rady Głównej Ministerstwa Oświaty i Nauki, zaś w l. 1963–1966 był członkiem Zespołu Prawa działającego w ramach Sekcji Studiów Uniwersyteckich Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. Jako związkowiec należał do Związku Nauczycielstwa Polskiego. W okresie 1963–1965 pełnił funkcję Przewodniczącego Rady Zakładowej ZNP przy UAM. Ponadto był członkiem Zarządu Okręgu ZNP. W ramach tego zarządu przewodniczył Komisji Środowiskowej Szkół Wyższych i Instytutów.

Za swoją pracę był wielokrotnie nagradzany i odznaczany. Został odznaczony m.in.: Krzyżem Komandorskim (25 VI 1975 r., legitymacja Nr 1382-75-1), Krzyżem Oficerskim (1969) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964), Srebrnym (1954) i Złotym Krzyżem Zasługi (1958), Orderem Sztandaru Pracy I Klasy, Medalem Dziesięciolecia Polski Ludowej (1954, legitymacja nr 399887), odznaką „Zasłużony Nauczyciel Rzeczypospolitej Ludowej”, Odznaką Honorową Miasta Poznania (1963), Odznaką Honorową „Za Zasługi w Rozwoju Województwa Poznańskiego” (1964), Odznaką Honorową Gryfa Pomorskiego (1962) i Złotym Odznaczeniem im. Janka Krasickiego (1964) Ponadto otrzymał Lubuską Nagrodę Naukową (1960), Nagrodę „Nadodrza” (1967), Nagrodę II stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1968), Nagrodę Miasta Poznania (1955). Szczególnym uhonorowaniem działalności naukowej J. Wąsickiego było nadanie mu tytułu doktora *honoris causa* przez Uniwersytet Marcina Lutra w Halle (6 X 1970).

Jan Wąsicki zm. 10 IV 1995 r. w Poznaniu. Został pochowany na cmentarzu komunalnym Junikowo (pole 16, rząd 12, miejsce 4).

8 VIII 1949 r. w Poznaniu zawarł związek małżeński z Marią Gorczycką (15 I 1922 w Warszawie–21 II 1994 w Poznaniu), prawniczką. Małżeństwo miało dwoje dzieci: córkę Ewę Marię Magdalenę (23 XI 1950 w Poznaniu–31 III 2021 tamże), z męża Wąsicką-Chmieluk, dr. nauk prawnych, Sędzią Sądu Rejonowego Poznań–Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, i syna Jana Wojciecha (ur. 27 I 1952), fizyka, prof. nauk fizycznych, nauczyciela akademickiego, prof. na UAM w Poznaniu, od 1994 r. kierownika Zakładu Radiospektroskopii, prodziekana ds. finansowo-naukowych Wydziału Fizyki UAM (2002).

Arch. IPN w Gdańsku, IPN Gd 284/1112 (Akta w sprawie karnej prowadzonej przeciwko: Egbert Sellke, ur. 10 X 1982 r., podejrzanemu o to, że w latach 1939–1945, będąc lekarzem weterynarii, przeprowadzał kontrolę mięsa dostarczanego do KLS Stutthof), s. 216–217; Arch. Muzeum Stutthof w Sztutowie, sygn. I-III-57014; tamże, sygn. I-VB-20-21; Arch. Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, akta studenckie: Wąsicki Jan prawo, sygn. 298/32 16; tamże, akta przewodu doktorskiego: Wąsicki Jan, sygn. 425/85; tamże, akta awansowe: prawo, prof. Wąsicki Jan, sygn. 819/18; tamże, akta osobowe: Wąsicki Jan I IX 1949–30 IX 1991, sygn. 782/1430; tamże, Dział Spraw Osobowych. Asystenci Wolontariusze 1945–1949. Wydział Prawno-Ekonomiczny, sygn. 126/6, l.p. 89 Jan Wąsicki; Uchwała Rady Państwa z dnia 28 września 1954 r. nr 0/811 („Monitor Polski” 1954, nr 112, poz. 1589); Benyskiewicz J., *Jan Wąsicki (1921–1995) historyk prawa i rektor*, w: *Znani zielonogórzanie XIX i XX w.*, cz. 2, praca zbiorowa pod red. H. Szczegóły, Zielona Góra 1999, s. 163–167 (gdzie błędna informacja, że Jan Wąsicki zarówno szkołę powszechną, jak i liceum ukończył w Liceum im. Ziemi Kujawskiej we Włocławku); *Kronika Uniwersytetu Poznańskiego za l. akad. 1945–1954/55*, Poznań 1958, s. 86–86, 91, 126–128, 133–134, 805, 825; *Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za lata akademickie 1962/63–1964/65 za Rektoratu Prof. Dra Gerarda Labudy*, Poznań 1967, s. 104–105; *Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za l. akad. 1968/69–1969/70 za Rektoratu Prof. Dra Czesława Łuczaka*, Poznań 1971, s. 41, 82, 90, 538; *Kronika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za l. akad. 1969/70–1971/72 za Rektoratu Prof. Dra Czesława Łuczaka*, Poznań 1975, s. 118, 958, 987; *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, edycja 3, [red. L. Mackiewicz, Z. Żoła], Warszawa 1993, s. 775–776; Muszyński J., Benyskiewicz J., *Profesor dr Jan Wąsicki (1921–1995)*, „Studia Zielonogór-

skie” 1996, t. 2, s. 207–216; Muszyński J., *Powstanie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego i pierwsze l. jego działalności*, „Rocznik Lubuski” 1994, t. 20, s. 14–15, Pawlak M., *Jubileusz 75-lecia Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1979, r. 22, nr 1 (83), s. 99 (gdzie błędna informacja, że Jan Wąsicki był absolwentem Gimnazjum Ziemi Kujawskiej z 1932 r.); tenże, *Jubileusz 75-lecia Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie” 1978, Seria A, s. 262 (tam także błędna informacja odnośnie tego, że Wąsicki ukończył włocławskie gimnazjum w 1932 r.); tenże, *Udział wychowanków GiLZK w życiu gospodarczym, naukowym, kulturalnym i społeczno-politycznym Polski*, w: *Księga Pamiątkowa GiLZK*, red. nauk. M. Pawlak, Włocławek 1992, s. 74; Sikorska-Dzięgielewska K., *Jan Wąsicki (1921–1995)*, „Zasopismo Prawno-Historyczne” 1995, t. 47, z. 1–2, s. 305–308; taż, *Jan Wąsicki (1921–1995)*, „Przegląd Zachodni” 1995, nr 3, s. 204–207; taż, *Jubileusz Profesora Jana Wąsickiego*, „Zasopismo Prawno-Historyczne” 1987, t. 39, z. 1, s. 240; *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Skład osobowy. Rok akademicki 1968/1969* (dalej cyt. *UAM. Skład*), Poznań 1969, s. 4, 16, 73; *UAM. Skład 1971/72*, Poznań 1972, s. 13; *UAM. Skład 1973/74*, Poznań 1973, s. 16; *UAM. Skład 1975/76*, Poznań 1975, s. 18; *UAM. Skład 1976/1977*, Poznań 1976, s. 81; *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Skład Uniwersytetu w r. akad. 1955/56 według stanu na dzień 31 XII 1955*, Poznań 1956, s. 9, 12, 37; *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1956/1957 według stanu na dzień 31 XII 1956*, Poznań 1957, s. 12; *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Skład Uniwersytetu w r. akad. 1961–1962 według stanu na dzień 31 XII 1961*, Poznań 1962, s. 9, 12; *Who is who. Leksykon biograficzny z ok. 13 750 nowymi wprowadzeniami, z ok. 4 550 zmianami i z ok. 24 800 wymienionymi nazwiskami znanych polskich osobistości, częściowo ze zdjęciami. Biogramy, cz. 2: Mał-Ż*, wyd. 3 uzupełnione, Zug 2004, s. 4 513; *Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. 5: *Suplement A–Ż*, red. nauk. J. Kapuścik, red. słownika M. Halawa, Warszawa 2006, s. 813; materiały i relacje prof. Jana Wąsickiego z Poznania. Źródło fotografii: arch. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, akta osobowe: Wąsicki Jan 01 IX 1949–30 IX 1991, sygn. 782/1430.

Michał Raczkowski

WOJCIECHOWSKI MIECZYŚLAW

(1934–2022), członek Honorowy WTN, nauczyciel akad. UMK w Toruniu oraz KSW we Włocławku, Redaktor Naczelny Wydawnictw WTN we Włocławku, Redaktor „Zapisek Kujawsko-Dobrzyńskich” WTN

Urodził się 6 X 1934 r. w Starogardzie Gdańskim. Syn Adama i Walerii z d. Aszyk. Szkołę podstawową ukończył w 1949 r. w Starogardzie Gdańskim i tam też rozpoczął naukę w Państwowym Liceum dla Pracujących, którą ukończył, zdając maturę w 1953 r. W tym czasie naukę w szkole łączył z pracą w Prezydium Rady Narodowej. W 1953 r. został przyjęty na I rok studiów na UMK w Toruniu na kierunku historia o specjalności nauczycielskiej i archiwalnej.

Pracę magisterską *Niemiecka socjaldemokracja w okresie ustaw wyjątkowych 1878–1890 (w świetle raportów policji niemieckiej)*, napisaną pod kierunkiem prof. Witolda Łukaszevicza, obronił w 1957 r., uzyskując tytuł zawodowy magistra historii.

Pracę zawodową rozpoczął w 1957 r. jako archiwista w Państwowym Wojewódzkim Archiwum w Gdańsku. W tym samym roku powrócił do Torunia, gdzie 16 XI rozpoczął pracę w Zespole Katedr Historycznych na UMK na stanowisku asystenta, a od 1 X 1959 r. — starszego asystenta.

Zainteresowania badawcze M. Wojciechowskiego obejmowały dzieje polskiego i niemieckiego ruchu robotniczego. Owocem tych badań naukowych była rozprawa doktorska *Rady robotniczo-żołnierskie w Gdańsku i w Toruniu w latach 1918–1920*. Obroniona w 1962 r. praca dała początek wieloletnim badaniom naukowym zakrojonym na szeroką skalę, obejmującym dzieje prowincji Prus Zachodnich i Pomorza Gdańskiego. Badania naukowe M. Wojciechowskiego koncentrowały się obok zagadnień dotyczących dziejów Pomorza i Wielkopolski także na polskim ruchu narodowym, polskim i niemieckim ruchu robotniczym na Pomorzu i Kujawach oraz ludności niemieckiej i żydowskiej na Pomorzu w II połowie

XIX i XX w. W zainteresowaniach badawczych Profesora znajdowała się także problematyka dziejów miast Wielkopolskich i pomorskich w l. 1914–1948.

W 1979 r. M. Wojciechowski w oparciu o wieloletnie badania i dokonane kwerendy w archiwach polskich i niemieckich przedstawił Radzie Naukowej Wydziału Humanistycznego UMK rozprawę habilitacyjną zatytułowaną *Powrót Pomorza do Polski 1918–1920*. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego został zatrudniony w 1980 r. na stanowisku docenta w Instytucie Historii i Archiwistyki. W 1987 r. został zatrudniony na etacie prof. nadzwyczajnego, a po uzyskaniu tytułu prof. nauk humanistycznych w 1991 r. na stanowisku profesora zwyczajnego.

Niezależnie od prowadzonych na szeroką skalę badań naukowych pełnił na UMK szereg funkcji. W l. 1969–1973 był kierownikiem Studium Zaocznego Historii, zaś w l. 1974–1975 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii i Archiwistyki. W 1975 r. objął stanowisko prodziekana, które piastował do 1981 r. W l. 1981–1984 pełnił funkcję kuratora Zakładu Metodyki Nauczania Historii w Instytucie Historii i Archiwistyki. Z kolei w l. 1981–1987 był dyrektorem Instytutu Historii i Archiwistyki. W okresie pracy zawodowej kierował także poszczególnymi zakładami naukowymi w Instytucie Historii i Archiwistyki: Zakład Historii Narodów ZSRR (1973–1986), Zakład Historii Wojskowej (1992–1993), Zakład Historii Polski i Powszechnej (1986–2005).

W 1986 r. był kierownikiem resortowego programu badań podstawowych (RPBP III — 21), który przyjął nazwę *Synteza dziejów polskiej myśli politycznej od połowy XVIII w. po współczesność*.

Był związany, w okresie swojej pracy naukowej i dydaktycznej na UMK, z wieloma redakcjami czasopism historycznych, a także wydawnictw ciągłych. Pełnił m.in. funkcję redaktora „Zeszytów Naukowych Acta Universitatis Nicolai Copernici” (1969–1980). Był również członkiem komitetów redakcyjnych „Zapisków Historycznych” (Towarzystwa Naukowego w Toruniu), „Rocznika Toruńskiego”, „Słownika Pomorza Nadwiślańskiego” oraz „Toruńskiego Słownika Biograficznego”.

W okresie pracy prof. Mieczysława Wojciechowskiego na UMK w Toruniu ukazało się wiele opracowań naukowych będących pokłosiem prowadzonych badań oraz zorganizowanych konferencji naukowych.

Wśród nich należy wymienić m.in.: „Stosunki narodowościowe i wyznaniowe na Pomorzu w XIX i XX w.” (seria wydawnicza, 6 tomów, wydana drukiem w l. 1991–1998); *Studia z dziejów ziemi dobrzyńskiej XV–XX w.* (Warszawa–Poznań–Toruń 1987); *Regiony pograniczne Europy Środkowo-Wschodniej w XVI–XX w.* *Spoleczeństwo–gospodarka–polityka* (1996); *Miasta Pomorza Nadwiślańskiego i Kujaw w okresie I wojny światowej oraz w międzywojennym dwudziestolecu 1914–1939* (2000); *Drogi do niepodległości. Ziemie polskie w dobie odbudowy Państwa Polskiego* (2003).

Profesor Mieczysław Wojciechowski w 2005 r. przeszedł na emeryturę, jednak ciągle pozostawał aktywny naukowo i dydaktycznie. Przez kilka l. prowadził na UMK wykłady, także w języku niemieckim, które gromadziły rzesze studentów i cieszyły się dużą popularnością.

Położył duże zasługi także dla środowiska naukowego Włocławka, Kujaw i ziemi dobrzyńskiej. W 1979 r. był jednym ze 127 osób, które zakładały WTN. Przez szereg lat pozostawał członkiem Zarządu Towarzystwa, piastując funkcję wiceprezesa ds. naukowych. W l. 1987–1989 reprezentował WTN w Radzie Towarzystw Naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. W 1988 r. Zarząd WTN powierzył Profesorowi funkcję redaktora naczelnego wydawnictw Towarzystwa, którą pełnił do 2006 r. W l. 1993–2018 pełnił nieprzerwanie funkcję społeczną redaktora „Zapisków Kujawsko-Dobrzyńskich”.

W 1995 r. przyczynił się do utworzenia założonej przez WTN we Włocławku uczelni społecznej pod nazwą Wyższa Szkoła Pracy Socjalnej (w 1997 r. przyjęła nazwę Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, zaś w 2015 r. Kujawskiej Szkoły Wyższej), w której został wybrany wiceprzewodniczącym Rady Naukowej. Przez wiele lat Profesor M. Wojciechowski był nauczycielem akademickim tejże uczelni.

Działając w WTN był inicjatorem, organizatorem i przewodniczącym wielu prestiżowych dla Towarzystwa sesji i konferencji naukowych, m.in.: *Walka z okupantem hitlerowskim na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej; W pięćdziesięciolecie powstania warszawskiego*. Pod jego redakcją ukazała się w 1991 r. wielce znacząca dla historii regionu publikacja pt. *Zasługi dla Włocławka*. W IV 1995 r. na wniosek Zarządu Walne Zgromadzenie Towarzystwa uhonorowało prof. tytułem Członka Honorowego Włocławskiego Towarzystwa Naukowego.

Poza WTN aktywnie działał także w innych stowarzyszeniach m.in.: w Polskim Towarzystwie Historycznym, Towarzystwie Naukowym w Toruniu, Ośrodku Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, Instytucie Zachodnim w Poznaniu.

Profesor M. Wojciechowski wypromował czterestu doktorów (trzech uzyskało stopień naukowy doktora habilitowanego), był recenzentem wielu doktorów ubiegających się o kolejny stopień doktora habilitowanego (jeden w RFN), a także przewodów o nadanie tytułu profesorskiego. W l. 1969–2010 był kierownikiem seminariów magisterskich dla ponad 250 magistrów (w tym także w Kujawskiej Szkole Wyższej).

Był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (w stanie wojennym złożył rezygnację).

Za aktywną pracę naukową, a także dydaktyczną, był wyróżniany wielokrotnie przez kolejnych Ministrów Edukacji Narodowej (1978, 1979, 1982, 1986, 2005), a także medalem za zasługi dla rozwoju UMK (1999). Wśród licznych odznaczeń i medali, jakie otrzymał prof. M. Wojciechowski, na uwagę zasługują m.in. Złoty Krzyż Zasługi (1978), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1986), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1988), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1999), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (2005), Medal 40-lecia PRL (1984), Złote Odznaczenie im. I. Krasickiego (1975), Medal 750-lecia Torunia (1984), Złota Odznaka TPPR, Złota Odznaka „Za zasługi dla woj. wrocławskiego” (1978), Zasłużony Działacz Kultury (1989), Medal za Długoletnie Pożycie Małżeńskie (2011).

Profesor Wojciechowski w związku małżeńskim od 1960 r. z Haliną Urszulą z d. Maniowską miał dwie córki: Ludmiłę (ur. 1962) i Mirosławę (ur. 1967).

Zmarł 30 XII 2022 r. i został pochowany na cmentarzu świętego Jerzego w Toruniu.

Archiwum Prezydenta RP, wnioski na odznaczenia państwowe Mieczysława Wojciechowskiego; Archiwum Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego; *Homines et Historia. Odnowienie doktoratów Profesora Jacka Staszewskiego, Mieczysława Wojciechowskiego i Wojciecha Wrzeńskiego*, Toruń 2013, s. 71–105; Wojciechowski M., *Działalność naukowa i dydaktyczna*, Wrocław 1996. Źródło fotografii: archiwum WTN.

Stanisław Kunikowski

WÓJCIK ZOFIA w zgrupowaniu s. ZOFIA

(1912–1990), członkini ZSWPNM, działaczka charytatywna, zaangażowana w duszpasterstwo niewidomych i głuchoniemych we Włocławku

Urodziła się 26 IV 1912 r. w Szczawnie, pow. sieradzki, w rodzinie rzemieślniczo-rolniczej, z rodziców Jana i Jadwigi z d. Płaczek. Ukończyła trzy oddziały szkoły powszechnej oraz zdobyła zawód dziewiarski.

Do Zgrupowania Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi wstąpiła 7 IX

1933 r., nowicjat rozpoczęła 2 II 1934 r., pierwsze śluby złożyła 2 II 1935 r., wieczyste — 2 II 1938 r. Po pierwszych ślubach skierowana została do domu głównego do pracy w trykotarni. W 1942 r. przedostała się do Generalnego Gubernatorstwa i przez pół roku mieszkała w Sobocie (pow. łowicki), następnie do wyzwolenia — w domu zakonnym w Warszawie na Pradze (ul. Kawęczyńska).

W latach 1945–1946 pracowała w domu generalnym w trykotarni. W l. 1946–1950 — w Łowiczu, gdzie w 1948 r. zdała egzamin na mistrzynię dziewiarstwa. W l. 1950–1951 — we Włocławku w domu głównym; w l. 1951–1952 — w Warszawie; następnie parę miesięcy 1952 r. w Dmosinie; w l. 1952–1954 przybyła do Włocławka; w l. 1954–1959 — w Babiaku, gdzie zajmowała się dziewiarstwem. W l. 1959–1973 opiekowała się chorymi w parafii w Dmosinie.

W l. 1973–1986 przybyła ponownie do domu generalnego we Włocławku. W par. Najświętszego Serca Jezusowego pracowała jako siostra parafialna. Zajmowała się także osobami niepełnosprawnymi i niewidomymi, dla których urządzała spotkania z okazji większych świąt i comiesięczne msze święte w kaplicy zgromadzenia zakonnego przy ul. Orlej (dawnej Buczka), przygotowywała do sakramentów św., organizowała rekolekcje dla chorych i niepełnosprawnych w Licheniu. Od 1986 r. z powodu choroby serca zrezygnowała z tej posługi. Aż do śmierci pełniła funkcję furtianki w domu generalnym.

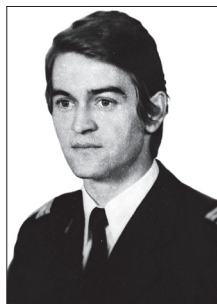
Zmarła 11 I 1990 r. w szpitalu wrocławskim w 78. roku życia i 57. powołania zakonnego. Jej ciało zostało złożone na cmentarzu komunalnym we Wrocławku w kwaterze ZSWPNM.

Archiwum ZSWPNM, Akta pers. s. Wójcik Zofii, b. sygn.; kartoteka osobowa s. Zofii Wójcik; Alfabetyczny spis sióstr Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi z l. 1895–1973, sygn. E-2; Jędrzejczak M.L., *Bieg życia sióstr ze Zgromadzenia Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi zmarłych w latach 1922–1996*, mps, Wrocławek 1997, s. 215–217; Jędrzejczak M.L., *Zgromadzenie Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi w l. wojny 1939–1945*, „Arch. Bibl. Muz.” 1982, t. 44, s. 151. Źródło fotografii: Archiwum ZSWPNM.

Bernadeta Żabierek

ZIÓŁKOWSKI HIERONIM

(1951–2021), działacz Związku OSP we Wrocławku, inspektor KW PSP we Wrocławku, dowódca JRG PSP w Aleksandrowie Kujawskim

Urodził się 25 VI 1951 r. w Choceniu, pow. wrocławski. Jego ojcem był Tadeusz — zasłużony dla ochotniczego pożarnictwa strażak — a matką Maria z d. Siuda.

Do Szkoły Podstawowej w Choceniu uczęszczał w latach 1958–1965, a po pomyślnie zdanych egzaminach wstępnych pobierał nauki,

przygotowując się do zawodu w przetwórstwie mięsnym w Zasadniczej Szkole Zawodowej dla Pracujących nr 2 przy ul. Starodębskiej we Wrocławku. Po jej ukończeniu 21 VI 1969 r. podjął pierwszą pracę w Zakładach Mięsnych w Czerniewicach, gm. Chocień.

Podnosząc swoje wykształcenie ogólne, uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego dla Pracujących we Wrocławku, które ukończył 23 VI 1978 r. Zasadniczą służbę wojskową — jako szeregowy — odbył w okresie 3 V 1973–3 V 1975 r.

Wychowany w rodzinie o długotrwałych tradycjach pożarniczych jeszcze jako młodzieniec H. Ziółkowski działał w Młodzieżowej Drużynie Pożarniczej,

a po uzyskaniu pełnoletności stał się pełnoprawnym strażakiem choceńskiej Ochotniczej Straży Pożarnej. Po złożeniu dokumentów o przyjęcie do zawodowej służby w Komendzie Powiatowej Straży Pożarnej we Wrocławku został strażakiem 15 VII 1972 r.

Łącząc pracę zawodową i służbę pożarniczą, H. Ziółkowski ukończył w 1972 r. kurs strażaka zawodowego, w okresie 18 II–30 IV 1974 r. — kurs młodszych podoficerów Korpusu Technicznego Pożarnictwa w Ośrodku Szkolenia Pożarniczego w Bydgoszczy, w 1994 r. — kurs starszych podoficerów oraz 11 V 1985 r. — Szkołę Chorażych Pożarnictwa w Poznaniu i otrzymał tytuł technika pożarnictwa o specjalności ochrona przeciwpożarowa.

H. Ziółkowski przeszedł kolejne stopnie awansu zawodowego w służbie pożarniczej. Od 17 X 1972–30 IV 1978 r. był przodownikiem roty w Zawodowej Straży Pożarnej we Wrocławku. W okresie 1 V 1978–14 II 1989 r. starszym instruktorem w Zarządzie Wojewódzkim Związku OSP we Wrocławku. Od 15 II 1989 do 30 VI 1992 r. pełnił funkcję starszego instruktora w Komendzie Wojewódzkiej SP we Wrocławku. Od 1 VII 1992 do 31 VII 1992 r. zajmował stanowisko starszego inspektora w Komendzie Wojewódzkiej PSP we Wrocławku. 1 VIII 1992 r. został mianowany dowódcą Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej PSP w Aleksandrowie Kujawskim. W stan spoczynku przeszedł 30 XI 1998 r.

Głównie za działalność społeczną na rzecz ochrony przeciwpożarowej był wielokrotnie nagradzany i odznaczany, m.in.: Brązowym (1982), Srebrnym (1988) Krzyżem Zasługi, Złotym medalem „Za zasługi dla pożarnictwa” w 1978 r., Brązową odznaką „Za zasługi dla porządku publicznego” w 1988 r., Brązową odznaką „Za zasługi dla obronności w 1982 r., Krzyżem „Za zasługi dla ZHP” — 24 X 1988 r., Brązowa odznaka „Za zasługi dla województwa wrocławskiego” w 1985 r., Odznaką „Za zasługi dla miasta Wrocławka” w 1985 r.

Ożenił się 1 VI 1974 r. z Ewą z d. Wałęzą. Z tego związku miał dwie córki: Martę (ur. 1975) i Beatę (1976–2002).

Hieronim Ziółkowski po długiej chorobie zmarł 16 VI 2021 r. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 21 VI 2021 r. w parafii pw. św. Idziego w Choceniu, po czym zmarły spoczął na parafialnym cmentarzu. Ceremonii towarzyszyli strażacy z KP PSP w Aleksandrowie Kuj., KM PSP we Wrocławku, będący

w stanie spoczynku strażacy KW PSP we Włocławku oraz członkowie OSP w Choceniu.

Archiw. KM PSP we Włocławku, akta osobowe Ziółkowski Hieronim, Z/20/16, Kat. BE-50, r. zw. 1978; akta osobowe Ziółkowski Hieronim, Z/20/15, Kat. BE-50, rok zw. 1998; archiw. dom. rodziny Ziółkowskich; Z.J. Zasada, *Dzieje straży pożarnych Włocławka oraz powiatu włocławskiego na tle historii ochrony przeciwpożarowej Kujaw wschodnich (1874–2004)*, Włocławek 2004, s. 256, 293, 307, 358; Mowa pogrzebowa wygłoszona przez Z.J. Zasadę, archiw. autora. Źródło fotografii: Hieronim Ziółkowski — przy aktach osobowych Z/20/16.

Zdzisław Jan Zasada

ZŁOTNIKIEWICZ FRANCISZEK ANDRZEJ

(1950–2020), urzędnik państwowy i samorządowy, polityk, działacz ruchu ludowego i rolnik. Wicewojewoda włocławski (1996–1997), radny miejski (III kadencji) oraz członek Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego (2008–2010), włocławianin, przez całe życie prywatnie oraz zawodowo związany z miastem i woj. kujawsko-pomorskim

Urodził się 1 VIII 1950 r. we Włocławku jako jeden z czworga dzieci, syn Michała (1924) i Genowefy (1916) z d. Lewandowskiej. Jego ojciec zajmował się rolnictwem, sadownictwem i handlem owocami, a matka prowadziła sklep wielobranżowy przy ul. Złotej. Miał trzy siostry: Annę, Krystynę i Barbarę.

Publicznie znany jako Franciszek, przez rodzinę nazywany był Andrzejem i tego imienia używał zwyczajowo wśród najbliższych, kolegów i znajomych.

Dzieciństwo oraz młodość spędził we włocławskim Śródmieściu, przy ul. Złotej i Królewieckiej. Uczęszczał do Szkoły Podstawowej nr 6, maturę uzyskał w Liceum im. Marii Konopnickiej (1968, LMK). Ukończył studia na wydziale rolniczym Akademii

Rolniczo-Technicznej w Olsztynie (1973) i kontynuował kształcenie w zakresie doradztwa w agrobiznesie na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim (2000).

Od wczesnych lat uczelnianych był ściśle związany z najstarszym ruchem ludowym. W życiu, kierując się wartościami takimi jak rodzina, uczciwość i zaangażowanie, pełnił wiele funkcji, prowadząc jednocześnie gospodarstwo przy ogromnym wsparciu małżonki.

Podczas studiów rozpoczął działalność społeczną i polityczną w ruchu ludowym w Związku Młodzieży Wiejskiej przy ART w Olsztynie, następnie przystąpił do Koła Miejskiego Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL) tamże. W latach 1974–1980 pracował jako sekretarz powiatowy, a następnie miejsko-gminny ZSL w Węgorzewie (ówczesne woj. suwalskie). Dalszą aktywność w ruchu ludowym prowadził, pełniąc funkcje zarządcze biura lokalnego, w strukturach Wojewódzkiego Komitetu ZSL we Włocławku, a od 1990 r. zasiadał we władzach regionalnych Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL). W l. 80. prowadził gospodarstwo rolne w okolicach Kowala.

W l. 1990–1996 zarządzał biurem poselskim przy Kancelarii Sejmu w Sejmie I i II kadencji. Był asystentem i doradcą poselskim. W l. 1996–1997 pełnił funkcję wicewojewody włocławskiego. Od 1998 r. radny miejski III kadencji w Radzie Miasta Włocławka. W tym czasie pracował jako dyrektor administracyjny w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku. Pracował jako kierownik biura w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu. Do 2002 r. obejmował stanowisko dyrektora Biura Geodezji i Terenów Rolnych we Włocławku. Następnie pracował jako wojewódzki inspektor Skupu i Przetwórstwa Artykułów Rolnych w Bydgoszczy. W l. 2007–2008 pełnił funkcję naczelnika Wydziału Rozwoju Obszarów Wiejskich w UM WK-P. w Toruniu. Powołany na Członka Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu w l. 2008–2010. Od 2011 r. do zakończenia kariery zawodowej pracował jako dyrektor naczelny Kujawsko-Pomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku. W tym czasie powoływany przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie na członka: Rady Gospodarki Wodnej Regionu Środkowej Wisły (2012); Komitetu Sterującego dla Regionu Wodnego Warty (2014); Grupy Planistycznej Regionu Wodnego Środkowej Wisły, Łyny i Węgorapy (2016).

Z

Odnaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1999). Odnaczony także przez Prezydenta RP Złotym (1989), Srebrnym (1984) i Brązowym (1979) Krzyżem Zasługi. Wyróżniony przez Ministra Rolnictwa Honorową Oznaką Zasłużony dla Rolnictwa (2005), przez Ministra Obrony Narodowej odznaczony Złotym (2015), Srebrnym (1997) i Brązowym (1988) Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju. Polskie Stronnictwo Ludowe odznaczyło go Złotym Medalem Zasługi za zasługi dla Ruchu Ludowego. Otrzymał też kilka innych odznaczeń (np. Srebrną Oznakę za Zasługi dla Województwa Włocławskiego — 1988).

Interesował się historią Polski, Włocławka i Kujaw oraz ruchu ludowego w Polsce. Hobbystycznie zajmował się genealogią rodzinną, stworzył amatorską

Monografię nazwiska Złotnikiewicz sięgającą XVII w. Był zapalonym grzybiarzem, a także fanem szkół narciarskich.

W 1972 r. Franciszek Złotnikiewicz zawarł związek małżeński z Alicją z d. Lewkowską, z którą miał czworo dzieci: Mariusza (1973), Szymona (1978), Krzysztofa (1980–2013) i Martę (1983) oraz pięcioro wnuków: Franciszka (2007), Mikołaja (2012), Dominika (2012), Janę (2018) i Oliwię (2019).

Franciszek Złotnikiewicz zmarł 17 XI 2020 r. we Włocławku, został pochowany na Cmentarzu Komunalnym przy al. Chopina.

Źródło fotografii: archiwum rodzinne.

Alicja Złotnikiewicz, Szymon Złotnikiewicz

INFORMACJE O AUTORACH BIOGRAMÓW (WSB, t. X)

CIECHALSKI ARKADIUSZ, mgr filologii polskiej, absolwent podyplomowych studiów z ochrony środowiska i zarządzania oświatą, wicedyrektor Zespołu Szkół CKR w Kowalu, regionalista, fotografik (laureat wielu konkursów i uczestnik wystaw), współpracownik prasy lokalnej i ogólnopolskiej, autor publikacji z zakresu literatury, historii oraz przyrody Kujaw wschodnich.

CZARNECKI BARTOSZ, syn Witolda, ur. 1968 r. we Włocławku, dr hab. inż. arch., pracownik Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej, prodziekan ds. nauki (2005–2012), kierownik Pracowni Urbanistyki i Planowania Przestrzennego (od 2012), Dyrektor Instytutu Architektury i Urbanistyki (od 2019), Prezes Zarządu Oddziału w Białymstoku Towarzystwa Urbanistów Polskich (od 2021), wiceprezes Zarządu Instytutu Kronenberga (od 2015).

DZIKI TOMASZ, dr n. humanistycznych, Prezes Zarządu włocławskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, członek Rady Stowarzyszenia Króla Kazimierza Wielkiego, autor ponad 100 publikacji naukowych, w tym m.in. rozdziałów monografii miast (Nieszawa, Golub-Dobrzyń, Rypin, Brześć Kujawski), i szeregu artykułów na temat historii administracji terenowej w XIX w. oraz tekstów źródłowych. Zajmuje się dziejami administracji ziem polskich i historią społeczną Polski XIX–XX w. Uczestnik ponad 60 konferencji naukowych i popularnonaukowych, inicjator oraz organizator wielu przedsięwzięć popularyzatorskich z zakresu historii i edukacji. Dorobek naukowy: ORCID: 0000-0003-1828-2125.

GARBACZ JERZY, ur. 1948 r., ukończył studia na kierunku chemicznym Wydziału Matematyki Fizyki i Chemii Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu (1972). Na tym samym wydziale uzyskał doktorat (1975) oraz habilitację (1982). W 1999 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nauk chemicznych. Jako nauczyciel akademicki pracował w Uniwersytecie M. Kopernika w Toruniu, Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy oraz Akademii Medycznej w Bydgoszczy. Jest autorem i współautorem łącznie ponad 130 pozycji dotyczących teoretycznych badań nad adsorpcją gazów i roztworów ciekłych na adsorbentach o zróżnicowanym charakterze powierzchni. Obecnie jest profesorem i p.o. Rektora w Kujawskiej Szkole Wyższej we Włocławku.

GOŁĘBIEWSKI GRZEGORZ, dr n. humanistycznych w zakresie historii. Nauczyciel historii w III LO im. M. Dąbrowskiej w Płocku oraz wykładowca historii w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, wiceprezes Towarzystwa Naukowego Płockiego, przewodniczący Sekcji Historycznej i Komisji Wydawniczej TNP, redaktor naczelny „Notatek Płockich” wydawanych przez TNP. Zainteresowania badawcze: historia Płocka i Mazowsza Płockiego w XX w. oraz historia wojskowa. Autor kilku opracowań książkowych, ponad 160 artykułów naukowych i 60 recenzji.

HRABIA RENATA, mgr psychologii, specjalność kliniczna, mgr pedagogiki, psychoterapeutka, coach. Wieloletnia pedagog w ZSCh we Włocławku, były nauczyciel akademicki WSHE we Włocławku i na Wydziale Studiów Podyplomowych Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, organizatorka i kierownik pierwszych studiów podyplomowych w WSHE; autorka artykułów naukowych z dziedziny psychologii i pedagogiki na temat motywacji, podmiotowości, komunikacji interpersonalnej.

JANKOWSKI ZBIGNIEW, akwarelista, członek ZPAP, historyk, amator, współautor książki *Od Kronenberga do Anwilu. Szkice z dziejów Rózinowa i okolic*, aktywny działacz PTTK, autor kilku artykułów w „Biuletynie Przewodnickim”, członek Towarzystwa Miłośników Włocławka.

JAREBSKI DARIUSZ, wykształcenie wyższe zawodowe (humanistyczne). Interesuje się historią wojen i wojskowości. Autor kilku biogramów w *WSB*. Zwycięzca kilku konkursów dotyczących lotnictwa wojskowego — w „Skrzydlatej Polsce” (lata 80. i 90. XX w., 2003 r.).

KRÓL LECH STANISŁAW, ks., dr hab. teologii, wykładowca WSD we Włocławku, prezes Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD, redaktor naczelny „Studiów Włocławskich”; autor około 60 artykułów naukowych z zakresu duchowości chrześcijańskiej oraz artykułów popularnonaukowych i popularnych, wiceprezes Włocławskiego Towarzystwa Naukowego.

KUBIAK WŁADYSŁAW, absolwent historii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 2004 r. obronił pracę doktorską. Mieszka we Włocławku. Były wicewojewoda i wojewoda włocławski. W latach 1998–2006 wicemarszałek i radny województwa kujawsko-pomorskiego. Wieloletni Prezes Aeroklubu Włocławskiego. Od 1981 r. członek Włocławskiego Towarzystwa Naukowego. W latach 2012–2016 prorektor Kujawskiej Szkoły Wyższej we Włocławku. Regionalista zajmujący się historią Kujaw wschodnich, autor licznych artykułów naukowych i książek.

KUNIKOWSKI STANISŁAW, dr hab., prof. ucz. Kujawskiej Szkoły Wyższej we Włocławku, nauczyciel akademicki KSW we Włocławku, były rektor KSW we Włocławku, były sekretarz generalny WTN, członek honorowy oraz prezes Włocławskiego Towarzystwa Naukowego. Prezes Włocławskiego Centrum Edukacji Ekologicznej, członek Towarzystwa Naukowego Płockiego, członek Prezydium Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. Redaktor i autor wielu publikacji dotyczących historii regionu, specjalista z zakresu historii miar w Polsce.

KUŹNIEWSKA ZOFIA, prof. ucz. dr hab. Akademii Mazowieckiej w Płocku. Pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych. Zajmuje się badaniem dziejów szkolnictwa i oświaty ze szczególnym uwzględnieniem ziemi mazowieckiej i samego miasta Płocka oraz działalnością charytatywną Kościoła w Polsce na terenach diecezji płockiej. Autorka 9 książek i wielu artykułów naukowych.

MENDROK DAWID, ks., mgr teologii ewangelickiej, proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej we Włocławku.

NAWROCKI WOJCIECH, zam. w Gołaszewie, mgr historii wojskowej, absolwent Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie i Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, emerytowany oficer Policji, radny Rady Gminy Kowal dwóch kadencji 2002–2006 i 2018–2024, od 40 lat członek OSP w Gołaszewie, były naczelnik i wiceprezes w l. 1997–2007, członek Zarządu Gminnego ZOSP RP w Kowalu w l. 2002–2006, przewodniczący Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych we Włocławku w l. 2011–2019, członek Stowarzyszenia Króla Kazimierza Wielkiego w Kowalu i członek Kolegium Redakcyjnego „Zapisek Kazimierzowskich”. Były członek Aeroklubu Włocławskiego, pilot szybowcowy III klasy, skoczek spadochronowy III klasy, regionalista, autor licznych artykułów i biogramów w słownikach biograficznych, zainteresowany folklorem kujawskim.

NOWAKOWSKI PIOTR, mgr konserwatorstwa i muzealnictwa, kustosz muzealny, dyrektor Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, specjalista w zakresie architektury i rzemiosła artystycznego.

PIETRASZEWSKA WANDA, lekarz stomatolog–periodontolog, zam. we Włocławku. Wieloletnia Prezes Włocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego. Dzięki jej pracy zawodowo-pedagogicznej wielu młodych lekarzy uzyskało specjalizację. Wyróżniona wieloma odznaczeniami branżowymi.

PIETRASZEWSKI JERZY, absolwent Politechniki Gdańskiej. Wieloletni włocławski pracodawca, twórca wielu technologii i patentów. Działacz społeczny, nieprzerwanie przez 32 lata prezes DKTK, obecnie prezes Honorowy. Członek Włocławskiego Towarzystwa Naukowego, działacz Straży Pożarnej i aeroklubu. Przez 15 lat Prezes i właściciel stacji TV KUJAWY. Odznaczony wieloma odznaczeniami branżowymi i państwowymi, m.in. Zasłużony Dla Kultury.

PROKOPIAK-LEWANDOWSKA ANNA, absolwentka historii i pedagogiki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 2012 r. uzyskała na Wydziale Nauk Historycznych tej uczelni stopień dra n. humanistycznych w zakresie historii. Stypendystka Fundacji Lanckorońskich, Towarzystwa Historyczno-Literackiego im. dr Marii Zdziarskiej-Zaleskiej oraz Polonia Aid Foundation Trust (PAFT). Laureatka nagrody Włocławskiego Towarzystwa Naukowego w konkursie na najlepsze prace naukowe i badawcze regionu Kujaw i ziemi dobrzyńskiej (2005), nagrody „Archiwum Emigracji” (2012) oraz specjalnego wyróżnienia w kategorii prac doktorskich w konkursie IPN i Instytutu Historii PAN na Najlepszy Debiut Historyczny 2012. W l. 2017–2019 dyrektor Liceum Ogólnokształcącego im. Królowej Jadwigi w Kowalu. Od 2019 r. dyrektor Szkoły Podstawowej im. Kazimierza Wielkiego w Kowalu oraz prezes Stowarzyszenia „Aktywny Kowal”. Członkini Włocławskiego Towarzystwa Historycznego.

PRZYBYSZEWSKA MAŁGORZATA MARIA, mgr kulturoznawstwa śródziemnomorskiego, związana z Uniwersytetem Warszawskim, dawniej jako pracowniczka muzeum uczelni, obecnie redaktorka prowadząca w Wydawnictwach UW.

RACZKOWSKI MICHAŁ, mgr historii, współpracownik Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, doktorant Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, absolwent Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, autor publikacji z zakresu historii Kujaw oraz ziemiaństwa, członek Komitetu Redakcyjnego „Ziemianie Polscy XX Wieku. Słownik Biograficzny”.

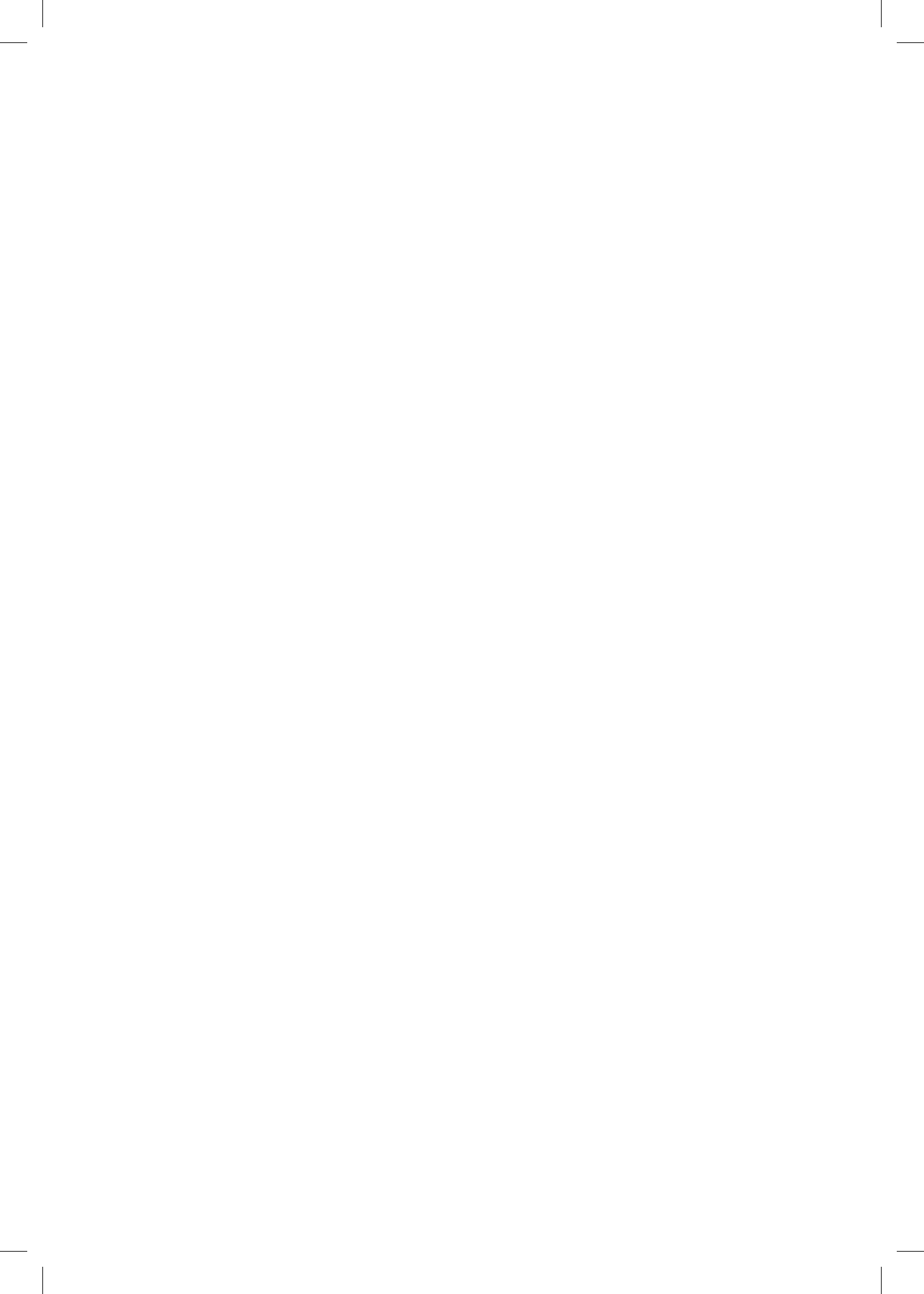
WASILEWSKI HENRYK, mgr filologii polskiej, nauczyciel języka polskiego w II Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Kopernika we Włocławku; publicysta, autor publikacji dotyczących literatury, historii i kultury regionu, krajoznawca, przewodnik Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, wiceprzewodniczący Sekcji Filologiczno-Artystycznej Włocławskiego Towarzystwa Naukowego.

ZASADA ZDZISŁAW JAN, dr, absolwent Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy i studiów w Szkole Głównej Służby Pożarniczej. Młodszy brygadier w stanie spoczynku Państwowej Straży Pożarnej, regionalista, historyk pożarnictwa. Autor kilkunastu książek z tego zakresu. Długoletni prezes Włocławskiego Towarzystwa Naukowego i od 16 II 2023 r. Prezes Honorowy WTN. Założyciel i były sekretarz Stowarzyszenia Króla Kazimierza Wielkiego, przewodniczący kolegium redakcyjnego „Zapisek Kazimierzowskich”. Nauczyciel akademicki KSW we Włocławku. Wiceprzewodniczący Komisji Historycznej Zarządu Głównego ZOSP RP. Honorowy obywatel Miasta Kowala.

ZŁOTNIKIEWICZ ALICJA, wykształcenie wyższe magisterskie i podyplomowe. Pracowniczka administracji rządowej i samorządowej. Obecnie przebywa na emeryturze.

ZŁOTNIKIEWICZ SZYMON, wykształcenie średnie maturalne o profilu prawno-ekonomicznym. Przez kilkanaście lat przebywał i pracował w Londynie. Po śmierci ojca powrócił do kraju i zajmuje się gospodarstwem rolnym.

ŻABIEREK BERNADETA, siostra ze Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy od Niepokalanej Maryi, mgr historii, odpowiedzialna za Archiwum ZSWPNM, pracowniczka Biblioteki WSD we Włocławku, zainteresowania: historia żeńskich zgromadzeń zakonnych w czasach PRL-u.

WYKAZ HASEŁ TOMÓW I–X*

- Adam z Wiskitek (Wiskicki) *III*
Adamczyk Andrzej *IX*
Adamecki Jan *I*
Adamowski Jan *III*
Adamska Zenobia Eugenia z d. Góralska *VIII*
Adamski Włodzimierz *IV*
Albierz *V*
Albiński Stefan Dariusz X
Albrecht Zygmunt *II*
Altman Tosia (Taube, Tusia) *VII*
Ambroziak Stanisława *II*
Anc Bolesław *VII*
Andrychowski Bolesław Henryk *VIII*
Andrzej z Niesułkowa *II*
Andrzejewski Adam *VI*
Andrzejewski Leon *III*
Andrzejewski Roman *I*
Andrzejkiewicz Czesław *I*
Antas Marian Henryk *IX*
Antkowski Kazimierz *VIII*
Antkowski Włodzimierz Krzysztof X
Apanowicz Cyprian Adam *I*
Arabski Józef Szymon *IV*
Arentowicz Józef *I*
Arentowicz Zdzisław Walenty *I*
Arnold *III*
Aspis Aleksandra *I*
Aspis Bogumił *I*
Augsburg Albert *I*
Augsburg Samuel *V*
Augsburg Samuel Jan *I*
Augsburg Wiesław *VIII*
- Babiński Antoni *IV*
Babiński Bohdan (Bogdan) X
Babiński Lech Hipolit Michał *IX*
Bacciarelli Cezary *IV*
Bagdziński Stanisław Leszek *I*
Bajler Fajga *IX*
Banasiak Jan *VII*
Banasiak Kazimiera w zgromadzeniu Michaela *IX*
Banaszak Celina Regina Milada *III*
Banaszak Dominik Leon *III*
Baranowski Wojciech h. Jastrzębiec, bp *VIII*
Barcikowski Aleksander *IV*
Barcki Kazimierz *VI*
Borkowski Kazimierz Leon *II*
- Bartczak Stanisław *IV*
Bartczak Zygmunt *IX*
Barthel de Weydenthal Przemysław Antoni Marian *I*
Barto (Barta) *V*
Bartoszek Włodzimierz Tadeusz *VIII*
Barz Paul X
Bauer Ludwik Teodor *I*
Baurski Janusz *II*
Bechi Elbano Stanislao de *II*
Bekier Jerzy *II*
Belza Tadeusz X
Benigna *V*
Bereśniewicz Aleksander Kazimierz *III*
Betman Waldemar (Bettmann, Bethmann) *III*
Bettmann (Bethmann) Stefan *II*
Bettmann Edward *I*
Betto Maria Danuta *VII*
Białkowski Stanisław Marian *II*
Biegała Leszek *II*
Bielski Jan *I*
Bieniecki Kazimierz *II*
Bieńkowski Józef *V*
Biesiada Maria *III*
Biron Janina *III*
Biskup Marian Adam *VII*
Biskupski Stefan *III*
Bliziński Waclaw *II*
Błędowski Zygmunt *III*
Bociański Stanisław *II*
Bogdański Antoni *I*
Bogusza z Lubania, Mazowsza *III*
Bogusza, Leszczyc *III*
Bojakowska Janina, w zgromadzeniu Serafia *III*
Bojakowski Paweł Roman *III*
Bojańczyk Jerzy Zygmunt *II*
Bojańczyk Kazimierz *IV*
Bojańczyk Leon Piotr *III*
Bojańczyk Rafał *IV*
Bojańczyk Wincenty Albrecht *II*
Bojarska z d. Sułowska Teresa Jadwiga *VII*
Bojarska-Syrek Joanna Maria *VIII*
Bojarski Zbigniew Leon *I*
Bokota Piotr Andrzej *VI*
Bolesław Mieszkowic *IV*
Bombolski Stanisław X

Borowski Antoni *I*
Borowy Bohdan *V*
Borowy Stanisław *I*
Borowy Zbigniew *V*
Boryssowicz Stanisław *II*
Bouchard (Buszard) Ludwik Aleksander *I*
Brajczewski Józef *II*
Brandt Zdana Ludwika *III*
Branicka z d. Michałowska Maria Kazimiera *VII*
Bratoszewski Ludwik Karol *VI*
Brejer Felicjan Roman *V*
Brochocki Feliks h. Ossoria *VIII*
Brochocki Leonard w zakonie Odoryk *III*
Brochocki Walery *II*
Brodzikowski Stefan *V*
Bromirski Ludwik Bartłomiej, ks. *IX*
Bromirski Wojciech Bogumil X
Bromski Józef *II*
Brzóska Józef *V*
Brzuski Henryk krypt. Ks. H.B. *III*
Bubnow Bogdan Edward *I*
Buchholtz (Buchholz) Teodor Gustaw *III*
Budka Ludwik Bartłomiej *IX*
Bura Witold, ks. *IX*
Buss Kazimierz, ks. *VIII*
Byszewski Antoni Władysław *I*

Cackowski Stefan *VI*
Cassirer Max *VI*
Celmer Bożena *V*
Celmer Jadwiga X
Centkowski Jan *I*
Centt (Cent) Wawrzyniec, ks. *VIII*
Chajkowski Jerzy Wojciech *I*
Charbicki Stefan Kazimierz *IV*
Charszewski Ignacy Lojola Paulin *VI*
Chmielewski Stanisław Kostka, ks. *IX*
Chmura Józef *IV*
Chodyński Stanisław *V*
Chodyński Zenon *V*
Chrusciel Antoni *II*
Churska Wanda Helena *II*
Churski Stefan *VIII*
Chwiećkowski Józef *V*
Chwilczyński Marian Tadeusz *I*
Chwiłowicz Mieczysław, ks. *IX*
Chyliński Józef *VII*
Ciechanowski Aleksander *VI*
Ciechomski Henryk Filip h. Wąż *IX*
Ciechomski Jerzy Edmund Marian h. Wąż *VIII*

Ciechurski Jerzy *V*
Cieszanowska Zofia *VI*
Cieślak Bolesław, ks. *VII*
Cieślak Franciszek, ks. *VIII*
Cieślak Helena Teresa *VI*
Cieśliński Karol *II*
Comhair (Comhaer) Goswin, bp *VIII*
Cybulski Antoni *VIII*
Czacki Saturnin (właściwie Czaki), ks. *IX*
Czajka Stanisław *II*
Czaki Tytus Wincenty *VI*
Czamański Leopold (Lemel Icek) *II*
Czapla Piotr *III*
Czapski Walenty Aleksander *III*
Czarnecka Alojza *IV*
Czarnecki Paweł *V*
Czarnecki Witold Marian X
Czartoryski Florian Kazimierz *III*
Czołomiej Cecylia Dioniza, w zgromadzeniu Cecylia *IV*
Czubakowski Edward *IX*
Czyżewicz Jan *IX*
Czyżewski Henryk *IV*

Damalewicz Stefan *I*
Danilewicz Zielińska Maria *I*
Daszkowska (Daczkowska) Wanda *II*
Dąbrowski Henryk *I*
Dąbski Stanisław Kazimierz h. Godziemba, bp *VII*
De Virion Tadeusz *IX*
Degen-Ślósarska Zofia *II*
Dembczyk Sylwan *III*
Dembecki Stanisław *II*
Dembowski Antoni Sebastian *III*
Dembowski Bronisław Jan Maria, bp *VIII*
Demrych Henryk, ks. *IX*
Denikin Anton Iwanowicz *VI*
Dębiński Józef Wincenty, ks. *IX*
Dębowski Leon *VI*
Dobija Edward *VIII*
Dolecki Władysław X
Dołęgowski Waldemar *II*
Domagała Henryk *III*
Domaradzki Kazimierz *IV*
Dominik de Firmo, bp *VIII*
Dominikowski Julian Józef *IV*
Dowmont Feliksa *II*
Downar Stefan *VI*
Drapella Juliusz Alfred *VI*
Drohojowski Jan *III*
Droszyńska Jolanta z d. Arentowicz *VIII*

Drzewicki Maciej *I*
 Drzewiecka-Majczyńska Helena *VIII*
 Drzewiecki Franciszek *IX*
 Dudek Wincenty *IV*
 Dulny Tadeusz *IV*
 Dwornicki Walerian w zakonie Feliks *IV*
Dykiert Stefan Jan X
 Dziadak Tadeusz *V*
 Dziaduski Jan *IX*
 Dziejowski Bolesław Emil *I*
 Dziekanowski Stanisław *V*
 Dziennicki Stanisław *VI*
 Dzierzgowski Mikołaj *IV*
 Dzieścielski Józef Marcelli (Marcelin), bp *VII*
 Dziubiński Izidor Wiesław *IX*
 Dzwonkowski Napoleon *VIII*

Eichenwald Elżbieta *VII*
 Elert (Ellert) Franciszek *IV*
 Englert Józef *V*
 Ernest Jerzy *I*

Fajans Igacy *IV*
 Fajans Maurycy *VIII*
 Falkowska Wiesława Teresa *III*
Feder Czesław Bronisław X
 Felczyński Adam Jan *VI*
 Felicki Stanisław *VIII*
 Feliks z Karyntii vel Dalmata *VI*
 Fijałek Jan Nepomucen, ks. *IX*
 Fijałkowski Antoni Melchior *IV*
 Fijałkowski Roman *IX*
 Fijałkowski Włodzimierz *IX*
Filipezyk Eugeniusz Leszko X
Filipiak Zbigniew Kazimierz X
 Filipiński Rudolf *IV*
 Findeisen Tadeusz *IX*
 Fischer (Fischer) Józef *II*
 Florczak Józef *VI*
 Florian z Gniewkowa *III*
 Fopp Tadeusz Cyprian *IV*
 Fopp Tadeusz Maria Bronisław *IV*
 Forbert Zygmunt *VIII*
 Frąckiewicz Kazimierz *VII*
 Fulman Marian Leon *III*

Gabryś Amelia, w zgromadzeniu Augustyna *III*
 Gajdamowicz Edward *V*
 Gajzler Czesław *II*
 Galster Jan Krzysztof *IX*

Garnysz Maciej Grzegorz, bp X
Gastolek Jan, ks. X
Gawłowski Marian Zygmunt X
 Gaworska Mieczysława *IV*
 Gąszczyński Wacław *V*
 Gembicki Jan *VI*
 Gembicki Tadeusz *VI*
 Gembicki Wawrzyniec *IV*
 Gerko Włodzimierz Mieczysław *I*
 Gertych Zbigniew *IX*
 Gerward z Ostrowa, bp *VII*
Gębicki Józef X
 Geldziński Lesser *VIII*
Giergielewicz Jerzy Kazimierz X
 Gissa Baltazar Aleksander *VI*
 Giszter Władysław *II*
 Glasenapp Hugo Ernest *III*
 Gluziński Władysław Antoni *VII*
 Gładyszewski Mateusz *IV*
 Głębocki Bartłomiej *VI*
 Głowacka Maria *V*
 Gmachowski Wincenty, ks. *IX*
 Gniazdowski Włodzimierz *III*
 Gniewosz Mikołaj *II*
 Godlewski Feliks *I*
 Godlewski Leszek *I*
 Goldberg Szymon *VII*
 Gołańczewski Maciej *VI*
 Gołańczewski Zbylut *VI*
 Gołębiowski Wacław *II*
Goloński Andrzej X
 Gombiński Stanisław *VII*
 Gondek Wojciech *V*
 Gostyński Adam *II*
 Gościński Franciszek, ks. *VII*
 Goślicki (Goslicius, Grimaldus) Wawrzyniec *II*
 Górka Łukasz h. Łódzia, bp *VIII*
 Górkowski (Gurkowski) Michał w zakonie Cherubin *II*
Górtowski Gabriel X
 Górzyński Władysław *I*
 Grabowski Adam Stanisław h. Zbiświcz, bp *VII*
 Grajner Jan Paweł *I*
 Grąbczewski Aleksander Henryk *I*
 Grekowicz Antoni *III*
 Grekowicz Helena *V*
 Grodzki Edward *IV*
 Gromczyński Wojciech Józef *IX*
 Grotkowski Sebastian *I*
 Grotowski Wiktor Marian *II*
 Gruchalski Stanisław *IV*

Gruell Mieczysław *III*
Gruse Feliks *V*
Gruszczyński Jan *III*
Gruszczyński Mirosław *III*
Gryniakow Jerzy, ks. X
Grzelak Jan *VI*
Grześkowiak Jan Zdzisław *VII*
Grzymała Edward *V*
Grzywacz Władysława *VI*
Gutkowski Jan Stefan *II*
Guttmejer Eugeniusz *VII*
Guzenda Tadeusz Roman *VI*
Guzowski Aleksander Julian *III*
Guzowski Julian *II*
Guzowski Stanisław Jan *V*
Guzowski Waclaw *III*
Guzowski Wincenty *III*

Haack Fryderyk Wilhelm Aleksander *I*
Haack Hugo *I*
Haack Irena Aniela z d. Bojańczyk *VIII*
Hajczuk Mieczysław *III*
Hajdo Teofil *III*
Halagiera Marianna, w zgrupowaniu Antonia *IV*
Halicki Leszek Leopold *VII*
Haltrecht Dawid Aleksander *VII*
Hanc Wojciech, ks. *IX*
Hanejko Jakub X
Hankiewicz-Berdowska Mirosława *IX*
Hankowska Romualda *II*
Hecker Natalia Emilia Teofila, w zgrupowaniu
Magdalena *III*
Helbich Wojciech *IV*
Henryk *III*
Hirsberg Ludwik (Eliezer, Luzer, Lutek),
ps. Ludwik Jeleniogórski *IX*

Ilasz Janusz *IX*
Insadowski Henryk *II*
Iwanicki Józef *I*
Izbicka Mira *VII*

Jakub z Sienna (Sienieński) *II*
Jakubowski Józef Władysław *III*
Jan (zm. po 1349), bp *VII*
Jan (zm. 1468/1469), bp *VII*
Jan Lutek z Brzezia *V*
Jan Scheffchen *VII*
Jan Wilkowic, Awdanec *III*
Janasik Jan *III*

Janczewski Wawrzyniec X
Janikowski Tobiasz *IX*
Janisz Stanisław *V*
Janiszewski Zdzisław Bogdan *IX*
Jankowski Adam *III*
Jankowski Józef *VII*
Jankowski Stanisław *IX*
Jarczewska Elżbieta *II*
Jarczewska Zofia *II*
Jarczewski (Jaraczewski) Wojciech *II*
Jarczewski Florian *II*
Jarczewski Jan *II*
Jarnuszkiewicz Czesław *I*
Jarnuszkiewicz Paweł Józef *IX*
Jarozewski Kazimierz X
Jasiński Włodzimierz Bronisław *II*
Jastrzębski Zdzisław *VI*
Jaźwierski Józef *VII*
Jędrzejewski Dominik, ks. *IX*
Jędrzejewski Sławomir Marian X
Jóźwiak Franciszek *I*
Jung Ryszard Aleksander *VIII*
Jurzysta z d. Witkowska Jadwiga *III*

Kabata Jan, ks. *IX*
Kacznow Romuald Jan X
Kaczorowski Henryk *III*
Kajzer Leszek (Lech) Jerzy Stefan *VII*
Kaldeborn (Kaldenborn) Jan, bp *VII*
Kalembka Sławomir *VI*
Kaliski Fabian *VIII*
Kaliszek Stanisław Zygmunt *II*
Kallas Marian Ksawery *IX*
Kalota Stefan X
Kalota-Szymańska Maria *VIII*
Kaltmann Adam Juda Adolf *III*
Kałużewska Łucja *III*
Kaniewski Władysław *VII*
Kapica Zdzisław Mieczysław *IX*
Kapuścińska Kazimiera *V*
Karczewski Antoni *IX*
Karnkowski Jan *II*
Karnkowski Stanisław *II*
Karolak Stanisław *VII*
Karolewski Leonard Stefan, ks. *VII*
Karpiański Ignacy *VII*
Kasperkiewicz Kazimierz *IX*
Kawałko Jan, ks. *IX*
Kawecki Zbigniew Marian X
Kazimierowicz Henryk *IV*

Kazimierz Konradowicz *V*
 Kaźmierczak Jerzy *V*
 Kędzierski Waclaw Piotr *IV*
 Kieloch Tadeusz Józef *VI*
 Kielczewska z d. Przedpeńska Maria (Marianna) Rozalia
 h. Jastrzębiec (Ślepowron–Boleścic) *VII*
Kielczewski Janusz Wiktor X
 Kielczewski Marian h. Pomian *VII*
Kielczewski Marian Stefan X
Kielczewski Tadeusz Antoni X
Kielczewski Witold Kazimierz X
 Kietlicz Henryk *III*
 Kletkiewicz Stefan *IV*
 Klonowicz Acernus Sebastian Fabian *I*
 Kłodawski Józef Kazimierz *III*
 Kłosowicz Kazimierz *VI*
 Knapieński Tadeusz Władysław *VII*
 Kneblewski Waclaw *III*
 Kobielski Franciszek Antoni *IX*
 Kobierski Jan *III*
 Kochanowicz Jan *VIII*
 Kochanowicz Józef *VIII*
 Kociołowicz Aleksander *VIII*
Kociołowicz Jerzy X
 Kołacz Leokadia Eugenia *V*
 Kołodziej Bartłomiej Antoni *VIII*
 Komecka Maria Jadwiga *VI*
 Konopka Waclaw *VII*
 Konrad I Mazowiecki *V*
 Konwicka Irena z d. Poradowska *V*
 Konwicki Franciszek *V*
 Konwicki Inocenty *V*
 Kopanka (Koponka) Paweł *III*
 Kopeczyński Edward, ks. *VIII*
 Kopff Stanisław, Mateusz *IV*
 Korona Marek (Corona) *III*
 Korpusiński Tadeusz Alojzy
 (właściwie Korpusik), ks. *IX*
 Korszyński Franciszek Salezy *I*
 Korwin-Piotrowski Czesław *II*
 Korzeniowski Tomasz *III*
 Kosiński Florian *VI*
Kossobudzki Czesław X
 Kossowski Henryk Piotr *I*
 Kostkowski Bronisław Jerzy *IV*
Kostrzewa Wiktor Michał X
 Kostrzewski Leon *VIII*
Kościelecki Mikołaj, bp X
 Kościuszko Andrzej Tadeusz Bonawentura *I*
 Kotełko Antoni *II*

Kowalczuk-Obniski Jan *VI*
 Kowalewska Agnieszka *VIII*
 Kowalewska Wanda Zofia *V*
 Kowalewski Bogdan Ignacy *V*
 Kowalewski Dominik *V*
 Kowalewski Leon *V*
 Kowalewski Leszek *I*
 Kowalewski Przemysław Stanisław Kazimierz *I*
 Kowalewski Waclaw Antoni *V*
 Kowalska Anna *V*
 Kowalski Stefan *VI*
 Kownacki Henryk Paweł *I*
 Kozal Michał *III*
 Kozierowski Kandyd *VI*
 Koziańska Anna *VIII*
 Koziański Janusz *VIII*
 Koziański Józef *I*
 Kozłowski Roman Stanisław *II*
 Koźmian Józef Szczepan *III*
 Koźmiński Stefan *IX*
 Krasieńska Czesława *VIII*
Kraszevska-Sikorska Elżbieta X
 Krause August *II*
 Krauze Edmund *IV*
 Kremer Piotr *II*
 Kretkowska Maria *VI*
 Kronenberg Leopold Julian *VI*
 Kronenberg Leopold Stanisław *VI*
 Kropidło Jan *II*
 Królikowska Henryka *I*
 Kruszyński Józef *III*
 Krynicki Paweł Władysław *VI*
 Krysiak Tadeusz *II*
 Krystyn *IV*
 Krzemiński Eugeniusz *IV*
 Krzesław Krystynowicz, Łabędź *III*
 Krzesław z Kurozwięk *IV*
 Krzysztofek Konrad Jerzy *VIII*
 Krzyżanowski Bronisław Teofil *VI*
 Kubecki Ignacy *II*
 Kubicki Władysław *III*
 Kubski Kazimierz *VII*
 Kuczyńska Helena Aldona *II*
 Kujawa Tadeusz *V*
Kujawski Witold Konstanty, ks. X
 Kukielczyński Waldemar *IX*
 Kulesza Bohdan *VII*
 Kułaczkowski Włodzimierz *IV*
 Kułakowska Barbara *V*
 Kunczewiczowa Maria Zofia *I*

Kunka Bolesław *I*
Kuntze Leopold *III*
Kurowski Mikołaj *II*
Kurpiński Tadeusz *IV*
Kurzawa Józef *VI*
Kusociński Wojciech X
Kuźmicz Jan X
Kwarciański Wacław *V*
Kwiatkowski Franciszek (Kułak Feliks) *I*
Kwiatkowski Jan X
Kwiatkowski Wacław Antoni *IV*
Kwieciński Zbigniew *V*

Landau Samuel *VII*
Lasocki Mikołaj h. Dołęga, bp *VII*
Laszenko Aleksander *I*
Laszenko-Pławska Ludmiła *II*
Lech Janina *I*
Lech Maria Magdalena *IV*
Lejeles Aron (właściwie: Glantz Aron) *VII*
Lejman Stanisław *II*
Lenczowski (Lenczewski) Michał Mikołaj *II*
Leski Franciszek w zakonie Innocenty *II*
Leszczyński Stanisław Kazimierz *IX*
Leszczyński Stanisław Wiktor *II*
Leszek Bolesław *IV*
Leśniewski Apolinary Józef *II*
Leśnik Józef *VI*
Lewandowski Aleksander *VIII*
Lewandowski Bogumił *III*
Lewandowski Czesław *VI*
Lewandowski Wiktor *VI*
Lewental Franciszek Salezy (Salomon) *VII*
Lewiński Feliks Łukasz *IX*

Liberski Bolesław Antoni X
Librowski Stanisław *I*
Lidwin Ludwik *II*
Lindener Kasper Junior *III*
Lipiecki Walentin X
Lipski Andrzej *II*
Lipszyc-Lipski Wacław *VI*
Lisiecki Józef *IV*
Lorentowicz Michał *VI*
Lota Jerzy Kazimierz *VIII*
Lubicz Sawicki Michał *V*
Ludwig Juliusz Adolf Teodor *II*
Lutoborski Felicjan *V*

Łabęcki Czesław *VII*
Łada (Ładewski, Ładowski) Kazimierz *I*

Łaguna Marcela Marianna *VI*
Łapka (od 1581 Łapczyński) Walenty *I*
Łozicki Piotr X
Łubieński Maciej *I*
Łukasz z Uniejowa, ks. *VIII*
Łukaszewicz (Lucassewitz) Kazimierz (Casimirus) *VII*
Łukomski Władysław *IX*
Łytkowski Józef, ks. *VIII*

Machnowska Jadwiga, w zgromadzeniu Jadwiga *IV*
Maciej z Raciąża *V*
Maciejewski Aleksander, ks. X
Maciejewski Józef *IV*
Madaliński Bonawentura *V*
Maderski Jerzy *V*
Magielski Władysław *IV*
Maik Feliks *II*
Majcher Anna w zakonie Weronika *IV*
Majchrowicz Antoni *IX*
Majchrowicz Józefa *IV*
Majchrzak Józef *VIII*
Majczyńska Julia Romualda *I*
Majczyński Stanisław Andrzej *II*
Majdański Kazimierz *VI*
Majewski Paweł *VI*
Majorkiewicz Wolf Majer *VI*
Makaruk Maria *VII*
Makowski Karol *V*
Makuch Tomasz *I*
Malczewski (Skarbek) Franciszek *IV*
Malendowicz Marianna *V*
Malinowska Anna *IV*
Malinowski Henryk (pierwotnie Chaim Roth) *VIII*
Małachowski Władysław *VI*
Manowski Waldemar *I*
Mańkiewicz Józef *IV*
Marchlewski Julian Baltazar *VI*
Marchlewski Leon Paweł *V*
Marcinkowska Maria *III*
Marczak Jan X
Markiewicz Edward *VIII*
Markiewicz Leszek Kazimierz *IV*
Marszałek Stanisław *V*
Marszewski Michał Jan *II*
Marusik Maciej *VI*
Materka Florian (Florek) *III*
Maternowski Stanisław Kostka Ignacy *II*
Matraś Józef *II*
Matulka Janina w zakonie Jadwiga *IV*
Matusiak Jan *VI*

Matuszewski Wincenty *VI*
Maurycy *III*
Max (Maks) Karol Stefan, ks. *VIII*
Mazierski Stanisław *I*
Mazurek Józef *I*
Mączyński Franciszek *III*
Megged Aharon, rodowe Greenberg X
Merfeld (Meerfeld) Benedykt X
Metler Bonawentura *III*
Michalska Wiesława *V*
Michał *V*
Michałek Elżbieta Rozalia *VI*
Michałowski August *III*
Michewicz Benedykt *VI*
Michler Zygmunt *I*
Miedziński Józef Mojżesz *IX*
Mielęcki Kazimierz Henryk X
Mietz Andrzej Witold *VII*
Mijakowski Hugo *III*
Mikołaj z Kujaw *IV*
Mikoszewski Julian X
Mikulski Feliks, ks. *VIII*
Milczarek Stanisław X
Miller Ludwik Krzysztof *VI*
Mirecki Edward Adam *III*
Mirski (Miemieć) Władysław *IV*
Misiąg Ignacy *I*
Mniewski Dionizy *I*
Moczyński Leon *VI*
Modrzejewski Euzebiusz, ks. *VIII*
Moll Jan Witold *I*
Morawski Michał *VI*
Mosiński Ignacy, ks. *IX*
Moszczyńska Cecylia *IV*
Moszyński Piotr z Bnina, z Mosiny, z Radlina *I*
Motowidło Jerzy Stanisław *II*
Mroziński Józef *V*
Mrożewski Zdzisław Wiktor *II*
Mühsam Hugo *I*
Mularski Franciszek *II*
Mularski Jerzy *VIII*
Muniak Mieczysław X
Murmyło Michał *IX*
Murzynowski (Suszycki) Stanisław *I*
Musiał Barbara Elżbieta *VII*
Mystkowski Witold Łukasz *II*
Myszczyński (Myszyński, z Myszczyzna) Aleksander *IX*

Nadara Edward *VII*
Nagórski Jan *II*

Nagórski Zygmunt *V*
Najdek Tadeusz Edmund X
Narębski Stefan *II*
Nassalski Marian *II*
Naumczuk Jerzy X
Nawrocki Michał Leonard *IV*
Nawrocki Stanisław Ignacy *VI*
Nejman Mieczysław *III*
Neuman Herman *IV*
Neuman Izidor Jerzy *IV*
Newerly Igor *II*
Nikonowicz Olga *VI*
Noakowski Stanisław Witold *I*
Nodzyński Andrzej, ks. *VII*
Nogala Adam X
Nogala Zdzisław Tadeusz X
Norrmann Sven Aron Edward *VIII*
Nowacki Kazimierz *VII*
Nowacki Leon Czesław *III*
Nowak Edmund *III*
Nowak Józef Bohdan, ks. *IX*
Nowak Kazimierz Jan *II*
Nowakowska Aniela Marianna *I*
Nowakowski Leon Piotr, ks. *IX*
Nowakowski Tadeusz *VII*
Nowca Władysław *VIII*
Nowicki Marian *IV*
Nowicki Walery *V*
Nowierski Janusz *VII*
Nowodworski Michał, bp *VIII*
Nurkiewicz Zdzisław *VI*
Nyke Ładysław *V*

Obernikowicz Wojciech *III*
Odrowąż Pieniążek Janusz *VII*
Ojerz (Ogierz) *V*
Okolów-Hryniewicz Zofia *V*
Olejniczak Franciszek *V*
Olejnik Stanisław Stefan, ks. *VII*
Oleradzka Sabina *III*
Oleśnicki Zbigniew z Oleśnicy, abp *VIII*
Olszakowski Antoni Franciszek *I*
Olszewski Adam Julian Marian *IV*
Olszewski Józef *I*
Olszewski Zygmunt *VI*
Onold (Onolf) *IV*
Oporowski Andrzej *VI*
Oporowski Władysław (właściwie Władysław z Oporowa) *I*
Oprządek Jan *V*
Orlicka Maria *V*

Orpiszewski Ludwik August Lucjan h. Junosza *VIII*
Orszt Antonina *IV*
Orszt Feliksa, przybrane nazwisko: Olszewska Maria *IV*
Orszt Ludwik, przybrane nazwisko: Dąbski *IV*
Orzechowski Karol *VII*
Ossowski Stanisław *III*
Osterloff Karol *III*
Osterloff Stanisław *III*
Ostrowski Antoni Kazimierz h. Grzymała, abp *VIII*
Oświeciński Jan, ks. *VIII*
Otto Barbara Janina w zgrupowaniu Maura *VIII*
Owczarek Wojciech (Stanisław) *II*

Pacewicz Roman *VII*

Pachnowki Stefan *III*

Pakulski Jan *VI*

Pal (Pahl) Ferdynand Adolf *VII*

Pankiewicz Jakub *V*

Paprocki Wacław, bp X

Paszyński Janusz Gabriel ps. „Machnicki” *IX*

Pawlak Marian Zdzisław *VII*

Pawlicki Józef *VI*

Pawłowski Antoni *VI*

Pawłowski Jerzy *V*

Pawłowski Piotr Karol *VII*

Pella (Pełła) Jan z Niewiesza *IX*

Perlicki Tadeusz *VI*

Perlikowski Józef X

Person-Zasadzińska Krystyna *VII*

Petrykowski Stefan, ks. *VII*

Pęcherski Cezary Onufry; krypt. X.C.P., ks. *IX*

Pęczarski Feliks *I*

Piasecki Witold Emil *III*

Piasecki Zygmunt *I*

Piecyk Stanisław *VII*

Pieczychowski Leonard *V*

Piekarski Aleksander, ks. *IX*

Pieniążek Jan *VII*

Piernikowski Sławomir Ryszard *VII*

Pieszkański Jerzy *I*

Pietkiewicz Romuald Kazimierz X

Pietkiewicz (Peterkiewicz) Jerzy Michał *VII*

Pietruszka-Jabłonowski Stefan, ks. *VII*

Pietrzak Bogumiła w zgrupowaniu s. Ewencja X

Piętka Walenty *I*

Piliński Włodzimierz X

Piotr Stary Wszeborzyc *III*

Piotr z Bnina Moszyński zob.: Moszyński Piotr z Bnina,
z Mosiny, z Radlina *I*

Piotrkowski Piotr *V*

Piotrowski Stanisław *II*

Piotrowski Zygmunt Kazimierz *VII*

Piskorski Przemysław Marek *VI*

Płażewski Wit *II*

Płoski Edmund Walenty *II*

Płoszay Leon *I*

Płoszczyński Franciszek *I*

Podgórski Andrzej *V*

Podwiński Wacław *IX*

Pokorowski Stanisław *IV*

Polak Janusz Stanisław *III*

Pollner Karol Ludwik *III*

Pomianowski Witold Wacław *IV*

Pomirski Włodzimierz Witold *IV*

Ponikowski Stanisław w zakonie Franciszek *I*

Popiel Chościak Wincenty Teofil *III*

Popiel Jan Kazimierz *I*

Popieluszko Jerzy, bł. ks. *VIII*

Popiótek Irena, w zgrupowaniu Gabriela *III*

Popławski Władysław Norbert *VII*

Poradowski Michał *II*

Poradowski Stefan Bolesław *IV*

Postolski Stanisław *V*

Postolski Tadeusz *IV*

Poszwiński Zygmunt *III*

Potempa Wiktor Filip *III*

Potrzebowski vel Potrzebowski Karol X

Poznański Józef *V*

Prokopiak Mieczysław *VIII*

Protwicz Marcin *VI*

Prószyński Zygmunt *V*

Prunhofer (Prunhover) Ulryk, bp *VII*

Pruski Stanisław, ks. *VIII*

Przedpełski Jan Marian h. Jastrzębiec
(Ślepowron–Boleścic) *VII*

Przerębski Wincenty *V*

Przybecki Waldemar *VI*

Przybylska Teresa Władysława *IV*

Przybylski Tadeusz *VI*

Przybyszewska Ewa *V*

Przybyszewski Stefan *VII*

Przybyszewski Wojciech Jordan X

Pstrokoński Maciej *III*

Pukijaniec Zygmunt Stanisław *III*

Pułaski Ludomił *IX*

Purman Leon *V*

Pytko Kazimierz Nikifor *VI*

Radoński Karol Mieczysław *II*

Radomski Antoni Ignacy, ks. *VIII*

Radziszewski Idzi Benedykt *II*
 Rakowska Franciszka *I*
 Rapa Wiesław Józef *VI*
 Rąbalski Waclaw *VIII*
 Reder Agrypina Zofia *IV*
 Reder Mieczysław Wojciech *VII*
 Reich-Ranicki Marcel *VII*
 Reichstein Tadeusz *I*
 Rejmanowski Tadeusz *VI*
 Rejmer Wincenty *VI*
 Reuse (Rusin) Mikołaj, bp *VII*
 Rewicki Jan Zbigniew *IX*
 Rode-Rodecki Stefan *VI*
 Rodzeń Józef *III*
Rogalewski Czesław X
 Rogaliusz Tomasz *V*
 Rohatiner Oswald Leon *VI*
 Rojewska Zofia Leokadia *III*
 Roliński Jan Arkadiusz *I*
 Romatowski Stanisław *I*
 Romatowski Wojciech *I*
 Rozdrażewski (Rozdrażewski) Hieronim *III*
 Rozwadowski Jerzy *VII*
 Różycki Józef, ks. *IX*
 Rudziński Ignacy, ks. *VIII*
 Rybarski Eugeniusz *IV*
 Rybiński Józef Ignacy *IV*
 Rychalski Michał *VI*
 Rzeczycki Stanisław *I*
 Rzeszewski Marian *II*

Sadowski Jan *IV*
 Sadowski Józef *IV*
 Sajnok Zygmunt *VI*
 Samulczyk Józef *V*
 Sarbiński Witold Stanisław *VIII*
 Sarnowski Stanisław *VI*
 Sasak Józef Roman *IV*
 Scheffchen (Scheffchin) Jan, bp *VII*
 Seipp (Sejpp) Józefa *IV*
 Semplawski Aleksander *IX*
 Sędzimir Zygmunt *III*
 Sforski (Sworski) Narcyz Marceлин w zakonie Ksawery *I*
 Sidor Czesław Tadeusz *II*
 Siemińska Danuta *VII*
 Sieradzki Ireneusz Jerzy *III*
 Siniarski Bogumił *V*
 Sisinius (Sysyniuz, Zyznowicz, Kąkol) Maciej *I*
Skarszewski Wojciech Józef, prymas X
 Skarżyński Stanisław Jakub *I*

Skierski Kazimierz Zenon *VI*
 Skórczyński Leon *V*
 Skrobański Stanisław *IX*
 Skrocka Cecylia *VI*
 Skrzypek Władysław Józef *IX*
 Skupieński Klemens, ks. *IX*
 Sławatycki Henryk Romuald *III*
 Sławiński Tadeusz *V*
 Słomska Anna Stanisława *IX*
 Słomski Mieczysław *VII*
 Słotwińska Pelagia *III*
 Słowiński Stanisław *IX*
 Smolka Stanisław *VI*
 Sobańska Agnieszka *VII*
 Sobczak Stanisław *II*
 Sobczyński Jan Nepomucen *V*
 Sobierajski Edward *VII*
 Sobieski Franciszek Teodor *IX*
 Sokołowski Florian *III*
 Sokołowski Henryk *V*
 Sokołowski Jan *VI*
 Sokołowski Ludwik *IX*
 Sokołowski Stanisław (Socolovius) *III*
 Sokołowski Stanisław Antoni *III*
 Solikowski Jan Dymitr *I*
 Sowiński Jan Mieczysław *III*
 Specjalski Ryszard *IX*
 Sporer (Spower) Waclaw, bp *VII*
 Spryszyńska Irena *II*
 Stachurska Elżbieta *IV*
 Staliński Stanisław, w zakonie Bonawentura *II*
 Stalkowski Bronisław *III*
 Stampe Jakub Krystian Henryk *I*
 Stanecka Barbara *III*
 Stankiewicz Leon *I*
 Stanny Helena *IV*
 Stańczak Roch *VIII*
 Starkiewicz Szczęśny (Feliks) Konstanty *VI*
Stasiaczek Stanisław X
 Staszewski Jacek *VII*
 Staszewski Janusz Wiktor *VIII*
 Stec Zbigniew Władysław *VII*
 Stefan *IV*
 Stefan ze Lwowa, bp *VII*
 Stefanowicz Janusz Juliusz *VIII*
 Stefański Wojciech Ludwik *III*
 Stefański Zbigniew *II*
 Steinbok Janina *II*
 Steinhagen Feliks Aleksander *VI*
 Steinike Wilhelm Ludwik Teodor *I*

Sterkowicz Stanisław Józef *VIII*

Stępień Jan *II*

Stobiecki Ostoja Józef, ks. *VII*

Stpiczyński Aleksander *II*

Straszewski Józef *II*

Stryjasz (Stryjaś) Zdzisław X

Sudoł Franciszek Marian *II*

Suski Stanisław nazwisko przybrane Szymański,

ps. Erlikowski, Kosa, Mikołajewski, Osowski X

Sutorowski Tadeusz *II*

Swidger *IV*

Synakiewicz (Sznakiewicz) Franciszek Hilary, w zakonie
Feliks *III*

Szade Stanisław *II*

Szafraniec Jan *IX*

Szafrąński Władysław *IV*

Szałwińska Feliksa *II*

Szałwiński Eugeniusz Stanisław h. Szaława *VII*

Szaniawski Konstanty Felicjan h. Junosza, bp *VIII*

Szatkowska Halina *V*

Szczebilewski Stefan, ks. *VII*

Szczepaniak Jan *IV*

Szczepański Andrzej *IX*

Szczepański Józef Dionizy *I*

Szczerbiak Jan Aleksander *II*

Szczygłowska Maria *I*

Szczygłowski Wojciech Adam *I*

Szelągowski Stanisław Teodoryk, w zakonie Ludwik *III*

Szelągowski Wiktor *VIII*

Szeliga Franciszek Szymon *IX*

Szembek Krzysztof Antoni, prymas X

Szembek Stanisław h. Szembek, abp *VIII*

Szewczyk Maria *I*

Szklarski Alfred *VII*

Szmidt Tadeusz Idzi *III*

Szparkowski Zdzisław X

Szpotañska Maria *V*

Sztankowski Józef *VIII*

Sztolcman Abram (Alfred, Adolf) *VII*

Szubelko Bolesław *IX*

Szubert Waclaw Stefan *VIII*

Szulc Kazimierz Józef *II*

Szuleta Józef *III*

Szumner Franciszek Heliodor *IV*

Szwabiński Michał *III*

Szymak Józef *VI*

Szymański Antoni *II*

Szymański Wojciech Jan X

Szymczak Henryka *V*

Szymczak Władysław *VIII*

Ślipek Michał *IV*

Śliwiński Jan *II*

Święcicki Stanisław Jacek, bp X

Święcicki Stanisław *VIII*

Świtalski Władysław *IV*

Tabaczyńska Gołda (Gucia, Guta) *VIII*

Tajfel Henri (Hersz Mordke, Heniek) *IX*

Tarnowski Jan h. Rola vel Rolicz, abp *VIII*

Tarnowski Tadeusz Feliks *III*

Teodorczyk Mieczysław Roman, przybrane nazwisko:

Opolski Tadeusz *I*

Teodorowicz Jerzy *IV*

Tokarski Leszek Zbigniew *VI*

Tomaszewski Piotr Franciszek *IV*

Tomaszewski Stanisław, w zakonie Andrzej *III*

Tomaszewski Waclaw *IV*

Tomaszewski Walenty Maciej *IV*

Tomczewski Ryszard *IX*

Tournelle Franciszek *III*

Trojan Stanisław Ignacy *IX*

Trojankiewicz Czesław *VIII*

Truszczyński Stefan Konstanty *VII*

Tucholska (Tucho) Maria Adamina, w zgromadzeniu

Maria *IV*

Turchan Jan *V*

Turczynowicz Adrian *I*

Turczynowicz Danuta Maria *II*

Tuziński Włodzimierz Franciszek *IX*

Tyburski Zygmunt *II*

Tydelski Jan Bogumił *II*

Tykociński Józef (Tykociner Joseph) *VI*

Tylicki Piotr h. Lubicz, bp *VII*

Tysarczyk Stefania *V*

Tywonek Stanisław, ks. *VII*

Uchański Jakub *II*

Ulejski Ludwik *IX*

Vogtman Józef *VIII*

Waberski Konstanty *VI*

Waczyński Roman *VI*

Wadoń Irena *IX*

Walerian Maciej [z Warszawy(?)] *IX*

Walewicz Tadeusz *IX*

Walter Jadwiga *II*

Warecki Henryk *V*

Warmuz Antoni *V*

Warych Stanisława, w zgromadzeniu Stanisława *IV*

Wasielewski Czesław (vel Wasilewski) *IX*
 Wasilewski Stefan *IX*
 Wasilkowski Ludwik *III*
Waszczyński Stanisław, ks. X
 Waśniewski Waclaw *IV*
 Wawrzyniecki Antoni *IV*
 Wawrzyńkiewicz Tadeusz *VI*
Wąsicki Jan Antoni Wojciech X
 Wereszczyński Ryszard *IX*
 Werner *IV*
 Wesołkowski Bogumił *VI*
 Wesołowski Leon *VI*
 Węgierski Zbigniew Henryk *VII*
 Węgleński Józef *IX*
 Wieczorkowski Jan *IX*
 Wiercioch Walenty *VI*
 Wierzbicki Antoni *VII*
 Wiliński Tadeusz *I*
 Wilk z Izbicy Awdaniec *IV*
 Winter Szmuel *VII*
 Wisław — bp ordynariusz wrocławski *IX*
 Wiśniewska Zofia Michalina *IV*
 Wiśniewski Kazimierz *V*
 Wiśniewski Zygmunt *V*
 Władysław z Oporowa zob.: Oporowski Władysław
 (właściwie Władysław z Oporowa) *I*
 Włodkowska Krystyna *V*
 Włosiński Marian, ks. *VII*
 Wodka Mikołaj z Kwidzyna, zw.: Polonus, Abstemius *I*
 Wodzicka Helena *IV*
 Wojciech (1228–1233), kasztelan wrocławski *III*
 Wojciech (kasztelan, wyst. 1257) *III*
 Wojciechowska Danuta, przybrane nazwiska: Wysocka,
 Orłowska *I*
 Wojciechowski Konstanty *IV*
Wojciechowski Mieczysław X
 Wojdyła Henryka *IV*
 Wojdyła Maria Witolda (Wojdyła, Wojdyła;
 w zgromadzeniu Amata) s. *VIII*
 Wojniewicz Michalina *V*
 Wojsa Stanisław *IV*
 Wojtyła Karol Józef, Jan Paweł II *III*
 Wolimir *V*
 Wolna Genowefa *VI*
 Wolska Leokadia *I*
 Wolski Mikołaj *III*
 Wołowicz Andrzej *IV*
 Wołucki Paweł h. Rawicz, bp *VIII*
 Wosch Hugo Teodor *IV*
 Woyda Jan Kazimierz Karol *VIII*
 Woźniak Józef *IX*
 Woźnicka Maria *III*
 Woźnicki Jan *VI*
 Woźnicki Teofil Zenon *II*
Wójcik Zofia w zgromadzeniu s. Zofia X
 Wronowicz Maciej Hiacynt *II*
 Wróblewski Bolesław Bonawentura, ks. *VII*
 Wróblewski Wiesław Antoni *VIII*
 Wrześniak Waclaw Jan *II*
 Wyciechowski Dominik *IX*
 Wyględowska 1° v. Nowacka Jadwiga *IV*
 Wypijewski Franciszek *VIII*
 Wypijewski Jan *VII*
 Wyszecki Jan, bp *IX*
 Wyszynski Stefan *I*
 Zabłocki Aleksander *III*
 Zagajewski Stanisław *V*
 Zakrzewski Wawrzyniec, w zakonie Laurenty *IV*
 Zaleski Szymon Leon *VI*
 Zalewska Zofia, z d. Bromont *V*
 Zapędowski Marek *VIII*
 Zaręba Jan *I*
 Zawadzki Ludwik Mieczysław, ks. *VIII*
 Zawadzki Wincenty Mieczysław, ks. *VIII*
 Zawiślak Józef *VII*
 Zbiegniewska Izabela *II*
 Zdrojewska Irena w zgromadzeniu Jolanta *IX*
 Zdzisław ze Sławska *III*
 Zdzitowiecki Stanisław Kazimierz *I*
 Zebrzydowski Andrzej *V*
 Zglińska Zofia *IV*
 Ziełńska Cecylia *II*
 Ziełński Kazimierz *V*
 Ziomek Marianna (imię zakonne: Donata) *VIII*
 Ziółko Władysława *V*
 Ziółkowski Bogdan *VI*
Ziolkowski Hieronim X
 Zirkwitz Rudolf Henryk *I*
Złotnikiewicz Franciszek Andrzej X
 Żak Jan Stanisław *I*
 Żbikowski Piotr *VI*
 Żebrowski Saturnin Tadeusz *VI*
 Żmijewski Henryk Marian *IV*
 Żuchowska Magdalena *I*
 Żuchowski Maciej *I*
 Żukowska z d. Łazowska Zofia *VII*
 Żyżelewicz Piotr „Stopa” *VIII*

SPIS TREŚCI

Do Czytelnika	V
Wstęp	VII
Wykaz skrótów.....	IX
Wykaz skrótów stosowanych w bibliografii	XV
I. Opracowania zwarte	XV
II. Czasopisma.....	XVII
Biogramy (A–Z).....	19
Informacje o autorach biogramów WSB, t. X	193
Wykaz haseł tomów I–X.....	197

